

Gemeente Den Haag

Programmarekening 2013

Programmarekening 2013

15 april 2014

Voorwoord	4
Leeswijzer	5
1. Resultaat 2013	7
1.1 De programmarekening op hoofdlijnen	7
1.2 Balans	17
1.3 Infographic Burgerjaarverslag 2013	18
1.4 Samenstelling college	20
2. Beleidsverantwoording	22
2.1 Programma Gemeenteraad	22
2.2 Programma College en Bestuur	25
2.3 Programma Dienstverlening en Stadsdelen	31
2.4 Programma Openbare orde en Veiligheid	37
2.5 Programma Cultuur	48
2.6 Programma Onderwijs	55
2.7 Programma Integratie en Krachtwijken	65
2.8 Programma Werk en Inkomen	71
2.9 Programma Sociale voorzieningen en armoedebestrijding	80
2.10 Programma Jeugd en Gezin	86
2.11 Programma Leefomgeving	93
2.12 Programma Economie	105
2.13 Programma Sport	112
2.14 Programma Media/ICT in de stad, Monumenten en Archeologie	121
2.15 Programma Maatschappelijke ondersteuning	125
2.16 Programma Volksgezondheid en Zorg	136
2.17 Programma Verkeer	144
2.18 Programma Wonen	153
2.19 Programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	161
2.20 Programma Milieu en Duurzaamheid	175
2.21 Programma Citymarketing en Internationale Stad	180
2.22 Programma Financiën	188
2.23 Programma Overige beleidsvoornemens	194
2.24 Programma Interne dienstverlening	199
3. Bedrijfsvoering	203
3.1 Bezuiniging apparaatskosten	203
3.2 Organisatieontwikkeling	205
3.3 Personeelsbeleid	206
3.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector	210
3.5 Informatiebeleid	210
3.6 Doelmatigheid en doeltreffendheid	212
3.7 Duurzaamheid	214
3.8 Juridische Zaken	215
3.9 Huisvestingsbeleid	219
3.10 Financieel beheer van gemeentebrede en dienstspecifieke processen	219
4. Paragrafen	222
4.1 Gemeentelijke inkomsten	222
4.2 Lokale heffingen	226
4.3 Weerstandsvermogen	230
4.4 Onderhoud kapitaalgoederen	239
4.5 Financiering	248
4.6 Grondbeleid	264
4.7 Verbonden partijen	273
4.8 Krachtwijken	300
4.9 Investerings	307

4.10	Subsidies	315
4.11	Vastgoed	318
4.12	Drie decentralisaties vanaf 2015	323
4.13	Inspreek- en participatie	324
5.	Stadsdelen	325
5.1	Algemeen	325
5.2	Stadsdeel Loosduinen	327
5.3	Stadsdeel Escamp	328
5.4	Stadsdeel Segbroek.....	330
5.5	Stadsdeel Scheveningen.....	332
5.6	Stadsdeel Centrum	333
5.7	Stadsdeel Laak	335
5.8	Stadsdeel Haagse Hout	336
5.9	Stadsdeel Leidschenveen – Ypenburg	338
6.	Burgerjaarsverslag 2013	340
7.	Financiële rekening.....	346
7.1	Staat van baten en lasten	346
7.2	Balans en toelichtingen.....	352
7.2.1	Waarderingsgrondslagen.....	352
7.2.2	Balans.....	358
7.2.3	Toelichting op de balans	359
7.2.4	Vergelijkend cijfer.....	395
7.2.5	EMU-saldo	396
8.	Controleverklaring.....	398
Bijlagen.....		401
Bijlage 1	Kostenverdeelstaat	402
Bijlage 2	Reserves en Voorzieningen	404
2.1	Totaaloverzicht dotaties en onttrekkingen reserves.....	404
2.2	Totaaloverzicht doel, hoogte en looptijd reserves.....	410
2.3	Totaaloverzicht dotaties en bestedingen voorzieningen.....	416
Bijlage 3	Investeringen en activa.....	420
3.1	Totaaloverzicht realisatie en afwijkingen gemeentelijke investeringen	420
3.2	Specificatie vaste activa en kapitaallasten.....	423
Bijlage 4	Ontvangen rijksmiddelen.....	425
4.1	Sisa-verantwoording	425
4.2	Totaaloverzicht overlopende activa en passiva	428
Bijlage 5	Incidentele lasten en baten	431
Bijlage 6	Grip op grote projecten	433
Bijlage 7	Grondexploitaties	482
7.1	Overzicht grondexploitaties	482
7.2	NCW standen grondexploitaties.....	483
7.3	Verschillenverklaring grondexploitatie.....	485
7.4	Toelichting overige effecten verschillen	499
Bijlage 8	Overzicht gemeentelijke tarieven	500
Bijlage 9	Grote investeringsprojecten.....	502
Bijlage 10	Financieel-economische monitor maart 2014.....	504
Bijlage 11	Begrippenlijst	509
Bijlage 12	Afkortingenlijst	513

VOORWOORD

Voor u liggen de jaarstukken 2013 van de gemeente Den Haag. De gemeente legt hierin verantwoording af over wat er is bereikt in 2013, wat daarvoor is gedaan en wat het kostte.

Den Haag heeft haar financiën goed op orde. We sluiten 2013 af met een positief resultaat. Dat biedt het nieuwe stadsbestuur dat zal aantreden een goede uitgangspositie. Tegelijkertijd zal dat nieuwe bestuur voor nieuwe financiële uitdagingen komen te staan, doordat de inkomsten uit rijks gelden onder druk komen te staan.

Bij de presentatie van de jaarstukken over 2013 kunnen we tevens terugkijken op de afgelopen collegeperiode. Er is hard gewerkt aan de uitvoering van de afspraken uit het coalitieakkoord. Daar bovenop hebben we in 2013 een extra programma van meer dan honderd projecten in alle acht stadsdelen kunnen starten. Die projecten, die de leefbaarheid in buurten ten goede komen, worden in 2014 afgerond.

De keuze om in deze collegeperiode de gemeentelijke financiën op orde te houden en tegelijkertijd te investeren in de stedelijke economie heeft zijn vruchten afgeworpen. Het financiële beleid van Den Haag is solide geweest. Bij de presentatie van de voorjaarsnota van 2013 voorzagen we, bij ongewijzigd beleid, vanaf 2016 een structureel tekort, oplopend naar 15 miljoen euro in 2017. Dat tekort is opgelost, zodat Den Haag, ondanks de aanhoudende economische tegenspoed, niet extra hoeft te bezuinigen. Het nieuwe college kan daarmee rekenen op een solide financieel fundament.

Het bezuinigingspakket dat in 2010 werd afgesproken is gehaald. Daarmee is een zware, maar met het oog op een gezonde financiën noodzakelijke opgave volbracht. Den Haag heeft de bezuinigingen steeds gecombineerd met investeringen. Die aanpak heeft de stad door woelige economische tijden geloodst.

Ook in 2013 is 100 miljoen euro geïnvesteerd. Onder meer in onderwijshuisvesting, de Scheveningse boulevard en de aanleg van parkeerplaatsen in de wijken. Voor de komende jaren staan er voor honderden miljoenen euro aan investeringen op het programma, waarvoor we hebben gespaard. Daarmee moet de aantrekkingskracht van Den Haag nog verder worden vergroot. Zodat mensen graag naar Den Haag komen om er te wonen, te werken, hun bedrijf te vestigen, te studeren of een dagje uit te gaan. Zo zijn alle kaarten gezet op investeren in de toekomst stad en versterking van de stedelijke economie.

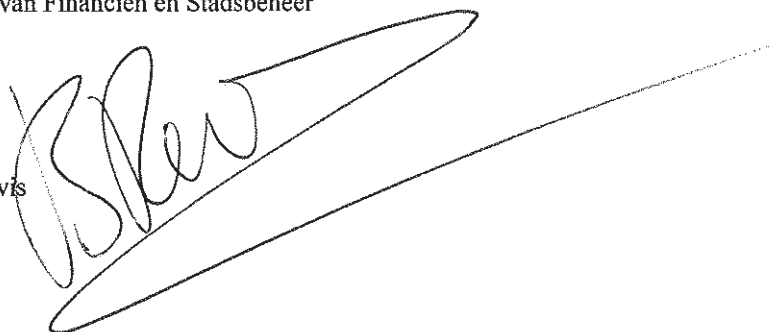
Dit is gedaan zonder de rekening neer te leggen bij inwoners of ondernemers. Den Haag besloot in 2010 voor de tweede periode op rij de ozb met 10 procent te verlagen. Daardoor is de ozb in geen van de andere grote gemeenten lager dan in Den Haag. In 2013 is geïnvesteerd in lagere ozb (gebruikersdeel) en precario voor ondernemers. Zodat de lasten voor de groenteman of de uitbater van een terras in 2014 flink lager zijn.

Het begrotingsbeleid van Den Haag is behoedzaam en reëel. Dat betekent dat we meevallers pas boeken als we er zeker over zijn. Tegenslagen vangen we echter direct op. Dat was ook in 2013 weer nodig. Zo moesten we eind vorig jaar de waarde van ons vastgoed met 16 miljoen euro naar beneden bijstellen. Ook groeide het aantal Hagenaars in de bijstand met 1674 naar 21.436.

De afgelopen jaren werd er meer begroot dan uiteindelijk kon worden gerealiseerd. Deze 'onderbesteding' is een gevolg van te optimistisch plannen bij veel van de verschillende gemeentelijke beleidsprogramma's. Stap voor stap zijn we op weg om onze plannen beter te realiseren. Maar we zijn er nog niet. Het 'planningsoptimisme' is er mede oorzaak van dat we zowel 2012 als 2013 afsluiten met een positief resultaat. In 2012 ging het om 115 miljoen euro, die we onder meer inzetten om ruim 100 miljoen aan schulden vervroegd af te lossen en 14,1 miljoen euro extra te investeren in projecten in alle acht stadsdelen. Het jaar 2013 sluiten we af met een voordelig resultaat van 25,7 miljoen euro. Opnieuw hebben we dag geld hard nodig. Gemeenten zijn voor hun inkomsten sterk afhankelijk van het rijk. Maar de komende jaren vloeit er structureel minder geld van het rijk naar de gemeenten. Het financiële fundament van Den Haag is daar op berekend. Maar sparen voor nieuwe investeringen, die belangrijk zijn voor de economie van de stad, wordt allengs moeilijker.

De wethouder van Financiën en Stadsbeheer

Boudewijn Revis

Leeswijzer

Voor u liggen de jaarstukken 2013 van de gemeente Den Haag. De gemeentelijke jaarrekening en het gemeentelijke jaarverslag zijn samengevoegd tot één boekwerk, genoemd Programmarekening 2013.

De Programmarekening 2013 begint in hoofdstuk één met een inleiding. In dit hoofdstuk staan de financiële kerngegevens van Den Haag en wordt kort ingegaan op het financiële resultaat. Vervolgens wordt in het hoofdstuk 2 Beleidsverantwoording ingegaan op de resultaten per programma. Aanvullend daarop zijn in de paragrafen specifieke onderwerpen nader toegelicht. Tot slot treft u in het hoofdstuk Financiële rekening de balans en de toelichting hierop aan.

Beleidsverantwoording

Bij de verschillende beleidsprogramma's is het volgende opgenomen:

- Elk programma begint met de belangrijkste resultaten en de topindicator
- Het resultaat per product is vervolgens ook de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het product met het grootste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.
- De verantwoording op productniveau begint met een beleidsmatige terugblik. Er wordt afgesloten met een blokje 'financieel resultaat' met de grootste of belangrijkste financiële verschillen.
- Afgesloten wordt met het verloop van financiële cijfers en toelichtingen. Hierin worden de verschillen met vorig jaar verklaard en de neutrale verschillen (gewijzigde omvang programma zonder dat dit resultaat oplevert). De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse.

Paragrafen

In hoofdstuk 3 en 4 staan door het BBV verplicht gestelde paragrafen. Deze paragrafen geven een gebundelde verantwoording over bepaalde thema's. Deze zouden anders te gefragmenteerd aan de orde komen. Deze informatie is van belang om de financiële positie van de gemeente te kunnen beoordelen. Het betreft de paragrafen bedrijfsvoering, gemeentelijke inkomsten, vastgoed, lokale heffingen, weerstandsvermogen, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, grondbeleid, verbonden partijen, krachtwijken en subsidies.

Financiële rekening

Dit hoofdstuk besteedt aandacht aan de balans en de toelichting hierop. Verder is ook een overzicht opgenomen van de lasten en baten op de programma's. Daarnaast zijn de waarderingsgrondslagen opgenomen en verantwoordt wij de gemeentelijke investeringen en het EMU-saldo in 2013.

1. Resultaat 2013

1.1 De programmarekening op hoofdlijnen

De begroting van de gemeente bestaat uit 24 beleidsprogramma's. De gemeenteraad stelt per programma vast hoeveel maximaal op elk programma mag worden uitgegeven en wat daarmee bereikt moet worden. De programma's spelen een belangrijke rol in zowel de financiële als de beleidsmatige sturing en verantwoording van onze gemeente. 2013 was het laatste volledige jaar uit de collegeperiode 2010-2014. Dit eerste hoofdstuk van de programmarekening gaat in op de hoofdlijnen van het financiële resultaat over 2013. Daarnaast worden een aantal belangrijke financieel georiënteerde thema's uit de afgelopen periode uitgelicht. Het hoofdstuk sluit af met een samenvattend overzicht van Den Haag in cijfers.

In de onderstaande tabel ziet u de Haagse begroting en gerealiseerde baten en lasten. We zien dat de gemeente in 2013 uiteindelijk € 2,2 miljard heeft uitgegeven.

	Rekening 2013		Begroting 2013		Resultaat 2013
Lasten	2.190.262		2.351.410		161.148 V
Baten	2.094.086		2.156.890		62.804 N
Resultaat voor bestemming	96.176	N	194.520	N	98.344 V
Dotaties	410.694		374.528		36.166 N
Onttrekkingen	532.561		569.048		36.487 N
Resultaat	25.692	V	0	N	25.692 V

We hebben hard gewerkt aan de uitvoering van de afspraken uit het coalitieakkoord. De afzonderlijke programma's gaan in op het gevoerde beleid, wat we daarmee hebben bereikt en tot welke financiële resultaten dat heeft geleid. Op sommige onderdelen trad vertraging op. De afgesproken bezuinigingen op het beleid en het gemeentelijk apparaat zijn gerealiseerd. Bij de voorjaarsnota 2013 bleek dat Den Haag, ondanks de aanhoudende economische tegenvallers, niet aanvullend hoefde te bezuinigen. Voor 2013 en 2014 was zelfs ruimte voor een extra impuls. Het huidige college draagt een gezonde financiële huishouding over aan het nieuwe college.

Een voordelig resultaat van €25,7 mln.

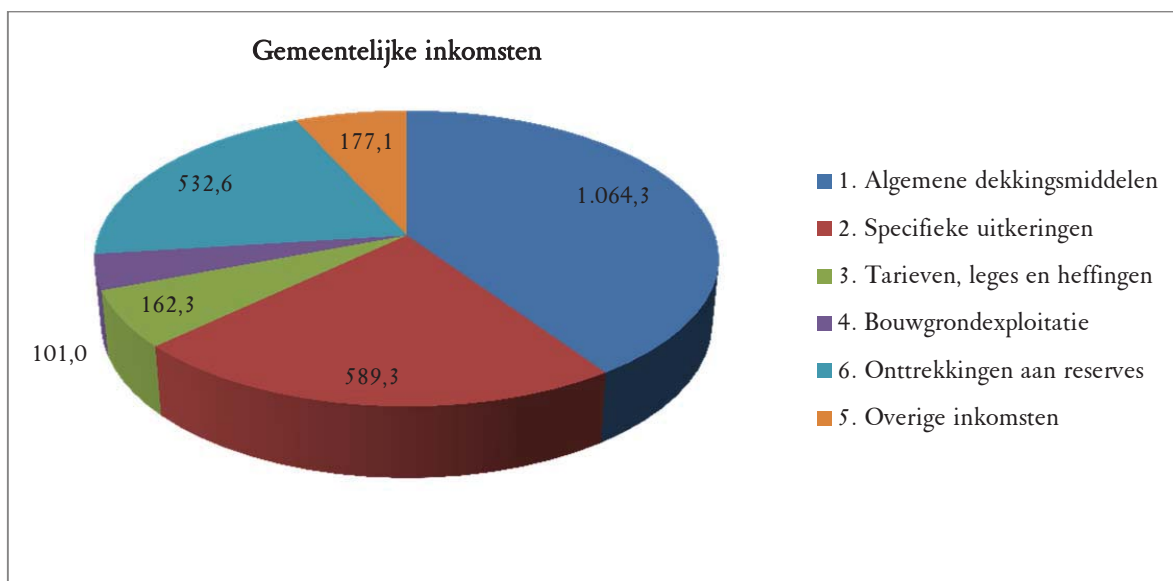
In de onderstaande tabel treft u het financiële resultaat per programma aan over 2013. In de eerste kolom treft u de werkelijk in 2013 gerealiseerde lasten aan, inclusief dotaties aan de reserves. De tweede kolom vermeldt de werkelijk gerealiseerde baten in 2013, inclusief onttrekkingen aan de reserves. De kolom saldo bevat het verschil tussen de gerealiseerde lasten en baten. In de vierde kolom treft u het volgens de begroting toegestane saldo aan. In de vijfde kolom staat tot slot het jaarrekeningresultaat. Dit resultaat betreft het verschil tussen de laatste door de gemeenteraad goedgekeurde begroting en de uitkomst in de jaarrekening. Het jaarrekeningresultaat is €25,7 mln. voordelig. De meeste programma's dragen bij aan het positieve resultaat. Bij de verschillende programma's wordt het resultaat inhoudelijk toegelicht.

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
01 - Gemeenteraad	6,7	0,0	6,6 N	7,6 N	1,0 V
02 - College & bestuur	44,8	0,8	44,1 N	44,4 N	0,4 V
03 - Dienstverlening en Stadsdelen	55,1	11,4	43,7 N	45,4 N	1,7 V
04 - Openbare orde en Veiligheid	61,3	9,6	51,6 N	51,9 N	0,3 V
05 - Cultuur	78,3	5,3	73,0 N	73,3 N	0,3 V
06 - Onderwijs	171,3	56,1	115,1 N	115,7 N	0,5 V
07 - Integratie en Krachtwijken	22,8	15,3	7,5 N	8,2 N	0,7 V
08 - Werk en inkomen	571,2	507,1	64,0 N	65,9 N	1,8 V
09 - Sociale voorzieningen en armoedebestrijding	62,5	16,2	46,4 N	45,4 N	1,0 N
10 - Jeugd en gezin	51,9	4,1	47,8 N	48,6 N	0,8 V
11 - Leefomgeving	236,2	116,3	119,9 N	123,5 N	3,6 V
12 - Economie	30,0	8,8	21,2 N	24,2 N	3,0 V
13 - Sport	65,7	17,0	48,7 N	49,0 N	0,3 V
14 - Media/ICT in de stad, monumenten en archeologie	5,1	0,1	5,0 N	5,0 N	0,0 N
15 - Maatschappelijke ondersteuning	169,1	29,4	139,7 N	141,4 N	1,7 V
16 - Volksgezondheid en Zorg	77,1	22,0	55,1 N	56,5 N	1,3 V
17 - Verkeer	166,3	73,5	92,9 N	94,6 N	1,7 V
18 - Wonen	55,1	20,6	34,5 N	34,9 N	0,4 V
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	351,7	281,9	69,8 N	52,8 N	17,0 N
20 - Milieu & Duurzaamheid	36,4	14,1	22,4 N	23,3 N	0,9 V
21 - Citymarketing en internationale stad	19,3	5,7	13,5 N	15,4 N	1,8 V
22 - Financiën	250,7	1.396,4	1.145,7 V	1.149,8 V	4,1 N
23 - Overige beleidsvoornemens	191,5	204,3	12,8 V	10,4 N	23,1 V
24 - Interne dienstverlening	78,8	68,5	10,3 N	12,6 N	2,3 V
Totaal excl. consolidatie-eliminatie	2.858,8	2.884,5	25,7 V	0,0 V	25,7 V
Consolidatie-eliminatie	-257,8	-257,8	- -	- -	-
Totaal incl. consolidatie-eliminatie	2.601,0	2.626,6	25,7 V	0,0 V	25,7 V

Bij het halfjaarbericht gingen we nog uit van een verwacht negatief resultaat van € 2,7 mln. Op hoofdlijnen wordt het verschil verklaard door het deels vrijvallen van de reserve frictiekosten van € 20,2 mln. Daarnaast gingen we bij het halfjaarbericht nog uit van een tegenvaller op het gemeentefonds van € 20 mln. Uiteindelijk bedraagt de tegenvaller € 5 mln.

Gemeentefonds € 846 mln. goed voor één derde van de inkomsten van Den Haag

De gemeente realiseerde in 2013 € 2,4 miljard aan baten. € 846 mln. hiervan komt uit de algemene uitkering het gemeentefonds. Het gemeentefonds is hiermee de grootste inkomstenbron van de gemeente. De gemeente mag het gemeentefonds naar eigen inzicht besteden, al moet natuurlijk wel rekening worden gehouden met de uitvoering van wettelijke taken. Naast het gemeentefonds ontvingen we € 589 mln. van het rijk voor specifieke taken. De gemeente heeft dan geen keuze waar het geld aan besteed wordt. Hieruit blijkt dat de gemeente voor haar inkomsten sterk van het rijk afhankelijk is.

Bij het halfjaarbericht gingen we nog uit van een tegenvaller van € 20 mln. op de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Het uiteindelijk nadeel in de jaarrekening is uitgekomen op € 5 mln. Voor een derde (€ 5 mln.) is dat verschil optisch; dat nadeel is er wel, maar wordt gedekt uit de reserve 'afrekening gemeentefonds 2012'. Ook een derde (€ 5 mln.) komt door een optimistischere inschatting van de onderbesteding bij het rijk. Dat optimisme is gebaseerd op de decembercirculaire van het gemeentefonds van het ministerie van Binnenlandse Zaken. € 2 mln. zit in compensatie voor extra taken. Het restant (ruim € 3 mln.) zit in Haagse aantallen.

Vastgoed op één plek ondergebracht bij centrale vastgoedorganisatie

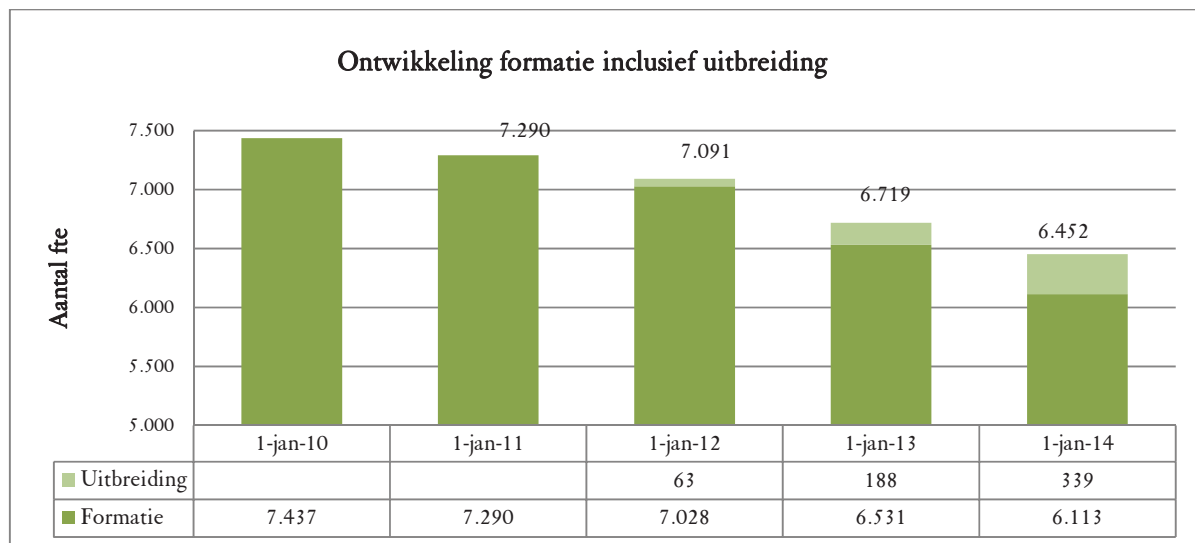
De gemeente bezit veel vastgoed. In totaal gaat het om 1.491 panden. Deze panden worden gebruikt om ons beleid te realiseren. Het gaat hierbij niet alleen om het stadhuis, maar ook om bijvoorbeeld zwembaden, buurthuizen en strategisch vastgoed. In 2013 richtten we de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag (CVDH) op. Hiermee hebben we al het gemeentelijk vastgoed in één hand gebracht zodat we ons bezit effectiever en efficiënter kunnen inzetten.

Gemeentelijk vastgoed € 16 mln. minder waard

De gemeente heeft tot en met 2008 veel strategisch vastgoed gekocht met het oog op toekomstige gebiedsontwikkeling. De meeste gebiedsontwikkelingen zijn sindsdien bijgesteld of voorlopig stilgelegd. Dit betekent ook dat de gemeente het vastgoed langer in bezit heeft dan oorspronkelijk werd verwacht. Daar komt bij dat het vastgoed sinds het uitbreken van de crisis sterk in waarde is gedaald. Het vastgoed staat daarmee voor een hoger bedrag in onze boeken dan gerechtvaardigd is. In 2012 waardeerden we daarom onze vastgoedportefeuille met € 11,5 mln. af. Eind 2013 hebben we de waarde van ons vastgoed opnieuw geanalyseerd. Uit deze analyse bleek dat ons strategisch vastgoed opnieuw sterk in waarde is gedaald. Voor het merendeel gaat het om panden in de Binckhorst, waarvan de WOZ waarde sterk is gedaald ten opzichte van 2012. Daarom hebben we een extra afwaardering van € 16 mln. moeten doen. Hiervan konden we € 2 mln. rechtstreeks met de vastgoedreserves verrekenen, de resterende € 14 mln. is een verlies. Dit verlies maakt onderdeel uit van het resultaat op het programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Deze extra afwaardering kunnen we opvangen binnen de bestaande reserves voor vastgoed.

Terug naar 6.452 fte

In het coalitieakkoord 2010-2014 was afgesproken € 48 mln. op het gemeentelijk apparaat te bezuinigen. De afgelopen jaren is het aantal arbeidsplaatsen bij de gemeente met 1.050 afgenomen. Daarboven nam het aantal arbeidsplaatsen bij ruimtelijke ordening en inburgering af door de economische crisis respectievelijk rijksbezuinigingen. Eind 2013 werkten nog 6.452 fte bij de gemeente. We hielden rekening met € 50 mln. aan frictiekosten, waarvoor een reserve frictiekosten was ingesteld. Eind 2013 zat nog € 30,4 mln. in de reserve. Hiervan is nog € 10 mln. nodig omdat bepaalde frictiekosten, zoals afspraken met mensen die met pensioen gaan, nog een paar jaar doorlopen. Omdat de bezuinigingen gehaald zijn, kan € 20,3 mln. uit deze reserve vrijvallen.

1.674 meer Hagenaars in de bijstand

In 2013 moesten meer Hagenaars een beroep doen op de bijstandsverlening. Eind 2013 hadden 21.436 Hagenaars een bijstandsuitkering. Dit zijn 1.674 meer dan eind 2012. De stijging hangt samen met de stijgende werkloosheid. De stijging is wel minder dan we eerder dachten. Ons beleid, om mensen al direct bij de eerste melding bij het loket zoveel mogelijk direct naar werk en/of een opleiding te begeleiden, speelt hierin een rol. Niet iedere werkloze komt in aanmerking voor een bijstandsuitkering. Bijvoorbeeld omdat eerst aanspraak gemaakt kan worden op een werkloosheidsuitkering of dat sprake is van een partner met een baan. In 2013 behaalden we een positief resultaat van € 17,9 mln. op de bijstandsverlening. Het rijk maakte pas na Prinsjesdag definitief bekend wat de gemeente voor de uitvoering van de bijstandsverlening zou ontvangen. Bij het halfjaarbericht hebben we daarom geen rekening gehouden met deze meevaller. Op grond van de bestaande spelregels wordt het positieve resultaat op de bijstandsverlening voor resultaatbepaling verrekend met de reserve bijstandsverlening. Hierdoor maakt het resultaat op de bijstandsverlening geen onderdeel uit van het jaarresultaat.

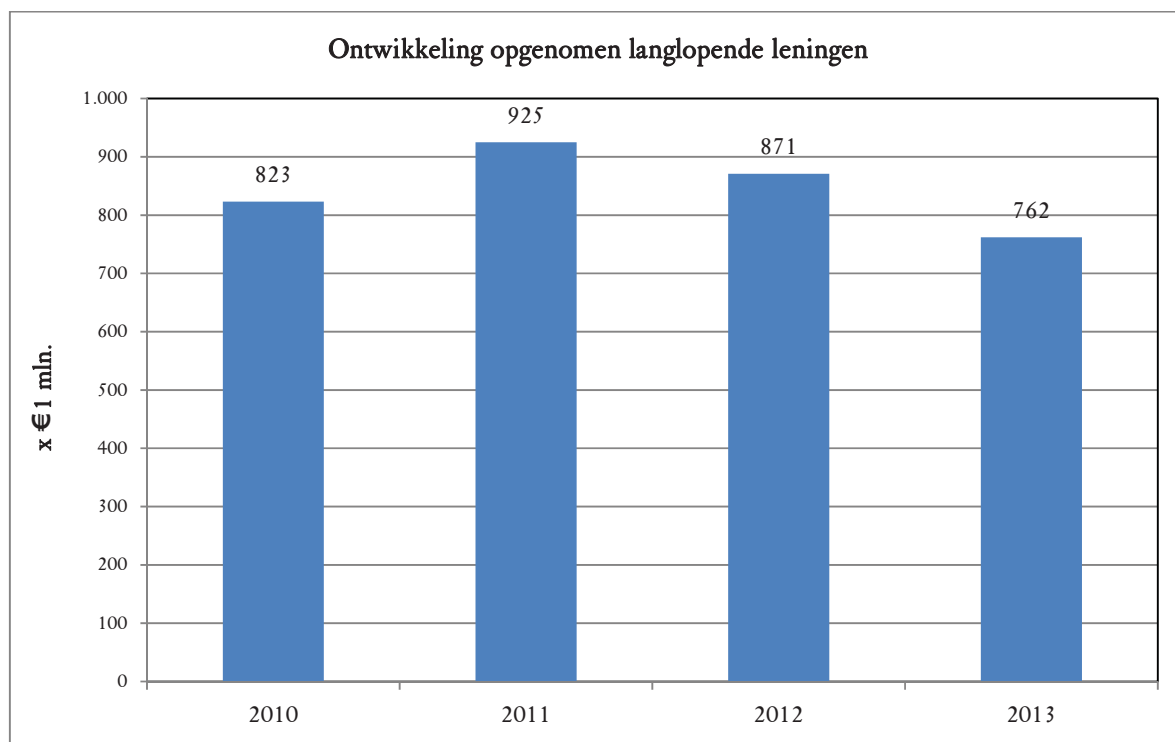
Zichtbare impuls in de stadsdelen

Bij de voorjaarsnota werd duidelijk dat er financiële ruimte was om in 2013 onze stad een extra impuls te geven. Met deze impuls stimuleerden we de economie en gaven we ondernemers een steuntje in de rug. We deden dit door via een gerichte aanpak in de wijken vele kleine verbeteringen door te voeren. Hiervoor trokken we € 14,1 mln. uit, inclusief wijkaanpak Laak, aanpak Mariahoeve en Deal Schilderswijk.

Op 8 juli 2013 besloot de gemeenteraad tot de versnellingsimpuls. Van het budget 2013 (€ 6 mln.) is € 3,8 mln. (64 procent) gerealiseerd. Hierdoor ontstaat er in 2013 een voordeel van € 2,2 mln. In het eerste kwartaal van 2014 zijn de doelen behaald.

€105 mln. minder schulden en daardoor €4,3 mln. minder rente

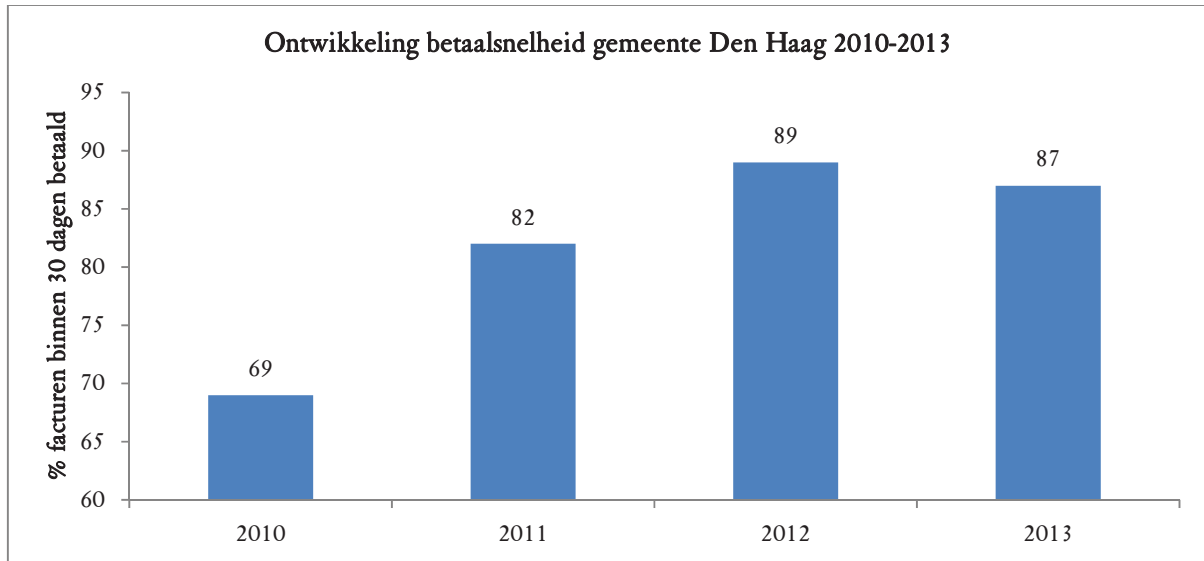
Bij de meerjarenbegroting 2014 besloot de gemeenteraad om met ingang van 1 januari 2013 investeringen met maatschappelijk nut af te boeken. Tegelijkertijd werd aangekondigd de daaraan verbonden leningen uiterlijk medio 2014 af te lossen. Hiermee bespaarden we structureel rente- en afschrijfkosten. Dit voordeel hebben we in de meerjarenbegroting 2014-2017 ingezet. Eind 2013 hebben wij voor € 105 mln. langlopende leningen afgelost. Dit is eerder dan aangekondigd in de meerjarenbegroting 2014. Met raadsvoorstel 174 uit 2013 stemde de gemeenteraad met deze vervroegde aflossing in. De portefeuille opgenomen leningen is hierdoor gedaald met € 105 mln. naar € 762 mln. Jaarlijks besparen we hierdoor € 4,3 mln. rente. Dit past in de ingezette koers van het verkleinen van schulden en de daarmee verbonden rentelast in de begroting.

In 2013 hebben investeringen met een maatschappelijk nut voor € 88,4 mln. afgeboekt. Investerings met een maatschappelijk nut zijn bijvoorbeeld wegen, fietspaden en bruggen. Omdat de afboeking van de activa met een maatschappelijk nut per 1 januari 2013 plaatsvond, ontstond een eenmalig voordeel op afschrijvings- en rentelasten van € 13 mln. in 2013. Dit voordeel is eerder aangekondigd in het halfjaarbericht en maakt onderdeel uit van het resultaat op het programma Overige beleidsvoornemens. Conform de wens van de gemeenteraad verkortten we onze balans met het vervroegd aflossen van langlopende leningen en het afboeken van investeringen met een maatschappelijk nut.,

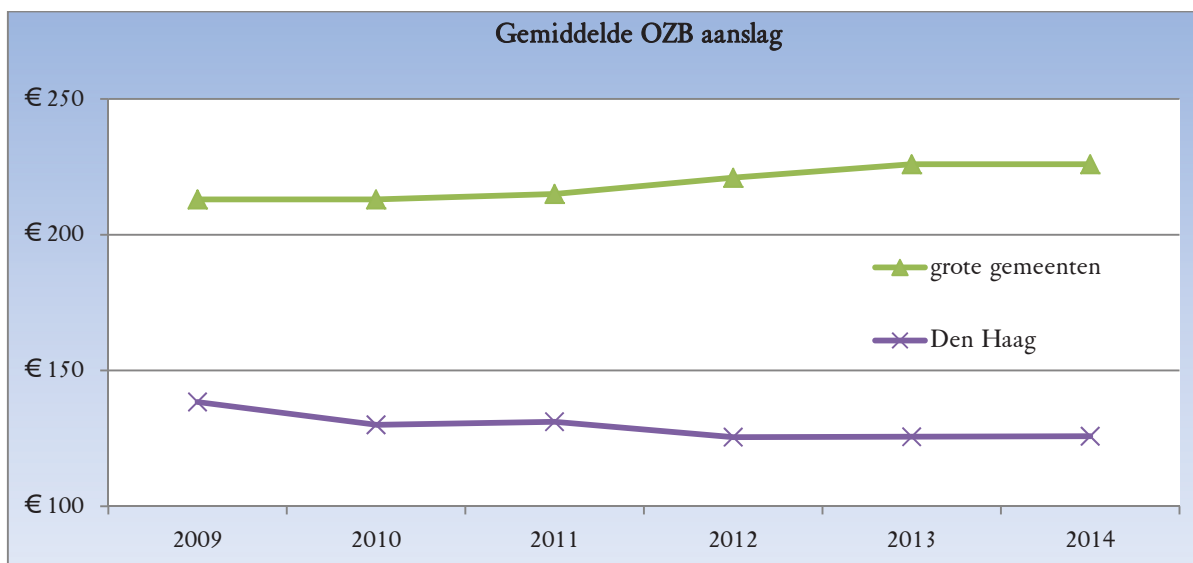
Bijna 90 procent van de facturen op tijd betaald

Den Haag kocht in 2013 voor € 1 miljard goederen en diensten in. We ontvingen hiervoor 117 duizend facturen, van gemiddeld € 8.500. Onze doelstelling is in 90 procent van de gevallen de facturen binnen 30 dagen te betalen. Ondernemers, die prima werk voor ons verrichten, verdienen het om tijdig betaald te worden. De afgelopen vier jaar zien we een sterke verbetering van ons betaalgedrag. In 2013 betaalden we 87 procent van onze facturen op tijd. Dit is nagenoeg gelijk aan 2012, toen 89 procent van de facturen tijdig werd betaald. Hoewel ons betaalgedrag is verbeterd, zijn we er nog niet. De komende jaren streven we op structureel 90 procent.

Lage woonlasten

De Haagse woonlasten zijn het laagste van de grote gemeenten. De afgelopen jaren daalden de Haagse woonlasten licht, waar landelijk sprake was van een stijgende tendens. Het hebben van lage woonlasten is goed voor onze inwoners. Het draagt bij aan een goed woonklimaat en daarmee aan een gezonde economische structuur van de stad. Tot slot duiden lage woonlasten ook op een gezonde financiële huishouding.

Beter begroot, maar nog niet optimaal

Het Haags financiële beleid is behoedzaam en reëel. Dit betekent dat we bij financiële tegenslagen gelijk passende maatregelen nemen. Financiële voordelen worden pas genomen bij voldoende zekerheid. Goed budgetbeheer is in de gehele organisatie gewaarborgd. Zo blijft het financiële fundament op orde en kan het blijven dienen als stevige basis voor de toekomst van onze stad.

De afgelopen jaren had Den Haag te maken met onderbesteding. Hiermee bedoelen we dat we in een jaar minder realiseerden dan waar we in de begroting vanuit gingen. Onderbesteding kan zich meerdere plekken voordoen. De belangrijkste hiervan zijn het Meerjarig investeringsprogramma, de grondexploitaties en de reguliere exploitatie.

Voordat we hier verder op ingaan laten we eerst de begroting, de realisatie en het resultaat zien. Dit ziet u in de onderstaande tabel. In de eerste kolom ziet u de ontwerpbegroting 2013. In de tweede kolom staat de Actuele begroting, inclusief de bijstellingen in het halfjaarbericht. In de derde kolom staat het jaarresultaat. De vierde kolom bevat het resultaat 2013. In de vorige paragraaf is de oorzaak van het resultaat op hoofdlijnen verklaard.

	Ontwerp- begroting 2013	Actuele begroting 2013	Uitkomst 2013	Resultaat 2013
Lasten	2.387.531	2.607.173	2.448.109	159.064 V
Baten	2.227.787	2.412.653	2.351.933	60.720 N
Saldo exclusief reserves	159.744 N	194.520 N	96.176 N	98.344 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	109.390	374.528	410.694	36.166 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	269.134	569.048	532.561	36.487 N
Saldo inclusief reserves	0 N	0 V	25.692 V	25.692 V

Van ontwerpbegroting naar de actuele begroting

Den Haag stelt één keer per jaar de begroting bij. Dit doen we bij het halfjaarbericht. Bij de dotaties en onttrekkingen aan de reserves zien we afwijkingen ten opzichte van de ontwerpbegroting van respectievelijk

€ 301 mln. en € 263 mln. Dit komt omdat halverwege het jaar de bestemmingsreserves ruimtelijke ordening zijn samengevoegd en opnieuw gefaseerd. Boekhoudkundig is dit gebeurd door ze eerst volledig te laten vrijvallen en daarna opnieuw te vormen, waardoor we grote onttrekkingen en dotaties zien. Deze ontwikkelingen zijn toegelicht in het halfjaarbericht. Bij het halfjaarbericht is voor € 54,6 mln. aan knelpunten opgelost. Onderdeel hiervan was onder meer een reservering van € 9,8 mln. voor de risico's op de WOM Den Haag-Zuidwest. Ook moesten we onze vastgoedreserves met € 15 mln. aanvullen, omdat deze onvoldoende waren om de kosten de komende jaren op te vangen. We trokken € 10 mln. extra uit voor de Sportcampus, nadat Vestia zich had teruggetrokken. De gemeenteraad besloot op 19 december 2013 tot de bouw van de Sportcampus. Tot slot trokken we in 2013 extra geld uit voor een zichtbare kwaliteitsimpuls in de stadsdelen.

Betere raming investeringen

Jarenlang bleef de realisatie achter bij de begroting. Cijfermatig komt de onderbesteding ten opzichte van de begroting over 2013 uit op € 159 mln. Ten opzichte van 2012 (€ 216 mln.) is de onderbesteding gedaald. Toch is de echte onderbesteding maximaal € 123 mln. De extra inkomsten van € 36 mln. die in reserves zijn gestopt (zie resultaat dotaties) is geen onderbesteding. Er stonden geen voorgenomen bestedingen tegenover.

We zien dat de meeste programma's bijdragen aan het jaarrekeningresultaat, al nemen de resultaten per programma wel af. Een terugkerend element is dat de afrekening van verstrekte subsidies een bescheiden resultaat oplevert. Daarnaast is € 36 mln. minder uit reserves gehaald. Omdat vrijval ook als onttrekking telt, is de onderbesteding uit reserves feitelijk nog € 21 mln. hoger. De grootste onderbesteding vond plaats bij de reserve Stedelijke ontwikkeling (€ 22 mln.) door vertraagde grondexploitaties. Verder is er ook sprake van forse onderbesteding bij de gemeentebrede uitvoeringsreserves (€ 13 mln.) en de reserve Parkeren (€ 3 mln.).

Ruim € 100 mln. in de stad geïnvesteerd

Via het MIP investeren we de komende jaren enkele honderdend miljoenen in de stad. Grote investeringen in 2013 waren Onderwijshuisvesting (€ 31 mln.), Scheveningen Boulevard (€ 5,9 mln.), modernisering parkeerplaatsen (€ 10,4 mln.) en ruimte biedende wijkcentra (€ 3,2 mln.). Daarnaast is gewerkt aan VAB-Veenkade en Verkeersprojecten (€ 10,5 mln.).

De vernieuwde Scheveningse Boulevard werd in 2013 geopend (bron: <https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat / Harry van Reeken).

Om de onderbesteding bij investering in het MIP tegen te gaan hebben we bij de begroting 2013 maatregelen getroffen. Onderdeel van de maatregelen om onderbesteding tegen te gaan was het centraal ramen van de investeringen uit het meerjareninvesteringsprogramma (MIP). Deze en andere maatregelen zijn uitgebreid met de rekeningencommissie besproken. In deze jaarrekening zien we dat de maatregelen hun vruchten afwerpen. Het bijgestelde MIP ging uit van een investeringsvolume van € 108 mln. in 2013. Uiteindelijk is € 132 mln. gerealiseerd. Op het eerste gezicht lijkt sprake te zijn van overbesteding, maar als we beter kijken zijn enkele nuanceringen op zijn plaats. Een aantal investeringen behoort naar hun aard niet tot het MIP, maar zijn wel meegeteld in de realisatie. In totaal gaat het om zo'n € 32 mln. Het gaat dan om investeringen die conform afspraken met de gemeenteraad met de reserve Grote Projecten (€ 7,8 mln.), worden verrekend. Verder wordt de investering in het riool de komende jaren met de rioolheffing verrekend (€ 5,3 mln.). De aankoop strategische panden/grond (€ 13 mln.) en de aankoop Worldforum (€ 6 mln.) horen evenmin in het MIP thuis. Hiermee komt de daadwerkelijke realisatie van het MIP uit op zo'n € 100 mln.

Grondexploitaties blijven achter bij de verwachting

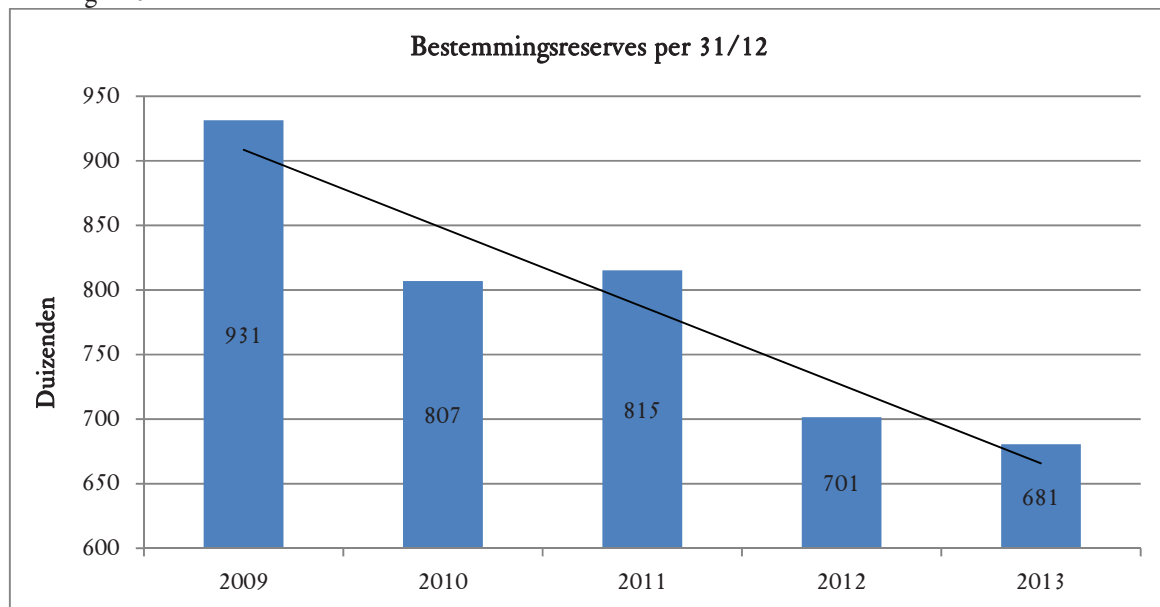
Bij het halfjaarbericht hebben we al onze grondexploitaties tegen het licht gehouden en van een nieuwe fasering voorzien. Hierdoor diende de onderbesteding af te nemen. In de programmarekeningen zien we dat bij programma Ruimtelijke ordening (met name projecten Stadsvernieuwing en grondexploitaties) voor € 52 mln. en de beschikkingen van Haaglanden op het programma Verkeer voor € 34,5 mln. sprake is van een onderbesteding. Bij beide programma's speelt met name het project Rotterdamsebaan een rol. Vertraging bij het verwerven van/onderhandelen over vastgoed werkte ook door in de uitvoering. Als we beter inzoomen op de grondexploitaties zien we dat de realisatie over de hele linie achterblijft. Ondanks de

bijstellingen hebben we een te optimistische inschatting gemaakt. Waar het bij het MIP is gelukt om een betere raming op te stellen, dienen we bij de ruimtelijke projecten nog een nadere verbetering te maken

Den Haag heeft €1 miljard aan reserves

Eind 2013 beschikte de gemeente over €1 mld. aan reserves. Voor een deel zijn deze reserves het weerstandsvermogen van de gemeente. Het weerstandsvermogen, bestaande uit de algemene reserve, de dienstcompensatiereserve en de reserve grondbedrijf hebben we om risico's op te vangen. Na resultaatbestemming neemt de algemene reserve toe van €124,4 mln. tot €157,9 mln. Bij de collegeonderhandelingen en de voorbereiding van de begroting 2015 wordt in beeld gebracht wat de gewenste hoogte van de algemene reserve is en welk deel gebruikt kan worden voor nieuwe beleidsinitiatieven.

Naast weerstandsvermogen beschikt Den Haag over bestemmingsreserves om projecten uit te voeren waarvan de stad beter wordt. Het is dus de bedoeling dat deze reserves afnemen. In 2013 namen deze reserves af met €20 mln. tot €681 mln. In de begroting hadden we nog rekening gehouden met een afname van ruim €52 mln. Per saldo teerden we daarmee €32 mln. minder in op de bestemmingsreserves dan begroot.

Resumé

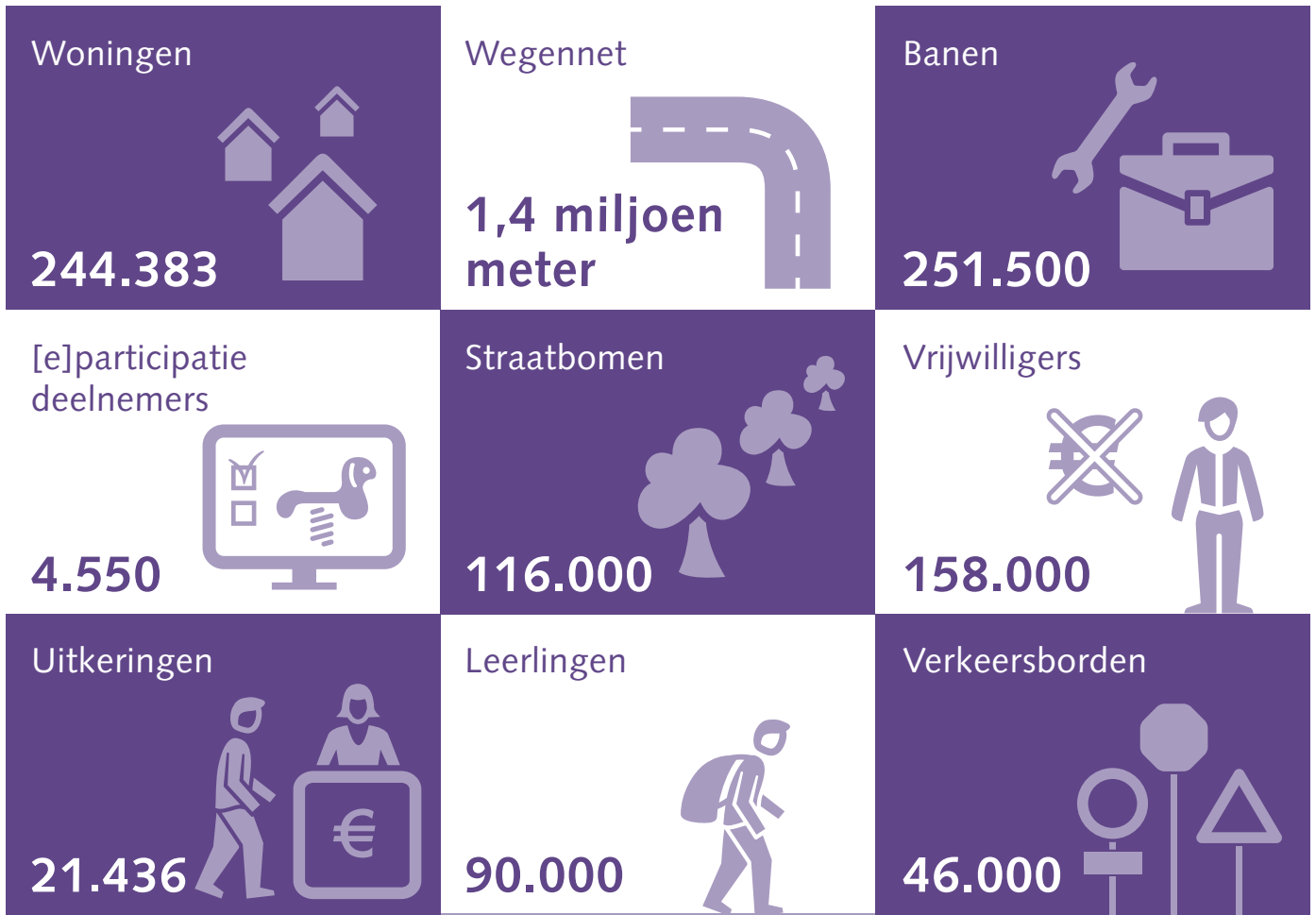
- €2,2 miljard aan lasten.
- Jaarresultaat €25,7 mln.
- Ruim €100 mln. aan investeringen. Onderbesteding teruggedrongen
- 87 procent van de facturen op tijd betaald. 117 duizend facturen ontvangen voor in totaal €1 miljard.
- €16 mln. op vastgoed afgeboekt
- €1 miljard aan reserves
- 6.452 ambtenaren in dienst. Bezuinigingen gehaald.

Op volgende pagina treft u de balans van de gemeente Den Haag. Voor de toelichting op de balans zie hoofdstuk 7.2 Balans en toelichtingen.

1.2 Balans

	(bedragen in € 1.000)		
Activa	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2011
Vaste activa			
<i>Materiële vaste activa</i>			
Materiële vaste activa met economisch nut	1.275.219	1.263.639	124.459
Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	34.088	89.263	877.986
	<u>1.309.307</u>	<u>1.352.902</u>	<u>25.692</u>
<i>Financiële vaste activa</i>			
Kapitaalverzekering aan deelnemingen	82.696	84.037	1.028.137
Kapitaalverzekering aan overige verbonden partijen	2.247	2.450	
Leningen aan deelnemingen	260.100	230.047	108.371
Leningen aan overige verbonden partijen	121.773	113.023	28.911
Overige langlopende leningen aan derden	114.571	113.449	137.282
Algemene voorziening voor omikbaarheid	-21.962	-20.760	
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	<u>212.911</u>	<u>272.128</u>	
	<u>772.336</u>	<u>794.394</u>	
Vlottende activa			
<i>Voorraden</i>			
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	28.383	28.383	9.756
Overige grond- en hulpstoffen	400	449	752.006
Onderhandenwerk (incl. bouwgronden in exploitatie)	26.908	17.669	18.493
Gereed product en handelsgoederen	1.455	1.387	3.747
	<u>37.146</u>	<u>47.888</u>	<u>29.943</u>
<i>Vorderingen</i>			
Vorderingen op openbare lichamen	99.981	92.568	813.945
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	15	
Overige vorderingen	136.650	183.245	
Overige uitzettingen	8.150	8.350	
	<u>244.800</u>	<u>284.178</u>	
<i>Overlopende activa</i>			
Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen	13.908	11.403	
Overlopende activa	143.385	158.001	
	<u>157.293</u>	<u>169.404</u>	
<i>Liquide middelen</i>			
Kas/bank/giro	2.627	74.116	
	<u>2.627</u>	<u>74.116</u>	
Totaal Activa	2.543.509	2.722.882	
Passiva			
Vaste passiva			
<i>Eigen Vermogen</i>			
Algemene reserve	124.459	125.680	125.680
Bestemmingsreserves	877.986	881.396	881.396
Saldo van de rekening (onverdeeld resultaat)	25.692	115.517	115.517
	<u>1.028.137</u>	<u>1.122.593</u>	
<i>Voorzieningen</i>			
Voorzieningen	108.371	193.417	193.417
Voorzieningen met voeding van derden	28.911	21.300	21.300
	<u>137.282</u>	<u>214.717</u>	
<i>Vaste schulden</i>			
Leningen van pensioenfondsen en verzekeraars	9.756	10.550	10.550
Leningen van banken	752.006	860.907	860.907
Door derden belegd geld	18.493	20.499	20.499
Waarborgsommen	3.747	2.582	2.582
Vooruitontvangen canons	29.943	31.260	31.260
	<u>813.945</u>	<u>925.798</u>	
Vlottende passiva			
<i>Vlottende schulden</i>			
Opgenomen kasgeldleningen	200.000	0	0
Bank- en giroaldi	63.978	67.855	67.855
Overige schulden	125.673	129.168	129.168
Rekening Courant verhouding niet financiële instellingen	30	15.780	15.780
Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen	31.505	39.088	39.088
	<u>421.186</u>	<u>251.891</u>	
<i>Overlopende passiva</i>			
Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen	109.423	166.563	166.563
Overlopende passiva	33.536	41.320	41.320
	<u>142.959</u>	<u>207.883</u>	
Totaal Passiva	2.543.509	2.722.882	2.722.882

Den Haag in cijfers

Afval

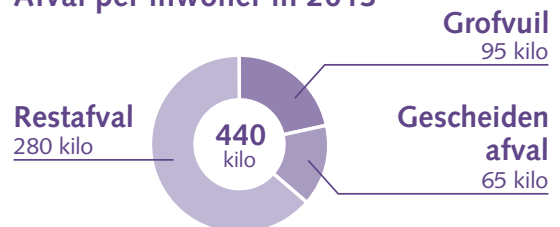
Het gewicht dat de Haagse huishoudens per dag produceren is

600.000 kilo

75 vuilniswagens per dag

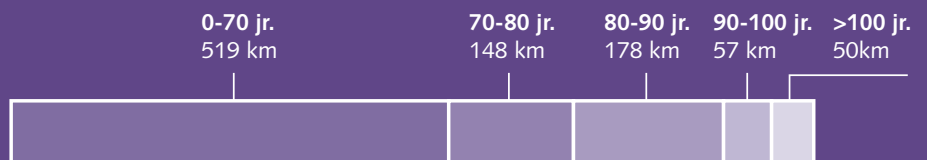
Afval per inwoner in 2013

Riool

845 km Riool
80 Gemalen
165 Pompunits
250.000 Huisaansluitingen

Leeftijd van de riolen in Den Haag in 2010

Speelplekken

500 speelplekken met een oppervlakte van **950.000** m²

Te vergelijken met 127 voetbalvelden

In 2013 zijn er 100 speelplekken bijgekomen

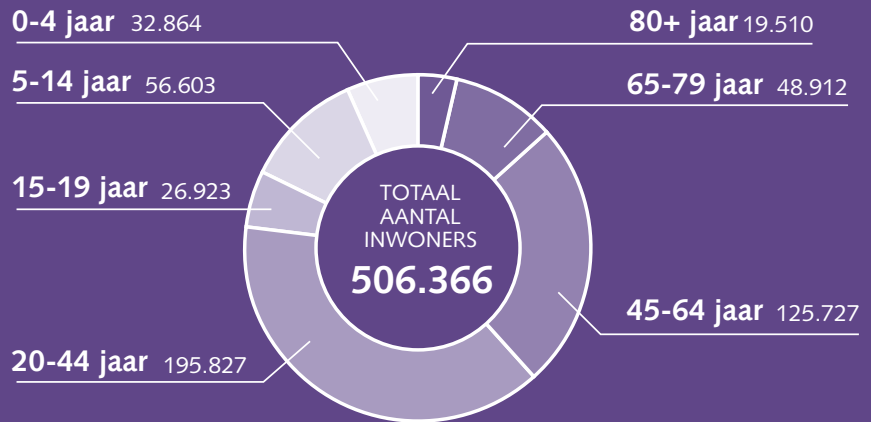
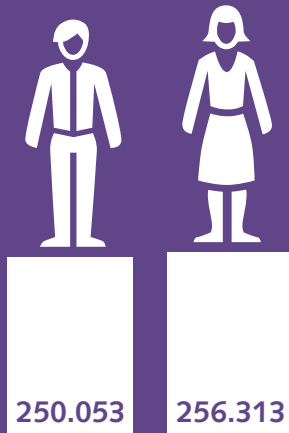

Top 3 van wat kinderen in een speeltuin willen

51% Schommel
38% Voetbaldoeltjes
28% Glijbaan

Dienstverlening Gemeente Den Haag in 2013

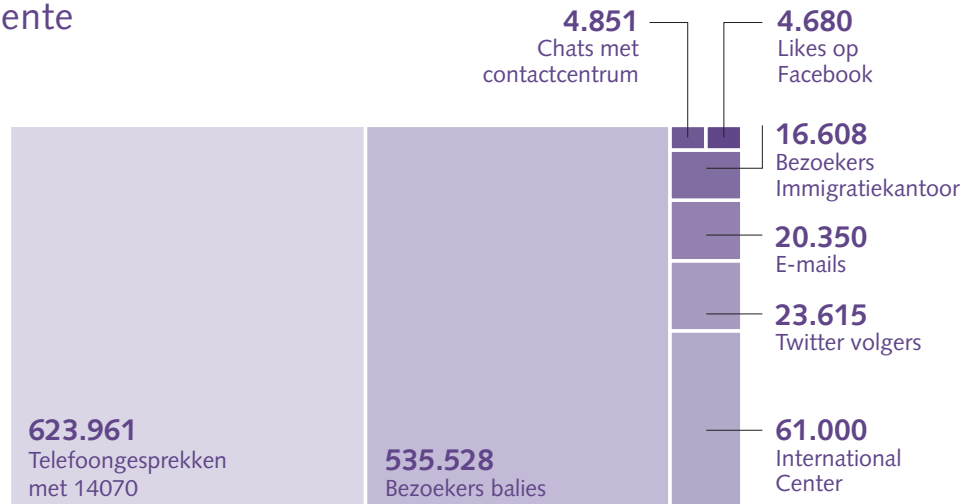
Aantal inwoners naar leeftijd en geslacht

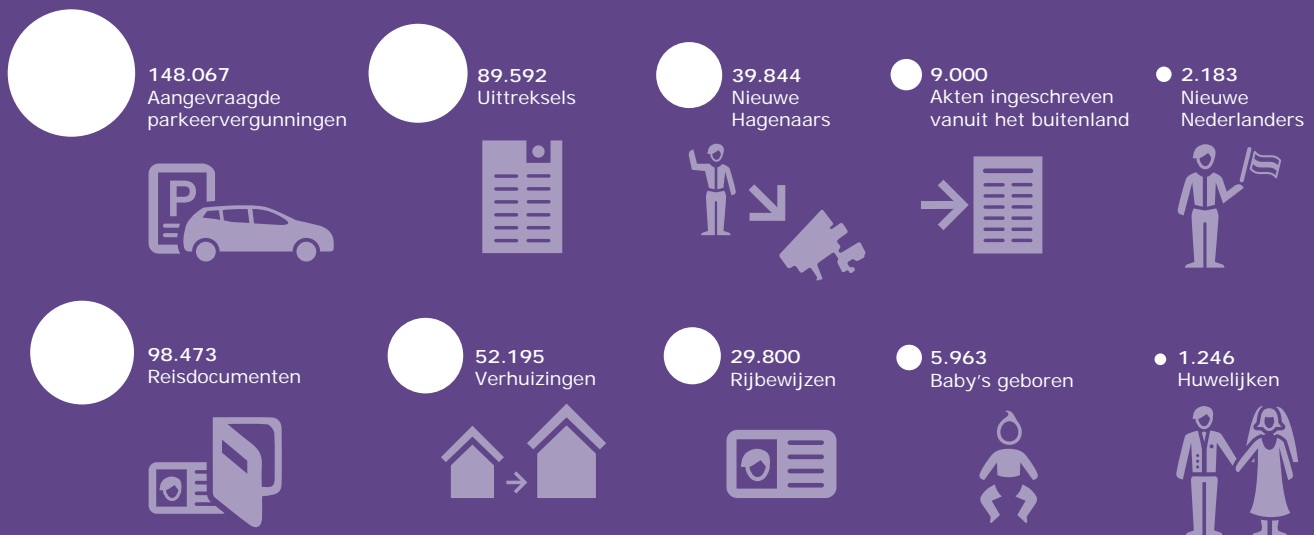
Contact met de gemeente

6.832.472
Bezoeken website

MEEST BEZOCHTE ONDERWERPEN OP DE WEBSITE:
Afvval, Parkeren, Zwemmen, Stadhuis & stadsdeelkantoren, Reisdocumenten

Producten en diensten

Samenstelling college van burgemeester en wethouders

Jozias van Aartsen, Burgemeester

Portefeuille Openbare Orde en Veiligheid, Algemene Bestuurlijke Aangelegenheden en Representatie

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

College en bestuur

Openbare orde en Veiligheid

Citymarketing en Internationale Stad

Marnix Norder

Portefeuille Stadsontwikkeling, Volkshuisvesting en Integratie

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Integratie en Krachtwijken

Wonen

Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Stadsdeelwethouder Scheveningen

Boudewijn Revis

Portefeuille Financiën en Stadsbeheer

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Leefomgeving

Financiën

Overige beleidsvoornemens

Stadsdeelwethouder Segbroek

Marjolein de Jong

Portefeuille Cultuur, Binnenstad en Internationaal

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Cultuur

Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Citymarketing en internationale stad

Stadsdeelwethouder Centrum

Karsten Klein

Portefeuille Jeugd, Welzijn en Sport

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Jeugd en Gezin

Sport

Maatschappelijke ondersteuning

Stadsdeelwethouder Loosduinen

Rabin Baldewsingh

**Portefeuille Volksgezondheid, Duurzaamheid,
Media en Organisatie**

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Mediabeleid, monumenten, archeologie

Volksgezondheid en Zorg

Milieu en Duurzaamheid

Interne dienstverlening

Stadsdeelwethouder Escamp

Peter Smit

Portefeuille Verkeer, Binckhorst en Vlietzone

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Verkeer

Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Stadsdeelwethouder Leidschenveen-Ypenburg

Ingrid van Engelshoven

Portefeuille Onderwijs en Dienstverlening

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Dienstverlening en Stadsdelen

Onderwijs

Stadsdeelwethouder Haagse Hout

Henk Kool

Portefeuille Sociale zaken, Werkgelegenheid en Economie

Coördinerend portefeuillehouder van de programma's:

Werk en Inkomen

Sociale voorzieningen en armoedebestrijding

Economie

Stadsdeelwethouder Laak

2. Beleidsverantwoording

2.1 Programma Gemeenteraad

Coördinerend portefeuillehouder: Presidium

In 2013 is gebleken dat de 52% van de Hagenaars bekend is met de functie van de gemeenteraad. In 2012 was dat 57%. De bekendheid met de griffie is beduidend lager: 16%. De behoefte aan incidentele informatie over de raad is gestegen van 41% naar 45%. In 2013 heeft de raad het voorstel voor een opkomst bevorderende campagne ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 19 maart 2014 vastgesteld.

De Rekenkamer Den Haag is een onafhankelijk orgaan dat volgens de Gemeentewet onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo	N		
Bestuursondersteuning Gemeenteraad	1,8	-	1,8	N	2,2 N	0,4 V
Gemeenteraad	1,4	-	1,4	N	1,7 N	0,3 V
Apparaatskosten Gemeenteraad	2,5	0,0	2,5	N	2,7 N	0,3 V
Ombudsman	0,5	0,0	0,5	N	0,5 N	0,0 V
Rekenkamer	0,5	-	0,5	N	0,5 N	0,0 V
Totaal	6,7	0,0	6,6	N	7,6 N	1,0 V

Bestuursondersteuning Gemeenteraad

De Griffie heeft tot taak het terzijde staan van de raad en de door de raad ingestelde commissies en het verzorgen van de communicatie tussen burger en raad. De door de Griffie jaarlijks voorgenomen activiteiten zijn opgenomen in het Werkplan en in het Communicatieplan raadsvoorlichting, dat ter kennisgeving aan de raad wordt gezonden.

Op grond van de Verordening burgerinitiatief kan elke Haagse inwoner een burgerinitiatief starten. Hiervoor zijn 250, 1.000 of 2.500 handtekeningen nodig van Haagse buurt- wijk- of stadsbewoners. In 2013 is één burgerinitiatief tot afronding gekomen (Verkeersveiligheid Weimarstraat) en is één burgerinitiatief ontvankelijk verklaard (Vuilstortlocaties in Natura 2000-gebieden). De griffie heeft verder ondersteuning en voorlichting geboden aan nog twee concept-burgerinitiatieven.

Financieel resultaat**€0,4 mln. V***Personele lasten € 0,3 mln. V*

Als gevolg van tijdelijke mobiliteitsontwikkelingen is in 2013 een aantal medewerkers van de griffie gedetacheerd bij een ander dienstonderdeel, waarvan één langdurig op substantieel salarisniveau. Op grond van de gemeentebrede richtlijnen worden de detacheringen vergoed door de ontvangende diensten. Het voorlichtingsbudget €0,1 mln. van de Griffie bevat in de jaren dat er geen verkiezingen zijn enige ruimte.

*Overig € 0,1 mln. V***Gemeenteraad**

Op basis van gemeentelijke regelgeving en rijksregelingen zijn vergoedingen en tegemoetkomingen aan raadsleden, fracties, fractievertegenwoordigers en voormalige raadsleden uitbetaald.

Financieel resultaat**€0,3 mln. V***Vergoeding aan raadsleden**€ 0,3 mln. V*

De gemeente Den Haag maakt gebruik van de werkkostenregeling. Hierdoor wordt de onkostenvergoeding voor raadsleden niet meer bruto uitgekeerd, onder inhouding van loonheffing. Sinds 2013 is sprake van een netto-vergoeding. De onkostenvergoeding valt hierdoor €0,14 mln. voordeliger uit, aangezien de begroting (nog) niet aan de nieuwe fiscale regeling is aangepast. Het budget voor automatisering (computers thuis bij raadsleden) bevat enige marge €0,1 mln. De kosten kunnen per raadsperiode verschillen, afhankelijk van de kostenontwikkeling van computers.

Apparaatkosten gemeenteraad**Financieel resultaat****€0,3 mln. V***Huisvesting**€ 0,1 mln. V*

De huisvestingskosten van de Raad zijn incidenteel lager. Oorzaak van dit voordeel zijn lagere kapitaallasten bij het IDC. De investering in audiovisuele apparatuur was namelijk eind 2012 geheel afgeschreven. Het voordeel is incidenteel omdat in 2014 een begin wordt gemaakt met de noodzakelijke vervangingsinvestering.

*Overig**€ 0,2 mln. V***Verloop van financiële cijfers en toelichtingen**

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	6.651		7.597		946 V		7.526	
Baten	18		6		12 V		6	
Saldo exclusief reserves	6.633 N		7.591 N		958 V		7.520 N	
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-		-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-		-		-		-	
Saldo inclusief reserves	6.633 N		7.591 N		958 V		7.520 N	

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Verschil 2012-2013	
Lasten	6.651		6.791		140 V	
Baten	18		16		2 V	
Saldo exclusief reserves	6.633 N		6.775 N		142 V	
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-		-		-	
Saldo inclusief reserves	6.633 N		6.775 N		142 V	

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De lagere kosten bij de Raad zijn veroorzaakt door het incidentele voordeel op de huisvestingskosten in 2013. Bij de Griffie zijn de uitgaven op het merendeel van de budgetten iets lager dan in 2012. Het voordeel bij de Ombudsman is veroorzaakt door vrijval uit de Voorziening wachtgeld Ombudsman.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve BSD	0	0	0	0	0
BR Huis van de Democratie 3903	0	0	0	0	0
BR Standbeelden Thorbecke en Juliana	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0	0

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	0	0	0
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	227	237	333
Investeringen	10	100	0

2.2 Programma College en Bestuur

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

In 2013 is flinke voortgang geboekt in de opbouw van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag. Er is een strategische agenda opgesteld alsmede een concept-gemeenschappelijke regeling. Deze zal in 2014 worden afgerond en vastgesteld door alle betrokken gemeenten. De metropoolregio gaat op 1 januari 2015 van start. De organisatorische voorbereidingen daartoe worden momenteel getroffen.

De gemeente Den Haag heeft op het gebied van de digitale dienstverlening zijn vooraanstaande positie behouden. In 2013 werden deze resultaten opnieuw bevestigd toen het digitale loket van de gemeente Den Haag in de Benchmark Digitale Dienstverlening na 2 jaar eerste en vorig jaar tweede, dit jaar wederom werd beoordeeld als het beste digitale loket van Nederland.

Van november 2013 tot en met augustus 2015 viert Nederland het 200 jarig bestaan van het koninkrijk. Voor de landelijke coördinatie van de feestelijkheden heeft het kabinet dan ook een nationaal comité ingesteld, waarvan de burgemeester van Den Haag de vice-voorzitter is. Den Haag speelt bij de viering een zeer prominente rol. Daarom heeft het college een Haags Comité 200 jaar koninkrijk benoemd, dat met ambtelijke ondersteuning de organisatie van de Haagse onderdelen van de viering op zich heeft genomen. Op 30 november 2013 is de viering van start gegaan met een fantastisch nagespeelde landing van de prins op het Scheveningse strand, waar tienduizenden op het strand en miljoenen voor de buis getuige van zijn geweest. Onder leiding van Aus Greidanus en in nauwe samenwerking met de stichting Scheveningen Viering Gedenkdagen en de marine is dit een onvergetelijk spektakel geworden. In 2014 krijgen de feestelijkheden een vervolg met de viering van 200 jaar grondwet en in september 200 jaar Prinsjesdag.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Concernfunctie POI en Communicatie	20,6	0,2	20,4	N	22,3 N	1,9 V
College van BenW	4,0	0,4	3,6	N	2,1 N	1,5 N
Bestuursondersteuning en bestuursadvisering College van B&W	7,2	0,1	7,1	N	7,6 N	0,5 V
Apparaatskosten college van B&W	2,6	0,1	2,5	N	2,2 N	0,4 N
Concernfunctie Juridische zaken	1,0	-	1,0	N	1,0 N	0,1 N
Bestuurlijke samenwerking	3,2	-	3,2	N	3,2 N	0,1 N
Concernfunctie Financiën	6,2	-	6,2	N	6,2 N	0,0 V
Concernfunctie Financiën (CVO)	-	-	-	-	- -	- -
Totaal	44,8	0,8	44,1	N	44,4 N	0,4 V

Concernfunctie POI en Communicatie

Personeel en Organisatie

Het jaar 2013 was het laatste jaar om de bezuiniging op de apparaatskosten (€ 48 mln. structureel) en de hiermee verband houdende krimp in de organisatie (1.050 fte) te realiseren. De krimp in de formatie is volledig afgerond. Via monitoring is dit voor alle gemeentelijke diensten periodiek gerapporteerd aan College en Raad. In de paragraaf bedrijfsvoering wordt uitgebreid ingegaan op het P&O en I beleid.

Informatievoorziening

De vier ICT programma's zijn in 2013 praktisch afgerond. Het programma E-loket is nagenoeg gereed. Hetzelfde geldt voor het programma zaakgericht werken. Het programma Basisinfrastructuur is in 2013 afgerond en krijgt vervolg in een nieuwe Roadmap ICT 2014-2015. Een belangrijke mijlpaal is dat de voortgang van de belangrijkste ICT-projecten online in te zien zijn via het ICT-Dashboard op de website van de gemeente Den Haag (www.denhaag.nl/ict). Daarnaast heeft in 2013 de ICT-projectleiderspool vorm gekregen en is geïnvesteerd in de vaardigheid van de opdrachtgevers van ICT-projecten.

Financieel resultaat	€ 1,9 mln. V
<i>CIS-budgetten</i>	<i>€ 0,9 mln. V</i>
In 2013 is de invoering van de automatiserings systemen voor de Wabo afgerond. De invoeringskosten zijn meegevallen en dat levert een voordeel op van €0,2 mln. In 2013 is prioriteit gegeven aan de ict-beveiliging van bestaande systemen. De vernieuwing van de basisinfrastructuur is hierdoor vertraagd, wat heeft geleid tot een ondersteuning van €0,4 mln. De rest van voordeel is onder andere ontstaan door vertraging bij het opleveren van de nieuwe stelselvoorziening voor Kern-Basisregistraties en de start van de invoering van het Nieuw Handelsregister en E-herkenning.	
<i>Organisatie & Personeel</i>	<i>€ 0,7 mln. V</i>
Het voordeel is ontstaan op meerdere beleidsbudgetten. De belangrijkste verschillen worden hieronder toegelicht: Generiek Functiehuis €0,1 mln. V Gesprekscyclus €0,2 mln. V, Ontwikkelkosten Management Development (MD) €0,1 mln. V, Arbeidsmarktcommunicatie €0,1mln. V. Door vertraging zijn de projecten niet geheel tot uitvoering gekomen. Daarnaast werd de Winkel in 2012 opgeheven. In 2013 kon het merendeel van de medewerkers tegen vergoeding elders worden geplaatst, waardoor het budget minder werd belast. Het voordeel is €0,2 mln.	
<i>Huisstijl</i>	<i>€ 0,2 mln. V</i>
De aanpassing van de huisstijl van de gemeente Den Haag was voorzien voor het jaar 2013. Door uitloop in de voorbereiding van het collegebesluit is de besluitvorming verschoven naar eind 2013.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

College van BenW

De Bestuursdienst verantwoordt op dit product de personele lasten van de (voormalige) leden van het college van burgemeester en wethouders. Het betreft , salarissen en sociale lasten, vergoedingen, reis- en verblijfskosten en pensioenpremies en wachtgeld.

Financieel resultaat	€1,5 mln. N
<i>Wachtgelden & Pensioenvoorziening</i>	<i>€ 1,7 mln. N</i>
<p>Het nadeel is ontstaan door extra stortingen ten behoeve van de pensioenvoorziening van (ex-) wethouders. De pensioenvoorziening is ondergebracht bij Loyalis (APPA-plan). De extra stortingen (totaal voor € 2,5 mln.) zijn noodzakelijk doordat Loyalis in 2013 de rekenrente heeft verlaagd. De rekenrente voor het doelvermogen bedroeg jarenlang 4% en is verlaagd naar 3%, voor pensioenen die ingaan voor 1 januari 2016 is de rekenrente verlaagd naar 2%.</p>	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,2 mln. V</i>

Bestuursondersteuning en bestuursadvisering College van B&W

Strategievorming

In 2013 is een reeks producten ontwikkeld die bijdragen aan de kennispositie van het management en bestuur van de stad. Hiervoor wordt samengewerkt tussen programmabureau strategie en de strategen/onderzoekers van de diensten in Team S. Ten eerste is een atlas van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag gemaakt waarin de belangrijkste stedelijke processen en stromen inzichtelijk zijn gemaakt op het gebied van bijvoorbeeld economie en verkeer. Ten tweede is een gemeentebreed kwalitatief onderzoek uitgevoerd waarin de belangrijkste maatschappelijke trends - door de ogen van Haagse frontlijnwerkers - zijn beschreven. Voorts is de stadsenquête sterk gemoderniseerd. Tot slot is periodiek de nieuwsbrief strategische signalen uitgebracht.

Financieel resultaat	€0,5 mln. V
<i>Nuclear Security Summit</i>	<i>€ 0,4 mln. V</i>
<p>De uitgaven in 2013 zijn voor zover mogelijk gedekt uit de reguliere budgetten bij diverse gemeentelijke diensten om de uitputting van dit budget te beperken. Het betreft hier een neutraal voordeel en tegenover dit voordeel staat een nadeel in het programma overige beleidsvoornemens als gevolg van een lagere onttrekking uit de bestemmingsreserve Den Haag Internationale Stad. De gelden blijven hierdoor beschikbaar voor de summit in 2014. In 2013 zijn uitgaven gedaan voor projectleiding, juridische advisering en een informatiebijeenkomst voor bewoners rond het World Forum Convention Center.</p>	
<i>WIA</i>	<i>€ 0,2 mln. V</i>
<p>Het voordeel is onder andere ontstaan door een eenmalige teruggaaf van de basispremie 2013 WAO/WIA door de Belastingdienst (€0,1 mln. V). De rest van het verschil betreft een voordeel op het WIA-budget door het lage aantal WIA-gevallen.</p>	

Apparaatskosten college van BenW

Financieel resultaat	€0,4 mln. N
<i>Collegevervoer</i>	<i>€ 0,2 mln. N</i>
In 2011 bedroeg het nadeel ten opzichte van de begroting €0,1 mln. In 2013 is het nadeel gestegen tot €0,2 mln. De oorzaak van de stijging zijn de stijgende personeelslasten van de chauffeurs, het leasen van een vijfde auto en daling van de inkomsten als gevolg van terugloop van het bezorgen van de raadspost. De taxikosten zijn in 2013 iets gedaald ten opzichte van 2012.	
<i>Representatie</i>	<i>€ 0,2 mln. N</i>
Het nadeel is hoofdzakelijk veroorzaakt door de gemaakte kosten rond het bezoek van de Z.M. de Koning en H.M. de Koningin. Voor dit bezoek waren geen gelden gereserveerd, besloten is deze kosten op te vangen binnen het totaal van programma 2. Daarnaast waren er enkele kleinere overschrijdingen rond de viering 200 jaar Koninkrijk op 30 november op het Scheveningse strand en het in ontvangst nemen van de Nobelprijs van de Vrede door het OPCW.	

Bestuurlijke samenwerking

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

In het afgelopen jaar hebben gemeenten zich in twee rondes, in het voorjaar en in het najaar, gebogen over de inhoud van de samenwerking (een strategische agenda en takenpakket) en over de juridische vorm (een gemeenschappelijke regeling en de bestuurlijke organisatie). Op een congres, op raadsbijeenkomsten en in raadsvergaderingen is uitgebreid stilgestaan bij de opgave waar deze regio voor staat, hoe we daarin gaan samenwerken en hoe gemeenteraden hun rol en taak kunnen waarmaken.

Alle gemeenten hebben hun zienswijzen gegeven. De aangedragen suggesties zijn voor het overgrote deel verwerkt in de uiteindelijke voorstellen rond de strategische agenda en de concept-gemeenschappelijke regeling. Het merendeel van de gemeenteraden heeft inmiddels ingestemd met de voorstellen; nog enkele gemeenten bespreken de voorstellen begin 2014. Dit is een belangrijk signaal aan de Tweede en Eerste Kamer, aan het kabinet, aan het bedrijfsleven en aan de bewoners. De gemeenten gaan intensief samenwerken om de bereikbaarheid te versterken en het economisch vestigingsklimaat te versterken. Het gaat om werk en welvaart in deze regio, voor ons en onze kinderen nu en in de toekomst.

Rond bereikbaarheid wordt al samengewerkt door de beide regio's die die taken nu nog afzonderlijk uitvoeren. En de opbouw van de organisatie van de MRDH inclusief de Vervoersautoriteit is in volle gang. Op ambtelijk niveau wordt steeds meer samengewerkt. Meteen na goedkeuring in de Eerste Kamer starten de voorbereidingen voor het constituerend beraad en de eerste besluitvormende vergadering, van de nieuwe Metropoolregio. Het reglement van orde, diverse verordeningen onder meer rond financiën, en delegatie- en mandaatbesluiten moeten klaar liggen op het moment dat de MRDH op 1 januari 2015 van kracht wordt.

Tegelijkertijd zijn voorbereidingen in gang gezet voor de opheffing van het Stadsgewest Haaglanden per 1 januari 2015, als de MRDH van start gaat. Het jaar 2014 is daarmee een overgangsjaar. Ingezet wordt op het opvangen van de personele opgave na opheffing binnen bestaande functies bij de gemeenten en het

bekostigen van de materiele opgave na opheffing binnen de reserves van Haaglanden. Doel is dat de inwonerbijdrage MRDH straks gelijk blijft of daalt ten opzichte van de inwonerbijdrage Haaglanden, waarbij taken naar de gemeenten gaan of naar de MRDH.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	44.837		44.758		79	N	43.011	
Baten	657		102		555	V	14	
Saldo exclusief reserves	44.180	N	44.656	N	476	V	42.997	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	119		243		124	N	93	
Saldo inclusief reserves	44.061	N	44.413	N	352	V	42.904	N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Verskil 2012-2013	
Lasten	44.837		43.388		1.449	N
Baten	657		2.135		1.478	N
Saldo exclusief reserves	44.180	N	41.253	N	2.927	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	119		20.035		19.916	N
Saldo inclusief reserves	44.061	N	21.218	N	22.843	N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Het nadeel in 2013 ten opzichte van 2012 op onttrekkingen van € 19,9 mln. wordt voor het grootste deel verklaard door de onttrekkingen in 2012 als gevolg van het opheffen van de BR Concernbrede ICT systemen. In dat jaar werd hiervoor € 19,4 mln. onttrokken (waarvan € 17,4 mln. vrijval). Tevens werden eind 2012 de reserve Boventalligen en de BR FPU+ en seniorenregeling opgeheven. In 2012 werd uit deze reserves totaal € 0,5 mln. onttrokken (waarvan € 0,2 mln. vrijval). Verder zijn in 2013 hogere lasten gemaakt voor de pensioenvoorziening wethouders (€ 1,9 mln. N) en de incidentele uitgaven in 2012 aan het honderdjarig bestaan van de VNG (€ 0,5 mln. V).

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve BSD	0	0	0	0	0
BR Huis van de Democratie 3903	0	56	37	0	93
BR Standbeelden Thorbecke en Juliana	0	26	0	0	150
Totaal	0	82	37	0	243

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	1.886	1.762	1.653
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	495	268	502
Investerings	3.276	4.974	1.482

Investerings

De investeringen zijn lager (€1,4 mln.) uitgekomen. Op een aantal projecten is achterstand ontstaan, de grootste verschillen worden hieronder toegelicht.

- Programme One (Release R12 Oracle) €0,5 mln. De nieuwe release R12 is op tijd in productie genomen in januari 2014. Er moeten echter nog een aantal zaken worden afgerond en fijngeslepen.
- Kenregistraties, stelselvoorziening leveren/terugmelden €0,4 mln. Gemeenten moeten zorgen dat wettelijke basisregistraties ook binnengemeentelijk worden gebruikt. Hiervoor is in gemeente Den Haag het project "Leveren vanuit de Haagse Bron" (= het Haagse Gegevenspakhuis) gestart. De realisatie van koppelingen van de Basisregistraties Adressen & Gebouwen (BAG) en de Basisregistratie Personen (BRP-GBA) naar 'de Haagse Bron' zijn vertraagd door latere oplevering door leveranciers van de benodigde standaardversies van deze koppeling. Voor het project "Terugmelding naar Basisregistraties" is de landelijke oplevering van de "Terugmeldingsspecificaties" vertraagd. Daardoor start dit Haagse project pas in 2014.

2.3 Programma Dienstverlening en Stadsdelen

Coördinerend portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

Hagenaars zijn welkom aan het digitale loket op denhaag.nl, aan de telefoon via 14070 of bij de loketten op de stadsdeelkantoren. In het coalitieakkoord 2010-2014 "Aan de slag!" is besloten het wijkgericht werken te versterken. Stadsdelen en wijken zijn bij uitstek het niveau om oplossingen te bieden voor kleine leefbaarheids- en veiligheidsproblemen en het stimuleren van sociale verantwoordelijkheid.

Topindicator

Iedere transactie of interactie tussen bewoners, bedrijven of instellingen en de gemeente is zo adequaat als mogelijk afgehandeld. DenHaag.nl is opnieuw uitgeroepen tot meest volwassen digitale loket van Nederland. Verder waardeerde 84% van de Hagenaars de klantgerichtheid van de gemeente met minimaal een 7 (bron: Stadsenquête 2013). De klanttevredenheid laat een stijgende lijn zien, hoewel de toename minder is dan we hadden verwacht. 90% van de klachten is in 2013 tijdig afgehandeld. 73% van de klanten die bellen naar het gemeentelijke telefoonnummer 14070 is in één keer geholpen.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2000-2003
Klanttevredenheid dienstverlening	84%	87%	82%	77%

Bron: Stadsenquête 2013

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
Impuls economie en leefbaarheid	3,8	-	3,8 N	6,0 N	2,2 V
Baten secretarieleges	3,7	10,6	6,8 V	8,5 V	1,7 N
Burgerzaken	27,1	0,4	26,7 N	27,9 N	1,3 V
Stadsdelen	12,0	-	12,0 N	11,9 N	0,1 N
Leefbaarheid en bewonersparticipatie	8,3	0,3	8,0 N	8,0 N	0,0 V
Samenlevingsopbouw (bewonersinitiatieven)	0,1	-	0,1 N	0,1 N	0,0 V
Totaal	55,1	11,4	43,7 N	45,4 N	1,7 V

Impuls Economie en Leefbaarheid

Vanaf de zomer was €14,1 mln. beschikbaar om de leefbaarheid met concrete maatregelen te verbeteren. Snel en zichtbaar resultaat was het doel, goed voor de economie en zo veel mogelijk aansluiten bij bestaand beleid. Er is geïnvesteerd in de openbare ruimte: pleintjes zijn heringericht, de openbare ruimte kreeg extra onderhoud, speeltuinen zijn aangelegd, net als sportplekken of extra groen. In de gunning van opdrachten is - binnen de geldende aanbestedingsregels - zo veel mogelijk geprobeerd het mkb mee te laten profiteren van de voorgenomen investeringen.

Financieel resultaat**€2,2 mln. V***Versnellingsimpuls*

In 2013 en 2014 wordt een 'versnellingsimpuls' gegeven. In totaal is hiervoor € 14,1 mln. beschikbaar, inclusief wijkaanpak Laak, aanpak Mariahoeve en Deal Schilderswijk), waarvan € 6 mln. in 2013.

In het 3e kwartaal van 2013 is de voorbereiding van de meeste projecten gestart. Dit varieert van ontwerpwerkzaamheden, aanbesteding en (waar nodig) samenspraak met bewoners en ondernemers. In het 4e kwartaal 2013 is een groot aantal projecten in uitvoering gekomen. Een deel van de projecten is in 2013 fysiek afgerond. De andere projecten worden in het eerste kwartaal van 2014 afgerond. Een paar projecten hebben een langere looptijd (het Actieplan Laak en de aanpak Mariahoeve hebben een looptijd van drie jaar), omdat er rekening moet worden gehouden met het groeiseizoen (bomen) of vanwege beperkingen die voortvloeien uit wettelijke regels.

Van het budget 2013 (€ 6 mln.) is € 3,8 mln. (64%) gerealiseerd. Hierdoor ontstaat er in 2013 een voordeel van € 2,2 mln. De afwikkeling hiervan vindt begin 2014 plaats. We stellen daarom de raad voor dit bedrag over te hevelen naar 2014. Van dit bedrag zijn al voor € 1,6 mln. (26%) afspraken gemaakt.

Baten Secretarieleges

In 2013 zijn er minder nieuwe rijbewijzen en reisdocumenten aangevraagd dan verwacht. Onderzocht wordt hoe we beter kunnen ramen hoeveel documenten worden aangevraagd, zowel om de baten goed te ramen als om voldoende medewerkers in te zetten (niet te veel, niet te weinig).

Financieel resultaat**€1,7 mln. N**

Voor de baten secretarieleges, zoals voor rijbewijzen en reisdocumenten, is € 8,5 mln. begroot. Daarvan is in 2013 maar € 6,8 mln. gerealiseerd (€ 1,7 mln. N). Dit nadeel komt vooral door minder afgenomen rijbewijzen en reisdocumenten. De vaste lasten zijn hetzelfde gebleven, met name de salarislasten. De afname van het aantal afgenomen rijbewijzen en reisdocumenten kent verschillende redenen:

Ten eerste willen minder mensen een paspoort én een identiteitskaart. Daarnaast wordt vanaf maart 2014 de geldigheidsduur van nieuwe paspoorten verlengd van 5 naar 10 jaar. Deze wetswijziging is in het vierde kwartaal 2013 bekend geworden. Vanaf dat moment zijn er minder paspoorten aangevraagd, waarschijnlijk omdat burgers wachten op een paspoort dat 10 jaar geldig is. Ook heeft de verlenging van de levensduur op termijn een structurele impact, aangezien burgers in de toekomst minder vaak aan de balies zullen komen voor een nieuw paspoort.

Burgerzaken

Met het Masterplan Dienstverlening geeft de gemeente Den Haag invulling aan het streven om haar dienstverlening verder te verbeteren. De activiteiten ter verbetering van de klanttevredenheid over de gemeentelijke dienstverlening lopen vrijwel allemaal goed en liggen op schema.

Via MijnDenHaag is de gemeente transparanter en persoonlijker geworden. Inmiddels zijn 37 producten beschikbaar op een persoonlijke internetpagina. Er is een speciale versie van DenHaag.nl gelanceerd voor tablets en smartphones, inclusief de digitale dienstverlening via formulieren. DenHaag.nl voldeed aan de richtlijnen voor toegankelijkheid. Het digitaal loket wordt voortdurend verbeterd. De loketteksten zijn korter en begrijpelijker gemaakt. Online betalingen worden via iDeal gedaan. Het loket heeft een prominentere plek op de homepage van DenHaag.nl gekregen en de meest gevraagde producten voor bewoners zijn gemakkelijker vindbaar via Google. Dit alles heeft geresulteerd in veel meer digitale transacties. In 2013 vond 52% van de transacties van de gemeente via internet plaats.

De afgelopen twee jaar heeft de gemeente haar brieven beter leesbaar gemaakt. De waardering ging van 4,1 naar 7,1. 19 brieven zijn verbeterd door 230 suggesties van bewoners. Het betreft onder meer brieven over kwijtschelding van belastingen, controle op de leerplicht en toelichting bij een dwangbevel.

De gemeente maakt de dienstverlening via de stadsdeelkantoren klantvriendelijker en efficiënter. Om bewoners tijdig te kunnen helpen werkte de gemeente in 2013 meer op afspraak. Daarmee werden wachttijden voorkomen. Als proef waren op zaterdag in mei en juni de balies op het stadsdeelkantoor Escamp open (alleen op afspraak).

Financieel resultaat	€1,3 mln. V
<i>Verkiezingen</i>	<i>€ 1,3 mln. V</i>
In de begroting is structureel € 2 mln. beschikbaar voor de verkiezingen. Naast de jaarlijks vaste uitgaven van bureau verkiezingen, voor personeel, huisvesting en automatisering, zijn in 2013 alleen kosten ter voorbereiding op de verkiezingen 2014 gemaakt. In totaal €0,7 mln. Om schommelingen in de uitgaven op te vangen, bestaat de egalisatiereserve verkiezingen. Omdat die reserve al hoog genoeg is (€2,0 mln.), leidt dit in 2013 tot een incidenteel voordeel van € 1,3 mln.	
<i>Vrijval voorziening re-integratiekandidaten</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>
Bij de Programmarekening 2012 is een voorziening gevormd voor 2 medewerkers voor wie geen werk meer was. In 2013 hebben deze medewerkers ander werk gevonden. De voorziening is niet meer nodig. Dit zorgt voor een incidenteel voordeel van €0,3 mln. in 2013.	
<i>Beheer ICT-systemen</i>	<i>€ 0,6 mln. N</i>
Publiekszaken voert automatiseringsprojecten uit. In 2013 is op het beheer en onderhoud van deze ICT-systemen een nadeel ontstaan. Het zijn kosten voor enkele niet geraamde projecten, zoals het project “in control komen informatiebeveiliging”. Het ging hierbij om extra inzet van personeel.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>

Stadsdelen

Ontkokerde oplossingen voor knelpunten in wijken

Dit jaar hebben we extra aandacht besteed aan handhaving en op de ontwikkeling van Brede buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst. Op ieder stadsdeel is gewerkt aan een integraal uitvoeringsplan voor handhaving, in samenwerking met de politie. Hierbij is voortgebouwd op de positieve ervaringen in Segbroek en Haagse Hout. Voor de realisatie van Brede buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst

heeft de stadsdeelorganisatie in de rol van uitvoeringsversneller partijen samengebracht om wensen en knelpunten gezamenlijk aan te kunnen pakken.

Aansturen Haagse Welzijnsorganisaties

Een groot deel van het welzijnswerk is ondergebracht in de Brede Buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst. Activiteiten voor jongerenwerk worden steeds meer aangeboden op de locaties waar de jongeren zich ophouden. De samenwerking tussen jongerenwerk en wijkagenten is verder geïntensiveerd.

Faciliteren van bewonersorganisaties

Bewonersorganisaties zijn belangrijke intermediairs bij de vormgeving en invulling van een op de wijken toegesneden beleid. Naast een bescheiden subsidie voor de organisatie wordt het overgrote deel van de subsidies voor activiteiten verstrekt. De effecten hiervan zijn ook in 2013 waarneembaar doordat steeds meer ongeorganiseerde bewoners activiteiten uitvoeren. Er zijn meer dan 1000 aanvragen gedaan voor de subsidieregeling 'Leefbaarheid en bewonersparticipatie'; in 2012 waren er 400.

Stimuleren nieuw maatschappelijk initiatief

Bewonersorganisaties hebben veel ongeorganiseerde bewoners geholpen bij subsidie aanvragen. Bewonersorganisaties zijn niet de enige spreekbuis van de wijk. Medewerkers van stadsdelen slagen er steeds beter in om contact te maken met deze netwerken. Dit resulteert in vruchtbare initiatieven.

Leefbaarheid en Bewonersparticipatie

Meer en intensievere participatie

Met online middelen hebben we bij de ontwikkelingen in de stad vooral Hagenaars kunnen betrekken die zich niet op de traditionele wijze organiseren, zoals jongeren en ouderen die actief zijn op internet. Vooral door de online inzet dienden veel meer Hagenaars ideeën en plannen in voor hun stadsdeel: in 2012 600 Hagenaars, in 2013 3000. Bewoners hebben meer invloed gekregen in hun wijk, vaker is gewerkt met co-produceren en meebeslissen.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	55.103	58.715	3.612 V	53.150
Baten	11.367	13.290	1.923 N	14.552
Saldo exclusief reserves	43.736 N	45.425 N	1.689 V	38.598 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	-	- -	450
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-	-	- -	-
Saldo inclusief reserves	43.736 N	45.425 N	1.689 V	39.048 N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	55.103	57.487	2.384 V
Baten	11.367	16.782	5.415 N
Saldo exclusief reserves	43.736 N	40.705 N	3.031 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	3.550	3.550 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-	1.550	1.550 N
Saldo inclusief reserves	43.736 N	42.705 N	1.031 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

In de Programmarekening 2012 bleek dat de nieuwe kostentoerekening niet goed was verwerkt in de begroting. Hiervoor is in 2012 de begroting technisch gecorrigeerd. Bij het halfjaarbericht 2013 is de begroting van Publiekszaken herijkt. Deze technische correctie leidt tot een verschil tussen 2013 en 2012. Verder worden de verschillen op het lasten niveau in 2013 ten opzichte van 2012 voornamelijk veroorzaakt door de uitgaven aan de versnellingsimpuls, meer lasten in 2012 aan beheer concern/dienstsysteem, het voordeel op verkiezingen in 2013 en middelen om het zelfbedieningsconcept uit te voeren.

Het verschil op het batenniveau ontstaat voornamelijk door het beheer van concern/dienstsysteem en minder baten op de secretarieleges. Het beheer van concern/dienstsysteem loopt zowel in baten (financiering) als lasten (uitgaven).

Het verschil tussen 2013 en 2012 in de dotaties en onttrekkingen is geheel veroorzaakt door per saldo de lagere dotatie aan de reserve verkiezingen van € 2 mln. in 2013.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve DPZ	0	0	0	0	0
Bestemmingreserve verkiezingen	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0	0

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.299	2.299	2.736
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	214	458	554
Investeringen	1.271	1.445	797

Bij de Programmarekening 2012 is een voorziening gevormd voor twee medewerkers voor wie geen werk meer was. In 2013 hebben deze medewerkers ander werk gevonden. De voorziening is niet meer nodig. Dit zorgt voor een incidenteel voordeel van €0,3 mln. in 2013.

2.4 Programma Openbare orde en Veiligheid

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

De raad heeft deze collegeperiode een belangrijke impuls gegeven aan de veiligheid door extra financiële middelen beschikbaar te stellen (vanaf 2012 € 4,7 mln. structureel). Het integraal veiligheidsbeleid 2012-2015 van Den Haag krijgt vorm langs drie sporen:

1. Aanpakken van zware en veel voorkomende criminaliteit;
2. Gebiedsgerichte aanpak: gebiedsgerichte inzet in wijken en buurten in combinatie met een persoonsgerichte en groepsgerichte aanpak van overlastgevende en criminele jongeren, veelplegers en ex-delinquenten;
3. Stevige aanpak van de georganiseerde criminaliteit, strafrechtelijk en bestuurlijk.

In 2013 is dit veiligheidsbeleid verder uitgerold.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2012
Beoordeling gevoel van onveiligheid in Den Haag als geheel:				
- percentage dat zich wel eens onveilig voelt	46,5%	47,1%	48,0%	48,0%
- percentage dat zich vaak onveilig voelt	4,3%	4,7%	4,8%	4,8%
<i>Bron: Landelijke Integrale veiligheidsmonitor</i>				
Slachtofferschap:				
Afgelopen 12 maanden één of meer keer slachtoffer geweest van een misdrijf	24,7%	26,5%	27,0%	27,0%

De objectieve effecten van het gevoerde beleid blijven positief. Het totaal aantal misdrijven volgens het Wetboek van Strafrecht is in 2013 gedaald met 4% ten opzichte van 2012. De prioritaire delicten dalen nog meer, namelijk met 7%. Uitschieters zijn straatroof met een daling van 20% en woninginbraak met een daling van 16%. Van de prioritaire delicten steeg alleen geweld met 2% en van de overige delicten springt diefstal van auto's in het oog met een stijging van 11%. Dit is een landelijke trend. Overigens wordt onder geweld ook de dreiging daarmee verstaan. De overlastmeldingen daalden in 2013 met 5% ten opzichte van 2012. Daarbinnen valt jongerenoverlast op met een daling van 19%. In de jaarlijkse veiligheidskaart wordt nader verslag gedaan van deze positieve resultaten, ook per stadsdeel.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Brandweer en rampenbestrijding	40,6	4,2	36,5	N	36,7 N	0,2 V
Bestrijding Onveiligheid	19,7	5,4	14,3	N	14,4 N	0,1 V
Bestrijding onveiligheid Deco	0,2	0,1	0,1	N	0,1 N	0,0 V
Strandveiligheid	0,8	-	0,8	N	0,8 N	- -
Opsporing en ruiming conventionele explosieven	-	-	-	-	- -	- -
Totaal	61,3	9,6	51,6	N	51,9 N	0,3 V

Brandweer en rampenbestrijding

Veiligheidsregio en Ondersteuning Coördinerend Gemeentesecretaris

In de VRH werken 9 gemeenten samen om zich voor te bereiden op het voorkomen en bestrijden van ongevallen, rampen en crisissituaties, onder andere door opleidingen en oefeningen. Bij de VRH werken specialisten om de gemeenten te ondersteunen, te adviseren en de kwaliteit binnen de regio te bewaken van de drie hulpdiensten; Brandweer Haaglanden, de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) en de Meldkamer Ambulancezorg (MKA). In 2013 stonden de werkzaamheden in het teken van de ontwikkeling van een regionale pool voor de crisisbeheersing. Daarnaast is veel aandacht gegaan naar de uitwerking van het rapport 'Bevolkingszorg op orde, de vrijblijvendheid voorbij' dat in het najaar van 2012 is uitgekomen. In dit rapport is een nieuwe visie op bevolkingszorg gepresenteerd. Deze visie sluit aan bij de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven, gaat uit van een realistische voorbereiding en maakt gebruik van spontane hulp, een gezonde dosis van improvisatie en veerkracht. Dit rapport heeft ook geleid tot de herinrichting van de bevolkingszorgprocessen op grond waarvan het regionaal crisisplan wordt aangepast. De jaarlijks verplichte systeem oefening van de Veiligheidsregio Haaglanden heeft op 1 en 8 november 2013 plaatsgevonden. De resultaten hiervan worden in overleg met de Inspectie Veiligheid en Justitie in kaart gebracht.

Financieel resultaat	€0,2 mln. V
<i>Bijdrage aan de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
Het voordelig verschil is grotendeels ontstaan doordat de Veiligheidsregio de in de begroting opgenomen post onvoorzien niet heeft gedeclareerd. Dit was niet nodig gezien het positieve resultaat bij de VRH. Tegenover het voordeel staat een nadeel als gevolg van een lagere onttrekking uit de BR Veiligheidsfonds ten behoeve van de bijdrage aan de VRH voor het zelfde bedrag.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Bestrijding Onveiligheid

Het integraal veiligheidsbeleid 2012-2015 van Den Haag krijgt vorm langs drie sporen:

Ad 1. Aanpak zware en veel voorkomende criminaliteit

De aanpak van zware en veel voorkomende criminaliteit kenmerkt zich door een sterke focus op specifieke delicten, daders en dadergroepen. Dit leidde ook in 2013 tot zichtbare positieve effecten op de veiligheid.

De zorgvuldig afgewogen mix van preventie en repressie vormt een rode draad hierin. Het accent van de preventieve acties en nazorg lag in 2013 op overvallen, woninginbraken en veiligheid in en om de woning.

Overvallen

In 2013 zijn in het kader van preventie van overvallen zijn 4 trainingen gegeven voor ondernemers, met 15 tot 20 deelnemers per training. In 2013 zijn 25 woningen en 31 bedrijven overvallen. Na overleg met de politie zijn van de overvallen op woningen 21 slachtoffers bezocht en van de overvallen op bedrijven zijn alle slachtoffers bezocht. In de omgeving van de overvallen bedrijven zijn ongeveer 300 winkeliers bezocht voor preventieadvies.

Woninginbraken

In samenwerking met de politie en de betrokken woningbouwcoöperaties is in 2013 geïnvesteerd in het veiliger maken van woningen in vier inbraakgevoelige gebieden: Transvaal (275 woningen), Schilderswijk (340 woningen), Moerwijk (180 woningen) en de Oorden (850 woningen). In totaal zijn 1.645 woningen voorzien van inbraakwerende maatregelen, zoals bijzetsloten, anti-inbraak strips en barrièrestangen. Er zijn 4 Buurtpreventie- en Interventie Teams (BITs) opgeleid en ingezet voor inbraakpreventie. Het betreft de BITs in de Vogelwijk, Houtwijk, Leidschenveen en Ypenburg). Bovendien zijn nog 5 BITs uit Leidschenveen-Ypenburg met een opleiding gestart. In 2013 is de pilot “train de trainer” gestart. Deze pilot richt zich op het verbeteren van de veiligheid in en om seniorenwoningen en verzorgingstehuizen.

Preventiemedewerkers van de gemeente geven voorlichting over de risico's van overvallen op woningen en woninginbraken aan de leiding van zorginstellingen. Daarna nemen de betrokken zorginstaties zelf het voortouw om waar nodig en mogelijk de bouwkundig situatie te verbeteren en om preventieadviezen te geven aan de bewoners. De pilot “train de trainer “ krijgt in 2014 een vervolg.

Burgernet

In 2013 zijn 6.658 nieuwe deelnemers voor Burgernet geworven. Op dit moment telt Den Haag 26.452 deelnemers. Dat is meer dan de oorspronkelijke ambitie van 25.000 deelnemers. Burgernet heeft het afgelopen jaar ruim 1.000 acties uitgezet. In meer dan 10% van de gevallen konden Burgernetdeelnemers de politie van uiterst bruikbare informatie voorzien.

Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)

De gemeente verleent momenteel nog beperkt ondersteuning aan KVO's via de ondernemersbalie. Daarbij is de inzet om de samenwerking die met het KVO tot stand is gebracht, in een Bedrijfs Investerings Zone (BIZ) te verankeren of op een andere wijze in de bestaande organisatie voort te zetten. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat ondernemers zelf het initiatief nemen en zelf zaken regelen. De focus van de gemeentelijke ondersteuning lag in 2013 bij de ondersteuning van 4 nieuwe KVO's (Gouverneurplein, Lorentzplein, De Stede, Loosduinse Hoofdplein) en bij de doorontwikkeling van aandachtsgebieden zoals de Leyweg. Eén KVO (Mariahoeve) staat op stapel.

Ad 2. Gebiedsgerichte aanpak

De goede ervaringen met de gebiedsgerichte aanpak hebben in 2013 een vervolg gekregen.

Via de jaarlijkse veiligheidsscans van de politie- en leefbaarheidsscans van de gemeente wordt op basis van een grondige analyse de veiligheids- en leefbaarheidsproblematiek per stadsdeel in beeld gebracht en geprioriteerd. De scans worden behandeld en vastgesteld in de Bestuurlijke Stuurgroep Veiligheid en Leefbaarheidshandhaving. Waar noodzakelijk stelt de Stuurgroep prioriteiten in de wijken die extra

aandacht vragen op het gebied van veiligheid en/of leefbaarheid. Concrete voorbeelden van 2013 zijn de Integrale aanpak Spoorwijk, Delftselaan, Bouwlust en Mariahoeve. De kracht van het model zit in de scharnierfunctie van het veiligheidsoverleg op stadsdeelniveau. Het veiligheidsoverleg brengt focus aan bij de aanpak van de belangrijkste leefbaarheids- en veiligheidsproblemen in de stadsdelen, zoals de high impact crimes (woninginbraak overval, straatroof), de aanpak van criminele en overlastgevende (jeugd)groepen en andere vormen van overlast. Dit maakt het mogelijk de beschikbare handhavingscapaciteit goed te richten en om het veiligheidsinstrumentarium, zoals een individueel gebiedsverbod, alcoholverbod, flexibel cameratoezicht, snel en zorgvuldig in te zetten op de locaties waar dat nodig is. De inzet van de stadsdeelaccounthouders Openbare Orde en Veiligheid (OOV) is een succes. De accounthouders OOV nemen in alle stadsdelen deel aan het veiligheidsoverleg. Zij hebben specialistische kennis voor de aanpak problematische jeugdgroepen en andere veiligheids- en overlastproblemen. De OOV accounthouders kennen het stadsdeel, hebben via de burgemeester een korte lijn naar de driehoek en zijn in staat snel een verbinding te leggen met het Veiligheidshuis en andere ketenpartners.

Overlastgevende en criminele jeugdgroepen

De Haagse aanpak van problematische jeugdgroepen bestaat uit een zorgvuldig gewogen mix van repressie, preventie en nazorg. De basis van de aanpak ligt in een gedegen analyse van de (jeugd)groepen. Achterliggende gedachte van de scherpe focus op criminele (jeugd)groepen is dat deze aanpak een gunstig effect zal hebben op het aantal (roof)overvallen, woninginbraken en geweldsdelicten. In 2013 zijn 5 criminele groepen en 2 criminele netwerken aangepakt. Van de criminele groepen zijn er 3 (Mariahoeve, Waldeck, Spoorwijk) daadwerkelijk verdwenen. In samenwerking met het Veiligheidshuis zijn voor alle individuen uit de groepen plannen van aanpak gemaakt. Veel groepsleden zijn opgepakt en veroordeeld, bij de zgn. Spoorwijkgroep zijn leden veroordeeld voor deelname aan een criminele organisatie. Van het crimineel netwerk in Escamp zijn 55 leden aangehouden. Het aantal woninginbraken in Escamp en Loosduinen is resp. met 23 % en 40 % afgenomen. Deze daling houdt direct verband met de succesvolle aanpak van de criminele jeugdgroepen.

Overlast veroorzaakt door alcohol en drugs

Het aantal gebieden met een alcoholverbod is in 2013 verder teruggedrongen. Er zijn 3 alcoholverboden ingetrokken omdat de situatie in die gebieden is genormaliseerd (het Haagse Bos, Rode Kruisplantsoen en Kastanjeplein). Op het Moerbeiplein is vanwege aanhoudende alcoholgerelateerde overlast een alcoholverbod ingesteld. Dit brengt het totale aantal alcoholverboden in Den Haag eind 2013 op 24. Gelet op recente ontwikkelingen in het Oude Centrum en gesprekken hierover met de bewoners van dit gebied is de aanwijzing van het gebied Stationsweg e.o. als 'noodgebied' in 2013 ongewijzigd verlengd met een periode van 6 maanden tot 1 juni 2014. Voor de aanpak van dakloze EU-arbeidsmigranten, is een terugkeerbeleid langs 3 sporen ontwikkeld: vrijwillig (BARKA), voor de EU-arbeidsmigranten die veelvuldig voor overlast zorgen drang (Beëindiging Recht op Verblijf, BROV) en voor die EU-arbeidsmigranten die misdrijven plegen dwang (Ongewenst Verklaren, OVR).

Wet 'Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast' (Overlastwet)

Het persoonsgerichte instrumentarium van de Overlastwet maakt maatwerk mogelijk. Dit instrumentarium bestaat uit de mogelijkheid om een individueel gebiedsverbod of groepsverbod eventueel in combinatie met een meldingsplicht op te leggen. Vooral de mogelijkheid om gebiedsverboden op te leggen is benut, 6 keer om overlast in wijken en buurten te verminderen en 12 keer in het kader van de jaarwisseling 2013-2014.

Den Haag is landelijk gezien één van de koplopers als het gaat om de frequentie van de inzet van de Overlastwet.

Oud en Nieuw

De jaarwisseling 2013 - 2014 is in Den Haag op een feestelijke wijze gevierd. Het sinds enige jaren ingezette 'zero tolerance beleid' in combinatie met de gebiedsverboden op basis van de Overlastwet en de zogeheten burgemeestersbrieven, is succesvol. Ook dit jaar waren op meerdere plaatsen in de stad enkele honderden vrijwilligers actief. Het aantal uitgebrande en weggesleepte auto's bedroeg 38. In totaal hield de politie gedurende de jaarwisseling in Den Haag 66 verdachten voor misdrijven aan. Het aantal (gewelds)incidenten tegen hulpverleners was dit jaar beduidend minder. Nergens liep een situatie uit op bedreiging of geweld jegens brandweerlieden. In totaal hield de politie 10 verdachten aan die geweld tegen politieagenten gebruikten. De politie nam in de voorbereiding op en tijdens de jaarwisseling ruim 2.000 kilo aan illegaal vuurwerk in beslag.

Ad 3. Bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit

Het doel van de bestuurlijke aanpak van georganiseerde criminaliteit is het voorkomen van vermenging tussen onder- en bovenwereld. Prioriteit in 2013 hadden mensenhandel, hennepcultuur en vastgoedfraude.

BIBOB

In 2013 zijn 350 standaardtoetsen uitgevoerd, 120 ondernemers zijn aan een nader onderzoek onderworpen. In 9 gevallen is een Bibob-advies aangevraagd aan het Landelijk Bureau Bibob (LBB), waarvan er 3 nog in behandeling zijn. In 2 gevallen trok de ondernemer zich terug tijdens het Bibob-onderzoek. Van de 4 ontvangen adviezen leidde dit in alle gevallen tot een negatief advies, waarop een weigerings- of intrekingsprocedure is ingezet. Daarnaast zijn er (zonder Bibob-advies) 2 vergunningen ingetrokken omdat niet werd voldaan aan aanvullende Bibob-voorwaarden, 2 vergunningen buiten behandeling gelaten wegens het niet beantwoorden van vragen inzake de herkomst van de financiering en 7 vergunningen verleend onder extra voorwaarden. In 1 geval is met een ondernemer overeengekomen dat deze een andere financierer zocht. Van deze 'besmette' vergunningen ging het in 3 gevallen om strafbare feiten die buiten de exploitatie om waren gepleegd. Deze strafbare feiten zijn dankzij de intensievere samenwerking met politie en OM naar voren gekomen. In ongeveer 5 gevallen is geen aanvraag ingediend nadat bekend werd dat de Wet Bibob in Den Haag wordt toegepast. Daarnaast zijn in 2013 de laatste 2 gerechtelijke procedures gevoerd over de coffeshoptoets uit 2010, die beide standgehouden hebben bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Haags Economisch Interventie Team (HEIT)

Het HEIT was ook in 2013 actief in alle sectoren waar (mogelijk) sprake is van malafide bedrijvigheid. In 2013 heeft het team 261 controles uitgevoerd. Het HEIT is vanaf mei 2013 ook gestart met controles van Chinese massagesalons. Een controle van een massagesalon vraagt substantieel meer tijd dan een reguliere HEIT controle. Een deel van de bedrijfsbezoeken vindt plaats in het kader van een project. In 2013 heeft het HEIT gebiedsgerichte projecten uitgevoerd op de Haagse Markt, op de Jan Luykenlaan/Van Baerlestraat en in Segbroek. Bovendien is het HEIT gestart met het thematische project 'Shisha lounges'. Over de resultaten van deze projecten ontving de Commissie Bestuur eind november bericht (RIS 268484).

Intensivering aanpak mensenhandel en prostitutie

In het kader van het toezicht en de handhaving van de *vergunde* prostitutie-inrichtingen zijn in 2013 twee inrichtingen bestuurlijk gesloten voor zes maanden omdat zij voor de derde keer de APV hadden overtreden. Eén inrichting is voor twaalf maanden gesloten waarbij gelijktijdig de exploitatievergunning is ingetrokken, wegens aanwezigheid van twee illegale prostituees en tegenwerken door de exploitant. Verder hebben twaalf inrichtingen een waarschuwing gekregen, omdat zij een voorschrift uit de APV hadden overtreden. In het kader van het toezicht en de handhaving op de *onvergunde* prostitutie is in 2013 tien keer een last onder dwangsom opgelegd voor illegale thuisprostitutie. Verder heeft het HEIT in 2013 dertien keer een integrale controle uitgevoerd bij massagesalons, waarbij het NFI is meegegaan. Deze methode is succesvol gebleken: bij slechts twee massagesalons zijn geen misstanden geconstateerd. Alle elf salons waar illegale prostitutie bleek plaats te vinden hebben een sluiting opgelegd gekregen voor de duur van zes maanden en één salon zelfs voor onbepaalde tijd in verband met recidive. Om te voorkomen dat massagesalons zich blijven vestigen is in 2013 een wijziging van een aantal bestemmingsplannen in gang gezet, waarbij het aantal toegestane massagesalons wordt bevroren. De Kadernota prostitutiebeleid is in 2013 geactualiseerd en komt in 2014 in de besluitvorming. Bij de aanpak van mensenhandel is verder geïnvesteerd in het toezicht op de vergunde prostitutiesector. De politie heeft 140 zogenaamde negatieve werkadvisen afgegeven aan exploitanten vanwege signalen van mensenhandel.

Aanpak van hennepkwekerijen

In 2013 zijn circa 260 hennepkwekerijen opgerold. De ketenpartners (politie, gemeente, openbaar ministerie, woningcorporaties, energiebedrijf, Belastingdienst en UWV) hebben een convenant dat met ingang van 2010 jaarlijks stilzwijgend wordt verlengd. In 2012 is een regionaal convenant van kracht geworden. Dit convenant is ondertekend door de 9 regiogemeenten, politie, OM, de netbeheerders, de corporaties en enkele private verhuurders.

Overig veiligheidsbeleid

Veiligheidshuis Den Haag

In 2013 gaf het Veiligheidshuis Den Haag prioriteit aan de aanpak van criminele groepen en overvallers. Sinds begin 2013 werkt het Veiligheidshuis met de nieuwe focus werkwijze. Door meer focus aan te brengen in de doelgroep worden de capaciteiten van het veiligheidshuis optimaal benut en kan er flexibeler worden ingespeeld op actuele problematiek. Afgelopen jaar zijn er 699 Haagse meldingen bij het Veiligheidshuis gedaan. Alle meldingen zijn ketenintegraal beoordeeld. Afhankelijk van de complexiteit van de problematiek hebben meerdere ketenpartners een casus opgepakt of is de casus gemonitord. Een aantal van 135 cases zijn in een intensief casusoverleg van een individueel plan van aanpak op maat voorzien.

Cameratoezicht

Het cameraconvenant tussen politie en gemeente is sinds januari 2012 van kracht. De politie is verantwoordelijk voor het uitkijken van beeldmateriaal, het beheer en onderhoud. De beleidsmatige beoordeling van het uitgevoerde cameratoezicht blijft de verantwoordelijkheid van de gemeente. Ook in 2013 is tijdelijk flexibel cameratoezicht als hulpmiddel ter bestrijding van plotseling opkomende of hardnekkige overlast ingezet. Het flexibel cameratoezicht langs de kuststrook van Scheveningen tijdens het strandseizoen (april tot en met september) is opnieuw succesvol geweest. Ook op de andere locaties heeft het flexibel cameratoezicht bijgedragen aan een verbetering van de situatie. In de omgeving van de Delftselaan is de inzet van 6 flexibele camera's per april 2013 teruggebracht naar 4. In Spoorwijk is het

aantal flexibele camera's teruggebracht; van 3 naar 1. Eind 2013 waren flexibele camera's actief in op het Jacob van Campenplein, de Koningstraat en de Leyweg. Het tijdelijk flexibel cameratoezicht op de Hoefkade is beëindigd. Daarnaast was in 2013 het langdurig cameratoezicht (141 camera's) op de stations, de toegangswegen van- en naar het Centrum en het winkel- en uitgaansgebied nog steeds actueel. Met de gemeenteraad is afgesproken dat deze vorm van cameratoezicht in 2015 wordt geëvalueerd.

Huiselijk geweld

Het aantal opgelegde huisverboden in 2013 laat een stijging zien naar 291 huisverboden. In 2012 en 2011 waren dat er respectievelijk 251 en 227. In 2013 is het onderzoek van de GGD Den Haag, naar de ervaringen van uithuisgeplaatsten en achterblijvers bij het huisverbod afgerond. Uit dit onderzoek komt naar voren dat het huisverbod over het algemeen positief wordt ervaren. Het landelijk onderzoek dat in opdracht van de Minister van Justitie en Veiligheid door Regioplan is uitgevoerd laat een zelfde beeld zien, namelijk dat het huisverbod een effectief instrument is bij de aanpak van huiselijk geweld. In 2013 is een pilot gestart met het Veiligheidshuis en de ZSM (Zo Spoedig Mogelijk)-tafel van het Openbaar Ministerie om de verbinding tussen de straf- en zorgketen verder vorm te geven en zo te komen tot een zinvolle strafrechtelijke afdoening bij huiselijk geweld zaken, bijvoorbeeld door de pleger een hulpverleningstraject bij de Waag op te leggen.

Demonstraties

In 2013 zijn ongeveer 1.500 demonstraties gehouden. Den Haag is daarmee demonstratiehoofdstad van Nederland. Politie en gemeente leveren de nodige inspanningen om een ieder de mogelijkheid te bieden om het grondwettelijk beschermde recht op vrije meningsuiting te kunnen uitoefenen. Dat past ook bij onze stad van Vrede en Recht. Slechts bij hoge uitzondering was er aanleiding om een beperking op te leggen. Hierbij ging het om 2 demonstraties waarbij men in de openbare ruimte wilde slapen/overnachten. Men mag uiteraard demonstreren maar in lijn met eerdere rechterlijke uitspraken is slapen/overnachten niet toegestaan. Vrijwel alle demonstraties zijn in goede orde verlopen. In een enkel geval was politieoptreden helaas noodzakelijk. Daarbij valt op dat er met een bepaalde organisatie herhaaldelijk slechte ervaringen zijn geweest. Dit wordt betrokken bij eventuele volgende kennisgevingen.

Nuclear Security Summit (NSS)

In maart 2014 heeft in Den Haag de Nuclear Security Summit (NSS) plaatsgevonden. Met de komst van bijna 60 wereldleiders vergt dit veel voorbereidingen. De gemeente heeft in 2013/2014 de veiligheidsmaatregelen voor Den Haag voorbereid met de verschillende partners. Daarnaast is ook contact onderhouden met bewoners die rond het conferentiegebied wonen. De gemeente speelde ook een organiserende en faciliterende rol als het gaat om de afstemming tussen de betrokken veiligheidsregio's enerzijds en het Rijk anderzijds op het gebied van crisisbeheersingsplannen in het kader van deze internationale topconferentie.

Radicalisering

Belangrijke ontwikkeling in 2013 was de betrokkenheid van Haagse jongeren bij de burgeroorlog in Syrië. De gemeente spant zich in om te voorkomen dat het aantal Syriëgangers verder stijgt. Een beperkt aantal Syriëgangers is inmiddels teruggekeerd. Voor hen is een casusoverleg opgezet. Dit is gericht op het voorkomen van gevaar voor de samenleving. Daarnaast is ook een casusoverleg ontwikkeld dat is gericht op de preventie van uitreis naar Syrië. Ook in 2013 zijn diverse vormings- en trainingsactiviteiten uitgevoerd om de deskundigheid van professionals te vergroten. Hieraan is onder meer deelgenomen door circa 100

politiemedewerkers van diverse bureaus. Doel van de trainingen is professionals in staat te stellen signalen van radicalisering snel te herkennen en er adequaat op te reageren.

Veilig uitgaan

Horeca

Het toezicht op de Drank- en Horecawet is per 1 januari 2013 van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit naar de gemeente gekomen. De gemeente heeft ingezet op het terugdringen van alcoholgebruik door jongeren, het aanpakken van verstoring van de openbare orde en het verminderen van de administratieve lasten voor ondernemers. Duidelijk is dat de toezichtscapaciteit, zowel gemeentelijk (BOA's) als politieel, beperkt is. Het toezicht wordt daarom risicogestuurd ingezet. Het is van het grootste belang dat inwoners en ondernemers weten wat, in het kader van de horeca, de regels zijn waaraan men zich moet houden en welke sancties kunnen worden opgelegd bij overtreding van de regels. Daarom wordt tegen overtredingen opgetreden op basis van een handhavingsprotocol. Belangrijk uitgangspunt van het handhavingsprotocol is dat het optreden van politie, gemeente en Openbaar Ministerie complementair aan elkaar is en dat de handhavingsmaatregelen elkaar over en weer zoveel mogelijk versterken.

Coffeeshops

Het Haagse coffeeshopbeleid heeft zich ook in 2013 gekenmerkt door een strikte handhaving van de landelijke en lokale gedoogvoorwaarden met als doel om een kleinschalige, transparante en beheersbare coffeeshopbranche te behouden. De politie heeft conform het handhavingsbeleid alle 37 coffeeshops 4 keer gecontroleerd. Hieruit komt het beeld naar voren dat de branche zich voor het overgrote deel goed houdt aan de gedoogvoorwaarden. In verband met de verkoop van softdrugs aan minderjarigen zijn 2 coffeeshops gesloten. Sinds 1 januari 2013 bevat het landelijk coffeeshopbeleid ook het ingezetenen criterium teneinde drugstoerisme te weren. Omdat Den Haag geen drugstoerisme kent, heeft de lokale driehoek besloten om geen prioriteit te geven aan de handhaving van het ingezetenen criterium.

Evenementen

Er is in het kader van lastenverlichting voor burgers en ondernemers in 2013 gewerkt aan het nader optimaliseren van de meldplichtregeling bij evenementen. Als gevolg hiervan zijn bijna 600 evenementen met een meldplicht afgedaan. Dit is meer dan 50% van het totale aantal kleine evenementen dat in 2013 in de stad is georganiseerd. Het doen van een aanvraag of een melding is bovendien verder vereenvoudigd door de aanvraagsite te actualiseren, de informatie te vereenvoudigen en de aan te leveren documenten verder te standaardiseren. In 2013 hebben hulpdiensten gebruik gemaakt van landelijke risicorichtlijnen voor de beoordeling van evenementen. Op deze wijze kan per evenement maatwerk worden geleverd bij de veiligheidsmaatregelen. In 2013 is net als bij de horeca gestart met de risicogestuurde inzet van de handhavingsteams.

Voetbal

Ook in 2013 hebben gemeente en andere betrokkenen geïnvesteerd in samenwerking, de veiligheidsorganisatie, de kwaliteit en de kwantiteit van de stewards en de technische voorzieningen in en om het Kyocera stadion. Uitgangspunt is dat goed gedrag van supporters wordt beloond met meer vrijheden en slecht gedrag wordt bestraft, bij voorkeur individueel. Hulpmiddelen waren ook nu weer de Overlastwet, de huisregels van ADO en de APV. De politie-inzet is gestabiliseerd op circa 11.000 uur op jaarbasis. ADO

Den Haag heeft in 2013 een prijs gekregen van het CIDI (Centrum Informatie en Documentatie Israël) voor actieve bestrijding van discriminerende spreekkoren.

Financieel resultaat	€0,1 mln. V
<i>Aanpak Veelplegers</i>	€ 0,1 mln. V
Dit voordeel is deels veroorzaakt door een vrijval van de Rijksbijdrage voor nazorg ex-gedetineerden uit 2012 (€ 58). Hiernaast hebben lagere vaststellingen van subsidies geleid tot incidentele voordelen.	
<i>Opbrengsten leges</i>	€ 0,1 mln. V
Het wegwerken van een achterstand in de verwerking van de leges over 2012 en eerdere jaren, heeft in 2013 geleid tot een incidentele baat (€ 200). Hierdoor is er een hogere netto baat gerealiseerd dan begroot.	
<i>Project Ambacht</i>	€ 0,1 mln. V
De start van het project het Ambacht is in 2013 vertraagd wat leidt tot een incidenteel voordeel. Het project zal in 2014 starten en ten lasten van de begroting 2014 worden verantwoord.	
<i>Overige</i>	€ 0,2 mln. N

Bestrijding onveiligheid Deco

Bewoners hebben een steeds belangrijker rol bij de veiligheid in wijken. De gemeente ondersteunt buurtpreventie-, buurtinterventie- en nachtpreventieteams. In 2013 hebben ruim 500 bewoners, verdeeld over bijna 40 teams, vrijwillig een bijdrage geleverd aan de veiligheid in Den Haag. Deze 'oren en ogen van de buurt' melden onveilige situaties en onvolkomenheden in de sfeer van de leefbaarheid. In 2013 is het beleidskader 'Bewonersinitiatieven veiligheid' geactualiseerd. De samenwerking tussen de buurtinterventieteams en de wijkbureaus van politie Haaglanden is geïntensiveerd.

Strandveiligheid

Voor het strandseizoen 2013 zijn met de partners afspraken gemaakt en maatregelen getroffen om de zwemveiligheid op de stranden van Den Haag te bevorderen in preventieve en voorlichtende zin. De verantwoordelijkheid voor de zwemveiligheid op en rond de Zandmotor ligt bij de provincie Zuid-Holland, Rijkswaterstaat en qua feitelijke uitvoering bij de Omgevingsdienst Midden-Holland. Een van deze afspraken betrof de periode waarin de Haagse Vrijwillige Reddings Brigade (HVRB) gedurende het strandseizoen actief is. Voorheen was dat van 15 mei tot en met 15 september. De HVRB heeft met ingang van 2013 vanaf 1 mei en tot en met 30 september haar leden ingezet voor de strand- en zwemveiligheid waarmee het strandseizoen in totaal vier weken wordt opgerekt. Voor de bewakingstaak van de HVRB heeft de gemeente Den Haag destijds samen met de toenmalige Brandweer Den Haag een convenant opgesteld. Dit convenant liep eind 2013 af. De Veiligheidsregio Haaglanden en de gemeente Den Haag hebben een nieuw convenant met de HVRB opgesteld. Uitgangspunt in het nieuwe convenant is dat de VRH de volledige verantwoordelijkheid krijgt voor de strandbewakingstaak en het beheer van de HVRB. In het kader van het te verlengen convenant wordt geïnventariseerd wat de mogelijkheden zijn van de HVRB qua inzet van lifeguards, welke behoefte de VRH en de gemeente Den Haag op dit punt hebben en hoe de samenwerking tussen de VRH en HVRB verder versterkt kan worden om de bewakingstaak te kunnen garanderen. Het nieuwe convenant wordt in financiële en operationele zin verder uitgewerkt.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	60.224		59.755		469	N	60.069	
Baten	6.102		5.170		932	V	2.490	
Saldo exclusief reserves	54.122	N	54.585	N	463	V	57.579	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	1.038		1.038		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.516		3.677		161	N	1.754	
Saldo inclusief reserves	51.644	N	51.946	N	302	V	55.825	N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013	
Lasten	60.224		60.302		78	V
Baten	6.102		4.692		1.410	V
Saldo exclusief reserves	54.122	N	55.610	N	1.488	V
<i>Dotaties aan reserves</i>	1.038		-		1.038	N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.516		1.545		1.971	V
Saldo inclusief reserves	51.644	N	54.065	N	2.421	V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De hogere baten in 2013 worden voor het merendeel verklaard door de afrekening van het rekening resultaat van de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) over het boekjaar 2012 (€ 1,4 mln. V). Hierdoor zijn de baten € 1,2 mln. hoger dan in 2012. Daarnaast zijn de legesopbrengsten bij Openbare orde en Veiligheid in 2013 hoger (€ 0,4 mln. V). Oorzaak is de aanpassing van de tarieven in 2013 en het inlopen van achterstanden in het opleggen begin 2013 (€ 0,2 mln. V). De dotatie in 2013 betreft een incidentele dotatie aan de BR Veiligheidsfonds. De onttrekkingen in 2013 zijn hoger dan in 2012 door een (begrote) vrijval van € 1,9 mln. van de BR Afwikkeling Ontvlechting Brandweer. Op basis van de meerjarenbegroting van de VRH was het verantwoord dit bedrag uit de reserve te laten vrijvallen.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
BR Veiligheidsfonds	1.038	824	0	1.038	935
BR Afwikkeling Ontvlechting Brandweer	0	772	1.920	0	2.742
Totaal	1.038	1.596	1.920	1.038	3.677

De lagere onttrekking uit de BR Veiligheidsfonds betreft de de lagere bijdrage uit het fonds ten behoeve van de Veiligheidsregio Haaglanden. Zie de toelichting hierboven bij de neutrale financiële ontwikkelingen.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	3.286	3.125	5.764
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	5.069	4.204	4.566
Investerings	0	0	0

Voorzieningen

De stand ultimo 2013 van de voorziening FLO Brandweer is hoger dan begroot, omdat van Loyalis meer gelden worden ontvangen voor de levensloop dan wordt uitgekeerd aan betrokkenen. De te hoge uitkeringen zijn het gevolg van te hoge stortingen door de gemeente in het verleden. Eind 2013 is het bedrag opgelopen tot ruim €0,75 mln. De uitkeringen zijn vanaf 1 oktober 2012 op het juiste niveau vastgesteld in combinatie met het terugvorderen van het teveel betaalde. Door de betrokkenen is een rechtszaak aangespannen tegen de gemeente. De rechter heeft de betrokkenen in het gelijk gesteld waar tegen beroep is ingesteld door de gemeente. Het beroep is nu lopende.

2.5 Programma Cultuur

Coördinerend Portefeuillehouder: Marjolein de Jong

Den Haag heeft een cultuuraanbod om trots op te zijn. Cultuur is essentieel voor de quality of life en daarmee voor de sociaal-economische ontwikkeling van Den Haag, maar cultuur brengt ook mensen bij elkaar en inspireert mensen. Ondanks de beperktere financiële middelen is er nog steeds een spannend en interessant aanbod dankzij scherpe keuzes én de inventiviteit en veerkracht van culturele organisaties in de stad. In 2013 heeft de culturele sector uitvoering gegeven aan het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2013-2016 'Haagse Nieuwe'. Met name op het gebied van de cultuureducatie en –participatie heeft dit geleid tot een ingrijpende hervorming. Bij het Koorenhuis, het Residentie Orkest, het Museon en het Nederlands Muziek Instituut heeft de gemeente financieel bijgedragen aan de sociale plannen in verband met het afvloeien van personeel. In november 2013 heeft de gemeenteraad ingestemd met de bouw van het Spuiforum, het nieuwe Dans- en Muziekcentrum aan het Spuiplein, dat onder meer huisvesting zal bieden aan het Nederlands Danstheater, het Residentie Orkest en het Koninklijk Conservatorium. Hiermee wordt een belangrijke investering gedaan om het cultuuraanbod in de stad aantrekkelijk te houden.

Topindicator

De gemeente wil een gevarieerd en hoogwaardig cultuuraanbod aanbieden dat toegankelijk is voor brede groepen uit de Haagse bevolking en dat door de Haagse burger positief wordt gewaardeerd. Net als in 2012 waardeerde de Haagse bevolking het culturele aanbod in 2013 met een 7,3.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2007
Oordeel bezoeker over aanbod cultuurvoorzieningen (rapportcijfer)	7,3	7,3	7,3	7,4

Bron: Stadsenquête 2010 - Peildatum maart 2012 t/m februari 2013

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Gemeente archief	5,4	0,1	5,3	N	5,5 N	0,2 V
Overige kunst	4,7	-	4,7	N	4,5 N	0,1 N
Accommodaties voor kunstbeoefening (CVO)	8,4	3,5	4,8	N	4,9 N	0,1 V
Muziek, zang en opera	4,7	-	4,7	N	4,8 N	0,0 V
Accommodaties voor kunstbeoefening	12,7	-	12,7	N	12,8 N	0,0 V
Musea	16,8	-	16,8	N	16,9 N	0,0 V
Toneel en dans	8,7	-	8,7	N	8,7 N	0,0 V
Musea (CVO)	3,3	1,5	1,8	N	1,8 N	0,0 V
Beeldende kunst (CVO)	0,4	-	0,4	N	0,4 N	0,0 V
Kunstzinnige vorming	5,4	-	5,4	N	5,3 N	0,0 N
Film, video en letterkunde	1,7	-	1,7	N	1,7 N	0,0 V
Beeldende kunst	3,2	0,1	3,1	N	3,1 N	0,0 V
Amateur kunst	2,5	-	2,5	N	2,5 N	0,0 V
Kunstzinnige vorming (CVO)	0,4	0,2	0,3	N	0,3 N	0,0 V
Totaal	78,3	5,3	73,0	N	73,3 N	0,3 V

Haags Gemeente Archief (HGA)

Het digitaliseren op verzoek, waarbij gebruikers op verzoek archiefstukken gedigitaliseerd toegezonden krijgen, werd in juli 2013 gelanceerd en is een groot succes. Burgers kunnen nu 24/7 archiefstukken digitaal aanvragen die vervolgens binnen 7 werkdagen gratis worden gedigitaliseerd en beschikbaar gesteld via de website. Doordat systemen aan gemeentelijke standaarden (en beveiligingseisen) moeten voldoen, is een kleine vertraging opgelopen.

Het aantal bezoekers aan de websites van het HGA (waaronder www.gemeentearchief.denhaag.nl) blijft stijgen. Het is een van de best bezochte onderdelen van de gemeentelijke website. Veel geraadpleegde digitale bestanden werden in 2013 met hulp van meer dan 50 vrijwilligers verder ontsloten. Eind 2013 konden alle genealogische bestanden (ruim 1,5 miljoen akten) van het HGA worden ondergebracht in één beheersysteem: de Digitale Stamboom.

Overige cultuurprojecten en programma's

De gemeente heeft subsidie verstrekt aan het Today'sArt Festival dat in september 2013 heeft plaatsgevonden.

Spuiforum

In juli heeft de raad het krediet beschikbaar gesteld voor de realisatie van het Spuiforum, een nieuw dans- en muziekcentrum aan het Spuiplein. Het Spuiforum zal huisvesting bieden aan het Nederlands Dans Theater, het Residentie Orkest en het Koninklijk Conservatorium. Daarnaast zal de Stichting Dans- en Muziekcentrum er een gevarieerd aanbod van muziek, opera en dans programmeren. Het gebouw zal, mede door de herinrichting van het plein en activiteiten, het culturele middelpunt in Den Haag worden. Het bestemmingsplan Spuikwartier is in november vastgesteld. Voor het tijdelijk onderbrengen van de

gezelschappen en de programmering gedurende het bouwproces zal het Zuiderstrandtheater in Scheveningen gebouwd worden.

Collectieve cultuurmarketing

De gemeente heeft Den Haag Marketing subsidie verleend voor de collectieve cultuurmarketing. Van deze middelen zijn onder andere de website www.haagsuitburo.nl en het Haags Uitfestival verzorgd. In samenwerking met de Stichting Vier het Leven heeft Den Haag Marketing film-, theater- en concertbezoeken voor ouderen georganiseerd. Het Haags Uitfestival heeft in 2013 voor het eerst in één weekend in combinatie met de Haagse Museumnacht, het Embassy Festival en andere activiteiten plaatsgevonden onder de noemer '48 uur Den Haag'. Deze opening van het Haagse culturele seizoen heeft veel publiek getrokken en is alom als een succes ervaren.

Vervolgactiviteiten op de Haagse kandidatuur voor Culturele Hoofdstad 2018

In 2012 is in reactie op de publiekscampagne rond Den Haag Culturele Hoofdstad 2018 een groot aantal ideeën door de Haagse bevolking aangedragen. Hoewel de jury niet voor Den Haag heeft gekozen, wil de gemeente de energie die toen in de stad is losgemaakt, vasthouden. Hiertoe zijn stadsdeelbijeenkomsten georganiseerd, waarbij geïnteresseerden in kunst en cultuur met elkaar plannen maakten om de ideeën die er waren te realiseren of om andere activiteiten op dit terrein concreet te maken.

Internationaal cultuurbeleid

In 2013 hebben verschillende Haagse cultuurinstellingen zich met succes gepresenteerd in het buitenland. In het kader van het Ruslandjaar hebben het Nederlands Dans Theater en Korzo zich kunnen presenteren. De samenwerking met het NDT heeft geleid tot exclusieve optredens van het Mariinsky Ballet en Orkest uit Sint Peterburg in Den Haag. Filmfestival Movies That Matter heeft met het Stalker Festival in Moskou programma's uitgewisseld en Museum Meermanno heeft met de tentoonstelling De Vrolijke Brigade een collectie Russische kinderboeken uit de jaren twintig en dertig laten zien. Den Haag Sculptuur en museum Beelden aan Zee hebben met de tentoonstelling Russia XXI hedendaagse beeldhouwkunst uit Rusland gepresenteerd op diverse locaties, waaronder aan het Lange Voorhout. Samen met de Haagse popsector presenteert Den Haag zich sinds enkele jaren als Music City The Hague. In 2013 zijn door Haagse bands als Splendid, Soul Sister Dance Revolution, FilosofischeStilte en Bombay Show Pig de festivals Reeperbahn in Hamburg en The Great Escape in Brighton (UK) bezocht om Den Haag als muziekstad uit te dragen in een internationale popsetting. De deelname helpt de bands met internationaal doorbreken; vaak worden zij gevraagd als voorprogramma van grotere internationale acts. Voor de band Soul Sister Dance Revolution heeft deelname aan de festivals gezorgd voor een Duitse tournee langs bekende clubs in maart 2014. De Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel willen met het regelmatig 'boventitelen' van Nederlandse voorstellingen meer expats interesseren in hun aanbod.

Stimulering cultureel ondernemerschap

Het Fonds Stimulering Cultureel Ondernemerschap is bestemd voor realistische en goed onderbouwde plannen van Haagse cultuurinstellingen die daarmee hun cultureel ondernemerschap blijvend versterken. In 2013 is vrijwel het gehele beschikbare bedrag van €0,2 mln toegekend, verdeeld over veertien aanvragen. In 2013 zijn de gemeente Den Haag en de Rabobank Den Haag en omgeving het project de Culturele Business Case (CBC) gestart. De CBC organiseert samenwerking tussen de culturele sector en het bedrijfsleven. Beide partijen brengen in de CBC vraagstukken in rond (cultureel) ondernemerschap, innovatie en verbinding. Teams die bestaan uit deelnemers uit de cultuursector en het bedrijfsleven werken

concrete onderwerpen als consumentenbereik, positionering en bedrijfsvoering (kostenverlaging, verdienmodel). De CBC moet leiden tot meer ondernemerschap in de culturele sector, meer creativiteit in het bedrijfsleven door de inzet van de culturele sector, en meer kennis en innovatiekracht door de verbinding van netwerken.

Subsidies Culturele Projecten en Pluriform Programmeren

In 2013 was €0,8 mln. beschikbaar voor Culturele Projecten. Dit zijn initiatieven die op incidentele basis in Den Haag plaatsvinden. In totaal hebben 64 projecten subsidie gekregen. In 2013 zijn voor het eerst projecten gehonoreerd in het kader van de regeling Pluriform Programmeren. Het gaat om nieuwe formules en samenwerkingsverbanden gericht op een divers aanbod en publiek met als uitgangspunt dat geslaagde experimenten worden geïncorporeerd in de reguliere activiteiten. In totaal zijn in 2013 negen projecten gehonoreerd.

Muziek, zang en opera

Subsidie is verleend aan culturele instellingen en festivals op het gebied van de klassieke muziek, nieuwe muziek en oude muziek. Het gaat om het Residentie Orkest, Festival Classique, Johan Wagenaar Stichting, Internationaal Kamermuziekfestival Den Haag, Loos, Musica Antica da Camera, Opera2Day, Slagwerk Den Haag, New European Ensemble en Haags Orgel Kontakt. Het Residentie Orkest ontwikkelt met ingang van het seizoen 2013-2014 een nieuw, scherp en onderscheidend profiel, waarmee een opmerkelijke en succesvolle koers is ingezet. Als enig orkest in Nederland is sprake van stijgende bezoekersaantallen in 2013.

Accommodaties voor kunstbeoefening

De gemeente heeft subsidie verleend aan verschillende podia, te weten het Paard van Troje, de Koninklijke Schouwburg, Theater Korzo, het Dans- en Muziekcentrum (Dr. Anton Philipszaal en Lucent Danstheater), de PopHotSpot, Theater aan het Spui, Diligentia en PePijn, alsmede aan de cultuurankers Theater Dakota, Laaktheater en Theater de Vaillant. Daarnaast zijn cultuurankerfuncties ondergebracht bij het Diamant Theater, Muzee, De Nieuwe Regentes en de bibliotheken in Loosduinen en Leidschenveen-Ypenburg. Vastgoedorganisatie Prins27 ontvangt subsidie voor de exploitatie van het Pand Prinsegracht 27 en een deel van Zuid57. Het voormalige Theater de Regentes heeft een zelfstandige doorstart gemaakt als De Nieuwe Regentes en het voormalige Theater Zeebelt geeft onder de vleugels van Theater aan het Spui als Zaal3 ruimte aan jonge theatermakers. Stichting Atrium is in 2013 nog vanuit het programma cultuur gesubsidieerd, maar ontvangt met ingang van 2014 een financiële bijdrage vanuit het programma Media/ICT in de stad. Buiten het meerjarenbeleidsplan om heeft AT Events een subsidie ontvangen voor de huisvestingslasten van het Parktheater.

Musea en erfgoed

Musea

In 2013 is een start gemaakt met de overkapping van de binnentuin van het gemeentemuseum. Subsidie is verleend aan het Gemeentemuseum Den Haag inclusief GEM/Fotomuseum, Escher in het Paleis, het Haags Historisch Museum, Museon, Museum Bredius, Muzee Scheveningen en het Museum Loosduinen. Na de vernieuwing van de Wonderkamers – de enige interactieve tentoonstellingsvleugel voor jongeren in een Nederlands kunstmuseum – investeert het Gemeentemuseum samen met de gemeente in de overkapping van de binnentuin. Hiermee verbeteren de publieks- en horecavoorzieningen en kan het museum in huis evenementen organiseren. Het Gemeentemuseum lanceerde samen met het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) de website www.mondriaan.nl over het leven en werk van de

schilder Piet Mondriaan. Het Haags Historisch Museum tekende met het Stadsmuseum Zoetermeer en Museum Rotterdam een convenant om in projecten en activiteiten intensief te gaan samenwerken ter versterking van de maatschappelijke positie.

In 2013 heeft het Museum in nauwe samenspraak met de gemeente de eerste fundamenten gelegd voor een nieuwe koers.

Erfgoed

Subsidie ontvingen de Geschiedkundige Vereniging Die Haghe, die elk jaar een jaarboek uitgeeft, en het Nederlands Muziek Instituut (NMI) voor behoud en ontsluiting van de muziekcollectie, die voor een belangrijk deel eigendom is van de gemeente Den Haag. Het NMI wordt in de toekomst samengevoegd met het HGA. In december werd de website www.haagsekaart.nl gelanceerd, een initiatief van het Haags Historisch Museum en de gemeente. Bezoekers van de Haagse Kaart krijgen inzicht in 6000 jaar Haagse geschiedenis door te klikken op verschillende tijdvakken of thema's.

Toneel en dans

De gemeente heeft subsidie verleend aan toneel- en dansgezelschappen en een internationaal dansfestival. Dit zijn het Nationale Toneel (inclusief het nieuwe jeugdtheatergezelschap NTjong), Toneelgroep De Appel, Firma Mes, Nederlands Dans Theater, Holland Dance Festival, De Dutch Don't Dance Division en Van Leth. Den Haag is een stad met een (inter)nationaal aantrekkelijk theaterklimaat. De samenwerking van het Nationale Toneel, de Koninklijke Schouwburg en Theater aan het Spui in de Toneelalliantie is goed van start gegaan, evenals de samenwerking op het gebied van de dans tussen het Nederlands Dans Theater, Korzo Theater en Holland Dance Festival. Theatergroep Drang heeft met een incidentele subsidie in 2013 een doorstart gemaakt.

Kunstzinnige vorming

In 2013 heeft de gemeente subsidie verleend aan CultuurSchakel, het Koorenhuis, Boekids, Festival de Betovering, het Haags Kinderatelier, Huis van Gedichten en jeugdtheaterschool Rabarber. Met het nieuwe meerjarenbeleidsplan en het Deltaplan Cultuureducatie is de cultuureducatie in Den Haag grondig hervormd. Het Koorenhuis is een veel kleinere organisatie geworden die zich richt op de ontwikkeling van cultuureducatie binnen het onderwijs en daarnaast als netwerkorganisatie diensten levert aan zelfstandige kunstvakdocenten. Het onderdeel Expertisecentrum Cultuureducatie van CultuurSchakel bemiddelt tussen scholen en culturele instellingen, adviseert beide groepen instellingen over cultuuronderwijs en brengt vraag en aanbod bij elkaar. Daarnaast heeft CultuurSchakel een rol in de bemiddeling van het vrijetijdsaanbod (zie Amateurkunst). In de zomer van 2013 is in het kader van de landelijke Regeling Cultuureducatie met Kwaliteit het door CultuurSchakel ingediende projectvoorstel 'Cultuureducatie op zijn Haags' gehonoreerd door het Fonds voor Cultuurparticipatie. Samen met een gemeentelijke matching is voor de periode 2013-2016 bijna €0,8 mln per jaar beschikbaar voor de ontwikkeling van doorlopende leerlijnen voor het cultuuronderwijs. Zo'n 25 basisscholen en 30 culturele instellingen zijn hierbij betrokken, terwijl CultuurSchakel zorg draagt voor de coördinatie. Daarnaast is in het Kunstenplan opgenomen dat elke organisatie tenminste 5% van het subsidiebudget aan cultuureducatie besteedt.

Film, video en letterkunde

Subsidie is verleend aan het Filmhuis Den Haag, de filmfestivals Movies that Matter en Indian Film Festival The Hague, de Jan Campertstichting – die verantwoordelijk is voor de gemeentelijke literaire prijzen – en de literaire festivals Crossing Border en Writers Unlimited. Literair Theater Branoul heeft met een incidentele subsidie een doorstart kunnen maken.

Beeldende kunst

In 2013 heeft de gemeente subsidie verleend aan Heden, Liefhertje en De Grote Witte Reus, Nest, Project Space 1646, Stroom Den Haag, de Vrije Academie/GEMAK en West. Pulchri heeft subsidie ontvangen voor het onderhoud aan het monumentale pand. Den Haag onder de Hemel heeft subsidie gekregen voor de organisatie van de jaarlijkse beeldtentoonstelling op het Lange Voorhout. Buiten het meerjarenbeleidsplan om ontvangt de Grafische Werkplaats een subsidie om de continuïteit in de dienstverlening te kunnen waarborgen. De Ouborgprijs 2013, de stadsprijs voor beeldende kunst, werd in 2013 uitgereikt aan Marcel van Eeden. Liefst 3 van de 17 presentatie-instellingen en kunstenaarsinitiatieven die voor 2013 en 2014 subsidie krijgen van het landelijke Mondriaan Fonds voor hun beeldende kunstprogramma's komen uit Den Haag: Nest, Stroom en West. Tijdens de Museumnacht Den Haag was de aftrap van het programma 'See you in The Hague', waarin Stroom een jaar lang de positie van Den Haag als Internationale stad van Vrede en Recht belicht.

Amateurkunst

Subsidie is verleend aan CultuurSchakel (onderdeel Serviceorganisatie Cultuurparticipatie), Aight, Bazart, het Haags Pop Centrum en het Prinses Christina Concours. Ondanks de ingrijpende reorganisatie die het gevolg was van de stopzetting van de subsidie aan Culturalis, is de ondersteuning aan de Haagse amateurkunstenaars niet in het geding gekomen.

Op de laatste zaterdag van de Haagse Popweek (traditiegetrouw in de herfstvakantie) zijn Haagse bands en artiesten weer in de prijzen gevallen. De Haagse Popprijs ging in 2013 naar de Haagse hiphopformatie Kernkoppen, die door 3FM ook al was beloond met het landelijke label 'Serious Talent'. De band Friends of the Family werd uitgeroepen tot aanstormend talent en het Haagspodium@Parkpop tot beste initiatief van 2013. De Haagse Popveer, een onderscheiding voor een organisatie of persoon die veel betekent of heeft betekend voor de Haagse popscene, ging naar Allard Halberstadt, de eigenaar van een van de bekendste muziekcafés van Den Haag, De Pater, die na bijna 30 jaar om gezondheidsredenen moest stoppen met het café. Voor internationale popactiviteiten zie Internationaal Cultuurbeleid.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst		Actuele begroting		Resultaat		Ontwerp-begroting	
	2013		2013		2013		2013	
Lasten	78.228		78.451		223	V	77.620	
Baten	5.256		5.149		107	V	5.501	
Saldo exclusief reserves	72.972	N	73.302	N	330	V	72.119	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	50		50		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	72		91		19	N	91	
Saldo inclusief reserves	72.950	N	73.261	N	311	V	72.028	N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	78.228	97.580	19.352 V
Baten	5.256	7.431	2.175 N
Saldo exclusief reserves	72.972 N	90.149 N	17.177 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	50	1.031	981 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	72	3.416	3.344 N
Saldo inclusief reserves	72.950 N	87.764 N	14.814 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De hogere lasten in 2012 worden veroorzaakt door in 2012 een voorziening is gevormd voor transitiekosten ivm het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur. € 10 mln. drukte op programma Cultuur en € 4 mln. op programma Onderwijs. Verder zijn de lasten in 2012 hoger omdat in 2013 een tranche van de bezuinigingstaakstelling van ruim € 8 mln. is ingeboekt. De hogere baat in 2012 wordt veroorzaakt doordat de vorming van de € 14 mln. voorzieningen in de lasten voor € 2 mln. is gedekt uit de reserve Friciekosten. Deze € 2 mln. is in 2012 als baat verantwoord. Wat betreft de onttrekkingen aan reserves is in 2013 conform begroting ca. € 0,1 mln. onttrokken. In 2012 was de onttrekking aan reserves ca. € 3,4 mln. Het betreft hier reserves Cultuurparticipatie en Atelierbeleid.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Reserve Atelierbeleid	50	72	0	50	91
Totaal	50	72	0	50	91

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	614	596	636
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	10.626	7.399	19.513
Investerings	4.647	6.500	932

Voorzieningen

De transitiekosten als gevolg van uitvoering van het Kunstenplan 2013 – 2016 kent ook andere kosten dan personeelskosten, waarvoor compensatie moet worden geboden. Voor de afwikkeling van de subsidiebeëindigings- en -kortingsbesluiten is een dotatie aan een voorziening van € 0,6 mln. gedaan. Verder zijn voor meerjarige onderhoudsplannen voorzieningen gevormd. Het betreft voorzieningen voor accommodaties voor kunstbeoefening en musea.

Investerings

Het verschil tussen uitkomst 2012 en uitkomst 2013 wordt name veroorzaakt door de overkapping van het Gemeentemuseum in 2013. De uitkomst 2013 is lager dan de begroting 2013 doordat minder is geïnvesteerd in Spuiforum.

2.6 Programma Onderwijs

Coördinerend Portefeuillehouder: Ingrid van Engelshoven

2013 is het laatste uitvoeringsjaar van de Haagse Educatieve Agenda 2010-2014 'Haags talent (h)erkend'. In dit jaar is voor de komende vier jaar een nieuwe educatieve agenda gemaakt, onder de naam 'Kwaliteit als kompas: werken aan uitstekend onderwijs in Den Haag'. Het college stelde deze nieuwe nota vast in december 2013. De titel verraadt al de accentverschuiving naar kwaliteit, die ook al in het Haagse onderwijsbeleid in 2013 herkenbaar was. Zo is in de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) de kwaliteit verhoogd, zijn de zomerscholen professioneler gaan werken en is het programma 'leerkracht' gestart, waarbinnen leraren van leraren en schoolleiders van schoolleiders leren. In het onderwijsbeleid van de gemeente Den Haag neemt talentontwikkeling een prominente plaats in. Daarbij gaat het niet alleen om het talent van een leerling maar meer en meer om de kwaliteit van de leraar en de schoolleider en om de betrokkenheid van ouders. In het afgelopen jaar is vanuit het programma Onderwijs ook weer aandacht besteed aan de rol van onderwijs in de economie. Zo is aandacht besteed aan de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt met de regionale actieagenda "Geslaagd in het Vak" en is daarnaast ingezet op de ontwikkeling van Den Haag als aantrekkelijke studiestad via bijvoorbeeld het marketingplatform Den Haag Studentestad en met de herontwikkeling van de locatie Wijnhavenkwartier II. Maar ook de oprichting van de Cyber Security Academy zorgt voor de in belang toenemende synergie tussen onderwijs en economie.

Topindicator

Onderstaande tabel laat zien dat er in 2013 ruim 100 doelgroepeuters meer deelnemen aan VVE dan in 2012. Op 1 oktober 2013 namen 4.157 kinderen deel aan de voor- en vroegschoolse educatie op voorschoolpeuterspeelzalen en kinderdagverblijven, zowel doelgroepkinderen als niet-doelgroepkinderen, dat is 176 meer dan op 1 oktober 2012. Door de grotere deelname aan de VVE krijgen nog meer kinderen de kans om vroegtijdig (taal)achterstanden in te lopen.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2006
Aantal doelgroepeuters dat deelneemt aan vroeg- en voorschoolse educatie	2.632	2.400	2.509	1.442
<i>Bron: LLZ/Civision</i>				

Op 1 oktober 2013 waren er 83 voorscholen (samenwerkende VVE peuterspeelzaal en VVE basisschool). Op 1 oktober 2013 waren er 310 groepen met voorschoolse educatie (op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven). Dat is iets minder dan op 1 oktober 2012, omdat in de kinderopvang een aantal groepen gesloten is. Het aantal doelgroepeuter is evenwel gestegen. Den Haag heeft voldoende plekken om de doelgroepkinderen een aanbod aan VVE te doen.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo	N		
Act/ projecten stedelijk onderwijsbeleid	26,1	6,3	19,8	N	18,9 N	0,9 N
Leerlingenvervoer	6,8	-	6,8	N	7,2 N	0,5 V
Kinderopvang OCW	1,4	0,5	0,9	N	1,3 N	0,3 V
Openb. basisonderwijs, onderwijshuisvesting	3,0	-	3,0	N	3,3 N	0,3 V
Voor- en vroegschoolse educatie	3,1	-	3,1	N	3,2 N	0,2 V
Onderwijsachterstandsbeleid	58,3	43,6	14,7	N	14,9 N	0,2 V
Bijzonder basisonderwijs, onderwijshuisvesting	6,7	-	6,7	N	6,5 N	0,2 N
Act/ projecten stedelijk onderwijsbeleid (CVO)	1,1	-	1,1	N	1,1 N	0,0 V
Volwasseneneducatie	3,3	2,4	0,9	N	0,9 N	0,0 V
Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting	0,7	0,1	0,6	N	0,6 N	0,0 N
Openb. voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting	2,3	0,0	2,3	N	2,3 N	0,0 N
Bijzonder basisonderwijs (CVO)	9,1	-	9,1	N	9,1 N	0,0 V
Openbare bibliotheek	26,4	3,1	23,3	N	23,4 N	0,0 V
Gymnastiek- en schoollokalen	0,0	0,0	0,0	N	0,0 V	0,0 N
Openbaar basisonderwijs (CVO)	5,6	-	5,6	N	5,6 N	0,0 V
Bijzonder voortgezet onderwijs (CVO)	5,2	0,0	5,2	N	5,2 N	0,0 V
Openb. (voortgezet) speciaal onderwijs, onderwijshuisvesting	0,5	-	0,5	N	0,6 N	0,0 V
Bijz. voortgezet onderwijs, onderwijshuisvesting	3,4	-	3,4	N	3,4 N	0,0 N
Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs (CVO)	1,5	-	1,5	N	1,5 N	0,0 V
Openbaar voortgezet onderwijs (CVO)	3,0	-	3,0	N	3,0 N	0,0 V
Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs (CVO)	0,5	-	0,5	N	0,5 N	0,0 N
Openbaar basisonderwijs subs POO	0,2	0,2	-	-	- -	- -
Openb. voortgezet onderwijs, exclusief onderwijshuisvesting	-	-	-	-	- -	- -
Schoolbegeleidingsdienst onderwijsachterstandsactiviteiten	1,4	-	1,4	N	1,4 N	- -
Schoolbegeleidingsdienst reguliere schoolbegeleiding	1,8	-	1,8	N	1,8 N	- -
Totaal	171,3	56,1	115,1	N	115,7 N	0,5 V

Act/projecten stedelijk onderwijsbeleid

Voortijdig schoolverlaten (vsv)

De gemeente zette in nauwe samenwerking met scholen stevig in op het voorkomen van voortijdig schoolverlaten en de opvang van overbelaste jongeren. De in 2012 ontwikkelde extra activiteiten en maatregelen zijn in 2013 verder ontwikkeld en uitgevoerd. Daarnaast is de eerste klas van het vijfjarig vmbo gestart, zodat leerlingen een hoger niveau op het mbo kunnen bereiken en/of een kleinere kans op voortijdig schoolverlaten hebben. Verder zetten scholen en gemeenten in op betere begeleiding van (potentiële) vsv'ers en besteedden ze meer aandacht aan plaatsing van overbelaste jongeren op voor deze jongeren passende trajecten. Deze maatregelen lijken hun vruchten af te werpen. Het aantal Haagse vsv'ers daalde namelijk met 30% van 1.685 vsv'ers vorig schooljaar naar 1.167 vsv'ers in het schooljaar 2012-2013. Ook de gestegen jeugdwerkloosheid heeft waarschijnlijk invloed op de motivatie van jongeren om (langer) op school te blijven.

Schoolverzuim

Het voorkomen en tegengaan van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten is in het schooljaar 2012-2013 op twee manieren aangepakt. De inzet was om de verzuimregistraties op scholen te verbeteren en om het verzuim en uitval tegen te gaan. Alleen door een goede registratie wordt een juist beeld verkregen van de

leerlingen waar het om gaat. Voor het eerst heeft de gemeente het afgelopen schooljaar scholen op grote schaal gecontroleerd op hun verzuimadministratie. Er zijn 121 controles uitgevoerd bij 113 scholen. Daarvan hebben 43 scholen al bij de eerste controle een voldoende gescoord. De planning is dat alle Haagse scholen aan het eind van het schooljaar 2013-2014 gecontroleerd zijn.

De inspanningen van de gemeente en de scholen hebben geleid tot het eerder en vaker melden van schoolverzuim. Er is een toename van het aantal meldingen geweest van 4.083 in het schooljaar 2011-2012 naar 7.457 in het schooljaar 2012-2013. Afgelopen jaar is in totaal 15 keer het stopzetten van de kinderbijslag aangekondigd. Hiervan is de kinderbijslag 1 keer daadwerkelijk stopgezet. Het afgelopen schooljaar is het nog beter gelukt om de kinderen en jongeren die thuiszitten terug te plaatsen naar een school of te organiseren dat noodzakelijke behandeling plaatsvindt. Het aantal jongeren dat terug naar school is geplaatst, is gestegen van 263 naar 306.

Aansluiting onderwijsarbeidsmarkt

In het kader van een goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt werkt de gemeente Den Haag met ca. 50 partners in Haaglanden aan de realisatie van de 'Actieagenda Geslaagd in het vak, onderwijs en arbeidsmarkt verbinden in Haaglanden'. Alle resultaten zijn terug te vinden op www.geslaagdinhetvak.nl. Op dit moment loopt de (jeugd)werkloosheid op en staat de werkgelegenheid onder druk. Dit betekent dat opnieuw gekeken moet worden of de geformuleerde uitdagingen nog wel dezelfde zijn. Daarom wordt nu de laatste hand gelegd aan een Actieagenda *Geslaagd in het vak 2.0*. Het streven is om die in februari 2014 gereed te hebben. In ieder geval zullen Greenport en ICT nieuwe speerpunten worden.

Hoger en internationaal onderwijs

Het universiteitsbestuur maakte een plan om de Campus Den Haag de komende tien jaar uit te breiden. Deze groei vraagt om meer huisvesting. Daarom investeert de gemeente Den Haag in de herontwikkeling van de locatie Wijnhavenkwartier II. Zo kan het aantal studenten van de Universiteit Leiden in Den Haag groeien naar 3.500. De Campus Den Haag levert ongeveer 350 hoogwaardige banen op in de binnenstad en versterkt de opleidingen op het gebied van internationaal recht, politiek en bestuur. Op 23 juni 2013 namen de eerste 120 studenten van het Leiden University College The Hague (LUC) hun diploma in ontvangst. Op 31 oktober 2013 is de nieuwe LUC-campus aan het Anna van Buerenplein officieel geopend.

Den Haag en de regio hebben de potentie om uit te groeien tot een internationaal toonaangevend veiligheidscluster (The Hague Security Delta). Dat levert de stad extra werkgelegenheid op. Op initiatief van de gemeente Den Haag werkten kennisinstellingen voor hoger onderwijs en andere betrokkenen een businessplan uit voor een Cyber Security Academy (CSA) in Den Haag. De gemeente Den Haag faciliteert de geleidelijke opbouw van de CSA.

Vorig jaar werd het Platform Den Haag Studentenstad opgericht om Den Haag als studentenstad op de kaart te zetten. In vervolg hierop vond de lancering van de website www.studeerindenhaag.nl plaats. Deze website biedt leuke en praktische informatie over een studie in Den Haag, zoals wonen, werk, stages en uitgaan. Ook was de studentenintroductie 'Oh oh INTRO', weer een groot succes. Duizenden hbo- en wo-studenten vierden samen het begin van hun studententijd op het Lange Voorhout. Dj's, bands en theater waren daar te vinden.

The Guest Card BV, de organisatie die de Haagse studentenpas exploiteerde, heeft faillissement moeten aanvragen. Het CJP was partner van de Haagse Studentenpas. Samen met De Knaeck maakten zij een

doorstart. Vanaf het najaar 2013 bieden zij Haagse studenten gezamenlijk een CJP / Knaeck studentenpas aan, waar zowel culturele kortingen als commerciële aanbiedingen mee te verkrijgen zijn.

In 2013 is de Europese School fors in leerlingaantal gegroeid. De school biedt inmiddels alle jaren basisonderwijs aan en heeft ruim 280 leerlingen. Het Maris College Houtrust is dit schooljaar begonnen met tweetalig vmbo. Zo'n twintig brugklassers volgen een deel van de lessen in het Engels.

Financieel resultaat	€0,9 mln. N
<i>Hogere kosten door scherpe toetsing leerlingenvervoer</i>	<i>€ 0,4 mln. N</i>
De GGD toetste scherper op potentiële klanten leerlingenvervoer. De extra toets kost €0,4 mln. Dat heeft geleid tot een voordeel op het product Leerlingenvervoer van €0,5 mln.	
<i>Overbesteding subsidies</i>	<i>€ 0,4 mln. N</i>
In 2013 zijn op onderdelen meer subsidies verstrekt dan was begroot. Deze overcommitting past binnen het programma Onderwijs.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. N</i>

Leerlingenvervoer

Sommige leerlingen kunnen niet op eigen gelegenheid naar school reizen. De dichtstbijzijnde school is bijvoorbeeld niet toegankelijk, of zij kunnen door een handicap geen gebruik maken van het openbaar vervoer. De ouders van deze leerlingen kunnen dan een vergoeding krijgen voor de kosten van openbaar vervoer of van eigen vervoer, of er komt aangepast vervoer (speciale bussen en taxi's). In 2013 waren er 1.341 deelnemers in het leerlingenvervoer. Hiervan hadden 1.108 deelnemers aangepast vervoer, 155 deelnemers een vergoeding voor openbaar vervoer en 78 deelnemers een vergoeding voor eigen vervoer.

Financieel resultaat	€0,5 mln. V
<i>Minder gebruik gehandicaptenvervoer</i>	
Vooraf zijn potentiële gebruikers vooraf scherp getoetst. Hierdoor is het gebruik van gehandicaptenvervoer verminderd. De scherpere toetsing heeft geleid tot hogere kosten GGD, zie product Act/projecten stedelijk onderwijsbeleid.	

Toezicht en handhaving kinderopvang

In januari 2013 heeft de Inspectie van het Onderwijs de gemeente Den Haag de zogenaamde A-status toegekend met betrekking tot de uitvoering van wettelijke taken op het terrein van het toezicht op en de handhaving van de kwaliteit van de kinderopvang. De gemeente Den Haag is de enige van de 4 grote gemeenten met die status. In 2012 bedroeg het aantal schone inspecties (rapporten zonder overtredingen) 62%, in 2013 76% (peildatum: 10 december 2013). Het gaat om rapporten naar aanleiding van reguliere inspecties bij kindercentra en gastouderbureaus. De stijgende lijn komt enerzijds door strikt te handhaven en anderzijds door het risicogestuurd toezicht. Per 1 januari 2013 zijn houders van voorzieningen voor kinderopvang leges verschuldigd voor het in behandeling nemen van aanvragen tot het in exploitatie nemen van een voorziening voor kinderopvang. Sinds de invoering van de leges is de kwaliteit van de aanvraag en opvanglocatie aanzienlijk verbeterd. Ondanks de leges zijn er meer aanvragen ingediend dan begroot.

Financieel resultaat	€0,3 mln. V
<i>Vrijval voorziening</i>	<i>€ 0,2 mln. V</i>
Het positieve resultaat op kinderopvang komt door vrijval van een voorziening ad €0,2 mln. die was gevormd voor een schadeclaim. Inmiddels is duidelijk dat de eventuele kosten door de verzekering worden gedekt en daarom valt deze voorziening vrij.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Onderwijshuisvesting

In 2013 zijn zes nieuwe of uitgebreide scholen opgeleverd. Er zijn veertien projecten in aanbouw genomen of nog in uitvoering. Met de nieuwbouw van de scholen worden voor zover in aanmerking komend voorschool/peuterspeelzalen, ruimtes voor kinderopvang en ruimtes voor multifunctioneel gebruik meegebouwd. Bij ca. 40 scholen worden nu plannen gemaakt om al op korte termijn deze ruimtes te realiseren. Er worden alleen nog maar brede scholen gebouwd. Dit gebeurt naast de vier brede buurtscholen plus die al in ontwikkeling zijn als multifunctionele accommodaties. Van deze vier te bouwen brede buurtscholen plus zijn er in 2013 drie gestart met sloop dan wel nieuwbouw, namelijk in de Rivierenbuurt, in Moerwijk en in Vrederust.

Voor elf scholen zijn aanvragen ingediend voor het verwijderen van asbest op grond van de in 2013 door de raad vastgestelde regeling asbestverwijdering in schoolgebouwen.

Financieel resultaat	€0,3 mln. V
<i>Lagere huurlasten</i>	<i>€ 0,2 mln. V</i>
Het voordeel op dit product betreft met name lagere huurlasten als gevolg van het vervallen van de huur van een gebouw. Dit betrof een tijdelijke locatie en leidt een incidenteel voordeel.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Den Haag kan jaarlijks tot en met 2015 € 13 mln. per jaar investeren in het voorkomen en verminderen van taalachterstanden bij jonge kinderen, bijvoorbeeld door de inzet van coaches op hbo-niveau die de VVE-leidsters ondersteunen en door extra taalscholing van de leidsters die taalniveau 3F nog niet beheersen. Het consultatiebureau indiceert of kinderen wel of niet tot de doelgroep van de VVE behoren. Een digitaal uitwisselingsplatform VVE werd gebouwd waardoor de deelname aan VVE beter gemonitord kan worden.

Onderwijsachterstandenbeleid en Brede buurtschool

Een aantal scholen hebben personeel van de zaterdag- en vakantiescholen via de Stichting Brede School aangesteld. Hierdoor wordt het risico voor de scholen beperkt.

De brede buurtschool in het primair en voortgezet onderwijs

Aan het einde van 2013 zijn er in Den Haag 22 basisscholen met het leerprofiel. Dit houdt in dat alle kinderen verplicht 6 uur extra onderwijs per week krijgen, waarin aandacht is voor de basisvakken taal en rekenen, maar ook voor cultuureducatie, sport en techniek. Twee andere scholen hebben voorbereidingen getroffen voor de invoering van het leerprofiel en zij starten begin 2014. In 2013 is het aantal weekend- en vakantiescholen in het primair onderwijs (PO) wederom gestegen. Er waren

dit jaar 11 zomerscholen en 8 weekendscholen in het PO. Vooral leerlingen met een achterstand profiteren van de extra leertijd die de zomer- en zaterdag scholen bieden. In 2013 ontvingen 16 scholen voor voortgezet onderwijs (VO) subsidie voor de ontwikkeling en uitvoering van een brede buurtschoolprogramma. In het afgelopen jaar is veel aandacht besteed aan (het meten van) de opbrengsten van de brede buurtscholen.

Kop- en schakelklassen

Op 1 oktober 2013 namen 1.200 leerlingen deel aan een van de 89 schakelklassen, waaronder 3 kopklassen. Dit is opnieuw iets meer dan vorig jaar. Een schakelklas besteedt extra aandacht aan taal, zodat achterstanden op dit gebied weggewerkt worden. Een speciale schakelklas is de kopklas. Deze klas is voor leerlingen die meer in hun mars hebben, maar door een taalachterstand in groep 8 niet het schooladvies krijgen dat recht doet aan hun leervermogen. Bijna alle leerlingen in het schooljaar 2012-2013 hebben de doelstelling van de kopklas gehaald: 94% van de leerlingen uit de havo/vwo kopklas, 100% van de vmbo-t/havo en 93% van de vmbo-t kopklas ontvingen een hoger opleidingsadvies.

Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid is essentieel voor het slagen van een kind op school. Leerlingen presteren namelijk beter als hun ouders betrokken zijn bij hun school. Als ouders begrijpen waarmee hun kind op school bezig is, kunnen zij hun kind beter begeleiden. De ingezette koers van 2012 is in 2013 gecontinueerd en heeft mooie resultaten opgeleverd:

- Het onderwijsfestival werd wederom georganiseerd. In totaal wisten ongeveer 3.700 ouders de weg naar het Onderwijsfestival te vinden (700 meer dan vorig jaar);
- Het aantal voorscholen met ouderbeleid breidde uit van 39 in 2012 naar 83 dit jaar;
- Twee extra VO-scholen zijn met een traject voor de ontwikkeling van ouderbeleid gestart. De gemeente subsidieert 12 scholen voor vmbo en havo om de relatie met de ouders te verbeteren;
- 87 groepen ouders volgen op de school van hun kind cursussen over onderwijs, opvoeding en/of taal;
- In 2013 verscheen zowel het boekje 'Naar de middelbare school, Alles over het voortgezet onderwijs in Den Haag' als een vijftiental afleveringen van het programma 'Thuis op school Mijn kind op het VO'. Beide uitgaven informeren ouders bij de schoolloopbaan en de overstap van het PO naar VO van hun kind. Meer informatie is te vinden op: www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Naar-school-Informatie-voor-ouders.htm

Cultuureducatie

In het Deltaplan Cultuureducatie hebben we het belang van hoogwaardig cultuuronderwijs voor ieder Haags kind vastgelegd. In juli 2013 sloten vrijwel alle schoolbesturen voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs met de gemeente een convenant over cultuureducatie. Sinds het begin van het schooljaar 2013-2014 zijn de cultuurcoaches die in dienst zijn van het expertisecentrum cultuureducatie aan de slag gegaan. De cultuurcoach ondersteunt scholen op het gebied van cultuureducatie. Het expertisecentrum, de cultuurcoaches en de convenanten zijn belangrijke speerpunten uit het Deltaplan Cultuureducatie.

Passend onderwijs

De verschillende samenwerkingsverbanden PO zijn gefuseerd tot een regionaal samenwerkingsverband PO (SPPOH) en het samenwerkingsverband VO (SWV ZHW) heeft het speciaal en praktijkonderwijs onder de hoede genomen. Beide samenwerkingsverbanden hebben hun eerste ondersteuningsplan geschreven. Daarmee zijn de eerste mijlpalen bereikt. Zij gaan nu de ondersteuningsprofielen per school schrijven. De

verwachting is dat daarmee definitief duidelijk wordt dat er een dekkend aanbod van onderwijsvoorzieningen is en er nog minder kinderen buiten boord vallen. Uitgedacht is al hoe het schoolmaatschappelijk werk en de samenwerking met de jeugdzorg vorm gegeven kunnen worden in een nieuwe vorm: schoolmaatschappelijk werk plus.

Voor (hoog)begaafdheid is de gemeentelijke subsidie voor de inzet op plusklassen in 2013 gecontinueerd. Alle kinderen en jongeren verdienen maximale kansen om het beste uit zichzelf te halen. Gewerkt is aan een betere overgang tussen het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs, zodat er een doorlopende leerlijn ontstaat. In het voortgezet onderwijs bieden het Aloysius en de Populier speciale programma's voor hoogbegaafde leerlingen aan.

Schoolveiligheid

Een veilige schoolomgeving verhoogt de leerprestaties van kinderen en de werkprestaties van leraren en het overige personeel op school. In 2013 is in 4 stadsdelen hard gewerkt aan de veiligheid op school, zodat in februari 2014 stadsdeel Centrum als laatste van de 8 stadsdelen een convenant schoolveiligheid zal kunnen ondertekenen. Ook het ROC Mondriaan heeft zich inmiddels in verschillende stadsdelen bij de convenanten aangesloten. Daarnaast hebben in 2013 een tiental scholen het Haagse certificaat Veilige school weten te behalen, waarmee inmiddels 42 scholen het certificaat hebben. De inzet voor de schoolveiligheid werpt zijn vruchten af. Uit de Stadsenquête 2013 komt namelijk naar voren dat ouders, leerlingen en andere betrokkenen de veiligheid op school een hogere waardering geven. Basisscholen krijgen het rapportcijfer 7,5. Het voortgezet onderwijs een 7,4 en het mbo een 6,9.

Volwasseneneducatie

Per 2013 is het rijksbudget voor de volwasseneneducatie voor Den Haag gehalveerd als gevolg van de rechtstreekse bekostiging van het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) aan het ROC. Het budget voor inburgering is komen te vervallen. Verplichte inburgeraars moeten dus vanaf 2013 zelf hun inburgering betalen. De gemeente heeft voor een passend antwoord op deze rijksbezuinigingen gezorgd en investeert in 2013 en 2014 in totaal € 4 mln. om het taalaanbod voor volwassenen op peil te houden. In 2013 zijn hiervan o.a. 500 extra taaltrajecten voor EU- arbeidsmigranten bij ROC Mondriaan gerealiseerd. Verder is in 2013 uitvoering gegeven aan het initiatiefvoorstel van de raad om een versnipperd taalaanbod voor volwassenen tegen te gaan en de samenwerking tussen gesubsidieerde taalaanbieders te bevorderen. De voorbereidingen voor een fusie tussen de stichtingen Ontmoeting met Buitenlandse vrouwen en Wereldvenster per 1-1- 2014 zijn afgerond. Verder heeft ROC Mondriaan op de Brouwersgracht voor het Programma Taal in de Buurt een helpdeskfunctie opgezet. Voor laaggeletterde werknemers in bedrijven is het project Taal op de werkvloer in 2013 uitgebreid naar 250 trajecten. Ook is een pilot bij het consultatiebureau voor ouders met jonge kinderen met een VVE-indicatie gestart. Vanuit het belang van voorlezen aan hun kind kunnen zij kennismaken met het (professionele) taalaanbod en worden zij gestimuleerd aan de slag te gaan met hun eigen taalachterstand.

De basiskwaliteit van het onderwijs

Den Haag heeft geen zeer zwakke scholen voor primair of voortgezet onderwijs. In 2013 is het aantal zwakke scholen opnieuw scherp gedaald. In september 2012 telde Den Haag 12 basisscholen die zwak waren. Per 1 oktober 2013 (laatste peiling) zijn het er vier.

In het voortgezet onderwijs waren er in september 2012 12 opleidingen zwak, per 1 oktober 2013 zes. Schoolbesturen en de gemeente werken (indien dat nodig is) samen om de kwaliteit op scholen te verbeteren. In 2013 ontvingen 9 basisscholen subsidie voor verbetering van de onderwijskwaliteit. Op deze

scholen is bijvoorbeeld geïnvesteerd in verdere professionalisering van de leerkrachten en het schoolteam als geheel door middel van extra training en ondersteuning op de eigen werkplek. In het voortgezet speciaal onderwijs heeft een Jeugdzorg Plus instelling, het Midgaard College, nog een zeer zwakke status. We hebben echter van de instelling zelf de aankondiging gehad dat deze binnenkort niet langer een zeer zwakke, maar een zwakke status krijgt van de inspectie. Per 1 oktober 2013 is de procedure 'Eén aanmeldleeftijd' gestart. Hierdoor kunnen ouders hun kinderen op de basisschool van hun keuze aanmelden, zodra hun kind minimaal één jaar is. Vanwege de minimale aanmeldleeftijd krijgen alle ouders een eerlijke kans om hun kind op de gewenste school in te schrijven.

Gymnastiek- en schoollokalen

De scholen in Den Haag hebben gezamenlijk ruim 200 gymzalen. Daarvan zijn er 55 (op tijden dat de scholen er geen gebruik van maken) verhuurd. Dit levert €0,3 mln. op. Van deze opbrengst ging tot 1 augustus 90% naar de schoolbesturen en vanaf 1 augustus 2013 is het 88%. Het komt overeen met ongeveer 21.755 uur verhuur per jaar, gemiddeld acht uur per zaal per week.

Schoolzwemmen

In Den Haag staat voorop dat ieder kind de kans moet krijgen om te leren zwemmen. Daarom biedt Den Haag schoolzwemmen aan. In het schooljaar 2012-2013 hebben 7.350 leerlingen deelgenomen aan het schoolzwemmen, van 116 scholen en 10 regionale expertisecentra. Op de financiering van schoolzwemmen zelf is niet bespaard. In 2013 werd enkel een kleine besparing (€0,075 mln.) doorgevoerd door het afschaffen van 'waterwennen'. In totaal is €2,174 mln. in zwemles en zwemvervoer geïnvesteerd.

Schoolbegeleidingsdienst

De Stichting Haags Centrum voor Onderwijsadvies (HCO) werkt op basis van een convenant met de gemeente aan thema's uit de Haagse Educatieve Agenda 2010-2014 'Haags talent (h)erkend', zoals voor- en vroegschoolse educatie, schakelklassen en brede buurtschool. Ook voor de nieuwe HEA-periode wordt met het HCO een convenant afgesloten.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	162.751		165.442		2.691	V	170.573	
Baten	49.585		52.161		2.576	N	49.295	
Saldo exclusief reserves	113.166	N	113.281	N	115	V	121.278	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	8.500		8.500		-	-	7.000	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	6.535		6.124		411	V	4.996	
Saldo inclusief reserves	115.131	N	115.657	N	526	V	123.282	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

In 2013 zijn minder lasten en minder baten gerealiseerd ten opzichte van de begroting 2013. Het verschil doet zich voor bij onderwijsachterstanden. Niet alle uitbreidingen zijn tijdig gestart en er zijn faseringsverschillen met de Haagse Educatieve Agenda. Dat leidde tot lagere lasten in 2013. De gemeente ontvangt Rijksbaten voor onderwijsachterstanden. Doordat minder lasten zijn verantwoord, worden ook minder baten verantwoord in de administratie.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	162.751	169.892	7.141 V
Baten	49.585	45.210	4.375 V
Saldo exclusief reserves	113.166 N	124.682 N	11.516 V
Dotaties aan reserves	8.500	9.454	954 V
Onttrekkingen aan reserves	6.535	8.941	2.406 N
Saldo inclusief reserves	115.131 N	125.195 N	10.064 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De hogere lasten in 2012 worden veroorzaakt door in 2012 een voorziening is gevormd voor transitiekosten ivm het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur. € 10 mln. drukte op programma Cultuur en € 4 mln. op programma Onderwijs. Verder zijn de lasten in 2013 lager dan in 2012 omdat in 2013 een tranche van de bezuinigingstaakstelling op onderwijshuisvesting is ingeboekt. De hogere baat in 2013 wordt veroorzaakt doordat in 2013 meer Rijksmiddelen zijn ontvangen voor onder andere de uitvoering gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid. De hogere onttrekking aan reserves in 2012 komt doordat de bruidsschatregeling POO is afgelopen.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	0	0	0	0
Reserve Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid	0	279	0	0	289
Res. Krachtwijken brede scholen	0	150	0	0	150
Reserve duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs	3.500	346	1.800	3.500	2.396
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	5.000	3.801	0	5.000	3.089
Personeel voormalig POO	0	159	0	0	200
Dienstcompensatiereserve DOB	0	0	0	0	0
Totaal	8.500	4.735	1.800	8.500	6.124

In het regeerakkoord is afgesproken dat € 256 mln. (landelijk) uit het gemeentefonds wordt overgeheveld naar de begroting van het ministerie van OCW t.b.v. de scholen. Den Haag heeft de taakstelling van € 9,4 mln. ingevuld door een combinatie van structurele en incidentele maatregelen. Eén van de incidentele maatregelen was een vrijval van de reserve duurzame huisvesting voor een bedrag van € 1,8 mln.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	14.255	14.666	12.278
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	571	166	1.651
Investeringen	30.895	31.183	39.512

2.7 Programma Integratie en Krachtwijken

Coördinerend Portefeuillehouder: Marnix Norder

Topindicator

In 2013 hebben we onze energie gestoken in het laten slagen van de inburgeraars die nu nog op een inburgeringstraject zitten. Taalaanbieders (Sagenn en Capabel) en gemeente werken hierin nauw samen. Ondanks die extra energie blijft het percentage geslaagden achter bij de doelstelling: 61% van de inburgeraars die opgingen voor het examen slaagden ook daadwerkelijk.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
Hagenaars dat slaagt voor het inburgeringsexamen als % van het aantal Hagenaars dat examen doet	60%	75%	71%	76%
<i>Bron: ISI (Informatie Systeem Inburgering)</i>				

De realisatie van de topindicator blijft achter ten opzichte van de begroting. Dit heeft voornamelijk te maken met de afbouwfase waarin het gemeentelijke stelsel van inburgering zich momenteel bevindt.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
Coördinatie Krachtwijken	1,0	0,1	0,9 N	1,2 N	0,3 V
Burgerparticipatie krachtwijken	0,0	0,0	0,0 V	0,2 N	0,2 V
Inburgering	15,4	14,8	0,6 N	0,7 N	0,1 V
Interculturalisatie en diversiteitsbeleid	4,3	-	4,3 N	4,4 N	0,1 V
Volwasseneneducatie (inburgering)	1,0	-	1,0 N	1,0 N	0,0 V
Asielzoekers en vluchtelingenbeleid	1,1	0,3	0,8 N	0,8 N	- -
Totaal	22,8	15,3	7,5 N	8,2 N	0,7 V

Coördinatie Krachtwijken

De herprioritering van de Tweede Fase van de Krachtwijkenaanpak heeft geleid tot een aanscherping van de doelstelling. De werkwijze van de wijkaanpak heeft zich daaraan aangepast:

- Probleem/gebiedsgericht werken
- Samenhang met andere beleidsvelden/multidisciplinair (aanjagen, verbinden: constateren en aansturen); Met bewoners (niet vrijblijvend, wederkerigheid).

Daarbij is in 2013 er bijzondere aandacht voor de Schilderswijk geweest middels de Deal Schilderswijk. De Deal richt zich op het op orde krijgen van de basis en het bieden van nieuwe dynamiek. Daarbij gaan we uit van de kracht van de wijk. Per halfjaar wordt de voortgang op het uitvoeringsprogramma aangeboden aan de commissie samenleving. De “Voortgangsrapportage Wijkaanpak” wordt periodiek voorgelegd aan de raad.

Financieel resultaat

€0,3 mln. V

Bestemmingsreserve Krachtwijken: Ondersteuning wijkteams

De wijkteams in Centrum (Schilderswijk/Transvaal/Stations-Rivierenbuurt) en Escamp (Zuidwest) zijn secretariael ondersteund door medewerkers van de gemeente zelf. In voorgaande jaren werd gebruik gemaakt van externe inhuur.

In 2011 heeft er een herprioritering plaatsgevonden van de middelen voor de wijkaanpak in het kader van de Tweede Fase. Het programma is in 2013 verduurzaamd; gemeentelijke diensten zijn meer verantwoordelijk voor de uitvoering en voor het opnemen van de integrale en wijkgerichte aanpak in hun reguliere uitvoering en begroting. Zo zijn er voor het project ‘Huis aan Huis aan het Werk’ in een eerste tranche 150 klanten bezocht. Vanaf september 2013 is gestart met de tweede lichting van 350 personen. Ook zijn er vanuit de tweede fase van de wijkaanpak tien pilots gestart in het kader van zorgstructuur rond onderwijs. Voortzetting van de pilots in 2014 vindt plaats onder de vlag van de Deal Schilderswijk.

Binnen de business case bewonersparticipatie wordt gewerkt aan de betrokkenheid van bewoners bij hun eigen wijk. Bewoners krijgen de ruimte om zelf initiatieven te kunnen nemen ter verbetering van het woon- en leefklimaat in hun wijk. In 2013 betrof dit in de Schilderswijk bijvoorbeeld stadslandbouw in het Mr. de Bruinpark door bewonersorganisatie ‘De Groene Mus’. En in Stations/rivierenbuurt hebben bewoners zich ingezet voor het Grevelingenveld (Deltaplantsoen).

In 2013 heeft City Monidal (CM) zich samen met diverse partners uit de wijken ingezet voor een effectieve wijkcommunicatie. De inzet bestond onder meer uit communicatie rond het Schilderswijk Festival 2013, digitale nieuwsbrieven (gericht op wijknieuws en toerisme), berichtgeving op Facebook en Twitter en het uitbrengen van de Schilderswijkkrant en Transvaal Nieuws. Ook is de Buzz Bus gelanceerd. Deze bus is omgebouwd tot een rijdend mediacentrum waarmee de wijk in wordt gegaan om bewoners en ondernemers onder meer te betrekken bij herinrichtingen en hen aan te zetten tot het adopteren van de onlangs geplaatste ORAC’s.

Inburgering en volwasseneducatie

Wie vanaf 1 januari 2013 nieuw binnenkomt in Den Haag en inburgeringsplichtig is, moet zelf zorgen dat hij binnen drie jaar is ingeburgerd. Er is geen gemeentelijk inburgeringsaanbod meer. Wel is de gemeente erin geslaagd om het taalaanbod in de stad op peil te houden. Zo konden eerder aangekondigde bezuinigingen op Taal in de Buurt ongedaan worden gemaakt en kwamen er extra middelen voor taallessen voor bijstandsgerechtigden. In combinatie met de voor 2013 en 2014 beschikbare educatiemiddelen bij ROC Mondriaan voor de inkoop van taaltrajecten voor de groep (voornamelijk) EU-arbeidsmigranten kon zo een basispakket van taal voor volwassenen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen, in stand worden gehouden.

In totaal zijn nog 3.369 inburgeraars actief op het Taalplein, waarvan 1.736 met een WWB-uitkering. In 2013 zijn 313 WWB'ers via het Taalplein uit de uitkering gestroomd.

Verder is, met inzet van de taalmeter, een sluitend systeem in gang gezet om WWB'ers met taalproblemen heel gericht met taallessen te ondersteunen bij het vinden van werk of vrijwilligerswerk. De taalmeter kan binnen tien minuten bepalen of iemand taalvaardig genoeg is. De bedoeling is om met de taalmeter zoveel mogelijk uitkeringsgerechtigden met een taalprobleem naar een taaltraject door te verwijzen. Voor die taaltrajecten zijn inmiddels afspraken gemaakt met de taalaanbieders Capabel en Sagenn (zie verder programma 8).

De afbouw van Inburgering brengt verder op het gebied van "afrekening met het Rijk" de nodige verschillen van mening met zich mee. Den Haag verschilt/verschilde van mening met het Rijk bij drie afrekeningen. Het betreft de Wet Inburgering Nieuwkomers (WIN), de Brede Doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (BDU-SIV) en het Participatiebudget 2011). Zij is hiervoor bij alle afrekeningen in bezwaar en/of beroep gegaan. In juli is de WIN-zaak door de Raad van State in hoger beroep in het voordeel van de gemeente beslist. Dit levert (inclusief achteraf gevorderde wettelijke rente) een incidenteel voordeel op van € 6,2 mln. De bezwaren op de overige afrekeningen lopen nog en behelzen ook substantiële bedragen: BDU-SIV circa € 19,5 mln. en Participatiebudget 2011 € 1,4 mln.

Financieel resultaat

€0,1 mln. V

Onderwijslasten taalaanbieders

€ 6,1 mln. N

De onderwijslasten van de taalaanbieders vallen fors hoger uit dan begroot door benutting van de zogeheten laatste kans op goede inburgering bij de gemeente door inburgeraars. Hiertoe heeft de nadruk gelegen op het promoten van het zo goed mogelijk gebruiken van de inburgeringsvoorzieningen door "in 2012 en eerder aangemelde inburgeraars" en op het "gebruik van taalvoorzieningen voor WWB'ers" gestart vanaf 2013. Deze promotie heeft ook plaatsgevonden op de opendagactiviteiten door het Taalplein. Daarnaast hebben de taalaanbieders ook de inburgeringsvoorzieningen bij de aangemelde inburgeraars zeer actief gestimuleerd. Hierbij was zelfs bijsturing door de gemeente nodig onder andere op het gebied van de vraaggerichte voorzieningen die zeer frequent werden ingezet. Op deze voorzieningen is desondanks een nadeel gerealiseerd van € 0,9 mln.. De genoemde benutting laatste kans en het feit dat WWB'ers verplicht zijn tot deelname aan de inburgeringscursus heeft mede geleid tot meer gestarte cursussen. In dit eerste jaar dat (bijna) geen inburgeringstrajecten bij de gemeente meer startten, is het gebruik van de voorzieningen uiteindelijk in de realisatie uitgekomen op 92% - verwacht was 77%. Deze groei heeft geleid in 2013 tot € 5,3 mln. hogere lasten voor inburgeringstrajecten dan begroot. Overigens heeft € 2,7 mln. feitelijk betrekking op prestaties die in 2012 zijn geleverd.

Afrekeningen met het Rijk

€ 4,8 mln. V

In juli is in de WIN-zaak door de Raad van State in hoger beroep in het voordeel van de gemeente beslecht. Dit levert (inclusief achteraf gevorderde wettelijke rente) een incidenteel voordeel op van € 6,2 mln. Bij het Participatiebudget 2011 loopt er met het Rijk een meningsverschil om een bedrag van € 1,4 mln.. De genoemde € 1,4 mln is in 2013 als nadeel genomen in het resultaat.

<i>Baten Participatiebudget</i>	€ 1,2 mln. V
De hogere onderwijslasten worden gedekt door hogere baten vanuit het Participatiebudget.	
<i>Overig</i>	€ 0,2 mln. V

Interculturalisatie en diversiteitsbeleid

Het gemeentelijke integratiebeleid was ook in 2013 gericht op het bestrijden van achterstanden onder leden van migranten-bevolkingsgroepen. Nieuwkomers ondervinden in het dagelijks leven vele belemmeringen, waardoor zij niet in staat zijn optimaal deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Uitgangspunt van het huidige beleid is de integratie van migranten binnen één generatie te doen plaatsvinden. Het spreken van de Nederlandse taal is daarbij een belangrijke voorwaarde. Maar ook het volgen van een opleiding en het hebben van een betaalde baan voor het verwerven van economische onafhankelijkheid zijn van essentieel belang. Het beleid was het afgelopen jaar toegespitst op een aantal thema's:

- Aanpak specifieke groepen;
- Taal en inburgering;
- Antidiscriminatie;
- Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa;
- Diversiteitsbeleid;
- Sociale druk;
- Migrantenerfgoed;
- Herkomstlanden;
- Herdenkingen

Er is een aantal maatregelen genomen om achterstanden bij de verschillende groepen weg te werken. Zo is de aanpak rond arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa geïntensiveerd en is een project geïnitieerd rond de aanpak van meervoudige probleemgezinnen uit Afrikaanse bevolkingsgroepen. Door de projecten moeten algemene instellingen beter worden toegerust om problemen van nieuwe bevolkingsgroepen aan te kunnen pakken.

Aan het laagdrempelige taalprogramma Taal in de Buurt hebben meer dan 2.500 belangstellenden in 2013 deelgenomen. Onder nieuwkomers geniet Taal in de Buurt grote bekendheid. Het aantal deelnemers neemt jaarlijks dan ook gestaag toe. Door nieuwe migratiestromen maken ook steeds meer nieuwe groepen hiervan gebruik. Een groot aantal cursisten heeft inmiddels te kennen gegeven behoefte te hebben aan taalprogramma's, die gericht toeleiden naar de arbeidsmarkt.

Het komende jaar zal extra worden ingezet op onder andere antidiscriminatie, taal, sociale druk en diversiteit. De aanpak van discriminatie is een onlosmakelijk deel van het integratiebeleid. Aan de ene kant wordt de druk om te integreren opgevoerd, maar aan de andere kant wordt ook wederzijds begrip tussen de verschillende bevolkingsgroepen gestimuleerd.

Over de voortgang van de diverse beleidsonderdelen wordt jaarlijks gerapporteerd. Voor meer informatie verwijzen wij kortheidshalve naar de Voortgangrapportage Integratiebeleid (RIS268891).

Asielzoekers en vluchtelingenbeleid

Gemeenten voeren, vanuit hun zorgplicht, verschillende taken en activiteiten uit op het terrein van asiel. Verschillende projecten, fondsen of stichtingen krijgen subsidie van de gemeente.

Vestiging toegelaten vluchtelingen (statushouders)

Wanneer door het Rijk toegelaten vluchtelingen (statushouders) zich vestigen in Den Haag, biedt de gemeente ondersteuning bij het vinden van geschikte huisvesting, de inschrijving GBA, het aanvragen van levensonderhoud en inkomensondersteunende voorzieningen. Denk onder meer aan de kosten van de inrichting van de woning, huurtoeslag en zorgtoeslag

Om de statushouders te ondersteunen bij de vestiging in de gemeente Den Haag ontvangt de Stichting Vluchtelingenwerk Zuidvleugel subsidie voor:

- De statushouder bekend te maken met de Haagse sociale kaart, het vinden van een huisarts in de buurt, het inschrijven van kinderen bij een school en het regelen van de aansluiting van gas, water en licht. In 2013 zijn 118 statushouders ondersteund bij vestiging.
- Informatie en (juridisch) advies. In 2013 hebben ca. 3.500 statushouders informatie en advies ontvangen.
- Ondersteuning bij gezinshereniging. In 2013 zijn 126 statushouders ondersteund bij gezinshereniging.

Asielzoekers die (nog) niet over een verblijfsvergunning beschikken

De gemeente biedt opvang aan asielzoekers die rechtmatig in Nederland verblijven en op straat dreigen te komen staan. Het gaat hierbij om mensen die (nog) geen verblijfsdocument hebben en in afwachting zijn van een rechterlijke uitspraak over hun asielprocedure, en om mensen die meewerken aan terugkeer.

Ondanks de afspraken met het Rijk dat gemeenten hier geen taak in hebben, trekt de gemeente Den Haag zich het lot aan van de meest kwetsbaren onder deze groep.

Hiervoor is het Haags Noodfonds Vluchtelingen in het leven geroepen, dat wordt beheerd door de Stichting Samenwerkende Sociale Fondsen (SSSF). Bij de uitvoering zijn ook Vluchtelingenwerk Zuidvleugel en Stek betrokken. In 2013 zijn ca. 52 huishoudens uit dit fonds financieel ondersteund en begeleid. Verder bekostigt de gemeente 20 opvangplaatsen voor kwetsbare alleenstaande ex-minderjarige asielzoekers.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	22.755		18.047		4.708	N	17.075	
Baten	15.254		9.330		5.924	V	8.346	
Saldo exclusief reserves	7.501	N	8.717	N	1.216	V	8.729	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-		471		471	N	1.911	
Saldo inclusief reserves	7.501	N	8.246	N	745	V	6.818	N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	22.755	41.710	18.955 V
Baten	15.254	34.575	19.321 N
Saldo exclusief reserves	7.501 N	7.135 N	366 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-	30	30 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-	4.603	4.603 N
Saldo inclusief reserves	7.501 N	2.562 N	4.939 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Door het verplaatsen van de uitvoering van Inburgering van de gemeenten naar de uitvoeringsorganisatie van de Rijksoverheid voor het onderwijs (DUO) worden vanaf 2013 geen inburgeringstrajecten bij de gemeente meer gestart. Hierdoor zullen de lasten geleidelijk afnemen naar 0 in 2016. Hierdoor is er € 16,9 mln. lagere lasten t.o.v. 2012. Tevens is naar aanleiding van de tussentijdse beschikking GSB III BDU SIV in 2012 besloten tot een eenmalige vrijval van deze gelden ad € 3,8 mln. Daarnaast moesten in 2012 eenmalig voorzieningen worden getroffen voor het laten afvloeien van vrijwel het hele personeelsbestand dat zich bezighield met Inburgering. Dit zorgde voor een extra onttrekking van € 2,6 mln. aan de reserve in 2012. In 2012 liepen de Bestemmingsreserves BC Bewonersparticipatie en de Imagocampagne Schilderswijk af. Hierdoor zijn de uitgaven en onttrekkingen uit reserves in 2013 € 1,0 mln. lager. De onttrekkingen zijn daarnaast ook nog eens € 0,3 mln. lager in 2013, door een vrijval uit de Bestemmingsreserve Imagocampagne Schilderswijk in 2012.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Bestemmingsreserve Risico's inburgering en verantwoorde afbouw	0	0	0	0	471
Totaal	0	0	0	0	471

Onttrekking aan reserve risico's inburgering en verantwoorde afbouw

Door het voordeel op de baten door de afrekening met het Rijk bleek het in 2013 niet nodig de reserve risico's WI en afbouw inburgering aan te spreken (€ 0,5 mln.) voor het opvangen van lasten die niet uit het Participatiebudget kunnen worden gefinancierd.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.749	2.278	2.749
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	876	0	518
Investeringen	0	0	0

Voorziening BCF gezinscoaches

Het verschil in de uitkomst ten opzichte van de begroting betreft de voorziening BCF gezinscoaches. Er is verschil van mening met belastingdienst over het fiscale regime. Aan de hand van een herberekening is aan de voorziening BCF gezinscoaches een dotatie gedaan ad € 0,4 mln.

2.8 Programma Werk en Inkomen

Coördinerend Portefeuillehouder: Henk Kool

Iedere inwoner van Den Haag heeft of krijgt regie over zijn eigen leven. Wie dat niet heeft, bieden we hulp aan om de regie te (her)pakken. We bieden kansen, het is de verantwoordelijkheid van de betrokkenen om die kansen te pakken. Hierbij spreken we de eigen mogelijkheden van mensen maximaal aan. Maatwerk is daarbij belangrijk. Voor de mensen in de stad die zonder hulp niet overleefd kunnen blijven in de samenleving, bieden we een duurzaam vangnet met voorzieningen uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), bijstand, sociaal-casemanagement en schuldhulpverlening. Van belang is om met zo min mogelijk middelen zo veel mogelijk mensen te ondersteunen. We kijken bij de hulp scherp naar de effectiviteit. De kosten moeten opwegen tegen de 'baten' die het oplevert voor de maatschappij (zoals meer mensen aan het werk, stabilisatie van schulden of multiprobleemhuishoudens). We onderbouwen dit met instrumenten als rendementstoetsen en maatschappelijke kosten/batenanalyses.

De ondersteuning van de gemeente Den Haag is erop gericht dat mensen zelf hun verantwoordelijkheid kunnen nemen en een actieve bijdrage leveren aan de maatschappij door werk of school. Pas als blijkt dat dat niet lukt dan kan de gemeente een (tijdelijk) financieel vangnet en ondersteuning bieden bij het vinden van werk of opleiding. Doelstelling is dat deze ondersteuning snel en integraal wordt aangeboden en dat rekening gehouden wordt met de persoonlijke omstandigheden en het zelfstandig oplossingsvermogen van de burger. Deze ondersteuning is niet vrijblijvend. Ook al heeft iemand niet de mogelijkheid om betaald werk te vinden, dat is geen reden om thuis te zitten. De gemeente verwacht dan dat er actief een maatschappelijke activiteit wordt ontplooid. Het niet vrijblijvende karakter wordt bepaald door het wederkerige karakter van de Wet werk en bijstand (Wwb). Daarom is het van belang dat de bijstandsgerechtigde goed geïnformeerd wordt over zowel zijn rechten als zijn verplichtingen en dat de gemeente hierop handhaaft. Aan deze doelstellingen is in 2013 verder vorm gegeven.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
Bijstandsvolume als percentage van de huishoudens in Den Haag	8,6%	8,4%	8,0%	6,8%

Bron: Aantal huishoudens CBS en bijstandsvolume SZW

Verandering sociale zekerheid

De Participatiewet en de Wet maatregelen Wwb, die beide op 1 januari 2015 ingaan, hebben een grote impact op de gemeentelijke uitvoering en de regionale samenwerking. Hierover is de raad geïnformeerd (RIS 266546). Beide wetten continueren het beleid van het Rijk om verder te kunnen bezuinigen op sociale zekerheid, de Wwb te uniformeren op het terrein van arbeidsverplichtingen, de kostendelersnorm (in het verleden huishouduitkeringstoets genoemd) in te voeren en meer in te zetten op handhaving. Met de Participatiewet wordt een stap gemaakt in de richting van één regeling aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De sociale voorziening zal via natuurlijk verloop afgebouwd worden. Er wordt samenhang gezocht met de andere decentralisaties, AWBZ en Jeugdzorg, om meer efficiency te bereiken en de dienstverlening aan de Haagse burger te optimaliseren. Verder is in 2013 een nieuwe Fraudewet ingevoerd.

Ontwikkeling arbeidsmarkt

De werkloosheid is onder de totale beroepsbevolking opgelopen naar 9,5% (748.172 werklozen). Een stijging van 39,2% (+ 210.794) t.o.v. 2012 (cijfers CBS). Onder de Haagse beroepsbevolking bedroeg de werkloosheid eind 2013 16,7% (40.224). Dat is een stijging t.o.v. 2012 met 58,4% (+ 16.013) (Cijfers UWV)

Landelijke bezuinigingen

De efficiencybezuiniging op de rijksvergoeding voor de sociale werkvoorziening (oplopend naar 3.000 euro per fte) is uitgesteld en wordt nu doorgevoerd in 2015 als onderdeel van de invoering van de Participatiewet. De bezuiniging op re-integratie van landelijk €400 mln. is wel doorgevoerd, maar met deze bezuiniging was al rekening gehouden in de gemeentebegroting.

Aanpassing organisatie

De bezuinigingen en de wijzigingen in de sociale zekerheid maakten een reorganisatie bij de Haeghe Groep (HGR) en de dienst SZW nodig (RIS 248017). In 2013 is gestart met een nadere verkenning van het college voornemen om de HGR te verzelfstandigen, met de gemeente als volledig eigenaar. Middels de brief "Naar een sterke en zelfstandige Haeghe Groep" (RIS 260738) is de gemeenteraad hier nader over geïnformeerd.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Sociale werkvoorziening	43,4	32,5	10,9	N	12,7 N	1,8 V
Werkgelegenheid	65,5	50,4	15,1	N	14,5 N	0,6 N
Kinderopvang SZW	2,0	0,1	1,8	N	2,4 N	0,6 V
Sociale werkvoorziening (CVO)	0,1	-	0,1	N	0,2 N	0,0 V
Algemene bijstandsverlening	409,2	373,2	36,1	N	36,1 N	0,0 N
Werkgelegenheidsprojecten (WSW)	51,0	51,0	-	-	- -	- -
Inkomensvoorzieningen	-	-	-	-	- -	- -
Werkgelegenheidsprojecten (WSW)	-	-	-	-	- -	- -
Werkgelegenheidsprojecten (CVO)	-	-	-	-	- -	- -
Totaal	571,2	507,1	64,0	N	65,9 N	1,8 V

Sociale werkvoorziening

Per 1 januari 2013 is de beleidsmatige verantwoordelijkheid en het budgetbeheer van de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) overgeheveld van de Haeghe Groep naar SZW. SZW geeft aan de Haeghe Groep de opdracht de WSW uit te voeren. Daarnaast verstrekt SZW op onderdelen subsidies aan de HGR. De totale exploitatie blijft bij de dienst HGR.

De Haeghe Groep (HGR) voert in Den Haag als werkgever de sociale werkvoorziening (Wsw) uit. De rijkstaakstelling voor het bieden van arbeidsplaatsen aan Hagenaars met een Wsw-indicatie was in 2013 1942 Standaard Eenheden (SE: arbeidspotentieel vergelijk FTE). Daar is met 1946 SE aan voldaan. Voor deze taakstelling is een rijkssubsidie van € 51 mln. ontvangen t.o.v. € 50,4 begroot. Dit verschil wordt verklaard door een aanvullende subsidie WSW ter vergoeding van de gestegen sociale werkgeverslasten en een stimuleringsuitkering op Begeleid Werken.

In 2013 zijn 105 nieuwe Wsw-medewerkers bij de HGR ingestroomd en 8 nieuwe Wsw-geïndiceerden op Begeleid Werken plekken bij reguliere werkgevers. Hiervan was 37% van de wachtlijst volgens het principe 'First In First Out'. Dit percentage is conform de verordening (Wachtlijstbeheer Sociale werkvoorziening Den Haag). Eind 2013 zijn er 2.104 mensen in dienst van de gemeente met een Wsw-indicatie. De wachtlijst is afgenomen tot 305 t.o.v. 407 eind 2012. Dit laatste door de instroom in een Wsw-dienstverband en uitstroom door arbeidsongeschiktheid, detentie, scholing en verhuizing. Het aantal nieuwe Wsw-geïndiceerden is opgelopen van 82 in 2012 naar 85 in 2013.

De aangekondigde rijksbijdrage voor de herstructurering van WSW-organisaties is ingetrokken (voor de Haeghe Groep begroot op € 8,7 mln.).

Na de reorganisatie, per 1 oktober 2013, opereert de Haeghe Groep met drie business units, te weten Schoon en Groen, Productie, en Services. De Haeghe Groep gaat door op de ingeslagen weg naar een rendabeler werkbedrijf. Op deze manier wil de Haeghe Groep inspelen op de verschillende ontwikkelingen in de omgeving, zoals de invoering van de Participatiewet. Om meer toegevoegde waarde te creëren wordt herzien op welke markten de Haeghe Groep opereert.

Financieel resultaat	€ 1,8 mln. V
Op de sociale werkvoorziening is in 2013 een voordeel ontstaan van € 1,8 mln. en is als volgt opgebouwd:	
<i>Hogere vergoeding brugplekken, inwerkweek en participatieplekken</i>	<i>€ 1,7 mln. V</i>
Er is een hogere vergoeding ten laste van het participatiebudget gebracht voor brugplekken, inwerkweek en participatieplekken. Ten tijde van het opstellen van de begroting was de systematiek nog niet definitief bepaald. Dit levert een voordeel op van 1,7 mln.	
<i>Variabele subsidiebijdragen Wsw</i>	<i>€ 0,6 mln. V</i>
In 2013 zijn extra subsidies binnengehaald, zoals voor het A + O fonds Gemeenten en Project Gezond van SBCM.	
<i>Dotatie reorganisatievoorziening</i>	<i>€ 0,8 mln. N</i>
De reorganisatie per 1 oktober 2013 maakte een reorganisatievoorziening nodig voor de fase 2 re-integratiekandidaten conform het Sociaal Beleidskader van € 0,8 mln.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>

Werkgelegenheidsprojecten

Werkgeversbenadering

Den Haag heeft een actieve werkgeversbenadering, de vraag van werkgevers staat daarbij voorop. In 2013 is dit beleid voortgezet, waardoor er minder diensten bij re-integratiebedrijven ingekocht hoefden te worden. De samenwerking met werkgevers krijgt ook in de regio vorm. Medio december 2013 heeft een grote bijeenkomst plaatsgevonden tussen (regionale) werkgevers en staatssecretaris Klijnsma. Tijdens deze Participatietop is een Regionaal Sociaal Antwoord geformuleerd, vooruitlopend op de invoering van de Participatiewet per 2015. Daarbij zijn afspraken gemaakt over het in dienst nemen van kwetsbare groepen, die met ingang van de Participatiewet onder een regeling vallen en door gemeenten worden ondersteund bij het vinden van werk. De werkgevers hebben zich tevens uitgesproken over hun bijdrage aan de (regionale) aanpak jeugdwerkloosheid (RIS 268822).

De gemeente Den Haag voert bij aanbestedingen een actief Social Return beleid, om daarmee het aantal plaatsingen op de arbeidsmarkt te vergroten. Deze doelgroep omvat naast Wwb-kandidaten tevens leerlingen en stagiaires en personen met een UWV-uitkering.

Jeugdwerkloosheid

In 2013 is fors ingezet op het terugdringen van de jeugdwerkloosheid. Door het werkgeversservicepunt zijn 341 jongeren bij werkgevers geplaatst. Het actieplan 'Aanpak Jeugdwerkloosheid' lag hieraan ten grondslag. Het actieplan betreft concrete acties rond werk, school en kwetsbare jongeren. Deze acties kregen onder meer vorm door intensivering van de samenwerking met uitzendbureaus, een uitzendpool voor jongeren, de inzet van de Haagse Leerwerkcheque en pilots voor zelfstandig ondernemerschap. Daarnaast is een specifieke 'Jong op Koersdag' georganiseerd en speedmeets met werkgevers. Ook is er intensieve begeleiding geboden aan jongeren bij de terugkeer naar school en zijn sociaal casemanagers ingezet voor kwetsbare jongeren. Een ambassadeur jeugdwerkloosheid is voor een jaar aangesteld, om de activiteiten en voorzieningen extra onder de aandacht te brengen van werkgevers, intermediairs en de jongeren zelf. Deze concrete acties hebben eraan bijgedragen dat het aantal uitkeringen voor jongeren 'slechts' met 7,8 procent is gestegen. Over de voortgang is de raad geïnformeerd (w.o. RIS 257689, RIS 268822).

Re-integratie overig

De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt tonen een verdergaande flexibilisering; steeds vaker wordt in plaats van (vaste) banen tijdelijk werk of klussen aangeboden. In 2013 is de pilot flexwerk voortgezet en geëvalueerd. De belangrijkste opbrengst is het opdoen van ervaring met vormen van flexwerk, die beter aansluiten op de huidige behoefte van werkgevers en de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

In relatie tot de aanhoudende slechte omstandigheden op de arbeidsmarkt heeft het Werkgeversservicepunt (WSP) in 2013 een najaarsoffensief ingezet, waarbij 604 kandidaten – met inzet van loonwaardesubsidies – zijn geplaatst bij werkgevers. Daarnaast zijn 21 kandidaten geplaatst vanuit overige routes.

Participatie

In 2013 is op de Werkpleinen specifiek voor de groep uitkeringsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt de route participatie ingericht. Van deze mensen wordt verwacht dat zij naar vermogen een bijdrage leveren aan de samenleving door vrijwilligerswerk of ander maatschappelijk nuttig werk te doen, al dan niet in combinatie met een taaltraject. Uitkeringsgerechtigden die niet in staat zijn zelf vrijwilligerswerk of ander nuttig werk te vinden en uitkeringsgerechtigden die aangewezen zijn op een voorliggende activiteit worden ondersteund door de Haagse welzijnorganisaties (HWO's). Voor de periode 2012 tot en met 2014

heeft de gemeente met de HWO's een taak van 2.100 uitkeringsgerechtigden afgesproken. De voor 2013 afgesproken 800 ondersteuningstrajecten zijn gerealiseerd.

Behalve met de HWO's werkt de gemeente ook samen met onder meer het kennis- en expertisecentrum participatie en emancipatie om deelname van uitkeringsgerechtigden aan vrijwilligerswerk te bevorderen. In 2013 zijn totaal 4.350 Wwb'ers geactiveerd en 218 Wwb'ers vanuit de route participatie geplaatst op een leerwerkplek bij de Haeghe Groep.

Participatie en taal

De gemeente biedt taal- en inburgeringstrajecten aan Wwb'ers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen om aan het werk te gaan of op een andere manier maatschappelijk actief te zijn. Eind 2013 zijn nog 1.736 Wwb'ers bezig met het afronden van een inburgeringstraject. In 2013 zijn 313 Wwb'ers via het Taalplein uit de uitkering gestroomd.

Na het stopzetten van het gemeentelijk inburgeringsaanbod is er voor Wwb'ers een alternatief gecreëerd. Voor hen zijn in het voorjaar afspraken gemaakt met de taalaanbieders Capabel en Sagenn. Het nieuwe taalaanbod wordt flankerend aan werk of maatschappelijke participatie ingezet: uitgangspunt is om de klant een passend, functioneel taalaanbod te doen. In januari tot en met april volgden klanten taallessen in een zogeheten tussenvoorziening, vooruitlopend op het nieuwe taalaanbod.

Daarnaast verzorgt ROC Mondriaan taalondersteuning voor klanten van het werkgeversservicepunt. Focus van dat aanbod ligt, als het gaat om uitkeringsgerechtigden, steeds op het uiteindelijke einddoel: werk of participatie.

In totaal volgden 555 klanten in 2013 een taalvoorziening.

Financieel resultaat	€0,6 mln. N
Op het product Werkgelegenheid is in 2013 een nadeel ontstaan van €0,6 mln. Dit resultaat bestaat uit de volgende elementen:	
<i>Gesubsidieerde arbeid</i>	<i>€ 2,0 mln. N</i>
Als onderdeel van het najaarsoffensief is voor de doelgroepen jongeren, 55 + 'ers en personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, een baan met een hogere loonkostensubsidie mogelijk gemaakt. Er zijn voor dit bedrag 321 personen op een baan geplaatst. Tegenover deze kosten staat een besparing door lagere bijstandsuitkeringen.	
<i>Apparaat</i>	<i>€ 1,3 mln. V</i>
Dit voordeel is gerealiseerd door een lagere centrale doorbelasting. Dit voordeel is deels het gevolg van succesvol inzet plegen op de doorstroming van SBK-kandidaten en daardoor een vrijval heeft bij de voorziening reorganisaties.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Kinderopvang

Per 2013 is de verstrekking van de kinderopvangtoeslag voor de wettelijke doelgroepen volledig naar de Belastingdienst overgegaan. De gemeente verstrekt vanaf die datum nog wel een extra tegemoetkoming van 5% in de kosten voor de kinderopvang in aanvulling op de kinderopvangtoeslag van de Belastingdienst aan

uitkeringsgerechtigden die een traject naar werk volgen. In 2013 hebben totaal 361 uitkeringsgerechtigden in een traject naar werk de extra tegemoetkoming van 5% gekregen.

De gemeente is ook nog verantwoordelijk voor het verstrekken van een tegemoetkoming kinderopvang aan de gemeentelijke doelgroep: burgers met een sociaal medische indicatie. In 2013 heeft de gemeente aan 173 ouders met een sociaal medische indicatie een tegemoetkoming kinderopvang verstrekt. In totaal gaat het hierbij om 311 kinderen. Vanaf 1 januari 2013 krijgen ouders met een medische indicatie en een Wwb-uitkering van de gemeente, eveneens een extra tegemoetkoming van 5% in de kosten voor de kinderopvang. In 2013 betrof dit 66 aanvragen.

Financieel resultaat

€0,6 mln. V

Op kinderopvang is in 2013 een voordeel ontstaan van €0,6 mln. De belangrijkste oorzaak is dat er minder dan verwacht aanvragen zijn ingediend, en voor minder uren, door de sociaal medische doelgroep. Veel ouders vinden de eigen bijdrage te hoog. Hierdoor zijn ouders meer in hun eigen omgeving naar opvangmogelijkheden gaan zoeken of hebben het aantal opvanguren beperkt.

Algemene bijstandsverlening

Volumeontwikkeling

De gemeente heeft blijvend ingezet op het beperken van het aantal bijstandsgerechtigden. Door de conjunctuur is het aantal mensen met een uitkering toch toegenomen. De stijging is echter minder groot dan verwacht, ook doordat de werkloosheid landelijk minder is gestegen dan eerder door het Centraal Planbureau (CPB) werd verwacht. Bij het Halfjaarbericht 2013 verwachtte de gemeente dat het uitkeringsbestand in de tweede helft van 2013 nog flink zou stijgen tot ruim 22.700 uitkeringen. Uiteindelijk is de eindstand 21.436, waarmee de stijging 1.287 lager is uitgekomen dan bij het Halfjaarbericht ingeschat werd. In Den Haag is de bijstand dus minder gestegen dan de werkloosheid. Het rijk heeft het Wwb-I budget 2013 voor Den Haag in oktober definitief vastgesteld op € 356 mln. Dit is 4 miljoen meer dan verwacht. Doordat de ontwikkelingen zowel aan de budgetkant als aan de uitgavenkant positief zijn, is in 2013 een overschot van € 18 mln. gerealiseerd op de bijstandsverlening. In de begroting was voorts opgenomen dat de gemeente formeel bezwaar heeft aangetekend tegen de beschikking voor het Wwb-I budget 2011 van het Rijk. Inmiddels heeft de Raad van State uitspraak gedaan in een overeenkomstige zaak waarbij het rijk in het gelijk is gesteld. Om die reden heeft de gemeente Den Haag haar bezwaarprocedure niet verder voortgezet. De aangevraagde incidentele aanvullende uitkering over 2011 is wél toegekend, zoals u eerder is bericht (RIS 256445). Het resultaat is reeds verwerkt in de jaarrekening 2012.

Maatregelen en fraude

Het maatregelenbeleid is in 2013 gecontinueerd. In 2013 zijn er in totaal 2.968 maatregelen opgelegd, waarvan in 1.836 gevallen een korting van 30% en in 726 gevallen een korting van 100% op de uitkering.

In 2013 werd een nieuwe fraudewet van kracht, de Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid. Deze wet heeft als doel fraude in de sociale zekerheid tegen te gaan en te bestraffen. In november 2012 is hiervoor de verordening aangepast (RIS 254100). Deze wet bepaalt dat bij fraude niet alleen het teveel aan ontvangen uitkering wordt terugbetaald, maar de fraudeur ook een boete opgelegd kan krijgen.

De afdeling Bijzonder Onderzoek heeft in 2013 2.813 fraudeonderzoeken uitgevoerd, waarbij in 374 gevallen de uitkering is stopgezet. Er is in 2013 € 5,7 mln. teruggevorderd als gevolg van fraudeonderzoek. Daarnaast zijn door de nieuwe wet in 2013 361 bestuurlijke boetes opgelegd in verband met fraude voor een totaalbedrag van € 0,6 mln. Mede naar aanleiding van vragen uit de raad (RIS 266066 en RIS 261287) is in 2013 gestart met onderzoek naar nieuwe opsporings- en signaleringsmethoden, zoals het gebruik van camera's en bestandskoppelingen. In 2014 zal de raad hier verder over worden geïnformeerd.

E-dienstverlening

Aanvullend op de digitale aanmelding via Werk.nl is de doelstelling dat de Wwb-aanvraag ook verder geautomatiseerd wordt en digitaal afgehandeld kan worden. In de loop van 2014 zullen steeds meer aanvragen geheel of gedeeltelijk geautomatiseerd door het aanvraagproces heen lopen.

Voor mensen die niet digitaal vaardig zijn, zijn er op verschillende locaties in de stad ondersteuningsmogelijkheden.

Financieel resultaat	€ 0,0 mln.
<i>Bijstandsuitkeringen</i>	<i>€ 5,4 mln. V</i>
<p>Als gevolg van de crisis is het aantal bijstandsuitkeringen in 2013 gegroeid met 1.665. Dit is een groei van 8,4%. In de begroting werd geanticipeerd op een groei van 2.952 uitkeringen. Hiermee is de groei van het uitkeringenbestand minder sterk dan eerder verwacht, waardoor de uitkeringslasten ruim € 5 mln. lager uitkomen dan begroot. Daarnaast zijn er, gegeven het grote aantal aanvragen voor uitkeringen, meer voorschotuitkeringen verstrekt, waardoor een nadeel van € 1 mln. is ontstaan. Tot slot zijn er enkele kleinere voordelen op de uitkeringen voor IOAW en intramuraal wonenden.</p>	
<i>Apparaat</i>	<i>€ 1,1 mln. V</i>
<p>Op apparaat is een voordeel gerealiseerd van € 1,1 mln. Onderdeel van dit resultaat is:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een nadeel van € 1 mln. op externe inhuur. Er was extern personeel nodig in verband met de grote toeloop aan de loketten voor uitkeringsaanvragen in combinatie met het goed inbedden van de nieuwe werkprocessen in 2013. - een voordeel van € 0,7 mln. op salarissen en een voordeel van € 0,5 mln. op detacheringsvergoedingen. Het voordeel op salarissen hangt samen met het nadeel op extern personeel. - een voordeel van € 1 mln. op centrale doorbelasting. Dit voordeel is deels het gevolg van het succesvol inzet plegen op de doorstroming van SBK-kandidaten en daardoor een vrijval heeft bij de voorziening reorganisaties. 	
<i>Dotatie aan reserve Inkomensvoorzieningen</i>	<i>€ 17,9 mln. N</i>
<p>Conform afspraak met de raad wordt het resultaat op de bijstandsverlening verrekend met de reserve Inkomensvoorzieningen. Het resultaat ten opzichte van de begroting komt uit op € 17,9 mln.</p>	
<i>Rijksbijdrage</i>	<i>€ 8,4 mln. V</i>
<p>De definitieve vaststelling van de gebundelde uitkering van het Rijk (rijksbijdrage Wwb-I) is € 8,7 mln. hoger dan begroot en de bijdrage voor bijstand aan zelfstandigen is € 0,3 mln. lager dan begroot. Dit is een verschil van 2%. Doordat de budgetcyclus van het Rijk niet aansluit op de gemeentelijke begrotingscyclus, moet de gemeente in de begroting zelf een schatting maken van definitieve rijksbijdrage. Zeker in tijden van crisis is dit lastig.</p>	

Baten door invordering

€ 3,0 mln. V

Een voordeel van € 3,0 mln. ontstaat doordat de voorziening voor oninbaarheid gedeeltelijk kon vrijvallen (omdat meer vordering geïnd kunnen worden dan we dachten, en door hogere terugvorderingen). In 2013 is, evenals dat in 2012 het geval was, extra ingezet op het invorderen van openstaande vorderingen.

Werkgelegenheidsprojecten (WSW)

Naast de sociale voorziening verzorgt de Haeghe Groep ook werkgelegenheidsprojecten. Hierin wordt gewerkt aan de ontwikkeling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door begeleiding, training en het uitvoeren van werk wordt de afstand tot de arbeidsmarkt verkleind. In 2013 waren 1008 mensen bij de HGR werkzaam in het kader van deze werkgelegenheidsprojecten. De in- en uitstroom is vanwege het karakter van de werkgelegenheidsprojecten relatief groot. Gemiddeld genomen zijn op enig moment 350 tot 400 mensen actief op deze arbeidsplekken.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	535.860	538.761	2.901 V	517.474
Baten	501.965	484.910	17.055 V	448.232
Saldo exclusief reserves	33.895 N	53.850 N	19.955 V	69.241 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	35.310	17.356	17.954 N	4.000
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.169	5.346	177 N	6.121
Saldo inclusief reserves	64.036 N	65.860 N	1.824 V	67.120 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

We zien dat dat de baten € 17 mln. hoger zijn dan begroot en er € 17,9 mln. meer aan de reserves is gedoteerd dan begroot. In essentie betreft dit het positieve resultaat op de bijstandsverlening, dat conform de bestaande spelregels met de reserve Inkomensvoorziening wordt verrekend.

Bij het product Werkgelegenheid is er ten opzichte van de begroting € 2,0 mln. minder aan ESF subsidie ontvangen. Dit bedrag is voor € 0,7 mln. het gevolg van een technische correctie die ook tot lagere lasten leidt. Het nadeel wordt voor € 1,3 mln. gecompenseerd door hogere baten uit het Participatiebudget. De ESF baten 2013 worden in 2014 gedeclareerd en pas na toekenning verrekend met het Participatiebudget. Hierdoor wordt voorkomen dat een eventuele lagere ESF vaststelling niet meer uit het Participatiebudget kan worden gefinancierd.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	535.860	524.592	11.268 N
Baten	501.965	471.404	30.561 V
Saldo exclusief reserves	33.895 N	53.188 N	19.293 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	35.310	41.449	6.139 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.169	17.248	12.079 N
Saldo inclusief reserves	64.036 N	77.389 N	13.353 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De lasten voor bijstandsuitkeringen waren in 2013 ruim € 27 mln. hoger dan in 2012. Dit komt door de groei van het uitkeringenbestand met 1.665 uitkeringen. Daar staat een groei van de rijksbijdrage met € 50 mln. ten opzichte van 2012 tegenover. Daarnaast werd in 2012 een Incidentele aanvullende uitkering van € 17 mln. ontvangen (als gevolg van het tekort in 2011), waar in 2013 geen sprake van is. Dit leidt bij bijstandsverlening tot een dotatie aan de reserve Inkomensvoorzieningen die € 10 mln. lager is dan in 2012. Voor Werkgelegenheid zijn de lasten in 2013 met € 10,4 mln. afgenomen. Oorzaken hiervan zijn: de beëindiging van dure WIW- en Ooievaarsbanen (- € 4,4 mln.), het toepassen van goedkopere re-integratie-instrumenten (- € 4,6 mln.), een bezuiniging op het apparaat (- € 3,2 mln.) en een bezuiniging op uitgaven voor de Participatiedoelgroep (+ € 1,8 mln.).

Tegenover deze lagere lasten staat dat de dekking uit bestemmingsreserves (- € 21,5 mln.) en concernmiddelen (- € 4,6 mln.) behoorlijk is afgenomen. In 2013 waren de bestemmingsreserves Sociaal Economisch Fonds en Jeugdwerkloosheid Haaglanden niet als dekking beschikbaar en waren gemeentelijke bezuinigingen voelbaar. De afname van deze dekking is, naast de lagere lasten als gevolg van bezuinigingen, gecompenseerd door een hogere declaratie uit het Participatiebudget. De baten zijn daardoor met € 4,8 mln. toegenomen.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve SZW	0	0	0	0	0
Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel)	29.979	0	2.849	12.025	2.800
Bestemmingsreserve Werkgelegenheid, in het bijzonder afbouw van ID- en WIW-banen	4.000	2.320	0	4.000	2.546
Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	1.331	0	0	1.331	0
Dienstcompensatiereserve HGR	0	0	0	0	0
Totaal	35.310	2.320	2.849	17.356	5.346

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	71.786	53.656	40.611
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	8.796	8.996	10.965
Investeringen	0	1.153	335

2.9 Programma Sociale voorzieningen en armoedebestrijding

Coördinerend Portefeuillehouder: Henk Kool

De gemeente Den Haag biedt met het minimabeleid een sociaal en solide vangnet, gericht op het bevorderen van participatie in de samenleving. Je gezond voelen en uit het isolement kunnen komen zijn daarbij belangrijke basisvoorwaarden. Het ontbreken van voldoende inkomen kan een belemmering vormen om aan maatschappelijke activiteiten deel te nemen. Het minimabeleid kan deze belemmeringen verminderen en participatie bevorderen.

Topindicator

Een groot deel van de Hagenaars met een laag inkomen krijgt een minimavoorziening. Van alle huishoudens met een inkomen tot 130% van de van toepassing zijnde bijstandsnorm, heeft 82% een of meer van de minimavoorzieningen gebruikt. Dit overstijgt de geschatte 80%. Uit onderzoek is gebleken dat het relatief veel werkende armen en ZZP'ers de minimavoorzieningen nog niet optimaal gebruiken. Hiervoor is een aanvullend onderzoek opgezet naar het voorzieningengebruik en ondersteuningsbehoefte.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
Percentage huishoudens dat gebruikmaakt van de minimavoorzieningen ten opzichte van het aantal huishoudens met een inkomen tot 130% van het wettelijk sociaal minimumloon	82%	80%	85%	84%

Bron: Armoede monitor

Door de economische crisis en de oplopende werkloosheid deden in 2013 meer burgers een beroep op de Haagse minimavoorzieningen. Alle categoriale bijstandsvoorzieningen zijn meer gebruikt. Het beroep op de Stichting Leergeld voor hulp aan kinderen en de Samenwerkende Sociale Fondsen, bedoeld om in noodsituaties uitzetting of afsluiting te voorkomen, is ook sterk gegroeid. In 2012 zijn 7.091 gerealiseerd. Daarnaast zijn in september 2013 extra middelen beschikbaar gesteld voor gezinnen met kinderen onder meer voor winterjassen, schoeisel extra fietsen en voor schulden bij zorgverzekeraars of onder jongeren. Het beroep op schuldhulp is afgenomen. Wel stijgt het beroep op beschermingsbewind.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Gemeentelijk minimabeleid	38,9	4,2	34,7	N	33,1 N	1,6 N
Schuldhelpverlening	14,9	3,2	11,7	N	12,0 N	0,3 V
Financiële hulpverlening	8,4	8,7	0,3	V	0,2 V	0,1 V
Wet op de lijkbezorging	0,2	0,0	0,1	N	0,2 N	0,1 V
Bijzondere hulpverlening huisvesting	0,1	-	0,1	N	0,1 N	0,0 V
Totaal	62,5	16,2	46,4	N	45,4 N	1,0 N

Gemeentelijke minimabeleid

Het beroep op het solide vangnet, dat het Haagse minimabeleid wil bieden, is gegroeid als gevolg van de duur van de economische crisis en de gestegen werkloosheid. Zo hebben meer huishoudens in 2013 gebruik gemaakt van de langdurigheidstoeslag, de collectieve zorgverzekering en de tegemoetkoming voor Chronisch zieken en gehandicapten.

- **Schoolkostenregeling:** huishoudens met schoolgaande kinderen kunnen een tegemoetkoming in de schoolkosten krijgen bij een laag inkomen tot 110% van het sociaal minimum of een bijstandsuitkering. In 2013 is deze bijdrage aan 7.408 huishoudens verstrekt (2012: 7.426)
- **Ouderenfonds:** De gemeenteraad heeft op 7 november 2013 besloten om eenmalig € 1 miljoen te reserveren voor een ouderenfonds. Over 2013 hebben 8.865 ouderen al gebruik gemaakt van deze regeling. Het beschikbare budget was binnen twee maanden na invoering uitgeput.
- **De gemeentelijke tegemoetkoming** voor meerkosten bij een chronische ziekte of handicap is aan 9.621 personen verstrekt (2012: 8.261).
- **Langdurigheidstoeslag:** als mensen ten minste 3 jaar afhankelijk zijn van een inkomen dat niet hoger is dan 110% van het sociaal minimum, kunnen zij een langdurigheidstoeslag krijgen. Per juli 2013 kan vanwege een wijziging in de wet deze voorziening niet meer met terugwerkende kracht over voorgaande jaren worden toegekend. Desondanks is het aantal huishoudens dat gebruik maakt van deze verstrekking gestegen naar 17.700 (2012: 14.597).
- **De Ooievaarspas** fungeert als locomotief voor het armoedebeleid en is breed geaccepteerd in de stad. Het aantal aanbieders van activiteiten is gestegen tot 500. De pas is beschikbaar voor burgers met een inkomen tot 130%. In 2013 waren er 80.000 Hagenaars met een Ooievaarspas.
- **Collectieve zorgverzekering voor minima:** 50.000 burgers (inclusief kinderen) met een laag inkomen hebben gekozen voor deze collectieve verzekering (46.000 in 2012). Uit oogmerk van preventie worden – naast ‘Beweeg mee tegen overgewicht’ – nieuwe projecten uitgerold in Schilderswijk en Bouwlust, waar een groot aantal verzekerden wonen, gericht op tijdige zorg dicht bij de patiënt.
- **Verstrekingen individuele bijzondere bijstand:** bij bijzondere omstandigheden in de woonsituatie of bij meervoudige problemen waardoor het maatschappelijke functioneren wordt belemmerd, is maatwerk in de vorm van individuele bijzondere bijstand mogelijk. Ook voor bijzondere uitgaven zoals beschermingsbewind en juridische bijstand is bijzondere bijstand mogelijk.

Financieel resultaat**€1,6 mln. N**

-Het beroep op de voorzieningen voor minimabeleid is gegroeid als gevolg van de duur van de economische crisis. In 2013 hebben meer huishoudens gebruik gemaakt dan begroot van de langdurigheidstoelage (€0,2 mln. N) en de individuele bijzondere bijstand (€0,7 mln. N).

-Om een hogere doeltreffendheid van het gemeentelijk minimabeleid te bewerkstelligen hebben de zorgverzekeraars advertentiekosten (€0,3 mln.N) gemaakt om een groter deel van de doelgroep te bereiken.

- Op de tegemoetkoming ouderbijdrage is een voordeel ontstaan van €0,3 mln. In 2013 loopt de verantwoording van de schoolkostensubsidie via de Ooievaarspas. Vanaf september konden leerlingen op hun school terecht om de Ooievaarspas uit te laten lezen via het pasmanagementsysteem van de Ooievaarspas. Op basis van het uitlezen van de pas ontvangen de schoolbesturen van de betrokken scholen per uitgelezen pas een bedrag voor de scholensubsidie. Aangezien schooljaar 2013 tot zomer 2014 loopt, is dit een incidenteel voordeel.

-Op het apparaat is een incidenteel nadeel van €0,5 mln. gerealiseerd, doordat er meer kosten dan begroot zijn gemaakt voor inhuur en uitzendkrachten voor klantenservice.

-Overig €0,1 mln. N

Via resultaatbestemming wordt voorgesteld om €1 mln. van dit nadeel te dekken uit de reserve Inkomensvoorzieningen.

Schuldhelpverlening

Uit de stadsenquête 2013 blijkt dat 14% van de Hagenaars schulden heeft. Dit is even veel als vorig jaar. Vroegtijdig hulp bieden voorkomt maatschappelijke problemen en kosten. In 2013 is fors ingezet op preventie en het vroeg signaleren van schulden. Dat is bijvoorbeeld gedaan door het geven van cursussen om de financiële zelfredzaamheid te vergroten, het oppakken van meldingen in het geval van een huurachterstand en het actief benaderen van Wwb'ers met schulden. Op initiatief van de gemeente Den Haag is een les gericht op het voorkomen van schulden onder jongeren aangeboden aan zes VMBO-scholen, omdat ook jongeren vaak schulden hebben. Tegelijkertijd krijgen de jongeren informatie over omgaan met geld. Ondernemers met financiële problemen konden vanaf het najaar terecht bij het Ondernemershuis voor advies, begeleiding en om de administratie op orde te brengen. Het laatste is noodzakelijk om na een faillissement of bedrijfsbeëindiging schuldhelpverlening mogelijk te maken.

Schuldregelingen

In 2013 waren er 4.343 meldingen voor schuldhelpverlening. Dit is vrijwel evenveel als in 2012. Goede informatie aan de voorkant en het direct kunnen verwijzen naar andere voorzieningen hebben geleid tot een efficiëntere aanpak en leidden tot minder meldingen. In 2013 zijn er 3.564 financiële scangesprekken gevoerd. Een deel hiervan betreft zij-instroom vanuit andere instanties, waarbij het eerste deel van het meldingsproces wordt overgeslagen. Tijdens dit scangesprek wordt een beoordeling gemaakt of burgers voor schuldhelpverlening in aanmerking komen, of een advies voldoende is of dat er eerst andere zaken geregeld moeten worden. Bij het laatste gaat het dan bijvoorbeeld om het afronden van een echtscheiding of het inzetten van andere hulpverlening. Indien een minnelijke schuldregeling schuldhelpverlening aan de orde is, volgt een melding voor de workshop 'administratie sorteren' om een overzicht te creëren van alle inkomsten en uitgaven. Er zijn 1.982 burgers aangemeld voor het product schuldregeling.

De complexiteit van het opzetten van regelingen neemt toe. Burgers hebben veel begeleiding nodig om uitval gedurende het traject te voorkomen. Ook is er vaak sprake van niet-saneerbare schulden, omdat schuldeisers niet akkoord gaan met de voorgestelde regeling. Vooral vorderingen van de Belastingdienst vormen vaker een probleem.

Budgetbeheer wordt ingezet als instrument om nieuwe schulden te voorkomen. Eind 2013 maken 2.400 burgers gebruik van deze dienstverlening.

Financiële hulpverlening

Kredietverlening

Door inzet van sociale kredieten kunnen ook burgers die op grond van hun leeftijd, inkomen of kredietverleden elders niet terecht kunnen, hulp krijgen bij het oplossen van enkelvoudige schulden of voor onverwachte vervangingsaankopen. Het aantal aanvragen is gestegen van 1.378 in 2012 naar 1.445 in 2013. 31% daarvan is in 2013 gehonoreerd (2012 30%). Afwijzingen kunnen het gevolg zijn van andere schulden, te hoge lasten of een inkomen onder het minimum. Er vindt bij afwijzing altijd een adviesgesprek plaats. Voor de 556 burgers (+15%) die hulp vroegen in verband met betalingsproblemen op hun hypotheek, kon in 121 gevallen daadwerkelijk een hypothecair krediet worden verstrekt. Dit is minder dan in het vorige jaar omdat in een te groot aantal gevallen sprake was van een mismatch tussen inkomen, woonlasten en (gedaalde) waarde van de woning.

Met alle hulpvragers wordt een uitgebreid adviesgesprek gevoerd. Helaas moest in 86 gevallen worden geadviseerd de woning te verkopen. Dan wordt soms budgetbeheer opgestart om grotere problemen te voorkomen. In een aantal gevallen kon direct worden doorverwezen naar de schuldhulpverlening, omdat de woonlasten op zichzelf nog wel betaalbaar waren, of door middel van aanpassing van de hypotheek betaalbaar gemaakt konden worden. Voor 80 mensen is een aflossingsregeling met de eigen bank tot stand gebracht, maar ook veel overige adviezen konden worden gebruikt om de situatie te verlichten door aanpassing van de hypotheek.

Pandhuis

Een pandhuiskrediet kan een korte-termijnprobleem oplossen. Er zijn in 2013 114.500 kredieten afgesloten, dat is iets minder dan in 2012 (117.000). Dit komt onder andere omdat in vorige jaren nog een aantal kredieten opnieuw kon worden vastgesteld tegen een verhoogde (goud-) waarde van het onderpand. De dalende goudprijs heeft ook tot gevolg dat de stijging van het uitstaande saldo tot stilstand is gekomen. Belangrijk onderdeel van de dienstverlening van het Pandhuis blijft het signaleren van ernstigere schuldenproblemen en doorverwijzing naar de schuldhulpverlening.

Wet op de lijkbezorging

In 2013 is 217 maal een beroep op de gemeente gedaan om uitvaart en nalatenschap te verzorgen bij het ontbreken van nabestaanden (174 in 2012). Het aantal door de gemeente verzorgde uitvaarten schommelt per jaar. In de loop der jaren is een stijging waar te nemen, die te verklaren is door toegenomen vergrijzing en individualisering.

Bijzondere hulpverlening huisvesting

Gezinnen met kinderen die in Den Haag dakloos worden kunnen een beroep doen op de noodopvang. Het beroep op de noodopvang daalde van 135 gezinnen vorig jaar tot 123 gezinnen in 2013.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	61.116		59.580		1.536	N	57.000	
Baten	14.083		13.563		520	V	12.105	
Saldo exclusief reserves	47.033	N	46.017	N	1.016	N	44.895	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	1.400		1.400		-	-	400	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.067		2.067		0	V	1.467	
Saldo inclusief reserves	46.366	N	45.351	N	1.015	N	43.828	N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013	
Lasten	61.116		58.013		3.103	N
Baten	14.083		13.310		773	V
Saldo exclusief reserves	47.033	N	44.703	N	2.330	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	1.400		4.100		2.700	V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.067		3.134		1.067	N
Saldo inclusief reserves	46.366	N	45.669	N	697	N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

In 2012 is € 2 mln. vrijgemaakt door schuldhulpverleningstrajecten te financieren uit het participatiebudget. De € 2 mln. die hierdoor vrij kwam is gedoteerd aan de reserve Chronisch zieken en gehandicapten. Hiertoe is besloten met het halfjaarbericht 2011 (zie bijlage E halfjaarbericht 2011). Daarnaast is er bij Schuldhulpverlening een toename in baten en lasten van € 1,7 mln. door de extra inspanning met uitzendkrachten om doorlooptijden te verkorten en fors meer in te zetten op preventie. Bij Financiële hulpverlening is in 2013 er een lager resultaat gerealiseerd van € 1,0 mln. dan in 2012. De belangrijkste oorzaak hiervan is een lagere rentebate.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Bestemmingsreserve ouderen, chronisch zieken en gehandicapten	1.400	2.067	0	1.400	2.067
Totaal	1.400	2.067	0	1.400	2.067

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.332	2.932	2.999
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

2.10 Programma Jeugd en Gezin

Coördinerend Portefeuillehouder: Karsten Klein

In het afgelopen jaar is volop gewerkt om Den Haag een nog meer kind- en gezinsvriendelijke stad te laten zijn. Een kindvriendelijke omgeving heeft voldoende voorzieningen, veilige straten, goede scholen, plekken waar vrij gespeeld en gesport kan worden, ruimte voor ontmoeting met burens en vrienden. De gemeente Den Haag wil een stad zijn:

- waar kinderen en jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien tot zelfstandige volwassenen;
- waar ouders actief en verantwoordelijk zijn;
- waar de jeugd zich optimaal kan ontplooiën en talenten maximaal worden benut;
- waar jeugdigen en gezinnen participeren in de samenleving;
- waar de samenleving is betrokken bij haar jeugd en andersom; en
- waar de gemeente voor een vangnet zorgt als dat nodig is.

Dit zijn de uitgangspunten van het programma Jeugd en Gezin 2011-2014 waarin 31 concrete actiepunten voor het Haagse jeugdbeleid zijn verwoord. Daarin is ook aangegeven welke verschuivingen in het Haags beleid ingezet zijn in de afgelopen collegeperiode, 1) meer preventie, 2) jongeren van consument naar producent, 3) van individuele aanpak naar gezinsaanpak en 4) het belang dat de stem van de jeugd gehoord wordt.

Betrokkenheid

In 2013 is, in Kraayestein en de Rivierenbuurt, gestart met een kindvriendelijke wijkaanpak in zeven buurten. In Bezuidenhout-midden, Duindorp, Kortebos, Laak-Noord, Morgenweide, rond de Verademing en in Vrederust zetten kinderen, ouders, vrijwilligers en professionals zich gezamenlijk in voor een kindvriendelijke omgeving middels zo'n 40 acties. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van onder andere speelplekken, omgangsvormen, speel- en ontdekroutes, veilige oversteekplaatsen en activiteiten. In 2014 wordt de aanpak in nagenoeg alle stadsdelen ingezet. Borging van de aanpak is de volgende stap.

Decentralisatie jeugdzorg

De voorbereiding van de decentralisatie van de jeugdzorg is in volle gang. De gemeente wordt verantwoordelijk voor de gehele zorg voor jeugdigen en hun opvoeders. In diverse brieven aan de Commissie Samenleving zijn de stand van zaken en de plannen voor de toekomst uitgebreid weergegeven. Met de regiogemeenten is een plan opgesteld gericht op innovatie in de jeugdzorg. Ouders zijn het best in staat om voor hun kinderen te zorgen en dat is ook het vertrekpunt voor een opgroeiend kind. Daar waar nodig helpen instellingen een handje. Vanuit de CJG's in de stadsdelen wordt dit georganiseerd.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2010
Aantal door JGZ bereikte kinderen in het eerste jaar	98%	95%	98%	98%
Aantal kinderen 4-19 jaar in beeld bij de JGZ	85%	80%	86%	85%

Bron: Registratie dienst OCW

De topindicatoren zijn begroot op 95% en 80% als minimaal te behalen resultaat. Vergelijking van realisatie op lange termijn geeft een constant beeld dat dit behaald wordt.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Speelvoorzieningen	7,4	0,0	7,4	N	7,8 N	0,4 V
Realisatie en beleid Centra voor Jeugd	9,9	3,5	6,4	N	6,1 N	0,4 N
Jeugdgezondheidszorg (uniform deel)	17,5	0,4	17,0	N	17,4 N	0,3 V
Jeugdparticipatie	9,1	-	9,1	N	9,4 N	0,3 V
Gezinsondersteuning	6,9	0,2	6,6	N	6,7 N	0,1 V
Jeugdgezondheidszorg (maatwerk deel)	1,2	-	1,2	N	1,2 N	0,0 V
Totaal	51,9	4,1	47,8	N	48,6 N	0,8 V

Speelvoorzieningen

In Den Haag zijn meer dan 500 speelplekken. De afgelopen periode is dit met meer dan 100 toegenomen en er zijn veel plekken opgeknapt. De nieuwe impuls kost ruim € 2 mln. en de uitvoering zal 1,5 tot 2 jaar in beslag nemen. Naast uitbreiden en opknappen is veel geïnvesteerd in het vergroten van betrokkenheid van ouders. Den Haag heeft ongeveer 200 ouders die er samen voor zorgen dat speelplekken in de stad veilig zijn. Via www.denhaag.nl/spelen worden voorbeelden aangereikt hoe ouders en vrijwilligers hun betrokkenheid bij buitenspelen kunnen vergroten. Verder zijn het afgelopen jaar in Loosduinen, Scheveningen, Segbroek en Haagse Hout tijdelijke bouwspelaatsactiviteiten georganiseerd. Met veel enthousiasme van vrijwilligers, ouders en kinderen is getimmerd, geverfd en geknutseld. Ruim 1.350 kinderen en 1.200 ouders deden mee 'bouwmaterialen'.

Financieel resultaat

€0,4 mln. V

Het voordeel wordt veroorzaakt door flinke onderbezetting in de uitvoeringsorganisatie. Op drie plekken waren vacatures ontstaan, die na enige tijd opnieuw zijn vervuld. Hierdoor is er tijdelijk minder werk uitgevoerd.

Gezinsondersteuning en Centra voor Jeugd en Gezin

Dekkend CJG-netwerk

Sinds de opening van het CJG in Escamp in 2012 staat in elk stadsdeel een CJG. Iedereen die te maken heeft met jeugd van 0 tot 23 jaar kan bij het CJG terecht. Dat kan zijn voor informatie en advies, de jeugdgezondheidszorg, maar ook gezinsbegeleiding. Een belangrijk uitgangspunt is de eigen kracht van ouders en de sociale omgeving. Ouders zijn immers de eerstverantwoordelijken voor de ontwikkeling van hun kind. Gezinnen worden uitgedaagd om zelf oplossingen te formuleren voor de problematiek. Alle gezinscoaches in het CJG hanteren inmiddels deze methode.

Alle hulpverlenende instellingen zijn in 2013 aangesloten op de Verwijsindex Haaglanden. Daarmee worden hulpverleners rond elk kind met elkaar in contact gebracht, zodat ze kunnen afstemmen. Inmiddels werken in 2013 in de regio Haaglanden meer dan 300 instellingen met de Verwijsindex.

Thuisbegeleiding

In 2013 is de thuisbegeleiding uitgebreid. In totaal zijn in 2013 290 gezinnen begeleid. Ook de 'Stut en Steun' projecten voor verstandelijk beperkte ouders (15 trajecten) en voor ouders met psychiatrische en verslavingsproblemen (23 trajecten), zijn in 2013 voortgezet. De trajecten voorzien in de behoefte aan opvoedkundige ondersteuning voor zeer kwetsbare ouders. Met de weerbaarheidstrainingen is een selecte groep kinderen bereikt die een sterk verhoogd risico lopen op het ontwikkelen van psychische problemen (selectieve preventie). Ook hiermee werd zwaardere en duurdere zorg voorkomen.

Aanpak overlast en individuele trajectbegeleiding

De gemeente wil gezinnen ondersteunen bij het opvoeden en zo veel mogelijk kansen bieden voor een goede toekomst. De inzet van lichtere zorgen preventie werpt zijn vruchten af. Daartoe zijn in 2013 het reguliere jongerenwerk en de straatcoaches ingezet in samenwerking met de politie. De straatcoaches benaderen jongeren, geven grenzen aan, bemiddelen en begeleiden naar activiteiten of hulpverlening. De straatcoaches verwijzen daarbij naar het Jeugd Interventie Team voor begeleiding op maat. De aanpak van overlast van jongeren vindt plaats in nauwe samenhang met het veiligheidshuis en het CJG. Jongeren met problemen ten aanzien van school, werk, schulden, politie, thuissituatie en dergelijke kunnen terecht bij het Jeugd Interventie Team (JIT). In 2013 hielp het JIT 589 jongeren. In 85 procent van de gevallen leidde dit tot positieve resultaten.

Multiprobleemgezinnen

In 2013 is de pilot Haagse Integrale Aanpak Multiprobleemhuishoudens doorontwikkeld. Verschillende gemeentelijke diensten en (zorg-) instellingen begeleiden multiprobleemgezinnen. Zestien huishoudens zijn beter geholpen. In september 2013 is de pilot doorontwikkeld. Een team van professionals voert regie op dossiers die vastlopen en haalt daar de knelpunten uit.

Financieel resultaat

€0,4 mln. N

Afrekening huisvestingskosten

Het nadeel wordt veroorzaakt door de eenmalige afrekening van doorberekende huisvestingskosten van de panden voor de Centra van Jeugd en Gezin over de jaren 2012 en 2013.

Jeugdgezondheidszorg

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) bood preventieve gezondheidszorg aan alle kinderen in Den Haag. De ontwikkeling van alle kinderen werd gevolgd, beschermd, bewaakt en geregistreerd in het nieuwe elektronisch kinddossier. De gezinscoaches van de JGZ treden op in gezinnen waar dringend noodzakelijke hulp niet van de grond komt, of waar een betere afstemming van de zorg wenselijk is. Deze gezinscoaches zijn in 2013 in 420 gezinnen ingezet. De gezinscoaches van het vergelijkbare ‘Tien voor Toekomst’, uitgevoerd door het Leger des Heils, bereikten in 2013 ca. 30 gezinnen. Ten slotte is opnieuw gewerkt met de intensieve gezinsaanpak van de VIG-methode (Vroegtijdige Interventie in Gezinnen), waarbij met dwang en drang in problematische gezinssituaties wordt ingegrepen. In 2013 werd in 78 gezinnen voor het eerst een VIG-coach ingezet.

In Den Haag was een relatief hoog sterftecijfer voor baby's. Tussen oktober 2012 en januari 2015 is een plan van aanpak uitgevoerd. De projecten ‘Healthy Pregnancy 4 All’ en ‘Centering pregnancy’ maken hier deel van uit. Het plan richt zich op zwangere vrouwen in de krachtwijken en specifiek de Hindoestaanse en Creoolse, die hogere sterftecijfers kennen. De betrokken beroepsgroepen moeten zorg vroeg signaleren. Daarnaast zijn vrouwen uitgenodigd voor een kinderwenspreekuur. De JGZ heeft een spel ontwikkeld dat gebruikt voor groepsbijeenkomsten over alle aspecten rond gezond zwanger worden en bevallen.

De JGZ voerde het basistakenpakket en het daaraan gekoppelde rijksvaccinatieprogramma uit. De JGZ gaf informatie aan ouders en kinderen over een gezonde ontwikkeling, signaleerde (dreigende) stoornissen en zorgde voor behandeling of verwijzing. Naast de reguliere momenten is voor jongeren in het schooljaar 2013- 2014 een nieuw contactmoment van start gegaan waarmee op vernieuwende wijze ook deze leeftijdsgroep beter bereikt en in beeld heeft.

Naast deze taken zet de JGZ haar expertise in voor activiteiten als de programma's ‘Aanpak overgewicht’, ‘Huiselijk Geweld’ en ‘Stevig Ouderschap’. Bij ‘Stevig Ouderschap’ kregen 475 (aanstaande) jonge ouders, gezien hun onzekerheid over opvoeding, een huisbezoek en extra ondersteuning. Daarnaast vervulde de JGZ een rol tussen de Zorgadviesteams in het onderwijs en de CJG's. Naast activiteiten voor elk kind bood de JGZ ook groepsgerichte activiteiten. Zo was er voor ouders voor elke leeftijdsfase van een kind vanaf zwangerschap tot puberteit een cursus over de ontwikkeling en opvoeding beschikbaar.

Financieel resultaat	€0,3 mln. V
<i>Vrijval afrekening subsidie voorgaande jaren</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
In 2013 is de subsidie 2012 aan Jong Florence financieel afgerekend. Daardoor is €0,1 mln. vrijgevallen.	
<i>Lagere huisvestingskosten</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Jeugdparticipatie

De gemeente Den Haag neemt de jeugd serieus en wil weten wat hen bezighoudt. Dit levert vragen en antwoorden op die van invloed zijn op het beleid. De Haagse Jeugd kan op meerdere manieren actief zijn: maatschappelijk meedoen, meedenken en meebeslissen. Zij worden op verschillende manieren gestimuleerd

om zelf een bijdrage leveren, waardoor zij maatschappelijk bewust worden. De gemeente stimuleert dit met verschillende projecten via de stadsdelen, het Jongeren Informatie Punt (JIP) en de Haagse Jongerenambassadeurs. In het kader van jeugdparticipatie zijn diverse projecten uitgevoerd:

- De Haagse Jongerenambassadeurs hebben in 2013 10 adviezen uitgebracht.
- Bij het JIP hebben 5.183 jongeren aangeklopt voor allerlei vragen over school, werk, huisvesting, relaties en dergelijke.
- In stadsdeel Escamp, Loosduinen en Leidschenveen-Ypenburg zijn jongeren samen met vrijwilligers, professionals, ondernemers en fondsen in gesprek gegaan om ideeën van jongeren te bespreken.
- Voor jongeren en kinderen die zich vrijwillig inzetten voor een ander in Den Haag is er een kans op een Haags Jeugdlintje. Negen jongeren waren in 2013 het middelpunt van een feestelijke uitreiking van deze onderscheiding.
- Op en rond de Dag van de Rechten van het Kind op 20 november 2013 vonden er verschillende activiteiten plaats, waaronder een kindergemeenteraad, het naspelen van een echte rechtszaak, een kleurplatenactie vanuit het CJG en een symposium voor professionals die zich inzetten voor de kinderrechten.
- Door het uitvoeren van activiteiten in de wijk kunnen kinderen van 8 tot 15 jaar Crownies verdienen, die ze vervolgens kunnen inruilen voor leuke (actieve) beloningen. In 2013 hebben 441 kinderen, geklust voor Crownies. In totaal is er door de kinderen 1801 keer ingeschreven op een activiteit. Nieuwe ontwikkelingen in 2013 zijn het actief betrekken van Streetsport in het concept 'Sporten en klussen in de wijk'.

Het persoonlijke contact en aandacht voor de jeugd in een zo vroeg mogelijk stadium blijven van onschatbare waarde. Dit gebeurt niet alleen door preventieteam, maar ook door kinder- en jongerenwerkers die de jeugd opzoeken. Zo blijkt uit de WMO-monitor dat in 2012 zo'n 5.000 jongeren meededen aan activiteiten van het jongerenwerk en/of hadden geregeld contact met jongerenwerkers. Ruim 1.500 jongeren zijn geactiveerd tot participatie. Het jongerenwerk is inzetbaar op locaties waar jongeren zich bevinden: school, de straat, het buurthuis van de toekomst (bijv. een sportvereniging) en het traditionele buurthuis. Jongerenwerkers worden steeds meer in de positie gebracht voor ondersteuning, activering en bevorderen van talentontwikkeling van (individuele) jongeren. In nauwe samenwerking met onder meer sportstimulering wordt in de openbare ruimte een divers, een steeds uitgebreider, aanbod van sport op locatie aangeboden. Projecten als City Stewards en Sleutelen met Jongeren zijn ook voorbeelden waarbij jongeren toegeleid worden naar werk of een opleiding. Met een rendement van 70 procent van de gevallen werden veel problemen voorkomen.

Financieel resultaat	€0,3 mln. V
<i>Financiële afrekening subsidies voorgaande jaren</i>	
Het resultaat wordt veroorzaakt door het afrekenen van subsidieverlening uit voorgaande jaren. Dit komt met name door vertraging van brede buurtscholen (€0,2 mln. V) en een onderbesteding van €0,1 mln. op het krachtwijkenproject impuls 24/7. Voor dit laatste wordt via resultaatbestemming voorgesteld de middelen terug te laten vloeien naar de reserve Krachtwijken.	

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013
Lasten	51.946		52.301		355 V		41.390
Baten	3.081		1.991		1.090 V		1.486
Saldo exclusief reserves	48.865 N		50.310 N		1.445 V		39.904 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		- -		-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.048		1.700		652 N		392
Saldo inclusief reserves	47.817 N		48.610 N		793 V		39.512 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

De hogere baten worden veroorzaakt door de niet begrote doorberekening van huisvestingslasten aan ketenpartners. Verder is nog overleg met de ketenpartners over het benodigde aantal m2 in de Centra voor Jeugd en Gezin. Hierdoor is vertraging ontstaan in de inrichting en daarom is in 2013 minder onttrokken aan de reserves. De kosten voor ICT, personeel en communicatie worden na 2013 gemaakt.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013
Lasten	51.946		44.307		7.639 N
Baten	3.081		2.802		279 V
Saldo exclusief reserves	48.865 N		41.505 N		7.360 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		2.247		2.247 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.048		2.739		1.691 N
Saldo inclusief reserves	47.817 N		41.013 N		6.804 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De Lasten in 2013 zijn hoger dan in 2012. Dat heeft onder andere te maken met een administratief technische wijziging in investeringen en kapitaallasten. In 2013 zijn investeringen met maatschappelijk versneld afgeschreven, onder andere € 4 mln. bij Speelvoorzieningen. De kosten van deze afschrijving zijn in de exploitatie 2013 begroot. Dat gebeurt bij verschillende programma's. Verder is in 2012 € 2,2 mln. gedoteerd aan de reserve Actieprogramma Jeugd zodat het actieprogramma in 2013 en verder kan worden vervolgd. In 2013 is uit deze reserve € 1 mln. onttrokken. In de 2012 waren onttrekkingen hoger doordat in 2012 ook bedragen zijn onttrokken aan reserves Kansen voor West, Speelvoorzieningen en Talentcenter Den Haag.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	100	0	0	100
Reserve actieprogramma jeugd	0	948	0	0	1.600
Totaal	0	1.048	0	0	1.700

Door vertraging in de totstandkoming van de Centra voor Jeugd en Gezin is de uitkomst van de onttrekking in 2013 lager uitgevallen dan begroot.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	2.720	2.068	3.768
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	2.117	2.876	1.306

Door vertraging in de totstandkoming van de Centra voor Jeugd en Gezin is de uitputting van de reserve actieprogramma Jeugd in 2013 lager uitgevallen dan begroot. Hierdoor is het eindsaldo hoger.

2.11 Programma Leefomgeving

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

De openbare ruimte is de huiskamer van de stad en functioneert daarmee als ontmoetingsplaats en visitekaartje. Een kwalitatief goede openbare ruimte is schoon, heel, veilig en duurzaam. Aantrekkelijk en bruikbaar groen maakt de stad prettig om in te wonen, te werken en te recreëren. In 2013 zijn de volgende resultaten behaald:

- Voor €5,6 mln. wordt de inrichting van de stad op residentiekwaliteit gebracht. Een deel hiervan is al afgerond. Dit betrof de herinrichting van de Hobbemastraat, de Roggeveenstraat, de dr. Schaepmanstraat, de Nieuwendamlaan en de Harderwijksestraat.
- Er zijn nu 60 buurtserviceteams actief om de stad schoon te houden. 24 hotspots zijn aangepakt. Ook zijn 932 ORAC's geplaatst.
- Er is aan 17 ha. wegoppervlak groot onderhoud verricht. Er is 10 km van het kabelnet voor openbare verlichting vervangen, 1.680 armaturen en 361 lichtmasten. Ten slotte heeft 26.000 m2 aan plantsoenen een opknapbeurt gekregen en is in 8 wijken het straatmeubilair flink opgeknapt.
- De Stadsentree Utrechtsebaan heeft een groenere uitstraling gekregen, waarbij tegelijkertijd de verkeersveiligheid is verbeterd.
- De passantenvoorziening Cruquiuskade is in 2013 in ere hersteld en de kade van de Avenue Culinaire is vrijgekomen voor bezoekers. Ook zijn nieuwe opstapplaatsen voor rondvaarten gerealiseerd en zijn er voorzieningen voor kanovaarders aangebracht.
- In het kader van Leefbaarheidstoezicht (hondenbeleid, rommel op straat, en fout parkeren) zijn 1.739 bestuursrechtelijke en 21.599 strafrechtelijke boetes opgelegd.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2012
Hoe vindt u het om in uw buurt te wonen (rapportcijfer)	6,9	7,0	6,9	6,9

Bron: Veiligheidsmonitor

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Straatreiniging	23,0	0,5	22,6	N	26,2 N	3,6 V
Gladheidbestrijding	2,9	0,0	2,9	N	1,4 N	1,5 N
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	5,5	-	5,5	N	6,8 N	1,3 V
Algemene baten en lasten (DSB)	3,2	0,6	2,6	N	3,8 N	1,2 V
Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	-	58,1	58,1	V	59,3 V	1,2 N
Markten	2,9	0,0	2,9	N	2,3 N	0,6 N
Grondwater	1,2	-	1,2	N	0,8 N	0,4 N
Riolering en waterzuivering	31,9	0,6	31,3	N	31,6 N	0,3 V
Reclame-opbrengsten	0,1	2,0	1,9	V	1,6 V	0,3 V
Zeehavens	3,7	0,8	2,8	N	2,6 N	0,3 N
Gebruik openbare ruimte (CVO)	0,2	1,5	1,2	V	1,5 V	0,3 N
Leefbaarheid GSB (toezicht)	11,5	0,7	10,8	N	11,0 N	0,2 V
Baten marktgelde	-	1,5	1,5	V	1,7 V	0,2 N
Stadsboerderijen	2,9	0,0	2,9	N	3,1 N	0,2 V
Openbaar groen	25,0	2,1	22,9	N	23,0 N	0,2 V
Verlichting wegen	18,7	0,0	18,7	N	18,8 N	0,2 V
Onderhoud wegen/straten/pleinen	23,3	3,2	20,0	N	20,2 N	0,2 V
Afvalverwijdering	58,8	2,5	56,2	N	56,1 N	0,2 N
Onderhoud bruggen/ viaducten/ tunnels	6,2	0,1	6,1	N	6,3 N	0,1 V
Baten begraafplaatsrechten	-	1,9	1,9	V	2,0 V	0,1 N
Algemene begraafplaatsen	2,1	0,4	1,7	N	1,8 N	0,1 V
Wijkleefbaarheid	0,8	-	0,8	N	1,0 N	0,1 V
Gebruik openbare ruimte	2,7	1,9	0,8	N	0,9 N	0,1 V
Regionaal Fietsendepot	0,8	0,6	0,1	N	0,2 N	0,1 V
Baten rioolrechten	-	35,1	35,1	V	35,0 V	0,1 V
Baten precariobelasting (DSB)	-	0,6	0,6	V	0,5 V	0,0 V
Grachten en vaarten	5,5	0,0	5,5	N	5,5 N	0,0 V
Recreatieve voorzieningen	1,6	1,1	0,5	N	0,5 N	0,0 V
Recreatieve voorzieningen (CVO)	0,0	0,4	0,4	V	0,4 V	0,0 V
Ongediertebestrijding (DSB)	0,2	-	0,2	N	0,2 N	0,0 N
Waterkering	0,4	-	0,4	N	0,4 N	0,0 V
Afvalverwijdering (CVO)	0,1	-	0,1	N	0,1 N	0,0 V
Openbaar Groen (CVO)	0,1	-	0,1	N	0,2 N	0,0 V
Stadsboerderij (CVO)	0,2	-	0,2	N	0,2 N	0,0 V
Binnenhavens	0,2	0,1	0,1	N	0,1 N	0,0 N
Dierenbescherming	0,6	-	0,6	N	0,6 N	0,0 N
Regionaal groen (DSO)	-	-	-	-	-	-
Interne/ externe leveringen (DSB)	-	-	-	-	-	-
Straatreiniging (CVO)	-	-	-	-	-	-
Markten (CVO)	-	-	-	-	-	-
Algemene begraafplaatsen (CVO)	-	-	-	-	-	-
Totaal	236,2	116,3	119,9	N	123,5 N	3,6 V

Straatreiniging

Onjuist aangeboden huisvuilzakken

In 2013 is het onjuist aanbieden van huisvuil aangepakt. Ruim 20.000 huisvuilzakken zijn verwijderd en onderzocht op bewijsmateriaal. Aan 3.719 overtreeders is een boete opgelegd.

Buurtserviceteams

Er zijn nu 60 buurtserviceteams actief in de stad. Mede dankzij de extra teams zijn 24 hotspots aangepakt.

Eén regie op schoon

Momenteel werkt een kwartiermaker aan de vorming van een nieuw Haags Veegbedrijf.

Schilderswijk

In de Schilderswijk is sinds november 2013 een ‘participatieuitvoerder’ aan de slag. Deze richt zich onder andere op een beter gebruik en de adoptie van de openbare ruimte en ORAC’s in het bijzonder. In dit kader worden bijvoorbeeld samen met omwonenden en vrijwilligers van het Van der Vennepark veegacties georganiseerd.

Financieel resultaat	€ 3,6 mln. V
<i>Buurtserviceteams</i>	<i>€ 1,5 mln. V</i>
Het Haags Werkbedrijf had € 1,5 mln. minder kosten dan geraamd, doordat de buurtserviceteams later op volledige sterkte waren dan gepland.	
<i>Veeg- en straatbedrijf</i>	<i>€ 0,5 mln. V</i>
De kosten voor het veegstraatbedrijf zijn € 0,5 mln. lager dan begroot. Vooruitlopend op de vorming van één Haags Veegbedrijf zijn door efficiëntere inzet van mankracht en materieel de kosten omlaag gebracht.	
<i>Krachtwijken Pijler 1: Schoon & Handhaving</i>	<i>€ 0,6 mln. V</i>
De ontwikkeling van het programma heeft meer tijd nodig gehad dan voorzien. Hierdoor zijn de projecten in het kader van de pijler 1 Schoon en Handhaving later gestart.	
<i>Vrijval van de Voorziening Reorganisatie VSB</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
Het is gelukt enkele boventallige medewerkers te begeleiden naar een andere passende functie. Als gevolg hiervan vallen de verplichtingen ten laste van de voorziening voor de komende jaren lager uit. Dit leidt in 2013 tot een vrijval uit de voorziening.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,9 mln. V</i>

Gladheidbestrijding

Door het uitzonderlijk winterweer (veel sneeuw in korte tijd en lang aanhoudende vorst) is van januari tot april 2013 meer zout gestrooid. In 2013 is 55 keer gestrooid t.o.v. 12 keer in een gemiddelde Haagse winter.

Financieel resultaat**€1,5 mln. N**

Door het uitzonderlijke winterweer in januari 2013 en het koude voorjaar van 2013 zijn er 43 strooibeurten meer geweest dan waarvoor budget was (12 strooibeurten).

Kwijtschelding afvalstoffenheffing**Financieel resultaat****€1,3 mln. V**

Een sterke stijging van het aantal kwijtscheldingen werd verwacht als gevolg van de economische crisis. Om deze reden is er een extra bijdrage beschikbaar gesteld via het gemeentefonds. De geraamde stijging van het aantal kwijtscheldingen heeft zich in 2013 niet voorgedaan. Hierdoor is een voordeel ontstaan.

Algemene baten en lasten**Financieel resultaat****€1,2 mln. V***Bezuiniging financiële functie**€ 1,0 mln. V*

Met ingang van 2013 zijn de reorganisaties Financiële Functie en Omgevingsdienst Haaglanden geïmplementeerd. De bijbehorende structurele bezuinigingen zijn al in 2013 gerealiseerd in plaats van in 2014. Hierdoor wordt al in 2013 het lagere structurele uitgavniveau bereikt. Daarom valt in 2013 eenmalig €1,0 mln. vrij.

*Voormalig personeel**€ 0,9 mln. V*

Er was rekening gehouden met hogere lasten als gevolg van reorganisaties, maar in 2013 zijn er geen extra boventalligen bijgekomen. Er was derhalve geen noodzaak om een aanvullende voorziening te treffen. Bovendien vielen de declaraties voor uitkeringen in het kader van de WIA lager uit dan geraamd. In totaal leidt dit tot een voordeel van €1,06 mln. Er staat wel een hogere dotatie aan de voorziening FPU/Wachtgeldten tegenover van €0,16 mln.

*Friciekosten 2013**€ 0,6 mln. N*

Binnen het programma 11 Leefbaarheid is €0,59 mln. ruimte gekomen voor de frictiekosten van de bezuinigingen 2011 – 2014.

*Overig**€ 0,1 mln. N***Baten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing****Financieel resultaat****€1,2 mln. N***Lagere opbrengsten reinigingsrechten en afvalstoffenheffing**€ 0,7 mln. N*

In 2013 zijn er minder baten ontvangen omdat openstaande rekeningen van oude jaren oninbaar bleken.

*Overig**€ 0,5 mln. N*

Markten

Teneinde een vernieuwde, aantrekkelijke en gezonde Haagse Markt te realiseren, wordt de inrichting gemoderniseerd.

De nieuwe regelgeving (marktverordering, markreglement en sanctiebeleid) is per 1 januari 2013 van kracht. In de zomer van 2013 is een intentieverklaring getekend tussen gemeente en de marktkeoplieden. Hierin zijn afspraken gemaakt over de planning en een kostendeckend tarief voor de Haagse Markt. De Herman Costerstraat is aangewezen als locatie voor de tijdelijke markt gedurende de bouwfase. Ook is een begin gemaakt met de aanbesteding van de werkzaamheden.

Financieel resultaat	€0,6 mln. N
<i>Apparaatslasten Markten</i>	<i>€ 1,2 mln. N</i>
In 2013 is de nieuwe wet- en regelgeving ingegaan en dit heeft in 2013 geleid tot €0,3 mln. extra kosten voor extra inzet van handhavers. De juridische kosten zijn €0,1 mln. hoger door beroep en bezwaar. Het overige verschil wordt veroorzaakt door hogere inhuurkosten, voornamelijk vanwege langdurig zieken (€0,8 mln.).	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,6 mln. V</i>
De kosten van het project herstructurering Haagse markt zijn aangemerkt als een investering met economisch nut. Dit betekent dat niet het gehele investeringsbedrag wordt verwerkt in 2013, maar wordt uitgesmeerd over meerdere jaren. Hierdoor ontstaat er in 2013 een voordeel van €0,6 mln.	

Grondwater

Financieel resultaat	€0,4 mln. N
In 2013 is €0,6 mln. overschrijding ontstaan als gevolg van het opknappen van de drainageleidingen in de Vinexlocaties. Deze werkzaamheden waren niet begroot.	

Riolering en waterzuivering

In 2013 is in totaal 22,4 km riool vervangen en is 1,3 ha regenwater afgekoppeld. Hiermee is in 2013 beduidend meer riool vervangen dan gemiddeld, zodat de opgave voor 2015 (het slotjaar van het rioleringsplan 2011-2015) lager is. De verwachting is dat over de gehele planperiode de doelen, zowel inhoudelijk als financieel, worden gerealiseerd.

Gescheiden rioolstelsels zijn aangebracht in Den Haag Zuid West, Vogelwijk en Beetstraat. De riolering in de Loosduinseweg en Frederik Hendrikplein is vervangen door grotere riolen. Hierdoor vermindert het aantal rioleringsoverstorten en verbetert de waterkwaliteit van het oppervlaktewater. Met de aanleg van een gescheiden riool in de Wijndaelerweg is daarnaast ook een wateroverlastknelpunt opgelost.

Financieel resultaat	€0,3 mln. V
<i>Verkoop gemalen en gronden</i>	<i>€ 0,6 mln. V</i>
In 2013 is een incidenteel voordeel ontstaan naar aanleiding van de verkoop van gronden en gemalen aan het Hoogheemraadschap Delfland.	

Dotatie voorziening riolering

€ 0,3 mln. N

Dit is een saldo van meerdere bedragen. Het saldo wordt veroorzaakt door enerzijds extra opbrengsten uit de verkoop van gronden en gemalen. Anderzijds door extra lasten voor onderhoud drainageleidingen. Per saldo is ten opzichte van de raming voor de dotatie aan de reserve riolering een nadeel van €0,3 mln. ontstaan.

Reclameopbrengsten

Financieel resultaat

€0,3 mln. V

Als gevolg het in 2011 afgesloten contract met JC Decaux inzake billboards zijn de baten voor reclame in de openbare ruimte €0,3 mln. gestegen. Het betreft reclame op lichtbakken, reclamezuilen, driehoeksborden en billboards.

Zeehavens

De veranderde eisen aan monsters voor baggerwerk vergen extra inspanningen om de fysische en chemische eigenschappen van de bagger vast te stellen. Als gevolg van de weersomstandigheden zijn werkzaamheden doorgeschoven naar 2014. De gemeente baggert ook buiten de haven, tussen de havenhoofden. Over het baggeren van het gebied net buiten de havenhoofden wordt overleg gevoerd met Rijkswaterstaat. De verwachting is dat dit leidt tot nieuwe afspraken over samenwerking, beheergrenzen en verantwoordelijkheden. Ook de gevolgen van de zandmotor worden bij deze afspraken betrokken. In 2013 zijn de geplande activiteiten voor het herstellen en vernieuwen van de werkhaven en het aanpassen van de elektrische installaties voorbereid.

Gebruik openbare ruimte

De administratieve lastendruk is als gevolg van 'Red Tape' afgenomen. Daardoor is er een daling van het aantal afgegeven vergunning waarneembaar van 5.500 vergunningen in 2010 tot 4.700 vergunningen in 2013. Ruim 98% van de aanvragen is binnen de wettelijke termijn afgehandeld. Vergunningen worden digitaal gepubliceerd in het gemeenteblad.

Stadsboerderijen

Op de tien Haagse stadsboerderijen kunnen mensen zes dagen per week terecht. Voor het primair onderwijs zijn 450 lessen in 2013 gegeven. Twee stadsboerderijen zijn Buurthuis van de Toekomst geworden.

Openbaar Groen

Het Haagse groen ligt er beter bij dan in 2009. De werkvoorraad is door investeringen sinds 2009 met bijna de helft verkleind. Hagenaars merken dit op straat: de waardering van het onderhoud van het openbaar groen in Den Haag is in de Haagse Stadsenquête licht gestegen t.o.v. 2012 naar een 7,1.

Het extra structurele beheerbudget (€ 2,2 mln.) is in 2013 ingezet voor de herplant van straatbomen en onderhoud van het wijk- en buurtgroen:

- Herplant bomen (€1,5 mln.): In 2013 zijn 1.440 bomen geplant, 90 meer dan geraamd. Mede door schade van de zware storm in oktober zijn er 1.325 bomen gesneuveld. Normaliter vallen in een jaar circa 1.100 bomen uit. In 2013 is direct gestart met het wegwerken van deze stormschade.

- Wijk- en buurtgroen (€0,7 mln.): in 2013 is ruim 26.000 m² wijk- en buurtgroen verbeterd. Hiermee is achterstallig onderhoud ('verloederde aanblik') weggewerkt en is de sociale veiligheid verbeterd. In 2013 zijn onder andere de Vlaskamp en de Maastrichtsestraat gerenoveerd. In 2012 was al 29.000 m² verbeterd, waardoor het totaal nu op 55.000 m² staat. De doelstelling van 60.000 m² in 2014 zal hierdoor ruim gehaald worden.

In het collegeakkoord is eenmalig €2,5 mln. ter beschikking gesteld voor onderhoud en verbetering van parken. In 2013 is de laatste tranche van €0,5 mln. gebruikt voor de drainage van Madestein, de aanplant en extra onderhoud Oostduin-Arensdorp, de 2^e fase Bospark, delen van de landgoederen Marlot&Reigersbergen en fase 2 van de groenstrook bij Isabellaland. Ook zijn de werkzaamheden in het kader van de onderhoudsbeurt voor Oosterbeek gestart, die worden bekostigd uit de compensatiegelden voor de Amerikaanse Ambassade.

Op het landgoed Ockenburg is een start gemaakt met een renovatie van het landhuis. In het Westduinpark en Marlot zijn wandelpaden hersteld. In Marlot zijn tevens nieuwe bomen geplant.

Ten slotte zijn de werkzaamheden ter uitvoering van de Nota Stedelijke Ecologische Verbindingszones voortgezet. De investeringen zijn, zoals in de Programmabegroting 2013 aangegeven, vertraagd. Er zijn diverse kleine faunapassages gerealiseerd, onder andere op de Moerweg / Melis Stokelaan, de Erasmusweg, het Eendenplein / de Mosselsingel, de Duinlaan, de Hoek van Hollandlaan en is bijgedragen aan diverse groenprojecten.

Verlichting wegen

Bij het coalitieakkoord is incidenteel €4,3 mln. ter beschikking gesteld voor de planmatige vervanging van een deel van de lichtmasten, armaturen, kasten en voedingskabels. De uitvoering hiervan ligt op schema. In 2013 zijn 10 km kabels, 361 lichtmasten, 1.680 armaturen en 12 kasten vervangen. Het aantal storingen is als gevolg van de investeringen gedaald ten opzichte van 2012. Ook zijn 470 oude armaturen vervangen door led-armaturen.

Onderhoud straten, wegen, pleinen

In 2013 is er meer planmatig groot onderhoud afgerond dan oorspronkelijk gepland, namelijk 17 ha. in plaats van 15 ha. Aansprekende onderhoudsprojecten zijn de Lozerlaan, de Johan de Wittlaan, de President Kennedylaan, de Plesmanweg, de Troelstrakade en het Westduinpark. Deze onderhoudswerken zijn mede gefinancierd uit het extra beschikbare budget (€1,5 mln.) voor de aanpak van hoofdwegen.

Door de combinatie te zoeken met het aanbrengen van geluidsarm asfalt, kwaliteitsimpulsen in de openbare ruimte en de herinrichting van de Theresiastraat is het mogelijk geweest ongeveer 2 ha. extra groot onderhoud uit te voeren. Onder andere op de Vaillantlaan, de Loosduinsekade, de Erasmusweg, de Sportlaan en de Gouverneurlaan zijn werken op deze manier slim gecombineerd.

In combinatie met rioleringswerkzaamheden is, aanvullend op de 17 ha., nog eens circa 21,5 ha. wegoppervlak vernieuwd. Op plekken waar het wegdek kampte met onderhoudsachterstand is dit mede uit het budget wegonderhoud bekostigd.

In de programmabegroting 2013 is voor 2013 t/m 2015 in totaal €15 miljoen beschikbaar gesteld voor zogenaamde werk-met-werk-projecten. Dit budget heeft tot doel om op efficiënte wijze de openbare ruimte

op het gewenste kwaliteitsniveau te brengen. De projecten Hobbemastraat, Roggeveenstraat, dr. Schaeplmanstraat, Nieuwendamlaan en de Harderwijksestraat zijn inmiddels afgerond met een bijdrage uit dit budget. De bestemmingsreserve is beperkter uitgeput dan verwacht. Dit komt doordat de bijdrage uit de reserve pas na voltooiing van een project wordt verrekend en de doorlooptijd van sommige projecten langer was dan vooraf ingeschat..

De werkzaamheden aan de Stadsentree Utrechtsebaan/Benoordenhoutseweg/N44 zijn in 2013 voltooid. De middenbermen zijn verfraaid met groen en bomen, waardoor de stadsentree een mooiere uitstraling heeft gekregen. Bovendien is de verkeerssituatie verbeterd: er is een duidelijker scheiding gekomen van de verschillende voorsorteerstroken.

De extra inzet op het onderhoud van straatmeubilair (€0,8 miljoen) is voortgezet. In 8 wijken is het straatmeubilair en de direct omliggende openbare ruimte op orde gebracht. In 2013 waren Mariahoeve, Stationsbuurt, Laakkwartier West, Morgenstond, Nieuw Waldeck, Belgisch Park, het Westduinpark en de singels in Leidschenveen/Ypenburg aan de beurt.

Afvalverwijdering

In 2013 is het voorzieningenniveau verder uitgebreid zodat Hagenaars nog gemakkelijker afval gescheiden kunnen aanbieden. Er zijn extra verzamelcontainers voor papier (30 stuks), glas (10 stuks) en textiel (15 stuks) gekomen. Het aantal containers voor kunststof is verdubbeld tot 80. Er is gestart met het inzamelen van (frituur)vetten en oliën via alle stadsboerderijen en er zijn ruim 3.000 blauwe kliko's voor de papierinzameling aan huis uitgezet. De voorbereidingen voor de introductie van 20 'mini recyclestations', ter inzameling van elektr(on)ische apparaten, zijn in volle gang. Ook is de proef met om-de-week aan huis inzamelen van restafval en kunststof voorbereid.

Het Afvalbrengstation in Scheveningen staat onder druk vanwege overschrijding van de geluidsnormen. Binnen de gemeente wordt een vervangende locatie voorbereid.

Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels

Met het Meerjaren Programma Kunstwerken 2012-2014 is gestart met de planmatige vervanging en grootschalige renovatie van de Haagse kunstwerken (bruggen, tunnels, viaducten, kademuuren). Den Haag heeft veel oude, zeer degelijk aangelegde constructies van tachtig tot meer dan honderd jaar oud.

In 2013 is begonnen met de vervanging van de brug Laan van Nieuw Oost Indië. De nieuwe brug zal in 2014 worden opgeleverd. De brug Laan van Meerdervoort en de Mauritsbrug worden respectievelijk eind 2014 en eind 2015 opgeleverd. Naast de bruggen die onderdeel uitmaken van het meerjarenprogramma worden ook de Leugenbrug (tussen Den Haag en het Westland) en de Brug Jan Thijssenweg vervangen. Beide worden in februari 2014 opgeleverd.

Bij het regulier beheer en onderhoud in het Souterrain (tramtunnel onder het Spui) is extra aandacht geschonken aan het verhogen van het veiligheidsniveau. De Koningstunnel voldoet niet aan de toekomstige veiligheidseisen. In 2013 is gestart met het ontwerp voor een grootschalige renovatie van de tunnel.

Om de beheertaak van de Hubertustunnel uit te voeren is de interne netwerkapparatuur vervangen en is een begin gemaakt met de vervanging van de CCTV apparatuur (bewakingscamera's). De maximumsnelheid in de Hubertustunnel is in 2013 verhoogd van 50 km naar 70 km per uur.

Wijkleefbaarheid

Met het project “Gulden Klinker” ondersteunt de gemeente Den Haag de participatie van groepen Hagenaars in het schoonhouden van de eigen straat of buurt. Meer dan honderd groepen, met in totaal meer dan 1.000 Hagenaars, maken periodiek een plein, speeltuin, straat of park schoon. In 2013 is een volgende stap gezet: met diverse actieve groepen heeft de gemeente een convenant afgesloten waarin geregeld is dat zij “hun” stukje openbare ruimte schoonhouden, zodat de gemeente zich kan richten op andere plekken. In 2013 zijn 3 groepen gestart die sloten en vijvers schoon houden.

Regionaal fietsendepot

Achtergelaten en vernielde fietsen worden na verloop van tijd uit het straatbeeld verwijderd en aan het regionaal fietsdepot overgedragen. De gemeente exploiteert het fietsdepot voor de regio (Zoetermeer en Delft). Dit wordt grotendeels gesubsidieerd door het Stadsgewest Haaglanden. In 2013 is de regionale samenwerking verder uitgebreid na aansluiting van de Gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Doelen van de oprichting en exploitatie van het Fietsendepot zijn:

- Het stimuleren van fietsgebruik;
- de bereikbaarheid verbeteren van stations, ov-haltes en stadscentra;
- de mogelijkheden om een fiets te stallen te vergroten;
- bijdragen aan schone en veilige binnensteden;
- fietsdiefstal tegengaan.

Grachten en vaarten

De vervanging van de kademuur Om en Bij is in 2013 afgerond. De passantenvoorziening Cruquiuskade is in ere hersteld en de kade van de Avenue Culinair is vrijgekomen voor bezoekers. Er zijn nieuwe opstapplaatsen voor rondvaarten gerealiseerd en er zijn voorzieningen aangebracht die kanovaren door Haagse wateren aantrekkelijker maken.

Recreatieve voorzieningen

Volkstuinen

Het aantal volkstuinen in Den Haag is niet veranderd. Er is een bijdrage gegeven aan het herinrichten van een klein deel van het volkstuincomplex aan de Loolaan, na de bodemsanering

Hondenbeleid

Het aantal losloopgebieden voor honden is in 2013 met 22 uitgebreid. Het losloopgebied aan de Valkenboskade is gesloten na aanhoudende klachten van bewoners over stank en niet opgeruimde hondenpoep. Het totaal aantal losloopgebieden bedraagt 190 (december 2013).

Strand

Vanaf 2013 gelden de nieuwe huurprijzen voor strandexploitaties. De exploitanten hebben een nieuwe huurovereenkomst gekregen voor de duur van tien jaar. De hogere huuropbrengsten worden gedeeltelijk ingezet voor de extra beheerlasten van de nieuwe Boulevard in Scheveningen en het bredere strand.

Leefbaarheid / Toezicht

Samenwerking met politie en organisatie ontwikkeling:

De samenwerking tussen de politie en gemeentelijke handhavers is versterkt. De politie gaat de stadsdeelgerichte handhavingsteams operationeel aansturen. Deze handhavingsteams komen op de politielocatie te werken. In 2013 zijn 2 nieuwe specialistische teams opgericht: het Drank- en horecateam met 4 fte en het team Fietshandhaving met 4 fte. Daarnaast is in 2013 een intensieverehandhaving op bedrijfsafval binnen de stad gestart.

Om de gemeentelijke handhaving in de openbare ruimte verder te versterken wordt gewerkt aan een integrale handhavingsorganisatie.

Bewoners:

Het oordeel van bewoners over hoe “leefbaar” de stad Den Haag is, is belangrijk. Het oordeel van de bewoners is stabiel.

Strafrechtelijke en bestuursrechtelijke maatregelen:

De drie stedelijke prioriteiten voor de handhaving zijn hondenbeleid, rommel op straat en fout parkeren. Daarnaast hebben de handhavers controles uitgevoerd op de vergunningsvoorwaarden voor horeca, terrassen en uitstallingen. In totaal zijn 21.599 processen-verbaal uitgebracht tegenover 19.622 in 2012.

Daarnaast zijn 1.739 bestuurlijke boetes opgelegd. Deze betroffen onder andere overtredingen van de Drank- en Horecawet, illegaal geplaatste aanhangers en terrassen die niet aan de vergunningsvoorwaarden voldeden. In 2012 werden 1.616 bestuurlijke boetes opgelegd. Het aantal agressie-incidenten tegen gemeentelijke handhavers is toegenomen. In totaal 47 in 2013. In 2012 waren er 42 incidenten.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	236.033		243.108		7.075	V	221.303	
Baten	113.025		113.322		297	N	108.798	
Saldo exclusief reserves	123.008	N	129.786	N	6.778	V	112.505	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	125		67		58	N	67	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.242		6.321		3.079	N	5.500	
Saldo inclusief reserves	119.891	N	123.532	N	3.641	V	107.072	N

Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat (volume-ontwikkelingen)

Openbaar groen – Subsidies Groencompensatie Amerikaanse Ambassade - (€ 1,45 mln.)

Er is een vertraging opgetreden in het Padenherstel in Clingendael / Oosterbeek (€0,65 mln.), doordat het langer duurde dan verwacht om de benodigde vergunningen van de Gemeente Wassenaar te krijgen. Tevens is een verrekening met de Gemeente Wassenaar verdragd (€0,56 mln.). Zowel het padenherstel als de verrekening met Wassenaar worden in de eerste helft van 2014 afgerond, en verrekend met de subsidies.

Reserve Werk met werk (€ 1,78 mln.)

In 2013 zijn er minder projecten afgerond rond 'Werk met werk' (€1,22 mln.), waardoor ook minder is onttrokken aan de desbetreffende reserve. Het blijkt ingrijpender dan verwacht om na de uitvoering van het werk de openbare ruimte in de gewenste kwaliteit op te leveren (minimaal Residentie-niveau, zie actualisatie 'Beheren op niveau'). Er is in 2013 voor € 5,6 mln. aan projecten bestuurlijk vastgesteld. Deze projecten zijn in voorbereiding of in uitvoering. De projecten Hobbemastraat, Roggeveenstraat, dr.Schaepmanstraat, Nieuwendamlaan en de Harderwijksestraat zijn inmiddels afgerond.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	236.033	213.749	22.284 N
Baten	113.025	115.079	2.054 N
Saldo exclusief reserves	123.008 N	98.670 N	24.338 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	125	17.586	17.461 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	3.242	932	2.310 V
Saldo inclusief reserves	119.891 N	115.324 N	4.567 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Lasten (€ 22,3 mln. hoger)

De voornaamste toename van de lasten is het gevolg van het versneld afschrijven van activa met een maatschappelijk nut (€10,9 mln.). Aan gladheidsbestrijding is in 2013 meer besteed dan in 2012 (€1,44 mln.). Dit werd veroorzaakt door het uitzonderlijk winterweer in 2013. In korte tijd is veel sneeuw gevallen en was er sprake van langdurig aanhoudende vorst.

Bij het product Onderhoud Straten Wegen Pleinen wordt het verschil voor een groot deel verklaard door drie grote posten, namelijk extra werkzaamheden waarvan de kosten t.l.v. de Reserve entree van de stad komen (€1,37 mln.), de werkzaamheden in het kader van 'Werk met werk' (€1,22 mln.) en hogere lasten voor de Krachtwijken (Deal Schilderswijk €1 mln.). Verder is het tarief rioolrechten verhoogd (regulier jaarlijks), en is de dotatie aan de voorziening riolering evenredig verhoogd (zie ook de baten). De rest van het verschil is het saldo van meerdere kleine bedragen.

Baten (€ 2,1 mln. lager)

Voor Gebruik Openbare ruimte waren er in 2013 minder inkomsten dan in 2012, omdat deze inkomsten nu bij het CVDH binnenkomen en niet meer bij Stadsbeheer worden verantwoord.(€1,7 mln.). In 2012 was daarnaast een incidentele vrijval van personeelsgerelateerde voorzieningen (€1,9 mln.).

Uit de voorziening reorganisatie Veeg- en Straatbedrijf is € 0,9 mln. meer vrijgevallen in 2012. De baten rioolrechten 2013 zijn hoger dan in 2012 als gevolg van een tariefstijging .

Dotaties (€ 17,5 mln. lager)

In 2012 is € 2,5 mln. gedoteerd aan de Reserve entree van de Stad en € 15 mln. aan de Reserve Werk met werk. Dit verklaart nagenoeg het gehele verschil tussen 2012 en 2013.

Onttrekkingen (€ 2,3 mln. hoger)

De hogere onttrekkingen worden volledig verklaard door de onttrekking aan de reserve Werk met werk (€ 1,2 mln.) en de reserve Entree van de Stad (€ 1,4 mln.). In 2012 vonden nog geen onttrekkingen aan deze reserves plaats.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Dienstcompensatiereserve DSB	0	628	0	0	1.326
Reserve Bomen	125	21	0	67	32
Reserve Werk met Werk	0	1.224	0	0	3.000
Reserve Entree van de Stad	0	1.369	0	0	1.963
Totaal	125	3.242	0	67	6.321

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	18.314	15.177	20.498
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	31.301	25.883	26.696
Investerings	15.218	8.889	6.816

Investerings

De toename in het investeringsvolume is het gevolg van extra inzet voor rioolvervanging, plaatsing van orac's en de Haagse Markt.

2.12 Programma Economie

Coördinerend portefeuillehouder: Henk Kool

Het doel van het programma Economie is het aantrekken en behouden van banen, bedrijven en instellingen. We werken aan een arbeidsmarkt waarbij vraag en aanbod op langere termijn beter op elkaar aansluiten. Inwoners kunnen een baan vinden; werkgevers vinden geschikt personeel.

In de afgelopen jaren is actief ingezet op nieuwe pijlers van de Haagse economie. De economie en werkgelegenheidsstructuur moesten worden verbreed en gediversifieerd omdat de rijksoverheid en aanpalende instituten krompen. Door de crisis en door structurele veranderingen in de Haagse economie zijn we ook in het afgelopen jaar geconfronteerd met banenverlies en oplopende werkloosheid. Vergeleken met het topjaar 2008 zijn er ruim 14.000 banen minder in Den Haag. Bepalend daarin was 2011, waarin -5.700 banen verdwenen (-2,2%).

Op 4 april 2013 heeft de raad ingestemd met investeringen in het World Forum tot een maximum van € 25 mln., waarvan ca. € 20 mln. in onderhoud en herstel en ca. € 5 mln. in uitbreidingsinvesteringen. De gemeente heeft op 1 juli het vastgoed van het failliete TCN overgenomen. Op 20 juni 2013 is een nieuw huurcontract voor een periode van 15 jaar tussen gemeente en de exploitant van het World Forum (GL events) afgesloten met een optie tot verlenging van twee keer 5 jaar. Hiermee is voor de lange termijn de belangrijkste congresfaciliteit voor Den Haag gegarandeerd.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting
Aantal arbeidsplaatsen in Den Haag	251.500	255.300	255.364	225.000
<i>Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden 2010</i>				
Waardering van het ondernemersklimaat	6,2	6,7	niet gemeten	6,4
<i>Bron: Bron: MKB-vriendelijkste gemeente van Nederland, LexNova. In opdracht van MKB Nederland.</i>				

Op het ijkmoment voor 2013 (1 januari) was het aantal banen per saldo afgenomen met 3.850 banen ten opzichte van een jaar eerder; niet meer zo'n sterke krimp als het jaar ervoor, maar desalniettemin: krimp. De grootste krimp vond plaats bij de overheid (ca. -2.440 banen); merendeels bij het Rijk (-2.000 banen). Laten we het banenverlies bij het Rijk buiten beschouwing, dan is de totale krimp in Den Haag -0,7%. Dat is lager dan het banenverlies dat het CBS becijfert voor heel Nederland (-1,2%) over 2012. Belangrijk signaal is dat er groei in 2012 plaatsvond in die sectoren waar we als gemeente op inzetten met de transitie. Er is voorzichtig herstel zichtbaar bij Zakelijke Diensten (+1.550), het betreft hier vooral reiniging en beveiliging. Daarnaast is er groei in Administratie/organisatie/advies (+740), in ICT (+480) en bij internationale organisaties (+290 banen). Kortom, Haagse groeisectoren zijn voorzichtig in opkomst. De krimp wordt momenteel echter niet gecompenseerd door de nieuwe ontwikkelingen en het saldo is negatief. Banen komen te voet en gaan te paard.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013		Resultaat 2013	
	Lasten	Baten	Saldo				
Economisch beleid	29,1	7,8	21,2 N	24,0	N	2,8	V
Industrieschappen	0,9	0,9	0,0 N	0,2	N	0,2	V
Economisch beleid (CVO)	0,0	0,1	0,1 V	-	-	0,1	V
Totaal	30,0	8,8	21,2 N	24,2	N	3,0	V

Economisch Beleid

Aan alle prioriteiten is afgelopen jaar hard gewerkt. In de Voortgangsrapportage Actieprogramma Economische Visie (RIS 258497) is per prioriteit gerapporteerd. In de teksten hieronder staan hoofdpunten en actualiteiten verder toegelicht.

Ruimte voor bedrijven

- De Stichting The Hague Security Delta is in opgericht, met negen founding partners en in totaal zo'n 175 betrokken organisaties, waarvan 75% MKB. Het maakt zich sterk voor innovatieve veiligheidsoplossingen en economische ontwikkelingen. Het HSD Stimuleringsfonds is in juli opengesteld en inmiddels is aan vijf projecten in totaal € 1 miljoen subsidie toegekend. In het Beatrixkwartier is 2.000 m2 gehuurd voor de HSD Campus. Samenwerking van HSD met de regio Twente en de regio Brabant is opgestart. De voorbereidingen voor een Cyber Security Academy met onderwijsinstellingen zijn in vergevorderd stadium. Een zestal security bedrijven zijn in Den Haag geland.
- Ondanks de economische crisis is de WFIA er in 2013 in geslaagd 28 projecten succesvol af te ronden in Den Haag (42 projecten voor de gehele regio). Uit China landden in 2013 de meeste projecten, 14 in totaal. Vanuit de Verenigde Staten en Rusland zijn beide 7 projecten succesvol afgerond. Negen andere succesvol afgesloten projecten hadden een van de andere prioriteitslanden (India, Verenigd Koninkrijk, Taiwan, Turkije/Midden Oosten en Singapore) als oorsprong. De rest van de wereld leverde 5 projecten. Gemeente en WFIA werken ook samen binnen een Investor Relations (IR) programma. Het IR programma richt zich specifiek op bestaande buitenlandse bedrijven in de regio. Goed voorbeeld is de uitbreiding van Huawei Technologies naar op termijn 350 werknemers in Den Haag en haar nieuwe kantoor in Voorburg.
- De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) Zuidvleugel is in 2013 opgericht. Het doel is veelbelovende innovatieve bedrijven in Zuid-Holland te ondersteunen in hun behoefte aan (groei)financiering. Provincie, gemeenten, kennisinstellingen en het Rijk steken vooralsnog samen € 27 miljoen in een participatiefonds. Den Haag heeft zich, met succes, sterk gemaakt voor de huisvesting van het ROM-kantoor in het WTC The Hague.
- Een aantal bedrijven zijn behouden voor de stad door het vinden van een nieuwe locatie binnen onze gemeentegrenzen, waaronder CB&I, Bird & Bird en AT&T. Er zijn relatiebijeenkomsten georganiseerd en er is extra aandacht besteed aan clusterversterking.
- Het WTC The Hague heeft een aantal nieuwe huurders mogen verwelkomen, waaronder het bedrijf Muntajat (uit Qatar) en de ROM Zuidvleugel. De WTC International Businessclub heeft diverse bijeenkomsten georganiseerd. Het WTC heeft invulling gegeven aan internationale samenwerking tijdens handelsmissies naar India en Turkije.

- De ‘Kantorenstrategie 2010 – 2030’ vormt de basis voor de realisatie en ontwikkeling van kantoren in Den Haag. Vanwege de economische situatie en de toenemende leegstand sturen we sterk op hergebruik van kantoorgebouwen. Voor 2013 was de doelstelling om 50.000 m2 kantoren te transformeren. In 2013 is vergunning verleend voor transformatie (incl. sloop) van 32 panden, totaal 49.900 m2.
- De werkzaamheden voor de herinrichting van Zichtenburg en Kerketuinen fase II (De Werf, IJzerwerf en Koperwerf) liggen op schema. Voor het gebied Dekkershoek wordt de verkeersinfrastructuur in 2014 heringericht.
- Op 13 november 2013 hebben de gemeente, de visserijsector en Volker Wessels Vastgoed een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de herontwikkeling van het Noordelijk Havenhoofd (NHH). Gestart is met de verbreding van de kade aan de zijde van de visafslag.
- Aan de Schenkweg, de Hellingweg, Genemuidenstraat (verzamelgebouw) zijn nieuwe locaties bedrijfsruimten gerealiseerd. In het kader van Kleinschalig Opdrachtgeverschap wordt ruimte aan kleinschalige bedrijvigheid geboden in: Spoorstrook Laakhaven West, Junopand en Acaciastraat. Er is intensief samengewerkt met Steenworp bij de matchmaking van bedrijfsruimte en kleinschalige ondernemingen.
- Het verzamelgebouw De Schilde is in 2013 ten dele opgeknapt. Het leegstaande gedeelte van ‘de Schilde’ is op de markt aangeboden voor een pilot stadslandbouwinitiatieven.
- In de huidige collegeperiode is bij de winkelgebieden ingezet op o.a. versterking hoofdwinkelstructuur, plannen van aanpak, inzet winkelstraatmanagement, veiligheid en promotie. Het plan van aanpak Paul Krugerlaan is in 2013 afgerond. In Laak heeft de inzet op winkelgebieden geleid tot twee goed functionerende winkeliersverenigingen, daarnaast is de openbare ruimte verbeterd en zijn activiteiten ontplooid voor promotie van het gebied. De Bedrijven Investeringszones (BIZ) zijn een succes, daarom zijn in 2013 de huidige BIZ-initiatieven verder ondersteund. Ondernemerscollectieven worden vanuit het nieuw geïnitieerde Haags Retailpunt ondersteund, om te innoveren zodat Den Haag ook in de toekomst gezonde en interessante winkelgebieden heeft.
- Het project Den Haag Internationale Winkelstad is in 2013 succesvol voortgezet, gericht op het actief aantrekken van internationale en onderscheidende winkel- en horecaformules. De ontwikkelingen in o.a. de Grote Marktstraat tonen aan dat de inzet haar vruchten afwerpt. De Haagse binnenstad is beloond met het predicaat “Beste binnenstad van Nederland”. De Van Hoytemastraat is uitgeroepen als ‘Schoonste Winkelstraat van Nederland’ en de Frederik Hendriklaan als de ‘Meest sfeervolle winkelstraat van Nederland’.
- De horeca wordt flink geraakt door de economische crisis. Niet voorkomen kon worden dat een aantal horecabedrijven heeft moeten sluiten. Tegelijkertijd is het goed te zien dat er nieuwe ondernemers een horecazaak zijn gestart. Al met al is het totaal aantal horecazaken ongeveer gelijk gebleven. De gemeente heeft ondersteuning geboden aan bestaande ondernemers en bij het verwerven van nieuwe horecaformules. Het project Plein Veilig - een intensieve samenwerking tussen horecaondernemers, politie en gemeente – is succesvol gebleken en wordt structureel voortgezet.

Europese Fondsen

- Om het tekort aan (bank)financiering te verzachten is het Revolving Fonds FRED opgericht, onder de vleugels van het Europese Kansen voor West. Dit fonds maakt de financiering van kleinschalige bedrijfshuisvesting voor meer ondernemers bereikbaar.

- In het oog springende resultaten binnen het Europese Programma Kansen voor West zijn de oplevering van de boulevard Scheveningen, de verbouwing van het Mauritshuis en de start van The Hague Security Delta met een campus en stimuleringsregeling.
- De gebouwde Jessica-structuur met Holdingfonds is nu volledig operationeel. Den Haag is daarmee de eerste Nederlandse stad waar in de nieuwe Europese programmaperiode het volledige scala aan instrumenten, subsidie, lening, participaties en garanties kan worden ingezet voor de economische- en duurzaamheidsdoelstellingen van de stad.

Dienstverlening aan ondernemers

- Het ondernemersportaal (OP) is het advies- en informatiepunt van de gemeente voor Haagse (startende) ondernemers. Met circa 2.250 ondernemers is contact geweest: persoonlijk, telefonisch of via mail. Het OP beheert de digitale vraagbak voor (Haagse ondernemers): www.denhaag.nl/ondernemers. Het twitteraccount heeft 1500 volgers en een nieuwsbrief voor ondernemers die vier maal per jaar verschijnt heeft 2200 lezers.
- In 2013 is gestart met de derde fase Red Tape. Dit project is gericht op het schrappen of vereenvoudigen van gemeentelijke producten zodat de administratieve lasten van afnemers van deze producten omlaag gaan. In 2013 is een nieuwe inventarisatie gemaakt van verbetermogelijkheden. Invoering vindt plaats in 2014. Ook is een eerste versie van de Lokale Effecten Toets beschikbaar. Deze zal in 2014 worden ingevoerd.
- In 2013 is via het Starterstraject, de Coachpool en het samenwerkingsverband Partners in Nieuw Ondernemerschap (PiNO) een groot aantal startende ondernemers geadviseerd en gecoacht rond het ondernemerschap. Door de reorganisatie van de Kamer van Koophandel worden de eerste twee trajecten in 2014 niet gecontinueerd. PiNO zal vooralsnog door de overgebleven partners worden voortgezet.
- Vanuit het Startersfonds Den Haag en het landelijke bureau Qredits hebben 228 ondernemers een lening ontvangen voor het opstarten van hun bedrijf. In samenwerking met een aantal opleidingsinstututen is via de lesstof een stimulans gegeven aan ondernemerschap.

Toelichting financieel resultaat

€ 2,8 mln. V

Voor één begrote subsidieafrekening van € 1,5 mln. van het programma Pieken in de Delta is een voordeel gerealiseerd. We hebben werkzaamheden uitgevoerd, maar de lasten zijn nog niet gerealiseerd (de afrekening met derden is nog niet ontvangen, dit gebeurt in 2014). Het voordeel betreft middelen die ter beschikking zijn gesteld vanuit het gemeentelijk cofinancieringsfonds. Deze zullen daarom terugvloeien in dit fonds.

Daarnaast is op het product economisch beleid € 1 mln. vrijgemaakt als bijdrage in het Haagse aandeel voor Gemeenschappelijke Regeling Harnaschpolder (RV173/2013) op programma 19. In de jaarrekening is dit nog een voordelig resultaat op economie, waar een negatief resultaat op het programma 19 tegenover staat. Conform het raadsvoorstel wordt bij de programmarekening voorgesteld beide resultaten met elkaar te verrekenen.

Overig

€ 0,3 mln. V

Industrieschappen

Den Haag participeert in het bedrijvenschap Harnaschpolder (met de gemeenten Delft en Midden-Delfland) en het Industrieschap de Plaspoelpolder (met de gemeente Rijswijk). Deze schappen hebben tot doel het creëren en behoud van werkgelegenheid door het realiseren van bedrijventerreinen in de regio.

Bedrijvenschap Harnaschpolder

Het bedrijvenschap Harnaschpolder heeft in 2013 gekozen voor een maatwerk-aanpak waarin vraaggestuurd en klantgericht ontwikkelen centraal staan. Dit heeft geleid tot veel klantcontacten en onderhandelingen met potentiële vestigers. Helaas heeft dit in 2013 nog niet geleid tot uitgifte van kavels. Op grond van de veranderde marktomstandigheden is een concept-businessplan opgesteld en een daaruit voortvloeiend uitgifteplan met als leidend principe het 'vraaggestuurd werken'. De planologische consequenties van de nieuwe marktomstandigheden en van nieuwe werkwijze worden inzichtelijk gemaakt.

In verband met de expiratie van de gemeenschappelijke regeling (GR) zijn de samenwerkende gemeenten Den Haag, Delft en Midden-Delfland al sinds medio 2012 in gesprek en onderhandeling over de verlenging van deze GR. Medio 2013 is gebleken dat voor de gemeente Delft de ontwikkeling van de binnenstad en spoorzone prioriteit heeft en heeft zij aangegeven te willen uittreden uit het bedrijvenschap. Met de gemeente Delft is overeenstemming bereikt over een te betalen afkoopsom. Vanaf 1 januari 2014 zetten de gemeenten Den Haag en Midden-Delfland de ontwikkeling van het bedrijventerrein Harnaschpolder voort in een gewijzigde risicoverdeling van respectievelijk 85:15

Industrieschap de Plaspoelpolder (IPP)

Op bedrijventerrein Wateringse Veld zijn in 2013 drie kavels verkocht. De grondexploitatie Deelplan 21 Ypenburg is eind 2013 afgesloten. De ontwikkeling van dit bedrijventerrein is voltooid. Het IPP heeft alleen nog het kantorencomplex Helix Businesspark in portefeuille. De verhuur verloopt voorspoedig. De voorbereidingen voor de start bouw van Harbour Village (Landtong Plaspoelpolder) zijn voortgezet, naar verwachting zal begin 2014 de eerste paal worden geslagen. De uitgifte van de N-kavel is gekoppeld aan de planning en realisatie van de Rotterdamsebaan. Hierover is het IPP in overleg met de gemeente Den Haag. Naar verwachting zal hierover in 2014 meer duidelijkheid ontstaan.

Het afgelopen jaar heeft het IPP nieuwe werkvelden betreden. Zo heeft het IPP voor de oprichting van Businesspark Haaglanden opgetreden als adviseur, financier en facilitator. Bij deze opgave heeft het IPP ook een inhoudelijk belang, namelijk de stimulering van de nog uit te geven gronden in het Wateringse Veld, waar nog enkele kavels te koop zijn, en op de Landtong (Harbour village) in de Plaspoelpolder.

De herstructurering en het duurzaam beheer op de locaties Zichtenburg, Kerketuinen, Dekkershoek (ZKD) en de Plaspoelpolder werpen hun vruchten af. Zo is in 2013 met een bijdrage van het IPP gestart met het opknappen van de infrastructuur in het gebied ZKD. Ook wordt het actieplan voor Dekkershoek uitgevoerd. In de Plaspoelpolder is met deelname van het IPP een Samenwerkingsovereenkomst gebiedsaanpak Plaspoelpolder afgesloten om te komen tot de start van een integraal overleg tussen eigenaren (Urbanisator), de bedrijvenvereniging BBR, de gemeente Rijswijk en het IPP voor de aanpak, promotie en revitalisering van de Plaspoelpolder.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	19.767		32.486		12.719	V	15.744	
Baten	2.919		9.428		6.509	N	3.260	
Saldo exclusief reserves	16.848	N	23.058	N	6.210	V	12.484	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	10.208		10.208		0	N	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.857		9.043		3.186	N	1.635	
Saldo inclusief reserves	21.199	N	24.222	N	3.023	V	10.849	N

Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat (volume-ontwikkelingen)

De neutrale verschillen, dus verschillen zonder financieel resultaat, betreffen ongeveer € 9,5 mln. Het is opgebouwd uit lagere baten (en lasten) en lagere onttrekkingen uit reserves. De grootste verschillen worden hieronder toegelicht.

Minder baten en lasten (6,3 mln.)

Het project Zichenburg Kerketuinen fase 1 en enige projecten binnen het subsidieprogramma “Kansen voor West” zijn in 2013 afgerond zoals gepland. De afrekening van ca. € 5,5 mln. lasten en baten vindt plaats in 2014. Voor afrekening is accountantscontrole noodzakelijk en dit heeft nog niet voor alle projecten plaatsgevonden in 2013.

Lagere onttrekking uit reserves (€ 3,2 mln.)

Werkzaamheden voor het World Forum Convention Center zijn in 2013 op gang gekomen. De uitvoering is iets langzamer op gang gekomen dan begroot en daarnaast vindt financiële afwikkeling van werkzaamheden gedeeltelijk in latere jaren plaats. Dit verklaart waarom € 1,2 mln. minder is onttrokken uit de reserve voor het World Forum in 2013 dan we hadden begroot. Uit de reserve Pieken in de Delta is ongeveer € 1 mln. minder onttrokken dan begroot. Dit komt vooral doordat een subsidievaststelling nog niet heeft plaatsgevonden.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	19.767	12.405	7.362 N
Baten	2.919	2.041	878 V
Saldo exclusief reserves	16.848 N	10.364 N	6.484 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	10.208	650	9.558 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	5.857	7.784	1.927 N
Saldo inclusief reserves	21.199 N	3.230 N	17.969 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De activiteiten op programma 12 zijn sterk projectmatig. Activiteiten verschillen per jaar en daarmee fluctueren ook financiële uitkomsten. De grootste verschillen tussen de uitkomst 2012 en 2013 zijn de volgende:

- De voornaamste afwijking t.o.v. 2012 op de lasten komt voort uit de activiteiten inzake het onderhoud en de uitbreiding van het World Forum Convention Center, deze werkzaamheden zijn in 2013 op gang gekomen. Ten opzichte van 2012 zijn daarom €3,2 mln. meer lasten gerealiseerd.
- In 2013 is €10 mln. overgeheveld vanuit de reserve The Hague World Forum van het programma Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling naar de reserve World Forum Convention Center om het onderhoud, herstel en gedeeltelijke uitbreiding van het WFCC te kunnen realiseren (conform RIS 257024). Dit verklaart waarom in 2013 meer aan reserves is gedoteerd dan in 2012.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
BR Pieken in de Delta	0	1.068	0	0	1.979
BR Cofinanciering Economische Projecten	0	200	0	0	640
BR Stadseconomie	208	1.674	0	208	2.326
BR World Forum Convention Center	10.000	2.915	0	10.000	4.098
Reserve Overcommitting	0	0	0	0	0
Totaal	10.208	5.857	0	10.208	9.043

Dotaties aan reserves hebben plaatsgevonden zoals begroot. Er is in 2013 ca. € 3,2 mln. minder onttrokken uit reserves dan begroot. Deze lagere onttrekkingen hebben vooral relatie tot de bestemmingsreserves Pieken in de Delta en World Forum Convention Center. Dit is nader toegelicht bij het onderdeel neutrale verschillen.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	21.884	18.698	12.209
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

De belangrijkste wijziging tussen de standen per 31 december 2013 en 2012 is de instelling van de reserve World Forum Convention Center.

2.13 Programma Sport

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

Sport heeft een belangrijke meerwaarde voor de inwoners van Den Haag. Sport is gezond, brengt mensen bij elkaar, leert mensen omgaan met winst en verlies en zet de stad op de kaart. Op diverse manieren stimuleert de gemeente het sporten van Hagenaars. Kinderen kunnen deelnemen aan schoolzwemmen en krijgen gymles op school. Vakleerkrachten en sportverenigingen organiseren na schooltijd sportactiviteiten in de directe woonomgeving van jongeren. Sportstimuleringsprojecten zorgen dat diverse groepen Hagenaars kennismaken met sport en proberen hen daarmee enthousiast te maken. Den Haag kent een goede infrastructuur van sportorganisaties. Deze bieden veel sportactiviteiten aan. Ze worden daarbij ondersteund door de gemeente. Op haar beurt zorgt de gemeente voor goede sportvoorzieningen die bereikbaar, veilig en schoon zijn. Met al deze instrumenten en met een extra impuls voor het versterken van de wijkfunctie van sport door slimme combinaties met onder meer welzijn en gezondheid is in 2013 zichtbaar gewerkt om conform het uitgangspunt van de sportnota 'Den Haag naar Olympisch Niveau 2011-2014' de sport naar een hoger niveau te brengen. Via het beleidskader 'Versterken wijkfunctie van sport' worden sportverenigingen ondersteund om hun maatschappelijke wijkfunctie op twee aspecten te versterken. In de eerste plaats door de verenigingsaccommodatie uit te laten groeien tot een centrale ontmoetingsplek in de buurt, een Buurthuis van de Toekomst. In de tweede plaats door sportverenigingen te ondersteunen om samen met partners in de wijk activiteiten te ondernemen die bijdragen aan maatschappelijke doelen, gericht op eigen leden en/of bewoners uit de buurt.

Topindicator

Het programma Sport richt zich op een optimaal sportklimaat, zodat zoveel mogelijk Hagenaars regelmatig en intensief sporten op een prettige en verantwoorde manier en bij voorkeur in georganiseerd verband. Het ambitieniveau is ook terug te zien in de streefwaarden van de topindicator uit de programmabegroting. Richtpunt is een forse stijging van de sportdeelname in Den Haag tot 65% in 2014. De cijfers uit de Stadsenquête 2013 laten zien dat de sportdeelname min of meer stabiel is ten opzichte van 2011 en 2012, maar dat de streefwaarde van 63% nog niet is behaald. Gedragsbeïnvloeding door de gemeente, landelijke en lokale partijen vergt tijd en heeft slechts beperkt invloed op gedrag van volwassenen, dat al is verankerd. In het digitale tijdperk staan bewegen en sport bovendien onder druk. Deze tendens, waarbij de sportdeelnamecijfers eerder stabiliseren dan stijgen, is ook landelijk waarneembaar. Hierdoor is op termijn herijking van deze topindicator nodig.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
% Sportdeelname totaal Den Haag	57%	63%	58%	54
<i>Bron: Stadsenquête, RSO</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Groene sportvelden en terreinen	12,3	1,6	10,8	N	10,3 N	0,4 N
Sportverenigingen	18,1	7,1	11,0	N	11,4 N	0,3 V
Sport- en spelaccommodaties (CVO)	8,8	0,1	8,6	N	8,9 N	0,2 V
Sport- en spelaccommodaties	20,0	7,4	12,6	N	12,7 N	0,1 V
Groene sportvelden en terreinen (CVO)	6,5	0,8	5,6	N	5,7 N	0,1 V
Totaal	65,7	17,0	48,7	N	49,0 N	0,3 V

Groene sportvelden en terreinen

Verbeteren gemeentelijke voorzieningen

De gemeente streeft betere sportvoorzieningen na door onder andere planmatig onderhoud, nieuwbouw en subsidies aan verenigingen voor verbetering van verenigingsaccommodaties. In 2013 zijn in totaal 6 kunstgrasvelden vervangen, werd het opleidingscomplex van ADO Den Haag, 'De Aftap', heringericht (2 natuurgras- en 1 kunstgrasvoetbalveld) en werd in het Kyocera Stadion een kunstgrasvoetbalveld aangelegd. Voorts zijn 5 handbalvelden gerenoveerd. In 2013 werd het multifunctionele gebouw aan de Roemer Visscherstraat opgeleverd, waarin drie gymzalen voor Scholengemeenschap Zuid-West, een kinderdagverblijf en een club/kleedaccommodatie van TAC '90 zijn gehuisvest. Het gebouw is inmiddels in gebruik genomen. 7 verenigingen ontvingen een gemeentelijke financiële bijdrage voor het vernieuwen en multifunctioneel maken van hun accommodatie. Voor het wegwerken van achterstallig onderhoud of het verbeteren van club/kleedgebouwen ontvingen 28 verenigingen een bijdrage uit het budget 'Investeringsregeling Accommodaties Sportverenigingen'.

(Her)ontwikkeling sportvelden

In 2009 ondertekende de gemeente een intentieovereenkomst met de voetbalverenigingen SVH en Celeritas en hockeyvereniging HVVV (Platform Erasmusveld). Volgens deze overeenkomst zoeken de partijen onder meer gezamenlijk naar een optimale clustering van sportvelden. Dit houdt in dat er minimaal 8 sportvelden komen voor deze verenigingen. Voor de herindeling van de sportvelden is nog geen oplossing, mede door de gewijzigde (financiële) uitgangspunten. Per 1 januari 2013 verhuisde GSC ESDO naar Escamp I. Zij maakt tijdelijk gebruik van de accommodatie van een zustervereniging. In november is de eerste paal geslagen van het nieuwe multifunctionele club- en kleedgebouw voor deze vereniging.

Ontwikkelen sportief recreatief ingerichte openbare ruimte

In 2013 was de start van de programmering voor twee nieuwe Haagse Sporttuinen, namelijk. 'Haagse Sporttuin SPICO, Transvaal in Beweging' en 'Haagse Sporttuin Duindorp, Scheveningen in Beweging'. Samen met de Haagse Sporttuin, Schilderswijk in Beweging en de programma's SCOOL (Laak in Beweging) en Schoolsportteam Bouwlust (Bouwlust in Beweging) zijn in Den Haag nu vijf locaties waar wordt gewerkt

op basis van het Sporttuinconcept. De betrokken scholen zorgen in samenwerking met sportverenigingen en andere wijkgebonden instellingen voor een laagdrempelig sportaanbod dat inmiddels is uitgebreid en beschikbaar gekomen voor andere scholen en instellingen in de buurt.

Financieel resultaat	€0,4 mln. N
<i>Aanleg onderlaag en kunstgrasveld</i>	<i>€ 0,7 mln. N</i>
In het Kyocera stadion is een onderlaag aangelegd met daarop een grondlaag met natuurgras. Deze oplossing bleek niet houdbaar waarna alsnog een kunstgrasveld is aangelegd. De kosten van deze maatregelen zijn voor €0,7 mln. opgevangen in de exploitatie van het programma Sport.	
<i>Voordeel bedrijfsvoering</i>	<i>€ 0,7 mln. V</i>
In 2013 is een voordeel op bedrijfsvoering behaald van €0,7 mln. Dit komt voornamelijk doordat een deel van het werk dat voorheen werd uitbesteed, in 2013 is uitgevoerd door ingehuurd personeel. Verder zijn de kosten voor energie en belastingen in 2013 lager vanwege afwikkelingen van facturen en heffingen over oude jaren.	
<i>Kosten inhuur personeel</i>	<i>€ 0,3 mln. N</i>
Doordat een deel van het voorheen uitbesteede werk door ingehuurd personeel is gedaan, zijn de kosten hoger. Zie ook toelichting bij voordeel bedrijfsvoering.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. N</i>

Sportverenigingen

De sportnota 'Den Haag naar Olympisch Niveau 2011-2014' bevat vijf ambities: 'Een goed topsportklimaat', 'Alle Hagenaars een leven lang sportief', 'Een gezonde leefstijl voor kwetsbare groepen', 'Goede sportaccommodaties' en 'Den Haag op de kaart'. In dit jaar richtte Den Haag zijn sportstimuleringsbeleid op het boeien en binden van Hagenaars in elke levensfase door het sportaanbod te laten aansluiten op hun wensen, behoeften en capaciteiten. Hierbij is aandacht besteed aan diversiteit in achtergrond (expats, niet-westerse Hagenaars) en mogelijkheden (geestelijke of lichamelijke beperkingen, chronische aandoeningen). Per levensfase zijn de belangrijkste partners in beeld gebracht: scholen, sportverenigingen, commerciële aanbieders en intermediaire organisaties.

Hoewel het Rijk een punt zette achter de ambitie om de Olympische Spelen naar Nederland te halen, blijft de doelstelling van het Rijk gehandhaafd om de sport in Nederland op olympisch niveau te brengen. Daarmee blijven ook de Haagse doelstellingen in lijn met de huidige kabinetsplannen.

Bevorderen sportdeelname doelgroep jongeren 6-25 jaar

De schoolsportcoördinatoren en jeugdsportcoördinatoren organiseren dagelijks sportactiviteiten na schooltijd. In 2013 gebeurde dit op 83 scholen in het primair onderwijs, 16 scholen in het voortgezet onderwijs en 54 sportverenigingen. Daarnaast ondersteunen zij de Sporttuinen in de Schilderswijk en in Duindorp. In Laak en Escamp ondersteunt de gemeente de samenwerking van scholen met de schoolsportclub SCOOOL en het Sportteam Bouwlust. Aan de sportactiviteiten in schooljaar 2012/2013 deden 27.682 leerlingen mee. In totaal werden 1.996 sportcursussen gegeven.

Bevorderen sportdeelname volwassenen, senioren en kwetsbare Hagenaars

De gemeente investeert in sportstimuleringsprojecten om meer volwassenen, senioren en kwetsbare groepen zoals Hagenaars met een beperking of met overgewicht te verleiden te gaan sporten. Vanuit de rijksregeling 'Nationaal Actieplan Sport en Bewegen' zette Den Haag extra middelen hierop in via het Haags actieplan 'Sportief Gezond'. Op 74 basisscholen werkten de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding mee aan het programma voor de bestrijding van overgewicht bij kinderen. Op 15 scholen organiseerden speciaal opgeleide gymleerkrachten naschoolse sportactiviteiten voor circa 400-500 kinderen met motorische achterstand, met als doel deze kinderen op laagdrempelige wijze met meer zelfvertrouwen en vaardigheden te leren sporten. Vijftien VMBO-scholen werkten met een naschools sportplan, waardoor 1.500 jongeren wekelijks gingen sporten.

Om volwassen Hagenaars te verleiden tot een sportievere leefstijl werkte de gemeente met negen Haagse werkgeverorganisaties, waarmee een convenant was afgesloten, samen om werknemers in beweging te krijgen. De gemeente zelf stimuleert haar medewerkers met het programma 'Fit en gezond op je werk'. Daaraan namen meer dan 1.000 mensen deel. Acht buurtsportcoaches, actief bij zeven sportverenigingen, zetten sportactiviteiten op voor nieuwe ledengroepen als 55-plussers, onvoldoende actieve volwassenen en mensen met overgewicht. Zestien sportverenigingen organiseren specifieke activiteiten voor Hagenaars met een beperking. De Bewegcoach bracht meer dan 100 Hagenaars met een beperking onder bij een passende sportactiviteit. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de gemeente en een aantal zorginstellingen. Bij zorginstelling Middin sporten wekelijks meer dan 300 cliënten dankzij de samenwerking met de gemeente, de Stichting Sportbelang SGK en Teamplayers-projecten van de Haagse Hogeschool/Academie voor Sportstudies en ROC Mondriaan.

In 2013 zijn twee nieuwe fitplaatsen voor senioren in gebruik genomen. Daarmee zijn tussen eind 2011 en eind 2013 vijf openbare sportieve voorzieningen gerealiseerd, te weten drie fitplaatsen op het Escampcarré (bij korfbalvereniging Ready), aan de boulevard bij strandpaviljoen Heartbeach en in de Vlielandsestraat in Scheveningen, en twee Olga Commandeurpleinen bij zorginstellingen Houthaghe en De Schildershoek. Voor de ouderen was een instructieboekje beschikbaar en zij werden uitgenodigd voor een kennismakingscursus. Personeel van Houthaghe kreeg een training om senioren hierbij te begeleiden. De fitplaatsen zijn overigens ook geschikt voor jongeren en volwassenen. In 2013 verscheen een nieuwe uitgave van de 'Sport- en Bewegwijzer 55-plus' in een oplage van 10.000 exemplaren. De gemeente ondersteunt verenigingen die activiteiten voor senioren willen ontwikkelen, onder meer via fittesten waaraan in 2013 2.000 senioren deelnamen. Zo'n 800 55-plussers stroomden vervolgens in bij de activiteiten van onder meer sportverenigingen.

Buurthuis van de Toekomst

In het coalitieakkoord 'Aan de slag' is afgesproken om flink te investeren in de maatschappelijke functie van sportverenigingen. Het college wil accommodaties in de stad optimaal benutten door verschillende functies met elkaar te combineren zoals bibliotheken, zorg, welzijn, cultuur, onderwijs en sport. Daarnaast wil de gemeente de kracht van onder meer sportverenigingen beter benutten voor behoeften en vraagstukken uit de buurt. Daarom is het beleidskader 'Versterken wijkfunctie van sport' vastgesteld. Sportverenigingen kunnen, door de verenigingsaccommodatie uit te laten groeien tot een centrale ontmoetingsplek in de buurt, een Buurthuis van de Toekomst worden. Ook krijgen de sportverenigingen ondersteuning om samen met partners maatschappelijke activiteiten uit te voeren. In 2013 waren 27 sportverenigingen bezig met de ontwikkeling van een Buurthuis van de Toekomst. 17 sportverenigingen voldeden aan de gestelde criteria

en kregen het bordje 'Buurthuis van de Toekomst'. De inspanningen van sportverenigingen kregen ook landelijke waardering. Laakkwartier ontving van de KNVB de 'Meer dan Voetbal' Award. De onderscheiding werd uitgereikt door bondscoach Louis van Gaal. De Koninklijke Nederlandse Baseball en Softball Bond (KNBSB) riep Storks uit tot 'Vereniging van het jaar'. In totaal ontvingen 28 sportverenigingen een subsidie om hun sportaccommodatie te verbeteren. Quick opende in 2013 zijn nieuwe clubhuis en Manege De Eendenkooi opende een nieuwe kantine. Het budget van €2 miljoen voor investeringssubsidies ter verbetering van accommodaties in het kader van 'Buurthuis van de Toekomst' werd volledig besteed.

Verenigingsondersteuning en -stimulering

In 2013 verleende de gemeente de Haagse sportverenigingen zowel vraaggericht als pro-actief ondersteuning. De Helpdesk Verenigingsondersteuning ontving 227 vragen en voorzag de desbetreffende verenigingen van antwoord of advies. Daarnaast voerde zij 89 intake- en adviesgesprekken. 24 verenigingen kregen een trajectbegeleiding en bij 8 verenigingen is een projectmanager ingezet. In 2013 zijn bij 25 sportverenigingen vitaliteitsscans uitgevoerd. Ook werden verschillende bijeenkomsten en cursussen georganiseerd. In 2013 zijn 9 leergangen afgerond, waaronder die van Maatschappelijke Besturen, Social Media, Meer Vrijwilligers in Korte Tijd, Financieel Beheer en Besturen met een Visie. Hieraan namen 41 sportverenigingen deel. Verder vonden er 2 expertbijeenkomsten en 5 themabijeenkomsten plaats. Deze bijeenkomsten zijn door 110 sportverenigingen bezocht. Op 25 november vond in Kyocera Stadion het eerste Haagse Sportvoorzitterscongres plaats, dat op de belangstelling mocht rekenen van ongeveer 70 sportverenigingen. Tijdens het congres kozen zij gymnastiekvereniging Die Haghe tot de Haagse sportvereniging van het jaar. De tweede en derde prijs gingen naar respectievelijk voetbal- en cricketvereniging Quick en hockeyvereniging HDM.

De gemeente Den Haag stimuleert sporten in georganiseerd verband. Zij ziet ook graag dat sportclubs lid zijn van een bond die is aangesloten bij de nationale sportkoepelorganisatie NOC*NSF. Zo kunnen sportverenigingen die voor hun leden contributie afdragen aan een bij NOC*NSF aangesloten sportbond, bij de gemeente een kleine compensatie aanvragen voor het huren van een gymnastiekzaal.

Topsport

Den Haag werkt aan het optimaliseren van het Haagse topsportklimaat. Dit jaar vond naast het wereldkampioenschap Cross Triathlon in Kijkduin ook het wereldkampioenschap Nacra zeilen plaats voor de Haagse kust. Het Nacra zeilen heeft sinds 2012 een Olympische status. De zeilrace in Den Haag was het eerste formele WK met Olympische status en trok daarmee nationale en internationale belangstelling. De WK's in 2013 vormden de aanloop naar de komende jaren waarin Den Haag gaststad is van onder meer het WK hockey (2014) en het WK beachvolleybal (2015). Met de betrokken organisatoren en sportbonden worden de voorbereidingen getroffen. Om deze sporten te promoten trekt de gemeente samen op met diverse partijen in de stad zoals sportverenigingen, scholen, bedrijven en wijkorganisaties.

In 2013 ondersteunde de gemeente de North Sea Regatta, de City-Pier-City Loop, de Challenge Cup (kunstrijden op de schaats), het EK beachsoccer en de Grand Slam Beachvolleybal. Met deze evenementen wil de stad podia bieden aan sporters en jeugdig talent om hun prestaties verder te ontwikkelen en tevens een bijdrage leveren aan de versterking van het imago van sportieve wereldstad aan zee.

Om een optimaal sportklimaat te realiseren verleent de gemeente directe en indirecte steun. Het laatste gebeurt door onder meer middelen beschikbaar te stellen aan Den Haag Marketing en het Olympisch Netwerk Zuid-Holland. Deze organisaties verlenen steun en advies aan Haagse topsportorganisaties, waaronder 2 nationale en 8 regionale sporttrainingscentra en 12 topsportverenigingen, in sporten als zeilen, beachvolleybal, badminton, honkbal, rugby, shorttrack, roeien, voetbal en schaatsen. Dit varieert van op maat geleverde ondersteuning in bijvoorbeeld coaching en training tot voeding en het omgaan met media of clubfinanciën. In 2013 richtte NOC*NSF alle Olympisch Netwerken verspreid over Nederland opnieuw in. In het kader van het streven naar een metropoolgemeente voert Den Haag met Rotterdam een gezamenlijke lobby uit richting NOC*NSF voor een eigen centrum voor talenten en topsporters. Hierbij zijn ook Sportservice Zuid-Holland en het Olympisch Netwerk Zuid-Holland betrokken.

Ontwikkeling beachsporten

In januari 2013 verlengde de gemeente de samenwerking met de Nederlandse Volleybalbond tot en met 2016. De overeenkomst is gericht op het huisvesten en verder ontwikkelen van beachvolleybal als top- en breedtesport. Het bevorderen van het beachvolleybal als breedtesport krijgt extra aandacht door onder meer in wijken en op scholen meer bekendheid te geven aan beachsporten.

De KNVB liet eind 2013 weten per direct te stoppen met de ondersteuning van beachsocceractiviteiten. Aanleiding is een heroriëntatie binnen de bond ter voorkoming van een dreigend financieel tekort en een verslechtering van de concurrentiepositie met andere sporten.

Ontwikkeling zeezeilhaven

De gemeenteraad stelde in november 2013 het bestemmingsplan vast voor Scheveningen Haven. In dit plan zijn de faciliteiten voor de watersporten grotendeels meegenomen. Het programma geeft invulling aan de samenwerking met het Watersportverbond en het Innovatief Sportlaboratorium voor Zeilen om nationale talenten en toppers te ondersteunen. Samen met de partners in de watersport wordt getracht om marktpartijen te bewegen de zeilactiviteiten in Scheveningen verder te ontwikkelen.

WK hockey 2014

Het WK hockey 2014 werpt zijn schaduw vooruit. De voorbereiding voor de logistieke operatie van het realiseren van twee hockeystadions en parkeren/pendeldiensten, het betrekken van de stad bij het WK, de sportieve side events, de communicatie, de marketing en de vrijwilligersaanpak zijn in volle gang. De ondergrond voor het hockeykunstgras in het Kyocera Stadion is al aangebracht. Hierdoor kan de ombouw van voetbalkunstgras naar hockeykunstgras binnen de beschikbare tijd plaatsvinden, ook als ADO nacompetitiewedstrijden moet spelen. Diverse partijen bereiden sportieve, culturele en andere activiteiten voor, die gaan plaatsvinden op het Haags Hockey Plein. Met de opleidingen, scholen, hockeyverenigingen en de KNHB zijn voor alle doelgroepen sportieve side events ontwikkeld. De werving van Haagse ambassadeurs/City Hosts verloopt voorspoedig.

Financieel resultaat

€0,3 mln. V

Financiële afrekeningen subsidies

De definitieve afrekening van subsidies voorgaande jaren en lopend jaar leiden tot een incidenteel voordeel van €0,3 mln.

Sport- en spelaccommodaties

De gemeente beheert en exploiteert zeven zwembaden en zestien sporthallen. In de zwembaden zijn het sportzwemmen, het schoolzwemprogramma, recreatief zwemmen, zwemlessen en diverse doelgroepactiviteiten in 2013 op hetzelfde niveau gehandhaafd. De verhuur van sporthallen nam toe met 14 %, van 37.000 uren in 2012 tot 42.000 uren in 2013. Uit de stadsenquête blijkt dat de sporthallen in 2013 werden gewaardeerd met een 7,4 en de zwembaden met een 7,5. Dit is een iets hogere waardering dan in 2012.

Beheren en verbeteren bestaande sporthallen en zwembaden

In het kader van duurzaamheid en energiebesparing kregen diverse sporthallen en zwembaden LED-verlichting. Dit gold voor sporthal Hogevelde, zwembad Zuiderpark en alle kleedkamers van het zwemgedeelte en de sporthal van sportaccommodatie De Blinkerd. Sporthal Hogevelde werd ook voorzien van een akoestisch lamellenplafond.

Zwembad Zuiderpark onderging buiten de energiebesparing ook een modernisering op het gebied van esthetiek. Er kwamen nieuwe plafonds in de entreehal, recreatiezwemzaal en kleedkamers. De recreatiezaal en entreehal werden geschilderd en er zijn energiebesparende maatregelen doorgevoerd op het gebied van watercirculatie, -behandeling, -filtering, en -verbruik, evenals de bediening van speelattributen, chloordoseringen, luchtbehandeling, hergebruik spoelwater, meting waterkwaliteit en waterpompen. De recreatieve hoek van de zwemzaal in sportaccommodatie De Blinkerd werd gerenoveerd. De spanplafonds werden vernieuwd. In de groepskleedkamers kwamen akoestische lamellenplafonds. Alle kleedkamers van dit gedeelte en de tribune en gangen van de sporthal kregen nieuwe vloeren. De sportzaal werd voorzien van akoestische wandbeplating. De multifunctionele ruimte kreeg een nieuwe sportvloer en een akoestisch lamellenplafond. De oude waterleidingen werden grotendeels vervangen en er is een extra douchewand geplaatst in de zwemzaal.

In het therapeutisch zwembad Escamphof is het gehele bassin opnieuw betegeld. Ook zijn er afdekdeks geplaatst die elektronisch uitgerold kunnen worden over het zwemwater. Hierdoor koelt het water minder af. Dit bespaart energie. In sporthal 't Zandje werd de sportkantine geheel gerenoveerd. Er kwamen onder meer een uitbouw en een nieuw luchtbehandelingssysteem.

Herontwikkeling Zuiderpark

Den Haag realiseert in het Zuiderpark een nieuw (top)sport-onderwijscluster. Naast een topsporthal, een beachhal, een turnhal en een dubbele hal voor amateursport, komt er een onderwijsvoorziening met een doorlopende leerlijn van MBO, HBO en universiteit, gericht op sport. Nadat Vestia zich in 2012 als participant terugtrok hebben de gemeente en de Haagse Hogeschool het functionele programma aangepast. In september is het Voorlopig Ontwerp vastgesteld van het gebouw en van de openbare ruimte, inclusief het bovengronds parkeren. De gemeenteraad stemde in december in met de realisatie van de Sportcampus.

Als gevolg van de ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark en de daarmee noodzakelijke sloop van de enige overgebleven tribune van het Zuiderparkstadion, is met ADO Den Haag overeengekomen dat diens betaaldvoetbalactiviteiten volledig gaan plaatsvinden in het Kyocera Stadion. Met de biljartorganisatie Samonda, behalve ADO Den Haag ook gebruiker van ruimten onder de overgebleven tribune van het Zuiderparkstadion, werd overeenstemming bereikt over een vervangende accommodatie aan de

Genemuidenstraat. Eind december droeg Samonda het gebouw over aan de gemeente en verhuisde naar haar nieuwe onderkomen.

Ontwikkeling vijftig-meterzwembad

Het Hofbad, een 50-meterbad, blijkt een enorme aanwinst voor de stad. Niet alleen veel inwoners uit het stadsdeel Leidschenveen/Ypenburg maken hiervan gebruik, maar er komen ook mensen uit andere stadsdelen en omliggende gemeenten. Het Hofbad trok in 2013 bijna 300.000 bezoekers.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst		Actuele begroting		Resultaat		Ontwerp-begroting	
	2013		2013		2013		2013	
Lasten	62.439		63.542		1.103	V	58.889	
Baten	10.698		10.034		664	V	9.872	
Saldo exclusief reserves	51.741	N	53.508	N	1.767	V	49.017	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	3.232		3.232		-	-	2.706	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	6.317		7.777		1.460	N	6.544	
Saldo inclusief reserves	48.656	N	48.963	N	307	V	45.179	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

De gerealiseerde onttrekking aan reserves is € 6,3 mln. dat is € 1,5 mln. minder dan begroot. Zie toelichting bij reserves welke reserves het betreft en wat de oorzaak is.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst		Uitkomst		Verschil	
	2013		2012		2012-2013	
Lasten	62.439		55.566		6.873	N
Baten	10.698		9.149		1.549	V
Saldo exclusief reserves	51.741	N	46.417	N	5.324	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	3.232		3.205		27	N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	6.317		5.629		688	V
Saldo inclusief reserves	48.656	N	43.993	N	4.663	N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Een hogere last in 2013 ten opzichte van 2012 wordt veroorzaakt door aanleg van een onderlaag en kunstgrasveld in het Kyocera stadion.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Reserve olympisch fonds	0	850	0	0	1.900
Reserve Topsport	1.015	1.006	0	1.015	1.040
Reserve combifuncties brede school, sport en cultuur	1.875	3.818	0	1.875	4.062
Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	342	643	0	342	775
Reserve krachtwijken sport	0	0	0	0	0
Totaal	3.232	6.317	0	3.232	7.777

Aan de reserve Olympisch Fonds is minder onttrokken dan begroot. Dit komt door de latere betaling van de fee aan de hockeybond. Verder is minder besteed aan combinatiefunctionarissen en het Nationaal Actieplan Sport en Bewegen waardoor minder is onttrokken aan de reserves Combinatiefunctionarissen en Nationaal Actieplan Sport en Bewegen.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	7.402	5.940	10.485
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	8.143	6.997	7.828
Investerings	3.052	6.818	16.843

Reserves

Het verschil op de uitkomst van het eindsaldo van de reserves ten opzichte van de begroting van € 1,4 mln. wordt voornamelijk veroorzaakt door de lagere onttrekking op de reserve Olympisch fonds ad € 1,050 mln. Dit is het gevolg van een latere betaling van de fee aan de hockeybond.

Voorzieningen

De stand van de voorzieningen ten opzichte van begroot is € 1,1 mln. lager. Dit komt voor een groot deel door de voorziening onderhoud buitensportaccommodaties en de voorziening gebruikersonderhoud sportaccommodaties. Per saldo is € 0,545 mln. minder besteed dan begroot. Aan de hand van inspecties is een deel van het geplande onderhoud verschoven.

Investerings

Het saldo van investeringen is € 3,8 mln. lager dan begroot. Dit komt doordat het Sportkwadrant Zuiderpark vertraging heeft opgelopen. Omdat ADO besloot de trainingen in het Kyocera stadion te verzorgen, moest het plan van de nieuw bouw worden aangepast. Drie velden zijn aangelegd maar de damwanden, het parkeerterrein en overige infrastructurele maatregelen zijn uitgesteld tot na oplevering van de nieuwbouw van de club- en kleedaccommodatie av ADO amateurs. Verder is vertraging opgetreden bij het Sportcomplex Aagje Dekenlaan. De oplevering van het multifunctionele gebouw aan de Roemer Visscherstraat is verlaat. De oplevering van de restantgebouwen heeft nog niet plaatsgevonden. Terreininrichtingen konden mede door de weersomstandigheden in 2013 niet meer worden uitgevoerd. Het parkeerterrein is wel aangelegd maar de afrekening van het gemeentelijk aandeel is nog niet ontvangen.

2.14 Programma Media/ICT in de stad, Monumenten en Archeologie

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De monumenten en beschermde stadsgezichten zijn een rijk bezit. Het monumentenbeleid heeft als doel het architectuur en stedenbouwkundig historisch waardevolle elementen in de stad zodanig in stand te houden dat deze zowel een functie kunnen blijven vervullen in het stedelijke leven als een waardevol belevingsaspect vormen voor de huidige en toekomstige generaties.

De gemeente streeft ernaar de archeologie van Den Haag duurzaam te beheren, te onderzoeken en de kennis erover uit te dragen.

Lokale media geven een stad kleur. De publieke lokale omroep , Den Haag FM en TV , heeft de samenwerking met de regionale omroep RTV West verder geïntensiveerd. Het netwerk van muurkranten is gegroeid en gemoderniseerd. Er zijn samenwerkingsinitiatieven ontplooid op gebied van cyber security en van ICT toepassingen op het terrein van evenementen en veiligheid. Wifi netwerken zijn uitgebreid en marktpartijen krijgen bij de aanleg van glasvezel vanuit de gemeente optimale ondersteuning.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje ‘financieel resultaat’ voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
Monumentenzorg	1,6	0,1	1,6 N	1,5 N	0,1 N
Archeologie	1,8	-	1,8 N	1,9 N	0,0 V
Media/ICT in de stad	1,7	-	1,7 N	1,7 N	0,0 V
Media/ICT in de stad	-	-	- -	- -	- -
Totaal	5,1	0,1	5,0 N	5,0 N	0,0 N

Monumenten

Drie onderzoeken naar cultuurhistorische waarden zijn gepubliceerd, over: ‘het funerair erfgoed’ over begraven, sporen van onze band met Nederlands-Indië in het Haagse stadsbeeld (*‘Sporen van Smaragd’*) en objecten uit de Wederopbouwperiode. In de eerste plaats in de vorm van drie boeken in de gemeentelijke VOM-reeks. Aan twee projecten werd een expositie in het Haags Informatiecentrum (Atrium) gewijd. De uitkomsten van het project *‘Sporen van Smaragd’* werden op de TongTongFair 2013 prominent gepresenteerd in een informatiestand en op een symposium.

Vijf gesubsidieerde restauraties kwamen tot een afronding: de voormalige H.B.S. (Bleijenburg 38), de Nieuwe Badkapel fase 1 (Nieuwe Parklaan 90), ‘t Hooftshofje (Assendelftstraat 53-89), het Tolhek (Kerkhoflaan) en de geschilderde muurreclame ‘Van Osselen’ (Kazernestraat 4). In samenwerking met de Stichting Carillon Den Haag werden twee historische klokken teruggeplaatst: het ‘Boterklokje’ aan de Boterwaag en de sinds 1798 verdwenen tweede luidklok in de toren van de Oude Kerk op Scheveningen.

Het kennis delen en kennis uitdragen kreeg een flinke impuls met de lancering van de website www.monumentenzorgdenhaag.nl. Een groot deel van de binnen de gemeente opgebouwde kennis over de Haagse monumenten en stadsgezichten is nu voor iedereen beschikbaar. Op de Open Monumentendag, met als thema *'Macht & Pracht'*, waren 85 gebouwen opengesteld. Op deze dag werd de Haagse Monumentenprijs 2013 uitgereikt. Het Haagse publiek kende de prijs toe aan de voormalige H.B.S.. Om het erfgoed in de Binckhorst extra onder de aandacht te brengen beleefde dit gebied dit jaar een eigen open monumentendag in de vorm van een 'erfgoeddag'.

Het aanwijzen van beschermde monumenten in de 'Winkelkern' beleefde een volgende fase, waardoor 16 panden in de Korte Poten en aan het Plein aan de gemeentelijke monumentenlijst werden toegevoegd. Het pand Wijndaelerweg 5-7-9 heeft een beschermde status gekregen vanwege de aan het gebouw verbonden geschiedkundige herinneringen (mei 1940: 'Slag om de Residentie').

Archeologie

Alle aanvragen voor bouwprojecten of andere bodemingrepen zijn beoordeeld op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem. Bij nieuwbouwprojecten probeert Den Haag de archeologische vindplaatsen zoveel mogelijk te behouden, te integreren in de nieuwbouw of als inspiratiebron te gebruiken. Zo is een plan gemaakt om een 16e eeuwse riool in te passen in de openbare ruimte rondom het Rabbijn Maarsenplein. Er wordt gewerkt aan het opnemen in de bestrating van de 15e eeuwse Uiterste poort aan de Korte Vijverberg.

Wettelijk is bepaald dat archeologisch onderzoek integraal deel uitmaakt van het ruimtelijke ordeningsproces. Dat speelt bij kleine en grote ruimtelijke projecten in Den Haag, zoals de Rotterdamsebaan, Erasmusveld, ICC, Eurojust, Madestein-Vroondaal, Binnenhof e.o., RandstadRail maar ook bij veel riool vernieuwingen en herinrichtingen. Daarnaast is er in 2013 een begin gemaakt met het opzetten van een nieuwe (regionale) Archeologische Geologische kaart.

Wanneer er archeologisch erfgoed wordt verwacht, volgt vooronderzoek. Wanneer bij een bodemingreep een archeologische vindplaats niet te behouden is, dan wordt die opgegraven, gedocumenteerd en gerapporteerd. De gemeente heeft in 2013 5 vooronderzoeken, 8 archeologische begeleidingen en 8 opgravingen uitgevoerd.

De resultaten van archeologische onderzoeken worden gebruikt voor bewustwording en kennisvermeerdering over het verleden van onze stad. De gemeente heeft in 2013 zo'n 50 lessen voor basisscholen gegeven in het Cultuurmenu en heeft in totaal 6 exposities georganiseerd. De tentoonstelling over het Romeinse fortje bij Ockenburgh was in het Haags Historisch Museum en in het Museon te zien en daarna in het Archeologiehuis van de provincie Zuid-Holland bij het Archeon. Verder was de tentoonstelling over het onderzoek aan de Bierstraat in het Atrium aan het Spui en aan de Leyweg te zien en was er een kleine tentoonstelling in de bibliotheek Ypenburg.

Daarnaast zijn 6 publicaties uitgebracht. In totaal zijn zo'n 34 publieksactiviteiten verzorgd, waaronder de maandelijkse lezingen in de Tempel, met tussen de 40 en 50 belangstellenden per keer, diverse rondleidingen en presentaties in de Tempel en lezingen elders.

Media/ICT in de stad

Met de start van de bouw van een nieuwe studio in het pand van RTV West is de samenwerking tussen Den Haag FM / TV letterlijk vorm gegeven. FunX kon ook in 2013 op gemeentelijke steun rekenen. De

samenwerking met het Haags Perscentrum Nieuwspoort leidde tot een succesvolle Nacht van de Journalistiek voor jonge journalisten. Met Media partners werd de uitreiking van de belangrijkste Journalistieke jaarprijzen “De tegels” gerealiseerd en vond ook de Haagse communicatie dag plaats.

In 2013 zijn er meer deelnemers en beeldschermen gekomen van de digitale muurkrant. Er zijn momenteel ruim 80 deelnemers met in totaal 320 schermen in Den Haag. Het afgelopen jaar zijn er onder meer nieuwe muurkranten geplaatst in het openbaar onderwijs, de Centra voor Ouderen, het buurtcentrum De Mussen in de Schilderwijk en samen met de stadsdeelorganisatie in Segbroek. Ook is met het Fonds Huisartsen in Achterstandswijken een pilot gestart door de digitale muurkrant in de wachtruimtes van aangesloten huisartsen op te hangen.

Levendige ICT sector

‘PITCH The Hague’ heeft een aantal bijeenkomsten (ICT-café’s) gehouden. Daarnaast is de landelijke conferentie Den Haag Telecom georganiseerd. In samenwerking met de Haagse Hogeschool is in 2013 invulling gegeven aan een monitor van de Haagse ICT-sector.

Binnen Stedenlink – een samenwerkingsverband van (grote) steden op het gebied van ICT-innovatie – heeft op 6 maart 2013 de gemeente wethouder VDMO in dit verband het ‘Smarter city convenant’ met de minister van Economische Zaken ondertekend namens de G4. Er lopen onder meer samenwerkingsinitiatieven op gebied van cyber security en veiligheid rond grote evenementen. Deze inspanningen hebben het doel de Haagse ambitie als veiligheidsstad en The Hague Security Delta te ondersteunen.

Breed beschikbaar internet

In het streven naar snel en breed beschikbaar internet in Den Haag, zowel voor bewoners als voor bezoekers hebben Reggefiber en de gemeente overeenstemming bereikt om de stad te voorzien van een open glasvezelnetwerk. Afhankelijk van de belangstelling per wijk zal de aanleg plaatsvinden van 2013 tot circa 2020. Afspraken zijn gemaakt voor de wijk Benoordenhout.

Daarnaast zijn in 2013 er in Den Haag steeds meer plekken met gratis WiFi beschikbaar gekomen. De gemeente Den Haag heeft in de acht stadsdeelnkantoren een WiFi-netwerk gerealiseerd dat voor alle bezoekers gratis te gebruiken is. Dit jaar volgden private partijen met onder andere Kijkduin (winkelcentrum, strand), Scheveningen (jachthaven) en het Plein. Samen met Ziggo is de gemeente een pilot gestart om op centrale locaties in de krachtwijken gratis publieke WiFi te realiseren.

Versterking digitale vaardigheden

Inwoners van Den Haag konden met hulp van de gemeente werken aan hun digitale vaardigheden. Er is aansluiting gevonden bij de landelijke “Digisterker”-aanpak. In een pilot met de Bibliotheek is gestart met de ontwikkeling van e-overheids cursussen voor burgers.

Open data

Er zijn in 2013 diverse open datasets beschikbaar gesteld, waaronder ICT-project/portfolio, subsidieregister stadsdelen, bekendmakingen en meldingen openbare ruimte. Via het duurzaamheidsportaal zijn extra open data ontsloten.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013
Lasten	5.122		5.009		113	N	4.843
Baten	79		-		79	V	-
Saldo exclusief reserves	5.043	N	5.009	N	34	N	4.843
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-		-		-	-	-
Saldo inclusief reserves	5.043	N	5.009	N	34	N	4.843

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013
Lasten	5.122		5.573		451
Baten	79		542		463
Saldo exclusief reserves	5.043	N	5.031	N	12
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	-		735		735
Saldo inclusief reserves	5.043	N	4.296	N	747

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	0	0	0
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	68

2.15 Programma Maatschappelijke ondersteuning

Coördinerend portefeuillehouder: Karsten Klein

Het programma Maatschappelijke Ondersteuning is gericht op twee hoofddoelen te weten:

- het stimuleren van participatie in de samenleving;
- het ondersteunen van mensen met beperkingen.

De verhouding tussen burgers, maatschappelijke organisaties en overheid is aan verandering onderhevig.

Den Haag gaat van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij, waarin meer burgers en maatschappelijke organisaties hun verantwoordelijkheid voor de samenleving nemen door vrijwillige inzet en initiatief. Daar waar nodig ondersteunt de gemeente.

Topindicator

De Wmo-voorzieningen dragen vooral bij aan het langer zelfstandig wonen en aan het blijven meedoen aan de maatschappij. Met het huidige voorzieningenaanbod slaagt de gemeente Den Haag hier in toenemende mate in.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
Het aandeel klanten met een Wmo-voorziening dat aangeeft dat deze voorziening bijdraagt aan het zelfstandig kunnen blijven wonen.	89%	89%	87%	84%

Bron: SGBO-onderzoek tevredenheid cliënten WMO

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld. In dit programma is een onderverdeling gemaakt in de activiteiten 'Participatie' en 'Ondersteuning'.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Participatie						
Ruimtebediende wijkcentra	3,6	2,5	1,1	N	0,4 V	1,5 N
Emancipatie	1,4	0,3	1,2	N	1,5 N	0,3 V
Sociaal cultureel werk	25,9	2,1	23,8	N	24,0 N	0,2 V
Ruimtebediende wijkcentra (CVO)	10,4	11,3	1,0	V	0,8 V	0,1 V
Samenlevingsopbouw (opbouwwerk m.n. Boog)	1,7	-	1,7	N	1,9 N	0,1 V
Vrijwilligerswerk	4,6	0,2	4,4	N	4,4 N	0,1 V
Maatschappelijk activeringswerk	0,4	-	0,4	N	0,4 N	0,0 N
Sociaal cultureel werk gehandicapten	1,0	-	1,0	N	1,0 N	0,0 N
Interne/ externe leveringen (OCW)	0,1	0,1	-	-	- -	- -
Ondersteuning						
Maatschappelijk werk	8,8	-	8,8	N	10,0 N	1,2 V
Mantelzorg	2,1	0,0	2,1	N	2,7 N	0,7 V
Advies, informatie en sociaal juridische diensten	10,6	0,5	10,0	N	10,4 N	0,4 V
Ondersteuning ouderen	4,2	-	4,2	N	4,5 N	0,3 V
Ouderenparticipatie	2,6	0,7	1,9	N	1,6 N	0,3 N
Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten	10,9	0,0	10,9	N	10,9 N	0,0 V
Vervoer ouderen en gehandicapten	26,4	1,8	24,6	N	24,6 N	0,0 V
Hulp bij het huishouden ouderen en gehandicapten	54,6	9,8	44,8	N	44,8 N	0,0 N
Totaal	169,1	29,4	139,7	N	141,4 N	1,7 V

Participatie

Beheer welzijnsaccommodaties

Het beheer van de welzijnsaccommodaties is in 2013 gecentraliseerd bij de Centrale Vastgoed Organisatie Den Haag (CVDH). Resultaten op de rendabele welzijngerelateerde panden worden verrekend met de (egalisatie)reserve exploitatie rendabele panden.

Financieel resultaat	€ 1,5 mln. N
<i>Dotatie aan reserve Rendabele panden</i>	<i>€ 1,0 mln. N</i>
Door leegstand is huurderiving ontstaan. De reserve rendabele panden kan hierdoor niet meer als buffer worden gebruikt. De reserve wordt aangevuld met € 1 mln.	
<i>Overige</i>	<i>€ 0,5 mln. N</i>

Emancipatie

Het ROC Mondriaan en Yasmin hebben samen een training ontwikkeld die vrouwen voorbereidt op studeren aan een MBO. Er zijn drie projecten in de Schilderswijk gestart om vrouwen in een geïsoleerde positie te bereiken. In 2013 vonden in totaal 30 debatten, lezingen, vadercursussen, zaalgesprekken, voorlichtings- en dialoogbijeenkomsten plaats met als onderwerp 'mannenemancipatie'. Hieraan namen circa 2.000 mannen deel. In het kader van acceptatie en veiligheid van LHBT (Lesbisch Homo Bisexueel en Transgender) zijn 20 maatschappelijke instellingen ondersteund om de acceptatie van homoseksualiteit te bevorderen. Aan de hiervoor georganiseerde bijeenkomsten namen ongeveer 1.800 Hagenaars deel. Het COC heeft 140 voorlichtingsbijeenkomsten op scholen verzorgd en 650 leerlingen hebben meegedaan aan een project van bureau discriminatiezaken 'vooroordelen en ruimte geven aan andersdenkenden'. Voor de eerste keer vond er een Lesbian festival plaats waarbij het vergroten van de acceptatie en zichtbaarheid van lesbische en biseksuele vrouwen en transgender vrouwen centraal stond; Van 15 tot en met 17 mei 2013 is in Den Haag een internationale conferentie over homo-emancipatie gehouden. De gemeente Den Haag was medeorganisator.

Vrijwilligerswerk

Een belangrijk speerpunt van het dit programma is het vergroten van de participatie door het stimuleren van vrijwilligers. Daarvoor is het Aanvalsplan vrijwilligers opgesteld. Inmiddels is het percentage Hagenaars dat vrijwilligerswerk doet sterk gestegen. Deze periode is gestart met 18%. Onze ambitie was dat 25% van alle Hagenaars vrijwilligerswerk zou doen. Inmiddels doet 27% van de Hagenaars vrijwilligerswerk. Deze toename is op een aantal manieren bereikt. Allereerst zijn de bestaande vrijwilligers en hun organisatie in Den Haag gehonoreerd en op hun waarde voor de stad gewezen. Zo is er niet bezuinigd op het vrijwilligerswerk, zijn de traditionele sectoren waar vrijwilligers actief zijn, zoals zorg en sport, extra kracht bijgezet. Daarnaast zijn nieuwe doelgroepen aangeboord zoals expats, young professionals en migranten. Tevens zijn in het kader van het project tegenprestatie bijna 4.000 mensen met een uitkering geactiveerd om vrijwilligerswerk te gaan doen. Niet alleen de gemeente heeft hier een activerende rol gehad maar ook het Haagse bedrijfsleven. In november 2013 is een congres georganiseerd waar aan genodigde ondernemers is getoond wat maatschappelijk betrokken ondernemen oplevert. Verder is het professionele welzijnswerk in plaats van aanbieder van activiteiten omgebogen naar het stimuleren van het zelforganiserend vermogen van vrijwilligers. Praktische dienstverlening zoals de Burenhulpcentrale, een particuliere vervoersdienst en de vrijwilligersvacaturebank zijn geoperationaliseerd en hebben hun plek in de stadsdelen ingenomen.

Buurthuis van de toekomst

In 2013 lag de focus in de uitvoering van het project Buurthuis van de Toekomst op het aanspreken van nieuwe doelgroepen in de stadsdelen, zoals het mkb en zzp-ers. Daarnaast richtte het project zich in 2013 op het realiseren van méér multifunctioneel accommodatiegebruik (mfa-gebruik) en het bevorderen van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen maatschappelijke organisaties. De subsidieregeling Impuls Buurthuis van de Toekomst leverde een financiële impuls voor het realiseren van méér mfa-gebruik. Door de 8 Ontmoetingsavonden Buurthuis van de Toekomst in 2013 is het bedrijfsleven, via speeddatesessies, in contact gekomen met diverse maatschappelijke organisaties. Gemiddeld werden deze avonden in 2013 door 35 maatschappelijke organisaties en 33 bedrijven bezocht. Voor de bedrijven bleek vooral de drieslag klanten, imago en goed gesitueerd zijn in de wijk, de belangrijkste motivatie om deze avonden te bezoeken en nieuwe contacten te leggen.

In 2013 zijn er ook nieuwe ambassadeurs Buurthuis van de Toekomst geworven. In totaal functioneren er nu negen ambassadeurs die elk vanuit de eigen ervaring informatie kunnen overbrengen aan Buurthuizen

van de Toekomst in spé. Ook worden zij ingezet om andere gemeenten te ontvangen die geïnteresseerd zijn in het concept.

In totaal zijn er in 2013 22 accommodaties extra gelabeld als een Buurthuis van de Toekomst en heeft in het najaar van 2013 de viering van het 25e Buurthuis van de Toekomst plaatsgehad. Onder deze 25 Buurthuizen van de Toekomst is in het najaar van 2013 ook een onderzoek uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat er in de uitvoeringsperiode van het project méér mfa-gebruik en méér samenwerking tot stand is gekomen. Hiermee zijn de doelstellingen van het beleid behaald.

Ondersteuning

Maatschappelijk werk

Het algemeen maatschappelijk werk, Den Haag Op Maat en de Centra voor Jeugd en gezin zijn beter gaan samenwerken waardoor taken effectiever kunnen worden verdeeld. In toenemende mate vragen burgers die als gevolg van de crisis in problemen zijn geraakt om hulp zoals ZZP'ers die failliet zijn gegaan. Door het ontbreken van een uitkering komen zij in financiële problemen. Daarnaast wordt meer hulp gevraagd rond eenzaamheid en psychische problemen.

Vorbereiding naar een nieuwe Wmo

De gemeente heeft in 2013 voortvarend de voorbereiding op de decentralisatie van de langdurige zorg opgepakt. Zo zijn er diverse onderzoeken uitgevoerd naar de nieuwe doelgroepen en de ondersteuning die zij ontvangen. Er zijn op verzoek van de gemeente 3 onafhankelijke expertgroepen ingesteld die adviezen hebben geformuleerd over zaken als toegang, bekostiging en inrichting van voorzieningen. Deze adviezen zijn gepresenteerd in stadsbrede werkbijeenkomsten en zijn inbreng voor het te ontwikkelen beleid. Met de overkoepelende 3D aanpak is bovendien een basis gelegd voor het integraal organiseren van de nieuwe dienstverlening aan de burger.

Financieel resultaat	€ 1,2 mln. V
<i>Vertraging decentralisatie AWBZ Begeleiding</i>	<i>€ 0,9 mln. V</i>
Vanwege de vertraging van de invoering AWBZ Begeleiding van 2013 naar 2015 zijn minder invoeringskosten gemaakt. De kosten worden in 2014 gemaakt en omdat het Rijk de middelen met een specifiek doel heeft verstrekt, wordt via resultaatbestemming voorgesteld de middelen te reserveren voor 2014.	
<i>Vrijval subsidies voorgaande jaren</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
<i>Bij de definitieve afrekening van subsidie uit voorgaande jaren is € 0,1 mln. minder vastgesteld.</i>	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Mantelzorg

In 2013 ontvingen 1.600 overbelaste mantelzorgers, die geen ondersteuning ontvingen, begeleiding naar direct beschikbare ondersteuning. Het doel hiervan is deze mantelzorgers bij te staan zodat zij hun taak kunnen blijven uitvoeren. Het aanbod van zorg en ondersteuning is laagdrempelig gemaakt door middel van de website www.respijtwijzerdenhaag.nl. Maandelijks is er een pagina met informatie over mantelzorg en respijtzorg verschenen in de Stadskrant.

Organisaties die mantelzorgers met vrijwilligers ondersteunen hebben in 2013 extra subsidie gekregen. Deze organisaties bieden met behulp van vrijwilligers de overbelaste mantelzorgers steun aan. Meer kennis is ontwikkeld over het thema mantelzorg door de Stichting Transmurale Zorg en de lector mantelzorg aan De Haagse Hogeschool. Deze kennis is ingezet in opleidingen en b.v. de Taskforce Mantelzorg. Ook PEP Den Haag geeft hiervoor trainingen.

Voor mensen met dementie zijn in de stad 14 ontmoetingscentra geopend waar activiteiten worden georganiseerd. Mensen kunnen hier meerdere dagdelen per week terecht kunnen voor recreatieve en sportieve activiteiten. Voor de mantelzorgers zijn er bijeenkomsten en ontmoetingen met lotgenoten. Ook kunnen ze informatie inwinnen en hun persoonlijke situatie bespreken met een hulpverlener. De partner van deze mensen worden hiermee ontlast. In de stad zijn 23 burenhulpcentrales gestart die mensen de mogelijkheid geeft om hele praktische steun dichtbij en in de buurt te organiseren.

Toelichting financieel resultaat	€0,7 mln. V
---	--------------------

Vrijval subsidies voorgaande jaren

Bij de afrekening van subsidies uit voorgaande jaren is €0,7 mln. minder vastgesteld.

Advies, informatie en sociaal juridische diensten

Mensen met complexe juridische vraagstukken kunnen een beroep doen op de sociaal raadsliden. De vragen hier hebben vaak betrekking op sociale zekerheid en het zorgaanbod. Er zijn in 2013 iets minder hulpvragen afgehandeld dan in 2012. Door een toename van complexiteit was per hulpvraag meer tijd nodig. Professionals van andere instellingen die worden geconfronteerd met cliënten met juridische vraagstukken kunnen via een speciaal contactpunt informatie verkrijgen, om hun cliënten beter van dienst te kunnen zijn. Voor meldingen van meervoudige problematiek is de Meldcode ingericht. Hiervan is ongeveer even vaak gebruik gemaakt als in 2012. Het betreffen onder meer crisismeldingen, zoals bij direct dreigende huisuitzetting of afsluiting van gas, licht en water.

Financieel resultaat	€0,4 mln. V
-----------------------------	--------------------

Het resultaat op het product Advies, informatie en sociaal juridische diensten is €0,4 mln. voordelig. Het resultaat wordt voornamelijk veroorzaakt door gemiddeld lagere bezetting over het jaar.

Ouderen

Het ouderenbeleid gaat uit van de drie doelen goede participatie, ondersteuning en zorg. In 2013 is ervaring opgedaan met het Centrum voor Ouderen, één adres waar ouderen voor al hun vragen terecht kunnen en van waaruit de regie op de noodzakelijke ondersteuning wordt geregeld. Deze drie pilots Centra voor ouderen zijn uitgevoerd en geëvalueerd. Gekozen is voor een model voor het Centrum voor Ouderen waarbij, onder gemeentelijke regie, de samenwerking tussen zorg en welzijnspartijen wordt gegarandeerd, waarbij de oudere terecht kan op één adres, niet van het kastje naar de muur wordt verwezen, waarbij er een duidelijke eindverantwoordelijkheid in de ondersteuning wordt afgeregeld. Het Centrum voor Ouderen is in Haagse Hout, Escamp en Scheveningen. In 2014 worden nog 5 Centra voor Ouderen gerealiseerd zodat in elk stadsdeel een inlooppunt beschikbaar is. Deze centra zijn ondergebracht in bestaande zorg- en welzijnsaccommodaties.

In 2013 is het aantal sport- en fitplaatsen voor ouderen uitgebreid met 2 zogenaamde Olga Commandeurpleinen, met aangepaste apparaten voor de sportende ouderen. Voor de derde keer is het jaarlijkse keurmerk de 'Gouden Bordjes' uitgereikt (2 goud, 16 zilver, 15 brons en 1 lood). Het keurmerk wordt goed ontvangen, zowel door de zorginstellingen als door de Haagse ouderen. Er waren dit jaar daarom 57 maaltijdaanbieders aangesloten (15 meer dan in 2012). Er zijn afspraken gemaakt om het keurmerk 'Gouden Bordjes' voor de langere termijn te borgen en landelijke bekendheid te geven. Een nieuwe gids 'Den Haag aan Tafel' met de actuele ranking is in augustus breed verspreid.

Met de campagne Slim Oud zijn ouderen gewezen op het belang van gezonde voeding, goed bewegen en op gewicht blijven (Het Engelse slim is slank). In 2013 is voor dit doel een digitaal platform opgericht. Met ROC Mondriaan is in 2013 een project eetmaatjes van de grond gebracht waarbij leerlingen van ROC Modriaan maatje worden met een ouderen. Samen boodschappen doen, samen koken, samen actief. Het aantal burenhulpcentrales is gestegen tot 23, het aantal deelnemers naar ruim 4.000. Samen hebben zij meer dan 10.000 hulpvragen opgevangen. 3.000 ouderen hebben huisbezoek ontvangen van een vrijwilliger die aangesloten is bij een van de Haagse welzijnsinstellingen. In 2013 bleek dat een derde van de bezochte ouderen kwetsbaar is. Deze ouderen hebben direct ondersteuning aangeboden gekregen.

De verbetering van de kwaliteit van de zorg van de Haagse verpleeg- en verzorgingstehuizen is in 2013 een aandachtspunt geweest in de 'Tafel van kwaliteit'. Gezien de actuele landelijke ontwikkelingen stonden dit jaar ook de AWBZ-transitie, de gevolgen van de maatregelen op het gebied van scheiden van wonen en zorg voor de verzorgingshuiszorg, en mogelijke innovaties in de zorg centraal. Omdat vroege herinneringen belangrijk zijn voor mensen met dementie om de brug naar het heden te kunnen slaan zijn in 2013 de voorbereidingen getroffen voor een herinneringsmuseum. Het eerste gedeelte van het in Escamp gevestigde museum wordt in januari 2014 geopend. In 2013 zijn in Scheveningen, Loosduinen en Haagse Hout Alzheimer Cafés opgericht. Een Alzheimer Café is een maandelijks informele bijeenkomst voor mensen met dementie, hun naasten, hulpverleners en belangstellenden. In 2013 startte het project Zwem-dementie. Studenten HBO-V van de Haagse Hogeschool zwemmen met ouderen met dementie.

Ouderen moeten zo lang mogelijk actief kunnen deelnemen aan de samenleving. Daarom is sterk gestuurd op meer mogelijkheden voor ouderen om anderen te ontmoeten. Het aantal actieve ouderensociëteiten, dat gebruik maakt van de sociëteitenregeling Ouderen, is in 2013 gegroeid van 160 naar 308;

In alle 23 burenhulpcentrales kunnen ouderen een beroep doen op de mogelijkheid om zich te laten vervoeren door vrijwilligers voor bezoek aan familie, huisarts, e.d. Zij kunnen via deze voorziening ook zelf hun diensten aanbieden aan buurtgenoten die daar om vragen. Samen met de bibliotheek en het Haagse gemeente archief zijn in 2013 vier verhalentafels georganiseerd.

Financieel resultaat Ondersteuning ouderen

€0,3 mln. V

Vrijval subsidies voorgaande jaren

Bij de definitieve afrekening van subsidie uit voorgaande jaren is €0,3 mln. minder vastgesteld.

Financieel resultaat Ouderenparticipatie

€0,3 mln. N

Hogere besteding project Oud is in

In 2013 is meer besteed aan ouderenparticipatie via het project Oud is in. De overschrijding wordt gecompenseerd door een voordeel in subsidieafrekening voorgaande jaren

Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten

Er zijn in 2013 2.477 woningaanpassingen (inclusief trapliften) gerealiseerd. Dat is 20% minder dan in 2012. Deze afname komt vooral doordat er minder stallingen voor scootmobielen zijn geplaatst. Het aantal geplaatste trapliften is redelijk gelijk gebleven.

Financieel resultaat

€0,0 mln.

Het resultaat op woonvoorzieningen is €0,9 mln. voordelig. Dit wordt gedoteerd aan de egalisatiereserve individuele voorzieningen Wmo en komt daarom niet in het resultaat tot uitdrukking. Het resultaat van €0,9 mln. is als volgt opgebouwd:

Vergoeding woningaanpassing

€ 0,9 mln. V

Binnen de voorziening vergoeding woningaanpassing valt ook het creëren van een stalling voor scootmobielen. Het voordeel is ontstaan door een aantal oorzaken. Ten eerste zijn er minder stallingen benodigd (strengere selectie, o.a. kijken of stalling in woning kan) dan verwacht, ten tweede wordt voor een goedkopere oplossing gekozen (geen dure stalling meer plaatsen, maar verstrekken van een afdekhoes). Dat heeft in 2013 tot een besparing van ca. €1,0 mln. geleid.

Vervoers- en woonvoorzieningen voor ouderen en gehandicapten

De Taxibus is een essentiële vervoersvorm om mensen met beperkingen te laten participeren in de samenleving. In 2013 werden bijna 600.000 ritten uitgevoerd, circa 6% meer dan in 2012. Om de kwaliteit te meten wordt gekeken naar het aantal ritten, het aantal op tijd uitgevoerde ritten en het aantal bezwaren. Dit jaar werd 93,6% van de ritten op tijd uitgevoerd, in 2012 was dat nog 92,4%, de norm is 93%. Het aandeel gegronde bezwaren ten opzichte van het aantal uitgevoerde ritten bedraagt 0,11%. De norm is 0,18%. Naast deze kwaliteitsmetingen is ook een aanvullend onderzoek gedaan met behulp van zogenaamde mysterie-guests. Anonieme klanten hebben deelgenomen aan het vervoer en de gemeente kwalitatieve adviezen gegeven die de vervoerder heeft verwerkt waarmee het aanbod nog verder is verbeterd. Sinds 2011 wordt nadrukkelijker gekeken naar Taxibusgebruikers die herhaaldelijk geen gebruik maken van de door hen gereserveerde rit. Dit is vaak een teken dat iets achter de voordeur aan de hand is.

Gekeken wordt naar de achterliggende oorzaak en met betrokkene wordt, indien noodzakelijk, aanvullende afspraken gemaakt. Het aantal passagiers dat een misser veroorzaakte, nam af van ruim 20.000 in 2011 tot circa 16.000 in 2012 en 2013 en lijkt nu stabiel te zijn.

Voorzieningen gehandicapten

In 2013 werden 1.453 scootmobielen geleverd, dat is circa 3% meer dan het niveau van 2012 (1.407 stuks). Het aantal geleverde rolstoelen bedroeg in 2013 1.184 en lag daarmee 17% onder het niveau van 2012.

Financieel resultaat	€0,0 mln.
Het resultaat op vervoersvoorzieningen is €1,5 mln. nadelig. Dit resultaat wordt verrekend met de egaliseringsreserve individuele voorzieningen Wmo en komt daarom niet in het resultaat tot uitdrukking. Het resultaat van €1,5 mln. is als volgt opgebouwd:	
<i>Collectief vervoer</i>	<i>€ 0,9 mln. N</i>
De oorzaak van de overschrijding is een toename van het aantal verstrekkingen alsmede een toename van het gebruik. De Taxibus voerde in 2013 ruim 587.000 ritten uit. Dat is circa 6% meer dan in 2012. Deze groei heeft in 2013 geleid tot €0,9 mln. hogere lasten voor Collectiefvervoer dan begroot	
<i>e-fietsen in bruikleen</i>	<i>€ 0,5 mln. N</i>
In 2012 heeft de gemeente besloten om geen e-bikes meer te verstrekken. Echter de huurcontracten voor e-bikes hebben een langere looptijd. Hierdoor is een nadeel ontstaan van €0,5 mln.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. N</i>

Hulp bij het huishouden ouderen en gehandicapten

Met hulp bij het huishouden kunnen mensen met functionele (ouderdoms-) beperkingen zelfstandig thuisblijven en de continuïteit van de eigen huishouding behouden. In 2013 ontvingen ongeveer 12.000 mensen in Den Haag hulp bij het huishouden. De klanten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit van de hulp. Er zijn geen wachtlijsten voor hulp bij het huishouden.

De gemeente Den Haag heeft in 2013 de hulp bij het huishouden opnieuw aanbesteed volgens het Zeeuwse model. Hieraan voorafgaand is een zorgvuldig proces gevolgd van het bepalen van inhoudelijke kwaliteitseisen en een passend uurtarief. Centraal hierbij stond keuzevrijheid en kleinschalige wijkzorg. Deze elementen zijn opgenomen in de voorwaarden. Met alle aanbieders die aan de kwaliteitseisen voldoen heeft de gemeente een overeenkomst gesloten. Dit geeft de burger veel keuzevrijheid. Alle aanbieders van hulp bij het huishouden uit de vorige periode hebben ook voor de nieuwe contractperiode een contract gekregen. Alle klanten konden hun 'eigen hulp houden. Nieuw bij de aanbesteding was dat de aanbieders ook de mogelijkheid is geboden om zich specifiek op één stadsdeel in te schrijven. In totaal hebben vijf aanbieders hiervoor gekozen.

Van de ongeveer 12.000 mensen die hulp bij het huishouden in 2013 ontvingen maakt bijna 75% gebruik van eenvoudige hulp (HH1) en 25% van complexere hulp (HH2). De (ook landelijke) trendmatige verschuiving van complexe naar eenvoudige hulp zet daarmee door. In 2013 kreeg 14% een persoonsgebonden budget voor hulp bij het huishouden en ontving 86% deze als zorg in natura. Ook de verschuiving van persoonsgebonden budgetten naar zorg in natura zet daarmee door.

Voorts is in 2013 vanuit Den Haag invloed uitgeoefend op de landelijke discussie omtrent voorgenomen bezuinigingen op deze vorm van thuiszorg. Dat heeft ertoe geleid dat de bezuinigingen voor het jaar 2014 van de baan zijn en de hoogte van de bezuiniging van 70% is verlaagd naar 40%. Toch blijft de gemeente Den Haag zich verzetten tegen deze bezuiniging op het gemeentelijk budget voor thuiszorg. Deze rijksbezuiniging is in strijd is met de wens om mensen langer thuis te houden.

Financieel resultaat	€0,0 mln.
<p>Het resultaat op hulp bij het huishouden wordt gedoteerd aan de egalisereserve individuele voorzieningen Wmo en komt daarom niet in het resultaat tot uitdrukking. Het resultaat is €4,9 mln. voordelig en is als volgt opgebouwd:</p>	
<i>Huishoudelijke verzorging (zorg in natura, Zin)</i>	<i>€ 2,9 mln. V</i>
<p>Voor de levering van hulp bij het huishouden in natura is de gemeente Den Haag in april 2013 nieuwe contracten aangegaan. Het aantal zorgaanbieders is toegenomen van 11 naar 26. Door het opnieuw inregelen van administraties bij deze aanbieders is in de eerste helft van het jaar een achterstand in de urenfacturatie ontstaan, daardoor was nog te weinig inzicht om de begroting tijdig bij te stellen. Rond 2007/2008 zijn veel mensen geïndiceerd op grond van de toentertijd geldende AWBZ-criteria. Deze mensen zijn dit jaar opnieuw geïndiceerd op grond van de WMO. Zij krijgen te maken met regels die sindsdien zijn aangepast. Het was bijvoorbeeld gebruikelijk dat bij huishoudens die uit meerdere personen bestaan twee keer zoveel uren HH kreeg als een alleenstaande. Dit is nu niet meer zo (het gaat immers om hetzelfde huis dat moet worden schoongemaakt). Doordat indicaties meerjarig worden vastgesteld werkt dit vertraagd door in het aantal benodigde uren HH. Dit verklaart ook de overgang naar de minder zware vorm van HH (Zin2 naar Zin1), dit is een trend die zich al jaren voortzet (vroeger meer Zin2 dan Zin1). Het proces van de 'kanteling' en het meer nemen van de eigen verantwoordelijkheid zetten nu ook echt door in de praktijk. Mensen gaan in hun eigen naaste omgeving (familie/vrienden/buren) na of ze wellicht ook iemand anders kunnen inschakelen voor kleinere klusjes als boodschappen doen.</p>	
<i>Huishoudelijke verzorging (persoonsgebonden budget, PGB)</i>	<i>€ 0,7 mln. V</i>
<p>Het aantal gedeclareerde uren PGB is aanzienlijk lager in 2013. Eind 2007 en begin 2008 zijn indicaties overgenomen van het CIZ met een looptijd van 5 jaar. Dit zijn veelal indicaties voor een hoog aantal minuten die afliepen eind 2012 en begin 2013. Nu deze cliënten opnieuw geïndiceerd zijn conform gemeentelijke normen, is het aantal uren afgenomen.</p>	
<i>Bonusregeling HH</i>	<i>€ 0,5 mln. V</i>
<p>Aanbieders die voldoen aan alle kwaliteitseisen komen in aanmerking voor een extra waarderingsbonus. In de nieuwe contracten zijn de voorwaarden om voor deze waarderingsbonus strenger geworden. Bovendien is het percentage waarmee de hoogte van de bonus wordt bepaald, lager dan in de oude contracten. Om deze reden is minder uitgekeerd dan in voorgaande jaren.</p>	
<i>Transitiekosten AWBZ</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>
<p>Het Rijk heeft transitiebudget AWBZ toegekend. In 2013 is het niet nodig gebleken om deze transitie-middelen uit te putten omdat nog geen kosten in het kader van deze overdracht van taken zijn gemaakt.</p>	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,7 mln. V</i>

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	159.706		166.148		6.442	V	170.796	
Baten	22.466		23.054		588	N	20.849	
Saldo exclusief reserves	137.240	N	143.094	N	5.854	V	149.947	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	9.398		2.500		6.898	N	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	6.933		4.186		2.747	V	1.553	
Saldo inclusief reserves	139.705	N	141.408	N	1.703	V	148.394	N

Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat

We zien dat €6,4 mln. minder lasten zijn gerealiseerd, €6,9 mln. meer aan de reserves is gedoteerd en €2,7 mln. meer aan de reserves is onttrokken. In essentie is de verklaring hiervoor als volgt: De lagere lasten worden vooral veroorzaakt door een voordeel van per saldo €4,3 mln. op de uitvoering van de WMO (€5,8 mln. aan voordelen en €1,5 mln. aan nadelen). De oorzaken hiervan zijn bij de diverse producten toegelicht. Op grond van de bestaande afspraken wordt het resultaat op de WMO in de jaarrekening verrekend met de reserve WMO. De voordelen op de WMO zijn conform de bestaande spelregels met de reserve WMO verrekend. Samen met de hogere dotatie aan de reserve rendabele panden van €1 mln., verklaart dit de hogere dotaties aan de reserve. De nadelen op de WMO zijn verrekend met de reserve WMO. Tevens is €1,3 mln. extra uit de reserve rendabele panden onttrokken ter egalisatie van de lasten. Dit is conform de bestaande spelregels. Vanwege huurderiving is een bedrag van €1 mln. gedoteerd aan de reserve Rendabele panden om zodoende deze reserve op peil te brengen. De onttrekking van €1,7 mln. uit de reserve rendabele panden betreft de boekwinst van pand de Mussen.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013	
Lasten	159.706		166.006		6.300	V
Baten	22.466		22.651		185	N
Saldo exclusief reserves	137.240	N	143.355	N	6.115	V
<i>Dotaties aan reserves</i>	9.398		2.687		6.711	N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	6.933		2.864		4.069	V
Saldo inclusief reserves	139.705	N	143.178	N	3.473	V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Lasten in 2013 zijn € 3,4 mln. lager dan in 2012. Dat komt enerzijds door de overgang naar de minder zware vorm van huishoudelijke hulp en anderzijds door ingezette ombuigingen. Aan de reserve individuele voorziening WMO is in 2013 meer gedoteerd dan in 2012. Verder is in 2013 aan de reserve Rendabele panden extra gedoteerd om de reserve op peil te brengen.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve OCW	0	0	0	0	0
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	1.707	0	0	400
Reserve Exploitatie rendabele panden	3.536	0	0	2.500	0
Reserve Stimuleringsfonds wonen, welzijn en zorg	0	670	0	0	776
Reserve Diverse ICT-kosten	0	14	0	0	143
Reserve emancipatieadviseur	0	283	0	0	283
Reserve Aanvalsplan vrijwilligers	0	237	0	0	409
Reserve frictiekosten shared services OCW	0	71	0	0	76
Reserve Exploitatie rendabele panden	0	427	0	0	99
Individuele voorziening WMO	5.862	1.461	2.063	0	2.000
Totaal	9.398	4.870	2.063	2.500	4.186

Reserve exploitatie rendabele panden

Het resultaat van de verkoop van het Pand de Mussen ad € 2,5 mln. is toegevoegd aan de reserve exploitatie rendabele panden. Er is een boekwinst gerealiseerd van € 1,7 mln. Dit is onttrokken aan de reserve exploitatie rendabele panden. Deze onttrekking was nog niet voorzien in de begroting. Voorts is een extra dotatie gedaan van € 1,0 mln. aan deze reserve in verband met het resultaat van de rendabele panden, zie toelichting financieel resultaat bij product “beheer welzijnsaccommodaties”.

Reserve Individuele voorziening WMO

Na besluitvorming door de gemeenteraad over de jaarrekening 2012 was de stand van de reserve € 7 mln. Bij het instellen van deze reserve is afgesproken dat als deze reserve minder dan € 1 mln. of meer dan € 5 mln. is, de reserve wordt betrokken bij de begrotingsvoorbereiding. Omdat het saldo van de reserve de bovengrens oversteeg is € 2 mln. uit deze reserve ingezet voor het budgettaire kader.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	20.327	14.462	18.266
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	3.535	2.695	4.170
Investeringen	3.264	6.312	6.159

2.16 Programma Volksgezondheid en Zorg

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Het programma Volksgezondheid en Zorg is gericht op het verbeteren van de gezondheid van alle Hagenaars, met name van risicogroepen onder jongeren, ouderen, sociaal kwetsbaren en zwakkeren. Het tegengaan van sociaal-economische gezondheidsachterstanden is van groot belang. Het is een belangrijk onderdeel van de nota volksgezondheid “Gezond aan de slag!” 2012-2014 en het meerjarenprogramma Samen Gezond. De aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties is geïntensiveerd. Na het succesvol onderdak brengen van dak- en thuislozen is de focus verschoven naar preventie van dakloosheid en herstel van maatschappelijk functioneren. Maatschappelijk functioneren staat ook centraal in het beleidskader ‘Inclusief beleid voor mensen met een beperking’.

Topindicator

Het aantal gestarte trajectplannen en het aantal succesvol afgesloten trajecten voor dak- en thuislozen zijn de topindicatoren van het programma. Het trajectplan beschrijft de persoonsgebonden aanpak van de problemen van de cliënt. Succes betekent dat in het rapportagejaar wordt geconstateerd dat een cliënt gedurende 15 maanden beschikt over een regulier inkomen, huisvesting, een stabiel contact met de zorgverlening en dagbesteding (stabiele mix). De nulmeting van 2011 is het uitgangspunt. In dat jaar werkte het coördinatiepunt (CCP) nog niet met zorgpassen, waardoor een grote groep cliënten wel in de nachtopvang verbleef maar niet in beeld was bij het CCP. Deze groep dient nu eerst een zorgpas te halen bij het CCP, alvorens zij de toegelaten worden tot de nachtopvang. Alle zorgpassen worden nu geregistreerd. Dat verklaart waarom bij de realisatie 2013 sprake is van een verdubbeling ten opzichte van de begroting. Zo werd bijvoorbeeld een traject in het verleden gestopt wanneer een cliënt zelfstandig ging wonen. Nu loopt het traject door, omdat ook de thuisbegeleiding wordt gemonitord.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2011
Aantal gestarte trajecten	1.147	600	504	598
Aantal succesvol afgesloten trajecten	422	500	425	525

Bron: Centraal Coördinatie (CCP) Punt Maatsch. Opvang en openbare geestelijke gezondheidszorg

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje ‘financieel resultaat’ voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Thuislozenzorg	18,8	1,7	17,1	N	18,3 N	1,3 V
Openbare gezondheidszorg	27,1	6,6	20,5	N	19,7 N	0,8 N
Ambulancevervoer	12,5	12,0	0,5	N	0,9 N	0,4 V
Geweld in afhankelijkheids-relaties	9,0	0,1	8,9	N	9,2 N	0,3 V
Verslavingszorg	7,9	1,3	6,6	N	6,6 N	0,0 V
Beleid voor mensen met een beperking	0,7	0,1	0,5	N	0,5 N	0,0 V
Forensische geneeskunde ihkv wet op de lijkbezorging	0,8	0,0	0,8	N	0,8 N	0,0 N
Ambulancevervoer (CVO)	0,5	0,2	0,3	N	0,3 N	0,0 V
Totaal	77,1	22,0	55,1	N	56,5 N	1,3 V

Thuislozenzorg

In kader van het plan van aanpak Den Haag Onder Dak II (DHOD II) is in 2013 de centrale toegang tot de maatschappelijke opvang en toewijzing van zorg voor dak- en thuislozen met multiproblematiek en onvoldoende zelfredzaamheid ook door het CCP uitgevoerd.

In 2013 zijn de adviezen van de inspecteur gemeentelijke subsidies op basis van een onderzoek in 2012 naar de sturingsrelatie gemeente – instellingen DHOD uitgewerkt in concrete acties:

- Ontwikkelen van normtarieven voor de dagopvang, nachtopvang, doorstroom, begeleiding en dagbesteding
- Budgetsubsidie voor de kernactiviteiten die vallen onder het programma DHOD.
- Aanscherpen van de rapportageverplichtingen van de partnerorganisaties.
- Beoordelen van nut en noodzaak van een aantal activiteiten.

De pilot van het project Housing First Den Haag (HFDH) heeft in 2013 haar doelstelling behaald. In totaal hebben 47 deelnemers HFDH een wooncontract gekregen, voor zeven deelnemers is een contract in voorbereiding en voor twee is een woning aangevraagd. Daarmee is de projectdoelstelling van HFDH om in totaal 50 daklozen te voorzien van een woning met begeleiding ruimschoots gehaald. Geen enkele persoon is terug op de straat. HFDH wordt in 2014 gecontinueerd. Om dit mogelijk te maken levert Staedion in 2014 nog eens 24 woningen.

In 2013 heeft een aanbesteding plaatsgevonden voor de opvang van 20 gezinnen buiten de huidige maatschappelijke opvanglocaties. Per 1 januari 2014 worden de gezinnen die behoren tot de doelgroep MO/OGGz opgevangen op 3 locaties van de Stichting Noodopvang Haaglanden. De begeleiding wordt gedaan door de gezinscoaches en gezinsbegeleiders van het CJG. Indien nodig ontvangen gezinnen vanuit het programma DHOD begeleiding voor financiën, voor het aanvragen van een urgentieverklaring en voor het zoeken van een woning.

De verhuizing van de doorstroomvoorziening LIMOR naar de Leyweg is in het 4^e kwartaal 2013 gerealiseerd. Het CCP heeft haar regie versterkt. De toegang tot en monitoring van de (woon)begeleiding verloopt nu ook via het CCP.

Centraal Coördinatiepunt (CCP)

Het zorgpassensysteem, dat in 2012 is gestart, bewaakt de toegang tot de nachtopvang in sterke mate. Iedere cliënt die gebruik maakt van de nachtopvang is daarmee in beeld voor een traject gericht op vergroting van de zelfredzaamheid. De beperking van de duur van de nachtopvang zorgt voor meer gestarte trajecten en bewijst zo een positieve prikkel te zijn. De door het CCP voorgezeten signaleringsoverleggen in de stadsdelen bewijzen hun dienst omdat meer thuiswonende Hagenaars met multiproblematiek in kaart worden gebracht en worden aangemeld voor toeleiding naar zorg.

Winterregeling

In de winterregeling krijgen daklozen een slaappleats, een maaltijd en ontbijt aangeboden en kunnen zij zich douchen en hun kleding wassen. De nieuwe opzet van de winterregeling voor dak- en thuislozen heeft in het seizoen 2012-2013 voor het eerst gedraaid. De evaluatie hiervan leerde dat zowel opzet als nieuwe locatie goed hebben voldaan en succesvol mogen worden genoemd. Ook de samenwerkingspartners, omwonenden en cliënten waren zeer tevreden.

Financieel resultaat	€ 1,3 mln. V
<i>Uitplaatsing woonvoorzieningen Zieken in 2014</i>	<i>€ 1,0 mln. V</i>
Voor het uitplaatsen van de woonvoorzieningen aan het Zieken is in 2013 € 1,0 mln begroot. De uitplaatsing vindt pas in 2014 plaats. Hierdoor ontstaat een voordelig saldo van € 1,0 mln in de exploitatie. In het raadsvoorstel bij de programmarekening wordt voorgesteld deze middelen te reserveren, zodat de middelen beschikbaar blijven voor de uitplaatsing in 2014.	
<i>Vrijval subsidies voorgaande jaren</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>
Bij de definitieve afrekening van subsidie uit voorgaande jaren is 0,3 mln. minder vastgesteld.	

Openbare gezondheidszorg

Regionalisering GGD

De GGD Den Haag vormt samen met de GGD Zuid-Holland West de regionale GGD Haaglanden. In 2013 zijn de voorbereidingen afgerond, 1 januari 2014 is de nieuwe organisatie van start gegaan.

Infectieziektebestrijding en medische milieukunde

Het aantal meldingsplichtige infectieziekten is 300; dat is minder dan in voorgaande jaren. Vermeldenswaard zijn een kleine mazelenuitbraak in het voorjaar en een hepatitis A-uitbraak gerelateerd aan een restaurant. Verder zijn er 270 mensen preventief behandeld na blootstelling aan een hoog besmettelijke scabiëspatiënt in een zorginstelling. Hierbij zijn vermoedelijk 8 mensen daadwerkelijk besmet geraakt. Het aantal bezoekers op de poli reizigerszorg lijkt wat te stabiliseren. Er zijn circa 100 gevallen van TBC gemeld en ruim 70 mensen behandeld met een latente tuberculose-infectie. De stijging van de afgelopen jaren heeft in 2013 niet doorgezet. Het aantal screeningen op TBC is licht gedaald.

Het afgelopen jaar is de leermodule 'beter ventileren' op scholen gelanceerd. Het advies luchtkwaliteit en gevoelige bestemmingen is opgesteld, evenals casuïstiek rondom bodemverontreiniging in het Westduinpark en de advisering rond waterkwaliteit afgelopen zomer.

Gezonde voeding en bewegen

De Haagse Aanpak Gezond Gewicht richt zich op de afname van overgewicht vooral bij Haagse kinderen en jongeren tot 19 jaar. Met het preventieprogramma Lekker Fit! voor het primair onderwijs zijn 1.542 leerlingen bereikt, met Gezond Bezig op 7 scholen voor het voortgezet onderwijs 866 leerlingen. In het kader van de “Gewichtige vakleerkracht” zijn in het afgelopen schooljaar 15.830 kinderen gemeten en gewogen. De Jeugdgezondheidszorg van de GGD heeft in 2013 ruim 1.500 individuele consulten en 14 groepsconsulten verzorgd. Met de wijkgerichte aanpak in Centrum en Escamp zijn 2.000 kinderen en hun ouders bereikt.

De bestaande aanpak heeft in 2013 een extra impuls gekregen met de stadsbrede campagne “Gezond is vet. Vet Cool”, die in april van start ging. In het kader van deze campagne vonden dit jaar o.a. de conferentie “Een gezonde leefstijl geef je door” en het “Let’s Move Festival” plaats en konden burgers en organisaties subsidie krijgen voor activiteiten in de wijken. In maart 2013 is het nieuwe leefstijlcentrum WorkOutWijs bij de Houtzagerij geopend, waar jongeren door coaching, voedingslessen en bewegen werken aan het bereiken van een gezond gewicht. De campagne is in januari 2014 afgesloten met de Haagse Gezonde Beurs.

Psychische gezondheid

Met het preventieproject Happyles zijn 368 VMBO-leerlingen bereikt. In 2013 zijn 180 jongeren geholpen met Suicide Nazorg (SuNa). De succesvolle SuNa werkwijze won in dit jaar de Aviccenaprijs, een tweejaarlijkse prijs die wordt toegekend aan een zorgverlener en/of instelling die heeft bijgedragen aan een wezenlijke verbetering van de zorg aan migranten en vluchtelingen. Verder zijn met de Alzheimercafés ruim 300 personen bereikt en zijn 7 trainingen ‘Piep, zei de muis’ aangeboden voor ouders met spanning waarmee 55 kinderen en hun ouders zijn bereikt.

Gezondheid en Genotmiddelen

Door het preventieprogramma voor het onderwijs de ‘Gezonde school en genotmiddelen’ zijn ruim 2.000 leerlingen bereikt in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Via het project Unity zijn ruim 3.000 jongeren tijdens diverse Haagse festivals door leeftijdgenoten geïnformeerd over genotmiddelen. Met de anonieme chatservice met hulpverleners zijn 200 jongeren bereikt.

Gezonde seksualiteit

Het theaterstuk Grenzeloos is 14 keer uitgevoerd. Tijdens de voorstellingen kwamen thema’s zoals sociale media, pesten, weerbaarheid, alcohol en seksualiteit aan de orde. Met het theaterstuk zijn 1.000 leerlingen (in de bovenbouw van het Voortgezet onderwijs en de eerste 2 jaren van het ROC Mondriaan) bereikt. Verder hebben nog 16 voorlichtingssessies (Uma Tori) over soa’s/hiv/aids voor Hagenaars (afkomstig uit gebieden waar veel HIV voorkomt) plaatsgevonden, met gemiddeld 25 deelnemers per voorlichting. In 2013 heeft het regionaal Soa-centrum circa 11.500 consulten uitgevoerd bij jongeren en bij mensen met riskant seksueel gedrag. Dit is ruim 11% meer dan in 2012. Door dienstverlening op locatie wist het regionaal Soa-centrum doelgroepen nog beter te bereiken (o.a. door JIP-sprekuren voor jongeren, het anonieme en laagdrempelige Testlab voor homoseksuele mannen en door spreekuur op locatie voor prostituees).

Gezonde leefomgeving

In 2013 werden twee Zoneparcs aangelegd (bij de P. Oosterleeschool en de Prinses Beatrixschool/ Prinses Marijkeschool), waarmee Den Haag inmiddels vier van deze beweegvriendelijke speelpleinen heeft. In het

kader van een gezond binnenmilieu heeft de GGD o.a. vier bijeenkomsten met Verenigingen van Eigenaren (VvE's) en vijf wijkbijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast zijn 362 intermediairs, die beroepshalve bij bewoners thuis komen, getraind in het herkennen van gevaarlijke situaties, het informeren van bewoners en het ondernemen van de juiste acties.

Financieel resultaat	€0,8 mln. N
<i>Aanloopkosten gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden</i>	<i>€ 1,1 mln. N</i>
De GGD Zuid-Holland West en GGD Den Haag zijn in 2013 samengegaan tot een gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden. Hiermee was een bedrag van € 1,1 mln. aan frictiekosten gemoeid welke niet begroot waren. € 0,7 mln. hiervan is aan een voorziening gedoteerd.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>

Ambulancevervoer

Den Haag beschikt over een publieke ambulancedienst van de GGD. In de regio Haaglanden hebben de drie regionale aanbieders (Witte Kruis Ambulancezorg, Ambulancezorg Zoetermeer en de Gemeente Den Haag) een samenwerkingsverband in de vorm van een coöperatie de Regionale Ambulance Voorziening Haaglanden(. Met de Meldkamer Ambulancezorg is een Service Level Agreement afgesloten. Bij calamiteiten en grote evenementen wordt 150 tot 170 keer per jaar extra inzet van ambulances geleverd.

In 2013 is een landelijk akkoord afgesloten over de vorming van een landelijke meldkamer. Hierin is o.a. vastgelegd dat meldkamer Den Haag de regio's Haaglanden en Hollands Midden gaat bedienen. Daarvoor is dit jaar de nieuwe meldkamer De Yp geopend. De medewerkers van de meldkamer zijn in dienst van de Veiligheidsregio Haaglanden.

Over de jaren 2011 t/m 2013 is 9% budgetkorting opgelegd. In 2013 is een nieuw financieringsconcept vastgesteld dat niet zozeer uitgaat van het aantal ritten maar van de te leveren paraatheid en uitrukpunten. Hierdoor vindt meer aansluiting plaats bij de wijze van budgetverdeling zoals dit binnen de RAV Haaglanden wordt toegepast. Onderdeel van het nieuwe financieringsmodel is dat vanaf 2014 het budget voor Haaglanden € 0,4 mln. zal toenemen. In het coalitieakkoord is besloten tot een bezuiniging van € 0,8 mln. in 2011, oplopend tot € 2,0 mln. in 2014. Hiervoor zal de ambulancedienst meer kostendekkend - en vanaf 2014 nagenoeg zonder inbreng van gemeentelijke middelen - moeten opereren. De ambulancedienst heeft de bezuinigingen door een wijziging van de paraatheid in de regio en door een reorganisatie in 2013 gerealiseerd. Door naast de vermindering in paraatheid ook meer zorgdifferentiatie toe te passen blijven de aanrijtijden voldoen aan de wettelijke norm van 15 minuten (in 95% van de gevallen).

Financieel resultaat	€0,4 mln. V
<i>Functioneel Leeftijdsontslag</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>
De kosten voor functioneel leeftijdsontslag (FLO) bij de Ambulancedienst worden, als gevolg van een gerechtelijke uitspraak, voor 95% vergoed door de Nederlandse Zorg Autoriteit (NZA). De begrote gemeentelijke middelen hiervoor vallen daardoor in 2013 voor € 0,3 mln. vrij.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,1 mln. V</i>

Geweld in afhankelijkheidsrelaties

In 2013 waren er 2.827 meldingen bij het Steunpunt Huiselijk geweld, in 2012 waren dit er 3.234. Deze cijfers zijn niet vergelijkbaar omdat het in 2013 gaat om unieke situaties en dit niet geldt voor de cijfers over 2012. Daar zaten dubbelingen in. Daarnaast werden in 2013 389 huisverboden opgelegd en in 2012 340. De wet Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is op 1 juli 2013 van kracht geworden. Op de invoering was al geanticipeerd.

In juni is in Den Haag de G4-visie op de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling gepresenteerd, Een veilig thuis. Inmiddels is de visie breed onderschreven door de centrumgemeenten.

In het Veiligheidshuis is gestart met een aantal pilotprojecten om in complexe huiselijk geweldzaken straf- en zorgtrajecten aan elkaar te verbinden, zodat een integraal plan voor het hele gezinssysteem gemaakt kan worden.

In het kader van de We can young campagne is met verschillende activiteiten (flyer- en posteracties, debatten, lezingen en workshops) het thema seksuele weerbaarheid bij jongeren onder de aandacht gebracht. Het project Stop It Now! is uitgevoerd in Den Haag. Stop It Now! biedt gratis en anoniem telefonische hulp aan mensen die pedofiele gevoelens ervaren, of personen die deze gevoelens vermoeden bij iemand in hun omgeving. Daarnaast is een begin gemaakt met de vorming van een Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling, een samengaan van Steunpunt Huiselijk Geweld en Advies-en Meldpunt kindermishandeling.

Financieel resultaat

€0,3 mln. V

Onderbesteding subsidies

Ondanks meer huisverboden is minder beroep gedaan op de hiervoor bestemde middelen.

Verslavingszorg

De voorbereiding van de sluiting van de gebruikersruimten aan het Zieken is in volle gang. De 29 dagelijkse bezoekers worden ondergebracht in de volgende woonzorgvoorzieningen: Oranjeplein (10), Wagenstraat (15) en in Housing First (4). De 56 wekelijkse/maandelijks bezoekers worden toegeleid naar vervangende zorg uit reguliere voorzieningen van Den Haag Onder Dak zoals dagbesteding en opvang bij de Haagse Zaak.

Beleid voor mensen met een beperking

De 'Scan Agenda 22', die inzicht geeft in de mate waarop de gemeenterekening houdt met mensen met een beperking, is in 2013 afgerond. De aanbevelingen worden vertaald in een gemeentelijk uitvoeringsprogramma.

In maart 2013 is de website www.ongehinderd.nl/denhaag gelanceerd, die mensen met een beperking specifieke informatie biedt over Haagse toegankelijke voorzieningen, zoals openbare gebouwen en toeristische trekpleisters. Het strand is afgelopen jaar veel beter toegankelijk geworden door de aanleg van betonnen paden en de beschikbaarheid van elektrische strandrolstoelen, invalidendouche en een tillift. Dit heeft tot zeer positieve reacties geleid van zowel de gebruikers van het strand en de stoelen als van de ondernemers en strandbeheerders. Daarnaast hebben ruim 3.500 bezoekers het festival Den Haag voor Elkaar op 9 november bezocht, bedoeld voor ouderen en voor alle Hagenaars die zorg ontvangen of zorg

verlenen als mantelzorger of professional. Daarnaast konden organisaties subsidie krijgen voor projecten om de participatie van mensen met een beperking, in het bijzonder die van niet-westerse afkomst, te stimuleren.

Forensische geneeskunde

De GGD heeft in 2013 196 lijkschouwingen verricht na een natuurlijke doodsoorzaak en 354 lijkschouwingen na een niet-natuurlijke doodsoorzaak. In 43 gevallen betrof dit suïcide. In 2013 zijn 145 euthanasieverklaringen getoetst op de juiste procedure. Sinds 1 oktober 2012 is landelijk de NODO-procedure (Nader Onderzoek Doodsoorzaak) ingevoerd, waarbij bij iedere overleden minderjarige nader onderzoek volgt, waar de GGD een bijdrage aan levert. In 2013 kwamen er elf meldingen van overleden minderjarigen met natuurlijke doodsoorzaak. Bij twee daarvan was de dood onverklaarbaar dan wel onverwacht, waardoor uitgebreid verder is gezocht naar de oorzaak in het kader van de NODO-procedure.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	77.016	79.497	2.481 V	74.496
Baten	19.539	19.582	43 N	17.876
Saldo exclusief reserves	57.477 N	59.915 N	2.438 V	56.620 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	131	1.000	869 V	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.463	4.457	1.994 N	4.383
Saldo inclusief reserves	55.145 N	56.458 N	1.313 V	52.237 N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat

De lagere lasten in 2013 dan begroot worden onder andere veroorzaakt door de uitplaatsing van het Zieken in 2014 in plaats van in 2013. Verder is minder besteed aan subsidies huisverboden.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	77.016	73.219	3.797 N
Baten	19.539	30.137	10.598 N
Saldo exclusief reserves	57.477 N	43.082 N	14.395 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	131	7.793	7.662 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.463	3.197	734 N
Saldo inclusief reserves	55.145 N	47.678 N	7.467 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De stijging van het saldo op programma Volksgezondheid en Zorg heeft diverse oorzaken. De voornaamste zijn extra uitgaven voor het project Zichtbare Schakels, de businesscase Gezondheid en Sport en voor knelpunten tijdelijk huisverbod, in totaal ruim € 3 mln.; meer uitgaven aan huisvesting door de ingebruikneming van het Westeinde met € 1,7 mln.; hogere lasten in verband met de regionalisering (€ 1,1 mln.); en een toename van werkzaamheden Forensische geneeskunde (€ 0,8 mln.). Daarnaast werkt de taakstelling op subsidies voor € 2 mln. door in de cijfers van 2013. De verschillen in de baten en dotaties aan reserves vinden hun oorsprong in de in 2012 tegen elkaar weggevallen negatieve Reserve Aanvaardbare Kosten (RAK) Ambulancedienst en de voorziening RAK. Hiermee was € 7,6 mln. gemoeid. De resterende lagere baten zijn toe te schrijven aan lagere baten bij de Ambulancedienst en het feit dat in 2013 geen onttrekking aan de reserve krachtwijken heeft plaatsgevonden.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Reserve Financiering ambulancedienst	131	169	0	0	85
Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	0	132	0	0	210
Reserve thuislozenzorg GSB 3	0	1.716	0	0	2.548
Reserve Verslavingszorg GSB3	0	52	0	0	750
Reserve Voorzieningen Den Haag Onder Dak	0	0	0	1.000	300
Reserve Krachtwijken volksgezondheid	0	394	0	0	564
Vrouwenopvang Ouderenmishandeling	0	0	0	0	0
Totaal	131	2.463	0	1.000	4.457

De middelen voor de voorziening aan het Zieken ad € 1,0 mln. zullen in 2014 worden aangewend. Daarom is minder gedoteerd in 2013 dan begroot. De realisatie van de permanente voorzieningen is onder meer afhankelijk van de voortgang van de inspraakprocedures. Eén voorziening is inmiddels opgeleverd. Door de vertraagde uitvoering zijn de reserves minder aangesproken dan begroot.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	8.213	7.087	10.543
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	1.020	162	618
Investerings	0	0	322

Reserves

Het verschil in eindstanden van reserves van € 1,1 mln. in 2013 wordt grotendeels veroorzaakt door vertraging in de realisatie van opvangvoorzieningen voor Den Haag Onder Dak. Daardoor zijn de onttrekkingen lager dan begroot en is het eindsaldo hoger dan begroot.

Voorzieningen

Het verschil van € 0,9 mln. in het eindsaldo van de voorzieningen is in belangrijke mate te verklaren door de invoering in 2013 van de voorziening aanloop- en frictiekosten GGD Haaglanden van € 0,7 mln.

2.17 Programma Verkeer

Coördinerend portefeuillehouder: Peter Smit

Doelstelling van het programma Verkeer is het waarborgen van een duurzame bereikbaarheid van de stad. De mobiliteit mag toenemen maar dat mag niet ten koste gaan van het leefmilieu. Bij bereikbaarheid ligt de nadruk op een beperkt aantal locaties in de stad (de zogeheten 'toplocaties'). Bij duurzaamheid ligt de nadruk onder andere op de zorg dat het doorgaande autoverkeer niet door de Haagse woon- en leefgebieden rijdt en op het beheersen van de parkeerdruk op straat. Uitgegaan wordt van een beheerste groei van het autoverkeer, dat moet worden bereikt door het aanbieden van goede duurzame alternatieven (fiets, openbaar vervoer en Parkeer- en reiscombinaties). Het doel is dat de stad goed bereikbaar is en verkeersveilig is voor alle vormen van vervoer.

Topindicator

In de Haagse Nota Mobiliteit is aangegeven welke streeftijden gelden voor de bereikbaarheid van de (economische) toplocaties in de stad. Deze streeftijden zijn haalbaar als wordt voldaan aan de minimale traject (reis-) snelheden op de regionale hoofdwegen, zoals Utrechtsebaan en Lozerlaan en op de stedelijke hoofdwegen, zoals de Erasmusweg of de Loosduinseweg (zie Haagse Nota Mobiliteit blz. 104, kaart 7.4). Aangegeven wordt het percentage van de gemeten trajecten waarop de gewenste reissnelheid wordt gehaald, streefwaarde is 100%. Het beleid van de gemeente is gericht op de afname van het aantal gebieden met een parkeerdruk >90%. De keuze van de vervoerwijze wijzigt normaal gesproken van jaar tot jaar relatief weinig.

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting
Reistijdenmatrix van verkeersstromen				
Gemiddelde trajectsnelheid auto:				
Regionaal hoofdwegen min 35-40 km/uur	n.n.b	>65%	65%	65%
Stedelijke hoofdwegen min 20-25 km/uur	n.n.b	>73%	73%	73%
Reistijd stadsrand tot toplocaties in minuten	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid	zie traject snelheid
<i>Bron: Nationaal Databestand Wegverkeersgegevens</i>				
Het aantal buurten met een parkeerdruk van meer dan 90%	28	22	23	23
<i>Bron: tellingen gemeente Den Haag komen in juni beschikbaar</i>			<i>De gegevens</i>	
Vervoerswijze van Haagse burgers, % verplaatsingen per categorie				
Auto	n.n.b	35	36	36
Openbaar Vervoer	n.n.b	15	14	14
Fiets	n.n.b	22	21	21
Lopen	n.n.b	29	29	29
<i>Bron: Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OviN) van het CBS De gegevens komen in juni beschikbaar</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot		Resultaat	
	Lasten	Baten	Saldo		saldo 2013		2013	
Aanleg wegen, straten en pleinen	91,6	12,6	78,9	N	81,7	N	2,7	V
Baten parkeerbelasting	-	39,7	39,7	V	41,7	V	2,0	N
Parkeren op straat	36,6	1,2	35,4	N	36,4	N	1,1	V
Groei aandeel openbaar vervoer	2,4	1,0	1,4	N	1,9	N	0,4	V
Verkeersmaatregelen	26,6	18,9	7,8	N	7,4	N	0,3	N
Parkeergarages	0,8	0,0	0,8	N	0,6	N	0,1	N
Verkeersregeling	8,3	0,0	8,2	N	8,1	N	0,1	N
Parkeren op straat (CVO)	0,1	-	0,1	N	0,1	N	0,0	V
Aanleg wegen, straten en pleinen (CVO)	-	-	-	-	-	-	-	-
Parkeergarages (CVO)	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	166,3	73,5	92,9	N	94,6	N	1,7	V

Aanleg Straten, Wegen en Pleinen

De Nieuwe Boulevard is in 2013, voorafgaand aan de start van het strandseizoen, geopend voor het publiek. De werkzaamheden zijn in een tijdsbestek van drie jaar volgens de planning uitgevoerd.

In de toekomst zal de Neherkade bij de Mercuriusweg aansluiten op de Rotterdamsebaan. In 2013 is het ontwerp door de Raad vastgesteld en is de aanbestedingsprocedure gestart.

De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag Centraal Station. In de huidige situatie komen de metrostellen aan op spoor 11 en 12. Ervan uitgaande dat deze sporen weer moeten worden teruggegeven aan de NS, is een alternatieve aanlanding op niveau +2 ontworpen. In 2013 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden van de Erasmuslijn, zoals het verleggen van het riool en van de kabels en leidingen.

Het project VAB/Veenkade/Torenstraatbrug omvat het terugbrengen van de gracht met daaronder een volautomatische autoberging van ca. 160 plaatsen. Tevens worden in dit project twee bruggen vervangen. Eind 2013 is een belangrijke mijlpaal gerealiseerd. De nieuwe Torenstraatbrug is weer opengesteld voor tram 17 en alle overige weggebruikers. De verwachte oplevering van het gehele project is in 2015. Verder is de Bosbrug in 2013 opgeleverd.

In 2013 zijn verschillende NRR-voorontwerpen door college en Raad vastgesteld. De totale investering voor Netwerk Randstadrail (NRR) bedraagt € 210 miljoen. Het merendeel van deze investering wordt door het Stadsgebied Haaglanden en door het Rijk betaald. De gemeente draagt ook financieel bij. Ontwerpen voor de keervoorziening Madurodam, de tophalte HS, Lijn 15, Lijn 9 Nieuwe Parklaan en de Tophalte CS zijn momenteel in voorbereiding.

Financieel resultaat	€2,7 mln. V
<i>International Criminal Court (ICC)</i>	<i>€ 0,75 mln. V</i>
Eind 2015 staat de oplevering van het gebouw ICC gepland. De planning van de herinrichting van de openbare ruimte is hier op afgestemd. De herinrichting zal in 2014 starten, zodat bij de ingebruikname van het gebouw, eind 2015, de werkzaamheden aan de openbare ruimte gelijktijdig zijn afgerond. In 2013 zijn daarom nog geen kosten gemaakt.	
<i>Winkelstraten</i>	<i>€ 0,75 mln. V</i>
De ontwerpen voor de winkelstraatprojecten Fahrenheitstraat / Thompsonlaan, Zoutmanstraat / Prins Hendrikstraat/Piet Heinstraat zijn in 2013 nog niet afgerond. Daarom is de uitvoering nog niet gestart en zijn er geen kosten voor deze projecte geboekt.	
<i>Amendement verkeersveiligheid</i>	<i>€ 0,13 mln. V</i>
In het amendement knelpunten verkeersveiligheid (RIS 251740), stond ook de aanpak van de Willem Royaardsplein. Het project is zorgvuldig afgestemd met bewoners en winkeliers, hierdoor hebben wij de Willem Royaardsplein niet in 2013 kunnen aanpakken. Dit zal nu in 2014 plaatsvinden.	
<i>Vrijval RandstadRail t.b.v. P&R Hoornwijck</i>	<i>€ 0,45 mln. V</i>
Er is €0,45 mln. vrijgevallen uit het restant van de subsidie Randstadrail. Bij de Programmabegroting 2014-2017 heeft het college besloten om deze middelen aan het eind van het jaar in te zetten voor de incidentele financiering van P&R Hoornwijck voor 2014 (RIS 264145).	
<i>Fietsprojecten</i>	<i>€ 0,26 mln. V</i>
In 2013 zijn minder fietsprojecten uitgevoerd, dan gepland. Bestuurlijk besluitvorming heeft meer voorbereiding gevraagd dan verwacht.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,38 mln. V</i>

Parkeren op Straat en baten parkeerbelasting

In buurten waar de parkeerdruk boven de 90% ligt, voert de gemeente betaald parkeren in teneinde de leefbaarheid te waarborgen. In 2013 heeft dit geleid tot invoering van betaald parkeren in de volgende gebieden:

- Scheveningen Dorp West (per 3 juni 2013; invoering nieuw vergunningsgebied na toevoeging 100 parkeerplaatsen)
- Leyenburg (1 juli 2013; invoering van een 'kraagregeling')
- Bloemenbuurt (1 oktober 2013; invoering van een 'kraagregeling')
- Lekstraat (1 november 2013; uitbreiding van een bestaand vergunningsgebied)

Invoeringen en uitbreidingen worden na een jaar geëvalueerd. In 2013 is de invoering van betaald parkeren in Duinoord geëvalueerd. Hier zijn geen bijzonderheden uitgekomen. De geplande evaluatie van Puntje Moerwijk is vanwege werkzaamheden in het gebied uitgesteld tot het eerste kwartaal van 2014. De voorbereiding van de invoering betaald parkeren in het gebied Laak is gestart in 2013 en is in februari 2014 ingevoerd. In 2013 is het project modernisering parkeerautomaten afgerond. Alle automaten zijn hierbij omgebouwd naar muntloos betalen. Klanten kunnen nu bij de automaten pinnen, chippen (tot eind 2014)

en de creditcard gebruiken. Door de overgang naar muntloos parkeren is ook het gebruik van GSM parkeren verder gestegen. Op dit moment wordt 30% van de betalingen met de telefoon gedaan.

Financieel resultaat

€0,9 mln. N

Het begrote saldo van de producten Parkeren op straat en Baten parkeerbelasting bedraagt € 5,2 mln. voordelig. De realisatie op deze producten is €4,3 mln. voordelig. Het saldo is €0,9 mln. Dit saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door de achterblijvende opbrengsten uit naheffingen, vergunningsinkomsten en wegslepelingen.

Groei aandeel openbaar vervoer

Op 4 april 2013 heeft de gemeenteraad ingestemd met de verkoop van een deel van de aandelen HTM aan NS. Als onderdeel van deze deal is de investeringsagenda Werelds Netwerk aan Zee (WNaZ) opgesteld. In de periode van 2013 tot 2019 zal een projectenpakket met een omvang van € 65 miljoen worden uitgevoerd. Daarnaast zal NS apart nog eens € 10 mln. in projecten in de stad investeren. De projecten uit de investeringsagenda zijn zeer divers en kennen verschillende doorlooptijden. In alle projecten wordt samengewerkt door gemeente, NS en HTM. Voorbeelden van projecten uit de investeringsagenda zijn: betere bereikbaarheid Scheveningen (haven); verbeteren busplatform Den Haag CS; opwaarderen station Den Haag Laan van NOI; verbeteren informatie en service reiziger.

- In het kader van het programma Netwerk RandstadRail (NRR) worden verschillende tramtracés geschikt gemaakt voor het rijden met nieuwe tramvoertuigen. Daarmee wordt een deel van de voorziene groei van het openbaar vervoer gefaciliteerd. De trams zijn breder en zwaarder dan de huidige trams en daarom worden spoorconstructies, haltes, bruggen en andere zaken aangepast. Voorts heeft het college onderzocht of er een vervoerder is die geïnteresseerd zou zijn in de exploitatie van een treindienst Den Haag - Brussel. Dit proces van marktconsultatie en aanbesteding heeft op 21 juni 2013 geleid tot ondertekening van een intentieverklaring met vervoerder Arriva, die momenteel werkt aan een business case waarin de financiële haalbaarheid van de bedoelde treindienst nader wordt onderzocht.
- In het coalitieakkoord is afgesproken om de proef met de inzet van extra conducteurs op risicovolle tramlijnen te continueren en de inzet te verdubbelen. Op de tramlijnen 9 en 16 zijn meer conducteurs actief. Hierdoor voelen burgers zich veiliger in de tram en zullen hierdoor eerder met het openbaar vervoer reizen.
- De verbouw van de aangekochte busremise aan de Telexstraat is in 2013 voltooid. Hiermee is een toekomst vaste stallingplek voor de bussen gegarandeerd.

Financieel resultaat

€0,4 mln. V

Het project Netwerk RandstadRail financieren wij uit middelen van het stadsgewest Haaglanden en gemeentelijke middelen. In 2013 is intensiever gewerkt aan de korte termijn projecten van Netwerk RandstadRail. Hierdoor is minder gewerkt aan de lange termijn projecten, die wij financieren uit gemeentelijke middelen. Hierdoor is een incidenteel voordeel ontstaan van €0,4 mln.

Verkeersmaatregelen

Verbetering hoofdinfrastructuur auto

Het afgelopen jaar is de verkenning Internationale Ring West afgerond. Voor de N211/Lozerlaan is gekozen voor de aanleg van enkele ongelijkvloerse kruisingen, te realiseren door de provincie Zuid-Holland

en stadsgewest Haaglanden na 2020. Voor de Noordwestelijke Hoofdroute is gekozen voor de zogenaamde knelpuntenoplossing, te realiseren door de gemeente Den Haag voor 2020. Daarnaast zijn in 2013 in het kader van het rijksprogramma Beter Benutten ontwerpen opgesteld voor de afrit A12/Voorburg en de aansluiting A4/Voorburg. Bij de Rotterdamsebaan is gewerkt aan verschillende producten, zoals de Milieu Effect Rapportage, het bestemmingsplan, de MKBA, de verkeerskundige onderbouwing bij de subsidieaanvraag en de toetsing van het ontwerp. In juni 2013 is de subsidiebeschikking door de minister van I&M afgegeven. Het afgelopen jaar is de verkenning Internationale Ring West afgerond. Tevens heeft de raad het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan vastgesteld (RIS259498). En heeft de raad in oktober het bestemmingsplan Rotterdamsebaan (RIS 264198) en het Voorlopig Ontwerp Rotterdamsebaan (RIS 264197) vastgesteld.

Verbetering fietsvoorzieningen

Het afgelopen jaar is een uitvoeringsprogramma Fiets 2013-2014 opgesteld en bestuurlijk vastgesteld. Dit programma zet de intensivering van de inspanningen van het college op het gebied van de rijdende en gestalde fiets voort.

- Er is voortgang geboekt met de uitwerking van de stertroutes van de Binnenstad naar Scheveningen Haven en naar Leidschenveen. De voorontwerpen van beide routes hebben de inspraakprocedure doorlopen. Dat geldt ook voor het vrijliggende fietspad op de smalle delen van de Laan van Meerdervoort en de Javastraat.
- Het voorontwerp voor een deel van de Valkenboslaan, bij de kruising met de Weimarstraat, is in de inspraak geweest. Voor de 'kleine' Weimarstraat zijn, naar aanleiding van een burgerinitiatief, fietsstroken ontworpen die inmiddels zijn aangelegd.
- De werkzaamheden voor de aanleg van vrijliggende fietspaden langs de Groot Hertoginnelaan zijn gestart.

Het college heeft besloten 1.200 fietsparkeerplekken aan te leggen op het parkeerterrein achter de Bijenkorf. Helaas is het niet gelukt om een principe-afspraken met Q-park en de Bijenkorf om te zetten in een contract. Na ruim twee jaar praten, waarbij er in november 2013 overeenstemming leek te zijn ontstaan over een concept-huurovereenkomst, is in december 2013 gebleken dat er van de zijde van de Bijenkorf geen bereidheid was om mee te werken aan de totstandkoming van een fietsenstalling. Omdat het huidige parkeerterrein is gelegen op een stuk grond dat voor ongeveer een derde deel in eigendom is van de gemeente, is besloten de plannen voor de fietsenstalling aan te passen. Het gemeentelijke deel van het parkeerterrein zal worden ingericht als openbare straat met fietsvakken voor circa 250 fietsen.

Het college heeft besluiten genomen over de uitbreiding van de bestaande fietsstalling aan de Voldersgracht (70 plekken erbij) en de aanleg van fietsparkeervakken (600 plekken erbij) in de omgeving van de Grote Marktstraat (uitvoering januari 2014). Er is gewerkt aan een ontwerp voor een gecombineerde fietsenstalling van 1400 plekken voor ambtenaren en binnenstadbezoekers onder het Stadhuis. Het college heeft besloten over een ontwerp voor een fietsenstalling bij Den Haag Hollands Spoor (2.500 plaatsen aan de Laakzijde van het station). De bestaande, tijdelijke fietsenstallingen op het Koningin Julianaplein en aan de Rijnstraat zijn uitgebreid. Verder is er een besluit genomen over de realisatie van een nieuwe fietsenstalling van 1100-1200 plekken aan de Anna van Buerenstraat (uitvoering in 2014) en is er gewerkt aan het ontwerp voor de uitbreiding en renovatie van de fietsflat aan de Rijnstraat. Er zijn besluiten genomen over stallingsvoorzieningen bij openbaar vervoer-haltes (288 fietsbeugels en -kluizen bij 29 OV-haltes; uitvoering in 2014), en het plaatsen van 120 fietstrommels in woonbuurten. De subsidieregeling voor

buurtstallingen is verlengd tot 31 december 2013 (tot nu toe 24 buurtstallingen met in totaal 1518 plekken gerealiseerd). Tenslotte is er een pilot gestart met handhaving op fietsparkeren op de Grote Markt.

Parkeren in woongebieden (P2500) is een programma gericht op het toevoegen van parkeer capaciteit in woongebieden met een structureel tekort. In 2013 zijn besluiten genomen over het toevoegen van parkeerplaatsen in diverse gebieden. In Oud Scheveningen is het werk afgerond en werd betaald parkeren ingevoerd. In Oud-Leyenburg is de tijdelijke garage aan de Nieuwersluisstraat opgeleverd. Voorts zijn onder andere besluiten genomen over herinrichting van woonstraten in Moerwijk-Noord, de Noordpolderbuurt en Schilderswijk-West, de Notenbuurt en extra straten in Oud-Leyenburg. In Laakkwartier-Oost is besloten tot aanleg van de parkeergarage(s). De werkzaamheden in de Vruchtenbuurt en Laakkwartier-Oost zijn bijna afgerond. Tenslotte zijn verkenningen uitgevoerd naar parkeerproblemen en oplossingen in Duindorp, Geuzenkwartier, Bloemenbuurt en Bezuidenhout-Oost. Op dit moment zijn er 1270 nieuwe parkeerplaatsen gerealiseerd en zijn er ten minste 1250 in voorbereiding (besluit genomen).

Verkeersveiligheid/-educatie

Het afgelopen jaar is in het kader van het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid gewerkt aan de herinrichting van de Hobbemastraat, Nieboerweg-Duivelandsestraat, Nieboerweg-Duindorpdam en Beeklaan. Daarnaast worden ontwerpen gemaakt voor de Willem de Zwijgerlaan, de Kempstraat (parkeersituatie in relatie tot aanleg fietspad) en de Fahrenheitstraat. Ook is gewerkt aan het oplossen van black spots; er zijn drie AVOC-studies (verkeersongevallen analyses) gereed en er is er één in voorbereiding. Er zijn diverse kleine maatregelen uitgevoerd in de o.a. de Waldorpstraat, en Paul Krugerlaan. Vier schoolzones zijn gerealiseerd, waarbij door het creëren van een duidelijke schoolomgeving beoogd wordt dat de weggebruiker zijn gedrag aanpast.

Bij 40 scholen zijn inmiddels verkeersparcoursen in gebruik, dit jaar zijn er 5 bijgekomen. Met verkeersparcoursen worden de kennis over en vaardigheden in het verkeer vergroot. Op 24 scholen is het project Veilig Leren Fietsen voortgezet, dat gericht is op het vergroten van de fietsvaardigheid van schoolkinderen. Voor dit project is dit jaar een vierde, speciaal ingerichte aanhanger voor het lesmateriaal in gebruik genomen. Aan het praktische fietsexamen hebben 4611 leerlingen van 124 scholen meegedaan. Ook in 2013 zijn de verkeersbrigadiers ondersteund door de gemeente. Het betreft 165 leerlingen en 115 ouders bij 7 scholen. Op 6 middelbare scholen hebben 480 leerlingen meegedaan aan het project Biking2Skool. Op de betrokken scholen stijgt het fietsgebruik en het fietsbezit als gevolg van het project. Er zijn 20 extra mobiele snelheidsdisplays in gebruik genomen; de displays maken autobestuurders bewust over de gereden snelheid.

Financieel resultaat

€0,3 mln. N

Door het vastlopen van de onderhandelingen met de Bijenkorf over het realiseren van een fietsenstalling op het parkeerterrein achter de Bijenkorf, is de haalbaarheid van dat project onzeker geworden. Daarnaast zijn bij het project fietsflat Den Haag Centraal Station- vanwege de hernieuwde vraag naar een betere afstemming tussen de diverse projecten op en rond Den Haag Centraal – extra voorbereidingskosten gemaakt. De reeds gemaakte voorbereidingskosten voor de fietsenstalling Bijenkorf en de extra gemaakte voorbereidingskosten voor de fietsflat van in totaal €0,4 mln. zijn daarom afgeboekt.

Overig

€ 0,1 mln. V

Parkeergarages

De gemeente Den Haag is mede eigenaar van 106 bewonersgarages. Het is verplicht om voor dergelijke panden een Vereniging van Eigenaren (VvE) op te richten. In deze VvE's worden meerjarige onderhoudsvoorzieningen getroffen. De gemeente Den Haag betaalt als mede-eigenaar mee in het meerjarig onderhoud van de inpandige parkeergarages van de woningcorporaties.

Verkeersregeling

In mei 2013 heeft de raad besloten tot een investeringsprogramma van € 15,6 mln. ten behoeve van de doorontwikkeling van het dynamisch verkeersmanagement in de stad (RIS 257884). De meest in het oog springende acties zijn het aanpassen of zo nodig vervangen van verkeerslichten op de hoofdwegen zodat ze op afstand bedienbaar worden en het ontwikkelen van verkeersregelscenario's. Daarmee kunnen de verkeerslichten samen met de dynamische routeinformatiepanelen (DRIP's) worden ingezet bij het slim verdelen van het verkeer over het wegennet van Den Haag. Den Haag is daarmee koploper in Nederland. Inmiddels is het projectbudget opgehoogd tot € 17,6 mln., voornamelijk door een extra subsidiebeschikking van Haaglanden voor het programma Beter Benutten. Hierdoor kunnen extra kruispunten/VRI's worden aangepast. In 2013 is een uitgebreid gebruikersonderzoek uitgevoerd onder bewoners en bezoekers van Den Haag om uit te zoeken of de weggebruiker de dynamische routeinformatiepanelen en de getoonde verkeers/routeinformatie waardeert. De waardering blijkt vrij hoog en ook de begrijpelijkheid scoort goed. Het opvolgedrag lijkt hoog genoeg om stagnatie op de drukke routes te voorkomen of uit te stellen.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	150.029		191.842		41.813	V	105.570	
Baten	62.390		97.120		34.730	N	40.714	
Saldo exclusief reserves	87.639	N	94.722	N	7.083	V	64.856	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	16.320		16.520		200	V	9.950	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	11.099		16.683		5.584	N	14.514	
Saldo inclusief reserves	92.860	N	94.559	N	1.699	V	60.291	N

Neutrale ontwikkelingen, geen financieel resultaat (volume-ontwikkelingen)

Fiets (€ 3,44 mln.)

In de prognose is een dubbeling opgenomen in de opgave van de subsidies van Haaglanden (afwijking € 1 mln.). Ook is het project Laan van Meerdervoort – Azaleaplein – Thorbeckelaan vanwege een rechtszaak en schorsing in 2013 niet uitgevoerd (afwijking € 0,69 mln.). De rest van het verschil wordt veroorzaakt door technische aanpassingen.

Openbaar vervoer (€ 8,12 mln.)

De afwijking heeft als voornaamste reden dat het project Haags Startstation Erasmuslijn te optimistisch is geraamd raming (€ 3,50 mln.). Voor capaciteitsverhoging lijn 2 en 9 is door het Stadgewest Haaglanden de opdracht voor € 2,5 mln. rechtstreeks gegund aan de aannemer en zijn de kosten niet ten laste van deze beschikking gebracht. Tevens zijn voor de projecten Bushaltes 2011/3 en 2012/2 de projectkosten fors lager uitgevallen vanwege een gunstige aanbesteding (€ 0,90 mln.).

Auto- DVM (€ 2,77 mln.)

De kosten voor het project Dynamisch Verkeersmanagement zijn in 2013 volledig ten laste gebracht van de bijdrage NSL en de reguliere begrotingsmiddelen (MIP), in plaats van de geraamde subsidies.

Rotterdamsebaan en Neherkade (€ 14,31 mln.)

In 2013 zijn door DSO voorbereidende werkzaamheden verricht voor de Rotterdamsebaan. Door vertraging in de vastgoedverwerving is er minder gerealiseerd dan verwacht.

Reserve Parkeren (P2500) (€ 3,16 mln.)

Een aantal projecten is in 2013 niet tot uitvoer gekomen dan wel voltooid. Dit is mede het gevolg van het verlopen van de vergunning (Vruchtenbuurt), vertraging door nutsbedrijven (Laakkwartier/ Vruchtenbuurt) en bezwaarschrift (Oud-Leyenburg). Verder zijn door het koude winterweer in begin 2013 projecten later gestart.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	150.029	97.043	52.986 N
Baten	62.390	63.189	799 N
Saldo exclusief reserves	87.639 N	33.854 N	53.785 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	16.320	13.553	2.767 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	11.099	12.343	1.244 N
Saldo inclusief reserves	92.860 N	35.064 N	57.796 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Lasten (€ 53 mln. hoger)

De voornaamste toename van de lasten is het gevolg van het versneld afschrijven van activa met een maatschappelijk nut (€ 50,3 mln. meer kapitaallasten). Verder is er in 2013 ter voorbereiding op de bouw van de Rotterdamsebaan vastgoed verworven, deze kosten waren in 2012 niet gerealiseerd (€ 5,3 mln). Daarnaast waren de activiteiten voor het programma Parkeren in Woongebieden (P2500) in 2013 omvangrijker dan in 2012 (€ 2,8 mln. hoger). Daar tegenover stond een incidentele last in 2012 in verband met een te verwachten nadeel op de BTW-afwikkeling van het Souterrain (de Haagse Tramtunnel onder het Spui) naar aanleiding van een brief van het Rijk dat niet alle BTW vergoed zou worden (€ 1,7 mln. lager). Verder was het activiteitsniveau voor project Scheveningen Boulevard in 2013 lager € 1,4 mln.). Tot slot is in 2013 de busremise Telexstraat verbouwd, waardoor de lasten eenmalig € 2,0 miljoen hoger zijn dan in 2012.

Baten(€ 0,8 mln. lager)

Er zijn voor € 2,8 mln. minder subsidies openbaar vervoer van Stadsgewest Haaglanden ontvangen in 2013.

Dotaties aan reserves (€ 2,8 mln. hoger)

In 2013 is de afdracht aan het parkeerfonds afgeschaft waardoor er € 1,2 mln. minder is gedoteerd. Hiertegenover staat dat de reserve Haags Startstation Erasmuslijn in 2013 is gevormd waardoor € 2,3 mln. meer is gedoteerd.

Onttrekkingen aan reserves (€ 1,2 mln. lager)

Deze verlaging is voornamelijk het gevolg van de vrijgevalen reserves voor de tijdelijke parkeergarage Nieuwersluisstraat, overheveling middelen leefbaarheid parkeergarages naar de reserve Krachtwijken, en naar de reserve Netwerk RandstadRail naar aanleiding van motie Koninginnegracht. Hiertegenover staat een hogere onttrekking van 2,8 mln. aan de reserve parkeren voor de uitvoering van extra werkzaamheden voor het programma Parkeren in woongebieden (beter bekend als P2500).

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Reserve Parkeren	7.500	5.388	540	7.500	9.415
Reserve Verstrating grondbedrijf	0	188	0	200	694
Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	2.250	0	0	2.250	1.300
Reserve Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)	2.300	0	0	2.300	0
BR VHV DHZW (programma 17)	0	2.500	0	0	2.500
BR Stedelijke Ontwikkeling (p17/211)	4.270	104	0	4.270	374
Res. HSL shuttle	0	0	2.300	0	2.300
BR Aanleg transferia	0	79	0	0	100
Totaal	16.320	8.259	2.840	16.520	16.683

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	31.892	26.508	26.671
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	693	693	693
Investeringen	40.328	28.554	18.828

Investeringen

de toename in investeringen van bijna € 12 mln wordt veroorzaakt door extra werkzaamheden aan de Rotterdamsebaan, de boulevard van Scheveningen, en de volautomatische autoberging (VAB) aan de Noordwal/Veenkade.

2.18 Programma Wonen

Coördinerend portefeuillehouder: Marnix Norder

De doelstelling van het programma Wonen is het realiseren van een aantrekkelijk stedelijk woonklimaat voor de huidige en nieuwe bewoners van onze stad. Een aantrekkelijke stad is een randvoorwaarde voor economische groei economie banen. We streven naar een geschikte woonruimte voor elke levensfase en op ieder inkomstenniveau. Doelstelling is ook om gezinnen te behouden en studenten aan te trekken. In 2013 zijn diverse studentencomplexen opgeleverd. In 2013 is via het Kleinschalig Opdrachtgeverschap een aantal mooie locaties tot ontwikkeling gebracht door particulieren en kleine professionele partijen. In 2013 is ook gewerkt aan het bevorderen van doorstroming in de woningmarkt. Daarnaast zijn er resultaten behaald in het kader van de VvE balie en het programma particuliere woningvoorraad.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2006
Wijziging woningvoorraad				
Woningbouw productie	2.350	n.v.t	1.551	2.471
Opgeleverde nieuwbouw	1.958	1.300	1.152	2.280
Overige toevoegingen aan de woningvoorraad zijnde geen nieuwbouw	392	200	399	191
Totaal onttrekkingen aan woningvoorraad	94	540	358	1622
Saldo wijziging woningvoorraad	2.256	960	1.193	1.040

Bron: CBS woningvoorraad ontwikkeling op basis van CBS opgave 2013. Bewerking DSO/PSO (inclusief eenheden)

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Bouw-, woning- en welstandstoezicht	10,0	2,3	7,7	N	7,1 N	0,6 N
Stadsvernieuwing woningen	30,4	7,2	23,2	N	23,7 N	0,6 V
Woningbouw	6,6	9,0	2,4	V	2,0 V	0,4 V
Woonwagencentra	1,6	0,0	1,5	N	1,8 N	0,2 V
Woonbeleid	5,6	1,8	3,7	N	3,5 N	0,2 N
Ongediertebestrijding (DSO)	0,1	-	0,1	N	0,2 N	0,0 V
Woonwagencentra (CVO)	0,2	0,2	0,0	V	- -	0,0 V
Graffitibestrijding	0,7	-	0,7	N	0,7 N	0,0 N
Totaal	55,1	20,6	34,5	N	34,9 N	0,4 V

Bouw-, woning- en welstandstoezicht

De gemeente controleert bouwwerken op overtredingen van wet- en regelgeving en zorgt ervoor dat deze overtredingen worden beëindigd. Deze handhaving ziet toe op de staat van bouwwerken (illegale bouw en woningonderhoud) en het gebruik van bouwwerken (illegale kamerbewoning, ander illegaal gebruik, vergunningvoorschriften en woonoverlast).

In 2013 was opnieuw zichtbaar dat overtredingen met betrekking tot illegale kamerbewoning gemiddeld genomen minder zwaar worden. Bij specifieke acties op huisjesmelkers of speciaal geselecteerde risicovolle panden zijn incidenteel nog zware overtredingen aangetroffen. De gemeente heeft zo bijgedragen aan weerbaarheid van huurders tegen huisjesmelkers.

Toelichting financieel resultaat	€0,6 mln. N
<i>Meer beroep- en bezwaarschriften</i>	<i>€ 0,2 mln. N</i>
In 2013 zijn meer beroep- en bezwaarschriften ingediend. Hierdoor maakte de gemeente €0,2 mln. meer kosten om ze af te handelen. De oorzaak is een toename van ingediende bezwaren op met name dwangsommen en bestuurlijke boetes	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,4 mln. N</i>

Stadsvernieuwing wonen

Het Programma Particuliere Voorraad bestaat uit vier pijlers: Het versterken van de Haagse VvE's zodat ze zelf het structureel onderhoud gaan organiseren; het begeleiden en uitvoeren van projectmatige onderhouds- en renovatieprojecten; het uitvoeren van de wettelijke handhavingstaken en samenwerken met de stad. De belangrijkste resultaten voor 2013 zijn:

De VvE-balie heeft ca. 400 Verenigingen van Eigenaren (3000 woningen) geactiveerd. Ruim 150 VvE's hebben gebruik gemaakt van bemiddeling en mediation door de VvE Balie. 10 kluswoningen in de Duinstraat zijn verkocht.

12 extra duurzame voorbeeldwoningen zijn gebouwd. In totaal zijn er nu 50 voorbeeldwoningen.

- Binnen het *project Meesterwerk* zijn 115 meerjarenonderhoudsplannen gemaakt, als eerste stap in het opknapttraject. De VvE's zijn (op 1 na) geactiveerd.
- In de Vruchtenbuurt zijn binnen het project Pluk de Vruchten circa 100 onderhoudsscans verricht door twee lokale bouwbedrijven; Het consortium Energie voor Energie (een initiatief van BAM Woningbouw Den Haag en Van Wijnen) gaat 1000 woningen duurzaam renoveren in de Bomen- en de Bloemenbuurt (t/m 2016).
- Het funderingsherstel van 36 woningen aan de Kleine Veenkade is afgerond.
- In Laak is recent een Energie Match Markt georganiseerd, waar circa 100 bewoners op af kwamen. Er is succesvol bijgedragen aan de VvE Beurs Haaglanden, de PROVADA en de Energiebeurs.
- Er is een netwerk Platform Duurzame Woningrenovaties opgezet. Binnen dit netwerk bevinden zich bouwbedrijven, lokaal MKB, banken, kennisinstellingen en energiebedrijven. De gemeente acteert binnen dit platform als "driving force". Door actieve kennisuitwisseling wordt gezamenlijk gewerkt aan innovatieve werkmethoden om meer en sneller duurzame woningrenovaties tot stand te brengen.

Met Duurzame particuliere woningverbetering willen we (tot 2015) bij 5.000 woningen maatregelen treffen. In 2013 zijn de volgende resultaten behaald:

- Dak- en vloerisolatie: 508 beschikkingen zijn uitgegaan.
- Glasisolatie: 800 beschikkingen zijn uitgegaan.
- Groene daken: 37 beschikkingen zijn uitgegaan.

Toelichting financieel resultaat	€0,6 mln. V
<i>Teruggevorderde subsidie</i>	€ 0,2 mln. V
De gemeente verstrekt onder voorwaarden subsidies om woningen te onderhouden of te verbeteren (o.a. isolatie). Als niet aan de voorwaarden wordt voldaan vordert de gemeente de subsidie terug. In 2013 is € 0,2 mln. teruggevorderd.	
<i>Overig</i>	€ 0,4 mln. V

Woningbouw

Ondanks de eerste positieve berichten omtrent de woningmarkt in 2013 bevinden we ons nog steeds in een periode van economisch laagtij. Met name de nieuwbouw koopwoningenmarkt heeft het zwaar te verduren. Om de Haagse bouwproductie aan de gang te houden is de afgelopen jaren ingezet op die segmenten waar nog wel vraag naar is, zoals studentenwoningen en markthuurloningen. En met succes. De Haagse woningbouwproductie in 2013 bedraagt 2.350 woningen. De woningbouwproductie ligt daarmee boven de ambitie van 1.500 woningen per jaar zoals vastgesteld door de gemeenteraad in het IpSO. Na aftrek van de onttrokken woningen zijn er per saldo 2.256 woningen bijgekomen in 2013. Opgeleverd zijn onder andere: Waldorpstraat (studenten), Anna van Buerengebouw (studenten), Wijndaelerplantsoen, Zamenhofstraat, Transvaal/Morgenzonlaan, Gevers Deynootweg, Schenkweg 5 (studenten), Moerwijk-Oost / Middachtenweg / Wildenborghstraat, Zeemeeuw II, en Zuidlarenstraat.

Wijkontwikkelingsmaatschappij Den Haag Zuidwest

In juni 2013 is de Raamovereenkomst met Vestia getekend. Deze omvat prestatieafspraken tot 2023. Naast afspraken over renovatie en nieuwbouw is er overeenstemming over de verkoop van maximaal 3.000 woningen door Vestia in Den Haag. Onderdeel van de Raamovereenkomst is de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij Zuidwest (WOM Zuidwest). De raad heeft hier in 2013 toe besloten om de herstructurering van Den Haag Zuidwest door te kunnen zetten. De WOM zal begin 2014 worden opgericht. Voorts zijn voor de verschillende krachtwijkprojecten uit de Vestiaportefeuille afspraken gemaakt over de wijze waarop de projecten alsnog doorgang kunnen vinden: Sportcampus Zuiderpark, Naarderstraat (Thomashuis en Herbergier), Locatie Escamplaan (gaat verder als ontwikkeling Kleinschalig Opdrachtgeverschap) en Brede Buurtschool Moerwijk.

Kantoortransformatie

In 2013 heeft de gemeente vergunningen verleend voor transformatie (incl. sloop) van 32 kantoorpanden, totaal 49.900 m². Het grootste volume betreft het pand aan de Thorbeckelaan 358 – 378, namelijk 12.900 m². De ambitie is per jaar 50.000 m² aan leegstaande kantoren te laten transformeren, naar woningen en andere functies.

Faciliteren (Collectief) Particulier Opdrachtgeverschap

De gemeente Den Haag stimuleert (Collectief) Particulier Opdrachtgeverschap. Binnen het project Kleinschalig opdrachtgeverschap worden bouwkvelds, klushuizen en kluscomplexen aangeboden. Het geeft de bewoner meer mogelijkheden te bouwen volgens eigen wensen en behoeften. De gemeente heeft een faciliterende rol. Er ligt veel verantwoordelijkheid bij de kopers. De doelstelling is om Kleinschalig opdrachtgeverschap voor diverse inkomens en doelgroepen mogelijk te maken. De verkoop van de tweede tranche kvelds en kluswoningen (maart 2013) was een succes. Per 1 oktober 2013 zijn nog vier kvelds

beschikbaar van de 285 aangeboden eenheden. De klanten binnen het Kleinschalig Opdrachtgeverschap verschillen enorm van elkaar in inkomensniveau, opleiding, gezinssamenstelling, eigenaar of huurder, achtergrond, e.d. – zelfs per locatie. De KO-locaties ontwikkelen zich tot een gelijkmatige afspiegeling van de samenleving. In 2013 is ongeveer de helft van de gemeentelijke gronduitgifte via het Kleinschalig Opdrachtgeverschap verlopen.

Toelichting financieel resultaat

€0,4 mln. V

Verschuiving activiteiten tussen het programma Wonen en Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling
Tussen woningbouw op programma 18 Wonen en projecten op stadsvernieuwing op programma 19 zit veel overlap in activiteiten, dit heeft geresulteerd in een voordeel op programma 18 Wonen. Dit komt omdat de activiteiten op het programma Wonen zijn begroot, maar de activiteiten in werkelijkheid op het programma Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling zijn gerealiseerd. Hierdoor ontstaat een voordeel van €0,2 mln.

Overig

€ 0,2 mln. V

Woonwagencentra

Alle elf woonwagenlocaties, met in totaal 233 standplaatsen zijn dit jaar geschouwd. Bij deze integrale controles, met politie en de Rijksbelasting, zijn enkele geringe overtredingen geconstateerd. De woonwagencentra wijken daarmee op dit gebied niet in negatieve zin af van de rest van Den Haag.

Woonbeleid

Voldoende beschikbare woningen in het sociale segment

De gemeente ziet erop toe dat voor Haagse huishoudens met een laag inkomen voldoende goedkope woningen beschikbaar zijn en blijven. In 2013 is gewerkt aan het bevorderen van de doorstroming in de woningmarkt door meer woningen voor het middensegment. Tot 1 juli 2013 hebben respectievelijk 29 en 65 Haagse huishoudens gebruik gemaakt van de doorstroompriemee scheefwonen en de verhuiskostenpremie grote woningen. Deze regelingen zijn vanaf 1 juli opgenomen in de stimuleringspremie grote sociale

huurwoningen. Scheefwoners en kleine huishoudens in een grote sociale huurwoning komen in aanmerking voor een eenmalige stimuleringspremie van € 5000 bij gebruikmaking van de regeling.

Het Haagse Huurteam staat Hagenaars bij in procedures rond achterstallig onderhoud en vragen over of de huurprijs van een woning te hoog is. Het Huurteam heeft de afgelopen periode goede resultaten geboekt. In de loop van 2014 zullen de cijfers bekend worden over 2013. In 2012 was de definitieve huurverlaging gemiddeld € 175,00 per maand per woning en de tijdelijke huurverlaging € 334,00 per maand per woning. Bij een gemiddelde bewoning in de particuliere sector van gemiddeld 5 jaar is de verwachte huurverlaging van de acties van het Huurteam in 2012 ca € 0,5 mln.

1.500 kamers voor jongeren/studenten 2010-2014

De ambitie om 1500 extra kamers voor jongeren/studenten in 2010-2014 te realiseren is gehaald.

In 2013 zijn twee grote nieuwbouwprojecten opgeleverd, het College van de Universiteit Leiden aan het Anna van Buerenplein (396) en de studentenhuisvesting aan de Waldorpstraat (604). Verder zijn drie kleinere projecten opgeleverd.

In 2013 zijn initiatieven van ontwikkelaars, beleggers, particulieren en exploitanten begeleid. Dit heeft geresulteerd in een initiatieven-lijst met rond de 1600 studenteneenheden voor 2013 en ongeveer 700 eenheden voor 2014. Deze initiatieven liggen vooral in Laakhavens en de Stationsbuurt.

Huisvestingsafspraken sociaal kwetsbaren

Via convenanten tussen corporaties en zorgverlenende instellingen zijn afspraken gemaakt over de aantallen beschikbaar te stellen woningen. Deze quota zijn in 2013 bijna geheel benut.

De gemeente geeft voorrangsverklaringen af aan woningzoekenden voor sociale huurwoningen. In 2013 zijn 960 aanvragen voor een voorrangsverklaring ingediend. Met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers zijn afspraken gemaakt om voor 2013 ruim 300 statushouders te huisvesten.

Huisvesting arbeidsmigranten

Regionaal is afgesproken dat in Den Haag 2.000 nieuwe plaatsen voor tijdelijke arbeidsmigranten worden gefaciliteerd. In 2013 zijn 190 plaatsen opgeleverd in het Rieffcomplex en begin 2014 worden 320 plaatsen opgeleverd in het wooncomplex Jobcenter Haaglanden. Ook is gezocht naar mogelijkheden om de projectenvoorraad aan te vullen met 1000 plaatsen. Op dit moment lopen er enkele initiatieven in leegstaande kantoren en wordt er verwacht dat er ook kansen zullen ontstaan in leegkomend zorgvastgoed. Corporaties hebben in 2013 aangegeven beperkte financiële en wettelijke mogelijkheden te hebben om aan de afspraak te voldoen om 1500 plekken voor arbeidsmigranten te realiseren in 2010-2015. De gemeente heeft daarom het initiatief genomen om samen met de Haagse corporaties met het Rijk in gesprek te gaan met als doel de speelruimte van de corporaties te vergroten. Resultaat hiervan is dat er nu een voorstel wordt uitgewerkt voor vereenvoudiging van inkomensvoetsing voor arbeidsmigranten. Corporaties hebben, ondanks genoemde hobbels, ook in 2013 niet courante woningen in (vergunde) kamerbewoning voor arbeidsmigranten omgezet. Het gaat dan steeds om kleine aantallen (200-300 plaatsen in totaal). Dit vergroot de noodzaak om (ook) initiatiefnemers uit de markt te blijven faciliteren.

Woningbouwproductie '10-'13 in cijfers

> **8.335** woningen
gerealiseerd

6.560
nieuwbouwoningen

&

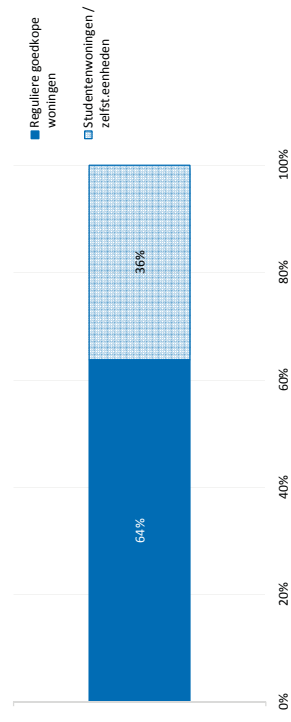
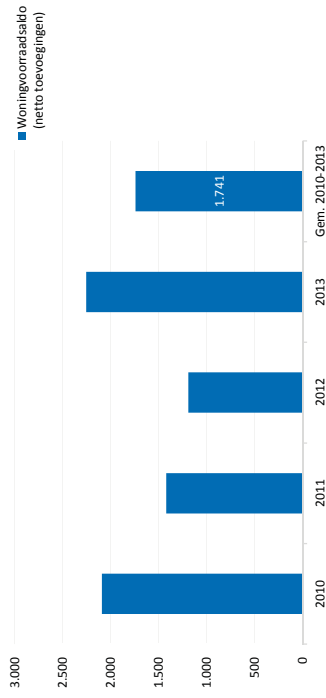
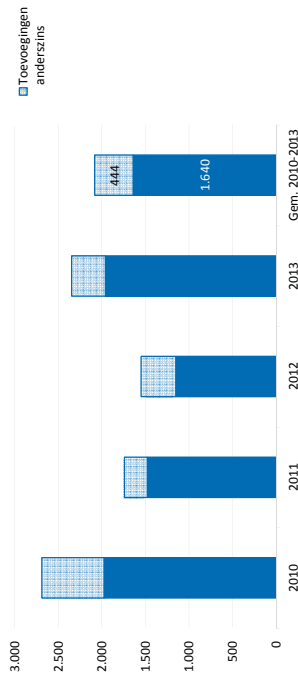
1.775 woningen door
toevoeging door verbouw e.d.

3.018*
goedkope woningen gerealiseerd

1.094*
studentenwoningen/eenheden gerealiseerd

6.383 woningen
op binnenstedelijke locaties

1.952 woningen
op uitleglocaties

* excl. toevoegingen verbouw e.d.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	30.200		38.328		8.128	V	36.260	
Baten	4.325		9.006		4.681	N	11.228	
Saldo exclusief reserves	25.875	N	29.323	N	3.448	V	25.032	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	24.909		24.909		0	V	4.075	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	16.291		19.331		3.040	N	5.399	
Saldo inclusief reserves	34.493	N	34.901	N	408	V	23.709	N

Neutrale ontwikkeling, zonder financieel resultaat (volumeontwikkelingen)

Kleine Veenkade en stimuleringsregeling Woningbouwprojecten € 4,6 mln.

Voor het funderingsherstel Kleine Veenkade en stimuleringsregelingen woningbouwprojecten (o.a. de Gaslaan en de Orient) zijn activiteiten uitgevoerd. De projecten zijn in 2013 echter niet afgerond, terwijl dit wel begroot was. De verrekening met de reserve heeft daarom nog niet plaats kunnen vinden in 2013, hierdoor zijn minder baten en lasten gerealiseerd.

Lagere onttrekkingen aan reserves ca. € 3 mln.

De grootste posten worden toegelicht. Op het programma Particuliere Woningvooraard is voor diverse deelprojecten is € 1,3 mln. minder onttrokken uit de Reserve Stedelijke Ontwikkeling dan begroot, de uitvoering verloopt langzamer dan begroot. Voor het project huisvesting arbeidsmigranten is de fasering te optimistisch gebleken. In 2014 worden werkzaamheden uitgevoerd. Tenslotte is ca. € 0,5 mln. minder ingezet voor handhavingsactiviteiten.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013	
Lasten	30.200		24.434		5.766	N
Baten	4.325		5.355		1.030	N
Saldo exclusief reserves	25.875	N	19.079	N	6.796	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	24.909		9.712		15.197	N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	16.291		7.185		9.106	V
Saldo inclusief reserves	34.493	N	21.606	N	12.887	N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De grootste verschillen tussen de uitkomst 2012 en 2013 zijn de volgende:

- De gerealiseerde lasten zijn hoger dan vorig jaar, dit heeft voor een groot deel administratieve oorzaak. Gemaakte kosten in het kader van kleinschalig opdrachtgeverschap zijn tlv. de exploitatie gebracht, terwijl dit in 2012 ten laste van een reserve is gebracht. Verder zijn de lasten in 2013 hoger wegens een dotatie van de middelen uit woningsplitsing aan een egalisatievoorziening.
- In 2013 is meer gedoteerd aan reserves dan in 2012. Dit heeft vooral betrekking op een incidentele begrotingswijziging. In 2013 is namelijk €20 mln. overgeheveld naar de Bestemmingsreserve Stadsvernieuwing vanuit programma 19.
- In 2013 is meer onttrokken aan reserves dan in 2012. Zo is uit de reserve Stedelijke Ontwikkeling 6,8 mln. vrijgevallen om in te zetten voor het budgettaire kader 2014.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
BR Kredietcrisis (050.0.02)	0	0	990	0	990
BR VHV DHZW (programma 18)	0	505	0	0	899
BR Stedelijke Ontwikkeling (P18/ 821)	1.299	558	0	1.299	1.639
BR Stedelijke ontwikkeling (P18/820)	13.128	882	6.830	13.128	7.935
BR Stadsvernieuwing (P18/821)	19.610	5.608	0	19.610	6.279
Res. Handhaving en ongediertebestrijding	0	629	0	0	973
Reserve Ruimtelijke Ordening	-9.128	0	0	-9.128	0
BR Flankerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	0	289	0	0	615
Totaal	24.909	8.471	7.820	24.909	19.330

Uit een doorlichting van de Reserve Stedelijke Ontwikkeling bleek dat op €6,8 mln. middelen in de bestemmingsreserve Stedelijke Ontwikkeling geen verplichting rustte. Deze middelen zijn vrijgevallen en ingezet voor het budgettaire kader 2014-2017.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	25.716	22.207	17.098
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	1.129	442	0
Investeringen	0	0	0

In de vorige paragrafen is toegelicht dat minder uit reserves is onttrokken dan begroot. Dit verklaart waarom het eindsaldo op de reserves hoger is dan verwacht.

2.19 Programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Coördinerend portefeuillehouder: Marnix Norder, Marjolein de Jong, Peter Smit

De uitgangspunten van het programma Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling zijn een duurzame groei en een vitalisering van de stad. In de afgelopen jaren is de bevolking van Den Haag gegroeid tot meer dan 510.000 inwoners. De verwachting is dat de Haagse bevolking ook op de langere termijn door blijft groeien en dat er een substantiële vraag naar woningen blijft. Belangrijke randvoorwaarden hierbij is dat Den Haag voldoende aantrekkelijk is en blijft door onder meer de aanwezigheid van werkgelegenheid en opleidingen. Goede woningen in een aantrekkelijke woonomgeving zijn een andere belangrijke voorwaarden voor een verdere groei van de Haagse bevolking. Stadsbreed wordt gewerkt aan het realiseren van een diverse en kwalitatief aantrekkelijke woningvoorraad. Via verbetering van de bestaande woningvoorraad, ruimte voor nieuwbouw en (kantoor)transformatie wordt gewerkt aan een evenwichtig en aantrekkelijk aanbod van woonmilieus, werkruimtes en voorzieningen. Dit programma is voornamelijk gericht op integrale gebiedsontwikkeling in en aan de stad en op de totstandkoming van de juiste ruimtelijke context in de regio Haaglanden, de Zuidvleugel en de Randstad. De structuurvisie Den Haag 2020 “Wéreldstad aan Zee” heeft gezorgd voor een gedeelde visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Hiermee beschikt Den Haag over een lange termijn visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Den Haag is in de afgelopen jaren een attractieve stad gebleken voor instellingen, bedrijven en bewoners. De wijze waarop de stedelijke ontwikkeling vorm krijgt en de rol van de overheid daarbij zijn mede door de economische crisis wezenlijk veranderd. De rol van de overheid is minder sturend en er is meer ruimte voor privaat initiatief. Daarnaast is er sprake van een verschuiving van sloop/nieuwbouw naar meer transformatie en hergebruik.

Met het investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling (IpSO) 2013 heeft de gemeente duidelijk gemaakt welke ontwikkelingen worden uitgesteld of afhankelijk zijn van initiatieven van de markt. Door de vastgoedcrisis is de manier van stadsontwikkeling veranderd. De gemeente heeft zich ingezet om andere spelers te verleiden om het initiatief van de gemeente in stedelijke ontwikkelingen over te nemen.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2008
Aantal vestigers in en vertrekkers uit Den Haag				
- aantal vestigers uit het binnenland	18.247	17.636	17.834	18.259
- aantal vestigers uit het buitenland	17.102	16.139	16.047	16.593
- aantal vertrekkers naar het binnenland	18.138	21.860	18.215	17.947
- aantal vertrekkers naar het buitenland	16.420	12.847	14.397	12.619

Bron realisatie, maandelijkse update bevolkings ontwikkeling Den Haag 2013. Bewerking DSO/PSO

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje ‘financieel resultaat’ voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Beheer bedrijfspanden	39,4	10,1	29,4	N	15,2 N	14,2 N
Bouwgrondexploitaties	178,6	126,6	52,0	N	45,3 N	6,7 N
Lasten omgevingsvergunningen	23,6	2,8	20,7	N	15,8 N	4,9 N
Baten omgevingsvergunningen	-	18,6	18,6	V	14,5 V	4,1 V
Erfpacht	10,0	20,7	10,7	V	8,0 V	2,7 V
Beheer bedrijfspanden (CVO)	8,2	10,2	1,9	V	0,1 N	2,0 V
Kernregistraties	3,9	1,0	2,9	N	4,0 N	1,1 V
Bestemmingsplannen	4,6	0,2	4,3	N	3,7 N	0,6 N
Stadsvernieuwing	81,4	89,5	8,1	V	8,7 V	0,5 N
Bouwgrondexploitaties (CVO)	1,2	1,2	0,0	V	0,0 N	0,0 V
Baten precariobelasting (DSO)	-	0,6	0,6	V	0,6 V	0,0 V
Lasten precariobelasting (DSO)	0,4	-	0,4	N	0,4 N	0,0 V
Stadsvernieuwing (CVO)	0,5	0,4	0,0	N	0,0 N	0,0 N
Beheer woonpanden	-	-	-	-	- -	- -
Beheer woonpanden (CVO)	-	-	-	-	- -	- -
Erfpacht (CVO)	0,0	0,0	-	-	- -	- -
Totaal	351,7	281,9	69,8	N	52,8 N	17,0 N

Beheer Bedrijfspanden

De gemeente heeft vastgoed in bezit om stedelijke vernieuwing mogelijk te maken. De vastgoedobjecten zijn verworven als onderdeel van planontwikkeling of als gevolg van grondpolitiek in bepaalde gebieden. Als gevolg van het huidige economische klimaat worden de beheertermijnen langer en staan de huurprijzen onder druk.

- Als gevolg van de gedaalde waarde van vastgoedobjecten heeft in 2013 een forse afwaardering plaatsvonden op de vastgoedportefuille van €16 mln.
- Voor de aanleg van de Rotterdamsebaan is in 2013 vastgoed verworven.
- In het kader het kleinschalig opdrachtgeverschap zijn een aantal kleinere objecten vastgesteld geoperationaliseerd en is vastgoed ingebracht in grondexploitaties. Het voormalige kantoorpand Junoblok in de Binckhorst biedt nu ruimte aan 67 kluskavels.

Financieel resultaat

€14,2 mln. N

Vastgoed minder waard

De gemeente heeft tot en met 2008 veel strategisch vastgoed gekocht met het oog op toekomstige gebiedsontwikkeling. De meeste gebiedsontwikkelingen zijn sindsdien bijgesteld of voorlopig stil gelegd. Dit betekent ook dat de gemeente het vastgoed langer in bezit heeft dan oorspronkelijk werd verwacht. Daar komt bij dat het vastgoed sinds het uitbreken van de crisis sterk in waarde is gedaald. Het vastgoed staat daarmee voor een hoger bedrag in onze boeken dan gerechtvaardigd is. Eind 2013 hebben we de waarde van ons vastgoed opnieuw geanalyseerd. Uit deze analyse bleek dat ons strategisch vastgoed opnieuw sterk in waarde is gedaald. Voor het merendeel gaat het om panden in de Binckhorst, waarvan de WOZ waarde sterk is gedaald ten opzichte van 2012. Daarom hebben we een extra afwaardering van €16 mln. moeten

doen. Hiervan konden we € 2 mln. rechtstreeks met de vastgoedreserves verrekenen, de resterende € 14 mln. is een verlies. Dit verlies maakt onderdeel uit van het resultaat op het programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Deze extra afwaardering kunnen we opvangen binnen de bestaande reserves voor vastgoed.

Overig

€ 0,1 mln. N

Bouwgrondexploitaties

Den Haag Nieuw Centraal

De bouw van het nieuwe station (een ontwerp van Benthem Crouwel Architecten) is inmiddels vergevorderd. Het glazen dak en de glazen gevels zijn zo goed als klaar en ook de perrons hebben een opknappbeurt ondergaan. Op dit moment is de aannemer bezig met de aanleg van de natuurstenen vloer in de stationshal. In het derde kwartaal van 2014 zal het nieuwe station helemaal klaar zijn. Het winkelcentrum New Babylon is in december 2013 officieel geopend. Het Anna van Burengebouw is in gebruik genomen door de Leidse Universiteit, gecombineerd met 400 studentenwoningen.

Scheveningen Haven

Voor Scheveningen Haven is in 2013 een nieuw bestemmingsplan vastgesteld door de raad. De voorstellen van het viscluster voor het Noordelijk Havenhoofd zijn hierin opgenomen. Daarnaast zijn de werkzaamheden gestart aan de bouw van het Zuiderstrandtheater als tijdelijke vervanging voor de theaters aan het Spui. Door de verschillende activiteiten is de fasering van de diverse bouwblokken van ASR aangepast.

Spuiforum

Het ontwerpteam van het Spuiforum heeft in juni 2013 een Voorlopig Ontwerp en een kostenberekening gemaakt, waarna op 18 juli 2013 heeft de raad de kredietaanvraag en grondexploitatie goedgekeurd. Op verzoek van de raad is een onderzoek uitgevoerd door een onafhankelijke externe projectleider naar het alternatief van renovatie volgens de ideeën van werkgroep Dooievaar. Renovatie bleek niet goedkoper en niet beter dan nieuwbouw van het Spuiforum. Op 31 oktober heeft de raad definitief gekozen voor de bouw van het Spuiforum. Alle benodigde overeenkomsten zijn afgesloten: de huurovereenkomst met de exploitant (het Dans- en Muziekcentrum) en de onderhuurovereenkomsten met de instellingen. Met alle instellingen is overeenstemming bereikt over de tijdelijke huisvesting. De bouw van het Zuiderstrandtheater en bedrijfshuisvesting op het Norfolkterrein in Scheveningen is begonnen en alle noodzakelijke aanbestedingen voor de bouw van de gebouwen en installaties zijn afgerond. Een deel van het huidige Lucent Danstheater blijft tijdens de bouw van het Spuiforum staan.

Transvaal

Op de Uitenhagestraat zijn de kleinschalige bedrijfsruimten van MEAC gereed en is de nieuwbouw van Wilcohaag gestart. IQ-woningen (een specifiek huisvestingsconcept) aan de Steijnlaan en de nieuwbouw van Wilkohaag op de Uitenhagestraat zijn opgeleverd. In Transvaal fase 3 zijn de laatste woningen aan de Morgenzonlaan opgeleverd. De omliggende straten zijn in 2013 heringericht (Kritzingerstraat, Brandtstraat en Morgenzonlaan). In juni 2013 is de bouw van 110 woningen gestart (Transvaal fase 4A). Ook zijn 4 straten in Transvaal Noord, tegelijkertijd met de vernieuwing van het riool, heringericht (Joubertstraat, Smitstraat, Kockstraat en deel van de Engelenburgstraat).

Schilderswijk

Vorbereidingen zijn getroffen om in de 3e tranche Kleinschalig Opdrachtgeverschap (KO) 3 locaties als kluswoning te koop aan te bieden en 1 locatie voor kaveluitgifte. Voor de locatie kaveluitgifte Jacob Catsstraat is een grondexploitatie opgesteld.

Stationsbuurt

De raad heeft in september ingestemd met het ontwerp voor de openbare ruimte rond Holland Spoor. De bouw van Stationsweg 2e fase is gaande. Het college heeft het projectdocument Sigma-locatie vastgesteld, de gronden van Vestia en NS zijn verworven. Voor de doortrekking van de centrale hal van het station Hollands Spoor naar de Laakzijde is de -samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente, NS en Prorail gereed.

Rivierenbuurt

De bouw van het Stadsbaken Spui Lamgroen is eind 2013 gestart. De bouw van het woningbouwproject Christoffel Plantijnstraat is vergevorderd. Met de realisatie van deze 2 plannen zijn alle Krierplannen uitgevoerd. De 36 sociale eengezinswoningen van de Maasstraat 1e fase zijn opgeleverd.

Den Haag Zuid-West

Het projectdocument voor de Sportcampus Zuiderpark is vastgesteld. Daarmee is de grondexploitatie operationeel geworden. Het project voor 11 woningen aan de Exlostraat is in uitvoering genomen. Alle voorbereidende activiteiten voor de realisatie van de laatste fase van het Ambachtsgaardeplein zijn afgerond. De nieuwbouw van de woningen, de horeca en de ruimte voor het Leger des Heils aan het Ambachtsgaardeplein zal direct in 2014 in uitvoering genomen worden. In het najaar is de laatste fase van de ontwikkeling van de Ready-locatie Naarderstraat in uitvoering genomen. Vestia realiseert in het oude schoolgebouw een Thomashuis en Herbergier (kleinschalige zorgformules). De nieuwbouw van 12 woningen aan de Wolweversgaarde is opgeleverd.

Financieel resultaat

€6,7 mln. N

Resultaat Grondbedrijf

€ 2,3 mln. V

In 2013 zijn acht grondexploitaties positief afgesloten met een resultaat van € 2,3 mln. voordelig. De effecten van actualisaties van risico's en kansen op de lopende grondexploitaties en klusobjectexploitaties zijn per saldo € 2,7 mln. voordelig. De voorziening Risico's Harnaspolder is met € 2,4 mln.(n) opgehoogd. Dit bedrag was reeds onderdeel van de minimale bandbreedte van de RGB. Diverse overige effecten bedragen per saldo € 0,3 mln. nadelig. Het resultaat van het grondbedrijf wordt conform de regels toegevoegd aan de Reserve Grondbedrijf.

Nog te verrekenen kosten:

€ 8,2 mln. N

Per saldo dient nog € 8,2 mln. aan gemaakte kosten verrekend te worden met bestemmingsreserves, dit wordt per onderdeel toegelicht:

- Het project Wijnhavenkwartier is in 2013 herzien (RIS 268505). Onderdeel van de besluitvorming is de omzetting van koop naar huur wat een nadelig effect heeft op de grondexploitatie van € 1,7 mln. De raad heeft bij de begroting 2013 besloten dat dergelijke lasten tot € 7,5 mln. mogen worden gedekt uit de reserve Grote Projecten. De lasten waren echter niet in 2013 verwacht, waardoor er in de begroting geen onttrekking aan deze reserve was opgenomen. Daarom komt dit bedrag in de jaarrekening ten laste van het

programmaresultaat. Ook is €0,3 mln. (N) gedekt, waar dekking voorzien is uit een incidentele baat van een verstrekte subsidie op containerstudio's. Voorgesteld wordt dit te verrekenen.

- Het projectdocument en de grondexploitatie Spuiforum zijn in 2013 vastgesteld. Het negatieve saldo van de grondexploitatie van €4,2 mln. (N) valt binnen het beschikbaar gestelde krediet van €181 mln. De afdekking vindt plaats uit de Reserve Grote Projecten, maar was niet begroot voor 2013.
- In 2013 zijn de voorziening risico's Harnaschpolder en de voorziening negatieve plannen Harnaschpolder geactualiseerd. Dit is gebaseerd op de wijziging in de gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder (RIS 268908). Het nadeel is €1,9 mln. (N). Dekking van de extra lasten is voorzien uit het product stadsvernieuwing €0,9 mln. en het programma economie: €1,0 mln. Dit wordt aan de raad voorgelegd.
- Projectdocument en grondexploitatie Jacob Catsstraat (RIS 267846). Voor €0,1 mln. (N) van het nadelige saldo is dekking voorziening in het product Woonbeleid. Dit zal met een bestedingsvoorstel aan de raad worden voorgelegd.

Apparaatslasten buiten plankadergrenzen:

€ 0,8 mln. N

In 2013 zijn voor een aantal grondexploitaties kosten gemaakt die buiten de plankaders vallen. Deze €0,8 mln. kosten zijn niet ten laste van de grondexploitaties gebracht en komen tot uitdrukking in het resultaat.

Lasten en baten bouwvergunningen

In 2013 zijn 2.137 bouwplannen aangevraagd. Dit is minder dan geprognosticeerd. Dit heeft vooral betrekking op plannen met een bouwsom van minder dan €100.000,-. Een van de oorzaken is de verruiming van het vergunningsvrij bouwen. In 2013 zijn 18 grote plannen ingediend. Een aantal hiervan stond voor 2014 begroot. Om de legesopbrengsten beter te kunnen prognosticeren worden alle bouwinitiatieven met een bouwsom groter dan €1 miljoen die bij de gemeente bekend zijn, gevolgd. Deze bouwvergunningen zijn snel behandeld.

Financieel resultaat

€0,8 mln. N

Afdelingsresultaat:

€ 1,1 mln. N

De kosten voor bouwvergunningen moeten in beginsel met tarieven worden toegerekend. Dit is niet gelukt in 2013. Het nadeel van €1,1 mln. heeft twee oorzaken. Veel medewerkers hebben het maximum van hun salarisschaal bereikt, terwijl in de tariefberekening uitgegaan werd van een lager gemiddeld salaris. Hiernaast zijn minder uren in rekening gebracht dan begroot. De overheadkosten (zoals huur kantoorruimte en gebruik computers) zijn constant en konden niet geheel worden terugverdiend met het vaststelde tarief en de in rekening gebrachte uren over 2013.

Overig

€ 0,3 mln. V

Erfpacht

De gemeente Den Haag heeft 55.000 rechten van erfpacht. In 2013 hebben 600 van de 1750 erfpachters van in 2015 expirerende rechten van erfpacht (vnl. in Bohemen) gebruik gemaakt van een vervoegde aanbieding tot heruitgifte in eeuwigdurend erfpacht. In het kader van omzetting van erfpacht naar eigendom zijn 2.150 aanbiedingen gedaan in Houtwijk, Statenkwartier en Scheveningen. Hiervan zijn 225 verkopen gerealiseerd in Houtwijk. De reactietermijn van de overige aanbiedingen is nog niet verstreken. Ruim 1.400 woningen van Staedion zijn in 2013 gesplitst voor de verkoop. In de raamovereenkomst met

Vestia is de gemeente akkoord gegaan met een verkoopprogramma van 3.000 woningen; in 2013 zijn de eerste 106 eengezinswoningen gesplitst in zelfstandige rechten.

Financieel resultaat	€2,7 mln. V
<i>Canonontvangsten</i>	<i>€ 0,3 mln. V</i>
Vanwege het slechte economisch klimaat hebben meer erfpachters van vooral de projectmatige aanbidding 2015 voor canonbetaling gekozen in plaats van een volledige afkoop ineens. Voor de koper zijn hierdoor de eerste kosten lager.	
<i>Afkoopsommen canons en verkoop bloot eigendom</i>	<i>€ 2,0 mln. V</i>
De afkoop van oude en heruitgegeven canonrechten is succesvol gebleken, veel erfpachters hebben hun erfpachtrecht omgezet naar eigen grond. Ook zijn extra opbrengsten gerealiseerd van afkoopsommen canons.	
<i>Overige opbrengsten</i>	<i>€ 0,4 mln. V</i>
Doordat de gemeente Den Haag een eigen bijdrage vraagt van de erfpachter om de transactiekosten voor de omzetting naar verkoop bloot eigendom te bekostigen, zijn de opbrengsten voor het behandelen van verkoop bloot eigendom hoger dan begroot. Per splitsingstransactie brengt gemeente beheer- en splitsingskosten in rekening. De coöperaties hebben in 2012 een omvangrijk programma vastgesteld. Hierdoor zijn de opbrengsten hoger dan begroot.	

Kernregistraties

De gemeente beheert een aantal (wettelijk verplichte) basis- en kernregistraties. Het vooronderzoek t.b.v. de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) is afgerond en is gestart met de daadwerkelijke implementatie. Het beheer van de wettelijke Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG) heeft verder vorm gekregen en de data is verbeterd (vb. aantal woningen per zorgcomplex nu goed afgebakend. Dit is van belang voor bijdragen vanuit het Rijk). Daarnaast is gewerkt aan de verbreding en versterking van georelateerde dienstverlening. Er is een centraal loket geopend: de geo servicedesk. Het gemeentebrede WebGIS is op meer processen aangesloten zodat deze gebruik kunnen maken van de kernregistraties. Voorbeeld hiervan is Deels zijn die ontsloten voor de burger via www.denhaag.nl. Samen met Delft en Rotterdam is een metropoolregioatlas gemaakt. In deze atlas worden samenhang en verschillen over allerlei thema's in de metropoolregio verduidelijkt.

Financieel resultaat	€1,1 mln. V
Op het beheer van registraties en dienstverleningsprojecten is het resultaat €0,9 mln. voordelig. Er was meer vraag naar diverse geoproducten waardoor meer baten zijn gerealiseerd. Hiernaast zijn minder lasten gemaakt. Voornaamste reden hiervan is dat minder werkzaamheden zijn verricht op processen voor DigiTop en het maken van panoramabeelden. Omdat in 2013 geen onvoorziene gebeurtenissen hebben plaatsgevonden, is het hiervoor geraamde bedrag (€0,2 mln.) niet benut.	

Bestemmingsplannen

Bestemmingsplannen mogen niet ouder zijn dan tien jaar. In 2013 zijn 25 bestemmingsplannen en 3 beheersverordeningen vastgesteld. Verder zijn er dit jaar 4 verzoeken om planschade bij de gemeente ingediend. 1 verzoek is niet ontvankelijk verklaard en de overige 3 verzoeken zijn nog in behandeling.

Financieel resultaat**€0,6 mln. N**

De salarislasten van de bedrijfsonderdelen die werken aan het product Bestemmingsplannen kwamen hoger uit doordat veel medewerkers in de maximale trede van hun salarisschaal zitten, terwijl in de begroting uitgegaan wordt van een lagere (gemeentelijk gemiddelde) trede. Ook zijn minder uren in rekening gebracht dan we hadden begroot voor 2013. De overheadkosten (zoals huur kantoorruimte en gebruik computers) zijn constant en konden niet worden terugverdiend met het vaststelde tarief en de doorberekende uren over 2013.

*Overig**€ 0,1 mln. N***Stadsvernieuwing***Kijkduin*

Met de initiatiefnemers voor het Deltaplein en het Atlantic Hotel wordt gewerkt aan een planuitwerkingskader. Het nieuwe bestemmingsplan is tezamen met een besluit MER in procedure gebracht.

Scheveningen Bad

In 2013 is een nieuw bestemmingsplan voor Scheveningen Bad vastgesteld. wordt gewerkt aan een planuitwerkingskader en intentieovereenkomst voor een tramopstellocatie op te richten bij de keerlus van de trams bij het Zwarte Pad. De remise Harstenhoekweg kan dan worden afgestoten.

Schilderswijk

In 2013 is verdere uitvoering gegeven aan de Deal Schilderswijk (RIS253192). De eerste rapportage over het Uitvoeringsprogramma is eind juni 2013 aan de commissie Samenleving toegezonden (RIS260364). Het platform met ondernemers en vastgoedeigenaren voor de Hobbemastraat is gereed. Met Haag Wonen is een aantal regelingen voor woningtoewijzing aan kansrijke groepen uitgewerkt.

In 2013 is door de gemeente een uitvoeringsprogramma gemaakt om de openbare ruimte op residentiekwaliteit te krijgen. Diverse projecten zijn in dit kader in 2013 uitgevoerd en worden in 2014 afgerond. Voor de herinrichting van de Koningstraat is als onderdeel van de integrale aanpak van de winkelstraat een pilot voor het gebruiksplan openbare ruimte opgesteld. Voor het deelgebied Nutswoningen in de Schilderswijk is heroverweging van de herstructurering gaande. Als gevolg van het rijksbeleid moet Haag Wonen haar sloop-/nieuwbouwplannen deels herzien.

Stationsbuurt

De omgevingsvergunning voor de vestiging van Albert Heijn in het grote belastingkantoor is afgegeven. De renovatie/verbouw van het Van Limburg Stirumhuis is gestart, in het Rode Dorp zijn in november de eerste woningen opgeleverd. De bouw van de woningen en horeca van Geste Groep aan het stationsplein is in 2013 gestart.

Rivierenbuurt

De omgevingsvergunning voor de Uilebomen (vm. Boskant) is aangevraagd. De bouw van de Brede Buurtschool Rivierenbuurt is nog niet gestart als gevolg van een lopende bezwarenprocedure.

Escamp / Den Haag Zuidwest

Het bestemmingsplan Florence Nightingalepark is vastgesteld. De verbouw en nieuwbouw van het HagaZiekenhuis verloopt volgens planning. In verband met het ontvlechten van de groundbank overeenkomst met OCL (Vestia/Heijmans Proper Stok) is een nieuwe ontwikkel- en uitvoeringsstrategie voor de gebiedsontwikkeling uitgewerkt. Met het nieuw vastgestelde bestemmingsplan Uithofslaan zijn 66 kavels voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap in de markt gezet. De nieuwe ontsluitingsweg, de Adriana van Roonlaan, is in gebruik genomen. De bouwrijpmaakwerkzaamheden voor woningbouwuitgifte op de Esdo locatie in Wateringseveld zijn afgerond. De projecten Middachtenweg en Zuidlarenstraat fase 3b en Hoek Meppelweg/Dedemsvaartweg zijn opgeleverd. Nadat de Raad heeft ingestemd met de Raamovereenkomst met Vestia is gestart met de operationele uitwerking van de WijkOntwikkelingsmaatschappijDen Haag Zuidwest.

Laakhaven West

Door een uitspraak van de Raad van State is het bestemmingsplan Laakhaven West en Petroleumhaven ingaande 17 juli 2013 onherroepelijk geworden. Na de succesvolle eerste en tweede lichting Kleinschalig Opdrachtgeverschap is de derde verkoop in Laakhaven West aangekondigd. De transformatie van voormalig kantoorgebouw de Pionier naar studentenhuisvesting vordert evenals de bouw van de Calandtoren. De omgevingsvergunning voor het parkeergebouw is eind 2013 afgegeven. Er is een nieuwe exploitant van de RAC-hallen gevonden.

Binckhorst

Drie autodemontagebedrijven op de Binckhorst hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid grond te kopen op bedrijventerrein Heron in de gemeente Pijnacker-Nootdorp. In juli is het projectdocument Junoblok met kluswoningen vastgesteld. Voor het kantoorgebouw de Binckhorsttower is een omgevingsvergunning aangevraagd voor transformatie naar studentenhuisvesting. Het MOOOV-concept (tijdelijke herbestemming om leegstand en verloering te voorkomen) heeft zich gevestigd in het voormalig ministerie van Defensie. De Binckhorst is toegekend als pilot voor de nieuwe omgevingswet. Er gaat een omgevingsplan opgesteld worden. Er is gebruik gemaakt van de mogelijkheid een gemeentelijke financiële bijdrage te krijgen bij Evenementen en kleinschalige projecten die de Binckhorst op de kaart zetten.

Leidschenveen-Ypenburg

In september 2013 is het gebiedsperspectief voor de A4/Vlietzone vastgesteld. Deze is gericht op de voorzienbare termijn zonder daarmee de potenties voor de langere termijn uit het oog te verliezen.

Vanwege de economische crisis heeft de gemeenteraad besloten om geen prioriteit te geven aan een integrale ontwikkeling van de A4/Vlietzone op korte of middellange termijn.

Het project Fregatsingelzone is door het college vastgesteld. In maart 2014 worden 22 kavels in kleinschalig opdrachtgeverschap in de markt gezet. Een 80 meter lange loopbrug over de Laan van Leidschenveen is gerealiseerd. Deze verbindt het Prinses Maximaplein (voor station Ypenburg) met de kantoorgebouwen van KPMG en de Hartstichting. In de A12-zone zijn de werkzaamheden voor de 1e fase opwaardering van de Hoofdplanstructuur Ypenburg in uitvoering genomen. Na de afronding in september 2013 zijn de deelplannen 19, 24 en 26 op een veilige manier aangesloten op het hoofwegennet.

Binnenstad

In 2013 is gestart met de nieuwbouw van de Markies in de Grote Marktstraat, de Amadeus op de hoek Spui/Kalvermarkt en de renovatie van het Sijthoff City complex in de Grote Marktstraat. Samen met het al

in gang gezette bouw van de Nieuwe Haagse Passage komen er 45.000 m² winkeloppervlakte, een hotel met 118 kamers en zes woningen bij in de Grote Marktstraat en directe omgeving. De sloop van de Hoge Raad aan het Korte Voorhout is in september 2013 gestart. Voor een parkeergarage onder het Tournooiveld en de herontwikkeling van Scheveningse Veer (parkeren gecombineerd met woningen) zijn de planuitwerkingskaders vastgesteld. Voor het Wijnhavenkwartier fase 2 zijn de contracten met de ontwikkelaar/aannemer, belegger en Leidse Universiteit zijn getekend. Onderdeel van de herontwikkeling is de uitbreiding van de Leidse Universiteit in het complex en 170 woningen.

Internationale Zone

De concept gebiedsvisie voor aan de Visie voor de Internationale zone is door het college vastgesteld. Het participatietraject is afgerond, begin 2014 wordt de definitieve gebiedsvisie vastgesteld. Als gevolg van het faillissement van TCN heeft de gemeente het World Forum Convention Centre verworven. De komende tijd zal in het gebouw worden geïnvesteerd, zodat het de komende decennia kan functioneren als de congreslocatie voor Den Haag. De tweede fase van de herinrichting openbare ruimte World Forum is in de afrondende fase en voor de Nuclear Security Summit gereed.

Voor de nieuwbouw van Eurojust is de locatie bouwrijp gemaakt, zodat in de loop van 2014 kan worden gestart met de bouw. De bouw van het Internationaal Strafhof is in volle gang en de oplevering is in 2016 voorzien. Voorafgaand aan de viering van 100-jaar Vredespaleis is het Carnegieplein heringericht. Voor het verzorgingshuis Deo Gratias is, na een intensief participatietraject met de wijk, het bestemmingsplan vastgesteld. Naar verwachting start de bouw in 2014.

Haagse Hout / Mariahoeve

Begin 2013 zijn de kavels (kleinschalig opdrachtgeverschap) ter plaatse van de voormalige sportvelden aan het Isabellaland in verkoop gegaan, het overgrote deel van de kavels zijn verkocht. Het bouwrijpmaken is gestart, zodat begin 2014 de eerste kavels te kunnen worden uitgeven. Als gevolg van de financiële situatie van Stichting Arendsdorp, ligt de herontwikkeling van Arendsdorp momenteel stil. Het nabijgelegen kantoorgebouw aan de Oostduinlaan 75 heeft een nieuwe eigenaar. Deze is voornemens om binnen afzienbare tijd dit pand te transformeren naar ca. 250 woningen. Rond de jaarwisseling is gestart met de bouw van het appartementencomplex aan de Else Mauhslaan.

In het Beatrixkwartier is de nieuwbouw van Monarch II gereed. Voor fase 3 en 4 is het bestemmingsplan vastgesteld. De openbare ruimte rondom het ministerie van Economische Zaken aan de Bezuidenhoutseweg is heringericht. De 62 studentenwoningen aan de Schenkweg in Bezuidenhout-West zijn opgeleverd.

Wegens een saneringsopgave is de oplevering van de Natuurbelevingstuin verschoven naar begin 2014. De gemeente heeft in juni met het Rijk een samenwerkingsovereenkomst gesloten over de gefaseerde afstoot van de leegkomende rijkskantoren. De verkoopprocedure voor het voormalige rijkskantoor aan het Willem Witsenplein is gestart. De inzet is om dit kantoor te transformeren tot voornamelijk woningen.

Financieel resultaat

€0,5 mln. N

Resultaat Apparaat

€ 1,1 mln. N

In 2013 is het nadelig resultaat op het apparaat binnen het product Stadsvernieuwing € 1,1 mln. Dit wordt voor een groot gedeelte verklaard door een nieuwe tariefsystematiek voor ICT die niet meer in de apparaatsbegroting 2013 is verwerkt. Daarnaast zijn er binnen dit programma frictiekosten gemaakt. Door de vastgoedcrisis en de gemeente brede apparaatskostenbezuiniging is het apparaat op programma Ruimtelijke ordening gemiddeld met een derde gekrompen. Dit kon niet door natuurlijk verloop worden

opgevangen en heeft geleid tot reïntegratiekandidaten. Conform gemeentebrede afspraken komt 3/5 van de salarislasten en de kosten van casemanagement ten laste van het resultaat.

Actualisatie Voorziening Reorganisatie

€ 2,2 mln. V

In 2013 is gebleken dat de doorstroom van re-integratiekandidaten naar ander werk succesvoller is verlopen dan vooraf werd ingeschat..

Nog te verrekenen kosten

€ 2,3 mln. N

Per saldo dient nog € 2,3 mln. aan gemaakte kosten verrekend te worden met bestemmingsreserves, dit wordt per onderdeel toegelicht:

- In 2013 is een subsidiebeschikking voor het Leidse University College vastgesteld. In 2013 is € 8,0 mln (N). uitbetaald, terwijl dit voor 2014 gepland was. Daarom komt de afrekening van deze subsidie als nadeel tot uiting in de jaarrekening. Met een resultaatbestemmingsvoorstel stellen wij voor deze € 8 mln. in 2014 alsnog te onttrekken aan de reserve.

- In 2013 is minder vastgoed verworven voor de Rotterdamsebaan dan begroot. Een gedeelte van de aankopen loopt via programma 19 en wordt gedekt uit de Reserve Grote Projecten (op programma 23). Er is conform de begroting € 8,3 mln. onttrokken uit de RGP, terwijl er voor € 4,2 mln. via programma 19 aan kosten is gemaakt voor verwerving. Dit leidt tot een voordeel van € 4,1 mln. (V). In het programma Overige beleidsvoornemens staat hier een even groot nadeel tegenover. Gemeentebreed is dus geen sprake van een resultaat. De middelen blijven in de RGP beschikbaar voor de aanleg van de Rotterdamsebaan.

- De bestemmingsreserve Internationale Zone kent als einddatum 2013 en valt daarom vrij in de programmarekening. € 0,7 mln. (V) vrij. Het college heeft met vaststelling van de conceptgebiedsvisie internationale zone (RIS268511) voorgesteld de looptijd van de reserve tot 31-12-2015 te verlengen en de middelen tot die periode in te zetten. Bij deze programmarekening wordt dit voorstel aan de gemeenteraad voorgelegd.

- In 2013 is besloten de exploitatie van de containerstudios LUC met 15 jaar te verlengen, zodat deze budgetneutraal geëxploiteerd kunnen worden. De eerder verstrekte subsidie van € 2,6 mln. kan daarom terugvloeien naar de gemeente. Bij het Halfjaarbericht is reeds rekening gehouden met een baat van € 2,0 mln. Het restant van 0,6 mln. (V) wordt in deze jaarrekening verantwoord. Met een resultaatbestemming wordt voorgesteld dit in te zetten voor afdekking van het plansaldo en risicoprofiel van de grondexploitatie Wijnhavenkwartier

- Een deel van de winst van de Ontwikkelingscombinatie Wateringseveld (OCWV) is in 2013 genomen. Er is € 11,3 mln. winst genomen en dit is € 0,3 mln. (V) meer dan begroot. Bij resultaatbestemming na de jaarrekening wordt voorgesteld dit extra resultaat te doteren aan de Reserve Grondbedrijf conform de beheersregels grondexploitaties.

Afboeken investeringen en overige

€ 0,7 mln. V

De openbare ruimte van het Beatrixkwartier en Spuiplein stond per 1 januari 2013 als 'investering met een maatschappelijk nut' geactiveerd op de balans. Bij de begroting 2014-2017 is besloten de volledige investering af te boeken. Daarom worden voor deze gebieden structureel niet langer afschrijvings- en rentelasten gerealiseerd, terwijl dit wel was begroot voor 2013. Dit leidt tot een voordeel van € 0,5 mln. Diverse overige voordelen betreffen € 0,2 mln.

Baten en lasten precariobelasting

Voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond moet precario betaald worden. Dit betreft onder andere steigers, containers, hekken en reclameborden. In 2013 zijn er (reclame)objecten boven of op gemeentegrond gecontroleerd. Het gaat hierbij om 20.000 reclameobjecten die zijn geplaatst op 10.000 adressen. Daarnaast zijn er 1.650 controles bij stijgers, containers en pompinstallaties op locatie uitgevoerd. Op de niet legaal geplaatste reclame is handhavend opgetreden, waarbij de reclame-uitingen zijn verwijderd of gelegaliseerd.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	261.919	319.425	57.506 V	262.668
Baten	183.557	235.880	52.323 N	173.146
Saldo exclusief reserves	78.362 N	83.545 N	5.183 V	89.522 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	89.778	89.939	161 V	38.658
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	98.374	120.717	22.343 N	71.950
Saldo inclusief reserves	69.766 N	52.766 N	17.000 N	56.230 N

Neutrale ontwikkeling, zonder financieel resultaat

Minder baten en lasten (53 mln.)

- Er is € 20 mln. minder aan lasten en baten gerealiseerd op grondexploitaties als gevolg van een administratieve bijstelling. In de begroting is € 20 mln. aan lasten dubbel opgenomen, terwijl de lasten eenmaal zijn gerealiseerd bij de jaarrekening. De achtergrond hiervan is de volgende: Wanneer er lasten worden gemaakt voor bouwgrondexploitaties wordt dit standaard verrekend met onderhanden werk. Dit liep tot en met 2013 over de exploitatie. Vervolgens wordt op de onderhanden werk stand gecorrigeerd indien er sprake was van (partiële) afsluitingen of andere wijzigingen die aanpassing noodzakelijk maken. Ook dit liep via de exploitatie, waardoor de lasten dubbel in de exploitatie opgenomen zijn. Dit mag niet volgens het BBV en dit hebben we gecorrigeerd zodanig dat de lasten nog maar één maal zijn opgenomen in de jaarrekening.
- In 2013 is voor € 16,5 mln. minder aan lasten en baten gerealiseerd voor verwerving van vastgoedobjecten voor de Rotterdamsebaan binnen programma 19 (verwervingen vastgoed voor de Rotterdamsebaan vinden plaats vanuit verschillende programma's). Er is voor ca. € 9,5 mln. verworven, terwijl begroot was om voor ca. € 25 mln. te verwerven in 2013. Dit wordt grotendeels verklaard doordat de inbreng van gemeentelijk vastgoed niet in 2013 maar in 2014 plaatsvindt. Na inbreng van het vastgoed in het project wordt het vastgoed op nihil gewaardeerd. De panden worden immers gesloopt. Omdat de inbreng niet heeft plaatsgevonden, was er ook geen afwaardering.

- Realisaties in grondexploitaties blijven met ca. € 16,2 mln. achter bij de begroting. Binnen de gehele portefeuille vond vertraging plaats. Er is minder grond uitgegeven dan begroot en –samenhangend – er zijn minder kosten gemaakt voor bouw- en woonrijpmaken. Mede als gevolg van de lange doorwerking van de economische crisis is te optimistisch begroot. Er is een verbeterlag gerealiseerd ten opzichte van de jaarrekening 2012: het begrotingsoptimisme binnen grondexploitaties is gehalveerd.
- In 2013 zijn vijf negatieve grondexploitaties afgesloten. Als gevolg van de gehanteerde systematiek voor het verrekenen is € 6,6 mln. aan negatieve lasten en baten gerealiseerd. Afsluiting van deze grondexploitaties was niet begroot en dit leidt tot deze administratieve afwijking van € 6,6 mln.
- Er is voor een aantal grote plannen (Eurojust en Tunnel Neherkade) een bouwvergunning aangevraagd, terwijl hier in de begroting geen rekening mee was gehouden. Daarom is € 5,2 mln. meer aan bouwleges binnengekomen. Hiernaast is voor € 1,1 mln. meer aan leges terugbetaald dan begroot (gevolg van ingediende bezwaarschriften en/of intrekkingen van reeds verleende bouwvergunningen). Per saldo is € 4,1 mln. aan extra baat gerealiseerd. Conform de spelregels is deze baat verrekend met de voorziening bouwleges (last), waardoor geen sprake is van een effect op het resultaat.

Lagere onttrekking (22 mln.)

- Bij de begroting 2014 zijn middelen beschikbaar gesteld voor dekking van nieuwe en herziene grondexploitaties. Door verschillende omstandigheden vindt voor een aantal exploitaties de besluitvorming pas in 2014 plaats (o.a. Ockenburg, Scheveningen en Brede Scholen). Daarmee is € 12 mln. minder onttrokken uit de Reserve Stedelijke Ontwikkeling ten behoeve van de afdekking van de tekorten van deze grondexploitaties.
- Er is € 7,2 mln. minder onttrokken aan de reserve voor stadsvernieuwingsprojecten. Dit heeft vooral betrekking op de volgende twee projecten: Hollands Spoor. Bij de begroting was het idee om € 4,1 mln. te onttrekken aan de reserve. Omdat pas in 2014 activiteiten worden uitgevoerd, is het geld nog niet overgeboekt in 2013. Aardwarmte. Het faillissement is in 2013 niet afgewikkeld. De mogelijkheden van een doorstart worden nog onderzocht. De geraamde € 1,5 mln. voor afwikkeling van het faillissement heeft niet plaatsgevonden
- Aan de Reserve Scheveningen Haven is € 2 mln. minder onttrokken dan begroot. In 2013 is minder gerealiseerd dan begroot, waardoor ook de lasten lager waren. Activiteiten voor de projecten Dr Lelykade Middenblok en de Leefbaarheidspleinen lopen door in 2014. Hierdoor vindt onder meer de subsidievaststelling Rokerij niet in 2013, maar begin 2014 plaats.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	261.919	127.878	134.041 N
Baten	183.557	50.743	132.814 V
Saldo exclusief reserves	78.362 N	77.135 N	1.227 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	89.778	73.660	16.118 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	98.374	82.243	16.131 V
Saldo inclusief reserves	69.766 N	68.552 N	1.214 N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

De activiteiten op programma 19 zijn sterk projectmatig. Activiteiten verschillen per jaar en daarmee fluctueren ook financiële uitkomsten. De grootste verschillen tussen de uitkomst 2012 en 2013 zijn de volgende:

- In 2013 heeft de gemeente de ministerietorens aan het Wijnhavenkwartier aangekocht. Hierdoor zijn incidenteel veel verwervingskosten gerealiseerd. Dit vertaalt zich door in hoge lasten en baten.
- In 2012 heeft een eenmalige correctie van ca. €58 mln. plaatsgevonden wegens het gedeeltelijk afsluiten van de plannen Laakhaven Centraal en Laakhaven Hollands Spoor. Hierdoor is de uitkomst voor baten en lasten in 2012 relatief laag

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Dienstcompensatiereserve DSO	0	0	0	0	89
Res grondbedrijf gb	12.687	0	8.200	12.687	8.200
Res sv	24.590	22.688	0	24.590	22.689
Res isv	-35.474	0	0	-35.474	0
res vhw dhzw	1.588	136	2.100	1.662	2.359
Res vasts program	-1.360	0	0	-1.360	0
Res anticip wzh mpg	15	0	0	100	0
BR Stedelijke Ontwikkeling (p19/810)	0	82	0	0	82
BR Stedelijke Ontwikkeling (p19/821)	22.401	11.900	1.200	22.401	20.340
BR Stedelijke Ontwikkeling (p19/830)	30.781	17.297	0	30.781	29.281
Res binnenstad	0	435	0	0	1.020
Res schev haven	0	327	0	0	2.277
BR Beroep en bezwaar	0	1.236	0	0	1.700
BR. The Hague World Form	7.259	10.304	0	7.259	10.378
Reserve DSO centraal station	3.000	6.981	0	3.000	7.127
BR ICT projecten	0	766	842	0	1.249
BR Campus Den Haag	0	2.250	0	0	2.250
BR Internationale Zone	0	420	705	0	1.125
Reserve Universiteit Leiden	8.850	0	0	8.850	0
BR Haga	290	273	0	290	273
BR Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	0	254	0	0	300
Res sa binckhorst	10.351	5.521	0	10.351	5.521
Res. Vastgoedexploitatie	4.800	3.178	0	4.800	3.178
Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	0	1.279	0	0	1.279
Totaal	89.778	85.327	13.047	89.937	120.717

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

Dotaties aan reserves hebben plaatsgevonden zoals begroot. Er is in 2013 ca. € 22 mln. minder onttrokken en vrijgevallen uit reserves dan begroot. Deze lagere onttrekkingen hebben relatie tot de bestemmingsreserves stedelijke ontwikkeling en de reserve Scheveningen haven. Dit is nader toegelicht bij het onderdeel neutrale verschillen.

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	179.056	156.872	185.233
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	54.079	156.377	115.404
Investeringen	15.557	300	20.385

In de vorige paragrafen is toegelicht dat minder uit reserves is onttrokken dan begroot. Dit verklaart waarom het eindsaldo op de reserves hoger is dan verwacht. De omvangrijke daling van de saldi van voorzieningen komt vooral door het gedeeltelijk afsluiten van 23 grondexploitaties. Dit was oorspronkelijk niet begroot. Door de gedeeltelijke afsluiting van de plannen is ca. € 105 mln. uit de Voorziening Negatieve Plannen gedoteerd aan de desbetreffende grondexploitaties.

2.20 Programma Milieu en Duurzaamheid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De gemeente heeft de kwaliteit van de leefomgeving in stand gehouden. Opvallend is dat steeds meer inwoners van Den Haag daaraan willen bijdragen. Zij organiseren zich in bewonersinitiatieven of dragen op andere wijze bij. De gemeente heeft dit gestimuleerd en ondersteund. Op het gebied van lucht, geluid, bodem, externe veiligheid, vergunningverlening en handhaving heeft Den Haag zijn wettelijke taken uitgevoerd. Duurzaamheid is steeds meer ingebed in diverse gemeentelijke taken, waaronder het gemeentelijk inkoopbeleid en het concernbreed energiebesparingsbeleid.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Behaald 1990
CO ₂ -reductie (%)	-5,0%	20%	-3,1%	0,0%
Uitstoot CO ₂ in kton*	3.099	2.358	3.038	2.947

Bron 2007: Carbase/Carmon, bron 2010: DHV CO₂-scanner
**Percentage reductie ten opzichte van de uitstoot in 1990. Een negatief percentage betekent een groei van de uitstoot. In 1990 werd 2.947 kton CO₂ uitgestoten. Doel is 1% daling per jaar. De CO₂-uitstoot is in 2015 0,5% lager dan in 2011 (3.053 kton).*

Bij het opwekken van energie die in Den Haag is gebruikt, is in 2013 3099 kiloton CO₂ uitgestoten. Dat is iets meer dan in 2012. De elektriciteit die in Den Haag wordt gebruikt, komt grotendeels van het landelijke net. In Nederland is in 2013 meer elektriciteit afkomstig van fossiele bronnen. Dit veroorzaakte in 2013 per kiloWattuur meer CO₂-uitstoot dan in 2012. Dit werkt door in de topindicator en veroorzaakt de lichte stijging. Er wordt gewerkt aan een vernieuwd CO₂-model voor de gemeente Den Haag waarin feitelijke verbruikscijfers worden gebruikt.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Milieubeleid en milieubeheer	22,1	13,3	8,7	N	9,2 N	0,4 V
Milieueducatie (exclusief stadsboerderij)	3,9	0,4	3,5	N	3,7 N	0,2 V
Bijdragen aan klimaatdoelen & duurzame energie	3,5	0,0	3,5	N	3,7 N	0,2 V
Milieuvergunningen	0,4	0,3	0,1	N	0,2 N	0,1 V
Bodembescherming en bodemsanering	5,1	0,0	5,1	N	5,1 N	0,0 N
Bestrijding geluidshinder	1,4	-	1,4	N	1,4 N	0,0 V
Milieueducatie (exclusief stadsboerderij) (CVO)	0,0	-	0,0	N	0,0 N	0,0 V
Totaal	36,4	14,1	22,4	N	23,3 N	0,9 V

Milieubeleid en milieubeheer

Op 17 december 2013 heeft het college de nota "Den Haag maakt het duurzaam: integrale presentatie van het duurzaamheids- en milieubeleid" vastgesteld (RIS 269129). De nota geeft een overzicht van het beleid en de maatregelen op dit vlak. Een noviteit is het gebruik van de Layar-app in de nota, hiermee kunnen videobeelden van duurzaamheidsinitiatieven in Den Haag worden bekeken.

Actieplan Luchtkwaliteit

De uitvoering van het Actieplan lucht is in 2013 voortgezet. Hiermee wil Den Haag aan de doelstelling voor NO₂ (stikstofdioxide) in 2015 voldoen. De gemeente stimuleert de ontwikkeling naar elektrisch vervoer door onder meer een openbare laadinfrastructuur te realiseren, daar waar er vraag naar is. De gemeente heeft in 2013 150 palen (300 laadpunten) geplaatst. Er stonden al 50 laadpalen gefinancierd door de stichting E-laad, dus in totaal staan er eind 2013 200 laadpalen in de stad. In juli 2013 is de nieuwe sloopregeling voor vervuilende auto's van start gegaan. Er zijn bijna 1000 bewoners die een sloopsubsidie hebben aangevraagd.

Externe Veiligheid

Bij ruimtelijke plannen en bij het verlenen van omgevingsvergunningen beperkt de gemeente zo vroeg mogelijk de risico's voor de externe veiligheid. Bestemmingsplannen past de gemeente aan waar nodig. Ook is de nieuwe route gevaarlijke stoffen door de raad vastgesteld.

HMC

Omdat Duurzaam Den Haag begin 2013 nog niet was opgericht is de basissubsidie voor het Haags Milieu Centrum in 2013 op orde gebleven.

Milieu-educatie (exclusief stadsboerderij)

Op het gebied van natuur, milieu en duurzaamheid heeft de gemeente lessen, projecten en natuurwerkweken aangeboden aan scholen van het primair en het voortgezet onderwijs. Haagse jongeren worden zich zo meer bewust van hun (duurzaam) gedrag en vergaren kennis over hun leefomgeving. Ze doen bijvoorbeeld metingen naar luchtkwaliteit en krijgen uitleg over het effect van zwerfafval. Doel is dat ze daarnaar handelen, door bijvoorbeeld geen zwerfafval op straat te gooien en niet onnodig lichten laten branden. Ongeveer 95% van de Haagse scholen heeft een of meerdere lessen gegeven.

In 2013 is de voedselstrategie aangenomen (RIS 268898). De gemeente faciliteert en stimuleert initiatieven die aansluiten bij de maatschappelijke trend van meer bewustzijn voor gezonde, lokale en vaak ook biologische voedselproductie. Naast nieuwe buurttuinen, zijn er ook kassen geplaatst en is er met partners een stadslandbouw business challenge georganiseerd voor het deels leeg staande kantoorpand aan de Televisiestraat 2-4.

Bijdragen aan klimaatdoelen en duurzame energie

In de stad zijn 26 bewonersgroepen actief geworden, verdeeld over 17 wijken, mede dank zij ondersteuning van de gemeente. Deze bewonersgroepen zijn bezig om concrete projecten voor verduurzaming te ontwikkelen. Zij kunnen hiervoor geld krijgen uit de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken. De zonnepanelenregeling heeft geleid tot meer zonnepanelen; Den Haag is daardoor de gemeente met het grootste aantal opwekkers van duurzame energie.

De gemeente heeft een samenwerkingsovereenkomst met de provincie Zuid-Holland medeondertekend, samen met circa dertig andere partijen, om de warmtevoorziening op provinciaal niveau te verduurzamen. Voor de aansluiting van het World Forum op stadsverwarming zijn concrete afspraken gemaakt, net zoals voor de aansluiting van het nieuw te bouwen Internationaal Strafhof op een warmtekuudeopslagbron op een kilometer afstand. Aardwarmte Den Haag Zuid-West is failliet gegaan. In 2013 is aan een doorstart meegewerkt.

In 2013 zijn 260 energieboxen uitgereikt. Alle bewoners blijken de energiebox daadwerkelijk te gebruiken. Gemiddeld wordt 60% van de producten uit de box geïnstalleerd. Dit betekent dat de besparing op energiekosten van bewoners binnen 2 jaar al even hoog is als het bedrag dat door gemeente aan de energiebox is uitgegeven. Per huishouden is dan 400 kg CO₂ bespaard. Hiermee wordt de toezegging ingelost aan de commissie Leefomgeving d.d. 26-06-2013.

De subsidieregeling voor dak- en vloerisolatie is succesvol geweest. Het budget voor 2013 is volledig opgegaan, aan in totaal 508 subsidieaanvragen. De subsidieregeling glasisolatie is in 2013 succesvol afgerond. In totaal zijn hiermee 800 woningen voorzien van energiebesparend glas. Er zijn 37 subsidies voor groene daken toegekend.

Na de opening van het gerenoveerde pand aan de Brouwersgracht is Duurzaam Den Haag in mei van start gegaan met het adviseren van bewoners en bedrijven die aan verduurzaming willen bijdragen. Duurzaam Den Haag is door de zes partners opgericht om partijen en bewoners in Den Haag te verbinden en een podium te bieden. Er worden projecten te geïnitieerd, gefaciliteerd en gerealiseerd. De opstart kostte meer tijd en ging stroever dan voorzien.

Het Energie en Duurzaamheidsfonds is van start gegaan. Dit is een revolverend fonds waaruit duurzame initiatieven van bewoners en bedrijven kunnen worden gefinancierd tegen gunstige voorwaarden.

Bodembescherming en bodemsanering

In 2013 is de inventarisatie van bodemverontreinigingen met risico's voor gezondheid, ecologie en verspreiding afgerond. 65 locaties moeten met spoed worden aangepakt, waarvan 12 gezondheidsrisico's opleveren. Deze 12 worden uiterlijk 1 juli 2015 gesaneerd of er worden, in afwachting van sanering, tijdelijke maatregelen ter voorkoming van risico's genomen.

De Nota Bodembeheer gemeente Den Haag 2013-2023 over hergebruik van grond is vastgesteld.

Omgevingsdienst Haaglanden

De organisatie is op 1 januari 2013 van start gegaan en sinds 1 april 2013 volledig operationeel. Den Haag heeft conform het bedrijfsplan 58,8 fte ingebracht.

De ODH is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving op milieugebied en voor specialistische adviezen op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening voor de negen Haaglandengemeenten en de provincie Zuid-Holland. De (landelijke) doelstelling is te komen tot professionele taakuitvoering tegen lagere kosten.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	32.764	34.310	1.546 V	29.615
Baten	13.044	13.375	331 N	8.109
Saldo exclusief reserves	19.720 N	20.935 N	1.215 V	21.506 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	3.661	3.661	- -	-
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.030	1.300	270 N	2.304
Saldo inclusief reserves	22.351 N	23.296 N	945 V	19.202 N

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	32.764	27.590	5.174 N
Baten	13.044	4.189	8.855 V
Saldo exclusief reserves	19.720 N	23.401 N	3.681 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	3.661	2.054	1.607 N
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	1.030	818	212 V
Saldo inclusief reserves	22.351 N	24.637 N	2.286 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Eind 2012 is een begin gemaakt met dit programma, in 2013 is het pas echt goed op gang gekomen.

Daarom zijn de lasten in 2013 verhoudingsgewijs fors gestegen, met €9,7 mln. Omdat het om een subsidie gaat, zijn ook de baten evenredig verhoogd.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontrr.	Vrijval	Dot.	Ontrr.
Reserve Geluid	831	0	0	831	0
Reserve Bodem	2.830	0	0	2.830	0
Reserve SLOK	0	401	0	0	401
Reserve luchtkwaliteit	0	0	0	0	270
Reserve Omgevingsdienst Haaglanden	0	251	59	0	310
Reserve Vulpunten voor aardgas en NaturalHy	0	195	124	0	319
Totaal	3.661	847	183	3.661	1.300

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	10.703	10.432	8.072
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

2.21 Programma Citymarketing en Internationale Stad

Coördinerend portefeuillehouder: Marjolein de Jong, Jozias van Aartsen

De actieve inzet van de gemeente heeft de stad een duidelijk grotere aantrekkingskracht op bezoekers gegeven. Den Haag is ook in 2013 de tweede toeristische stad van het land. In 2013 zijn er 5% meer overnachtingen dan in 2012. Er kwamen 11% meer bezoekers. Van alle steden in Nederland heeft Den Haag hiermee de hoogste groei in het aantal bezoekers.

De toeristische sector is een van de stuwende economische pijlers waar de gemeente de inzet verder op wil verstevigen. Nationaal en internationaal is toerisme een groeisector. De sector zorgt in Den Haag voor veel werkgelegenheid (ongeveer 1 op de 10 banen), veel bestedingen en een aantrekkelijk pakket van hoogstaande voorzieningen voor de eigen inwoners.

In 2013 heeft de gemeente de strategische kaders voor de versterking van de toeristische sector vastgesteld. Dit zijn de hotelstrategie en de kanskaart toerisme. De gemeente wil de concurrentiepositie van Den Haag uitbouwen. In 2013 hebben diverse grote evenementen en gebeurtenissen Den Haag op de kaart gezet, ook als Internationale Stad van Vrede en Recht. Daarnaast bereidt de gemeente zich zorgvuldig voor op een aantal zeer aansprekende gebeurtenissen in 2014, zoals de heropening van het Mauritshuis, het WK Hockey en de Nuclear Security Summit.

De gemeente en het Rijk investeren in het versterken van de positie van Den Haag als vestigingsplaats voor internationale organisaties, kennisinstellingen, ambassades, internationale scholen, niet-gouvernementele organisaties en bedrijven. Dit moet leiden tot positieve effecten op de werkgelegenheid, de verdien capaciteit en de internationale impact van de stad.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2007
Aantal toeristen:				
- aantal hotelgasten uit het buitenland	365.000	300.000	229.000	229.000
- aantal hotelovernachtingen buitenlandse gasten	613.000	640.000	613.000	613.000
<i>Bron: CBS</i>				

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2007
Aantal instellingen in het cluster vrede en recht	95	95	91	71
<i>Bron: Jaarplan BIZ/International Desk 2007</i>				

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Internationale Stad	6,5	2,4	4,0	N	5,8 N	1,8 V
Toerisme, Evenementen en Binnenstad	10,3	2,6	7,8	N	8,0 N	0,2 V
Citymarketing	2,5	0,7	1,7	N	1,5 N	0,2 N
Totaal	19,3	5,7	13,5	N	15,4 N	1,8 V

Internationale Stad

Internationale Organisaties

De inspanningen voor acquisitie zijn geïntensiveerd, zowel in bestuurlijke contacten met internationale organisaties en het Rijk als in de ambtelijke coördinatie. Eén intergouvernementele organisatie International Development Law Organisation (IDLO) en vier NGO's (Niet-gouvernementele organisatie) zijnde Lexchange, Circle Squared (CS), Syria Justice Accountability Centre (SJAC) en International Council for Commercial Arbitration (ICCA) hebben zich in de stad gevestigd. Daarnaast is de internationale positie van de stad versterkt door drie nieuwe ambassades (Panama, Moldavië en Tanzania). Met de reeds in de stad gevestigde gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties worden zowel bestuurlijk als ambtelijk goede contacten onderhouden. Het college bracht dit jaar een bezoek aan Europol en het ICC.

Diverse organisaties herdachten en vierden in 2013 hun oprichtingsjaar. Dergelijke vieringen versterken het profiel van de gemeente als Internationale Stad van Vrede en Recht en de relatie met IO's en NGO's. De gemeente heeft bijgedragen aan de voorbereiding en viering van de jubilea. Voor 2013 was dit onder andere de tentoonstelling 15 jaar OPCW (Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens), 100 jaar Vredespaleis, 120 jaar HccH (Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht), 20 jaar ICTY (Joegoslavië-tribunaal), het bilaterale jaar met Rusland en de uitreiking van de Nobelprijs voor de Vrede aan OPCW op 10 december 2013.

Kennis-infrastructuur

In de LDE-alliantie, de strategische samenwerking tussen de universiteiten van Leiden, Delft en de Erasmus Universiteit Rotterdam, is gewerkt aan de ontwikkeling van een Centre of Sustainability en een Centre for Governance. De initiatieven krijgen een impuls door de "Bricks and Brains"-benadering, waarin huisvesting en kennisontwikkeling nauw samenhangen. De gemeente helpt o.a. door de leerstoelen op de domeinen security, innovatie, governance en sustainability mee te financieren. Andere Haagse kennisinstellingen worden zo veel mogelijk bij de invulling van deze leerstoelen betrokken, in het bijzonder TNO, NFI en de Haagse Hogeschool.

In het voorjaar is Abiodun Williams aangetreden als president van het The Hague Institute for Global Justice (THIGJ). Het instituut ontwikkelde o.a. The Hague Approach voor het versterken van de rechtsorde in transitie gebieden. Deze aanpak is bij de viering van het 100 jaar Vredespaleis aan de VN gepresenteerd in de vorm van een aantal praktisch toepasbare principes. Voor het verwerven van (internationale) opdrachten voor het instituut is een zakelijk directeur aangetrokken, een belangrijke prioriteit gericht op het toewerken naar een gezonde exploitatiebasis voor het instituut, wordt hiermee ingevuld. Zo zijn er ook verkenningen gestart voor samenwerking met initiatieven die zijn voortgekomen uit Haagse innovatieprojecten in het kader van Pieken in de Delta.

The Hague Security Delta (HSD) vestigde dit jaar een eigen HSD-office. Bij het pas opgerichte HSD Stimuleringsfonds zijn ruim vijftig innovatievoorstellen ingediend, waaruit vijf projecten zijn geselecteerd die vanaf begin 2014 in uitvoering genomen worden. In Europees verband zijn drie projectvoorstellen gehonoreerd. Met een bescheiden investering van de gemeente is een multiplier van circa 10 behaald. Regionale kennispartners als TNO en NFI en daarnaast het Ministerie van Veiligheid en Justitie hebben in deze projecten een trekkersrol, maar ook het MKB en de Veiligheidsregio Haaglanden zijn actieve deelnemers.

Vestigingsklimaat

In tijden van recessie en toenemende concurrentie tussen steden is een gunstig vestigingsklimaat van groot belang. De gemeente speelt een faciliterende rol in (her)huisvestingsaangelegenheden en renovatie. Hierbij wordt samengewerkt met Steenworp, Rijksgebouwendienst en de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag. Ook in 2013 verliep, onder invloed van de economische crisis, de verhuur van kantoorruimtes aan NGO's traag.

Het ontwikkelingsprogramma Gebiedsbeveiliging Internationale Zone staat in de startblokken. In plaats van fysieke veiligheidsmaatregelen per gebouw komt er integrale gebiedsbeveiliging. Tegelijkertijd ontwikkelen de gemeente en de veiligheidsregio nieuwe protocollen, die een stap naar moderne gebiedsbeveiliging mogelijk maken.

The Hague International Centre (THIC) is een initiatief van de gemeente Den Haag waarbij de Immigratie- en Naturalisatie Dienst (IND) en stichting ACCESS zich hebben aangesloten. De gemeenten Delft en Leidschendam-Voorburg hebben zich hier in 2013 bij aangesloten. Als gevolg van deze regionalisering zijn de productiecijfers en de bezoekersaantallen toegenomen.

Veel geprivilegieerden maken gebruik van een 'gereserveerde' parkeerplaats. Bij enkele ambassades worden de 'gereserveerde' parkeerplaatsen gebruikt door andere parkeerders. Deze parkeerders kunnen niet worden gehandhaafd. Volgend jaar zullen de bordjes echter worden vervangen waardoor handhaving wel mogelijk zal zijn.

De overgrote meerderheid van diplomaten betaalt - in voorkomend geval - boetes en belastingen. Er is echter een kleine minderheid die dit stelselmatig weigert. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft aangekondigd deze wanbetalers aan te pakken. De gemeente onderzoekt hoe samen te werken met Buitenlandse Zaken over de boetes die vallen onder verantwoordelijkheid van de gemeente namelijk de parkeerboetes.

Internationale belangenbehartiging

Wij zetten in op het creëren en benutten van Europese subsidiemogelijkheden, het beïnvloeden van Europese regelgeving, en het – ook in Europees verband – versterken van het profiel van Den Haag als internationale stad van Vrede en Recht.

Als onderdeel van het samenwerkingsproject "Publieksdiplomatie" Vrede en Recht van de gemeente Den Haag en BZ wordt het Haagse profiel van Vrede en Recht actief uitgedragen via de Nederlandse ambassades, journalisten en academici. Een nieuwsbrief Vrede en Recht, met informatie over werk en

evenementen in Den Haag wordt vier keer per jaar verzonden naar Nederlandse diplomatieke posten. De nieuwe website denhaagvrederecht.nl geeft een totaalbeeld.

Op 28 augustus waren de secretaris-generaal van de Verenigde Naties en de Koning aanwezig bij de officiële viering van 100 jaar Vredespaleis. De burgemeester overhandigde hun de 'The Hague Principles', als resultaat van de door het THIGJ ontwikkelde benadering om de rechtsorde in transitiegebieden te versterken.

Draagvlak in de stad

Middels de Haagse Brug wordt in alle stadsdelen geïnvesteerd in manieren om Hagenaars en expats met elkaar in contact te brengen en trots te zijn op de Internationale Stad van Vrede en Recht. Elk van de Haagse stadsdelen beschikte dit jaar over een eigen budget om activiteiten in het stadsdeel te stimuleren en te ondersteunen. Het resulteerde in 35 activiteiten.

Rond de viering van 100 jaar Vredespaleis vond een groot aantal activiteiten plaats, waaronder inhoudelijke conferenties, activiteiten met scholen (Musical Peace of Me en Voice of Peace), concerten in de tuin van het Vredespaleis en diverse tentoonstellingen in het Atrium, het Haags Historisch Museum en het Gemeente Museum. Op 21 september, de Dag van de Vrede van de Verenigde Naties, werd de viering afgesloten met de Vredesloop, een hardlooptwedstrijd voor kinderen en volwassenen, het Vredesconcert in de tuin van het Vredespaleis en studentenactiviteiten op de Grote Markt.

Op 29 september vond de Internationale Dag plaats. Zeven internationale organisaties openden hun deuren en 30 organisaties presenteerden zich op de Internationale Markt. Met ongeveer 4.500 bezoeken aan de organisaties en de Internationale Markt was deze zesde editie van de Haagse Internationale Dag wederom een succes.

De gemeente leverde een bijdragen aan het project "World Class The Hague", waarin topsprekers van internationale allure reflecteerden op het brede thema Global Justice. In dit kader verzorgden o.a. Abiodun Williams (THIGJ), Sherry Mueller en Martha Nussbaum masterclasses voor internationale studenten in Den Haag.

Financieel resultaat

€ 1,8 mln. V

De verschillen met betrekking tot de Bestemmingsreserve Den Haag Internationale Stad (DHIS) zijn neutraal. Tegenover de voordelen staan nadelen bij op programma overige beleidsvoornemens door lagere onttrekkingen uit deze reserve.

BR DHIS: NATO Communications and Information Agency

€ 1,25 mln. V

De besluitvorming van de NCIA heeft langer geduurd dan verwacht. In december is een brief met een definitief besluit ontvangen van het Ministerie van Defensie. Het college en de gemeenteraad hebben inmiddels positief over het plan besloten. Totaal is € 2,5 mln. gereserveerd voor bijdragen aan de huisvesting van dit NCIA. De andere helft van dit bedrag wordt gefinancierd ten laste van het Wervingsfonds.

The Hague Institute for Global Justice

€ 0,5 mln. V

Het afgelopen jaar heeft de Gemeente in nauwe samenwerking met THIGJ The Hague Approach ontwikkeld. Tijdens de viering van 100 jaar Vredespaleis is deze aanpak officieel aangeboden aan de VN. Bij het aantreden van de nieuwe president van THIGJ in januari 2013 is er gekozen voor een koerswijziging in de focus van THIGJ. Dit heeft gevolgen gehad voor de manier waarop The Hague Approach zich verder ontwikkelde. Stap-voor-stap moet deze nieuwe aanpak nu verder ontwikkeld worden. Deze ontwikkeling kost meer tijd dan oorspronkelijk verwacht en zal daarom voortgezet worden in 2014. Voorgesteld wordt uit het resultaat een bedrag van € 0,452 mln. hiervoor in te zetten.

Overig

€ 0,1 mln. V

Toerisme, evenementen, Binnenstad en creatieve sector

Omdat de toeristische sector zo belangrijk is voor de stad heeft de gemeente samen met de marktpartijen in oktober de Kanskaart Toerisme opgesteld. In de Kanskaart Toerisme beschrijft de gemeente de ambitie en strategie hoe de potentie van deze economische pijler nog beter kan worden benut.

In het voorjaar is de nieuwe Boulevard in Scheveningen geopend. Voor het aantrekken van nieuwe publieksfuncties in de Binnenstad en aan de kust is gewerkt aan nieuwe locaties. In de Internationale Zone is een nieuwe voetgangersbewegwijzering gerealiseerd. Er is in 2013 ook gestart met de ontwikkeling van multimediale schermen. Het eerste is het beeldscherm aan de gevel bij het Lucent Dans Theater. Om het toeristisch aanbod beter zichtbaar te maken is ook gestart met de vernieuwing van de toeristische website. De nieuwe Hotelstrategie Den Haag 'Check in The Hague: Roomservice 2.0' is vastgesteld. De nieuwe Hotelstrategie is een aanscherping ten opzichte van het oude beleid, en is ambitieus in bijzondere hotelconcepten op goede locaties in de binnenstad en Scheveningen. Het afgelopen jaar zijn vele leads opgevolgd en hotelinitiatieven beoordeeld.

Het toeristisch bezoek aan de stad levert Den Haag in 2013 twee miljard euro aan bestedingen op. Vooral voor weekendjes-weg is Den Haag in 2013 meer bezocht. Ook het aantal congresbezoekers is gestegen.

Het evenementenseizoen 2013 is redelijk goed verlopen. De economische tegenwind zorgt bij organisatoren voor meer aandacht voor kostenreductie en opbrengstenverhoging; de tering wordt naar de nering gezet. In totaal zijn er voor 2013 43 aanvragen voor grootschalige publieksevenementen ingediend. Daarvan zijn er 27 gehonoreerd voor totaal € 2,05 mln.

In 2013 is er ook geld uitgetrokken voor de vernieuwing en doorontwikkeling van kleinschalige evenementen. Evenementen die het in zich hebben om op termijn uit te groeien tot een groter evenement of evenementen in de economische kerngebieden Binnenstad en Scheveningen die een bijdrage leveren aan de economische doelstellingen in deze gebieden, maar qua economische spin-off (nog) te klein zijn om afzonderlijk subsidie te ontvangen. In totaal zijn er 47 aanvragen ingediend. Daarvan zijn er 21 aanvragen gehonoreerd voor € 0,145 mln.

Er zijn in 2013 acht grote internationale congressen naar Den Haag gehaald. Ook is er een brochure ontwikkeld gericht op de internationale zakelijke bezoeker, met als doel de verblijfsduur te verlengen en de kans op herhaalbezoek (met familie) te vergroten. Gezien het grote economische belang van congressen voor de stad is een langetermijnstrategie gericht op de acquisitie van internationale congressen in

voorbereiding genomen. Een gezamenlijk gedragen congresstrategie geeft een richting aan en maakt duidelijk wie welke rol op zich neemt. Planning is om in het eerste kwartaal van 2014 deze strategie vast te laten stellen.

Den Haag heeft in 2012 de titel 'Beste Binnenstad van Nederland 2013-2015' veroverd. Die titel is mede te danken aan de goede samenwerking tussen de gemeente en de diverse private partijen in de binnenstad. Om die samenwerking in 2014 met nieuw elan te kunnen voortzetten wordt er gewerkt aan een nieuw uitvoeringsconvenant 2014-2017 voor de binnenstad. Het afgelopen jaar is verder veel aandacht uitgaan naar de ontwikkelingen in de Grote Marktstraat: de realisatie van de nieuwe panden en de voorbereiding van de ingrepen in de openbare ruimte. Om meer bezoekers naar de binnenstad te trekken rond de Kerst is een 'binnenstadsoffensief' ingezet. Daarvoor is €0,5 mln. vrijgemaakt.

Eind 2013 loopt het – mede met middelen uit Europa gefinancierde – stimuleringsprogramma 'Creatieve Stad 2010-2013' ten einde. Dit programma omvat onder meer een stimuleringsfonds, een presentatiebudget, ambassadeurs en een beurs voor toptalenten. De verschillende programmaonderdelen hebben op uiteenlopende terreinen goede resultaten geboekt en bijgedragen aan de ontwikkeling van de Haagse creatieve sector. Sinds de start van het programma Creatieve Stad in 2005 is het aantal banen in de creatieve sector met 3% gegroeid. De invloed van de economische crisis wordt in de programmaperiode 2010-2013 wel zichtbaar, hoewel de sector het in het licht van deze crisis relatief goed doet. In het laatste jaar van het programma 2010-2013 is sprake van een kleine toename van het aantal banen. Het totaal aantal komt daarmee op 17.725 banen. Het aantal vestigingen in creatieve sector is in de periode 2010-2013 met 10% toegenomen, en creatieve verzamelpanden als Bink36, Hangar36, LABS55, Caballero Fabriek en De Stadhouders zijn goed bezet.

Citymarketing

Het uitgangspunt van de citymarketingaanpak van Den Haag is het bewaken, versterken en uitdragen van de Internationale Stad van Vrede en Recht, ondersteund, door een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Een belangrijk onderdeel hiervan is het stimuleren van de trots van Hagenaars op de stad.

Er kan teruggekeken worden op festiviteiten waarmee Den Haag verder op de kaart is gezet. Hoogtepunten qua uitstraling en exposure waren de officiële viering op 28 augustus in het Vredespaleis (in aanwezigheid van de Koning en de secretaris-generaal Ban Ki-Moon van de Verenigde Naties) en het concert in de tuin van het Vredespaleis op de Dag van de Vrede op 21 september (met vele internationale artiesten en veel aandacht van pers en media en wereldwijde uitzending via Youtube). In 2013 is ook de viering van 200 jaar Koninkrijk van start gegaan. Op 30 november is de landing van de Prins van Oranje in een historisch schouwspel op het strand van Scheveningen nagespeeld in samenwerking met de Koninklijke Marine.

Daarnaast is de lancering van de nieuwe website www.denhaagvrederecht.nl het vermelden waard. Deze website moet het verhaal van het goede werk dat vanuit Den Haag verricht wordt door de vele internationale organisaties op een aansprekende manier voor het voetlicht brengen.

Naast het reeds bestaande platform Den Haag Studentenstad zijn in 2013 het platform Den Haag Woonstad en het platform Den Haag Zakenstad opgericht. Hiermee wordt Den Haag gepromoot naar specifieke doelgroepen. De Stichting Den Haag Marketing is als uitvoeringsorganisatie verantwoordelijk voor de toeristische marketing. Een bijzondere plek in de citymarketing was in 2013 ingeruimd voor de uitvoering

van het filmbeleid. Een hoogtepunt was op meerdere fronten de uitvoering (en live uitzending) van 'The Passion' op de Hofvijver. De première van de volledig in Den Haag opgenomen film Smoorverliefd mag als ander wapenfeit van het filmbeleid niet onvermeld blijven.

De gemeente Den Haag heeft in 2013 meegedongen naar de Nationale Citymarketingtrofee. Uiteindelijk heeft de jury de prijs toegekend aan Groningen en viel Den Haag de tweede plaats ten deel. De gemeente Den Haag was in 2013 ook in de race voor de Reputatiemanagement Award vanwege haar jarenlange inzet voor haar profiel als Internationale Stad van Vrede en Recht. Uiteindelijk is de stad tweede geworden achter Vodafone.

Financieel resultaat	€0,2 mln. N
<i>Citymarketing</i>	<i>€ 0,2 mln. N</i>
Er waren hogere uitgaven vanwege een overschrijding bij de concertreeks ter afsluiting van de viering 100 jaar Vredespaleis. Ook waren uitgaven voor viering 200 jaar Koninkrijk hoger wegens een bijdrage aan het Nationale programma in het Circus theater en hogere kosten voor de landing op Scheveningen.	

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst		Actuele begroting		Resultaat		Ontwerp-begroting	
	2013		2013		2013		2013	
Lasten	18.477		21.750		3.273	V	14.294	
Baten	3.019		3.179		160	N	-	
Saldo exclusief reserves	15.458	N	18.571	N	3.113	V	14.294	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	790		790		-	-	590	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.724		4.008		1.284	N	1.527	
Saldo inclusief reserves	13.524	N	15.353	N	1.829	V	13.358	N

Voor het project Haagse Hoogtepunten was €0,6 mln aan lasten geraamd, te dekken uit de overlopende passiva. Omdat het hier een project betreft dat deels met Europese middelen wordt gefinancierd is zullen de lasten echter pas bij afwikkeling van het project worden afgerekend. Dit is voorzien voor 2015.

BR Wervingsfonds

De lagere lasten en onttrekkingen ten laste (€1,3 mln.) van de bestemmingsreserve Wervingsfonds worden vooral veroorzaakt door het feit dat de besluitvorming aan de kant van het NCIA langer duurde dan verwacht.

Internationale conferenties

(hogere lasten en hogere baten €0,4 mln.)

De gemeente heeft een convenant gesloten met het Rijk (Ministerie van Buitenlandse zaken) voor een periode van drie jaar ten behoeve van de jaarvergaderingen van de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons en het International Criminal Court. Het Rijk draagt ca. 90% van de kosten.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	18.477	16.807	1.670 N
Baten	3.019	2.552	467 V
Saldo exclusief reserves	15.458 N	14.255 N	1.203 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	790	790	- -
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.724	855	1.869 V
Saldo inclusief reserves	13.524 N	14.190 N	666 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Het grootste verschil met de uitkomst van vorige jaar zijn de kosten die gemaakt zijn voor 100 jaar Vredespaleis en 200 jaar Koninkrijk, die in 2012 niet plaatsvonden. De uitgaven en onttrekkingen in 2013 zijn € 1,1 mln. hoger door de bijdrage aan het The Hague Institute for Global Justice. Daarnaast zijn de onttrekkingen nog eens € 0,4 mln hoger door vrijval van het restsaldo van deze reserve. De looptijd van deze reserve is namelijk eind 2013 verstreken. Ten slotte waren op andere onderdelen de uitgaven in 2013 ruim € 0,5 mln. lager. Dit is vooral veroorzaakt door de incidentele uitgaven (cofinanciering) met betrekking tot het European Metropolitan network Institute in 2012 (€ 0,8 mln.)

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
BR Wervingsfonds 3273	590	498	0	590	1.840
BR Institute of Global Justice	0	1.096	452	0	1.548
BR Stedelijke Ontwikkeling (P21/310.4)	0	0	0	0	0
BR Citymarketing	0	678	0	0	620
BR Co-financiering Kansen voor West Evenementen	200	0	0	200	0
BR congressen	0	0	0	0	0
Totaal	790	2.272	452	790	4.008

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	4.451	3.167	6.385
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investerings	0	0	0

De eindstand van de reserves is hogere dan begroot door de lagere onttrekking uit de Bestemmingsreserve Wervingsfonds. De oorzaak is door het feit dat de besluitvorming aan de kant van het NCIA langer duurde dan verwacht.

2.22 Programma Financiën

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Haagse ondernemers zijn de motor van de Haagse economie. De gemeente gaat hen in deze moeilijke tijd een steuntje in de rug geven door het gebruikersdeel éénmalig in 2014 te verlagen met een derde. Door te kiezen voor verlaging van het gebruikersdeel van de OZB, slaat deze lastenverlichting neer bij de ondernemers zelf. Jaarlijks is de lokale belastingdruk in Den Haag vergeleken met die van andere gemeenten. Net als voorgaande jaren betaalden Haagse gezinnen ook in 2013 fors minder woonlasten dan in andere gemeenten. De gemiddelde OZB-aanslag per woning is de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners). Den Haag kent een relatief laag tarief voor de rioolheffing, terwijl de afvalstoffenheffing gelijk is gebleven. Opgeteld zijn de woonlasten in Den Haag nagenoeg gelijk gebleven en daarmee de op twee na laagste van alle grote gemeenten. De gemeente Den Haag laat hiermee de rekening van de recessie niet neerslaan bij de burgers en bedrijven.

Topindicator

Topindicator	Realisatie 2013	Begroting 2013	Realisatie 2012	Nulmeting 2009
Positie op de ranglijst van gemeentelijke woonlasten van de grote gemeenten	3	3	2	5

Bron: COELO

Haagse ondernemers zijn de motor van de Haagse economie. Zij gaan gebukt onder de economische crisis. De gemeente geeft hen in deze moeilijke tijd een steuntje in de rug en besloot in 2013 om het gebruikersdeel van de OZB voor niet-woningen in 2014 te verlagen met een derde. Dit zorgt voor een lagere rekening voor gebruikers van winkelpanden, kantoren en andere werkpanden. Dit zijn Haagse ondernemers die dit steuntje goed kunnen gebruiken.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
Algemene uitkering gemeentefonds (CTR)	-	846,0	846,0 V	850,9 V	4,8 N
Interne / externe leveringen (DPZ)	127,6	127,5	0,0 N	0,7 N	0,7 V
Overige activiteiten gemeentebelastingen	0,0	0,4	0,4 V	0,3 N	0,7 V
Lasten heffing en invordering gemeentelijke belastingen	2,6	0,8	1,7 N	1,2 N	0,5 N
Baten toeristenbelasting	-	4,5	4,5 V	4,1 V	0,4 V
Activafinanciering	4,1	22,1	18,0 V	18,2 V	0,2 N
Baten precariobelasting	-	16,3	16,3 V	16,1 V	0,2 V
Beleggingen	3,0	14,0	11,0 V	11,2 V	0,2 N
Geldleningen en uitzetting korter dan 1 jaar	0,7	1,3	0,6 V	0,4 V	0,2 V
Geldleningen en uitzetting langer of gelijk aan 1 jaar	97,2	137,6	40,4 V	40,6 V	0,2 N
Interne / Externe leveringen (GAD)	3,4	3,3	0,1 N	0,0 V	0,1 N
Gemeentebrede onderzoeken en ondersteuning	1,0	0,4	0,6 N	0,6 N	0,1 N
Uitvoering Wet WOZ	5,0	0,2	4,8 N	4,8 N	0,1 N
Baten hondenbelasting	-	1,9	1,9 V	1,9 V	0,0 V
Kwijtschelding belastingen	0,2	-	0,2 N	0,1 N	0,0 N
Nutsbedrijven	1,2	19,3	18,1 V	18,1 V	0,0 N
Compensatieregeling startende ondernemers	0,5	-	0,5 N	0,5 N	- -
Baten onroerende zaakbelasting gebruikers	0,7	21,9	21,2 V	21,2 V	- -
Baten onroerende zaakbelasting eigenaren	0,5	59,4	58,9 V	58,9 V	- -
Lasten en baten Algemene reserve	3,1	119,4	116,3 V	116,3 V	- -
Kapitaallasten m.b.t. voorgenomen investeringen	-	-	- -	- -	- -
Totaal	250,7	1.396,4	1.145,7 V	1.149,8 V	4,1 N

Algemene uitkering gemeentefonds

Financieel resultaat	€4,8 mln. N
<p>Het accres (groei van het gemeentefonds) voor 2013 is -0,93%. Den Haag had 0% begroot. Dit betekent een incidenteel nadeel van € 7,4 mln. Verder heeft Den Haag door lagere Haagse aantallen (inwoners, gebouwen enz.) dan verwacht en een afrekening van de voorgaande jaren een nadeel van respectievelijk € 0,3 mln. en € 2,7 mln. Daartegenover staan een voordeel door taakmutaties van € 1,7 en een voordeel van € 3,8 mln. in de uitkeringsfactor. De 'uitkeringsfactor' is afkomstig uit de rijkscirculaires van het gemeentefonds. Hij groeit als het gemeentefonds groeit en neemt af als er meer inwoners, woonruimten en dergelijke in Nederland komen. Een stijging van de uitkeringsfactor geeft dus aan in hoeverre het gemeentefonds meer groeit dan het aantal inwoners, woonruimten e.d., een daling geeft aan in hoeverre het fonds minder groeit dan de aantallen.</p>	

Overige belastingen

Voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond moet precariobelasting worden betaald. Sinds 2013 hoeven ondernemers voor uitstallingen binnen 80 centimeter van de gevel geen precario meer te betalen. Exploitanten van terrassen betalen voortaan precario in plaats van huur. Door dit systeem zijn terrassen op dezelfde lijn gebracht als alle overige objecten op de openbare weg.

Financieel resultaat**€1,4 mln. V**

Het resultaat van €1,4 mln. ontstaat op het product interne/externe leveringen, baten precariobelasting en baten toeristenbelasting.

*Dwanginvorderingen***€ 0,7 mln. V**

De economische situatie van de afgelopen jaren heeft ertoe geleid dat er meer dwanginvorderingen zijn opgelegd dan begroot, waardoor een voordeel van €0,7 miljoen is ontstaan op deze baten. Omdat de ontwikkeling van dwanginvordering mede gerelateerd is aan de economische situatie wordt vanwege de aantrekkende economie de komende jaren een dempende effect verwacht op deze baten.

*Toeristen-en precariobelasting***€ 0,6 mln. V**

Het voordeel van €0,4 mln. op de toeristenbelasting wordt veroorzaakt door meer hotelovernachtingen en afwikkeling van oudere jaren. Het voordeel op de precariobelasting leidingen (€0,2 miljoen) heeft betrekking op de afwikkeling van belastingjaar 2012., waarbij meer strekkende meters leidingen blijken te zijn gerealiseerd dan begroot. Dit effect is reeds verwerkt in de begroting 2014.

*Overig***€ 0,1 mln. V****OZB**

De OZB-opbrengst op woningen is per 2012 10% lager dan in 2009, gecorrigeerd voor de toename van het aantal woningen. In 2013 is de OZB op woningen gemiddeld hetzelfde als in 2012. De gemiddelde OZB-aanslag per woning is de laagste van alle grote gemeenten.

Om de financiële armlag van amateursportverenigingen te vergroten en zo de toegankelijkheid van sport te stimuleren, worden sinds 2011 de OZB-lasten van Haagse amateursportverenigingen structureel gecompenseerd. In 2013 hebben 83 sportverenigingen gebruik gemaakt van de regeling. Het gemiddelde financiële voordeel voor een vereniging met een eigen complex (18%) is €4.558. Het gemiddelde financiële voordeel voor een vereniging met een complex waarvan de gemeente eigenaar is (82%) is €704. Met deze maatregel stimuleert de gemeente de toegankelijkheid tot sport. Jaarlijks houden tussen de 80 en 100 verenigingen gemiddeld €1.400 over om aan sport te besteden of om de contributie laag te houden.

Met ingang van 2012 kunnen startende ondernemers in Den Haag met een eigen bedrijfsvestiging volledige compensatie krijgen voor het gebruikersdeel van de OZB. Met deze structurele maatregel hebben we de gemeentelijke belastingdruk voor deze groep ondernemers in deze economisch moeilijke tijden verlicht. Zo stimuleren we het ondernemerschap in de stad, wat een goede stimulans is voor de lokale economie. Jaarlijks maken meer dan 400 ondernemers gebruik van deze regeling. Het gemiddelde financiële voordeel voor een startende ondernemer is jaarlijks zo'n €600,-. Juist nú kunnen zij dit steuntje in de rug goed gebruiken.

Financieel resultaat**€0,0 mln. N**

Op de OZB is een incidenteel voordeel van € 1,2 miljoen behaald, ofwel 1,5% van de totale OZB-baten (€ 80 miljoen), doordat over 2012 (datum waardebepaling) de waarde van de onroerende zaken minder hard is gedaald dan verwacht werd bij de vaststelling van het tarief 2013. Over 2013 is de waardedaling in Den Haag hoger dan verwacht. Het voordeel op de OZB is conform de spelregels verrekend met de daarvoor bestemde egalisatiereserve, waardoor het resultaat per saldo nihil is.

Beleggingen en nutsbedrijven

De gemeente bezit aandelen van een aantal deelnemingen. In de paragraaf Verbonden partijen zijn de relevante ontwikkelingen op deze deelnemingen toegelicht.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013	Actuele begroting 2013	Resultaat 2013	Ontwerp- begroting 2013
Lasten	230.988	228.799	2.189 N	214.022
Baten	1.242.355	1.231.817	10.538 V	1.217.982
Saldo exclusief reserves	1.011.367 V	1.003.018 V	8.349 V	1.003.959 V
<i>Dotaties aan reserves</i>	19.724	7.240	12.484 N	3.683
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	154.078	154.056	22 V	11.923
Saldo inclusief reserves	1.145.721 V	1.149.834 V	4.113 N	1.012.199 V

*Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat**Worldforum*

In 2012 is TCN Property Projects B.V. failliet verklaard. De aan TCN verstrekte geldleningen voor het Worldforum, inclusief rente van, € 6,2 mln. stond als vordering op de gemeentelijke balans. De vordering was volledige voorzien. In juli 2013 kocht de gemeente het World Forum van TCN voor € 6 mln. In de koopovereenkomst is opgenomen dat de betaling van de koopprijs wordt verrekend met de uitstaande vordering. Hierdoor kon de voorziening vrijvallen, wat leidde tot een extra baat van € 6 mln. Tegelijkertijd is het Wordforum afgewaardeerd naar nihil, wat leidt tot een extra last van € 6 mln. De financiële afwikkeling van deze aankoop is in het programma Financiën verwerkt.

Financieringsresultaat

Voordelen op de financiering die verrekend zijn met de daarvoor bestemde reserve Financiering bedragen €11,3 mln. Dit zijn:

a) Een aantal jaren geleden is in verband met toegenomen risico's bij de HTM de voorziening verhoogd. In de afgelopen jaren is de financiële situatie bij de HTM verbeterd, waardoor de toegenomen risico's sterk zijn verminderd of niet meer bestaan. Daarnaast hebben in 2013 ook nog reguliere aflossingen door zowel HTM als overige derden plaatsgevonden. Als gevolg van bovengenoemde ontwikkelingen is de voorziening garantstellingen en verstrekte leningen verlaagd met € 8,2 mln. Tot slot heeft in 2013 ook een toevoeging van € 1,3 mln. aan de voorziening plaatsgevonden als gevolg van nieuw afgegeven garanties aan de HTM. Per saldo een voordeel van € 6,9 mln.

b) In december 2013 zijn twee langlopende leningen van totaal € 105 mln. vervroegd afgelost. Voor deze vervroegde aflossing is een afkooprente betaald van € 24,4 mln. In de begroting 2013 is € 27,7 mln. gereserveerd voor afkooprente zodat € 3,3 mln. vrijvalt.

c) Diversen € 1,1 mln. V

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	230.988	198.852	32.136 N
Baten	1.242.355	1.232.067	10.288 V
Saldo exclusief reserves	1.011.367 V	1.033.215 V	21.848 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	19.724	21.245	1.521 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	154.078	62.762	91.316 V
Saldo inclusief reserves	1.145.721 V	1.074.732 V	70.989 V

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Het saldo is voordeliger in 2013 dan in 2012. De voornaamste oorzaken zijn:

- In 2013 is er per saldo €85,8 mln. meer onttrokken uit de algemene reserve dan in 2012.
- In 2013 is incidenteel meer dividend ontvangen van €11,4 mln.:
 - €2,4 mln. aan meer dividend van Eneco
 - €7,2 mln. aan dividend van Woningbeheer en HTM
 - €1,4 mln. meer dividend van de Haagse Milieu Services (HMS)
- Het resultaat op financiering is in 2013 incidenteel € 15,7 mln. voordeliger dan in 2012:
 - € 22,2 mln. N door het vervroegd aflossen van 2 langlopende leningen
 - € 4,8 mln. V door afnemende risico's in de portefeuille gegarandeerde geldleningen
 - € 1,1 mln. N door een lagere onttrekking voor de personeelshypotheekportefeuille
 - € 1,0 mln. N door minder rente, vanwege het liquiditeitstekort
 - € 2,1 mln. N door met name een lagere volume aan verstrekte omslagrenteleningen
 - € 2,5 mln. N door het vrijvallen van de vordering op Landsbanki en er is minder rente rekening-courant diensten en derden ontvangen
 - €2 mln. V door hogere dotatie aan de reserves Activa-financiering
 - € 2,4 mln. N door vervroegde- en reguliere aflossingen
 - € 8,7 mln. V door een hogere dotatie aan de reserve Financiering

- €0,1 mln. V overige
- In 2013 is een lagere uitkering op het Gemeentefonds van €9,8 mln. ontvangen dan in 2012:
 - Het accres over 2013 is landelijk €192 mln. negatief. Het aandeel van Den Haag is circa 4,5%. Hierdoor is in 2013 €8,7 mln. minder aan accres ontvangen ten opzichte van 2012.
 - In 2013 is ten opzichte van 2012 €1,2 mln. meer aan taakmutaties ontvangen.
- Diversen €0,7 mln. N

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Onttr.	Vrijval	Dot.	Onttr.
Bestemmingsreserve OZB	1.198	0	0	0	0
Algemene reserve gemeente Den Haag	3.100	228	119.165	3.100	119.393
Reserve Activa-financiering	0	11.219	2.900	0	14.119
BR Activa-financiering Ambu Waldorpstraat	0	120	0	0	120
BR Activa-financiering Archeologie	0	28	0	0	28
BR Activa-financiering parkeergarage Nieuwersluisstraat	540	0	0	540	0
BR Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	3.600	0	0	3.600	0
Reserve Financiering	11.286	20.000	0	0	20.000
BR Openbaar Vervoer HTM	0	300	0	0	300
BR Deelneming Haagse Hitte	0	96	22	0	96
BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	0	0	0	0	0
Dienstcompensatiereserve GAD	0	0	0	0	0
Totaal	19.724	31.991	122.087	7.240	154.056

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	256.113	243.650	275.437
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	7.484	14.014	14.014
Investeringen	699	600	0

2.23 Programma Overige beleidsvoornemens

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Dit programma is aan de begroting met als doel het tijdelijk parkeren van budgetten die wel zijn voorbestemd door het college, maar nog niet zijn voorzien van een beleidskaderbesluit door de raad. Op dit programma staan de post onvoorzien, de loon- en prijscompensatie en een aantal gemeentebrede uitvoeringsreserves. Eventuele resultaten op de uitvoering worden na raadsbesluit verrekend met de gemeentebrede uitvoeringsreserves.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013				Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo			
Trend en overig onverdeeld	191,5	204,3	12,8	V	6,6 N	19,4 V
Post onvoorzien	-	-	-	-	3,8 N	3,8 V
Overige Beleidsvoornemens	-	-	-	-	-	-
Interne / Externe leveringen (BSD)	-	-	-	-	-	-
Totaal	191,5	204,3	12,8	V	10,4 N	23,1 V

Trend en overig onverdeeld

De kosten van de loon- en prijsstijgingen (trend) budgetteert de gemeente eerst op programma Overige beleidsvoornemens, daarna hevelt de gemeente de werkelijke trend over naar de desbetreffende beleidsprogramma's. De basis hiervoor zijn de gemeentelijke cao en de prijsontwikkeling in de Macro Economische Verkenning.

Verder registreert de gemeente projecten die deels worden gefinancierd met Rijks en Europese middelen (cofinanciering). Andere gemeentebrede reserves zijn Krachtwijken waarmee business cases worden gefinancierd op diverse beleidsprogramma's. Ook is er de reserve Grote projecten die wordt gebruikt om te sparen voor komende grote projecten met een lange tijdschikhorizon.

Financieel resultaat	€19,4 mln. V
<i>Vrijval reserve frictiekosten</i>	<i>€ 20,2 mln. V</i>
<p>In 2010 was afgesproken dat het aantal banen bij de gemeenten per 1 januari 2014 1.050 lagere diende te liggen dan in 2010. Deze formatiedaling is gerealiseerd, zoals gemeld in "de stand apparaatskostenbezuiniging 1 januari 2014 (ris 269961)". Daarbovenop nam het aantal banen bij de gemeente af door rijksbezuinigingen en minder activiteiten op het gebied van stedelijke ontwikkeling. Om de formatiedaling te realiseren hielden we rekening met € 50 mln. frictiekosten. Eind 2013 bedroeg de stand van de reserve frictiekosten € 30,3 mln. Bij de Programmarekening 2013 is geïnventariseerd welke frictiekosten zich nog voordoen om de bezuinigingstaakstelling af te ronden. In enkele gevallen is nog</p>	

sprake van afbouw in de jaren 2014 – 2016 en begeleiding in 2014. Het gaat hierbij om het langer doorwerken van bijna pensioengerechtigde en het bureau van Werk naar Werk. Voor deze kosten blijft € 10,1 mln. beschikbaar in de reserve frictiekosten. Het resterend deel € 20,2 mln. valt vrij in de Programmarekening 2013.

Vrijval Kapitaallasten

€ 12,8 mln. V

De gemeente had per 1 januari 2013 € 90,4 mln. aan geactiveerde investeringen met een maatschappelijk nut. Hiervan is € 88,4 mln. per 1 januari 2013 versneld afgeboekt waardoor er rente- en afschrijvingskosten zijn vrijgevallen. In het budgettair kader zijn deze vrijvallende rente- en afschrijvingsbedragen meegenomen vanaf 2014, hierdoor ontstaat een incidenteel voordeel van € 12,781 mln. in 2013. Dit voordeel is gemeld in het Halfjaarbericht 2013.

Lagere onttrekkingen gemeentebrede uitvoeringsreserves

€ 12,7 mln. N

In de begroting 2013 zijn uit de reserves Grote Projecten, Krachtwijken, Cofinanciering en Den Haag Internationale Stad middelen onttrokken en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten bij de diensten. De werkelijke kosten komen per saldo € 12,156 mln. lager uit, waardoor een lagere onttrekking uit deze reserves heeft plaatsgevonden. In dit programma geeft deze lagere onttrekking een nadeel op de desbetreffende programma's staat hier een voordeel tegenover. Gemeentebreed is hierdoor geen effect. De grootste afwijkingen hebben te maken met de Rotterdamsebaan (€ 4,1 mln.), Nato (€ 1,3 mln.) en CSI The Hague (€ 1,5 mln.). Inhoudelijk zijn de afwijkingen bij de desbetreffende programma's toegelicht.

Rijksbijdrage Inburgering

€ 2,0 mln. N

Eind september 2013 heeft de gemeente van het Ministerie van Binnenlandse Zaken een vaststellingsbeschikking ontvangen met de definitieve afrekening van de Brede Doeluitkering Sociaal, Integratie en Veiligheid (BDU/SIV). In de beschikking wordt onder andere aangegeven dat de gemeente Den Haag € 19,7 mln. dient terug te betalen aan voorschotten die eerder waren verstrekt uit hoofde van Inburgering WI-deel. De gemeente had € 17,7 mln. voor het terugbetalingsrisico gereserveerd, waardoor een tekort van € 2,0 mln. is ontstaan. De gemeente heeft tegen deze vaststellingsbeschikking bezwaar ingediend.

Decentralisatie Sociaal Domein

€ 1,0 mln. V

In 2013 is voor de invoeringskosten decentralisatie Sociaal Domein € 16,2 mln. gereserveerd, waarvan € 1 mln. in 2013. Omdat in 2013 de wet- en regelgeving nog in beweging was, vertraagde ook de gemeentelijke voorbereiding. Deze kosten worden in 2014 gemaakt.

Overig

€ 0,1 mln. V

Post onvoorzien

Financieel resultaat

€ 3,8 mln. V

Het BBV schrijft voor dat gemeenten een post onvoorzien begroten. De post onvoorzien bedroeg in de begroting 2013 € 4,8 mln. Omdat de gemeente meerdere jaren geen gebruik heeft gemaakt van deze post, is € 1 mln. ingezet in het budgettair kader 2013 en de meerjarenbegroting 2014-2017. In het halfjaarbericht 2013 is de begroting voor dit bedrag aangepast. Omdat zich in 2013 geen calamiteiten voordeden, is het restantbedrag van € 3,8 mln. vrijgevallen in de jaarrekening.

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	5.379		26.183		20.804	V	48.590	
Baten	1.340		1.340		-	-	-	
Saldo exclusief reserves	4.039	N	24.843	N	20.804	V	48.590	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	186.120		186.119		1	N	37.811	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	202.916		200.574		2.342	V	123.896	
Saldo inclusief reserves	12.757	V	10.389	N	23.146	V	37.495	V

Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat

In bovenstaande tabel blijkt dat in 2013 werd een lagere last van € 20,8 mln. gerealiseerd. Dit komt door de vrijval kapitaallasten (€ 12,8 mln.), het vrijvallen van de post onvoorzien (€ 3,8 mln.), lagere kosten voor decentralisatie (€ 1 mln.) en lagere frictiekosten dan begroot (€ 5,2 mln.). Hier staat een hogere last van € 2 mln. voor de terugbetaling van de rijksbijdrage inburgering tegenover.

In 2013 is € 2,3 mln. meer aan de reserves onttrokken dan begroot. Deze lagere onttrekking is het saldo van drie ontwikkelingen. Uit de reserve frictiekosten is € 20,2 mln. vrijgevallen. Daartegenover staat een lagere onttrekking uit de gemeentebrede reserves van € 12 mln. en een lagere declaratie frictiekosten van € 5,2 mln. Deze laatste ontwikkeling wordt hierna nader toegelicht.

Een neutrale ontwikkeling is de lagere declaratie aan frictiekosten. Om de frictiekosten in de begroting te verwerken is op dit programma een totaalraming opgenomen van € 8,5 mln. Voor hetzelfde bedrag is een onttrekking geraamd uit de centrale reserve Frictiekosten. Op declaratiebasis worden de werkelijke frictiekosten verantwoord die ten laste van de centrale reserve komen. In 2013 is € 3,3 mln. frictiekosten gemaakt. Dat is minder dan verwacht, daarom is er een voordeel op de lasten en een nadeel op de onttrekking uit de reserve Frictiekosten voor beide € 5,2 mln. De paragraaf bedrijfsvoering bevat een nadere inhoudelijke toelichting op de frictiekosten.

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

	Uitkomst 2013	Uitkomst 2012	Vershil 2012-2013
Lasten	5.379	3.582	1.797 N
Baten	1.340	4.058	2.718 N
Saldo exclusief reserves	4.039 N	476 V	4.515 N
<i>Dotaties aan reserves</i>	186.120	257.346	71.226 V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	202.916	327.277	124.361 N
Saldo inclusief reserves	12.757 V	70.407 V	57.650 N

Uitkomst 2012-2013

De verrekening met reserves verschilt per jaar aanzienlijk. In 2013 is €124 mln. minder onttrokken aan de reserves dan 2012. Het gaat hierbij voornamelijk om een lagere onttrekking uit de reserve Kapitaallasten van €109 mln. Tevens zijn de dotaties aan de reserves in 2013 71 mln. lager dan in 2012. De belangrijkste verschillen worden veroorzaakt door:

- de dotaties aan de reserves te verdelen middelen:
 - Hogere dotatie reserve te verdelen middelen begroting 2014-2017 €129,5 mln.
 - Lagere dotatie reserve te verdelen middelen begroting 2013-2016 €120,6 mln.
 - Lagere dotatie reserve te verdelen middelen begroting 2012-2015 €17,4 mln.
- Lagere dotaties aan de gemeentebrede uitvoeringsreserves voor €40,1 mln., met name door de lagere dotatie aan de reserve frictiekosten (€19 mln.), lagere dotatie aan de reserve Grote Projecten (€24 mln.), hogere dotatie aan de reserve Den Haag Internationale stad (€10 mln.), lagere dotatie aan de reserve Krachtwijken (€8,4) en een hogere dotatie aan de reserve Co-financiering van €1,3 mln.
- Lagere dotatie aan de reserve Kapitaallasten in 2013 van €22,6 mln.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
BR Grote Projecten	16.316	6.831	4.800	16.316	17.407
BR Co-financiering	1.422	4.054	0	1.422	6.581
BR Krachtwijken	1.728	5.291	0	1.728	7.543
BR Den Haag Internationale Stad	10.000	2.511	0	10.000	4.667
BR Te verdelen middelen begroting 2012 - 2015	11.900	14.048	0	11.900	14.048
Reserve Te verdelen middelen begroting 2011 - 2014	0	43.796	0	0	43.796
BR Frictiekosten	1.000	3.291	20.261	1.000	8.500
BR Te verdelen middelen begroting 2013 - 2016	14.269	45.785	0	14.269	45.785
BR Te verdelen middelen begroting 2014 - 2017	129.485	52.248	0	129.485	52.248
Totaal	186.120	177.855	25.061	186.120	200.575

Uit de reserve is voor plankaderwijziging Forepark en proceskosten Vlietzone in totaal € 4,8 mln. vrijgevallen ten gunste van het budgettair kader.

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	308.055	310.397	332.259
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	0	0	0
Investeringen	0	0	0

2.24 Programma Interne dienstverlening

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

In 2013 heeft het IDC voor 6.737 ambtenaren werkplekken geleverd. Een belangrijk resultaat voor het IDC in 2013 is de flexibele werkplek. IDC heeft in samenwerking met de diensten gerealiseerd dat medewerkers toegang hebben tot één gemeenschappelijke omgeving als basis voor flexibel werken (Stork 7). Medewerkers kunnen vanaf dit jaar overal inloggen en werken. Bovendien zijn hierbij 700 applicaties opgeruimd. Dit alles heeft gezorgd voor minder kans op fouten en meer efficiëntie.

In 2012 heeft het college besloten dat 15 panden binnen de ambtelijke huisvesting in de komende jaren worden afgestoten. Daarnaast zijn ambtenaren van de gemeente Den Haag met een kantoorfunctie in 2014 aan het flexwerken of desksharen. Diensten zijn hier in 2013 gefaseerd mee gestart. Het IDC organiseert de uitvoering van deze operatie. De doelstelling is een besparing op de gemeentelijke huisvestingskosten. In 2013 zijn de panden Westeinde, Stadhoudersplantsoen en Platinaweg afgestoten, zijn er extra werkplekken gecreëerd in het kantoor aan de Leyweg én zijn vrijwel alle werkplekken op het stadhuis verhuisd.

Wat hebben we gedaan en wat heeft het gekost?

Deze paragraaf beschrijft de beleidsmatige verantwoording op productniveau. Een beleidsmatige verantwoording sluiten wij af met een blokje 'financieel resultaat' voor de grootste of belangrijkste financiële verschillen in 2013. Het resultaat per product is de kapstok voor de financiële verschillenverklaring. Het resultaat met het hoogste resultaat (positief of negatief) staat het eerst vermeld.

Financiële cijfers

Activiteiten in 2013	Uitkomst 2013			Begroot saldo 2013	Resultaat 2013
	Lasten	Baten	Saldo		
Plus-producten	60,4	54,0	6,4 N	12,6 N	6,2 V
Basiswerkplekken	13,6	8,9	4,7 N	1,2 N	3,5 N
Plus-producten (CVO)	4,6	4,3	0,3 N	0,0 V	0,4 N
Basiswerkplekken (CVO)	0,1	1,2	1,1 V	1,1 V	0,0 V
Totaal	78,8	68,5	10,3 N	12,6 N	2,3 V

Plusproducten

Op dit product worden de baten en lasten verantwoord van de uitzonderingen op het basispakket. Hierover worden separate afspraken gemaakt met de diensten en dit pluspakket wordt rechtstreeks door de afnemende diensten betaald.

Financieel resultaat

€6,2 mln. V

Herziene interne verrekening kostprijsmodel

€ 3,0 mln. V

Door de herijking van het kostprijsmodel zijn de werkelijke lasten van de plusproducten lager dan begroot. Dit omdat er meer kosten zijn toegerekend aan de basisplekken. De begroting is niet aangepast aan het nieuwe kostprijsmodel. De tegenhanger is verwerkt op de plusproducten.

<i>Boekwinst panden</i>	<i>€ 1,3 mln. V</i>
In 2013 zijn zeven panden verkocht aan particulieren. De verkoopopbrengst onder aftrek van de kosten bedraagt € 1,3 mln. voordelig.	
<i>Af te schrijven kosten software</i>	<i>€ 1,2 mln. V</i>
De kosten van grote ICT-projecten worden geactiveerd omdat zij meerjarig nut hebben. Daarom wordt in 2013 € 1,8 mln. geactiveerd. Dit betreft voorbereidingskosten van twee grote IT-roadmap projecten (Stork en IAM). De nog af te schrijven kosten bedragen € 1,2 mln. Via resultaatbestemming zal worden voorgesteld de middelen te doteren aan een afschrijvingsreserve.	
<i>Gunstiger schadeverloop</i>	<i>€ 0,9 mln. V</i>
Door een gunstiger schadeverloop zijn de kosten van risicomangement lager dan begroot.	
<i>Overig</i>	<i>€ 0,2 mln. N</i>

Basiswerkplekken

Op dit product worden de lasten en baten van de werkplekken verantwoord. De interne dienstverlening vindt plaats op basis van een klant-leverancier relatie. Het niveau van dienstverlening is vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst, die wordt verrekend via één tarief per werkplek. De dienstverlening die met dit tarief in rekening wordt gebracht, is de basisdienstverlening. Hierin zijn zoveel mogelijk kosten opgenomen van de faciliteiten die nodig zijn voor een ambtenaar op een kantoorwerkplek om zijn werk te kunnen doen. Op dit moment zijn onder andere de kosten voor huisvesting, werkplekautomatisering, HR-services, koffie op de werkplek, printservice, klein druk- en printwerk en het gebruik van vergaderzalen in dit tarief verdisconteerd.

Strategisch huisvestingsplan

In 2012 heeft het college besloten dat 15 panden waarin de gemeente haar ambtelijke apparaat gehuisvest heeft, in de komende jaren worden afgestoten. Door krimp en desksharing kan het gemeentelijke apparaat gehuisvest worden in de panden die behoren tot de strategische kernvoorraad. Dit zijn de panden Spui, Leyweg en de stadsdeelkantoren.

Lag in 2012 de nadruk op het extra inhuisen van medewerkers in de Leyweg, in 2013 is de scope van het project komen te liggen in het aanpassen van het Spui aan het nieuwe concept. Het gehele apparaat heeft hiermee te maken gekregen waardoor ruimte is gemaakt voor meer werkplekken. In 2013 zijn de panden Westeinde, Stadhoudersplantsoen en Platinaweg afgestoten en in 2014 zal dit gebeuren met de panden Loosduinseweg, Verheeskade en Grote Marktstraat.

Financieel resultaat	€ 3,5 mln. N
<i>Herziene interne verrekening kostprijsmodel</i>	<i>€ 4,8 mln. N</i>
Door de herijking van het kostprijsmodel zijn de werkelijke lasten van de basiswerkplekken hoger dan begroot. Het betreft een verschuiving tussen de producten basiswerkplekken en plusproducten. De begroting is niet aangepast aan het nieuwe kostprijsmodel. Het totale nadeel op de basiswerkplekken, na verrekening met de Egalisatiereserve basiswerkplekken, bedraagt € 3,5 mln. N.	

<i>Fasering uitvoering onderhoud</i>	€ 0,6 mln. V
Door efficiënter werken zijn de werkelijke onderhoudskosten aan de panden uit de strategische kernvoorraad lager dan begroot.	
<i>Lagere lasten door energiezuinige maatregelen</i>	€ 0,4 mln. V
Investerings in energiezuinige maatregelen hebben geleid tot lagere energielasten.	
<i>Overig</i>	€ 0,3 mln. V

Verloop van financiële cijfers en toelichtingen

Naast de verschillenverklaringen in 2013, zijn ook de verschillen met vorig jaar interessant. Deze verklaring treft u in deze paragraaf. Ook worden de neutrale verschillen (groter worden of krimpen van het programma zonder dat dit resultaat oplevert) verklaard. De tabellen zijn zoveel mogelijk voorzien van een korte analyse. Bedragen in de tabellen x €1.000.

Programmatotaal 2013

	Uitkomst 2013		Actuele begroting 2013		Resultaat 2013		Ontwerp- begroting 2013	
Lasten	78.799		73.341		5.458	N	85.554	
Baten	65.809		59.845		5.964	V	73.925	
Saldo exclusief reserves	12.990	N	13.496	N	506	V	11.629	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		-		-	-	-	
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.711		875		1.836	V	1.182	
Saldo inclusief reserves	10.279	N	12.621	N	2.342	V	10.447	N

Neutrale ontwikkeling, geen financieel resultaat

De lasten zijn in 2013 hoger dan begroot omdat er meer klantprojecten zijn gerealiseerd dan begroot. Deze projecten betreffen onder andere huisvestingsprojecten. Klanten betalen deze projecten en daardoor zijn de baten ook hoger. Zo is bijvoorbeeld € 1,8 besteed aan projecten Stork en Identity & Access Management. Tegenover de hogere lasten staan even grote baten.

Uitkomst 2012-2013

	Uitkomst 2013		Uitkomst 2012		Vershil 2012-2013	
Lasten	78.799		135.255		56.456	V
Baten	65.809		125.014		59.205	N
Saldo exclusief reserves	12.990	N	10.241	N	2.749	N
<i>Dotaties aan reserves</i>	-		12.476		12.476	V
<i>Onttrekkingen aan reserves</i>	2.711		19.198		16.487	N
Saldo inclusief reserves	10.279	N	3.519	N	6.760	N

Uitkomsten 2013 ten opzichte van 2012

Hogere lasten en baten in 2013 dan 2012 hebben te maken met de administratief technische uitwerking van het strategische huisvestingsplan. Verder zijn in 2012 hogere dotaties en onttrekkingen uit reserves geweest omdat in 2012 oude reserves zijn opgeheven en nieuwe reserves zijn gevormd. Ook is in 2012 een vrijval geweest van de reserve Assurantiën van € 5,4 mln.

Specificatie dotaties en onttrekkingen per reserve

Omschrijving reserve	Uitkomst 2013			Begroting 2013	
	Dot.	Ontr.	Vrijval	Dot.	Ontr.
Dienstcompensatiereserve IDC	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve Basiswerkplekken	0	1.836	0	0	0
BR Leyweg per 1-1-2012	0	875	0	0	875
Totaal	0	2.711	0	0	875

Saldi reserves / voorzieningen / investeringen

	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
Eindsaldo 31-12 Reserves	8.392	10.228	10.726
Eindsaldo 31-12 Voorzieningen	3.023	3.039	2.515
Investeringsniveau	6.046	8.159	6.117

Het investeringsniveau is in 2013 lager dan begroot, omdat de afbouw van de Leyweg nog in uitvoering is. De middelen die niet zijn besteed, blijven beschikbaar voor de volgende begrotingsjaren, zodat de activiteiten nog kunnen worden uitgevoerd. Verder was in de begroting geen rekening gehouden met de activering van Stork 7 en IAM voor een bedrag van in totaal € 1,8 mln.

3. Bedrijfsvoering

3.1 Bezuiniging apparaatskosten

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

In 2013 is bijna de volledige structurele bezuiniging van €48 mln. op de apparaatskosten gerealiseerd. De beoogde formatiedaling van 1.063 fte is per 1 januari 2014 volledig gerealiseerd. De versoering van de gemeentelijke arbeidsvoorwaarden is voor circa €3 mln. gerealiseerd. Met de vakbonden in het Georganiseerd Overleg zijn de besparingen gevonden in vermindering van de budgetten van de medezeggenschap, het afschaffen van Goede Vrijdag als vrije dag en door het onderbrengen van de ziektekostentegemoetkoming in de werkkostenregeling. In 2014 moet op de arbeidsvoorwaarden €4,5 mln. zijn bezuinigd, als onderdeel van de bezuinigingen op de apparaatskosten. Deze bezuiniging is nog niet afgerond omdat de vakbonden het overleg met de gemeenten hebben opgeschort i.v.m. de vastgelopen cao-onderhandelingen.

Van werk naar werk

Tot 2013 hebben zich, als gevolg van reorganisaties, 437 medewerkers vrijwillig aangemeld om zich voor te bereiden op een andere baan. Daarnaast hebben zich 233 medewerkers aangemeld vanwege het komen te vervallen van hun functie. 166 medewerkers hebben een nieuwe baan gevonden binnen de gemeente, 18 buiten de gemeente. Ook zijn 32 medewerkers geplaatst op een tijdelijke vacature, dat stelt hun ontslagdatum uit. Het aantal gedwongen ontslagen is per 1 januari 2014 beperkt gebleven tot 30. Van hen zijn 5 mensen niet volledig, maar gedeeltelijk ontslagen (variërend van 20-70% van hun aanstelling).

17 ambtenaren hebben zich voor een carrière in het onderwijs gekwalificeerd.

Aan het ontwikkeltraject voor secretaresse hebben 8 medewerkers deelgenomen; 4 van hen hebben een nieuwe baan binnen de organisatie gevonden.

Een Toetsingscommissie doet bindende uitspraken over de vraag of een vacature of tijdelijke klus extern kan worden vrijgegeven. De commissie doet ook bindende uitspraken over de vraag of een re-integratiekandidaat moet worden geplaatst op een vacature, klus of project.

In 2013 is 63 procent van de totaal 351 (tijdelijke) vacatures intern vervuld. De gemeente slaagt er steeds beter in om (tijdelijke) vacatures met interne kandidaten in te vullen. Vacatures die worden vrijgegeven voor externe werving of inhuur zijn vaak van specialistische, technische aard en moeilijk vervulbaar binnen de gemeente.

Friciekosten

€50 mln. is uitgetrokken voor kosten die gepaard gaan met het realiseren van de krimp van de organisatie: frictiekosten voor de apparaatskostenbezuiniging en de beleidsbezuiniging. De reserve frictiekosten bedroeg ultimo 2012 nog €32,6 mln. In 2013 is €7,9 mln. besteed aan frictiekosten. Dit zijn kosten om personeel van werk naar werk te begeleiden kosten voor het verbeteren van de werkprocessen en het verhogen van de reorganisatievoorziening bij het IDC.

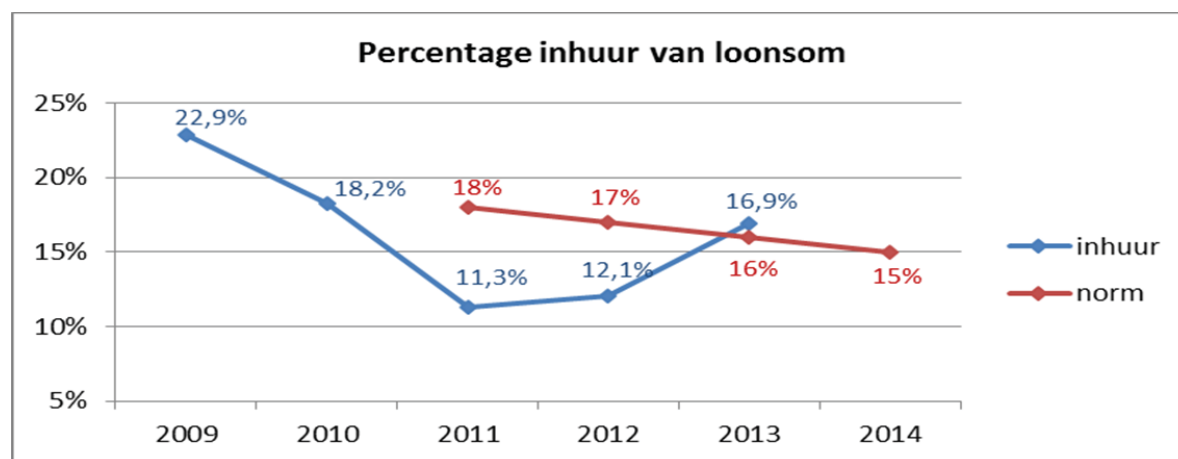
Totaal aan frictiekosten 2013	Bedrag (in mln. €)
Frictiekosten	€ 6,8
Frictiekosten in voorzieningen	€ 1,1
Totaal	€ 7,9

Van de totale frictiekosten is € 4,6 mln. gedekt uit de diverse programmaresultaten en is € 3,3 mln. ten laste van de centrale reserve gebracht. In 2012 is € 2 mln. vanuit de reserve Frictiekosten ingezet voor de vorming van de voorziening cultuur. Hiervan is volgens afspraak in 2013 € 1 mln. teruggevloeid naar de reserve.

Eind 2013 bedraagt de stand van de reserve € 30,3 mln. Bij de Programmarekening 2013 is een inventarisatie gehouden van de benodigde frictiekosten om de bezuinigingstaakstelling af te ronden. In enkele gevallen is nog sprake van afbouw in de jaren 2014 – 2016 en begeleiding in 2014. Het gaat hierbij om o.a. het langer doorwerken van bijna pensioengerechtigde en het bureau van Werk naar Werk. Voor deze kosten blijft € 10,1 mln. beschikbaar in de reserve frictiekosten. Het resterend deel € 20,2 mln. valt vrij in de Programmarekening 2013.

Externe inhuur

In 2013 bedroegen de kosten voor het inhuren bij externe organisaties € 83,2 mln. (dit is inclusief € 2,6 mln. inhuur bij private organisaties zonder winstoogmerk). De inhuur bedraagt in 2013 16,9 procent van de loonsom. Hiermee ligt de inhuur 0,9 procent (circa € 5 mln.) boven de voor 2013 gestelde norm van 16 procent van de loonsom.

Figuur 1: Ontwikkeling percentage inhuur externen

De kosten voor inhuur externen zijn gestegen om verschillende redenen:

- als gevolg van de apparaatskostenbezuiniging:
 - is de organisatie gekrompen waardoor de flexibele schil met uitzendkrachten om piekbelastingen en verzuim op te kunnen vangen, is gegroeid;
 - heeft meer tijdelijke inhuur plaatsgevonden als gevolg van vacatures die niet of slechts na langere tijd (extern) vervuld mochten worden; dit alles vanwege het strenge regime voor het vrijgeven van vacatures door de Toetsingscommissie en het Bureau Van Werk naar Werk;
 - hebben verschillende reorganisaties plaatsgevonden waarbij tijdelijk is ingehuurd;
- als gevolg van de gevraagde extra capaciteit voor een aantal grote projecten waarmee we onze bestuurlijke ambities realiseren;
- ter versterking, ontwikkeling en implementatie van ICT-ondersteuning voor efficiënte primaire processen en bedrijfsvoeringsprocessen.

In 2013 betreft 42% van de inhuur de kosten voor uitzendkrachten (vooral flexibele schil en grote projecten), 25% van de inhuur voor externe ondersteuning, advies en onderzoek en 20% van de inhuur kosten voor ICT. De resterende 13% is overige inhuur.

Er is ingehuurd voor grote projecten, zoals Ontsluiting Binckhorst, Zuiderstrandtheater, Bedrijvenschap Harnaschpolder, Scheveningen Boulevard, de Rotterdamsebaan, het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, het Kinddossier, pilots Centra voor Ouderen en preventie schuldhulpverlening.

Bij de inhuur van ICT-expertise gaat het vooral om eenmalige projecten, zoals de vernieuwing van de werkplekken, aanbesteding Haagnet, het geschikt maken van de website voor mobiel gebruik, de release 12 van het financiële programma Oracle EBS en de datawarehouse Oracle EBS.

Er is circa € 1 mln. ingehuurd voor de begeleiding van EU-aanbestedingen.

3.2 Organisatieontwikkeling

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Personeel en Organisatie

In 2013 zijn de Dienst Openbare Bibliotheek en het Haags Gemeente Archief overgegaan zijn naar de Dienst Publiekszaken. De herziening van de organisatiestructuur is hiermee afgerond: er staan nu vijf kerndiensten, een bestuursdienst en een uitvoerende shared service organisatie. De Haeghe Groep is beleidsmatig gekoppeld aan SZW en de GAD behoudt zijn zelfstandige positie.

In 2013 is de Centrale Vastgoedorganisatie (CVDH) gevormd, voor het beheer van het gemeentelijk vastgoed.

De bedrijfsvoering dient niet alleen kwalitatief goed, maar ook doelmatig te zijn. Ter verbetering van de doelmatigheid worden gemeentebrede bedrijfsvoeringsprocessen als inkoop, huisvesting, personeel, informatievoorziening, financiën en facilitaire zaken zoveel mogelijk gestandaardiseerd en waar mogelijk samengevoegd. Het gaat hierbij om een hele nieuwe inrichting van de bedrijfsvoering die de komende jaren zijn beslag krijgt. In 2013 hebben we een eerste stap gezet door het inrichten van expertisecentra voor Vastgoed, Arbo en stages. Voor de ondersteunde processen subsidieverstrekken, projectmanagement, Inning Vorderingen zijn expertisecentra in voorbereiding.

In december 2013 is de visie op de ontwikkeling van de organisatie 2020 (risnr. 268795, december 2013) vastgesteld.

Het nieuwe werken heeft in 2013 een verdere impuls gekregen. De mogelijkheden van plaats- en tijdonafhankelijk werken (flexibele huisvesting, een gemeentebrede werkplek, thuiswerken, inzet ICT-middelen) zijn vergroot.

3.3 Personeelsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Eind 2013 waren 6.620 medewerkers in dienst (52% mannen en 48% vrouwen).

De invoering Verder is ook in 2013 geïnvesteerd in de ontwikkeling van onze medewerkers. Conform de cao-afspraken is dan ook het individueel loopbaanbudget ingevoerd. Daarbij investeert de organisatie ook in de ontwikkeling van leiderschap, enerzijds door de roulatie en de vernieuwing in de ambtelijke top door te zetten, anderzijds door doorstroming en kwaliteit van leidinggevend (zoveel mogelijk realiseren van een interne kweekvijver).

Leiderschap

We hanteren een leiderschapsprofiel in de beoordeling, ontwikkeling en aanname van leidinggevend. Hierin is omschreven wat de gemeente Den Haag nu en in de toekomst vraagt van haar leidinggevend. In 2013 is met name ingezet op de doorontwikkeling van Management Development-programma's voor managementtalent. De eerste lichting van het MD-programma voor de functieschalen 13-14 'Scherp op Talent' is afgerond. Deze wordt gecontinueerd. Het MD-programma voor managementtalent in de functieschalen 10-12 'De Haagse Expeditie' is gestart met een tweede lichting van 12 deelnemers. Ook zijn drie medewerkers van de gemeente Den Haag gestart in een nieuwe groep 'Grandstad', een bestaand ontwikkelingstraject van de G4 gericht op leidinggevend vanaf functieniveau 15+ die potentieel hebben om een eindverantwoordelijke diensthoofdpositie in te nemen.

Om alle managers op schaalniveau 13 en 14 te ondersteunen bij het zelf toepassen van het Leiderschapsprofiel is een concept ontwikkeld voor een dienstoverstijgend ontwikkelprogramma dat in 2014 zal worden uitgevoerd.

Arbeidsverzuim

Het verzuim was in 2013 5,5% en daarmee hetzelfde als in 2012.

Op 1 oktober 2013 is het gemeentebrede Arbo Centrum van start gegaan. Daarin werken bedrijfsartsen samen met het afsprakenbureau en bedrijfsmaatschappelijk werkers. In de komende maanden worden processen rondom langdurig verzuim en de inzet van interventies voor re-integratie geoptimaliseerd

Agressie en geweld

We hebben verder geïnvesteerd in de aanpak van agressie en geweld; met ruim 1.100 incidenten in 2013 blijft dit hard nodig. Agressie en geweld tegen onze medewerkers wordt niet geaccepteerd. Van strafbare feiten doen we in principe aangifte bij de politie (89 gevallen in 2013) en soms verhalen we de schade op de daders.

Agressie en geweld	Aantal meldingen 2013	Aantal meldingen 2012
(Non) verbale agressie	624	661
Persoonsgerichte bedreiging	398	393
Fysieke agressie	106	90
Totaal	1.128	1.144

Diversiteit

De organisatie moet een afspiegeling zijn van onze stad. In 2011 heeft de raad de motie Streefcijfers vrouwen in hogere functies aangenomen.

Percentage mannen en vrouwen per functionele schaal (31 december 2013)	Man	Vrouw	Norm aandeel vrouwen
Schaal 1 t/m 8	48%	52%	
Schaal 9 t/m 13	56%	44%	50%
Schaal 14 t/m 19	74%	26%	40%
Totaal gemeente	52%	48%	

Daarnaast is in het kader van etnische diversiteit gewerkt aan het realiseren van een kweekvijver van allochtoon talent. Het doel 'meer etnische diversiteit in de (sub)top' kan in deze tijd van bezuinigingen en formatieve krimp niet bereikt worden door instroom van buiten. We zetten daarom in op doorstroming en dit kost tijd. De eerste resultaten zijn positief en worden met name in de subtop zichtbaar. Het percentage allochtonen in de subtop (fs 9-13) is gestegen van 9% 2009 naar 12% in 2012. In de top (fs 14+) schommelt het aandeel allochtonen rond 5%. De cijfers van 2013 zijn in april 2014 beschikbaar.

De gemeente ondersteunt de visie dat LGBT-medewerkers (lesbians, gays, bi-sexuals en transgender) op het werk en in de maatschappij volledig zichtbaar, geaccepteerd en gewaardeerd moeten worden.

Functioneringsgesprekken met medewerkers

In 2013 is met 49 procent van de medewerkers een functioneringsgesprek gevoerd, met 12 procent een beoordelingsgesprek. Voor de nieuwe gesprekscyclus waarin resultaatafspraken en ontwikkelafspraken worden vastgelegd, is in 2013 een regeling vastgesteld.

Verjonging

In 2013 is de gemiddelde leeftijd in de organisatie verder opgelopen naar 47,5 jaar. Door de beperkte instroom in 2013 (119 nieuwe medewerkers), zijn de mogelijkheden om op korte termijn te verjongen beperkt. Onder de nieuwe instroom zitten wel 22 trainees, 11 HBO en 11 WO trainees, wat het totaal aan trainees brengt op 45.

Stages

In het coalitieakkoord zijn we overeengekomen om minimaal 300 stage- en leerarbeidsplaatsen voor jongeren in het beroepsonderwijs aan te bieden. Die doelstelling hebben we in 2013 gehaald; 300 MBO- en 53 VMBO-leerlingen liepen stage bij de gemeente. In totaal liepen 646 jongeren stage (naast VMBO en MBO ook HBO en WO—studenten); ruim 60 procent ontving een stagevergoeding. In 2013 boden we daarnaast 18 leerarbeidsplaatsen (MBO en HBO) aan.

Vorming en opleiding

Om haar ambities te kunnen realiseren heeft de gemeente Den Haag gekwalificeerd en goed opgeleid personeel nodig. Belangrijke voorwaarden hiervoor zijn goede faciliteiten voor vorming en opleiding. Als norm geldt dat 2,0 procent van de loonsom wordt besteed aan vorming en opleiding. In 2013 is met € 9,1 mln. 2,2 procent van de loonsom besteed aan vorming en opleiding. Daarnaast groeit het aantal interne opleidingsactiviteiten, zoals train je collega en coaching en training on the job.

Integriteit

De Haagse ambitie luidt: De Gemeente Den Haag wil komen tot een organisatiecultuur waarin medewerkers zich veilig voelen om elkaar aan te spreken op gedrag, en waarin regelmatig aandacht wordt besteed aan integriteitsrisico's en -dilemma's. De gemeente registreert de meldingen van (vermoedens van) misstanden en de meldingen over ervaren ongewenst gedrag: .

Meldingen misstanden en ongewenst gedrag	2009	2010	2011	2012	2013
Financiële schending	5	8	13	1	3
Misbruik positie & belangenverstrengeling	4	5	4	6	4
Misbruik van informatie	4	4	3	4	2
Misbruik van bevoegdheden	3	1	4	5	9
Misbruik van bedrijfsmiddelen	-	1	-	2	8
Alcohol en drugs	1	-	-	-	-
Ongewenste gedragingen	6	-	2	1	-
Ongoorloofde privégedragingen	-	3	1	-	4
Geen misstand	5	1	-	-	-
Totaal	28	23	27	19	30

De meeste misstanden werden in 2013 door de gemeente zelf opgemerkt; burgers, politie en ambtenaren van justitie zijn de andere bronnen. Daarnaast zijn drie anonieme meldingen ontvangen.

Opvallend is het hoger aantal meldingen over misbruik van bevoegdheden en bedrijfsmiddelen. Van de 30 gemelde (vermoedens van) misstanden bleken elf gegrond, elf ongegrond, twee deels gegrond en over vijf kon geen oordeel worden gegeven. Van één melding is het onderzoek nog niet afgerond. In dit jaar zijn vier ambtenaren ontslagen wegens integriteitschendingen. Daarnaast is in drie gevallen een voorwaardelijk strafontslag opgelegd en in vier gevallen een minder zware disciplinaire maatregel genomen. Verder gaven de onderzochte meldingen aanleiding tot het aanscherpen van procedures en werkwijzen.

Ongewenst gedrag	2009	2010	2011	2012	2013
Seksuele intimidatie	11	10	4	6	4
Discriminatie	3	3	5	7	2
Agressie en geweld	5	5	4	1	4
Intimidatie	27	55*	41*	22	30
Intimidatie in relatie tot een arbeidsconflict	n.v.t.	n.v.t.	20*	20	18
Pesten	11	15	14	15	9
Ander ongewenst gedrag	22	17	21	19	18
Blijkt in gesprek geen ongewenst gedrag	37	18*	13	14	11
Totaal	116	124	122	107	96
Officiële klacht bij de Landelijke Klachtencie.	0	0	1	1	0

* Vanaf 2010 zijn meldingen van deze aard niet meer onder 'geen ongewenst gedrag' geregistreerd, maar onder 'intimidatie'; om beter inzicht te krijgen is vanaf 2011 een aparte categorie opgenomen.

Landelijk wordt een dalende tendens in het aantal meldingen van ongewenst gedrag waargenomen; daarvan wijkt de gemeente Den Haag niet af. Die tendens kan worden toegeschreven aan het geringer aantal medewerkers dat bij de gemeente in dienst is, als ook aan de onrust die reorganisaties en bezuinigingen met zich mee brengen. Het melden en aanpakken van ongewenst gedrag is daardoor voor veel betrokkenen op dit moment minder opportuun.

Bezwaarschriften en beroepszaken met betrekking tot personeelsbesluiten

In 2013 zijn 100 bezwaarschriften, gericht tegen een personeelsbesluit, ontvangen. Dit is minder dan in 2012, toen als gevolg van bezuinigingen en reorganisaties tegen een groot aantal besluiten met betrekking tot aanwijzing als re-integratie-kandidaat en reorganisatie-ontslag, bezwaar was in gediend. In totaal waren in 2013 147 bezwaarschriften in behandeling, waarvan 129 zijn afgehandeld. Ruim 80% van de bezwaarschriften is binnen de wettelijke termijn afgehandeld. Overschrijding van de bezwaartermijn was in de meeste gevallen het gevolg van verzoeken om uitstel door de klager of zijn gemachtigde. Overschrijding van de termijn heeft één keer geleid tot ingebrekestelling van de gemeente, maar niet tot schadeclaims.

Van deze bezwaarschriften zijn negen gegrond verklaard en 68 ongegrond verklaard; 36 bezwaarschriften zijn door de bezwaarde ingetrokken, veertien zijn niet ontvankelijk verklaard en twee overgedragen aan een andere instantie.

In 2013 moest de gemeente zich verantwoorden in 54 beroepszaken bij de Rechtbank. Dit is veel meer dan voorgaande jaren. Er is in 2013 één verzoek om een voorlopige voorziening met betrekking tot een personeelsbesluit gedaan. Dit verzoek is door de Rechtbank afgewezen. Vijftien beroepen zijn door de appellant ingetrokken en vijf beroepen zijn door de Rechtbank niet ontvankelijk verklaard. Negentien beroepen zijn door de Rechtbank ongegrond verklaard; vijftien beroepen zijn door de Rechtbank gegrond verklaard, waaronder veertien gelijklopende beroepen van veertien ex-brandweermannen. Inmiddels is hiertegen door de gemeente hoger beroep ingesteld.

Daarnaast moest de gemeente zich in 2013 verantwoorden in vijf hoger beroepszaken bij de Centrale Raad van Beroep. Alle vijf hoger beroepen zijn door de Centrale Raad van Beroep ongegrond verklaard.

3.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van kracht geworden. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft begin 2014 aanvullende uitspraken gedaan over de uitleg van de wet. De wet en de aanvullende uitspraken vormen samen het normenkader voor de WNT. De gemeente Den Haag dient zich aan de WNT te houden. Dit betekent dat (top)functionarissen in dienst van de gemeente niet meer dan de wettelijk vastgestelde norm mogen verdienen. De WNT-norm 2013 bedraagt € 228.599. In 2013 zijn geen salarissen of ontslagvergoedingen betaald die deze norm te boven gaan. Voorts dient de gemeente op grond van de WNT de bezoldiging van de gemeentesecretaris en de griffier te vermelden. In de onderstaande tabel treft u deze gegevens aan.

Bedragen x € 1.000		
Omschrijving		
Naam	A.W.H Bertram	H.L.G. Seuren
Beloning	140	102
Belastbare vaste en variabele onkostenvergoeding	3	2
Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	26	18
Functie	Gemeentesecretaris	Griffier
Duur en omvang van het dienstverband in het boekjaar	Voltijd, hele jaar	Voltijd, hele jaar

3.5 Informatiebeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

Den Haag heeft op het gebied van de digitale dienstverlening zijn vooraanstaande positie behouden. Het digitale loket van de gemeente Den Haag werd in de Benchmark Digitale Dienstverlening (na 2 jaar 1^e en vorig jaar 2^e) dit jaar wederom beoordeeld als het beste van Nederland.

In 2013 heeft modernisatie geleid tot flexibele en uniforme ICT-werkplekken en moderne ondersteunende systemen.

De gemeente Den Haag heeft ten aanzien van de digitale veiligheid een alerte beveiliging.. Dat betekent niet dat alle beveiligingsproblemen voorkomen kunnen worden (100 procent veilig bestaat niet), maar er is inzicht in de risico's en de eventueel nog te nemen maatregelen. Er zijn tien "kritieke processen" benoemd. Voor acht hiervan zijn extra ICT-voorzieningen ingevoerd om de beschikbaarheid en continuïteit op het vereiste niveau te brengen, waardoor ook in noodsituaties de continuïteit van de dienstverlening geborgd is. Er wordt steeds intensiever samengewerkt in G4-verband, onder andere op het gebied van digitale veiligheid, en specifiek met Rotterdam, aan het zogenaamde stelsel van kern- en basisregistraties. Den Haag heeft het Rotterdamse systeem in 2013 ingevoerd.

Een mijlpaal is dat de voortgang van de belangrijkste ICT-projecten online in te zien is via het ICT-Dashboard op de website van de gemeente Den Haag (www.denhaag.nl/ict).
uitvoeren naar de noodzakelijke omvang van het apparaat voor de stedelijke ontwikkeling (RIS 260895).
Conclusies uit het onderzoek waren dat voor de uitvoering van wettelijke taken en vastgesteld beleid in

2015 306 fte en een bedrag van €29,5 mln. nodig zijn. De onderzoekers concludeerden dat 1/3 deel van dit bedrag uit de markt gehaald kan worden en 2/3 deel bekostigd moet worden met gemeentelijk geld. Verder adviseerden de onderzoekers

- om een flexibele schil aan te houden als onderdeel van de 306 fte,
- om de formatie voor een collegeperiode vast te stellen en deze alleen bij nieuwe, door het college vastgestelde, grote projecten aan te passen,
- zorgen voor aansluiting tussen de projectoverzichten van IpSO en OGON
- voorbereidingsbudgetten te gebruiken,
- tijd te schrijven.

Registratie buitenlandse dienstreizen ambtenaren

Sinds 2011 is de procedure om een dienstreis aan te vragen verscherpt en worden de buitenlandse dienstreizen die bij het IDC zijn geboekt op een uniforme wijze geregistreerd. Onderstaand treft u het overzicht van deze buitenlandse dienstreizen die door ambtenaren van de gemeente Den Haag zijn gemaakt in 2013. De dienstreizen naar Brussel en Antwerpen zijn hierin niet meegerekend omdat de bestemming Brussel/Antwerpen binnen de gemeente Den Haag niet als *buitenland* wordt aangemerkt

In 2013 is er door ambtenaren 194 keer een buitenlandse dienstreis gemaakt. Er zijn 100 verschillende dienstreizen gemaakt waarbij 60 verschillende bestemmingen zijn aangedaan. Er reisden 126 ambtenaren naar het buitenland. Afgezet tegen het totale personeelsbestand van de gemeente Den Haag is dit nog geen 2% (133:6450 x100).

In 2013 zijn evenveel dienstreizen gemaakt als in 2012, toch zijn gemiddelde kosten per reis toegenomen. Dit is o.a. te wijden aan de duur van de dienstreis (gemiddeld 2,8 dagen in 2013 en 2,3 dagen in 2012) waardoor de totale daggeldvergoeding en kosten voor hotelovernachtingen hoger zijn. Ook zijn de vervoersprijzen (vliegtickets) per reis gestegen. De totale werkelijke kosten voor deze reizen bedragen in 2013 € 164.366,19.

	Cat.	Aantal keer dat een dienstreis is gemaakt* (boekingen p/p)	Aantal unieke dienstreizen**	Aantal unieke bestemmingen***	Totale kosten Dienstreizen
2013	Ambtenaren Buitenland	194	100	60	€ 164.366,19
2012	Ambtenaren Buitenland	194	98	54	€ 151.643,-
2011	Ambtenaren Buitenland	140	66	43	€ 120.308,87

* een ambtenaar kan meerdere reizen hebben gemaakt

** per dienstreis kunnen 1 of meerdere ambtenaren reizen

*** een bestemming kan meerdere keren worden aangedaan

3.6 Doelmatigheid en doeltreffendheid

Coördinerend portefeuillehouder: Boudewijn Revis

Ter uitvoering van artikel 213a van de Gemeentewet onderzoekt het college de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid. Bij de selectie van onderwerpen worden de signalen die via de planning en controlcyclus naar voren komen betrokken. De uitkomsten van de onderzoeken worden in het jaarverslag opgenomen.

In 2013 zijn afgerond de doelmatigheidsonderzoeken naar:

- Duurzaam inkopen
- Vervolg onderzoek schuldhulpverlening
- Omvang apparaat Stedelijke Ontwikkeling
- Parkeren
- Brede Buurtscholen

Duurzaam inkopen (RIS 290910)

Eind 2012 heeft de raad verzocht om het beleid voor duurzaam inkopen te evalueren. Nagegaan is of de doelstellingen uit het concernkader duurzame inkopen zijn behaald en of het proces voor duurzaam inkopen efficiënt verloopt.

De uitvoering rondom duurzaam inkopen blijkt te verbeteren. Een koppeling tussen duurzaamheidsbeleid en inkoopbeleid geadviseerd, dat maakt een efficiënte, integrale werkwijze rondom inkoop mogelijk. Bij het opstellen van het nieuwe beleid zijn het stellen van prioriteiten en het reëel houden van het ambitie- en uitvoeringsniveau van belang. Bij het (lopende) onderzoek naar de mogelijkheid van bundeling van inkoopexpertises is de invulling van de rollen in de driehoek 'opdrachtgever-opdrachtnemer-kadersteller' belangrijk.

Vervolgonderzoek schuldhulpverlening

In 2012 is het doelmatigheidsonderzoek Schuldhulpverlening gepubliceerd (RIS 250626). Het onderwerp van het vervolgonderzoek Schuldhulpverlening 2013 (RIS 268902) is de ontwikkeling in het aantal meldingen voor schuldhulpverlening. Het doel is om het rekenmodel dat is gepresenteerd in het DMO 2012 te valideren. In 2012 waren er ongeveer even veel meldingen (4.344) als in 2011 (4.380). Er is een groot verschil tussen het feitelijke aantal fte eind 2012 en het aantal wat uit het rekenmodel 2012 nodig bleek. Dit riep de vraag op hoe de informatievoorziening en sturing van de planning en control op het werkproces is ingericht.

Omvang apparaat Stedelijke Ontwikkeling

In 2012 werd geconstateerd dat voor de stedelijke ontwikkeling vanaf 2015 voor 100 fte de financiële dekking een knelpunt zou opleveren. Het college besloot een doelmatigheidsonderzoek te laten uitvoeren naar de noodzakelijke omvang van het apparaat voor de stedelijke ontwikkeling (RIS 260895). Conclusies uit het onderzoek waren dat voor de uitvoering van wettelijke taken en vastgesteld beleid in 2015 306 fte en een bedrag van €29,5 mln. nodig zijn. De onderzoekers concludeerden dat 1/3 deel van dit bedrag uit de markt gehaald kan worden en 2/3 deel bekostigd moet worden met gemeentelijk geld. Verder adviseerden de onderzoekers

- om een flexibele schil aan te houden als onderdeel van de 306 fte,
- om de formatie voor een collegeperiode vast te stellen en deze alleen bij nieuwe, door het college vastgestelde, grote projecten aan te passen,

- zorgen voor aansluiting tussen de projectoverzichten van IpSO en OGON,
- voorbereidingsbudgetten te gebruiken,
- tijd te schrijven.

Parkeren

Het onderzoek Parkeren heeft de doelstellingen, organisatie en financiën van het gemeentelijk parkeerbeleid in kaart gebracht (RIS 267093). Ook is gekeken hoe Rotterdam het parkeerbeleid uitvoert. Mogelijkheden voor een efficiëntere en effectievere uitvoering van parkeerbeleid zijn aangetroffen op het vlak van de handhaving van parkeren. Door invoering van een scanvoertuig en het kentekenparkeren kunnen kosten worden bespaard. De oprichting van een integrale handhavingsorganisatiemoet hierbij worden betrokken. Daarnaast kan de interne samenwerking bij de afweging voor de parkeereis voor ondernemers worden verbeterd.

De kosten van het totale parkeerbeleid zijn niet in één oogopslag inzichtelijk. Voor de opbrengsten is dit wel het geval. De reserve parkeren is de laatste jaren flink gegroeid. Dit hangt samen met de uitbreiding van het betaaldparkerengebied (opbrengsten) en met de gemaximeerde afdracht aan de algemene middelen. In de begroting voor 2014 is de afdrachtregel aan de reserve aangepast; er blijft in totaal €7,5 mln. beschikbaar voor de kosten van parkeren, het resterende bedrag vloeit naar de algemene middelen. De middelen voor parkeren zijn in latere jaren nodig voor resterende structurele parkeerproblemen en nieuwe parkeergarages. Aanbevolen wordt om een meerjarig investeringsprogramma op te stellen en aan de hand daarvan ieder jaar te bepalen wat er in de begroting wordt opgenomen en wat er aan de reserve wordt gedoteerd.

Brede Buurtscholen

De brede buurtschool raakt verschillende beleidsterreinen, onder andere onderwijs, sport, cultuur, welzijn en onderwijshuisvesting. Het doelmatigheidsonderzoek gaat over het brede buurtschoolbeleid vanuit onderwijsperspectief. Dit beleidsterrein heeft sinds de start in 1999 een aanzienlijke ontwikkeling doorgemaakt. Op dit moment is het brede buurtschoolbeleid onderverdeeld in negen deelgebieden. Aanvankelijk was dit alleen gericht op scholen binnen het gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid, in de loop der tijd zijn de doelstellingen breder en de diversiteit in activiteiten groter geworden. Zo zijn de verlengde schooldag, de verplichting tot organiseren van kinderopvang en het (rijks)beleid verlengde leertijd opgenomen in het bredebuurtschoolbeleid.

De activiteiten dragen bij aan de twee onderwijsdoelstellingen, zijnde het wegwerken van onderwijsachterstanden en talentontwikkeling. Door de reikwijdte van het brede buurtschoolbeleid zijn de grenzen tussen de beoogde effecten van onderwijsbeleid en brede buurtschoolbeleid diffuus. De door het college van B & W en de raad vastgestelde outputdoelstellingen (o.a. aantallen te realiseren brede buurtscholen) van de brede buurtscholen zijn nagenoeg allemaal gehaald. De outcomedoelstellingen zijn lastiger te meten. Het is verstandig om voor de komende jaren het bredebuurtschoolbeleid preciezer te definiëren wat betreft output en outcome. Dit is een belangrijke voorwaarde om de effecten te kunnen meten. Daarbij is het van belang het beleid voor langere tijd vast te houden.

Daarnaast zijn door of namens de gemeente 81 kleinere onderzoeken naar doelmatigheid uitgevoerd. De onderwerpen zijn:

Onderwerp van onderzoek	%
beleid	27%
organisatie en aansturing	25%
personeelsbeleid & personeelsmanagement	6%
kwaliteitszorg	27%
financiën	2%
juridische aangelegenheden	0%
overig beheer	10%
anders	2%
totaal	100%

3.7 Duurzaamheid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

De gemeentelijke organisatie is op twee manieren bezig met duurzaamheid:

- De gemeente koopt duurzaam in. Naast de voorbeeldfunctie heeft dat ook als doel om de eigen inkoopmacht in te zetten om het marktaanbod te verduurzamen.
- De gemeentelijke organisatie is sinds 2010 CO₂-neutraal. Naast de voorbeeldrol heeft dit als doel om ervaring op te doen hoe je energiegebruik steeds kunt blijven terugdringen en duurzame energiebronnen kunt inzetten.

Voorbeeldgemeente duurzame inkoop

Op basis van de evaluatie Duurzaam inkopen (RIS 260910) is het beleid voor duurzaam inkopen aangepast. Het college heeft besloten het Manifest Professioneel duurzaam inkopen te onderschrijven. Duurzaam inkopen wordt geborgd in een algemene nota inkoopbeleid die thans in voorbereiding is.

De algemene duurzaamheidscriteria zijn minimumeisen, sociale voorwaarden (onder andere fair trade) en het toepassen van de regeling Social return (5%-50%-regeling) worden bij aanbesteding gevolgd. Nieuw is dat daarbovenop vanuit inkoop een actieve bijdrage zal worden geleverd aan de centrale beleidsdoelstellingen van het college op het gebied van milieu en duurzaamheid. De focus komt te liggen op de aanbestedingen en gunningen in de sfeer van de bouw, de grond- weg- en waterbouw en energie, omdat daarmee de grootste CO₂-reductie via inkoop kan worden bereikt.

CO₂-neutrale gemeentelijke organisatie

Sinds 2010 is de gemeentelijke organisatie CO₂-neutraal. De CO₂-uitstoot van de gemeentelijke organisatie wordt in 2013 gecompenseerd in het Klimaatfonds Haaglanden. Het energielabel van het stadhuis heeft in 2013 een sprong gemaakt naar E naar label C.

Ter uitvoering van de motie Concernbreed energiebesparingsbeleid (RIS 260347) wordt de terugverdientijd voor energiebesparende maatregelen verhoogd van 5 naar 15 jaar. De gemeentelijke organisatie bespaart energie en verduurzaamt in het tempo van het Nationaal energieakkoord. Daartoe is een gemeentelijk energieoverleg opgericht. Daarnaast zijn er gemeentebrede acties, campagnes en innovatieve initiatieven. In 2013 heeft de raad extra middelen vrijgemaakt om een versnellingsimpuls te geven aan energiebesparende

maatregelen. Deze zijn alle in uitvoering genomen of al gerealiseerd. Over 2013 wordt een energiejaarverslag voorbereid. In 2014 maken de diensten op basis van de nieuwe uitgangspunten hun energiebesparingsplannen en worden de besparings- en verduurzamingsresultaten jaarlijks verantwoord.

3.8 Juridische Zaken

Coördinerend portefeuillehouder: Jozias van Aartsen

Net als in voorgaande jaren heeft de juridische kwaliteit van gemeentelijke producten en gemeentelijke besluitvorming in 2013 constant aandacht en onderhoud gekregen. Belangrijke doelstellingen zijn: klantgerichte en betrouwbare behandeling van burgers en bedrijven, rechtmatig gebruik van bevoegdheden en het beheersbaar maken en houden van risico's.

1. In 2013 kregen de volgende kwesties extra aandacht:

MKB-vriendelijk aanbesteden

Op 1 april 2013 is de nieuwe Aanbestedingswet ingevoerd. Deze wet heeft als belangrijk doel de verbetering van de toegankelijkheid van het MKB bij aanbestedingen. Den Haag onderneemt in dit kader al jaren activiteiten om de toegang van het MKB tot opdrachten van de gemeente makkelijker te maken. Voorbeelden hiervan zijn het aanbestedingspaspoort en de jaarlijkse MKB-aanbestedingsmarkt.

De gemeente heeft in het kader van de Aanbestedingswet ook een klachtenmeldpunt ingesteld waarbij klachten kunnen worden ingediend over lopende aanbestedingsprocedures. Ook plaatst de gemeente aankondigingen van opdrachten met ingang van 1 april 2013 op het nieuwe landelijke elektronische systeem voor aanbestedingen, TenderNed.

Sturen met subsidies

De evaluatie van de Haagse Kaderverordening Subsidieverstreking heeft in 2013 geleid tot een verdere structurering van de gemeentelijke subsidieprocessen en tot het opstellen van een nieuwe Algemene Subsidieverordening. De voorbereidingen voor inwerkingtreding van deze verordening op 1 juli 2014 zijn al in gang gezet.

Deze verordening zorgt voor een meer effectieve behandeling van subsidieaanvragen, uniformiteit in de subsidieverstreking en een vermindering van de administratieve lastendruk.

Juridische audits

In 2013 heeft een gemeentebrede juridische audit plaatsgevonden naar de rechtmatigheid van het inkoopproces. De resultaten van dat onderzoek worden in 2014 in samenwerking met de diensten verwerkt in één Auditrapportage.

De resultaten van de in gemeentebrede juridische audit naar handhaving worden aan het nieuwe college voorgelegd evenals een aantal acties om te komen tot een eenduidige inrichting van de verschillende gemeentelijke handhavingprocedures.

Grote projecten

Belangrijke grote projecten waaraan in 2013 is meegewerkt, zijn onder meer de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag, het Veiligheidsbeleid/-privacyprotocol Internationale Zone, het Beleid Topinkomens, de Rotterdamsebaan, de herinrichting van de Haagse markt en de organisatie van de Nuclear Security Summit die in 2014 wordt gehouden.

Lezingen, juridische cursussen en The Hague Legal Circle

In 2013 zijn de inspanningen om de juridische kwaliteit van de juridische functie van de gemeente nog meer te vergroten, voortgezet. In dat kader hebben diverse Spuilezingen en bijeenkomsten in het kader van The Hague Legal Circle plaatsgevonden.

Daarnaast wordt met een intern opleidingsprogramma voor de gemeenteadvocaten, juristen en juridisch medewerkers kennis en kunde op peil gehouden.

2. Bezwaar en beroep (bestuursrechtelijk)

In 2013 was het streven om 90% van de bezwaarschriften binnen de wettelijke termijn af te doen. Dat percentage lag in 2013 over de hele gemeente gezien op 93 %.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de resultaten van de behandeling van bezwaar- en beroepschriften van burgers, mede in relatie tot de aantallen primaire besluiten. De tabel geeft de totaalcijfers 2013 in vergelijking met 2012 en 2011

Bezwaar- en beroepschriften	2013	2012	2011
A. Primaire besluiten	1.769.779*	809.077	757.828
B. Ingediende bezwaarschriften (% van A)	40.014 (2,2%)	35.763 (4,4 %)	38.271 (5.0 %)
C. Afgehandelde bezwaarschriften	39.144	32.508	35.656
D. Herzien na bezwaar (% van C)	19.973 (51 %)	18.018 (55%)	18.597 (52%)
E. Beroepszaken	1.451	2.127	1.854
F. Gegronde in beroep (% van E)	227 (15,6%)	311 (15%)	211 (11%)
G. Hogere beroepszaken	269	217	214
H. Gegronde in hoger beroep (% van G)	22 (8,1%)	19 (8,7%)	23 (11%)

* Het totale aantal primaire besluiten verschilt van jaar tot jaar. Een eenduidige verklaring is daarvoor niet te geven. Besluiten op het gebied van burgerzaken zijn hier niet meegeteld; het gaat daar om ruim 600.000 afgegeven documenten (zoals paspoorten en uittreksels uit de GBA) en wijzigingen in de Gemeentelijke Basisadministratie, waartegen weinig bezwaarschriften worden ingediend.

Het overgrote deel van de overige besluiten is afkomstig van de Gemeentelijke Belastingdienst (aanslagen), de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten (uitkeringen) en de dienst Stadsbeheer (naheffingsaanslagen parkeren). De cijfers geven aan dat de kwaliteit van het primaire proces en de procesvertegenwoordiging goed is.

Wat opvalt:

- Een grote stijging van het aantal primaire besluiten. Dit wordt verklaard doordat verschillende aanslagregels bij de belastingaanslagen nu worden aangemerkt als afzonderlijke primaire besluiten waartegen ook afzonderlijk bezwaar openstaat.
- Het aantal bewaarschriften is absoluut toegenomen maar in percentage echter gehalveerd (van 4,4% naar 2,2%). Het hogere aantal bezwaarschriften wordt verklaard door de genoemde stijging van het aantal primaire besluiten en door het aantal bezwaren tegen naheffingsaanslagen parkeren en bezwaarschriften als gevolg van de gemeentelijke aanpak van verkeerd aangeboden huisvuil. Hoewel het aantal primaire besluiten is verdubbeld, is het percentage bezwaarschriften dus gehalveerd. De verklaring hiervoor is dat tegen de belastingbesluiten minder bezwaar gemaakt wordt.
- Het constant hoge percentage herzien na bezwaar: verklaring hiervoor is dat de Belastingdienst veel belastingbesluiten (52%; in 2012 54%) herziert op grond van in het bezwaarschrift naar voren gebrachte nieuwe gegevens. Ook vele naheffingsaanslagen parkeren komen voor herziening in aanmerking als de bezwaarmaker alsnog een bewijs van rechtmatig parkeren overlegt (ca 65 %).
- Het percentage beroepen, afgezet tegen de beslissing op bezwaar is relatief afgenomen. Van 0,06% in 2011 en 2012 tot 0,04 % in 2013. Een verbetering van ruim 30%. Als de trend zich bestendigt, betekent dit dat het herstelvermogen in de bezwaarprocedure is vergroot, evenals de zelfwerking in bezwaar.

3. Wob verzoeken en verzoeken wet dwangsom

In onderstaande tabellen staan de gegevens over aantallen en uitkomsten van verzoeken in het kader van de Wob¹. Deze gegevens worden met ingang van 2012 in een tabel opgenomen.

Verzoeken Wob	2013	2012	2011
A. Ingediende Wobverzoeken	449	237	-
B. Afgehandelde Wobverzoeken	407	206	-
C. Ingediende verzoeken tot dwangsom	41	18	-
D. Verbeurde dwangsommen	11	6	-

Verzoeken Wet dwangsom (buiten Wob)	2013	2012	2011
A. Schriftelijke verzoeken	326	132	-
B. Verbeurde dwangsommen	62	20	-

Wat opvalt:

Het aantal Wob-verzoeken en verzoeken Wet dwangsom is fors toegenomen. Dit wordt veroorzaakt door een nog steeds groeiende mondigheid van de burger, een betere bekendheid met de Wob en de Wet Dwangsom en een aangescherpte registratie. Ondanks de toename is het aantal verbeurde dwangsommen procentueel echter bijna gelijk aan 2012.

4. Civiele procedures

In onderstaande tabel staan de gegevens over aantallen en uitkomsten van civiele procedures in 2013 in

¹ Het gaat hier om de Wob-verzoeken die door de directeuren krachtens mandaat en door het college worden afgedaan.

vergelijking met voorgaande jaren. Het aantal procedures steeg ten opzichte van 2012. In 2013 was het aantal verloren zaken echter nihil. Deze cijfers geven aan dat de kwaliteit van het primaire proces en de procesvertegenwoordiging goed is. Omdat in civiele zaken regelmatig schikkingen plaatsvinden, bevat de tabel hiervoor een aparte kolom. Het aantal schikkingen is afgenomen ten opzichte van 2012.

Civiele procedures	2013	2012	2011
Aantal civiele procedures	370	336	369
Verloren zaken	0 = 0%	1 = 0,30 %	4 = 0,92 %
Schikkingen	7	13	6

5. Juridische advisering

Ten behoeve van de interne juridische advisering heeft de gemeente een intern Juridisch Adviesbureau (JAB) dat beschikt over juristen met bestuursrechtelijke, europeesrechtelijke en privaatrechtelijke kennis, onder wie advocaten in gemeentedienst. Daarnaast kent de gemeente twee Juridisch Bestuursadviseurs die zich met name richten op bestuurlijk gevoelige dossiers. Zoveel mogelijk zaken worden intern afgehandeld.

In de situaties dat toch externe juridische expertise nodig is, bijvoorbeeld omdat dat intern niet beschikbaar is, heeft de gemeente twee huisadvocatenkantoren. In enkele gevallen is inschakeling van andere kantoren nodig. Hieronder volgt een overzicht van de verdeling van de zaken tussen het JAB, de twee huisadvocatenkantoren en andere externe advocaten.

Jaar	JAB		Huisadvocaten		Andere kantoren		Extern totaal
	aantal zaken	kosten €	aantal zaken	kosten € (incl. btw)	aantal zaken	Kosten € (incl. btw)	kosten € (incl. btw)
2013	237	1.017.450	145	3.151.953	6	189.030	3.340.983
2012	151	1.011.493	180	1.679.607	5	78.048	1.757.655
2011	196	951.271	164	1.501.693	9	155.807	1.657.500

De inhuur van het Juridisch Adviesbureau (JAB) is qua aantal zaken fors gestegen maar de daarmee gemoeide kosten voor de diensten zijn ten opzichte van 2012 vrijwel gelijk gebleven. Dit vindt onder andere zijn oorzaak in de toegenomen vraag om interne juridische ondersteuning in verband met een grote omvang van kleinere zaken zoals de gemeentelijke aanpak van huishoudelijk afval en parkeren.

Het aantal zaken waarin juridische bijstand door (externe) huisadvocaten werd verleend, is ook afgenomen maar de totale kosten zijn ten opzichte van 2012 bijna verdubbeld. De verklaring daarvoor ligt in het feit dat een aantal omvangrijke zaken door de huisadvocaten is behandeld zoals HTM/NS, Vestia en Scheveningen Haven.

Ook zijn de kosten van juridische bijstand door andere (externe) kantoren sterk toegenomen ten opzichte van 2012. Deze kantoren zijn ingeschakeld in verband met (mogelijke) belangenverstrengeling met andere opdrachtgevers dan wel meer aanwezige specialistische kennis.

Vanwege de forse strijping van de kosten van huisadvocaten en andere kantoren, heeft het college recent de afspraak herbevestigd dat inhuur van deze alleen in bijzondere gevallen is toegestaan en dat dit de toestemming behoeft van het hoofd van de afdeling Juridische Zaken van de Bestuursdienst.

3.9 Huisvestingsbeleid

Coördinerend portefeuillehouder: Rabin Baldewsingh

In 2013 werden panden volgens plan afgestoten nadat door indikken in de strategische kernvoorraad ruimte werd vrijgespeeld. In het Stadhuis konden in 2013 bijvoorbeeld ruim 400 extra medewerkers worden ondergebracht zonder noemenswaardige verbouwingen.

Daarnaast heeft in 2013 de overdracht van panden aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag plaatsgevonden.

Minder in het oog springend maar minstens even effectief is de efficiëntieslag die werd gemaakt in de facilitaire dienstverlening. Door de combinatie van gerichte maatregelen in de bedrijfsvoering en vermindering van het aantal gebouwen worden besparingen gerealiseerd. Deze komen tot uiting in de kosten van 8.800 euro per werkplek in 2013, wat ruim 800 euro per werkplek minder is dan in 2011.

3.10 Financieel beheer van gemeentebrede en dienstspecifieke processen

Betalingsproces

De gemeente heeft een bankrekeningenstructuur bij vier banken, te weten Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), Royal Bank of Scotland (RBS), ING Bank en ABN AMRO Bank voor prepaid debet cards. Bij het verrichten van betalingen dienen uit beveiligingsoverwegingen en functiescheiding twee handtekeningen te worden geplaatst, een eerste en tweede handtekening.

Voor haar betalingsverkeer betaalt de gemeente circa € 277.000,- aan kosten. Het drempelbedrag voor een Europese aanbesteding voor bancaire dienstverlening was in 2012 vastgesteld op € 200.000,-. Als gevolg hiervan is in oktober 2012 het betalingsverkeer van de gemeente Den Haag Europees aanbesteed. In juni 2013 is de aanbesteding definitief gegund aan de BNG. De RBS is benoemd als achtervangbank. De gemeente heeft bij RBS één bankrekening aangehouden voor calamiteiten. Per 1 januari 2014 is het betalingsverkeer overgeheveld naar de BNG. Alleen voor lokale belastingen bankiert de gemeente nog bij de ING Bank. Reden is dat met de komst van SEPA en met name de invoering van het Europees incasso de gemeente Den Haag geen risico heeft willen lopen met het innen van de lokale belastingen. De verwachting is uiterlijk 1 juni 2014 over te zijn met dit laatste onderdeel.

Single European Payment Area (SEPA)

SEPA staat voor Single Euro Payments Area en is een Europees project met als doel het betalingsverkeer in de EURO-landen te uniformeren. Door SEPA is het mogelijk met 1 rekening en 1 set betaalmiddelen overschrijvingen en incasso's te verrichten. Ook de betaalpassen kunnen dan zowel voor binnenlandse als voor grensoverschrijdende betalingen worden gebruikt. Het Europese Parlement heeft in 2012 middels een verordening de eerste mijlpaal ingesteld op 01/02/2014. Vanaf deze datum is het alleen mogelijk om met

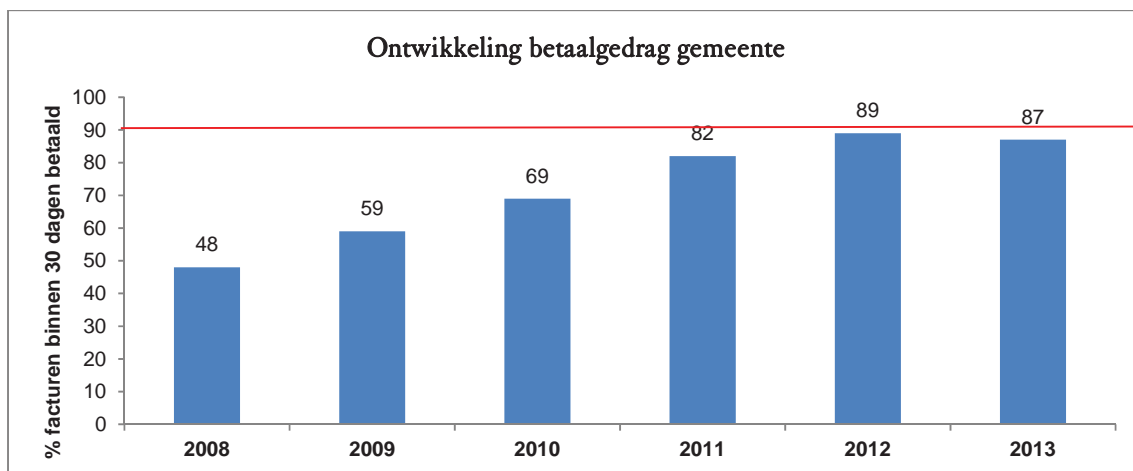
de nieuwe Europese betaal- en incasso instrumenten betalingsverkeer in de Eurolanden te voeren. De nationale varianten worden op deze datum afgeschaft.

Uit de bevindingen van de laatste SEPA monitor blijkt dat de bedrijven en instellingen nog veel stappen moeten zetten om gereed te zijn voor SEPA. Dit is voor de Europese Commissie genoeg reden om de invoering van SEPA met 6 maanden uit te stellen. Het uitstellen van de invoeringsdatum betekent een overgangperiode van zes maanden waarin bedrijven zowel SEPA betalingen als betalingen met de huidige standaarden kunnen uitvoeren. De formele deadline van de invoering blijft dus wel staan op 1 februari 2014.

De gemeente Den Haag is in 2008 begonnen met het project SEPA. In eerste instantie is gestart met het creëren van awareness binnen de gemeente. Vervolgens zijn voorbereidingen getroffen om de systemen aan te passen voor SEPA. Dit heeft geresulteerd dat in 2011 bulkbetalingen verricht konden worden in het nieuwe Europese format. Ook de IBAN acceptgiro is succesvol geadopteerd. Daarna zijn stappen ondernomen voor de invoering van Europese incasso. De impact van dit product was veel omvangrijker omdat het meer intelligentie van systemen wordt vereist m.b.t. het mandatenbeheer (machtigingen). Dit laatste is nieuw en heeft als gevolg dat een verschil wordt gemaakt over de aanlevering van de eerste incassobatch en de eerstvolgende incasso. In februari 2014 is ook de invoering van dit product afgerond.

Betaalsnelheid

De betaalsnelheid is de afgelopen jaren sterk verbeterd. In 2013 is de doelstelling om 90 procent van de facturen binnen 30 dagen te betalen. In 2012 was dat met 89 procent bijna gerealiseerd. In 2013 is het met 87 procent niet gelukt dit resultaat te evenaren of te verbeteren.

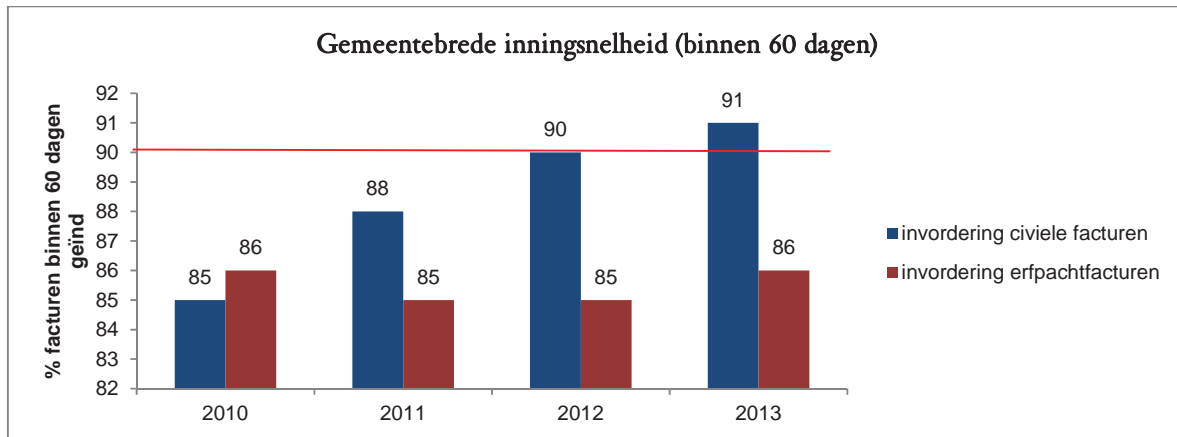

Het goede nieuws is dat de betaalsnelheid in de laatste maanden weer naar een behoorlijk niveau getild is. Dat biedt perspectief voor 2014.

Inningsnelheid

De gemeente zet zich in om zoveel mogelijk facturen te innen binnen een redelijke termijn. Het vergt een toenemende inspanning om dat voor elkaar te krijgen, gegeven de economische omstandigheden van de bedrijven, instellingen en burgers in onze stad. Uitgangspunt bij de inning is dat wij een redelijke termijn van 30 dagen hanteren, die wij handhaven als er niet betaald wordt. Erfpachtfacturen kennen een reguliere

betalingstermijn van 14 dagen en worden daarom apart weergegeven. Onze inspanningen zijn erop gericht om minstens 90% van de facturen binnen de 60 dagen betaald te krijgen.

In 2012 lukte dat de gemeente al. Ook in 2013 is het met 91 procent gelukt de doelstelling te halen. In 2012 inde de gemeente 64 procent van de facturen binnen 30 dagen. In 2013 is dat percentage gestegen naar 67.

Uitkeringsproces

Het uitbetalen van uitkeringen is tot in detail beschreven in de administratieve organisatie en vertaald naar werkinstructies. Het is voorts verregaand geautomatiseerd. Ter waarborging van de rechtmatige uitvoering van het proces vinden er door interne auditing controles plaats. Hierin worden onder meer hoogte, recht en duur van de verstrekte uitkeringen meegenomen.

4. Paragrafen

4.1 Gemeentelijke inkomsten

De gemeente Den Haag heeft over 2013 € 2.626,6 mln. aan baten verantwoord in de rekening. De verdeling van deze gemeentelijke baten in 2013 is op hoofdlijnen als volgt:

(bedragen x € 1 mln.)

Baten	Uitkomst 2013	Begroting 2013	Uitkomst 2012
1. Algemene dekkingsmiddelen	1.064,3	1.056,1	1.076,3
2. Specifieke uitkeringen	588,3	600,2	547,6
3. Tarieven, leges en heffingen	162,3	161,3	173,0
4. Bouwgrondexploitatie	101,0	143,0	-18,2
6. Onttrekkingen aan reserves	532,6	569,0	597,0
5. Overige inkomsten	178,1	196,3	153,7
Totaal	2.626,6	2.725,9	2.529,4

Een toelichting op de gemeentelijke inkomsten wordt hieronder per onderdeel gegeven.

1. De algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1.000)

Algemene dekkingsmiddelen	Baten Rekening 2013	Baten Begroting 2013	Baten Rekening 2012
Algemene uitkering Gemeentefonds	846.007	850.857	855.862
Onroerend Zaakbelasting (incl. Wet WOZ)	81.520	80.383	78.407
Hondenbelasting	1.886	1.850	1.973
Toeristenbelasting	4.523	4.116	4.365
Precariobelasting	17.496	17.209	16.673
Parkeerbelasting	15.850	18.519	15.541
Overige belastingen	1.205	1.612	1.602
Dividend (beleggingen)	32.858	32.683	21.433
Rente	40.143	29.091	57.598
Erfpachtinkomsten	20.736	18.041	20.977
Overige dekkingsmiddelen	2.036	1.763	1.848
Totaal	1.064.260	1.056.124	1.076.279

Gemeentefonds

Ruim 32,2% van de gemeentelijke inkomsten komt uit het gemeentefonds (€ 846 mln.). Het gemeentefonds is in principe vrij besteedbaar, al moet de gemeente natuurlijk rekening houden met doorlopende verplichtingen en met voorgeschreven wettelijke taken.

Gemeentelijke belastingen

De inkomsten uit gemeentelijke belastingen (de OZB, parkeer-, toeristen-, precario-, honden en overige belasting) bedragen € 122 mln., dat is circa 4,7 % van het totaal aan inkomsten van de gemeente.

Dividend en rente

De gemeente ontvangt dividend uit deelnemingen. Ook heeft de gemeente rente-inkomsten op leningen.

2. Specifieke uitkeringen (inkomsten van derden)

Gemeenten zijn financieel grotendeels afhankelijk van inkomensoverdrachten van het Rijk en van andere overheden. Ruim 22,4 % van de Haagse inkomsten (€ 588,3 mln.) bestaat uit specifieke uitkeringen van het Rijk, Europa en andere publiekrechtelijke lichamen. Dat zijn uitkeringen waarvan het Rijk de besteding voorschrijft. Deze specifieke uitkeringen kunnen verschillende vormen hebben. Bij sommige vormen van specifieke uitkeringen is er geen beleidsvrijheid en fungeert de gemeente eigenlijk als uitvoeringsorganisatie van het Rijk. Bij andere vormen hebben de gemeenten meer bestedingsvrijheid en, daarmee samenhangende en grotere risico's.

(Bedragen x (€ 1.000))

Programma/Doel	Uitkomst 2013	Begroting 2013
2 Veilige publieke taak	30	30
4 Openbare veiligheid	2.982	2.823
6 Onderwijsachterstandenbeleid	40.714	43.672
6 Voortijdig schoolverlaten	2.732	2.949
6 Educatie	2.387	2.388
6 Onderwijs overig	-164	0
7 Inburgering	7.761	7.930
7 Overig Integratie en krachtwijken	7.407	1.400
8 Bijstandsuitkeringen	358.074	349.635
8 Sociale werkvoorziening	54.596	50.368
8 Re-integratie	48.683	47.842
8 Overig Werk en inkomen	420	924
9 Sociale voorzieningen en armoedebestrijding	2.540	1.927
10 Jeugd en gezin	-21	0
11 Leefomgeving	2.434	3.122
12 Economie	1.269	7.570
13 Sport, WK hockey	421	0
14 Maatschappelijke ondersteuning	410	664
16 Volksgezondheid	5.419	5.692
17 Openbaar vervoer	3.988	12.072
17 Fietsprojecten	3.070	6.831
17 Auto en verkeersveiligheid	736	18.982
18 Woningbouw	4.913	9.537

Programma/Doel	Uitkomst 2013	Begroting 2013
19 Stedelijke vernieuwing	21.256	10.496
19 Overig Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling	2.851	0
20 Luchtkwaliteit	12.603	13.000
20 Natuur- en milieu-educatie	34	0
21 Citymarkering en internationale stad	384	0
23 Inburgering	340	340
Totaal	588.269	600.194

Voor onderwijsachterstanden kreeg de gemeente € 3,0 mln. minder dan begroot. Uit het bijstandsbudget kreeg de gemeente € 8,4 mln. meer, omdat het landelijke budget extra steeg ter compensatie van de gestegen werkloosheid. De € 4,2 mln. die de gemeente meer kreeg voor de sociale werkvoorziening, komt voor € 3,6 mln. door de verrekeningen met omliggende gemeenten. De bijdragen voor verkeersprojecten zijn € 25,2 mln. lager uitgekomen dan verwacht. Dat gaat vooral om bijdragen van Haaglanden voor autoprojecten (realisatie € 1 mln; begroot € 19 mln.), openbaar vervoer projecten (realisatie € 4,0 mln.; begroot € 12,1 mln.) en fietsprojecten (realisatie € 3,1 mln.; begroot € 6,8 mln.).

De inkomsten voor stadsvernieuwing in 2013 van € 14,1 mln. betreft nog de ISV-tranche uit 2010, deze bijdragen waren niet begroot.

3. Inkomsten uit tarieven, leges en heffingen

De gemeente brengt tarieven in rekening voor het gebruik van de gemeentelijke infrastructuur of voor het verlenen van diensten aan de burgers. Het gaat om circa 6,2% van de totale inkomsten. De inkomsten uit tarieven betreffen een grote variëteit aan activiteiten, zoals de afgifte van vergunningen, verstrekken van paspoorten en rijbewijzen en het ophalen van huisvuil. In de onderstaande tabel zijn de opbrengsten van de, qua omvang, belangrijkste tarieven weergegeven. De lagere opbrengst op Burgerzaken ten opzichte van de begroting 2013 komt vooral door minder afgenomen rijbewijzen en reisdocumenten.

De ambulancedienst GGD Den Haag werkt sinds zij onderdeel uitmaakt van de Coöperatie Regionale Ambulancevoorziening Haaglanden niet meer met tarieven. De Coöperatie verzorgt de gehele (regionale) facturering. De baten van de leden worden bepaald middels een binnen de Coöperatie afgesproken budget verdeelmodel. De baten van de ambulancehulpverlening staan in de algemene dekkingsmiddelen onder overige dekkingsmiddelen voor een bedrag van € 11.073.

(bedragen x € miljoen)

Tarieven, leges en heffingen	Uitkomst 2013	Begroot 2013	Uitkomst 2012
Parkeren op straat	23,9	23,2	23,9
Afvalstoffenheffing	58,1	59,3	57,9
Rioolrechten	35,1	35,0	33,0
Bouwleges	18,6	14,5	16,5
Burgerzaken	7,9	10,2	11,0
Sport/zwembaden	9,0	9,5	8,5
Ambulancehulpverlening	0,0	0,0	13,5
Tarieven gezondheidszorg	1,1	1,0	0,9
Overige tarieven	8,6	8,6	7,8
Totaal	162,3	161,3	173,0

4. Bouwgrond exploitatie

De baten op bouwgrondexploitatie zijn € 43 mln. lager dan begroot. Ongeveer € 16 mln. is te verklaren door vertraging in de grondexploitaties. Er is minder grond uitgegeven dan begroot en –samenhangend –zijn minder kosten gemaakt voor bouw- en woonrijpmaken. Mede als gevolg van de lange doorwerking van de economische crisis is te optimistisch begroot. Het overige deel van de lagere baten wordt verklaard door technisch-administratieve bijstellingen. Deze worden toegelicht in de verschillenverklaring op programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling.

5. Onttrekkingen aan reserves

Reserves zijn ingesteld om middelen met een specifiek doel over de jaargrens heen te kunnen vasthouden. In totaal zijn in 2013 voor circa € 532,6 mln. aan reserves onttrokken, waar er voor bijna € 569,0 mln. was begroot.

6. Overige inkomsten

De gemeente heeft ook inkomsten uit onder andere opbrengst Haeghe Groep, huisvesting, huren, terug ontvangen bijstand uitkeringen, baten leges, facilitaire producten en de ambulancedienst. Hiertegenover staan dan ook gelijke lasten.

4.2 Lokale heffingen

De lokale heffingen zijn een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten. Het Belastingplan 2011-2014 bevat de kaders voor de lokale heffingen. We streven naar lage tarieven en heffingen, naar lage inningskosten, en met strenge handhaving en invordering naar volledige betaling. In de eindrapportage die in februari 2014 verscheen, is de raad over de uitvoering van het Belastingplan geïnformeerd.

Deze paragraaf geeft informatie over de tarieven van de lokale heffingen en over kwijtschelding.

Tarievenbeleid

De OZB op woningen daalt deze collegeperiode volgens afspraak met 10% ten opzichte van 2009. Deze afspraak is per 2012 gerealiseerd.

Tariefsontwikkelingen 2013

- De gemiddelde waardeontwikkeling van de stad wordt budgettair neutraal in de tarieven verwerkt. De waardeverandering is daarom niet van invloed op de totale OZB-opbrengst of op de *gemiddelde* OZB-aanslag. De gemiddelde waardedaling van woningen was 4%, de gemiddelde waardedaling van niet-woningen was 6,5%.
- De tarieven van andere heffingen zijn in 2013 3,06% verhoogd voor inflatie. Dit is per tarief afzonderlijk beoordeeld. Bij heffingen is het uitgangspunt: maximale kostendekkend. De begraafrechten, de binnenhavenbelasting en de rioolheffing zijn in 2013 3,06% verhoogd.
- De tarieven voor de afvalstoffenheffing, toeristenbelasting en hondenbelasting zijn in 2013 niet gewijzigd.
- De tarieven voor bouwleges zijn in 2013 10% verhoogd.

Kwijtscheldingsbeleid

Het kwijtscheldingsbeleid is in 2013 niet gewijzigd. Dit betekent dat voor de OZB, de afvalstoffenheffing, de rioolheffing voor eigenaren en de hondenbelasting de maximale kwijtscheldingsnorm die wettelijk is toegestaan, is toegepast. Dat betekent dat iedereen met een inkomen op bijstandsniveau (of lager), kwijtschelding van deze lokale lasten kan krijgen. Voor de hondenbelasting is kwijtschelding alleen mogelijk voor het bedrag van de eerste hond. In de praktijk komt kwijtschelding vooral voor bij de afvalstoffenheffing, in 2013 circa € 5,5 mln.

Ook ondernemers komen in aanmerking voor kwijtschelding, maar alleen voor privébelastingen en niet voor belastingen die (geheel of gedeeltelijk) verband houden met hun bedrijf of beroep.

Compensatie OZB voor amateursportverenigingen

Om de financiële armslag van amateursportverenigingen te vergroten, worden de OZB-lasten van de amateursportverenigingen gecompenseerd. In 2013 hebben 82 verenigingen compensatie gekregen, in 2012 96. Het aantal panden met als functie amateursportvereniging zijn afgenomen.

Compensatie OZB voor startende ondernemers

Met de OZB-compensatie voor startende ondernemers wil het college hen een steuntje in de rug geven. In 2013 hebben 1.092 startende ondernemers een verzoek tot compensatie ingediend. 454 aanvragen zijn geheel toegekend, 14 gedeeltelijk, 594 aanvragen zijn afgewezen, 8 aanvragen zijn ingetrokken en 22 aanvragen zijn nog in behandeling. De afwijzingen hebben met name betrekking op de

ZZP'ers die vanuit huis werken en om die reden niet voldoen aan de voorwaarde van bedrijfsvestiging.

Precariobelasting

Voor het uitstellen van goederen en voorwerpen op openbare grond moet precariobelasting worden betaald. Uitstallingen binnen 80 cm van de gevel zijn met ingang van 2013 vrijgesteld van precariobelasting.

Bouwleges

In 2013 is het tarief voor de bouwleges 10% verhoogd. Deze tariefstijging is nodig om de voorziening voor bouwleges eind 2014 weer positief te laten zijn.

Verhoging leges horeca- en prostitutievergunningen

Voor de exploitatie van prostitutie en horeca worden vergunningen verleend. Deze vergunningen zijn niet kostendekkend. Daarom zijn in 2013 de leges op de horeca- en prostitutievergunningen verhoogd. Dit leverde € 0,1 mln. structureel op.

Invoering leges voor kinderopvang

Voor de aanvraag tot exploitatie van een voorziening voor gastouderopvang, gastouderbureau, dagopvang, buitenschoolse opvang en peuterspeelzaalwerk vroeg de gemeente Den Haag tot 2013 geen leges. Andere gemeenten deden dit wel. In 2013 heeft Den Haag dat ook ingevoerd, zodat de gemeentelijke kosten worden terugverdiend. Dat levert € 0,085 mln. per jaar op.

Nieuwe verordening marktgeden

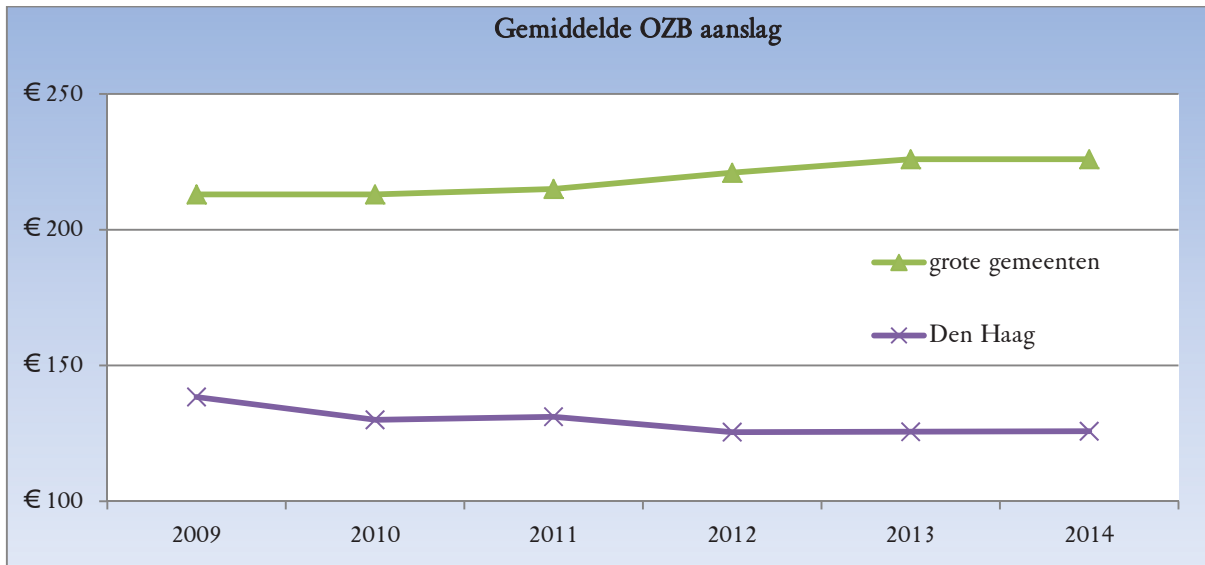
Met ingang van 2013 geldt een nieuwe verordening voor de marktgeden. De marktтарieven zijn transparanter gemaakt. In plaats van meerdere tarieven per markt, is per 2013 per markt één kostendekkend tarief (per m² per kraam) ingevoerd. Dit met uitzondering van de Herman Costermarkt, als gevolg van eerder gemaakte afspraken.

BIZ-bijdrage

Bedrijveninvesteringszones (BIZ) zijn gebieden waar ondernemers zelf in meerderheid beslissen een opslag op de ozb te betalen, die direct aan het gebied ten goede komt. In 2013 is het beleid voor de 20 Haagse bedrijveninvesteringszones voortgezet. De BIZ is belangrijk voor de aantrekkingskracht van winkelgebieden en bedrijventerreinen en het ondernemersklimaat in de stad als geheel. Gezamenlijk zorgen de BIZ'en in Den Haag voor circa € 5 mln. aan private investeringen in de winkelstraten en bedrijventerreinen. Daarnaast leidt de BIZ tot meer professionaliteit en saamhorigheid bij de ondernemers.

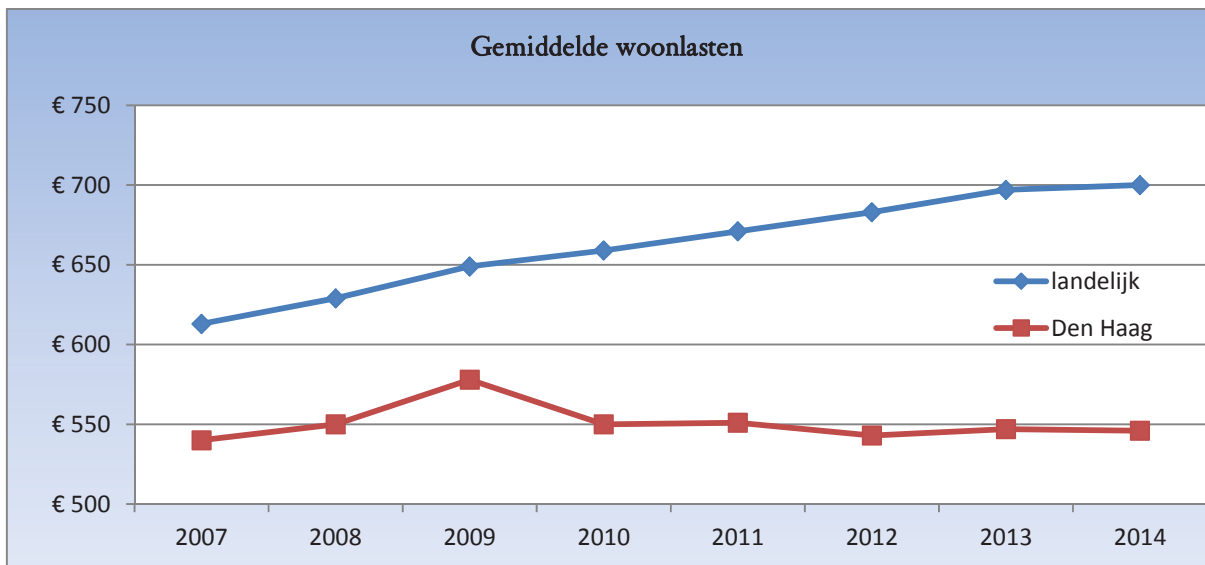
Ontwikkeling lokale lastendruk

Het college wil de rekening van de recessie niet laten neerslaan bij de bewoners en bedrijven. De ozb is 10 procent lager dan in 2009. De gemiddelde ozb-aanslag per woning is de laagste van alle grote gemeenten (meer dan 90.000 inwoners).

Bron: COELO

De woonlasten in Den Haag horen tot de top 3 van lage lasten in de grote gemeenten. Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de ontwikkeling van de gemiddelde woonlasten per huishouden in 2007 tot en met 2014.

Bron: COELO

Inkomsten lokale heffingen

De opbrengsten van de belangrijkste lokale heffingen zijn, voor aftrek van kwijtscheldingsbedragen:

Belasting en heffing	Rekening 2013	Begroting 2013	Rekening 2012
OZB	81.333	80.135	80.091
Afvalstoffenheffing	58.087	59.253	57.926
Rioolrechten	35.092	35.026	33.012
Hondenbelasting	1.886	1.850	1.973
Toeristenbelasting	4.523	4.116	4.365
Precariobelasting (kabels, leidingen)	16.348	16.135	16.150
Precariobelasting (reclameobjecten)	591	560	523
Totaal	197.860	197.075	194.040

Samenhang met programma's en paragrafen

De lokale heffingen worden verantwoord in de programma's Leefomgeving (programma 11 (baten afvalstoffenheffing, kwijtschelding afvalstoffenheffing), Milieu & Duurzaamheid, programma 20 Financiën, programma 22 (baten OZB gebruikers en eigenaren, baten toeristenbelasting en baten precariobelasting). De paragraaf Gemeentelijke inkomsten geeft een overzicht van alle gemeentelijke baten, inclusief de baten.

4.3 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan of de gemeente grote tegenvallers kan opvangen. Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves en de reserve Grondbedrijf. Het structurele weerstandsvermogen is beter bekend als de post onvoorzien.

1. Inleiding

In de vele verschillende producten, beleidsterreinen, projecten en voorzieningen die de gemeente verzorgt, kunnen onverwachte financiële gevolgen optreden, ook bij goed financieel beheer. Doorgaans leiden deze bij het opstellen van de gemeentelijke jaarrekening tot nadelen. Bij grotere tegenvallers kan het noodzakelijk zijn ook tussentijds maatregelen te nemen. Als de gemeente voldoende weerstandsvermogen heeft, kan zij dergelijke risico's dragen door de algemene reserve aan te spreken. Bij het weerstandsvermogen gaat het dus om de robuustheid van de begroting. Een precies sluitende begroting zonder weerstandsvermogen betekent dat iedere tegenvaller een probleem gaat opleveren, als er geen even grote meevallers tegenover staan. De begrotingsprogramma's en daarmee het beleid van de gemeente staan dan permanent onder druk. Een weerstandsvermogen als financiële buffer is daarom noodzakelijk als laatste redmiddel. Hoe groot die buffer moet zijn hangt vooral af van de risico's die de gemeente loopt.

Behalve het aanhouden van een financieel weerstandsvermogen zijn er andere manieren om de financiële gevolgen van risico's op te vangen:

- Veel gebeurtenissen zijn weliswaar onverwacht, maar doen zich zo regelmatig voor dat over meerdere jaren bekeken vrij goed is aan te geven wat de financiële gevolgen daarvan kunnen zijn. Hiervoor reserveert de gemeente bedragen in de begroting of in voorzieningen.
- Bij investeringsprojecten is het gebruikelijk dat in de kostenraming (het investeringskrediet) een post voor onvoorziene tegenvallers wordt meegenomen.
- Risico's kunnen tegengegaan worden door het afsluiten van verzekeringen, bijvoorbeeld tegen brand-schade aan gemeentelijke gebouwen.
- Een aantal risico's kan voor een gedeelte worden opgevangen uit specifieke bestemmingsreserves. De belangrijkste hiervan in de Haagse gemeentebegroting hebben betrekking op de begrotingsproducten van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Wet werk en bijstand. De omvang van deze reserves is echter niet bepaald door de hoogte van de risico's, maar eenvoudigweg door het in het verleden beschikbare bedrag. Mocht de omvang van die reserve niet toereikend zijn, dan komt de Algemene reserve opnieuw in beeld als risicoafdekking.

De relevante risico's voor het weerstandsvermogen zijn de risico's die niet of onvoldoende op een andere manier zijn ondervangen. Deze risico's kunnen een beroep gaan doen op de algemene reserve.

1.2 Berekening van het weerstandsvermogen

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de structurele en de incidentele weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de begrotingspost onvoorzien. Gemeenten zijn volgens de gemeentewet verplicht om in de begroting een post onvoorziene uitgaven op te nemen voor eventuele calamiteiten. Deze post bedroeg in 2013 € 4,8 mln. en is niet ingezet. Bij de begroting 2014-2017 is de post onvoorzien met € 1 mln. verlaagd op basis van een rekenkundige vergelijking met de post onvoorzien van de gemeente Rotterdam. Bij het halfjaarbericht is voor 2013 € 1 mln. vrijgevallen. De post is niet ingezet. Daardoor valt in deze jaarrekening 3,8 mln. vrij ten gunste van het rekeningenresultaat op het programma Overige beleidsvoornemens.

Incidentele weerstandscapaciteit

Hiertoe houdt iedere gemeente een algemene reserve aan, evenals enkele andere vrij besteedbare reserves. In Den Haag wordt het weerstandsvermogen gevormd door de algemene reserve, de dienstcompensatiereserves en de reserve grondbedrijf.

1. De Algemene reserve is bedoeld voor het af kunnen dekken van tekorten in de gemeentelijke jaarrekening. Hiermee wordt voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot onmiddellijk bezuinigen. In de nota Resultaatbestemming 2013 bij de jaarstukken wordt aan de gemeenteraad voorgesteld om het onverdeelde resultaat over 2013 met de Algemene reserve te verrekenen.
2. De gemeentelijke diensten hebben eigen dienstcompensatiereserves (DCR) voor het opvangen van bedrijfsvoeringrisico's. Aan de DCR wordt 20% van het positieve rekeningresultaat op een programma toegevoegd tot aan een maximum (zie tabel). Een tegenvaller in de begrotingsuitvoering die leidt tot een negatief resultaat op een programma, wordt volledig verrekend met de DCR. De ondergrens van de DCR is bij alle diensten € 0. Indien een DCR onder deze grens komt, wordt de dienst als 'kritiek' aangemerkt. De dienst dient dan een plan van aanpak op te stellen om deze negatieve stand weg te werken. Op deze manier zijn kleinere risico's in de begrotingsuitvoering adequaat afgedekt. Het totale resultaat van de DCR's is positief. Er zijn op dit moment geen diensten meer met een negatieve DCR.

Dienst	Maximale hoogte DCR
DSB, DSO, OCW, SZW	€ 4 mln.
BSD, DPZ, HGR, IDC	€ 2 mln.
DOB, GAD	€ 1 mln.
Totaal alle diensten	€ 26 mln.

Bij de resultaatbestemming bij deze programmarekening 2013 wordt aan de gemeenteraad gevraagd om ook voor de CVDH een DCR in te stellen. Gezien de omvang van de dienst is de voorgestelde maximale hoogte van deze reserve € 1 mln. toereikend.

3. De reserve Grondbedrijf is de financiële buffer voor het Grondbedrijf. De reserve is nodig om te verhinderen dat tekorten van het grondbedrijf de totale gemeentelijke financiële huishouding verstoren.

Opbrengsten uit grondexploitatie worden aan deze reserve toegevoegd, verliezen uit grondexploitatie worden hiermee verrekend. De paragraaf Grondbeleid gaat uitgebreid in op de reserve Grondbedrijf.

In onderstaande tabel staan de hoogtes van de onderdelen van de incidentele weerstandscapaciteit per ultimo 2013. Na akkoord van de gemeenteraad over de resultaatverdeling 2013 zullen deze posten nog gaan veranderen. De standen na resultaatverdeling zijn opgenomen in de nota Resultaatbestemming 2013 bij de jaarstukken.

Incidentele weerstandscapaciteit	Stand per 31-12-2012 (voor resultaatbestemming)	Stand per 31-12-2013 (voor resultaatbestemming)
Algemene reserve	€ 125,7 mln.	€ 124,4 mln.
Dienstcompensatie reserves	€ 1,3 mln.	€ 16,6 mln.
Reserve grondbedrijf	€ 41,6 mln.	€ 51,6 mln.
Totaal	€ 168,6 mln.	€ 192,6 mln.

De hoogte van de Algemene reserve wordt jaarlijks met behulp van het risicocumulatiemodel doorgerekend tijdens de begrotingsvoorbereiding. Dit vanwege eventuele budgettaire gevolgen. De begroting is het budgettaire afwegingsmoment in Den Haag. Ook bij de begroting 2014 is een berekening gemaakt van de minimaal noodzakelijke hoogte van de algemene reserve. Omdat dit de meest recente risico-inventarisatie is, vormt de risicoparagraaf van de begroting 2014 het startpunt van de risicoparagraaf bij deze programmarekening.

Bij de jaarrekening vindt geen budgettaire afweging plaats. De risico's zijn echter wel geactualiseerd. Daardoor kan een goed en actueel beeld gevormd worden van de risico's waar de gemeente op dit moment mee geconfronteerd wordt.

1.3 Gemeentelijke risico's

Bestaande risico's (inclusief actualisatie)

1) Rampen en zware ongevallen

De gemeente spaart niet voor risico's van (natuur)rampen of ander groot onheil die Den Haag kunnen treffen (watersnood, extreme weersomstandigheden, epidemieën, etc.). Hoewel de kans hierop klein is, is de schade die het gevolg kan zijn van een dergelijke gebeurtenis aanzienlijk, zo hebben we bijvoorbeeld gezien bij de vuurwerkramp in Enschede. In de door onderzoeksbureau SEO uitgevoerde 'stresstest' (2012) blijkt dat het financiële gevolg van een dergelijke ramp maximaal € 63,5 mln. is. Doordat de kans op een dergelijke ramp klein is, is het effect op het benodigde weerstandsvermogen beperkt.

Kans: 1%
Bedrag: € 63,5 mln.

2) Vestia

Gemeenten hebben een zogenoemde doorlopende achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw voor de financiering van woningbouw door woningcorporaties. Hierdoor kunnen de corporaties goedkoper lenen. Als het vermogen van het waarborgfonds beneden het vereiste garantieniveau komt, moet de gemeente renteloze leningen aan het Waarborgfonds verstrekken.

Het verlies dat de achtervangende gemeenten kunnen lijden, is beperkt tot de rente over de leningen die ze zelf moeten betalen maar renteloos aan het WSW moeten verstrekken. Dit is becijferd op € 6,75 mln.

Kans: 25%

Bedrag: € 6,75 mln.

3) Uitkeringen

Ten eerste bestaat de kans dat het budget dat het Rijk aan alle gemeenten verstrekt voor de bijstand, ontoereikend is. Ten tweede bestaat de kans dat de gemeente Den Haag slechter presteert dan landelijk gemiddeld. Gemeenten moeten de eerste 10% van een tekort op de bijstand zelf dekken voordat ze een Incidentele Aanvullende Uitkering op het bijstandsbudget kunnen krijgen. De kans dat dit risico zich voordoet is afhankelijk van de prestaties van Den Haag ten opzichte van de landelijke ontwikkelingen. Er kan een discrepantie zijn tussen de objectieve verdeelmaatstaven van het macrobudget en de feitelijke situatie in Den Haag.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

Het voorlopige budget 2014 is 399 mln. (2013: € 323 mln.) vandaar dat het eigen risico is gestegen naar € 40 mln. De gemeente Den Haag dekt het risico op bijstandsverlening met de reserve Inkomensvoorzieningen. De maximale hoogte van de reserve inkomensvoorziening is € 20 mln., zoals vastgesteld via het raadsvoorstel bij de begroting 2014-2017 (RIS 264147). Daarmee blijft een risico van maximaal € 20 mln. ongedekt. Dit risico dekken we af via de algemene reserve.

Kans: 30%

Bedrag: € 20 mln.

4) Grote projecten

De gemeente loopt bij omvangrijke fysieke projecten en ICT-projecten risico's. Deze worden zoveel als mogelijk in de projectraming betrokken en afgedekt door middel van een post voor onvoorzien. Hoewel Den Haag een goede reputatie heeft in het tot een goed einde brengen van grote projecten bestaat er, ook gezien de omvang van de totale investeringsportefeuille (ruim € 832 mln.) de kans dat zich tegenvallers voordoen, doordat zaken niet te kwantificeren zijn of doordat risico's zijn onderschat. Dat kan de aanleg betreffen, maar ook de gevolgen voor de exploitatie van nieuwe voorzieningen.

Kans: 25%

Bedrag: € 10 mln.

5) Friciekosten subsidies

Er bestaat een risico vanwege het afstoten van panden als gevolg van de bezuiniging op gesubsidieerde instellingen (leegstand, functiewisseling, aanvullende bewaking en verkoop onder boekwaarde). Dit risico is becijferd op € 9 mln. De kans dat het risico zich voordoet is mede gebaseerd op het aantal panden met een relatief hoge boekwaarde en de inschatting van de mogelijkheden de panden tegen aanvaardbare kosten een nieuwe bestemming te geven. Op basis hiervan schatten wij de kans dat het risico zich voordoet op 30 procent.

Kans: 30%

Bedrag: € 9 mln.

6) Eigen risico verzekeringen

De gemeente heeft een hoog eigen risico op verzekeringspolissen afgesloten, omdat dit per saldo financieel voordeliger is. Het bevat evenwel een risico. Wanneer zich verschillende calamiteiten tegelijk

voordoen is de totale eigen bijdrage van de gemeente hoger dan in de reguliere begroting kan worden opgevangen. Bovendien heeft de gemeente ervoor gekozen de fraude- en berovingsverzekering in eigen beheer te nemen omdat de premie hiervan niet opweegt tegen het risico. Het maximale risico dat de gemeente loopt is € 5,4 mln. De kans dat zich dit risico voordoet is klein.

Kans: 10%
Bedrag: € 5,4 mln.

7) Omzet Haeghe Groep uit de markt

De Haeghe Groep realiseert een omzet van ruim € 23 mln. Deze omzet is een belangrijke inkomstenfactor van de dienst. Voor 45% van de omzet is de Haeghe Groep afhankelijk van opdrachtgevers uit de vrije markt.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

De kans ten opzichte van 2013 is afgenomen van 30% naar 25% omdat een deel van de maatregelen om het risico af te dekken zijn geïmplementeerd. Zo wordt gewerkt met businesscases en aan een voorkeurspositie bij klanten. Het maximale bedrag is gestegen, omdat we naar de totale omzet kijken en niet alleen naar de omzet uit de vrije markt. Ook richting gemeente en publiekrechtelijke organisaties is de Haeghe Groep een ondernemer.

Kans: 25%
Bedrag: € 4 mln.

8) Friciekosten afbouw Haaglanden

Met de voorgenomen oprichting van de Metropoolregio dient Haaglanden te worden afgebouwd. Hoe veel de afbouw kost, is sterk afhankelijk van de nog te maken keuzes over de toekomstige organisatie. We dienen er rekening mee te houden dat de toekomstige organisatie minder personeel kent dan het huidige Haaglanden. Aan de andere kant geldt dat ook de bijdrage van Den Haag aan Haaglanden verdwijnt. Daarmee blijft het risico van Den Haag beperkt tot frictiekosten, zoals bijvoorbeeld de afkoop van contracten en kosten voor scholing en plaatsing.

Kans: 25%
Bedrag: € 1 mln.

9) WK hockey

Bij de organisatie van het WK hockey spelen enkele risico's, onder meer de plaatsing van een tent bij slecht weer. Verder is met de KNHB afgesproken dat er vanaf de tijdelijke parkeerplaatsen pendelbussen gaan rijden en is er mogelijke onderbezetting op het parkeerterrein.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

Het risico op uitplaatsing van ADO bij play offs is er niet meer vanwege de functiewijziging van het veld. Het bedrag is daarom van € 2,75 mln. verlaagd naar € 1,75 mln. Het gewogen risico stijgt van 50% naar 90% omdat de kans van optreden van de overgebleven risico's groter wordt geacht. Zo blijft de voorverkoop van parkeerkaarten vooralsnog achter ten opzichte van de ramingen.

Kans: 90%
Bedrag: € 1,75 mln.

10) Oeververbinding Scheveningen Haven

De oeververbinding is opgenomen in het in november 2013 door de Raad vastgestelde bestemmingsplan Scheveningen-Haven (RIS 266034). Om de financiële realiseerbaarheid van het bestemmingsplan te

garanderen is, op basis van onderzoek naar de kosten van een verbinding over de havenmond, rekening gehouden met een risico van €3,5 mln, naast de bijdrage van €3 mln uit de grondexploitatie. Daarnaast is het college een aanbesteding gestart, die niet tot een gunning heeft geleid; het college heeft in januari 2014 de raad verzocht om toestemming te verlenen om het raadsvoorstel Verbinding Scheveningen Haven in te trekken (RIS 269710). Het college is onverminderd van mening dat een verbinding tussen het noordelijk en het zuidelijk havenhoofd een strategische functie heeft in de ontwikkeling van Scheveningen-Haven. Het is aan de nieuwe raad om zich over de meest passende wijze van realisatie van de oeververbinding in de volgende raadsperiode een oordeel te vormen. Op basis hiervan wordt dit risico in de Programmabegroting 2015 geactualiseerd.

Kans: 50%

Bedrag: € 3,5 mln.

11) Decentralisatie van taken: AWBZ

Het kabinet wil de AWBZ vanaf 2015 ingrijpend hervormen. Alleen de zwaarste, langdurige zorg blijft binnen de AWBZ. Gemeenten gaan de ondersteunende zorg aan huis, beschermd wonen en overige zaken zoals vervoer uitvoeren. Tegelijkertijd bezuinigt het kabinet 25% op de zorg aan huis. De decentralisatie van de AWBZ taken biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook grote (financiële) risico's. Door stroomlijning van het aanbod, maatwerk en een preventieve aanpak ziet de gemeente mogelijkheden om een beperkt deel van het risico op te vangen. Verder vormt de jaarlijkse groei van het budget een risico.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

Het Rijk gaat uit van 2,5% groei van de zorg per jaar, hoewel de groei veel groter is. Met de decentralisatie van de awbz is na de korting van 25% een bedrag gemoeid van ongeveer 120 mln. De korting zelf is daarmee ongeveer € 35 mln. We lopen niet over die hele korting risico, want de gemeente kan zaken goedkoper uitvoeren dan het Rijk. We hebben het risico gezet op de helft van de korting. Definitieve bedragen volgen uit de meicirculaire.

Kans: 50%

bedrag: € 35 mln.

12) Hulp bij het huishouden

De huishoudelijke hulp uit de Wmo wordt met ingang van 2015 een maatwerkvoorziening voor mensen die het niet kunnen betalen en het niet zelf kunnen organiseren. Vanaf 2014 geldt dit al voor nieuwe klanten. Het Rijk heeft nog niet bekend gemaakt hoe een dergelijke maatwerkvoorziening eruit komt te zien. Het budget wordt gekort met 40%. Discussiepunt is of gemeenten ook over voldoende mogelijkheden en instrumenten beschikken om met zeer veel minder budget het beroep op ondersteuning gestalte te geven bij regie op het eigen huishouden.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

Het huidige budget dat overkomt van het Rijk is € 45 mln. per jaar. Een korting van 40% zoals het Rijk voorstaat, betekent een vermindering van het budget tot € 27 mln.

Kans: 75%

Bedrag: € 18 mln.

13) Decentralisatie van taken: Participatiewet

De nieuwe Participatiewet wordt vanaf 2015 van kracht. De sociale werkvoorziening wordt afgebouwd, vanaf 2015 is er geen nieuwe instroom mogelijk. Daarvoor in de plaats komt voor arbeidsgehandicapten geleidelijk een derde van het aantal plaatsen beschikbaar als beschut werk en tweede derde bij reguliere

werkgevers. Werkgevers die deze arbeidsgehandicapten in dienst nemen kunnen toestemming krijgen om minder dan het wettelijke minimum loon te betalen. Deze werknemers krijgen dan van de gemeente een aanvullende uitkering, de zogeheten 'loonsuppletie'.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

De bezuinigingen op de WSW bedragen voor Den Haag € 11,4 mln. en de bezuiniging op de Participatiewet € 5,9mln. In totaal moet Den Haag een bezuiniging van € 17 mln. verwerken.

Kans: 50%

Bedrag: € 17 mln.

14) Herverdeling gemeentefonds

De herverdeling van het gemeentefonds is uitgesteld, deels tot 2015 en deels tot 2016. Den Haag ontvangt nu een grootstedelijk bedrag van € 125 mln.; het rijk wil dat vervangen door maatstaven die voor alle gemeenten van toepassing zijn. We gaan ervan uit dat de herverdeling van het gemeentefonds ons op termijn maximaal € 24 mln. kost. Dat is 3% van de gemeentefondsuitkering. Voor een herverdeelnadeel (van de cluster zorg) is al € 8 mln. opgenomen in het budgettaire kader. Het lijkt erop dat die € 8 mln. in 2015 volledig nodig zal zijn; duidelijkheid komt in de meicirculaire 2014. Daarmee blijft een risico over van € 16 mln. structureel.

Kans: 70%

Bedrag: € 16 mln.

15) Afschaffing precariobelasting

De minister van BZK is van plan de precariobelasting op ondergrondse leidingen af te schaffen. Als deze precario wordt afgeschaft levert dit een structureel nadeel op van € 15,7 mln. Over het concept wetsvoorstel heeft de Raad van State in september 2012 advies uitgebracht. Naar aanleiding van dit advies heeft de minister besloten meer tijd te nemen om te studeren op reële alternatieven. In het voorjaar van 2014 komt meer duidelijkheid. Nu is dus nog niet duidelijk of en welke compensatie gemeenten ontvangen.

Kans: 50%

Bedrag: € 15,7 mln.

16) Decentralisatie van taken: Jeugdzorg

Het Rijk decentraliseert de jeugdzorg. Dat biedt kansen voor de gemeente Den Haag, maar ook (financiële) risico's. Het Rijk kort immers 15% op het budget. Voor Den Haag betekent dit een bezuiniging van € 16 mln. Het budget van Den Haag wordt ongeveer € 95 mln. in 2017.

Aangepast t.o.v. begroting 2014-2017

Het uitgangspunt is om de taken uit te voeren binnen het budget dat beschikbaar wordt gesteld. De gemeente ziet mogelijkheden om (een deel van) dit risico op te vangen. Definitieve bedragen volgen uit de meicirculaire.

Kans: 15%

Bedrag: € 16 mln.

17) Korting gemeentefonds

In afwijking van het regeerakkoord blijft het btw-compensatiefonds bestaan. Het bedrag dat het Rijk wilde besparen op het btw-compensatiefonds wordt nu gekort op het gemeentefonds. Als deze korting via de gemeentefondsmaatstaven wordt verdeeld, zoals in de meicirculaire 2013 van het gemeentefonds staat, is het Haagse aandeel in die korting 4,5 procent. Dat betekent in 2014 een korting van € 8 mln., en vanaf 2015

€ 22 mln. structureel. We zijn van mening dat in het akkoord tussen Rijk en gemeenten staat dat het aandeel in de korting gedragen moet worden naar rato van de btw-declaraties (en niet naar rato van het aandeel in het gemeentefonds). Als deze redenering gevolgd wordt, leidt dat tot een korting van € 4,7 mln. in 2014 en tussen de € 11 mln. en € 15 mln. vanaf 2015. We vinden voor dit moment een korting van € 22 mln. een te pessimistische inschatting, gezien de andersluidende afspraken. We gaan daarom voorlopig uit van een korting van structureel € 13 mln. Omdat er nog steeds een kans bestaat dat we wel € 22 mln. gekort worden, houden we rekening met een structureel risico van € 9 mln.

Kans: 25%

Bedrag: € 9 mln.

Nieuwe risico's

18) Planschade/verzoek nadeelcompensatie

Dit betreft een aantal besluiten waar de gemeente mogelijk een uitkering zal moeten doen met betrekking tot nog te ontvangen claims planschade en/of nadeelcompensatie. Waar mogelijk worden de risico's van planschade middels een overeenkomst met de initiatiefnemers van plannen op hen afgewenteld.

Kans: 50%

Bedrag: pm

19) Waardering vastgoed

Vanwege de langdurige economische crisis is er verhoogde aandacht voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed. De landelijke ontwikkeling op dit gebied heeft ertoe geleid dat in de jaarrekening 2013 opnieuw een deel van het vastgoed van DSO preventief is afgewaardeerd. Verdere afwaarderingen in de in de toekomst zijn niet uit te sluiten, met name omdat bij de jaarrekening gebruik is gemaakt van WOZ waarden per 1-1-2012 (t.b.v. WOZ-bepalingen 2013). Dit waren de meest recente cijfers die in de jaarrekeningperiode konden worden gebruikt.

Kans: 75%

Bedrag: pm

Vervallen risico's

1) Bijstelling plannen in de vastgoedsector

Dit risico is vervallen, omdat de plannen in de vastgoedsector de afgelopen jaren crisisbestendig zijn gemaakt, en verdere bijstelling van grondexploitaties naar verwachting opgevangen kunnen worden binnen de reserve Grondbedrijf.

2) Afwikkeling bezuinigingen: apparaat(kosten WW)

De bezuinigingen uit het Coalitieakkoord en de ombuigingen die het gevolg zijn van rijksmaatregelen en van de economische crisis hebben geleid tot omvangrijke afslankingen van het gemeentelijke ambtelijke apparaat.

In de Commissiebrief "stand van zaken apparaatskostenbezuiniging" bent u geïnformeerd (RIS 269961) over de apparaatskostenbezuiniging. Per 1 januari 2014 is de bezuiniging op het apparaat gerealiseerd.

Mogelijke WW-aanspraken zijn hiermee voorzien in de divers gevormde Reorganisatie voorzieningen.

Hiermee komt het risico te vervallen.

3) ESF-subsidies 2009 en 2010

Het Agentschap SZW betwistte € 2,1 mln. van de declaraties voor het Europees Sociaal Fonds (ESF). Er zijn in 2013 diverse beschikkingen op bezwaar ontvangen en op grond daarvan is € 0,8 mln. afgeboekt. Hierdoor is het risico afgedaan.

4) Terugbetaling BDU SIV

De gemeente heeft in het verleden geld van het rijk ontvangen voor inburgering. Omdat er minder mensen in aanmerking kwamen voor een inburgeringstraject dan eerder gedacht, heeft de gemeente € 20 mln. minder uitgegeven aan inburgering. Het risico bestond dat deze € 20 mln. terug betaald moest worden. Volgens de gemeente bood het rijk de mogelijkheid de € 20 mln. op een alternatieve manier te besteden aan de doelstellingen van de BDU/SIV. Medio 2012 heeft de gemeente een aanvullende verantwoording bij het rijk ingediend. In tegenstelling tot eerdere uitlating, heeft het Rijk de aanvullende verantwoording niet geaccepteerd. De gemeente moest daarom het geld terugbetalen. Voor het terugbetalingsrisico was € 18,2 mln. op de gemeentelijke balans gereserveerd. De resterende € 1,8 mln. is ten laste van het resultaat gekomen. In november heeft de gemeente € 20 mln. aan het rijk terugbetaald. De gemeente heeft bezwaar aangetekend tegen de beslissing van het rijk. Het rijk heeft het bezwaar ongegrond verklaard. We overwegen of het zinvol is tegen deze uitspraak in beroep te gaan. Omdat de € 20 mln. is terugbetaald, hangende de uitkomst van de beroep- en bezwaarprocedure, is het risico vervallen.

5) Regionalisering GGD

De GGD Zuid-Holland West is opgegaan in de GGD Den Haag onder de nieuwe naam GGD Haaglanden. De gemeenschappelijke regeling is ingegaan en de kosten zijn verantwoord in de programmarekening 2013.

6) Hondenbelasting

Op 24 januari 2013 heeft het gerechtshof Den Bosch een uitspraak gedaan over de hondenbelasting in Sittard-Geleen. Volgens het hof is het niet toegestaan om hondenbelasting te heffen met als enige doel het verkrijgen van inkomsten voor de gemeente. De gemeente Sittard-Geleen is in cassatie gegaan. Dit heeft ertoe geleid dat de Hoge Raad op 18 oktober 2013 geoordeeld heeft dat een gemeente vrij is in het heffen van de hondenbelasting voor de algemene middelen. Hiermee komt het risico te vervallen.

4.4 Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Den Haag wil haar kapitaalgoederen goed onderhouden. De wijze waarop dit gebeurt en de bedragen die hiervoor zijn begroot en besteed in 2013, komen aan bod in deze paragraaf.

De volgende kapitaalgoederen komen in dit hoofdstuk aan bod:

1. gebouwen
2. groen
3. straten, wegen en pleinen
4. bruggen, viaducten en tunnels
5. water
6. riolering

Algemeen

De dienst Stadsbeheer is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen, groen, straten, wegen en pleinen, bruggen, viaducten en tunnels, water en riolering. Per 1 januari 2013 zijn de eigendom en het beheer van het vastgoed van de gemeente Den Haag (grotendeels) ondergebracht bij de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag (CVDH). Voorheen was het vastgoed ondergebracht bij diverse diensten.

Door het vastgoed te centraliseren wordt niet alleen een beter inzicht verkregen in het gemeentelijke vastgoedbezit, maar kan het eigenaarsbeheer ook professioneler en efficiënter worden uitgevoerd. Het streven van de gemeente is om voor alle duurzaam in bezit zijnde panden conform een eenduidige systematiek onderhoud uit te voeren. Daarbij wordt een strikte scheiding gemaakt tussen het eigenaaronderhoud en het huurdersonderhoud.

Het gemeentelijke vastgoed wordt onderhouden met 'conditiegestuurd onderhoud' (NEN2767). Hierbij wordt gekeken naar de staat van de afzonderlijke bouwelementen. Afhankelijk van de conditie wordt er een kwaliteitsscore aangegeven van 1 tot 6, waarbij 1 = uitstekend en 6 = zeer slecht.

Het streven is de gewogen conditiescore van elk pand dat duurzaam in bezit is, minimaal op niveau 3 (= redelijk) te houden. Per pand kan, afhankelijk van toekomstperspectief, locatie en representativiteit, gedifferentieerd worden in het kwaliteitsniveau van onderhoud. In 2013 is voor al het bij de CVDH ingebrachte vastgoed vastgesteld of er achterstallig onderhoud is en voor welk bedrag nodig is om de voorziening onderhoud per pand te realiseren. Voor alle panden die duurzaam in ons bezit zijn, wordt een meerjarenonderhoudsplan (MOP) opgesteld. Dat wordt om de drie jaar herzien.

Gebouwen

Cultuuraccommodaties

Voornemens/doelen 2013

Uitvoeren van onderhoud conform het Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) van de gemeentelijke cultuuraccommodaties. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

Realisatie

Voor het eigenaaronderhoud aan de cultuuraccommodaties zijn in 2013, naast vele kleinere werkzaamheden, ook meer ingrijpende onderhoudsactiviteiten verricht. Conform de MOP is buitenschilderwerk verricht aan de panden van het Koorenhuis, GEM/Fotomuseum en het MuZee Scheveningen. Voor het Theater aan het Spui en het Gemeentemuseum Den Haag zijn ingrijpende onderhoudswerkzaamheden verricht aan de glaskappen op het dak. In het Theater aan het Spui zijn herstelwerkzaamheden verricht aan de vloeren van de foyer en van de omloop van de theaterzalen en er zijn bouwkundige werkzaamheden verricht om de brandveiligheid in het gebouw te waarborgen. Werkzaamheden voor het verbeteren van de brandveiligheid zijn ook in de Koninklijke Schouwburg uitgevoerd. In Theater Diligentia zijn de toiletgroepen ingrijpend verbouwd en verduurzaamd. Daarnaast zijn vele kleine werkzaamheden verricht. Het Openbaar Vervoer Museum ondergaat momenteel een grote renovatie.

Bij het Koorenhuis en Theater Diligentia is groot onderhoud uitgevoerd aan de klimaatinstallaties, in het Gemeentemuseum is daarmee begonnen. In het Escher Museum in het Paleis aan het Lange Voorhout is de koelmachine vervangen. In het Nationale Toneel is, na een binnenbrand, de noodstroomvoorziening vervangen. Bij theater De Regentes is de verouderde e-installatie op orde gebracht.

Financiële consequenties

Het structurele onderhoudsbudget voor de cultuuraccommodaties bedraagt € 2,692 mln. Hiervan is in 2013 € 2,290 mln. werkelijk besteed. Per saldo is de stand van de onderhoudsvoorzieningen voor cultuuraccommodaties in 2013 met € 0,402 mln. toegenomen om pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Cultuuraccommodaties	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	2.692	2.290	402

De afwijking t.o.v. het begrote bedrag in paragraaf 4.3 Onderhoud kapitaallasten jaarschijf 2013 (€ 2,719 mln.) is € 0,027 mln. Dit verschil wordt veroorzaakt door uitname van het budget voor water en energielevering voor de collectie kunstobjecten in de openbare ruimte, dat voorheen wel was opgenomen in het onderhoudsbudget.

Binnen- en buitensportaccommodaties

Voornemens/doelen 2013

Uitvoeren van het Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) voor het onderhoud aan de gemeentelijke sportaccommodaties (sporthallen en zwembaden). Voor het eigenaaronderhoud is per pand een MOP opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

Realisatie

Bij de Houtzagerij zijn de betonnen geveldelen gereinigd en waar nodig hersteld, en is de dakrand geconserveerd. De werkzaamheden aan de koepel van zwembad en sporthal De Blinkerd zijn bijna voltooid. Bij zwembad De Waterthor is een aanzienlijk deel van de liggende delen van de buitenkozijnen hersteld. Bij sporthal Houtrust is de hemelwaterafvoer ter hoogte van de squashhal vernieuwd. De onderzijde van de dakrand van sporthal Zuidhage is grotendeels vernieuwd. Aan het felsplatendak van sporthal Boswijk zijn

enkele verkeerd uitgevoerde details en opgelopen stormschade hersteld. Tot slot is zwembad Escamphof waterdicht gemaakt en zijn de fundering en de gevel hersteld.

Bij het stadion van voetbalclub ADO is groot onderhoud uitgevoerd aan de gasstralers (voor verwarming op de tribune) en aan de hekwerken.

Financiële consequenties

Het structurele onderhoudsbudget voor de binnen- en buitensportaccommodaties is € 1,721 mln. Hiervan is in 2013 € 0,680 mln. besteed. De stand van de onderhoudsvoorzieningen voor sportaccommodaties is in 2013 € 1,041 mln. toegenomen. Dat is om tekorten als gevolg van pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Binnen- en buitensportaccommodaties	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	1.721	680	1.041

Oorspronkelijk was € 1,504 mln. begroot, dat is € 0,217 mln. minder. De verhoging is o.a. voor het onderhoud van het in 2012 opgeleverde Hofbad, dat in 2013 is toegevoegd.

Wissellocaties voor het onderwijs

Voornemens/doelen 2013

Het in kaart brengen van de bouwkundige staat van tien wissellocaties door het uitvoeren van inspecties. Voor het eigenaaronderhoud is per pand een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd. Het realiseren van onderhoudsvoorzieningen geschiedt op het moment dat een bepaalde wissellocatie tijdelijk in gebruik wordt genomen door een school.

Realisatie

In 2013 is voornamelijk op onderstaande wissellocaties onderhoud uitgevoerd conform de opgestelde MOP.

Van Haardstede 1-5 is de buitenriolering vervangen.

Helena van Doeverenplantsoen 3

Het Edith Steincollege krijgt nieuwbouw op de huidige locatie aan het Louis Couperusplein. Voor de ongeveer twee jaar neemt de school het gebouw Helena van Doeverenplantsoen 3 in gebruik. Daarvoor is onderhoud gepleegd aan dat gebouw.

Roosenboomstraat 2

Basisschool OBS Benoordenhout krijgt nieuwbouw op de huidige locatie aan de Dreibholtzstraat 2-4. Ongeveer twee jaar neemt de school het gebouw Roosenboomstraat 2 in gebruik. Daarvoor is onderhoud gepleegd aan dat gebouw.

Van Roosenboomstraat 10 is het elektra onderhouden en de buitenspeelplaats herbestaat.

Steenwijklaan 20-26

Basisschool De Wissel krijgt nieuwbouw op de huidige locatie aan de Steenwijklaan 10-12. Over twee jaar neemt de school het schoolgebouw Steenwijklaan 20-26 in gebruik. Daar is de aanwezig asbest gesaneerd. Ook is ander groot onderhoud gepleegd.

Van Willem Beukelszoonplein 7 zijn de kleedkamers van de gymzaal gerenoveerd.

Financiële consequenties

Het voor 2013 beschikbaar gestelde budget voor wissellocaties t.b.v. het onderwijs bedraagt €0,300 mln. Hiervan is een bedrag van €0,266 bestemd voor onderhoud. Dit bedrag is volledig benut.

Wissellocaties onderwijs	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	266	266	0

Oorspronkelijk was €4,290 mln begroot. Dit budget voor onderwijshuisvesting wordt aan de schoolbesturen toegekend op basis van de meerjarenonderhoudsplannen en de aanvragen van de schoolbesturen.

Welzijnsaccommodaties

Voornemens/doelen 2013

De welzijnsaccommodaties (o.a. multifunctionele centra, jongerenaccommodaties en kinderdagverblijven) worden door de gemeente kostendekkend verhuurd. Het eigenaaronderhoud wordt uit de huuropbrengsten bekostigd. Voor dit onderhoud is per pand een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

Realisatie

In Park Oosterbeek is het casco gerenoveerd van de accommodatie voor scoutinggroep De Vliegende Hollander. Het pand Toussaintkade 43, wat door de Kesslerstichting is gehuurd, is grondig gerenoveerd (gevel, dak en asbestsanering). Aan het kinderdagverblijf Van der Wijckstraat 12 heeft uitbreiding en groot onderhoud plaatsgevonden. Het interieur en de lift zijn gerenoveerd van het pand Rijswijkseweg 252. In het pand Roggeveenstraat 2 is groot onderhoud uitgevoerd. Van het pand Brouwersgracht 2- 2a is de dakbedekking vervangen.

Aan de volgende locaties is schilderwerk uitgevoerd: Anemoonstraat 25, Cantaloupenburg 26a, Braamstraat 6/7/9/11, Ciceropad 10, Doedijnsstraat 8, Eekhoornrade 215, Edamstraat 10, Hollanderstraat 23, Kokosnootstraat 84, Laakweg 235, Laan van Wateringseveld 392, Norgstraat 23, Oeverwallaan 112, Sumatrastraat 140, Van Merlestraat 69, Van der Goeslaan 3, Newtonstraat 4/6/8 en Bisschopstraat 5.

De cv-installaties op de volgende locaties zijn vervangen door energiezuinigere ketels: Anemoonstraat 25, Fluitenbergstraat 6, Kokosnootstraat 84, Tesselsestraat 71 en Pachtersdreef 7.

Financiële consequenties

Het structurele onderhoudsbudget voor de welzijnsaccommodaties bedraagt €3,401 mln. In 2013 is €3,700 mln. besteed. Het tekort van €0,299 mln. is onttrokken aan de onderhoudsvoorzieningen voor welzijnsaccommodaties.

Welzijnsaccommodaties	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	3.401	3.700	-299

Het oorspronkelijk begrote bedrag van € 3,5 mln. is € 0,099 mln. verlaagd vanwege het afstoten van een aantal welzijnsaccommodaties in 2012/2013.

Ambulancepost

Voornemens/doelen 2013

Planmatig onderhoud door de VvE uit te voeren conform het opgestelde onderhoudsplan en het uitvoeren van eigenaaronderhoud dat buiten de VvE valt.

Financiële consequenties

Het structurele onderhoudsbudget voor de ambulancepost Waldorpstraat 555 is € 0,051 mln. Hiervan is in 2013 € 0,001 mln. besteed. het saldo van € 0,050 mln is toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening voor zorgaccommodaties . pieken in het onderhoud in latere jaren op te kunnen vangen.

Ambulancepost	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	51	1	50

Oorspronkelijk was € 0,065 mln. begroot. Het verschil van € 0,014 mln. is het budget voor de Vereniging van Eigenaren dat voorheen werd betrokken bij het onderhoudsbudget.

Strategische panden

Voornemens/doelen 2013

Doel is het verhelpen van achterstallig onderhoud van verhuurde panden en het uitvoeren van noodzakelijke bouwwerkzaamheden aan leegstaande panden voor nieuwe verhuringen.

Realisatie

Het voormalige stadsdeelkantoor Genemuidenstraat 208 is verbouwd tot een bedrijfsverzamelgebouw met daarin een biljartcentrum. Daarbij is het achterstallig onderhoud weggewerkt. Het kantoor met garage Schenkweg 56 is verbouwd tot zes bedrijfsruimten en een bedrijfsverzamelgebouw. De kerk en de voormalige dienstwoning Stadhouderslaan 13/15 en Stadhoudersplantsoen 28 zijn in pandig veranderd en gesplitst.

Het voormalige kinderdagverblijf Hillenraadweg 2 is gesloopt.

Het dak van de Villa Ockenburgh aan de Monsterseweg 4 is gerenoveerd. In pandige werkzaamheden en cascorenovatiewerkzaamheden zijn uitgevoerd aan het bedrijfsverzamelgebouw Pegasusstraat 5 t/m 11. In de stal van de monumentale boerderij op Clingendael heeft een brand gewoed. De nodige herstelwerkzaamheden zijn in uitvoering. Achterstallig onderhoud is aangepakt van onder meer: Binckhorstlaan 153 t/m 161, Binckhorstlaan 255 t/m 267, Binckhorstlaan 271, Junostraat 16, Junostraat 24,

Jupiterkade 1, Komeetweg 1 t/m 17, Orionstraat 2 t/m 18, Siriusstraat 15 en 15a, Wegastraat 26 t/m 32 en Pegasusstraat 5 t/m 11.

Financiële consequenties

Van het onderhoudsbudget van € 4,363 mln. is € 2,800 mln. besteed. Midden 2013 is definitief duidelijk geworden hoeveel extra budget beschikbaar kwam voor het onderhoud in de komende jaren. Derhalve zijn er begin 2013 nog weinig grote onderhoudsopdrachten uitgezet.

Strategische panden	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	4.363	2.800	1.563

Oorspronkelijk was € 1,100 mln. begroot. Vooral in de Binckhorst was meer achterstallig onderhoud dan gedacht. Uiteindelijk zijn er via het IpSO extra middelen beschikbaar gesteld het benodigde (achterstallige) onderhoud.

Interne dienstverlening

Voornemens/doelen 2013

Alle door IDC overgedragen panden, waarvan de CVDH verantwoordelijk is geworden voor het laten uitvoeren van het eigenaanderhoud, zijn in 2013 geïnspecteerd (NEN2767). Naar aanleiding van deze inspecties is per pand een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) opgesteld die in een cyclus van drie jaar wordt geactualiseerd.

Realisatie

De buitengevel en de luidinstallatie (waaronder het plaatsen van een tweede luidklok) van de toren van de Oude Kerk in Scheveningen (Keizerstraat) zijn gerenoveerd voor de viering van 200 jaar koninkrijk.

Financiële consequenties

Het structurele onderhoudsbudget is € 0,470 mln. Hiervan is in 2013 € 0,300 mln. werkelijk besteed. De voorziening voor het onderhoud van deze panden is in 2013 met € 0,170 mln. toegenomen voor pieken in het onderhoud in latere jaren.

Ambulancepost	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	470	300	170

Oorspronkelijk was € 7,278 mln. begroot; daarvan is € 6,808 mln voor het onderhoud van de strategische kernvoorraad van panden voor interne dienstverlening

Groen

Doel van het groenonderhoud is de stad aantrekkelijk, leefbaar en veilig te maken en te houden. Het beleid voor het Haagse groen tot 2015 is vastgelegd in de nota's 'Groen kleurt de Stad', 'Haagse Bomen: kiezen voor kwaliteit en diversiteit' en 'Stedelijke Ecologische Verbindingszones in Den Haag 2008-2018'.

Het Haagse groen kent vier hoofdcategorieën: Wijk en buurtgroen, Straatbomen, Ecologische verbindingzones en Grote groengebieden. Beheer en onderhoud omvatten regulier jaarlijks onderhoud, groot onderhoud en herinrichting. Het dagelijks onderhoud wordt geprogrammeerd volgens het groenbeheersysteem. Dit bestaat o.a. uit het maaien, schoffelen, snoeien en begeleiden van de straatbomen. Het groot onderhoud bestaat uit de vervanging en herinrichting van het groen (ook in de grote groengebieden).

- Het extra structurele beheerbudget (€ 2,2 mln.) is in 2013 besteed aan de herplant van straatbomen en het wijk- en buurtgroen: Herplant bomen (€ 1,5 mln.): Het voornemen was om 1350 bomen te planten in 2013; dat zijn er 1440 geworden, 90 meer dan verwacht. Helaas zijn er door de stormen in oktober 1325 bomen gesneuveld; meestal zijn dat er 1100 per jaar als gevolg van ziekte en sterfte. Wegwerken van de stormschade zal tot in 2014 duren.
- Wijk- en buurtgroen (€ 0,7 mln.): in 2013 is ruim 26.000 m² wijk- en buurtgroen verbeterd; dit was deels achterstallig onderhoud. Het gaat om onder meer de Vlaskamp en de Maastrichtsestraat. Aanblik en veiligheid zijn hierdoor vooruit gegaan. In 2012 was al 29.000 m² verbeterd, waardoor het totaal nu op 55.000 m² staat. De doelstelling van 60.000 m² in 2014 zal hierdoor ruimschoots gehaald kunnen worden.
- In het collegeakkoord is eenmalig € 2,5 mln. ter beschikking gesteld voor onderhoud en verbetering van parken (RIS 181968). In 2013 was de laatste tranche van € 0,5 mln. beschikbaar. Aangepakt zijn de drainage van Madestein, de aanplant en extra onderhoud Oostduin-Arendsdorp, de 2e fase Bospark, delen van de landgoederen Marlot&Reigersbergen en fase 2 van de groenstrook bij Isabellaland.
- Realisering van Stedelijke Ecologische Verbindingszones is voortgezet. Er zijn nieuwe faunapassages gerealiseerd op de Moerweg/ Melis Stokelaan, de Erasmusweg, het Eendenplein / de Mosselsingel, de Duinlaan, de Hoek van Hollandlaan en diverse groenprojecten. Onderhoud van de bestaande faunavoorzieningen is conform het programma uitgevoerd.

Op basis van de beheervisies voor de Grote Groengebieden wordt, naast de kwaliteitsimpuls, een meerjarenprogramma voor beheer uitgevoerd. Zo zijn de Scheveningse Bosjes, Bosje van Pex en Meer en Bos uitgedund. Op het landgoed Ockenburg is een start gemaakt met de renovatie van het landhuis. Tevens is in het Westduinpark de tweede fase van het padenherstel uitgevoerd en op het landgoed Marlot zijn nieuwe bomen en struiken geplant en paden hersteld.

In de actualisatie van de Nota Beheren op Niveau (RIS265099) wordt vastgesteld dat het Haagse Groen er nu beter bij ligt dan in 2009. De werkvoorraden zijn t.o.v. 2009 met de helft afgenomen.

Openbaar Groen	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	20.369	20.333	36

Wegbeheer

Doel van het wegbeheer is dat de straten en wegen te allen tijde gebruikt kunnen worden zodat de bereikbaarheid van de stad voor iedereen optimaal is. En dat de openbare ruimte in de stad er fraai en goed onderhouden uitziet. De Stadsenquête 2013 laat zien dat burgers het onderhoud van de straten en wegen

waarden met een 7,1 en het onderhoud aan de fietspaden met een 7,3. Dat zijn een betere scores dan de vorige jaren.

Uit het bestaande verkeer- en vervoerbeleid volgen de prioriteiten voor het wegonderhoud. Deze zijn het bevorderen van het fietsverkeer, het concentreren van doorgaand verkeer op hoofdroutes en het creëren van verblijfsgebieden door wijkontsluitingswegen. Het resterende budget wordt besteed aan het onderhoud van woonstraten en winkelgebieden.

In 2013 is op basis van de uitkomst van de weginspectie 2012 het Meerjarig groot onderhoudsprogramma 2014-2018 vastgesteld (RIS 265100). Het wegareaal heeft in 2012 weer dezelfde kwaliteit als in 2008:

inspectiejaar	Voldoende	Matig	Onvoldoende
2008	72%	6%	22%
2010	68%	6%	26%
2012	72%	6%	22%

Het onderhoud van hoofdwegen is minder vaak onvoldoende:

inspectiejaar	Hoofdwegen onvoldoende	Fietspaden enstroken onvoldoende	Niet-hoofdwegen onvoldoende
2008	21%	20%	22%
2010	19%	15%	30%
2012	15%	10%	25%

Eind 2014 worden de uitkomsten van de nieuwe wegeninspectie bekend.

Straten Wegen Pleinen	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	19.114	19.494	-380

Beheer bruggen, viaducten en tunnels

Doel van het beheer is dat ze te allen tijde gebruikt kunnen worden zodat de bereikbaarheid van de stad voor iedereen optimaal is. En dat het uitgaande verkeer de stad zo snel mogelijk kan verlaten. Dit is tevens goed voor de luchtkwaliteit en daarmee de gezondheid van de alle Hagenaars. De uitvoering van het eerste meerjarenprogramma kunstwerken (MJPK) zijn in 2012 van start gegaan. In 2013 is begonnen met de vervanging van de brug Laan van Nieuw Oost Indië. De nieuwe brug zal in 2014 worden opgeleverd. De brug Laan van Meerdervoort en de Mauritsbrug worden eind 2014 respectievelijk eind 2015 opgeleverd. De Leugenbrug, een belangrijke verbinding tussen Den Haag en het Westland, en de Brug Jan Thijssenweg worden vervangen (oplevering februari 2014).

Het MJPK2, voor de periode 2015 – 2018, en de grootscheepse renovatie van de Koningstunnel (voldoet niet aan toekomstige veiligheidseisen) zijn in voorbereiding. De verbouwing van het Centraal Station is in 2013 vrijwel afgerond. De overkapping van de stations zal in 2014 in beheer worden genomen.

Bruggen, viaducten en tunnels	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	4.250	4.142	108

Water

Doel van dit programma is behoud en verbetering van de kwaliteit van het water en een verantwoord en doelmatig gebruik van de Haagse binnenwateren.

Geïnterviewd is welke opties er zijn om - in relatie tot de Europese Kaderrichtlijn Water - de waterkwaliteit te verbeteren. Die heeft geleid tot een pakket aan maatregelen voor 2015.

Het verantwoord en doelmatig gebruik van het water is omschreven in de nota Binnenwater. In 2013 waren diverse handhavingsacties gericht op recreatievaartuigen, is de blauwe zone voor de Avenue Culinair ingesteld, is de passantenvoorziening aan de Cruquiuskade opgewaardeerd, zijn nieuwe opstapplaatsen gemaakt voor rondvaarten, en zijn voorzieningen aangelegd voor het kanovaren door Haagse wateren.

Water	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud Zeehavens	793	1.120	-327
Kosten onderhoud Binnenhavens	76	60	16
Kosten onderhoud Grachten & vaarten	4.629	4.563	66
Kosten onderhoud Waterkering	366	343	23
Totaal	5.864	6.086	- 222

Beheer riolering

Doel van het beheer is zorgen dat er altijd een goed functionerend rioleringsstelsel is, zodat afvalwater zo snel mogelijk wordt afgevoerd en gezuiverd. Zo komen de straten niet blank te staan, blijft de stad ook tijdens en na flinke regenbuien bereikbaar en houden de Hagenaars droge voeten. Voor goed onderhoud en tijdige vervanging van de rioleringen heeft de gemeente een meerjarig plan gemaakt, het Gemeentelijke Rioleringsplan (GRP). Het GRP richt zich op afvalwater, regenwater en grondwater. Volgens dit programma moet gemiddeld 15 km. riolering per jaar vervangen worden. In 2013 is in totaal 22,4 km. riool vervangen, meer dan gepland. In 2015, het slotjaar van het GRP, wordt een kleiner deel van het rioleringsstelsel vervangen.

In Den Haag worden afvalwater en regenwater gescheiden afgevoerd. Regenwater is schoon en hoeft niet te worden gezuiverd, dit wordt dus meteen op sloten of op het grondwater geloosd. Het afvalwater wordt apart afgevoerd naar de waterzuivering. De verwachting is dat over de gehele GRP-periode de doelen, zowel inhoudelijk als financieel, worden gerealiseerd.

Riolering	Begroot 2013	Uitkomst 2013	Saldo 2013
Kosten onderhoud	31.604	31.884	-280
Grondwater	681	1.075	-394
Totaal	32.285	32.959	-674

4.5 Financiering

Algemeen

Het treasurybeheer is gericht op het minimaliseren van de gemeentelijke rentelasten op korte- en lange termijn en op de beheersing van rente- en financieringsrisico's.

Balansverkorting

Het college van B&W heeft vorig jaar in de beantwoording van de brief van de Rekenkamer van 31 mei 2012 de wens gedeeld met de Rekenkamer om te komen tot een korte en zo flexibel mogelijke balans. In de Voorjaarsnota 2013 is aangekondigd dat de gemeente de mogelijkheid heeft om twee langlopende leningen voor totaal € 105 mln. vervroegd af te lossen en hiermee de balans te verkorten. De raad heeft bij de behandeling van de Voorjaarsnota hierover gesproken en het besluit genomen in de Programmabegroting 2014 – 2017 om deze leningen vervroegd te gaan aflossen. In de Programmabegroting 2014 is aangegeven binnen welke kaders de vervroegde aflossing kan plaatsvinden. Het structurele voordeel van deze vervroegde aflossing is in de Programmabegroting 2014 verwerkt.

Begin december 2013 heeft het college besloten tot afkoop over te gaan. Hiermee heeft het college een mogelijke en latere stijging van de kapitaalmarktrente niet afgewacht en gekozen voor zekerheid en soliditeit en een sluitende meerjarenbegroting 2014 - 2017. Het besluit van het college is gebaseerd op de renteverwachtingen op het moment van afkoop (24 december 2013). De raad heeft hiertoe besloten in de raadsvergadering van 19 december 2013 (RIS 268909). Op 24 december 2013 heeft de afkoop plaatsgevonden en is circa € 24,5 mln. betaald aan afkooprente.

De portefeuille opgenomen leningen is als gevolg van de vervroegde aflossing gedaald met € 105 miljoen naar € 762 miljoen. Dit past in de ingezette koers van het verkleinen van de schulden en de daarmee gepaarde rentelasten op de begroting.

Door deze afkoop is de liquiditeitspositie met € 129,5 mln. (inclusief afkooprente) verlaagd.

Afhankelijk van het rentepercentage wordt dit bedrag gefinancierd uit rekening-courant bij de BNG of door het aantrekken van kortlopende leningen bij financiële instellingen en andere gemeenten. Hierdoor profiteert de gemeente maximaal van de lage rentepercentages voor kortlopende leningen.

Informatievoorziening

Het Treasurystatuut en het Uitvoeringsbesluit Treasurybeheer is eind 2012 aangepast met de toevoeging de raad jaarlijks te informeren over het gemeentelijk financieringsprogramma en de onderbouwing daarvan.

Eind 2012 heeft het college de raad geïnformeerd over de gemeentelijke financiering in de dagelijkse praktijk, liquiditeitsprognose en de op te nemen langlopende- en kortlopende financieringsmiddelen voor het jaar 2013. Eind 2013 is de raad geïnformeerd over het financieringsprogramma 2014.

ISO-certificering

Sinds een groot aantal jaren zijn de Treasury processen ISO gecertificeerd door Lloyd's Register LRQA. Dit wil zeggen dat de bedrijfsprocessen voldoen aan de kwaliteitsnormen van ISO. De belangrijkste normen zijn dat de processen en risico's voldoende geborgd en beheerst zijn. Een certificaat wordt voor drie jaar verstrekt waarbij tussentijds surveillance audits plaatsvinden door een assessor van Lloyd's Register LRQA. De certificering wordt in gezamenlijkheid verstrekt voor de afdelingen Treasury & Financieel

Informatiemanagement, Concern Planning & Control en Onderzoek Projecten & Subsidies. In maart 2014 is het certificaat opnieuw verlengd voor drie jaar voor deze drie afdelingen.

Externe ontwikkelingen

De afgelopen twee jaar kromp de economie vrijwel voortdurend. Vanaf medio 2013 lijkt de economie zich voorzichtig te herstellen. Het herstel heeft lang op zich laten wachten en is bescheiden van omvang. Dit komt vooral doordat huishoudens, banken, pensioenfondsen en de overheid voorrang geven aan het verdere herstel van hun financiële situatie. Dat proces is nog niet voltooid en zet een rem op de binnenlandse bestedingen. Daar staat echter tegenover dat in de afgelopen maanden het vertrouwen, met name onder consumenten, flink is toegenomen, de inflatie sneller daalde dan was voorzien en de woningmarkt de eerste voorzichtige tekenen van herstel laat zien.

Macro-economische cijfers 2013 en 2012	2013	2012
Groei BBP (%)*	-0,8	-1,2
Inflatie (%)**	1,7	2,5
Rente Europese Centrale Bank (%)**	0,25	0,75
3-maands rente (%)**	0,3	0,2
10-jaars swap-rente (%)**	2,2	1,6

* gegevens op basis van CPB kerngegevensstabel 2012 – 2015 jaar gemiddeld

** stand ultimo jaar

Ontwikkeling inflatie

De inflatie in Nederland is in het eerste halfjaar van 2013 ten opzichte van 2012 gestegen naar 2,75%. Deze hoge inflatie was voornamelijk toe te schrijven aan een sterke huurstijging, telefoon- en internetdiensten en kleding. In juli 2013 was de inflatie in Nederland zelfs twee keer zo hoog als in de eurozone. Vanaf augustus is de inflatie gaan dalen en eind december uitgekomen op 1,7%. Vooral het uitgewerkte effect van de btw verhoging in oktober 2012 is de oorzaak van de daling. Daarnaast zorgden ook de benzineprijzen en voedingsmiddelen voor een verdere verlaging. Een lage inflatie is goed voor de koopkrachtontwikkeling.

Renteontwikkelingen geldmarkt (leningen met korte looptijd)

De korte rente (3-maands Euribor) is in eind 2013 licht gestegen van 0,2% naar 0,3%. Dit terwijl de ECB haar belangrijkste beleidsrente (de refi-rente) in 2013 tweemaal verlaagde naar uiteindelijk 0,25%. Het depositotarief, waartegen banken hun overtollige middelen bij de ECB kunnen stallen, bleef staan op 0,00%. In mei 2013 verlaagde de ECB de rente met 0,25% omdat de inflatie in de eurozone duidelijk onder de 2%-norm (gesteld door de ECB) was gezakt en vanwege de neerwaartse risico's voor de economie. In november 2013 verlaagde de ECB de rente nogmaals met 0,25%. De reden was de sterker dan verwachte daling van de inflatie in de eurozone tot ruim onder de 1%. Omdat de ECB eerder al veel liquiditeit aan het bankwezen had verstrekt, waren de interbancaire rentes al ruim onder de herfinancieringsrente (0,25%) gedaald.

De beide verlagingen van de refi-rente hadden daarom nauwelijks effect op de euribor-tarieven. Na de renteverlaging in november 2013 kwam de ECB in december 2013 niet met verdere maatregelen. Volgens de ECB zal van een eventuele verdere verruiming van het beleid pas sprake zijn bij nieuwe ontwikkelingen.

Renteontwikkelingen kapitaalmarkt (leningen met lange looptijd)

De tienjaars (swap)-rente is gedurende 2013 gestegen van 1,6% naar 2,2%. Verbeterende economische vooruitzichten en de aankondiging van de Amerikaanse Fed (in het tweede kwartaal van 2013) dat ze later in 2013 zou gaan beginnen met het terugschroeven van haar obligatieaankopen ('tapering') waren daar verantwoordelijk voor. Dat laatste deed de financiële markten aanvankelijk vrezen dat dan ook de beleidsrente (refi-rente ECB) al gauw zou worden verhoogd. Dat leidde tot een snelle stijging van de lange rente. Nadat de centrale banken hadden duidelijk gemaakt dat van een renteverhoging voorlopig geen sprake zou zijn, en bovendien de tapering was uitgesteld, kon de lange rente weer wat dalen. In december 2013 liet de Fed weten dat zij in januari 2014 met tapering gaat beginnen (de markt had maart 2014 verwacht).

Verder is in 2013 de kans op een goede afloop van de Europese schuldencrisis toegenomen. De renteverschillen van de landen uit de periferie van de eurozone (Italië, Ierland, Spanje) ten opzichte van Duitsland, dat in de markt als het meest veilige land wordt gezien, zijn het afgelopen jaar sterk afgenomen door positief nieuws.

De markt blijft van mening dat een groot deel van de rentedaling van de afgelopen jaren kan worden verklaard doordat marktpartijen die in euro's beleggen ervoor kozen te 'vluchten' in als veilige haven beschouwde Duitse staatsleningen. Omdat de markt denkt dat de Europese schuldencrisis stap voor stap zal worden opgelost zullen de rentes op staatsobligaties van de eurozone naar elkaar toe bewegen, met hogere rentes in kernlanden als Duitsland.

Interne Financiering (korter/langer dan 1 jaar)

De Treasury voorziet in de korte en lange financieringsbehoefte van de gemeente. Korte behoefte van financiering wordt direct afgeleid uit het saldo op de gemeentelijke bankrekeningen, met daarop de lopende uitgaven en inkomsten. De lange financieringsbehoefte is gerelateerd aan de gemeentelijke (materiële vaste) activa waarbij leningen (behoudens enkele uitzonderingen) worden verstrekt. Over deze investeringen berekent de Treasury een gemiddelde rente toe, de omslagrente. Voor 2013 is de omslagrente, op basis van de gemiddelde betaalde rente opgenomen langlopende leningen, bepaald op 4%. Deze interne rekenrente liep in 2013 nagenoeg in de pas met de rendementen op de kapitaalmarkt voor langlopende leningen. Over de opgenomen langlopende leningen heeft de gemeente in 2013 een gemiddelde rente betaald van 3,84%. De bespaarde rente voor 2013 komt uit op € 18,4 mln. Conform afspraak is hiervan € 11,6 mln. toegevoegd aan de voorziening Negatieve plannen (programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling) Het restantbedrag van € 6,8 mln. is toegevoegd aan het budgettaire kader voor 2013. In de jaarrekening valt er geen bespaarde rente vrij.

1 Liquiditeitspositie

1A Gecontracteerde langlopende leningenportefeuille opgenomen- en uitgezette gelden en gegarandeerde geldleningen

Leningenportefeuille opgenomen gelden

Op 1 januari 2013 beschikt de gemeente over een portefeuille van € 871,4 mln. aan opgenomen leningen tegen een gemiddeld percentage van 3,95%. Ultimo 2013 is deze positie gedaald tot € 761,8 mln. tegen een gemiddeld percentage van 3,84%. Voor 2013 zijn twee langlopende leningen gecontracteerd van in totaal € 51,1 mln. Deze zijn direct doorgeleend aan de HTM Personenvervoer N.V. en aan de

Grondexploitatie maatschappij Vroondaal C.V. Daarnaast is in 2013 € 55,7 mln. contractueel afgelost en zijn twee langlopende leningen van totaal € 105,0 mln. vervroegd afgelost (RIS 268909).

(bedragen x € mln.)

	Bedrag	Gemiddelde portefeuillerente
Stand per 1 Januari 2013	871,4	3,95 %
Nieuwe leningen	51,1	2,85 %
Reguliere aflossingen	-55,7	3,89 %
Vervroegde aflossingen	- 105,0	4,14 %
Rente-aanpassingen (oud percentage)		
Rente-aanpassingen (nieuw percentage)	-56,9	2,97 %
	56,9	3,57 %
Stand per 31 December 2013	761,8	3,84 %

Leningenportefeuille uitgezette gelden

Op 1 januari 2013 beschikt de gemeente over een portefeuille van € 417,0 mln. aan uitgezette leningen tegen een gemiddeld percentage van 3,76%. Ultimo 2013 is dit gestegen tot € 452,3 mln. tegen een gemiddeld percentage van 3,67%. In 2013 zijn nieuwe langlopende leningen verstrekt aan grondexploitatie mij. Vroondaal C.V. (€ 18,1 mln.),

HTM Personenvervoer N.V. (€ 33,0 mln.) en Stichting pand Hoefkade (€ 3,2 mln.). Daarnaast is € 18,3 mln. terugontvangen als gevolg van reguliere aflossingen. Onder de verminderingen is één lening verantwoord aan de Haagse Hitte B.V., die als gevolg van faillissement in 2013 vervroegd is opgeëist en hierdoor verantwoord als 'overige vordering'.

Tot slot zijn twee verstrekte langlopende leningen aan grondexploitatie mij. Vroondaal C.V., als gevolg van een geactualiseerde grondexploitatie, geherstructureerd voor totaal € 56,9 mln.

(bedragen x € mln.)

	Bedrag	gemiddelde portefeuillerente
Stand per 1 Januari 2013	417,0	3,76 %
Nieuwe leningen	54,3	2,91 %
Reguliere aflossingen	-18,3	3,49 %
Verminderingen	-0,7	5,00 %
Rente-aanpassingen (oud percentage)	56,9	3,26 %
Rente-aanpassingen (nieuw percentage)	-56,9	3,57 %
Stand per 31 December 2013	452,3	3,67 %

Gegarandeerde geldleningen

De afgelopen decennia heeft de gemeente aan diverse maatschappelijke sectoren borgstellingen verleend voor investeringen in hun materiële activa. Het gaat om maatschappelijk relevante investeringen met een

publiek belang. De gemeente Den Haag loopt risico wegens het afgeven van garanties voor leningen die banken aan derden hebben verstrekt.

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de gegarandeerde geldleningen. De stijging in 2013 wordt met name veroorzaakt door nieuw verstrekte garanties in 2013 aan HTM Railinfra van totaal € 58,9 mln.

(bedragen x€ 1.000, =)

Omschrijving	Restant per 31/12/2013	Restant per 31/12/2012
Accommodaties sportverenigingen	205	234
Sociaal pedagogische zorg	139	157
Kinderopvang	95	140
Zieken- en verpleeghuizen	376	508
Geestelijke gezondheidszorg/bejaardenoorden	2.406	2.653
HTM Personenvervoer N.V. *	9.300	12.400
HTM Railinfra B.V.*	186.576	133.865
Stichting Nationaal restauratiefonds	3.539	4.014
Garantstelling grondexploitatie Vroondaal CV	20.000	20.000
Bedrijfschap Harnaspolder	17.333	14.000
Stichting Monumentenfonds Den Haag	10	20
Woningstichting Haag Wonen*	pm	pm
Achternvangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen	pm	pm
Achternvangovereenkomst Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)**	pm	pm
TOTAAL*	239.979	187.991

* Als gevolg van de samenwerkingsovereenkomst in 2013 tussen de HTM Personenvervoer N.V. en de Nederlandse Spoorwegen zijn de in het verleden afgegeven gegarandeerde geldleningen voor infrastructuur overgegaan van HTM personenvervoer N.V. naar HTM Railinfra B.V. Daarnaast is door afstemming van de gegarandeerde geldleningen gebleken dat in het verleden afgegeven gegarandeerde geldleningen alsnog opgenomen in de tabel. Hierdoor sluit de totaalstand per 31 december 2012 niet aan met de stand in de programmarekening 2012.

** (Aanvullende) Achternvangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woning. Het gaat om garantstellingen aan natuurlijke personen. Vanaf 1 januari 1995 kunnen de kopers van eigen woningen in Den Haag gebruik maken van de Nationale Hypotheek Garantie. Die mogelijkheid is ontstaan nadat de gemeenteraad met Rv 403/1994 besloot een achternvangovereenkomst aan te gaan met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen. De gemeente heeft hiervoor een achternvangovereenkomst met de stichting gesloten tot zekerheid voor de nakoming van de betalingsverplichtingen van de stichting ten opzichte van de geldgevers. Op de in de achternvang omschreven wijze zal de gemeente renteloze leningen tot maximaal € 1 mln. aan de stichting verstrekken, teneinde te allen tijde liquiditeitstekorten bij de stichting te voorkomen. Met Rv. 273/1998 is de afgesloten achternvangovereenkomst uitgebreid met NHG-garantie voor leningen die worden aangetrokken voor het verrichten van onderhoud en verbetering van de woning. Daarnaast is per 1 januari 2011 de achternvang voor nieuwe NHG's volledig voor rekening van het Rijk gebracht (ris 173543). Het risico dat hieruit voortvloeit is zeer gering, want eventuele schadeposten worden voldaan uit een fonds, dat wordt gevoed door vergoedingen van de kopers zelf (0,28% van de gegarandeerde lening). Den Haag kan als achternvang worden aangesproken als het (verwachte) verliesniveau van de stichting groter is dan het vermogen van het fonds.

1B Lange financieringspositie 2013

De gerealiseerde lange financieringsbehoefte in 2013 is in theorie het resultaat van het verschil tussen het totaal van de vaste activa van de balans (materiële en financiële vaste activa) en het totaal beschikbaar lang vermogen aan de passivazijde van de balans. De uitkomst geeft aan of er een tekort of een overschot is op de langlopende financieringspositie. De financieringspositie ultimo 2013 is als volgt opgebouwd:

Stand ultimo 2013 (x €1 mln.)	Realisatie 2013	Begroting 2013*
Verstrekke leningen aan diensten (investeringen)	1.448	1.471
Deelnemingen	83	85
Uitgezette middelen	663	694
Beschikbare middelen:	2.194	2.250
Reserves en voorzieningen**	1.156	1.228
Opgenomen leningen	762	849
	1.918	2.077
Tekort	- 276	- 173

* De cijfers in de kolom begroting 2013 zijn gebaseerd op de verwachte stand ultimo 2013. Hierdoor is een goede vergelijking te maken met de realisatie 2013. De cijfers in de financieringsparagraaf begroting 2013 zijn gebaseerd op gemiddelden. Hierdoor sluiten deze cijfers niet aan met die in de financieringsparagraaf in de begroting 2013.

** Zoals gebruikelijk is de stand van de reserves en voorzieningen van € 1.281 mln. gecorrigeerd voor een bedrag van € 125 mln. Dit betreft een geraamd bedrag van reserves en voorzieningen welke niet op kasbasis aanwezig is.

In de begroting 2013 was de verwachting dat de gemeente op de langlopende financierings-positie een tekort zou hebben van € 173 mln. In werkelijkheid is dit tekort € 276 mln. Het verschil wordt met name veroorzaakt door een lagere stand van de reserves en voorzieningen en opgenomen leningen.

De verhouding tussen de beschikbare (eigen) financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) en de investeringen (in de tabel aangeduid als verstrekke leningen aan diensten) is al een geruim aantal jaren aan het afnemen. In 2012 was voor het eerst sprake dat de investeringen niet meer volledig gefinancierd werden door de eigen financieringsmiddelen. Deze lijn heeft zich in 2013 doorgezet. De tabel laat zien dat het verschil verder is opgelopen naar € 276 mln. Dit verschil is op dit moment gefinancierd met kortlopende middelen (rekening-courant krediet en opgenomen kortlopende lening). De tabel laat ook zien dat de opgenomen- en uitgezette middelen ultimo 2013 nagenoeg in de pas lopen. In 2014 wordt deze ontwikkeling nauwgezet in de gaten gehouden en wordt bezien of er nog aanvullende acties nodig zijn.

2 Beleggingen en overtollige middelen

2A Gecontracteerde beleggingen

Overzicht beleggingen (x 1 mln.)	Restant per eind 2013
Fonds Uiver 2006	201
Maatschappelijk Verantwoorde Beleggingen	0
Belegging Meewind	10
Totaal	211

De boekwaarde van Fonds Uiver 2006 van € 201 mln. plus de opgelopen rente eind december 2013 van circa € 56,0 mln. (zie balans pagina 29, onderdeel 2.9.1.2 Overlopende passiva) komt uit op € 257,0 mln., terwijl de marktwaarde eind december 2013 € 272,2 mln. bedraagt. Dit houdt in dat bij eventuele verkoop op dit moment € 15,2 mln. boekwinst zal worden behaald. Daar staat tegenover dat de gemeente de jaarlijkse renteopbrengst van 4,35% niet meer zal ontvangen gedurende de komende 18 jaar. Vanaf 2012 tot en met 2031 wordt de portefeuille met jaarlijks gelijke bedragen afgelost. Deze aflossingen worden opgenomen in de totale gemeentelijke liquiditeitspositie.

In 2013 zijn drie obligaties contractueel vervallen en twee obligaties vervroegd afgelost voor totaal € 62 mln. Dit bedrag is terugontvangen en opgenomen in de liquide middelen.

Meewind is een groen beleggingsfonds van Seawind Capital Partners BV dat particulieren, overheden en bedrijven de kans biedt te participeren in een groot windmolenpark op de Nederlands/Belgische Noordzee. De gemeente Den Haag heeft vanaf 2009 een participatie in Meewind van € 9,7 mln. De marktwaarde van Meewind op 31 december 2013 bedroeg € 12,0 mln.

2B Korte liquiditeiten

Liquiditeitsprognose

Medio 2012 is een eerste stap gezet om de kwaliteit van de prognose op een hoger niveau te brengen door het herzien van de spelregels voor het begroten en beheersen van investeringen en het verkleinen van de onderbesteding in het MIP. In 2013 is het proces van de liquiditeitsprognose pro-actiever vormgegeven en door de Treasury opgesteld. Uitgangspunten voor de raming is de realisatie van het jaar ervoor, rekening houdend met de trendmatige verhoging op de inkomsten en uitgaven van de afgelopen jaren en nieuwe ontwikkelingen op grote projecten en investeringen. De Treasury voert gesprekken met diensten over de aannames in de prognose, de inkomsten en uitgaven op grote investeringsprojecten, de omvangrijke grondexploitaties en daaraan gerelateerde grote bouwprojecten. Deze vinger-aan-de-pols gesprekken vormen de basis voor meer betrouwbare informatie voor de liquiditeitenstroom en de –prognoses. Gedurende het jaar blijft er intensief contact tussen de Treasury en de diensten op afwijkende uitgaven en inkomsten.

Liquiditeitspositie 2013

In de begroting 2013 is uitgegaan dat gemiddeld € 100 mln. aan tijdelijke liquiditeits-overschotten kortlopend zou worden uitgezet tegen een gemiddeld rentepercentage van 0,5%. In werkelijkheid is het gemiddeld liquiditeitsoverschot uitgekomen op € 15 mln. Het verschil ten opzichte van de begroting komt voornamelijk door de aankoop van het Wijnhavenkwartier (€ 75 mln.), vervroegde aflossing van twee opgenomen langlopende leningen eind december 2013 (€ 130 mln. inclusief afkooprente) en reguliere investeringen 2013 (€ 120 mln.). Het liquiditeitsoverschot is uitgezet in een deposito en zakelijke spaarrekeningen bij de ING Bank en in rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). In de loop van 2013 is het liquiditeitsoverschot door bovengenoemde uitgaven omgeslagen naar een liquiditeitstekort. Per 31 december 2013 is er ultimo 2013 een liquiditeitstekort van circa € 262 mln. Dit tekort is gefinancierd met een rekening-courantkrediet bij de BNG van € 62 mln. en een opgenomen kortlopende lening van € 200 mln.

Kasgeldlimiet:

Met de kasgeldlimiet (8,5% van het begrotingstotaal) is een wettelijke grens gesteld aan het volume van op te nemen kortlopende middelen (met een looptijd korter dan 1 jaar). De wettelijke kasgeldlimiet voor 2014 bedraagt voor Den Haag € 179 miljoen. Indien in drie opeenvolgende kwartalen deze kasgeldlimiet wordt overschreden, wordt de toezichthouder (Provincie Zuid-Holland) daarvan op de hoogte gesteld en dient het gemeentebestuur aan te geven op welke wijze de gemeente weer aan de gestelde limiet zal voldoen. Doorgaans gebeurt dat door een deel van de vlottende schuld om te zetten in langlopende schuld (de zogeheten consolidatieplicht).

Het college verwacht mogelijk in 2014, als gevolg van de vervroegde aflossing van de twee langlopende leningen eind 2013 (totaal € 105 miljoen exclusief afkooprente), de kasgeldlimiet te overschrijden. In 2014 wordt deze ontwikkeling nauwgezet in de gaten gehouden en wordt bezien of er nog aanvullende acties nodig zijn.

Bij punt 6 is het renteresultaat toegelicht.

Schatkistbankieren

Op 18 januari 2013 heeft het kabinet een akkoord bereikt met provincies, gemeenten en waterschappen, waarin de gevolgen van schatkistbankieren voor de lagere overheden zijn verzacht. Onder bepaalde voorwaarden mogen lagere overheden hun tegoeden ook aan elkaar uitlenen en is afgesproken dat kleine tegoeden worden vrijgesteld van verplicht schatkistbankieren. In februari 2013 heeft het kabinet het voorstel 'Wijziging van de Wet financiering decentrale overheden (FIDO) met betrekking tot schatkistbankieren' bij de Tweede Kamer ingediend. Op 4 juli 2013 heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel aanvaard. De Eerste Kamer heeft het wetsvoorstel op 10 december 2013 goedgekeurd. Op 13 december 2013 is de wet gepubliceerd in het staatsblad en op 15 december 2013 ingegaan.

De gemeente is vanaf deze datum gebonden aan de regels met betrekking tot schatkistbankieren en heeft een privaatrechtelijke rekening-courantovereenkomst met de Staat der Nederlanden, vertegenwoordigd door het Agentschap. De inhoud van deze overeenkomst is door de Nederlandse Staat vastgesteld en niet beïnvloedbaar.

Voor de gemeente Den Haag betekent schatkistbankieren dat wij boven een saldo van circa € 7 miljoen (de drempel is afhankelijk van het begrotingstotaal van de gemeente) alle overtollige middelen en beleggingen, die we niet direct nodig heeft voor haar publieke taak, moet aanhouden in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit houdt in dat geld en vermogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist kunnen worden aangehouden. Overtollige middelen mogen alleen in rekening-courant en via deposito's bij de schatkist worden aangehouden. De gemeente blijft volledig vrij in de besteding van haar middelen.

Als alternatief voor het aanhouden van overtollige middelen in de schatkist kunnen decentrale overheden ervoor kiezen deze middelen in te zetten om schulden af te lossen (balansverkorting) of aan elkaar leningen te verstrekken (los van de hiervoor besproken publieke taak). Voor een dergelijke onderlinge kredietverlening geldt als voorwaarde dat er geen (verticale) toezichtrelatie mag bestaan tussen de betrokken decentrale overheden. Dat betekent bijvoorbeeld dat de gemeente Den Haag niet mag uitlenen aan de provincie Zuid-Holland (en omgekeerd), maar dat de gemeente wel kortlopend krediet mag verstrekken aan een andere gemeente. Daarnaast mag de gemeente haar (lange) beleggingen aanhouden tot het einde van de looptijd indien die belegging is aangegaan vóór 4 juni 2012 18:00 uur. Zodra een belegging vrijvalt (contractueel of als gevolg van vervroegde afkoop), dienen de liquide middelen die hieruit voortvloeien in de schatkist te worden aangehouden.

Over het dagelijkse rekening-courantsaldo krijgt de gemeente door de schatkist de daggeldrente (Eonia) vergoed. Op deposito's (uitzettingen langer dan 1 dag) is de rente afhankelijk van de looptijd. De hoogte van die rente is gelijk aan de rente waartegen de Nederlandse Staat zichzelf financiert op de geld- en kapitaalmarkten (de zogenoemde 'inleenrente'). De rentetarieven zijn nooit negatief. Indien noodzakelijk voor de uitoefening van de publieke taak kunnen deposito's kosteloos en zonder boete vervroegd worden afgelost. De vervroegde aflossing geschiedt tegen marktwaarde.

De gemeente krijgt geen beschikking over een leen-faciliteit bij de schatkist. Ook mag de gemeente niet rood staan bij de schatkist (Staatscourant 13 december 2013, artikel 3, lid 3, Ministeriële regeling schatkistbankieren decentrale overheden). Voor benodigde financieringsmiddelen blijft de gemeente daarom aangewezen op de markt. Mocht de gemeente onverhoopt toch rood komen te staan bij de schatkist (de gemeente neemt meer middelen op uit haar rekening-courant bij de schatkist dan haar saldo toelaat), dan moet zij een boeterente (Eonia plus 1,00%) betalen. Dit is mogelijk als gevolg van de technisch-administratieve inrichting van het schatkistbankieren door het ministerie van Financiën, maar dient altijd door de gemeente vermeden te worden. Voor het betalingsverkeer blijft de gemeente aangewezen op het bankwezen.

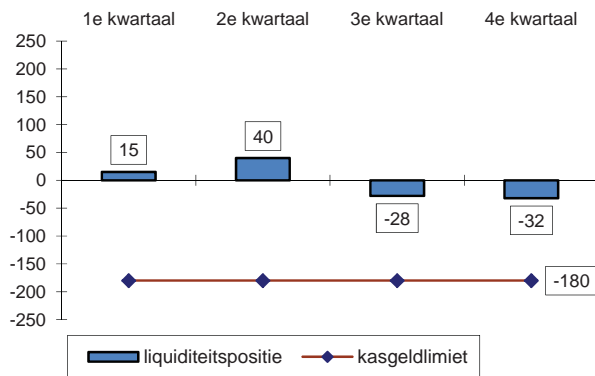
De Treasury is voldoende voorbereid om het schatkistbankieren volgens de regels te laten verlopen. Het al veel langer bestaande dagelijkse centrale saldbeheer op alle gemeentelijke bankrekeningen behoefde daartoe niet ingrijpend te worden aangepast. De koppelingen met het Agentschap zijn geregeld tegelijk met de omschakeling naar het huisbankierschap van de BNG (als resultaat van de Europese aanbesteding van het betalingsverkeer).

Renterisico financiering korte termijn

Het risico op kortlopende financiering wordt beperkt door de kasgeldlimiet (Wet financiering decentrale overheden, Fido). Voor de gemeente geldt dat de totale omvang van de vlottende schuld op enig moment

gebonden is aan een maximum van 8,5% van de totale lasten van de gemeentebegroting. Het begrotingstotaal voor 2013, gecorrigeerd voor interne leveringen tussen diensten, komt uit op een bedrag van € 2.117 mln. De kasgeldlimiet voor 2013 komt op basis daarvan uit op € 180 mln.

Liquiditeitspositie t.o.v kasgeldlimiet 2013

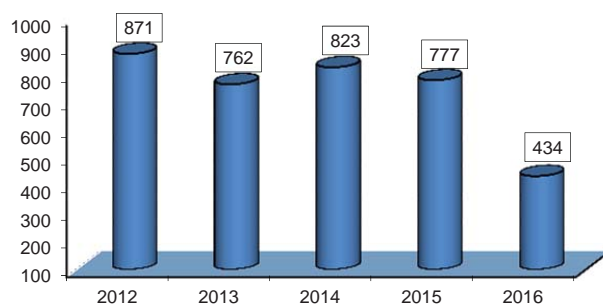
Uit de grafiek blijkt dat de gemeente Den Haag in 2013 ruimschoots voldoet aan de wettelijke kasgeldlimiet.

3 Afloop van hoofdsommen van gecontracteerde financieringen

Afloop hoofdsommen leningenportefeuille opgenomen gelden

De onderstaande grafiek geeft inzicht in de ontwikkeling van de in portefeuille opgenomen leningen in de jaren 2012 tot en met 2016, uitgaande van de stand per balansdatum.

Ontwikkeling van portefeuille o/g

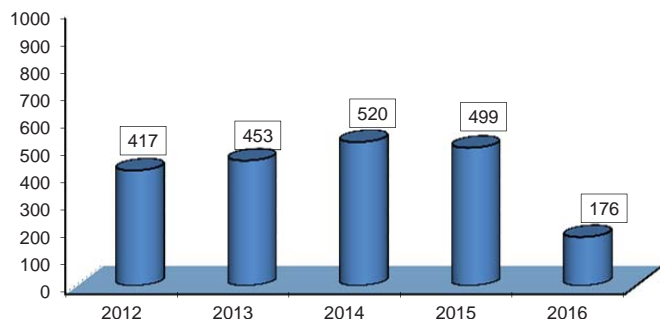

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de opgenomen leningenportefeuille vanaf 2014 een dalende trend vertoont door reguliere aflossingen. Onderdeel van de aflossing in 2016 is de opgenomen langlopende leningen voor de financiering van de verstrekte langlopende leningen aan de HTM Personenvervoer voor € 316 mln.

Afloop hoofdsommen leningenportefeuille uitgezette gelden

De onderstaande grafiek geeft inzicht in de ontwikkeling van de in portefeuille uitgezette leningen in de jaren 2012 tot en met 2016, uitgaande van de stand per balansdatum.

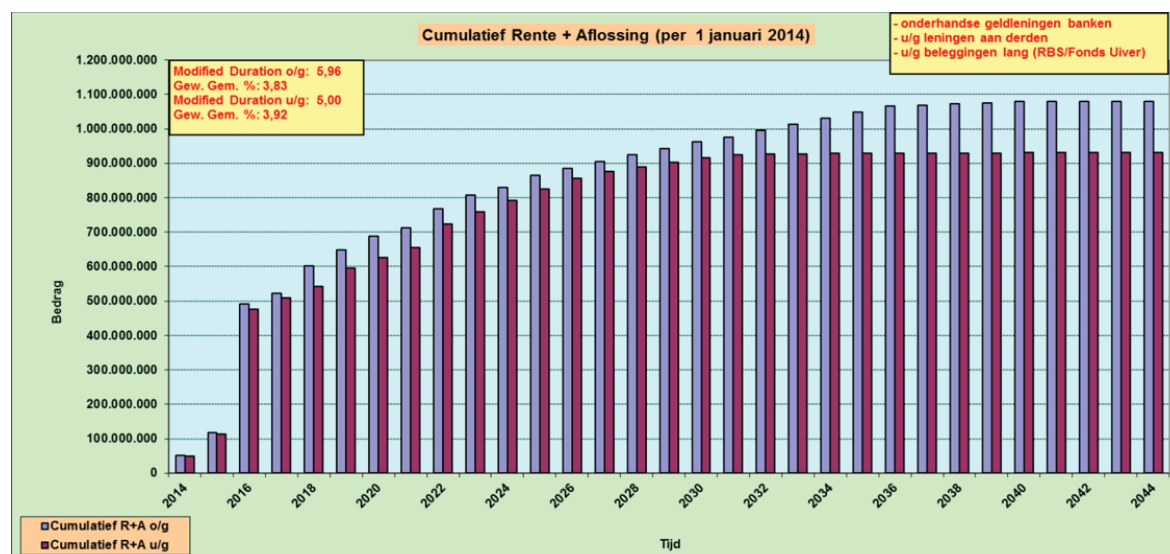
Ontwikkeling van portefeuille u/g

Uit de grafiek blijkt dat het volume van de uitgezette leningen vanaf 2014 een dalende trend vertoont door reguliere aflossingen. Onderdeel van de aflossingen in 2016 zijn de aan de HTM Personenvervoer N.V. verstrekte langlopende leningen voor € 316 mln.

4 Matching leningenportefeuille opgenomen- en uitgezette gelden

De gemeente heeft in het verleden de verkoopopbrengsten van bezittingen ondergebracht in lange termijn belegging Fonds Uiver. Hiermee is bereikt dat de gemeente een stabiele rentestroom ontvangt. De komende jaren ontvangt de gemeente stapsgewijs de belegde bedragen terug. Daarnaast hebben we geld uitgeleend aan derden. Ook deze betalen de gemeente jaarlijks rente en aflossing. Voor de financiering van investeringen heeft de gemeente geld geleend. De komende jaren moet de gemeente hierover rente betalen en natuurlijk ook de leningen aflossen. In de onderstaande grafiek maken de donkerblauwe staven zichtbaar hoeveel de gemeente jaarlijks betaalt aan rente en aflossing. De paarse staven laten zien hoeveel de gemeente jaarlijks van derden aan rente en aflossing ontvangt. De looptijd in de grafiek is van 1 januari 2014 tot ultimo 2044 (einde looptijd portefeuilles).

Uit de grafiek blijkt dat de gemeente de komende decennia meer rente- en aflossingsbedragen aan geldverstrekkers moet betalen, dan zij aan aflossing en rente van uitgezet geld ontvangt. Het verschil cumuleert in 2031 tot € 52,8 mln.

Effectiviteit derivaat

De gemeente financiert haar investeringen deels met leningen. Over deze leningen moeten we rente betalen. De gemeente loopt hierdoor een renterisico. We willen dit risico zoveel mogelijk beperken. Daarom hebben we twee derivaten afgesloten met een gezamenlijke nominale waarde van € 150 mln. en een vast rentepercentage van 3,2 procent voor aanvullende financiering die we nodig hebben tussen 2031 en 2061. Een belangrijke eis die aan derivaten wordt gesteld is dat de financiering ook daadwerkelijk nodig is, zodat op termijn geen onnodige leningen worden aangetrokken (effectiviteit). In 2013 hebben we een analyse gemaakt van de toekomstige financieringsbehoefte uitgaande van het bestaande beleid. Hierbij is rekening gehouden met de negatieve liquiditeitspositie per 31 december 2013, de herfinanciering van bestaande leningen, de voorgenomen investeringen en het verloop van de reserves en voorzieningen. Uit deze analyse blijkt dat de verwachte financieringsbehoefte tussen 2031 en 2061 hoger is dan de nominale waarde van het afgesloten derivaat. Dat betekent dat de bestaande derivaten effectief zijn.

5 Rentepositie

5A Rentetypische afloop (renteherzieningsdata) van financieringen en beleggingen

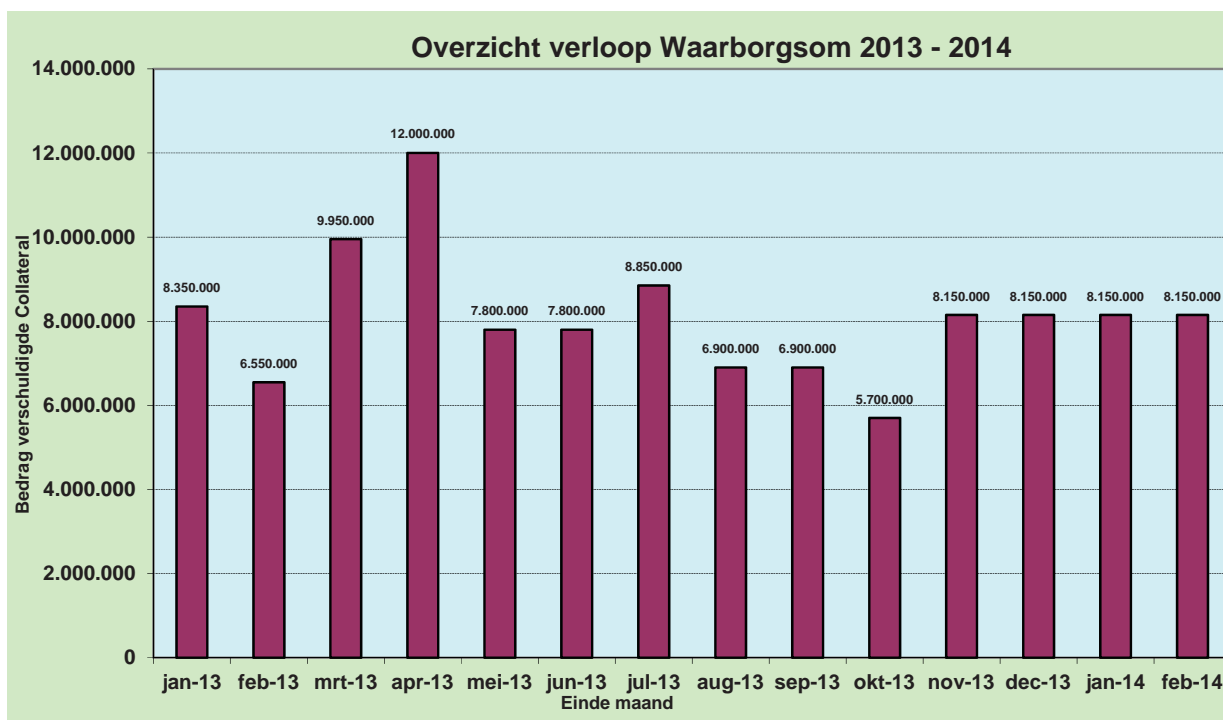
In de langlopende leningen- en beleggingsportefeuille zijn geen contractuele renteherzieningsdata opgenomen. Dit betekent dat gedurende de looptijd van deze langlopende leningen en beleggingen het rentepercentage niet wijzigt, waardoor de gemeente in de toekomst niet geconfronteerd kan worden met onverwachte rentestijgingen of rentedalingen.

5B Derivaten

Waarborgsom (Collateral)

Deze waarborgsom geldt als een zekerheidsstelling. Bij faillissement van één van de partijen valt de waarborgsom tussentijds vrij, zodat het derivaat zonder verlies kan worden afgewikkeld. Maandelijks vindt uitwisseling plaats van het verschil tussen de actuele marktwaarde van het derivatencontract (dat is de waarde op enig moment en fluctueert met de rentestand) en de contractuele waarde. Dit verschil wordt als tijdelijke waarborgsom op een aparte bankrekening gestort, gemaximeerd tot € 76 mln. Per 31 december 2013 is een waarborgsom aan de BNG overgemaakt van € 8,15 mln. Dit bedrag is eind januari 2014 weer terugontvangen. Over deze waarborgsom ontvangt de gemeente de 1 maands Euribor rente.

Onderstaand een overzicht van het verloop van de gestorte waarborgsom vanaf eind januari 2013 tot en met eind februari 2014. De omvang van de waarborgsom is afhankelijk van de hoogte van de lange rente aan het eind van iedere maand. In april 2013 was de lange rente op een historisch laag niveau, waardoor de gestorte waarborgsom hoog was. De waarborgsom is vanaf november 2013 niet gewijzigd doordat de lange rente nauwelijks is gestegen of gedaald.

6 Resultaat

Rente/beleggingsresultaat

In de begroting 2013 is uitgegaan dat gemiddeld € 100 mln. aan tijdelijke liquiditeitsoverschotten kortlopend zou worden uitgezet tegen een gemiddeld rentepercentage van 0,5%. Zoals eerder toegelicht bij het onderdeel liquiditeitspositie is gedurende 2013 het liquiditeitsoverschot omgeslagen in een liquiditeitstekort. Het liquiditeitsoverschot is gedurende 2013 uitgezet in een deposito en zakelijke spaarrekeningen bij de ING Bank en in rekening-courant bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Hiervoor is een rentevergoeding ontvangen van € 0,1 mln.

Door de zeer lage korte rente is voor de in rekening-courant aangehouden tegoeden bij de BNG geen rentevergoeding ontvangen. Per 31 december 2013 bedroeg het liquiditeitstekort circa € 262 mln. Dit is gefinancierd met rekening-courantkrediet bij de BNG van € 62 mln. en een kortlopende kasgeldlening van € 200 mln. Over dit liquiditeitstekort is een rente betaald van € 0,1 mln. Ten opzichte van de begroting 2013 is er € 0,5 mln. minder aan rente ontvangen.

Voor de opgenomen langlopende leningen heeft de gemeente in 2013 circa € 33,3 mln. betaald tegen een gemiddelde rente van 3,84%. Voor de uitgezette langlopende leningen aan derden heeft de gemeente in 2013 € 16,7 mln. ontvangen tegen een gemiddelde rente van 3,74%. Voor de intern verstrekte omslagrenteleningen voor de financiering van de materiele vaste activa is een renteopbrengst ontvangen van € 51,9 mln. Daar staan per definitie even hoge kapitaallasten tegenover die worden verantwoord in de betreffende begrotingsprogramma's.

Uit Fonds Uiver 2006 (rentepercentage 4,35%) is € 13,2 mln. aan rente ontvangen en is aan beheerfee € 0,24 mln. betaald. De afsluitprovisie met betrekking tot de derivaten, circa 0,01% rente, is verdisconteerd in de contractuele rendementen.

De gemeente heeft in 2013 € 41,9 mln. aan dividenden ontvangen. Onderstaand een overzicht van de ontvangen dividenden.

Overzicht dividenden (x 1 mln.)	2013
N.V. Eneco	19,3
N.V. Haagse Milieu Services	4,0
N.V. Stadsherstel Den Haag en omgeving	0,1
N.V. Woningbeheer	1,0
HTM Personenvervoer N.V.	6,2
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1,9
Belegging Windmolenpark Meewind	0,3
Ontwikkelingscombinatie Wateringseveld	9,1
Totaal	41,9

Van de overige deelnemingen is in 2013 geen dividend ontvangen.

7 Risico

7a Rentewijziging op renteresultaat

Indien de korte rente stijgt of daalt, heeft dit onmiddellijk effect op het renteresultaat. Daling met 10 procentpunten (0,1 %) over het gehele jaar betekent minder inkomsten van € 0,125 mln. (afhankelijk van de gemiddelde liquiditeitspositie). Een stijging van de lange rente heeft voor de huidige langlopende leningenportefeuille en beleggingsportefeuille geen effect omdat deze rentepercentages gedurende de looptijd contractueel niet zullen wijzigen.

7b Rentewijziging op waarde derivaat en zekerheden

Een wijziging van de rente met 10 procentpunt (0,1%) betekent een wijziging in de marktwaarde van de renteswap van netto ongeveer € 1,3 mln. Indien de marktwaarde van het derivaat lager is dan de nominale waarde dient de gemeente een waarborgsom te storten aan de BNG. Is de marktwaarde hoger, dan ontvangt de gemeente van de BNG een waarborgsom. Over de waarborgsom wordt de 1-maands Euribor rente vergoed of betaald. Op basis van de lange renteontwikkeling is in 2013 een gemiddelde waarborgsom gestort van € 8,1 mln. Deze storting is gefinancierd uit het kortlopende liquiditeitsoverschot.

8 Kredietrisico

Renterisiconorm financiering lang

Deze wettelijke norm ziet er op toe dat gemeenten in een jaar slechts een deel van hun leningenportefeuille hoeven te herfinancieren. Door deze norm zijn gemeenten minder afhankelijk van renteschommelingen en wordt het renterisico gespreid. De renterisiconorm bedraagt 20% van het begrotingstotaal.

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld	Realisatie 2013	Begroting 2013
	0	0
1 Renteherzieningen	217	56
2 Aflossingen	217	56
3 Renterisico (1 + 2)		
	423	423
4 Renterisiconorm	206	367
5a Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	----	----
5b Overschrijding renterisiconorm (3>4)		
Berekening renterisiconorm		2.117
4a Begrotingstotaal	2.117	20%
4b Percentage regeling	20%	423
4 Renterisiconorm (4a * 4b/100)	423	

De toename van de aflossingen ten opzichte van de begroting wordt veroorzaakt door de vervroegde aflossing van twee opgenomen langlopende leningen van € 105 mln. eind december 2013. Voor 2013 heeft Den Haag voldaan aan de wettelijke renterisiconorm van 20%.

Kredietrisico's derden

Voorziening langlopende uitgezette leningen

De gemeente heeft € 453 mln. aan langlopende leningen uitgezet, ingedeeld in risicogroepen. Voor de verstrekte leningen aan de HTM van € 260 mln. is pandrecht op de voertuigen als zekerheid verkregen.

Uitgezette langlopende leningen per risicogroep	Restant per eind 2013
Met hypothecaire zekerheid	137
Met pandrecht	260
Zonder zekerheid	56
Totaal	453

In het bedrag van de langlopende leningen zonder zekerheid heeft € 54 mln. betrekking op het uitstaand deposito bij de Royal Bank of Scotland (voormalig ABN AMRO Bank). De gemeente Den Haag ontvangt over het uitstaande depot vanaf 18 november 2012 het werkelijke rendement van de onderliggende personeelshypotheekportefeuille. Contractueel heeft de gemeente Den Haag vanaf deze datum het debiteurenrisico teruggekregen. Dit risico is zeer gering omdat er de afgelopen 12 jaar geen noemenswaardige betalings-achterstanden en afboekingen hebben plaatsgevonden. Hierdoor is er geen voorziening getroffen voor dit debiteurenrisico. De rente en aflossing van het depot vindt nog steeds plaats

via RBS. Het risico dat de rente en aflossing niet worden betaald wordt als klein ingeschat, omdat RBS naast een kredietwaardigheid van A, tevens is gegarandeerd door de Britse staat.

Jaarlijks wordt op basis van risico-inschatting van iedere individuele lening de voorziening voor langlopende leningen bepaald. Deze wordt berekend op basis van de BASEL II norm. De voorziening langlopende leningen bedraagt in 2013 € 19,3 mln. en wordt voldoende geacht om eventuele risico's in de portefeuille op te vangen.

Voorziening belegging Fonds Uiver 2006 en belegging Meewind

Het Fonds Uiver 2006 bestaat uit gekochte obligaties van financials (banken) met een zeer goede tot goede kredietwaardigheid. Risico in de portefeuille kan ontstaan, wanneer gedurende de looptijd van deze portefeuille de kredietwaardigheid van een van de banken, waarin is belegd onder druk komt te staan of neerwaarts is bijgesteld. Mogelijk ontstaat daardoor het risico van koersverlies bij verkoop. Dit risico wordt door de huidige beheerder van deze portefeuille (BNG Vermogensbeheer) als klein beschouwd. Daarom is geen voorziening getroffen. Voor de belegging in het windmolenpark Meewind is een voorziening getroffen, conform de BASEL II norm, van € 0,8 mln.

Voorziening gegarandeerde geldleningen

De gemeente heeft per 31 december 2013 voor € 199,1 mln. aan garanties uitstaan. Van dit bedrag heeft € 195,9 mln. betrekking op de HTM Railinfra. Van de totaal uitstaande garanties is voor € 2,2 mln. extra zekerheid verkregen door het recht van 1^e hypotheek (verpleeg- en zorginstellingen). De overige uitstaande garanties betreft roerende zaken, waardoor het risico in geval de gemeente wordt aangesproken hoger is. Bij de berekening van de voorziening is hiermee rekening gehouden.

De totale voorziening per 31 december 2013 komt uit op een bedrag van € 4,7 mln.

4.6 Grondbeleid

In deze paragraaf rapporteert het college over het grondbeleid in 2013. Ook zijn in deze paragraaf de afwijkende plansaldi van de lopende grondexploitaties ten opzichte van het halfjaarbericht toegelicht.

Algemeen beeld

Den Haag heeft per 1 januari 2014 een portefeuille van 79 operationele grondexploitaties (en 15 zogenaamde restplannen) met een gemiddelde resterende looptijd van 5 tot 10 jaar. Het afgelopen jaar zijn 14 grondexploitaties afgesloten en zijn 10 projecten operationeel geworden. In 2013 is veel bereikt in het faciliteren van particulier initiatief (door middel van actief grondbeleid). Zo zijn er 2 nieuwe grondexploitaties met specifiek aandacht voor particulier initiatief en 5 nieuwe Klus(object)exploitaties vastgesteld in 2013.

De gemeente heeft in 2010 en 2011 fors afgeboekt op grondexploitaties als gevolg van de vastgoedcrisis. Lopende grondexploitaties worden jaarlijks herzien. In 2013 heeft er geen grootschalige afwaardering plaatsgevonden. Het totale resultaat Netto Contante Waarde (NCW) van de operationele grondexploitaties is met € 2,0 miljoen verbeterd. De Reserve Grondbedrijf is per 1 januari 2014 met € 7,5 miljoen toegenomen tot € 54,6 miljoen. Door het partieel afsluiten van grondexploitaties is de stand van de Voorziening Negatieve Plannen (VNP) met € 104,5 mln. omlaag gebracht. Dit leidt tot een lagere rentetoevoeging aan deze voorziening van ca. € 4,0 miljoen per jaar.

Naast de behaalde positieve resultaten blijven er aandachtspunten. De realisatie van met name grondopbrengsten is met € 6,1 miljoen in 2013 tot een historisch laag niveau gedaald. Tevens zijn de realisaties van de kosten en opbrengsten in 2013 lager dan geprognoseerd in de begroting 2013. De realisatie van plankosten is wel op een hoog niveau gebleven. Er wordt relatief meer van het apparaat wordt gevraagd dan de realisaties van kosten en opbrengsten zouden doen verwachten. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat er in het afgelopen jaar veel inzet is geweest voor de te behalen resultaten in 2014. De prognose van 2014 laat zien dat er aan grondopbrengsten ca. € 37 miljoen wordt verwacht.

Kleinschalig Opdrachtgeverschap en Klusobject-projecten

In 2012 zijn we gestart met Kleinschalig Opdrachtgeverschap (KO). KO projecten ontstaan door particuliere initiatieven. Nieuwbouw op eigen kavels is onderdeel van een grondexploitatie. Een klusobject is een object (vb. woning) met een opknapverplichting. Omdat bij een klusobject geen bouwrijpe grond wordt geleverd, zoals bij een grondexploitatie, zijn hiervoor specifieke regels vastgesteld in het Uitvoeringsbesluit Beheersregels Grondexploitaties 2012. Bij vaststelling van het project wordt de (eventuele) dekking van het tekort gestort in het plan, met als gevolg een sluitend saldo. Dit wijkt af van de werkwijze bij een grondexploitatie waarbij het tekort op netto contante waarde wordt voorzien in de VNP.

In 2013 zijn 5 KO grondexploitaties vastgesteld. Hiervan zijn 3 grondexploitaties herzien (ES-128 Wapserveenstraat (Drentse hoek), SE-28, Mient, ZZ-27 Fregatsingel (deelplan 19 in A12 zone) en zijn er 2 nieuwe grondexploitaties vastgesteld (CE.117 Jacob Catstraat en R.365 Acaciastraat 178/180). Eind 2013 zijn er 7 klus(object)exploitaties operationeel, waarvan een vijftal in 2013 is vastgesteld (KO.4 tot en met KO.8).

Omzetten koop naar huur

In de huidige vastgoedmarkt is er meer vraag naar huurwoningen dan koopwoningen in het middensegment. Het omzetten van koop naar huurwoningen levert een impuls op in de stad. Projecten kunnen worden versneld of vertragingen kunnen worden afgewend. Omzetten van koop naar huur heeft wel een negatief effect op de grondexploitatie, omdat de grondopbrengst voor huurwoningen lager is dan koopwoningen. Bij de begroting 2013 is hiervoor € 7,5 mln. toegevoegd aan de Reserve Grote Projecten. In 2013 heeft het project Wijnhavenkwartier aanspraak gemaakt op € 1.700.000 ten behoeve van de omzetting van ca. 21.000 m² bvo koopwoningen naar huurwoningen. Er resteert nog € 5,5 mln.

Versterkende maatregelen RGB.

In 2012 is ingezet op een aantal vergaande voorstellen ter versterking van de RGB en ter verlaging van het risicoprofiel bovenop de voorstellen uit 2010. In het MPG 2012 was voor de directe en aanvullende maatregelen € 17,0 miljoen aan versterkende effecten geraamd voor een periode tot en met 2015. Begin 2013 resteerde nog een taakstelling van € 3,5 miljoen. In 2013 zijn er voor een bedrag van € 2,8 miljoen aan versterkende maatregelen gerealiseerd. Dit resultaat maakt onderdeel uit van de positieve reguliere projecteffecten die verderop in deze paragraaf worden toegelicht. De projecten die hier een substantiële bijdrage aan leveren zijn Ypenburg € 0,6 miljoen, Gaarden Noordoost Scholenveld € 0,5 miljoen, Forepark € 0,4 miljoen.

Toetsing plankosten

In het najaar van 2013 zijn de apparaatlasten van alle grondexploitaties inhoudelijk getoetst. De cijfermatige uitkomsten van de Jaarrekening 2013 geven geen aanleiding om de uitgangspunten van de plankostenscan te wijzigen. Met de plankostenscan wordt berekend hoeveel apparaatlasten op grondexploitaties mogen worden begroot. Wel wordt er onderzocht in hoeverre de intensieve begeleidingskosten bij KO projecten verklaard wordt door een leerproces voor dit uitgiftemodel of een meer structurele opgave. In het kader van verschillende 'lean' trajecten worden de verschillende werkzaamheden kritisch doorgelicht om tot een meer gestroomlijnd proces te komen. In het algemeen kan gesteld worden dat de uitkomsten van de plankosten op totaalniveau laten zien dat tussen de begroting en realisatie van de plankosten de scan voldoende aansluit.

Realisaties 2013 operationele grondexploitaties

De realisaties zijn in onderstaande tabel inzichtelijk gemaakt. De meeste realisaties blijven achter bij de begroting. De oorzaak hiervan ligt net als vorig jaar, nog steeds, in de doorwerking van de economisch crisis op de gemeentelijke grondexploitaties. Hierdoor blijven de verwachte grondopbrengsten in 2013 achter de laatst opgestelde begroting bij het halfjaarbericht 2013. De verwachte grondopbrengsten en grondkosten zijn dan ook noodgedwongen doorgeschoven naar latere jaren.

Bedragen * €1 mln.	Begroot HJB 2013	Gerealiseerd 2013	Verschil	Realisatie
Kosten				
1 Verwerving	79,3	83,6	+4,3	105 %
2 Vastgoedbeheer	0,3	-0,6	-0,9	-184 %
3 Sloopkosten	1,9	0,9	-1,0	47 %
4 Bodemsanering	2,8	0,7	-2,1	26 %
5 Civieltechnische werken	30,5	15,2	-15,3	50 %
6 Plankosten	9,9	10,3	0,4	103 %
7 Bijzondere kosten	9,7	7,9	-1,9	81 %
8 BTW	0,0	0,0	0,0	
8 Jaarrekening	0,3	0,3	0,1	127 %
Totaal kosten	134,7	118,4	-16,3	88%
Opbrengsten				
10 Gronduitgifte	-12,1	-6,1	-6,0	51 %
11 Overige opbrengsten	-5,9	-2,1	-3,7	37 %
12 Subsidies	-18,0	-19,9	+1,9	111 %
Totaal opbrengsten	-35,9	-28,2	-7,7	78 %

In 2013 zijn veel verwervingslasten gerealiseerd (71% van alle kosten). Deze kosten hebben vooral betrekking op de aankoop van de oude ministeries in het Wijnhavenkwartier. De realisatie van civieltechnische werken en uitgifte van gronden is ca. 50% lager dan verwacht dan bij het Halfjaarbericht². Het totaal aan gerealiseerde grondopbrengsten is met €6,1 miljoen historisch laag. In lijn met de vertragingen in gronduitgifte zijn bijbehorende kosten op met name bouw- en woonrijpmaken uitgesteld. Van de gerealiseerde plankosten betreft €1,3 mln. plankosten die in voorgaande jaren zijn gemaakt op anticiperende exploitaties die in 2013 operationeel zijn geworden. Dit verklaart waarom er meer plankosten zijn gerealiseerd dan begroot. De feitelijke realisatie van plankosten in 2013 is €0,8 mln. minder dan verwacht bij de het opstellen van de begroting. Dit hangt sterk samen met de voortslepende zwakke afzetmarkt waarbij de gemeentelijke inzet verschuift naar projecten die op kortere termijn meer kansen bieden (zoals kleinschalig opdrachtgeverschap). Reden dat er relatief veel plankosten zijn gerealiseerd in relatie tot de afzet van gronden is dat in 2013 is gestart met de voorbereidende werkzaamheden voor gronduitgiftes in 2014. In 2014 is voor €37 mln. aan grondopbrengsten geraamd.

Saldo-ontwikkeling grond- en klusexploitaties: verschillenverklaringen

Alle operationele grond- en klusexploitaties zijn voor deze jaarrekening geactualiseerd aan de hand van de laatste inzichten van fasering en financiële en programmatische uitgangspunten. Bij de actualisatie zijn de saldi van de projecten vergeleken met de vorige actualisatie, het halfjaarbericht.

² De tabel laat realisaties zien t.o.v. de opgestelde begroting bij het Halfjaarbericht. De grootste bijstellingen in het halfjaarbericht t.o.v. de initiële begroting zijn: Kosten Civieltechnische werken bijgesteld van €41,1 naar €30,5 mln. en gronduitgifteopbrengsten bijgesteld van €15,8 mln. naar €12,1 mln. Plankosten zijn bijgesteld van €9,8 tot €9,9 mln.

Saldi alle grond- en klusexploitaties	Saldi
Saldi exploitaties bij halfjaarbericht (1-6-2013)	€ - 253,7 mln. negatief
Saldi bij jaarrekening (31-12-2013, exclusief autonome mutaties ³)	€ - 274,4 mln. negatief
Vershil:	€ - 20,7 mln. negatief

Opbouw verschil	
Reguliere projecteffecten operationele exploitaties	€ + 2,0 mln.
Overige effecten	
A. Saldo nieuw vastgestelde grond- en klusexploitaties	€ - 9,8 mln.
B. Saldo herziene grond- en klusexploitaties	€ - 3,0 mln.
C. Administratieve aanpassingen (schuif dekkingsmiddelen)	€ - 9,9 mln.
Vershil	€ - 20,7 mln.

Reguliere projecteffecten operationele exploitaties

De grondexploitaties zijn door reguliere projecteffecten verbeterd met € 2,0 miljoen. Dit is opgebouwd uitopgetreden kansen en risico's op lopende grondexploitaties. Een nadere toelichting en onderbouwing hiervan is te vinden in de bestuurlijke verschillenverklaringen in bijlage 7.3.

A. Saldo nieuw vastgestelde grond- en klusexploitaties

In de 2^e helft van 2013 zijn 5 grondexploitaties en 5 klus(object)exploitaties operationeel verklaard. Het totale plansaldo van deze exploitaties is € 9,8 mln. negatief. Bijlage 7.4 geeft weer welke exploitaties dit betreft.

B. Saldo herziene grond- en klusexploitaties

In de 2^e helft van 2013 zijn er 4 grondexploitaties herzien. Het effect van deze herzieningen is € 3,0 mln. negatief. Bijlage 7.4 geeft weer welke exploitaties dit betreft.

C. Administratieve aanpassingen (schuif dekkingsmiddelen tussen grondexploitatie en VNP).

Voor een tiental grondexploitaties was een dekkingsbijdrage opgenomen waarop sinds kort geen prestatieverklaring van derden meer rust. Deze behoren nu tot de algemene middelen en moeten daarom worden toegevoegd aan de Voorziening Negatieve Plannen (VNP). Het resultaat op de grondexploitaties verslechtert omdat de bijdragen worden niet langer als opbrengstenposten in de exploitaties zijn opgenomen. De saldoerslechtering kan precies wordt afgedekt uit de VNP omdat de bijdragen daar aan zijn toegevoegd. Het is een budgetneutrale administratieve aanpassing van in totaal € 9,9 mln. Bijlage 7.4 geeft weer welke exploitaties dit betreft.

Ontwikkeling Voorziening Negatieve Plannen (VNP) en Reserve Grondbedrijf (RGB)

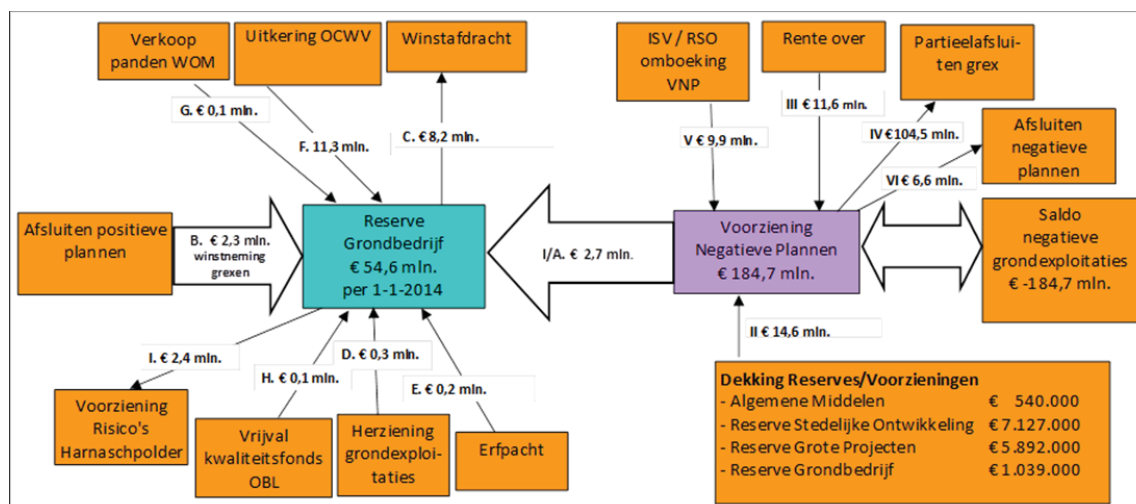
De Voorziening Negatieve Lopende Plannen (VNP) dekt het saldotekort van lopende grondexploitaties met een negatief eindsaldo. De Reserve Grondbedrijf (RGB) vormt de risicovoorziening voor grondexploitaties en exploitaties voor klusobject (indien plannen geen eigen dekking hebben voor risico's).

De RGB en VNP zijn verbonden. De RGB dekt opgetreden risico's van negatieve grondexploitaties af door de verslechtering van het resultaat (tekorten) te storten in de VNP. Bij het optreden van kansen wordt de

³ De verschillenverklaringen zijn op basis van de eindejaarsstand 31-12-2013 opgesteld. Voor de uiteindelijke jaarrekeningstand per 1 januari 2014 is de Netto Contante Waardeberekening aangehouden met prijs(peil)indexering en rente(bijbeschrijving). Deze zogenaamde "autonome mutaties" hoeven, conform de beheersregels, niet te worden verklaard, omdat deze van gemeentewege niet beïnvloedbaar zijn. In de stand van de Voorziening Negatieve Plannen per 1-1-2014 zijn de autonome mutaties wel meegeteld.

VNP verlaagd ten gunste van de RGB. Voor nieuwe en herziene grondexploitaties met een negatief saldo wordt ter afdekking van het tekort een dotatie gedaan aan de VNP vanuit reserves en voorzieningen (niet uit de Reserve Grondbedrijf, die is ter afdekking van risico's).

De onderstaande figuur maakt de ontwikkeling van de VNP en RGB inzichtelijk. De diverse mutaties worden in de volgende paragrafen toegelicht. De nummering in de figuur wordt ook gehanteerd bij de toelichtingen in de volgende paragraaf.

Saldo-ontwikkeling positieve en negatieve grondexploitaties (VNP)

In deze paragraaf wordt een toelichting gegeven op de ontwikkelingen van de grondexploitaties met een positief saldo en grondexploitaties met een negatief saldo. Grondexploitaties met een negatief saldo worden gedekt door de Voorziening Negatieve lopende Plannen (VNP). Het betreft hier de ontwikkelingen sinds het halfjaarbericht 2013. In het halfjaarbericht zijn de verschillen van de eerste helft 2013 verklaard. De verklaarde verschillen in het halfjaarbericht betroffen: Verbetering saldo positieve grondexploitaties met € 1,1 mln. en daling tekort negatieve grondexploitaties met € 1,1 mln. Ten opzichte van het halfjaarbericht is het volgende gewijzigd:

Stand (in € mln.)	Positieve Grondexploitaties	Negatieve grondexploitaties
Halfjaarbericht 2013* (1)	8,6	-262,3
Jaarrekening 2013** (2)	11,5	-191,3
Vershil (verbetering/verslechtering (3) = (2)-(1))	2,9	71,1
Effect af te sluiten plannen (4)	-2,2	6,6
Jaarrekening 2013 stand 1-1-2014*** (5) = (2) + (4)	9,3	-184,7

* exclusief herzieningen en nieuwe projecten / ** inclusief autonome effecten (rente/prijspeilcorrectie) / ***inclusief autonome effecten en inclusief af te sluiten plannen

Positieve grondexploitaties

Bovenstaande tabel laat zien dat de winstprognose van de positieve grondexploitaties is gestegen met € 0,7 miljoen van € 8,6 miljoen tot € 9,3 mln. Dit is het gevolg van positieve reguliere projecteffecten. Hiernaast is voor € 2,3 mln. aan positieve grondexploitaties afgesloten in het boekjaar 2013. Dit bedrag is toegevoegd aan de Reserve Grondbedrijf.

Negatieve grondexploitaties (en ontwikkeling VNP)

Bij het Halfjaarbericht 2013 bedroeg het saldo van negatieve grondexploitaties € 262,3 miljoen. Het saldo is in de tweede helft van 2013 gedaald met € 77,7 mln. tot € 184,7 mln. Dit betekent dat de Voorziening Negatieve Lopende Plannen (VNP) per 1/1/2014 deze omvang heeft om het tekort op negatieve grondexploitaties af te dekken. De afname (verbetering) van het gezamenlijke saldo van alle negatieve plannen per 1-1-2014 met € 77,7 miljoen wordt als volgt verklaard:

- I. Actualisatie grondexploitaties (€ 2,7 miljoen verlaging VNP)
Actualisatie van grondexploitaties als gevolg van reguliere risico's en kansen bedraagt € 2,7 miljoen positief. Dit resultaat komt ten gunste van de RGB.
- II. Dekking uit Reserves en Voorzieningen (€ 14,6 miljoen verhoging VNP)
Voor vier herzieningen en tien nieuwe grondexploitaties met een negatief resultaat (zie bijlage 7.4) moest de VNP worden aangevuld met € 14,6 miljoen. De volgende dekkingsbronnen zijn aangewend: Algemene Middelen (€ 0,5 mln.), Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 7,1 mln.), Reserve Grote Projecten (€ 5,9 mln.) en Reserve Grondbedrijf (€ 1,0 mln)
- III. Rentetoevoeging (€ 11,6 miljoen verhoging VNP)
Omdat grondexploitaties op netto-contante waarde worden uitgedrukt is het noodzakelijk de VNP elk jaar aan te vullen met een rentetoevoeging. In 2013 is € 11,6 mln. toegevoegd (vanuit concern). De renteberekening VNP is over de stand 1-1-2012 van de VNP (4% over € 289,3 miljoen, stand 1-1-2012).
- IV. Verlagen voorziening negatieve plannen door financiële deelafluiting grondexploitaties (€ 104,5 miljoen verlaging VNP)
Onderdeel van de afspraken Beheersregels Grondexploitatie 2012 was een (versnelde) verlaging van de VNP door te onderzoeken welke delen van grondexploitaties zijn gerealiseerd en financieel kunnen worden afgesloten. Het tekort van deze afgesloten delen wordt dan verrekend met de voorziening. Op basis van dit besluit (RIS 269144 en RIS 267845) zijn bij de Jaarrekening 23 grondexploitaties partiel afgesloten. De VNP is met € 104,5 mln. verlaagd. In het begrotingsjaar 2015 hoeft minder rente toegevoegd te worden aan de VNP.
- V. Budgetneutrale aanpassingen dekkingsbijdragen grondexploitaties (€ 9,9 miljoen verhogen VNP)
Dekkingsbijdragen in grondexploitaties waar geen prestatieverplichting van derden meer op rust en zodoende worden beschouwd als gemeentelijke middelen, zijn conform de BBV toegevoegd aan de VNP. Dit is inhoudelijk toegelicht in de vorige paragraaf over verschillenverklaringen.
- VI Effect af te sluiten negatieve grondexploitaties (€ 6,6 miljoen verlaging VNP)
Afsluiten van negatieve plannen heeft een verlagend effect op de VNP van € 6,6 miljoen. Vanuit de VNP worden middelen toegevoegd aan de desbetreffende grondexploitaties om deze af te kunnen sluiten. Het betreft de plannen met kenmerk 5 in de Standenlijst (bijlage 7.2)

Ontwikkeling Reserve Grondbedrijf (RGB)

De Reserve Grondbedrijf (RGB) vangt verslechtingen op als gevolg van het optreden van risico's bij de uitvoering van grondexploitaties binnen de kaders zoals gesteld in het geldende projectdocument c.q. grondexploitatie. Het vormt daarmee de risicobuffer voor grondexploitaties. De stand van de RGB per 1-1-2014 (stand jaarrekening 2013, inclusief bestedingsvoorstellen bij de jaarrekening) is € 54,6 miljoen. Dit is een toename van € 7,5 miljoen ten opzichte van de stand per 1 januari 2013. De verbetering wordt in grote

lijn veroorzaakt door actualiseren van reguliere grondexploitaties, af te sluiten positieve plannen en de uitkering participatie OCWV. De afdracht budgettair kader (conform begroting RIS 264145) heeft een dempend effect van € 8,2 miljoen, alsmede de dotatie aan de voorziening Risico's Harnaschpolder van € 2,4 mln. De tabel geeft een precieze onderbouwing en deze wordt vervolgens toegelicht.

- A. Actualisatie negatieve grondexploitaties en klus(object)exploitaties: € 2,7 miljoen verhoging RGB. Ten laste van *VNP*)

De grondexploitaties en klusobjecten zijn geactualiseerd. Er zijn meer kansen dan risico's opgetreden (en de Voorziening Negatieve Plannen is met € 2,7 mln. verlaagd. Dit voordeel wordt in de RGB gestort.

- B. Effect af te sluiten positieve grondexploitaties (€ 2,3 miljoen verhoging RGB)

In 2013 zijn voor € 2,3 mln. aan plannen met een positief eindsaldo afgesloten (dit is deels het

Stand Reserve Grondbedrijf (in € mln.)	Omvang RGB	Begrote mutaties	Resultaatsbestemming	
			Resultaat Grondbedrijf	Overige
Stand RGB per 1-1-2013	47,1			
Stand RGB per 1-6-2013 (incl. actualisatie halfjaarbericht als gevolg van reguliere effecten grondexploitaties)	48,2			
A Actualiseren VZ negatieve plannen MPG			2,7	
B Afsluiten positieve plannen 2013			2,3	
C Afdracht budgettair kader		-8,2		
D Herziening grondexploitaties				
Dekking risico's KO.4 Junoblok (RIS 260744)		0,6		
Herziening deelplan 19 (RIS 267843)			-1,0	
Dekking risico's Sigma (RIS 267853)			0,5	
Dotatie afdekking risico's Wijnhavenkwartier (RIS 268505)				0,3
E Erfpacht			0,2	
F Uitkering OCWV		11,0		0,3
G Verkoopopbrengst panden WOM Stationsbuurt				0,1
H Vrijval kwaliteitsfonds OBL				0,1
I Voorziening risico's Harnaschpolder			-2,4	
Totaal mutaties na halfjaarbericht	+6,4	3,4	2,2	0,8
Stand RGB per 1-1-2014 (na resultaatsverdeling 2013)	54,6			

gevolg van de genomen versterkende maatregelen RGB). Deze middelen worden in de RGB gestort.

- C. Afdracht budgettair kader; (Winst)afdracht RGB (€ 8,2 miljoen verlagen RGB)

In 2004 is besloten tot een taakstellende winstafdracht. De bedragen zijn structureel als te ontvangen baten opgenomen in de programmabegroting. Deze baten worden gerealiseerd door jaarlijks € 4,1 miljoen aan de RGB te onttrekken. Voor 2013 was twee maal € 4,1 miljoen beschikbaar. Dit komt omdat in 2012 geen onttrekking heeft plaatsgevonden. De € 8,2 miljoen is in het halfjaarbericht 2013 en de programmabegroting 2014-2017 ingezet ten behoeve van het budgettaire kader (RIS 264145).

D. Herziening en operationalisering grondexploitaties (€ 0,3 miljoen verhoging RGB)

In de tweede helft van 2013 zijn twee grondexploitaties herzien en één grondexploitatie en één klus(object)exploitatie geoperationaliseerd. Voor één grondexploitatie (deelplan 19) heeft de RGB werkelijk een tekort gedekt door storting in de VNP, maar voor de overige drie grondexploitaties (Junoblok, Sigma locatie en Wijnhavenkwartier) is de RGB verhoogd om de risico's te dekken. Per saldo komt een bedrag van € 0,3 miljoen ten gunste van de RGB. De dotatie aan de RGB voor de toegenomen risico's op Wijnhavenkwartier vindt plaats via afzonderlijk bestedingsvoorstel uit de baat die is ontstaan uit de terugbetaling subsidie containerstudio's (RIS 268505).

E. Erfpacht (€ 0,2 miljoen verhoging RGB)

Het betreft erfpachtinkomsten en uitgaven uit voorgaande jaren die respectievelijk ten gunste en ten laste van de grondexploitaties komen. Per saldo gaat het om een bedrag van € 0,2 miljoen voordelig. Gelet op het meerjarige historische karakter is dit voordeel via Resultaat Grondbedrijf toegevoegd aan de RGB.

F. Uitkering OCWV (€ 11,3 miljoen verhoging RGB)

De Vinex-wijk Wateringse Veld is ontwikkeld in een PPS-constructie met Bouwfonds (OCWV). De OCWV heeft een positieve grondexploitatie. Een deel van de winst is in 2013 genomen. Daarnaast kunnen een aantal uitsluitend aan de gemeente toekomstige bedragen uit de exploitatie van de OCWV vrijvallen. In totaal ontvangt de gemeente nu € 11,3 miljoen. In de begroting was reeds rekening gehouden met € 11,0 miljoen. De geraamde uitkering is rechtstreeks toegevoegd aan de RGB, het meerdere van € 0,3 miljoen wordt via bestedingsvoorstel toegevoegd aan de RGB.

G. Verkoop panden WOM Stationsbuurt (€ 0,1 miljoen verhoging RGB)

In 2013 is een aantal panden verkocht binnen de WOM Stationsbuurt. De meeropbrengst op die panden wordt via bestedingsvoorstel toegevoegd aan de RGB.

H. Vrijval kwaliteitsfonds OBL (€ 0,1 miljoen verhoging RGB)

Dit betreft een voordeel op het kwaliteitsfonds bij de participatie waar de gemeente in het verleden middelen aan heeft toegevoegd. Via afzonderlijk bestedingsvoordeel wordt dit voordeel toegevoegd aan de RGB.

I. Voorziening risico Harnaschpolder (€ 2,4 miljoen verlaging RGB)

De gemeente heeft bij de jaarrekening een eigen inschatting gemaakt van de door het industrieschap benoemde risico's, en is tot de conclusie gekomen dat een deel van de risico's een grote kans van voorkomen heeft, zodat hier een voorziening voor getroffen moet worden. Daarom wordt bij deze jaarrekening € 2,4 miljoen gedoteerd aan de voorziening risico's Harnaschpolder, wat derhalve tot een nadeel leidt.

Bandbreedte benodigd weerstandsvermogen

De Reserve Grondbedrijf vormt het aanwezig weerstandsvermogen. De stand van de RGB is in de jaarrekening 2012 vastgesteld op € 47,1 miljoen. De stand van de RGB bedraagt € 54,6 mln. in de jaarrekening 2013 (per 1-1-2014 na resultaatsverdeling).

In de Meerjaren Prognose Grondexploitaties 2013 (MPG) is een risicoanalyse uitgevoerd voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen. Voor de algemene risico's is een markt- en beleidsanalyse uitgevoerd. Voor de projectspecifieke risico's is een scan uitgevoerd op de operationele grondexploitaties en Haagse deelnemingen aan de hand van de elementen tijd, geld en inhoud.

Bij de MPG 2013 (over de cijfers per 1-1-2013) is becijferd dat de bandbreedte van het benodigd weerstandsvermogen in 2013 ligt tussen de € 22,4 miljoen en € 32,0 miljoen. Ook is een vijfjaarsprognose gegeven van de ontwikkelingen van het benodigde en aanwezige weerstandsvermogen. De toereikendheid van het aanwezig tot het benodigd weerstandsvermogen moet in een meerjarig perspectief worden gezien.

In het komende jaar wordt de MPG 2014 wordt opgesteld (als onderdeel van Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling 2015) op basis van de 1-1-2014 stand. De nieuwe bandbreedte van het benodigd weerstandsvermogen wordt geconfronteerd met de stand van de RGB per 1-1-2014 en de vijfjaarsprognose RGB. Eventuele besluitvorming naar aanleiding van deze confrontatie wordt meegenomen in het IpSO 2015.

4.7 Verbonden partijen

Deze paragraaf gaat in op de partijen waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij tevens een financieel belang heeft. Onder bestuurlijke relatie wordt verstaan: een zetel in het bestuur en/of stemrecht. Van een financieel belang is sprake als de gemeente middelen aan de verbonden partij ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van die partij, of wanneer financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de gemeente. De gemeente kent verschillende soorten verbonden partijen: deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen, publiek private samenwerkingsverbanden, stichtingen en coöperaties.

De paragraaf sluit af met een tabel “verbonden partijen”. Per verbonden partij is de vestigingsplaats, openbaar belang, nominaal belang, aandeel %, eigen vermogen, intrinsieke waarde, vreemd vermogen, resultaat en dividend 2013 toegelicht.

Deelnemingen

Eneco N.V.

Programma:	22 Financiën
Doel:	Op betrouwbare, veilige en maatschappelijke verantwoorde wijze leveren van energie en daaraan gerelateerde producten aan particuliere en zakelijke klanten.
Betrokkenen:	De aandeelhouders van de structuurvennootschap Eneco Holding N.V. zijn ca. 55 gemeenten in Zuid-Holland, Friesland, Noord-Brabant en Noord-Holland. De gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen Eneco. Rotterdam heeft ruim 31% en Dordrecht zo'n 9% van de aandelen Eneco in bezit.
Vestigingsplaats:	Rotterdam
Openbaar belang:	Stroomvoorziening
Bestuurlijk belang:	de wethouder Financiën en Stadsbeheer vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Financieel belang:	De waardering van de aandelen is opgenomen tegen verkrijgingsprijs van € 22,7 mln. De aandelen vertegenwoordigen een nominale waarde van € 82,3 mln. In 2013 is € 19,3 miljoen aan dividend ontvangen.
Ontwikkelingen:	Op grond van wetgeving stelt de Rijksoverheid dat er een splitsing moet worden aangebracht tussen het netwerkbedrijf en het leverings- en productiebedrijf. Eneco is nog ongesplitst. In 2013 heeft de Advocaat-Generaal in zijn zogenoemde conclusie, een advies aan de rechters van het Hof van Justitie in Luxemburg uitgebracht: “De Splitsingswet is niet strijdig met Europese verdragen”. De Splitsingswet heeft een absoluut karakter. Het privatiseringsverbod valt onder het eigendomsrecht van het Europese verdrag over de werking van de Europese Unie. Het absolute verbod op privatisering van distributienetbeheerders valt onder een uitzonderingsbepaling van het genoemde verdrag, en dus is het verbod verenigbaar met het Europees recht. De conclusie/het advies van de Advocaat-Generaal is een belangrijke stap in het splitsingsdossier. De volgende is de officiële beantwoording van de gestelde vragen door de rechters van het Hof van Justitie, waarschijnlijk over een paar maanden. Die beantwoording kan afwijken van de conclusie van de Advocaat-Generaal. Daarna neemt de Hoge Raad

vermoedelijk nog een paar maanden om met de gegeven antwoorden tot een eindvonnis te komen over de Wet onafhankelijk netbeheer. Eneco is met de aandeelhouders in gesprek over de toekomst van het aandeelhouderschap. Momenteel is het wettelijk gezien niet mogelijk om de aandelen van een ongesplitst energiebedrijf openbaar te verkopen.

HTM Beheer B.V. (was tot 15 oktober 2013 HTM Personenvervoer N.V.)

Programma:	22 Financiën
Doel:	Beheermaatschappij van HTM Personenvervoer N.V. en HTM Railinfra B.V. Tevens beheerder van het OV-investeringsfonds wat met samenwerking tussen HTM en NS in 2013 tot stand is gekomen.
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het faciliteren van openbaar vervoer in de regio Haaglanden.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Financiën en Stadsbeheer vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Financieel belang:	De gemeente heeft 100% van de aandelen HTM Beheer in handen. HTM Beheer is op haar beurt 100% eigenaar van HTM Railinfra B.V. en 51 % eigenaar van HTM Personenvervoer N.V. De gemeente staat garant voor het gehele vreemd vermogen van HTM Railinfra en heeft ook leningen en garanties verstrekt aan HTM Personenvervoer N.V. voor de financiering van voertuigen.
Ontwikkelingen:	Over 2012 behaalde HTM Personenvervoer een resultaat van € 12,511 mln. De helft hiervan is in 2013 uitgekeerd aan de gemeente als dividend. Dit is conform de toen geldende dividendafspraken. Op 15 oktober 2013 is de samenwerking tussen gemeente en NS inzake NS bekrachtigd. De gemeente heeft de aandelen HTM Personenvervoer N.V. toen overgedragen aan HTM Beheer B.V. Vervolgens is 49% van de aandelen HTM Beheer B.V. overgegaan naar NS-dochter Abellio tegen betaling van € 30 mln. Ook is afgesproken dat het overgrote deel van het dividend wat de komende jaren wordt verwacht, zal worden toegevoegd aan een investeringsfonds bij HTM Beheer B.V. Tevens zijn afspraken gemaakt over een investeringsagenda voor de komende jaren van totaal € 65 mln. met investeringen in het OV in de regio Haaglanden. Met de samenwerking met NS/Abellio beoogt de gemeente HTM klaar te maken voor toekomstige ontwikkelingen, waarvan de belangrijkste is om de railconcessie Haaglanden voor de periode 2016-2026 binnen te halen. Op 13 maart 2014 is een hoofdlijnenakkoord gesloten tussen Stadsgewest Haaglanden en HTM voor inbesteding van de railconcessie 2016-2026 door het stadsgewest aan HTM Personenvervoer NV. Daarmee is een belangrijke stap gezet richting het binnenhalen van de railconcessie.

N.V. ADO Den Haag

Programma:	22 Financiën
Doel:	De vennootschap heeft ten doel de bevordering van het betaald voetbal in de regio Haaglanden in de zin van de reglementen van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond in de ruimste zin des woords en voorts al hetgeen met het

	vorenstaande rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.
Betrokkenen:	H.P. Beheer B.V., de Vereniging HFC ADO Den Haag en de Gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het bewaken van de financiële gezondheid van de belangrijkste gebruiker van het gemeentelijke stadion.
Bestuurlijk belang:	De wethouder Jeugd, Welzijn en Sport vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.
Financieel belang:	De gemeente heeft 1 prioriteitsaandeel in handen met een nominale waarde van € 1,65. De gemeente Den Haag heeft een prioriteitsaandeel in ADO, op basis waarvan het onder meer de bevoegdheid heeft tot het vaststellen van de begroting en het jaarplan sociaal maatschappelijke activiteiten van ADO. Tevens heeft de gemeente de bevoegdheid een commissaris voor te dragen. De afspraken hierover zijn nader uitgewerkt en vastgelegd in een Memorandum of Understanding 2. Het financieel belang is niet gewijzigd in 2013.
Ontwikkelingen:	In de eerste helft van 2013 kwam ADO enkele maanden in categorie 1 van de KNVB indeling van betaald voetbal organisaties. Dat wil zeggen dat de KNVB de financiële situatie als 'onvoldoende' bestempelde. Als gevolg van het beleid van de directie en van transferinkomsten keerde ADO halverwege 2013 weer terug in categorie 2 (voldoende).

ADO behaalde over het seizoen 2012-2013 voor de tweede achtereenvolgende keer een positief resultaat in de jaarrekening (€ 0,738 mln.). Dit resultaat is toegevoegd aan het eigen vermogen van de club, wat daarmee bijna weer positief is. Daarmee nam ADO in 2013 een stap in de richting van een financieel gezonde club.

In het najaar van 2013 werd de grasmat in het stadion vervangen door kunstgras. ADO heeft met de komst van kunstgras de mogelijkheid haar activiteiten meer te concentreren in het Kyocerastadion, dat biedt voordelen voor de exploitatie.

Dunea N.V.

Programma:	22 Financiën
Doel:	Voorzien in de behoefte van drinkwater en industriewater van zowel binnen het distributiegebied, als buiten het distributiegebied. Daarbij moet Dunea voldoen aan de eisen van verantwoord natuurbeheer van het toevertrouwde duingebied met de inachtneming van de eisen van een verantwoorde waterwinning. Tevens beheert Dunea andere onderdelen van de waterketen zoals riolering en afvalwaterzuivering zowel binnen als buiten het distributiegebied.
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag (39,87%), de voormalige EWR-gemeenten (waaronder Leiden) en een aantal kleinere gemeenten uit de Vlietstreek (o.a. Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk zijn aandeelhouder van N.V. Dunea. De aandeelhouders zijn overeengekomen dat periodiek, zo mogelijk één

maal per vijf jaar, zal worden nagegaan of de verdeling van de geplaatste aandelen in het kapitaal van Dunea overeenstemt met de verhouding van de inwonertallen van de gemeenten. Een herverdeling van het geplaatste aandelenkapitaal naar rato van de inwonertallen heeft plaats gevonden per 1 januari 2012. Voor de gemeente Den Haag betekent dit dat het aandelenbelang is gestegen van 39,35 procent naar 39,87 procent.

Vestigingsplaats:	Voorburg.
Openbaar belang:	Drinkwatervoorziening.
Bestuurlijk belang:	Gemeente Den Haag heeft conform de statuten recht op één plaats in de Raad van Commissarissen. De heer W. Stolte is door Den Haag herbenoemd als Voorzitter van de Raad van Commissarissen. Het aandeelhouderschap van N.V. Dunea is in handen van wethouder Financiën en Stadsbeheer.
Financieel belang:	Conform de statuten keert Dunea geen dividend uit.
Ontwikkelingen:	De Drinkwaterwet is vanaf 1 juli 2011 van kracht samen met het Drinkwaterbesluit (een AMvB) en vier ministeriële regelingen. De meeste zaken die hierin geregeld zijn betreffen weinig nieuws en zetten het beleid van de afgelopen jaren voort: eigendom van drinkwaterbedrijven alleen bij Nederlandse overheidslichamen, een wettelijk verplichte prestatievergelijking (benchmarking), toezicht door de inspectie van Infrastructuur en Milieu, maximering van de vermogenskosten, controletaak ten aanzien van installaties van verbruikers (o.a. legionella) en een zorgvuldig afsluitingsbeleid. Een toevoeging in het Drinkwaterbesluit is dat in bepaalde omstandigheden de minister dan wel de inspecteur advies kan vragen aan de Nederlandse Mededingingsautoriteit. Op grond van deze ministeriële regeling heeft de NMa de minister geadviseerd om de WACC voor 2012 en 2013 op 6% vast te stellen, en de maximale hoogte van de solvabiliteit op 70% bepaald. Dunea blijft met een solvabiliteit die de komende jaren schommelt rond 30% ruimschoots onder het vastgestelde maximum.

N.V. Haagsche Milieu Services (HMS)

Programma:	22 Financiën
Doel:	Een efficiënte en op een kwalitatief hoogwaardig resultaat gerichte uitvoering van reinigingstaken. Deze reinigingstaken zijn het gevolg van of houden verband met publieke regelgeving evenals op contractuele basis in het algemeen belang. Onder deze reinigingstaken worden verstaan: a) inzameling, overslag en het transport binnen het grondgebied van de gemeente Den Haag; b) verlening van andere diensten op het gebied van reiniging en het verrichten van aanvullende activiteiten. Dit alles dient te gebeuren op basis van afgestemde bedrijfsvoering en tegen structureel zo laag mogelijke kosten.
Betrokkenen:	De dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag is opdrachtgever van de NV. Tevens is de algemeen directeur van de dienst Stadsbeheer, technisch voorzitter van de aandeelhoudersvergadering.
Vestigingsplaats:	Den Haag.

Openbaar belang:	Afvalinzameling en –verwerking.
Financieel belang:	De gemeente Den Haag is 100% aandeelhouder en in het bezit van het enige prioriteitsaandeel. De gemeente deelt voor 50% in de winst van de NV. De overige 50% gaat naar Van Gansewinkel N.V. (voorheen N.V. AVR Van Gansewinkel). Indien de N.V. verlies maakt dan wordt dit volledig gedragen door Van Gansewinkel N.V.
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap van N.V. HMS is in handen van de wethouder Financiën en Stadsbeheer.
Ontwikkelingen:	Het aantal Ondergrondse Afvalcontainers (ORAC's) is in 2013 fors toegenomen. De invoering van ORAC's is succesvol. Het resultaat op straat is duidelijk zichtbaar, de straten zien er, doordat er geen losse zakken meer worden aangeboden, veel schoner en netter uit. De verbeterde governance door het instellen van een Raad van Commissarissen draagt positief bij aan het in beeld houden en beperken van de ondernemingsrisico's. In 2013 zijn pogingen ondernomen om de gemeentelijke veegdienst te integreren in N.V. HMS. De gemeente heeft na bestudering besloten dit niet te doen.

United Fish Auctions N.V. (UFA)

Programma:	22 Financiën
Doel:	Het oorspronkelijke doel was het in stand houden en exploiteren van de visafslag Scheveningen. Begin 2000 zijn de visafslag Scheveningen, visafslag Stellendam en de visafslag Colijnsplaat gefuseerd. Door de fusie en de daarbij behorende positieve synergetische effecten, worden de belangen van de Scheveningse haven beter gediend.
Betrokkenen:	Naast de gemeente Den Haag zijn ook de gemeenten Goedereede en Noord-Beveland aandeelhouders van de N.V. United Fish Auctions.
Vestigingsplaats:	Stellendam.
Openbaar belang:	Instandhouding Visafslag Scheveningen.
Financieel belang:	De gemeente Den Haag is in het bezit van 34% van de gewone aandelen UFA. Daarnaast heeft Den Haag, net zoals de gemeente Goedereede één prioriteitsaandeel. Deze prioriteitsaandelen dienen ervoor om te waarborgen, dat beide gemeenten een gelijke invloed op de UFA hebben en alle belangrijke besluiten alleen met instemming van beide prioriteitsaandeelhouders kunnen worden genomen. De UFA heeft 3% cumulatief preferente aandelen, waarvan de gemeente Den Haag 34% in haar bezit heeft. Door deze aandelenstructuur zijn de financiële belangen die de gemeente Den Haag in de visafslag Scheveningen had, bij de fusie gehandhaafd.
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap van de NV UFA is in handen van de wethouder Financiën en Stadsbeheer. Van de vijf leden van de Raad van Commissarissen, worden er twee benoemd op bindende voordracht van de gemeente Den Haag. Het betreft hier echter geen leden van het college van B&W.
Ontwikkelingen:	De visafslag Scheveningen blijft de 3e visafslag van Nederland in marktaandeel. Ondanks het vertrek van een aantal kotters in 2012 blijft de aanvoer en omzet op peil, onder andere doordat dankzij de vernieuwing in de visserij en het toepassen van innovatief vistuig de omzet per kotter is gestegen.

N.V. Stadsherstel Den Haag en Omgeving

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	Het behouden en restaureren van monumentale panden. Na bouwkundig herstel vindt functieherstel plaats door het monument een passende bestemming te geven. De gerestaureerde panden worden door Stadsherstel marktconform verhuurd en in een enkel geval verkocht. Daarnaast behoort de bevordering van monumentenzorg in het algemeen tot de doelstellingen.
Betrokkenen:	Gemeente(n), banken, verzekeringsbedrijven, institutionele beleggers en bouwbedrijven.
Vestigingsplaats:	Den Haag.
Openbaar belang :	Behouden en restaureren van monumentale panden
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap van Stadsherstel is in handen van wethouder Stadsontwikkeling, Volkshuisvesting en Integratie. Namens de gemeente Den Haag is de heer Ambachtsheer lid van de Raad van Commissarissen.
Financieel belang:	De gemeente Den Haag heeft 23,17% van de aandelen.
Ontwikkelingen:	In 2013 is de verhuurdersheffing ingevoerd. In het eerste jaar is de heffing nog beperkt van omvang, maar vanaf 2014 zal het om een substantieel bedrag gaan dat in de komende jaren verder zal oplopen. Stadsherstel merkt dat in verband met de crisis de vraag naar met name bedrijfsruimte, kantoorruimte en grotere appartementen verder afneemt. Hierdoor neemt de leegstand in de portefeuille toe. In het kader van de subsidieregeling instandhouding monumenten is de AOM-status (aangewezen organisatie voor monumentenbehoud afgelopen jaar komen te vervallen. Hiervoor in de plaats is de POM-status gekomen (professionele organisatie voor monumenten-behoud). Voor verkrijging van deze status, welke bepaalde voorkeursrechten verleend voor wat betreft het verkrijgen van rijkssubsidie, moet de aanvrager aan strengere eisen voldoen. Ook Stadsherstel den Haag moet deze status aanvragen.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

Programma:	22 Financiën
Doel:	De Bank Nederlandse Gemeenten is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De strategie van de bank is gericht op het behouden van substantiële marktaandeelen in het Nederlands maatschappelijk domein en het handhaven van een excellente kredietwaardigheid (Triple A). Daarnaast streeft zij naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders. De BNG biedt financiële diensten op maat, zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering en elektronisch bankieren. Daarnaast neemt zij deel aan projecten in de vorm van publiek private samenwerking (PPS).
Betrokkenen:	Overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector).
Vestigingsplaats:	Den Haag.
Openbaar belang:	Bank voor de publieke sector.

Bestuurlijk belang:	de wethouder Financiën en Stadsbeheer vertegenwoordigd Den Haag als aandeelhouder.
Financieel belang:	De bank is een structuurvennootschap. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap. De gemeente Den Haag bezit 1.275.456 aandelen (2,3% van het totaal). Aangezien de aandeelhouders van de bank alle zijn, is de BNG vanzelfsprekend onderdeel van de publieke sector.
Ontwikkeling:	Sinds 1 januari 2011 hanteert de BNG de afspraken die gemaakt zijn in het BASEL III akkoord. Eén van de belangrijkste eisen uit het akkoord is het aanhouden van een hoger minimumbedrag aan eigen vermogen. De BNG zal hierdoor in de periode tot en met 2018 een aanzienlijk bedrag aan extra kapitaal moeten aantrekken. Gegeven het beperkte aantal aandeelhouders (Nederlandse overheden) zal het extra kapitaal voor een zeer groot deel uit de inhouding van de winst moeten komen. In de toekomst zal rekening gehouden moeten worden met lagere dividenduitkeringen.

N.V. Zuid Hollands Investeringsfonds (ZIF)

Programma:	12 Economie
Betrokkenen:	Naast de gemeente Den Haag zijn de gemeente Delft en een groot aantal Zuid-Hollandse Rabobanken aandeelhouder in het ZIF.
Vestigingsplaats:	Rijswijk
Openbaar belang:	Participeren in startende bedrijven in Zuid-Holland
Bestuurlijk belang:	De gemeente levert geen lid van de raad van commissarissen. De gemeente is als aandeelhouder ambtelijk vertegenwoordigd op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang:	De aandelen ZIF zijn verworven voor € 453.780 euro. Hiermee heeft de gemeente circa 13% van de aandelen.
Ontwikkelingen:	Het proces van liquidatie van het ZIF is recentelijk afgerond. De vennootschap is beëindigd. Na de administratieve afhandeling van het besluit van de aandeelhouders te stoppen, zijn de resterende financiële middelen uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Zuidvleugel BV

Programma:	12 Economie
Betrokkenen:	Naast de gemeente Den Haag zijn de gemeentes Rotterdam, Delft, Leiden en Westland, het Ministerie van Economische Zaken, de provincie Zuid-Holland, de TU Delft Holding B.V., Libertatis Ergo Holding B.V., Erasmus MC en het Academisch Ziekenhuis Leiden.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.
Bestuurlijk belang:	De gemeente is als aandeelhouder ambtelijk vertegenwoordigd op de jaarlijkse vergadering van aandeelhouders.

Ontwikkelingen: In oktober 2013 is de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Zuidvleugel BV opgericht, en per januari 2014 actief onder de naam InnovationQuarter (afgekort: IQ). IQ is inmiddels gevestigd in het WTC in Den Haag en heeft tot doel de economische ontwikkeling van Zuid-Holland te stimuleren. Hiertoe zal de ROM drie activiteiten verrichten: het acquireren van internationale bedrijven, het stimuleren van innovatie in het bedrijfsleven en het nemen van participaties in snelgroeiende en innovatie ondernemingen (om hen hiermee van werkkapitaal te voorzien waarmee de verdere groei kan worden gefinancierd). Deze activiteiten zijn vooral gericht op de sectoren: Cleantech, Life Sciences en Security. In IQ nemen overheden (Rijk, provincie en gemeenten), universiteiten en academische ziekenhuis deel. Den Haag heeft een eenmalige storting van € 500.000 euro in het Participatiefonds gedaan. Hiermee is Den Haag houder van 1,8 procent van de aandelen in IQ.

World Trade Center BV (WTC)

Programma: 12 Economie
Doel: Het ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer. Tevens houdt de B.V. de WTC-licentie
Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in WTC Den Haag BV.
Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer.
Bestuurlijk belang: De gemeente is enig aandeelhouder.
Financieel belang: Behalve de eerste kapitaalstorting van € 18.000 is er geen financieel belang.
Ontwikkelingen: De gemeente is eigenaar van de WTC licentie. De WTC licentie is ondergebracht in een Beheer BV. In de BV zelf vinden geen activiteiten plaats, de BV bevat enkel de licentie voor het dragen van de titel World Trade Center. Het college heeft besloten als eigenaar van de licentie deze licentie zelf te behouden en te gaan leasen via tussenkomst van een Stichting aan een marktpartij. De gemeente heeft met Bouwinvest en de Stichting WTC The Hague de lease overeenkomsten (sub-licentie en een sub-sub-licentieovereenkomst) opgesteld en getekend. De sub-licentie is door de gemeente verleend aan de Stichting WTC The Hague, die deze sub-licentie via een sub-sub-licentie door heeft verleend aan de vastgoedeigenaar Bouwinvest. Op 7 juni 2012 is het World Trade Center The Hague officieel en feestelijk geopend.

The Hague Trains Holding BV

Programma: 17 Verkeer
Doel: Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten
Betrokkenen: De gemeente Den Haag is enig aandeelhouder in The Hague Trains Holding B.V.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten.

Bestuurlijk belang: De gemeente is enig aandeelhouder.

Financieel belang: Behalve de eerste kapitaalstorting van €1,- is er geen financieel belang.

Ontwikkelingen: In december 2012 werd bekend dat Den Haag geen directe internationale HSL-treinverbinding naar Brussel zou krijgen. Eerder was al bekend geworden dat de Beneluxtrein, die Den Haag jarenlang verbond met Brussel, Den Haag niet meer zou aandoen. The Hague Train Holdings B.V. (hierna: THTH) is opgericht ten behoeve van de totstandkoming van een intercityverbinding Den Haag – Brussel. THTH zal zelf geen treindienst gaan exploiteren.

THTH heeft op 20 juni (samen met de gemeente Den Haag) een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Arriva. Op 27 september 2013 heeft de staatssecretaris het alternatief voor de FYRA bekend gemaakt. In deze plannen is vermeld dat de oude Benelux verbinding zal worden hersteld en dat er in een later stadium ook een Benelux-plus komt via Breda. Er wordt gebruik gemaakt van het gedateerde Beneluxtrein materieel, station Den Haag CS wordt niet aangedaan en de reistijd is suboptimaal. THTH gaat door met haar plannen voor het "in de markt zetten" van een treindienst Den Haag en Brussel.

OCW Panden BV/CV

Programma: 22 Financiën

Doel: De CV en BV zijn in liquidatie. De gemeente heeft in 2004 panden met een maatschappelijk doel van de NV's Woningbeheer en Stedelijk Belang overgenomen. Omdat deze panden niet in de bestaande gemeentelijke structuren ingepast konden worden is besloten om de panden tijdelijk in een CV met als behorend vennoot een BV onder te brengen. Eind 2007 na renovatie van een gedeelte van de panden en inventarisatie van alle panden zijn de panden aan OCW verkocht.

Betrokkenen: de aandeelhouder van de BV en belanghebbende van de CV is de gemeente Den Haag. Directeur OCW en een medewerker van OCW zijn (onbezoldigd) respectievelijk directeur van de CV en BV

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: De vennoten van een CV mogen geen beheersdaden verrichten. Hiervoor is een BV in het leven geroepen.

Bestuurlijk belang: de wethouder Financiën en Stadsbeheer vertegenwoordigt Den Haag als aandeelhouder.

Financieel belang: De CV en BV zijn in liquidatie.

Ontwikkelingen: OCW-Panden CV en de beheerder OCW-Panden BV zijn beiden 100 % van de gemeente Den Haag. Het geplaatst aandelenkapitaal van de BV bedraagt € 18.000. In 2013 zijn de jaarrekeningen t/m 2012 opgemaakt en gecontroleerd, door de Gemeentelijke Accountantsdienst. Voor alle jaren is een goedkeurende verklaring

afgegeven en zijn er geen opmerkingen geplaatst. In 2014 zal nog een jaarrekening over 2013 worden opgemaakt. Tevens zal worden voorgesteld om decharge aan de directieleden en ontslag te verlenen. Het vermoedelijk positief banksaldo wat zal worden afgerekend bedraagt circa € 230.000.

Als tijdelijke maatregel zijn panden van de NV Stedelijk Belang en Woningbeheer NV in de CV gebracht, teneinde de belangen van doelgroepen van de gemeente te waarborgen. Te denken valt aan ateliers voor kunstenaars, blijf-van-mijn-lijf huizen, opvang dak- en thuislozen, begeleid wonen. De panden zijn terug geleverd aan de gemeente. De CV en BV zijn in liquidatie.

De vennoten van een CV mogen geen beheersdaden verrichten. Hiervoor is een BV in het leven geroepen.

WOM Den Haag Zuidwest

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	De bevordering van stedelijke herstructurering en de uitvoering van het herstructureringsplan in het gebied Den Haag Zuidwest in de gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	De bevordering van stedelijke herstructurering en de uitvoering van het herstructureringsplan in het gebied Den Haag Zuidwest in de gemeente Den Haag. Onder stedelijke herstructurering in voormelde zin wordt onder meer begrepen – doch daartoe niet beperkt – het aanpassen van de binnenstedelijke woningvoorraad, alsmede het verbeteren van de sociale en economische infrastructuur door – onder meer – het slopen van onroerende zaken en andere werken, het bouwrijp maken van grond, het bouwen en renoveren van woningen en het aanpassen van de verdere woonomgeving;
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag en Stichting Vestia
Bestuurlijk belang:	nog niet bekend, de WOM is nog in oprichting
Financieel belang:	Gemeente Den Haag heeft een belang van 40%
Ontwikkelingen:	Eind 2011 is Vestia in financieel zwaar weer terecht gekomen. De volle omvang van het debacle werd begin 2012 duidelijk. Via de wethouder SVI heeft het college de Commissie Ruimte nauw betrokken bij de ontwikkelingen in het Vestia-dossier. Op 27 november 2012 heeft het college de gemeenteraad geïnformeerd over de Intentieovereenkomst die de gemeente en Vestia zijn aangegaan (RM 2012.257, RIS 254466). In deze overeenkomst hebben partijen de intentie uitgesproken om - onder de in die overeenkomst opgenomen voorwaarden - te komen tot een raamovereenkomst waarin afspraken worden gemaakt over een vijftal dossiers: de herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van prestatieafspraken, de verkoop van woningen, de afwikkeling van projecten en overige zaken. Het college heeft de raad in de gelegenheid gesteld wensen en bedenkingen kenbaar te maken ten aanzien van de Intentieovereenkomst welke vervolgens deel uit zouden maken van de onderhandelingen om te komen tot een raamovereenkomst. De Raad heeft op 23 januari 2013 de wensen en bedenkingen vastgesteld (RIS 256182). Het college is

tot overeenstemming gekomen met Vestia. En in 2013 is de WOM Den Haag Zuidwest opgericht.

N.V. Woningbeheer (geliquideerd)

Programma:	22 Financiën
Doel:	Het beheer danwel verkoop van de panden conform het besluit van de Gemeente in december 2004.
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Verbetering en behoud vastgoed.
Financieel belang:	De gemeente bezat 100% van de aandelen van N.V. Woningbeheer. In 2013 is de onderneming geliquideerd. Per 31 december 2013 is er geen belang meer in Woningbeheer.
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap is in handen van de wethouder Stadsontwikkeling, Volkshuisvesting en Integratie.
Ontwikkelingen:	Liquidatie van Woningbeheer N.V. heeft in 2013 plaatsgevonden. De gemeente heeft in 2013 € 1 mln. aan dividend ontvangen.

Gemeenschappelijke regelingen

Stadsgewest Haaglanden 1995

Programma:	4 Openbare Orde en Veiligheid
Doel:	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.
Betrokkenen:	gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.
Bestuurlijk belang:	Het stadsgewest Haaglanden vindt zijn wettelijke basis in hoofdstuk 5 van de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR-plus). Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur is opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. In het dagelijks bestuur neemt een lid van het college van Den Haag deel. In het algemeen bestuur wordt deelgenomen door 26 Haagse leden.
Financieel belang:	De totale uitgaven van Haaglanden over 2013 zijn (in de ontwerpbegroting Haaglanden 2013) geraamd op circa € 480 mln. De inkomsten van Haaglanden bestaan grotendeels uit rijksbijdragen voor regionale taken, zoals openbaar vervoer, infrastructuur etc. (de BDU), en enkele provinciale bijdragen en subsidies. Via de gemeentelijke bijdragen worden hoofdzakelijk de algemene bestuurskosten en de instandhouding van de ambtelijke organisatie van Haaglanden gedekt, alsmede het regionale Groenfonds. De verdeling van die bijdragen vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gerelateerd aan het aantal inwoners. Het gaat hier om een relatief gering deel van de totale inkomsten: in totaal dragen de gemeenten via de 3

soorten bijdragen ca. € 16,6 mln. bij. Dit zijn: de algemene bijdrage per inwoner in de bestuurskosten, de bijdrage in het regionaal Groenfonds en de gemeentelijke bijdrage in het Mobiliteitsfonds. Voor Den Haag bedraagt de algemene bijdrage per inwoner in 2013 € 5,46, is de geraamde bijdrage aan het regionaal Groenfonds (ten laste van het programma Leefomgeving) 1 euro per inwoner en is de bijdrage in het Mobiliteitsfonds vastgesteld op € 8,67 per inwoner. Alles bijeen gaat het voor Den Haag in 2013 om € 2,75 mln. aan algemene bijdrage, iets meer dan € 1 mln. voor het Groenfonds en om ca. € 4,4 mln. voor het Mobiliteitsfonds.

Ontwikkelingen:

Op 17 juni 2013 is d het Wetsvoorstel Wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen en enkele andere wetten in verband met de afschaffing van de plusregio's aangeboden aan de Tweede Kamer. Het Wetsvoorstel maakt een einde aan de verplichte samenwerking in de acht plusregio's. De meest waarschijnlijke datum voor de inwerkingtreding van het wetsvoorstel is 1 januari 2015. In het door het kabinet ingediende wetsvoorstel wordt de weg vrijgemaakt voor een vervoerregio voor de Metropoolregio Rotterdam en Den Haag (MRDH) en wordt het mogelijk gemaakt om met de Vervoersautoriteit van start te gaan. De gemeenten in de Metropoolregio hebben besloten om de huidige WGR-plussamenwerkingsverbanden op te heffen. Voor het stadsgewest Haaglanden wordt gestreefd naar beëindiging per 1 januari 2015. De medewerkers van Haaglanden die niet overgaan naar de MRDH, respectievelijk de MRDH/VA, zullen volgens een bepaalde verdeelsleutel (op basis inwoneraantal) uiterlijk per 1 januari 2015 worden geplaatst in een vaste aanstelling bij de deelnemende gemeenten. Er wordt naar gestreefd om de personele frictiekosten per 1-1-2015 tot nul te reduceren.

Veiligheidsregio Haaglanden

Programma:	4 Openbare Orde en Veiligheid
Doel:	Het bevorderen van goede samenwerking tussen de hulpdiensten, gemeenten en andere partners in de regio op het gebied van crisisbeheersing.
Betrokkenen:	De besturen van de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	De veiligheidsregio Haaglanden is het orgaan voor fysieke veiligheid, rampenbestrijding en crisisbeheersing in de regio Haaglanden. Deze organisatie omvat de brandweertzorg, geneeskundige hulpverlening en de gemeenschappelijke meldkamer. Alle activiteiten richten zich op het vergroten van veiligheid van de Haaglandse bevolking en de bezoekers van de regio.
Bestuurlijk belang:	Het voorzitterschap van het dagelijks en algemeen bestuur is opgedragen aan de burgemeester van Den Haag. Tijdens crises en rampen die de gemeentelijke grenzen overschrijden kan de burgemeester van Den Haag besluiten als voorzitter van de veiligheidsregio het opperbevel naar zich toe te trekken.
Financieel belang:	De bijdrage van de gemeente Den Haag aan de Veiligheidsregio Haaglanden voor de taken Brandweer en Rampenbestrijding en Strandveiligheid is voor 2013 begroot op € 38,819 mln. Dit is inclusief de bijdrage vanuit de dienst DSO, voor advisering in het kader van bouwvergunningen. Daarnaast is er budget beschikbaar (€ 5,015 mln.) ter dekking van de kosten voor de FLO-regelingen, de FPU+ en de

ziektekostenregeling gepensioneerden voor oud-medewerkers van de Haagse Brandweer en voor vernieuwing van brandkranen.

Ontwikkelingen: Per 1 oktober 2010 is de Brandweer van de gemeente Den Haag formeel opgegaan in de veiligheidsregio Haaglanden (VRH). De VRH zorgt voor onder meer de voorzieningen voor de (regionale) brandweertaken. De Brandweer is de afgelopen jaren met een bezuiniging geconfronteerd die de komende jaren wordt doorgevoerd. De aanpak van deze bezuiniging is in 2012 vervat in het visiedocument 'Op koers' die een strategische koerswijziging inhoudt. In 2013 is dit proces verder uitgewerkt in onder meer het document 'Overstag' waarin de nieuwe structuur voor de brandweerorganisatie in Haaglanden is opgenomen. Een structuurverandering die moet leiden tot één regionale, flexibele brandweerorganisatie waarin met minder leidinggevenden en meer meewerkende voormannen/-vrouwen wordt gestuurd op maatschappelijk rendement in plaats van op input. Een regionale en vernieuwde brandweerorganisatie die met ingang van 2015 ook goedkoper is.

Omgevingsdienst Haaglanden

Programma: 20 Milieu en Duurzaamheid

Doel: De Omgevingsdienst Haaglanden is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied en de specialistische advisering op het gebied van milieu en RO voor de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland.

Betrokkenen: De gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer en de Provincie Zuid-Holland.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Bescherming van mens en natuur tegen schade; uitvoering van vergunningsverlening, toezicht en handhaving milieu.

Bestuurlijk belang: Het dagelijks bestuur bestaat uit 5 leden waarvan 1 wethouder uit de gemeente Den Haag. Het algemeen bestuur bestaat in totaal uit 13 leden waarvan 2 wethouders uit Den Haag.

Financieel belang: De gemeente Den Haag heeft voor 27% stembelang in het Algemeen bestuur. Hiermee heeft de gemeente Den Haag een financieel belang van 27% in de eventuele exploitatie tekorten of overschotten.

Ontwikkelingen: Op 30 augustus 2012 is de Gemeenschappelijke Regeling (GR) in werking getreden en het bestuur ingesteld. Hiermee is de ODH formeel gestart. De organisatie is op 1 januari 2013 gefaseerd van start gegaan en sinds 1 april 2013 volledig ingericht. Het jaar 2013 was een opstartjaar, dat werd gekenmerkt door een grote dynamiek en de nodige improvisaties in de bedrijfsvoering en taakuitvoering. Het jaar 2014 wordt het eerste volle jaar waarin de ODH op een normale manier operationeel zal zijn.

Harnaschpolder (Delft, Midden-Delfland)

Programma:	12 Economie
Doel:	Het ontwikkelen van 80 ha. bruto bedrijventerrein voor standaard en hoogwaardige bedrijven. Harnaschpolder vervult een belangrijke functies voor Haagse uit te plaatsen bedrijven uit de te herstructureren of transformeren (binnen)stedelijke bedrijventerreinen. Het ontwikkelen van het in de gemeente Midden-Delfland gelegen (toekomstige) bedrijventerreinen Harnaschpolder. De hoofdactiviteiten om dit te realiseren bestaan uit de verwerving van gronden, het bouw- en woonrijp maken hiervan en de uitgifte van deze gronden aan bedrijven.
Betrokkenen:	De gemeenten Den Haag, Midden-Delfland en Delft.
Vestigingsplaats:	Midden-Delfland
Openbaar belang:	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen
Bestuurlijk belang:	Het algemeen bestuur telt negen leden (drie leden per gemeente). Op dit moment zijn de Haagse leden van het algemeen bestuur afkomstig uit het college. Voor Midden-Delfland zijn deze leden op dit moment nog afkomstig uit de raad. Het dagelijks bestuur bestaat uit drie leden, waarvan elke gemeente één lid benoemt. De leden zijn wethouders.
Financieel belang:	Den Haag participeert risicodragend in de grondexploitatie. Indien het saldo van de grondexploitatie tussen €0 en € 5,44 mln. positief of negatief bedraagt dan wordt het resultaat gelijk verdeeld tussen de drie deelnemende gemeenten. Als het saldo lager is dan € 5,44 mln. negatief of groter dan € 5,44 mln. positief dan betaalt c.q. ontvangt Den Haag 65% over het bedrag onder c.q. boven deze grens.
Ontwikkelingen:	Sinds 1 januari 2014 is de gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder gewijzigd en is Delft uitgetreden. Met Midden-Delfland is overeengekomen dat de gemeenschappelijke regeling Harnaschpolder in gewijzigde vorm wordt voortgezet. De looptijd van gewijzigde regeling is gelijk aan de laatste uitgifte van het bedrijvenschap. In totaal ligt er nog een uitgifte-opgaaf van circa 42 hectare. De overeengekomen risicoverdeling is Den Haag 85% en Midden-Delfland 15%. De (nog niet definitief vastgestelde) grondexploitatie 2013 komt uit op een negatief saldo van € 15,2 miljoen, waarin al rekening is gehouden met de storting van de afkoopsom door Delft. Het grote verschil ten opzichte van 2012 heeft verschillende oorzaken. Veruit de belangrijkste zijn: Afwaardering grondprijzen naar marktconform niveau en schade door de aanleg van de hoogspanningsverbinding TenneT 380 kV. Op basis van de grondexploitatie 2013 en deze nieuwe risicoverdeling betekent dit een Haags aandeel in het tekort van €12,9 miljoen. Het Haagse aandeel in het gewogen risicoprofiel bedraagt circa € 4,3 miljoen.

Industrieschap Plaspoelpolder (IPP) (Rijswijk)

Programma	12 Economie
Doel:	Ontwikkeling van de bedrijventerreinen Hoornwijck, Wateringse Veld en Ypenburg deelplan 21. Herstructurering Landtong (Plaspoelpolder), revitalisering Plaspoelpolder. Broekpolder bevindt zich in de beheerfase.
Betrokkenen:	De gemeenten Den Haag en Rijswijk.

Bestuurlijk belang:	Het dagelijks bestuur bestaat uit vier leden, waarvan twee wethouders uit Den Haag. Het algemeen bestuur telt zes leden, waarvan drie wethouders uit Den Haag.
Financieel belang:	Positieve of negatieve eindsaldi op de grondexploitaties worden gelijk verdeeld tussen de twee gemeenten.
Ontwikkelingen:	<p>Het afgelopen jaar heeft zich gekenmerkt met de verdere uitwerking en uitvoering van deels nieuwe werkvelden van het Industrieschap. Zo heeft het industrieschap in het proces om te komen tot de oprichting van Businesspark Haaglanden opgetreden als adviseur, financier en facilitator. Het businesspark Haaglanden is feestelijk gelanceerd op 2 juli 2013. Achterliggend doel van de oprichting is het behoud en het creëren van werkgelegenheid voor de regio. Bij deze opgave heeft het Industrieschap ook een inhoudelijk belang, nl. de stimulering van de nog uit te geven gronden in Wateringse Veld, waar nog enkele kavels te koop zijn, en op de Landtong (Harbour Village) in de Plaspoelpolder.</p> <p>De activiteiten op bedrijventerrein Ypenburg zullen in 2014 worden beëindigd. Door operationalisering van een aparte vastgoedexploitatie voor Helix Businesspark op 1 juli 2013, is de grondexploitatie Ypenburg eind 2013 met een licht positief saldo afgesloten.</p> <p>Ook de herstructurering en het duurzaam beheer op de locaties Zichtenburg, Kerketuinen, Dekkershoek (ZKD) en de Plaspoelpolder werpen haar vruchten af. In 2013 is met bijdrage van het IPP gestart met het verder opknappen van de infrastructuur in het gebied ZKD en wordt het actieplan voor Dekkershoek uitgevoerd. In de Plaspoelpolder is met deelname van het IPP het convenant ondertekend om te komen tot de start van een integraal overleg tussen eigenaren (Urbanisator), de bedrijvenvereniging BBR, de gemeente Rijswijk en het IPP. Dit platform staat in het teken van de promotie en revitalisering van de Plaspoelpolder, hetgeen door bundeling van belangen en kennis tot resultaat moet leiden.</p> <p>De risico's voor het IPP spitsen zich toe op de nog uit te geven gronden op het terrein Harbour village in de Plaspoelpolder, de vastgoedexploitatie van Helix businesspark in Ypenburg en de uitgifte van de N-Kavel in relatie tot de realisatie en de planning van de Rotterdamsebaan.</p>

Publiek Private Samenwerking

Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld

Programma:	18 Wonen
Doel:	De grondexploitatie Wateringseveld OCWV is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige planontwikkeling en kwaliteitsbewaking, de verwerving, het bodemonderzoek, de sanering en het bouw- en woonrijp maken.
Betrokkenen:	De gemeente Den Haag en Bouwfonds MAB Ontwikkeling CVG. De gemeente Den Haag participeert voor 50% in de besluitvorming van de CV. De gemeente participeert voor 50% in Wateringseveld Beheer BV (de beherend vennoot van de CV, die voor 2% participeert in de CV) en is 100% eigenaar van Participatiemaatschappij Wateringseveld I BV, die voor 49% participeert in de CV. Wateringseveld Beheer BV kent geen Raad van commissarissen, maar een

Stuurgroep Wateringse Veld, waarin Bouwfonds en de gemeente Den Haag zitting hebben.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Commanditair vennoot in Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (49%)

Financieel belang: De gemeente Den Haag participeert voor 50% in de risico's.

Ontwikkelingen: In 2013 is de resterende ontwikkelopgave geïnventariseerd. De conclusie is dat een voortbestaan in afgeslankte vorm het beste voor het afronden van de inrichting van het openbare gebied, afhandeling van claims en bemensing van drie nog niet nader uitgewerkte projecten. De overige kavels zijn door de gemeente en Bouwfonds afgenomen. De OCWV heeft een positieve grondexploitatie. Eind 2013 heeft winstuitkering aan de gemeente plaats gevonden. De OCWV in afgeslankte vorm zal de lopende dossiers en werkzaamheden afhandelen. c.q. in uitvoering nemen.

Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL)

Programma: 19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling

Doel: Het voeren van de grondexploitatie voor de VINEX-locatie Leidschenveen. Het OBL is verantwoordelijk voor de stedenbouwkundige planontwikkeling, sanering, verwerven en het bouw- en woonrijp maken.

Betrokkenen: De gemeente Den Haag, de ontwikkelaars BPL (o.a. Heijmans Trebbe), AM Wonen, Bouwfonds en BAM vastgoed zijn bij het OBL betrokken. De gemeente participeert voor 50% in Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer BV (de beherend vennoot van Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen CV, BV participeert voor 2% in de CV) en is 100% eigenaar van BV Participatiemaatschappij 's-Gravenhage, die voor 49% participeert in de CV. Zo heeft de gemeente voor 50% zeggenschap in de CV.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: Realisatie van de VINEX wijk Leidschenveen

Bestuurlijk belang: Het bestuur van Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer BV staat onder toezicht van een Raad van commissarissen van vijf personen. De voorzitter en twee commissarissen worden geleverd door de gemeente Den Haag.

Financieel belang: Den Haag deelt voor 50% in het grondexploitatie-risico.

Ontwikkelingen: Eind 2013 hebben de participerende partijen binnen de OBL overeenstemming bereikt over de uitgangspunten en randvoorwaarden waaronder liquidatie van OBL in 2014 kan plaats vinden. Het liquidatiekader en het voortzetten van de financiering van het OBL voor 2014 is geaccordeerd door het College. Uitgangspunt is dat de OBL de resterende gronden per 1 juli 2014 levert aan de participanten en de onderneming per 31 december 2014 volledig geliquideerd kan worden.

Winkelpanden Den Haag B.V. / C.V.

Programma: 19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling

Doel: Het beheer van een aantal voormalige panden van N.V. Woningbeheer. De CV is eigenaar van 127 verhuurbare winkelunits en is een uitvoeringsinstrument van het gemeentelijk beleid voor de ontwikkeling en branchering van de winkelstraten.

Betrokkenen:	De gemeente Den Haag en Staedion (was Stedelijk Belang NV, gemeente heeft aandelen in 2008 verkocht aan Staedion)
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	De exploitatie van winkelpanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk detailhandelsbeleid
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap van Winkelpanden Den Haag is in handen van de wethouder SWE.
Financieel belang:	De gemeente participeert voor 49% in Winkelpanden Den Haag CV; hiernaast participeert Winkelpanden Den Haag BV, waarvan Den Haag 50% van de aandelen heeft, voor 2% in de CV. De gemeente heeft een doorslaggevende stem in de besluitvorming rond branchering, huurprijzen en de vervreemding van winkelpanden.
Ontwikkelingen:	Eind 2012 heeft Staedion aangegeven de structuur van de drie vastgoed CV's waarin de gemeente en Staedion samen participeren (WOM, Winkelpanden en Starterspanden) te willen vereenvoudigen. De gemeentelijke vennoot staat hier welwillend tegenover en sinds begin 2013 wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om te komen tot een vereenvoudiging van de structuur van deze vastgoed CV's. In 2013 is verder gewerkt aan de voorbereidingen om het funderingsherstel en de renovatiewerkzaamheden aan het pand aan de Boekhorststraat 101 aan te pakken, in samenwerking met de WOM. De werkzaamheden zullen eind 2013 aanvangen. Daarnaast vinden op dit moment nog kleinere werkzaamheden plaats in een aantal panden aan de Paul Krugerlaan. Verder vinden vooral werkzaamheden plaats in het kader van de in 2012 opgestelde meerjaren onderhoudsplannen.

Het winkelcentrum De Bazar heeft de afgelopen jaren te maken met toenemende leegstand en verloedering. Begin 2013 heeft Winkelpanden het besluit genomen om alle huurovereenkomsten met de zittende huurders in de Bazar te beëindigen en De Bazar te herontwikkelen. Op dit moment zijn reeds een groot aantal huurcontracten opgezegd en de verwachting is dat uiterlijk in september 2014 alle units leeg en ontruimd door de huurders zijn opgeleverd. Winkelpanden is momenteel met diverse partijen in overleg over de toekomstige invulling van De Bazar. Winkelpanden Den Haag hanteert voorts een selectief verhuurbeleid voor haar (bedrijfs)panden en zoekt daarbij afstemming met de gemeente. In 2013 zijn er geen panden verkocht of aankocht.

Starterspanden Den Haag B.V. / C.V.

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	Het beheer van een aantal voormalige panden van N.V. Woningbeheer. De CV is een uitvoeringsinstrument van de gemeente voor de huisvesting van startende ondernemingen
Betrokkenen:	De gemeente Den Haag en Staedion (was Stedelijk Belang NV, gemeente heeft aandelen in 2008 verkocht aan Staedion)
Vestigingsplaats:	Den Haag

Openbaar belang:	De exploitatie van starterspanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid
Bestuurlijk belang:	Het aandeelhouderschap van Starterspanden Den Haag is in handen van wethouder SWE.
Financieel belang:	De gemeente participeert direct voor 89% in Starterspanden Den Haag CV; Starterspanden Den Haag BV, waarvan Den Haag voor 99% eigenaar is, participeert voor 9% in de CV.
Ontwikkelingen:	Eind 2012 heeft Staedion aangegeven de structuur van de drie vastgoed CV's waarin de gemeente en Staedion samen participeren (WOM, Winkelpanden en Starterspanden) te willen vereenvoudigen. De gemeentelijke vennoot staat hier welwillend tegenover en sinds begin 2013 wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om te komen tot een vereenvoudiging van de structuur van deze vastgoed CV's.

Met name de leegstand in het pand De Schilde aan de Televisiestraat 2-4 is al enkele jaren structureel hoog. In 2013 heeft Starterspanden een subsidie gekregen van de gemeente Den Haag om het pand De Schilde aan de Televisiestraat 2-4 een nieuwe impuls te geven. Deze subsidie is bedoeld om de veiligheid in en om het pand te verbeteren en het gebouw op de kaart te zetten. Doordat het pand ook een aantal bouwkundige gebreken heeft wordt met de gemeente Den Haag gesproken over verruiming van de subsidievoorwaarden. Daarnaast vindt er op dit moment op verzoek van de gemeente Den Haag een tender plaats voor het realiseren van "Stadslandbouw" op een aantal verdiepingen in De Schilde. Het is de bedoeling dat op basis van deze tender eind 2013 met één of meer partijen overeenstemming bereikt wordt over de inrichting van twee verdiepingen van De Schilde voor stadslandbouw.

WOM. Stationsbuurt - Oude Centrum B.V. / C.V.

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	Op 5 juli 2007 is door de raad het voorstel van het college inzake Ontwikkelingskader WOM Stationsbuurt-Oude Centrum als herstructureringsplan conform art.7, eerste lid van de Wet Stedelijke Vernieuwing vastgesteld. De WOM is belast met de uitvoering van dit herstructureringsplan. In het beleidskader van de WOM zijn de volgende doelstellingen geformuleerd: <ul style="list-style-type: none"> a. onderhoud en herontwikkeling van locaties; b. leefbaarheid en veiligheid in het gebied verbeteren; c. ondersteunen van bestaande beleidsinitiatieven en het stimuleren van de creatieve sector en de economische bedrijvigheid. De WOM wil deze generieke doelstelling bereiken door: <ul style="list-style-type: none"> - vastgoed te verwerven, ontwikkelen en exploiteren; - er op toe te zien dat het verhuurde vastgoed in overeenstemming met de huurovereenkomst in gebruik is en dat er geen sprake is van illegale activiteiten; - samenwerkingsverbanden aan te gaan met derde partijen om over te gaan tot (gedeeltelijke) herontwikkeling van het gebied

Betrokkenen:	Gemeente Den Haag en Staedion (via NV Stedelijk Belang)
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar belang:	Bevorderen van de stedelijke herstructurering in het gebied Stationsbuurt - Oude Centrum Den Haag
Bestuurlijk belang:	<p>De directie van WOM BV bestaat uit twee personen op voordracht van de Gemeente Den Haag (de heer Th.J.M. Houdijk) en vereniging Staedion. De AvA bestaat uit drie leden, één lid namens de Gemeente Den Haag (de heer H.J. Neeft), één lid namens NV Stedelijk Belang en één lid namens Staedion.</p> <p>Het bestuur WOM CV berust bij de beherend vennoot (WOM BV). De stille vennoten en de beherend vennoot zijn vertegenwoordigd in de Raad van Vennoten. NV Stedelijk Belang, Staedion en WOM BV zijn vertegenwoordigd door de bevoegde statutaire bestuurders. De Gemeente Den Haag wordt vertegenwoordigd door de Algemeen Directeur van de Dienst Stedelijke Ontwikkeling, de heer L. Kok.</p> <p>De gemeente bezit 49,5% van de aandelen in de WOM BV, die voor 10% participeert in de CV. Tevens participeert de gemeente voor 43% (zeggenschap) direct in de CV.</p>
Financieel belang:	Het aandeel van de gemeente in het commanditair kapitaal en de reserves van de CV is 7,37%.
Ontwikkelingen:	<p>Eind 2012 heeft Staedion aangegeven de structuur van de drie vastgoed CV's waarin de gemeente en Staedion samen participeren (WOM, Winkelpanden en Starterspanden) te willen vereenvoudigen. De gemeentelijke vennoot staat hier welwillend tegenover en sinds begin 2013 wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om te komen tot een vereenvoudiging van de structuur van deze vastgoed CV's. In dat kader wordt een nieuw businessplan voor de WOM opgesteld, inclusief financiële meerjaren prognose. Het nieuwe businessplan zal voorgelegd worden aan het College. In 2011 heeft de WOM een uitvoeringsovereenkomst met de gemeente Den Haag afgesloten voor de herontwikkeling van 10 prioriteitspanden. Op 23 mei 2013 heeft de oplevering plaatsgevonden van het laatste project (Zuidwal/Paviljoensgracht) dat deel uitmaakte van deze 10 prioriteitspanden. Daarnaast zijn er nog 10 zogenaamde prioriteitspanden waarvoor geen uitvoeringsovereenkomst met de gemeente is gesloten. Van deze 10 projecten wordt op dit moment door de WOM gewerkt aan 8. Eén pand is in 2013 verkocht aan een particuliere ontwikkelaar en voor een ander pand zijn nog geen concrete plannen. Verder is de WOM in april 2013 gestart met de bouw van 11 appartementen op de hoek van de Hoefkade en Wolterbeekstraat. Dit project zal eind 2013 opgeleverd worden. Daarnaast heeft de WOM in 2013 drie panden aangekocht waarvan één pand van de gemeente Den Haag. Voor deze panden werkt de WOM momenteel plannen uit. Tenslotte heeft de WOM voor al haar vastgoed meerjaren-onderhoudsplanningen opgesteld. Doel ervan is om ervoor te zorgen dat het onderhoudsniveau van de panden ook in de toekomst op peil blijft.</p> <p>Doordat de WOM niet alleen jaarlijks een begroting opstelt, maar ook jaarlijks de Financiële Meerjaren Prognose 2008 tot en met 2017 actualiseert wordt snel inzicht verkregen in de gevolgen van veranderende financiële of vastgoedmarkt</p>

omstandigheden op de cumulatieve resultaten van de WOM tot en met 2017. De financiële risico's voor de gemeente zijn beperkt tot de kapitaalbreng in de WOM CV.

Het grootste risico is gelegen in de waardeontwikkeling van het onroerend goed zowel in ontwikkeling en in realisatie als ook de waardeontwikkeling van panden in exploitatie. De panden zijn verzekerd en leveren (toekomstige) huuropbrengsten op.

Grondexploitatie maatschappij Vroondaal BV/CV – Vroondaal GEM

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	Het realiseren van 800-1.000 woningen (luxe villawijk), deels in particulier opdrachtgeverschap. Het voeren van de grondexploitatie Vroondaal. Het verkrijgen van het economische eigendom van de gronden in het exploitatiegebied, de productie van bouwrijpe kavels in het exploitatiegebied, de verkoop van kavels aan particulieren en het aanleggen van de (hoofd)infrastructuur en het overige openbaar gebied.
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag, Bouwfonds Ontwikkeling BV (dochter van RABO Vastgoed) en Synchron BV, voorheen Johan Matser projectontwikkeling.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein
Bestuurlijk belang:	De directie van de GEM wordt aangestuurd door een Raad van Commissarissen, de aandeelhouders en de vennoten. Den Haag levert twee commissarissen. In totaal worden vier commissarissen benoemd.
Financieel belang:	De gemeente participeert voor 100% in de Participatiemaatschappij Vroondaal BV en voor 50% in de Grondexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer BV. De Participatiemaatschappij participeert voor 48% en de Beheer BV participeert voor 4% in de Grondexploitatie maatschappij Vroondaal CV. In totaal deelt de gemeente dus voor 50% in het grondexploitatie risico van de CV. Hiernaast financiert de gemeente de PPS voor maximaal € 160 mln. (bij start: € 120 mln.) doch hier staan ook zekerheden tegenover.
Ontwikkelingen:	Het woningbouwprogramma is als gevolg van de crisis op de woningmarkt verbreed. Dat neemt niet weg dat het doel een luxe villawijk te realiseren blijft gehandhaafd. Het blijft bij uitstek een locatie voor (collectief) particulier opdrachtgeverschap, naast de kleinschalige projectmatige ontwikkeling door de participanten Bouwfonds Ontwikkeling BV en Synchron BV

Hiernaast financiert de gemeente de PPS voor maximaal € 160 miljoen (bij start: € 120 miljoen) doch hier staan ook zekerheden tegenover. Het Stedenbouwkundig Plan en een nieuwe grondexploitatie is op 12 februari 2013 door het college van Burgemeester en Wethouders vastgesteld. De raadscommissie Ruimte is van dit besluit in kennis gesteld. En heeft dit op 28 maart besproken.

De GEM is verantwoordelijk voor het opstellen van een uitwerkingskader. De participanten maken een verkavelingsplan. De 1e tranche gronduitgifte ten behoeve van kleinschalige projectmatige ontwikkeling zal eind 2014 plaats vinden.

Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal BV/CV – Vroondaal VEM Doel

Programma:	19 Ruimtelijke Ordening en gebiedsontwikkeling
Doel:	Het projectmatig ontwikkelen van woningen. Dat wil zeggen het voor eigen rekening en risico zorg dragen voor de ontwikkeling en realisatie van vastgoedprojecten en de verkoop hiervan aan derden. Minimaal 30% en maximaal 70% van het totale programma van Vroondaal, zijnde 800 - 1.000 woningen zal projectmatig worden ontwikkeld door de OMV. Dit betreft zowel appartementen als tweekappers en vrijstaande woningen.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroondaal /Madestein
Betrokkenen:	Gemeente Den Haag, Bouwfonds Ontwikkeling BV (dochter van RABO Vastgoed) en Synchroon BV, voorheen Johan Matser projectontwikkeling.
Bestuurlijk belang:	De directie van de VEM wordt aangestuurd door een Raad van Commissarissen, de aandeelhouders en de vennoten. Den Haag levert twee commissarissen, in totaal worden drie commissarissen benoemd.
Financieel belang:	De gemeente participeert voor 100% in de Participatie Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal BV en voor 50% in de Vastgoedexploitatie maatschappij Vroondaal Beheer BV. De Participatie Ontwikkelingsmaatschappij participeert voor 48% en de Beheer BV participeert voor 4% in de Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal CV. In totaal deelt de gemeente dus voor 50% in het grondexploitatierisico van de CV.
Ontwikkelingen:	De hierboven beschreven nieuwe visie op de ontwikkeling van Vroondaal heeft een toename van het aantal projectmatig te bouwen woningen tot gevolg. Echter om concurrentie te bevorderen wordt de projectmatige realisatie van woningen voor 50% opgedragen aan de ontwikkelaars die participeren in de VEM. Voor het andere deel worden andere ontwikkelende partijen gezocht.

Haagsche Hitte /Aardwarmte BV/CV

Programma:	20 Milieu & Duurzaamheid.
Doel:	De aanleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk en andere daaraan gerelateerde voorzieningen waarmee aardwarmte wordt benut ten behoeve van warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond de gemeente Den Haag.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	Aanleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk tbv de warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond Den Haag
Betrokkenen:	Naast de gemeente Den Haag zijn Vestia, Staedion, Haagwonen, ENECO en E.ON (via tussen-BV's) ieder voor 1/6 deel aandeelhouder.
Bestuurlijk belang:	De directie van Haagse Hitte BV wordt gevormd door dhr. H. Harms. De directie van VOF Aardwarmte Den Haag bestaat uit twee personen en staat onder toezicht van de stuurgroep Geothermie. De stuurgroep Geothermie bestaat uit 6 personen

zijnde de directeuren van de deelnemende BV's. Namens de gemeente Den Haag is dit Haagse Hitte BV. Namens de gemeente heeft de wethouder Bouwen & Wonen zitting in de AvA.

Financieel belang: Het in te brengen kapitaal door de gemeente bedraagt € 2,5 mln.

Ontwikkelingen: Voor deelneming Aardwarmte Den Haag was de verwachting dat deze in 2013 rendement zou opleveren. Uitgangspunt was de volgens een garantielijst overeengekomen aansluiting van 3770 corporatie-woningen. Vertragingen in de bouw leiden volgens de afspraken tot uitstel in de betaling van de aansluitbijdrage van maximaal 1 jaar t.o.v. de planning conform de garantielijst. In 2012 is duidelijk geworden dat aanvullende investeringen nodig zijn om het project operationeel te krijgen en het project sterk te leiden heeft onder de achterblijvende aansluiting van woningen. Dit heeft geleid tot liquiditeitsproblemen bij de VOF waarvoor aan vennoten een lening is gevraagd (voor Den Haag € 0,66 mln.). Voorts blijkt dat de financiële positie (en vooruitzichten) voor de corporaties verslechterd is en zij niet meer (mogen/willen) investeren in projecten zoals Aardwarmte Den Haag. Zij zijn in mei 2013 uit de VoF gestapt. Partijen zijn niet tot overeenstemming gekomen over vereffening van de schulden. Daarop is faillissement aangevraagd door Eneco en de gemeente Den Haag. Dit faillissement is uitgesproken op 27 augustus 2013. De curatoren onderzoeken in samenwerking met de gemeente Den Haag de mogelijkheden voor een doorstart.

Coöperaties

Coöperatie Wigo4it U.A.

Programma: Wigo4it is betrokken bij het merendeel van de dienstverlening van de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten en niet alleen op een specifiek programma.

Doel: Het doel van Wigo4it is om t.b.v. de sociale diensten van de G4 als 1 partij op te treden, om hergebruik, ontwikkeling en gezamenlijk beheer van ict-systemen mogelijk te maken. Deze samenwerking moet leiden tot een verbetering van de effectiviteit en doelmatigheid op het gebied van ICT. Verder heeft Wigo4it een belangrijke coördinerende en faciliterende rol bij intergemeentelijke communicatie- en overlegvormen.

Betrokkenen: De belangrijkste andere partijen in de deelneming zijn de Sociale Diensten van de gemeentes Amsterdam, Rotterdam en Utrecht.

Vestigingsplaats: Den Haag

Openbaar belang: "Wigo4it is opgericht om gezamenlijk gebruik, beheer en ontwikkeling van ict-systemen voor en door de sociale diensten van de vier grote steden mogelijk te maken. Wigo4it draagt, met een zakelijke en professionele klantbenadering, zorg voor de ict-facilitering van de primaire processen van de vier diensten. Verder draagt Wigo4it bij aan de coördinatie en afstemming tussen de G4. "

Bestuurlijk belang: De deelnemende gemeentes sluiten iedere aansprakelijkheid uit van Wigo4it, tenzij de schade het gevolg is van opzet of bewuste roekeloosheid van Wigo4it. Verder is Wigo4it beperkt aansprakelijk als zij ter zake van de schade van de deelnemende gemeente verhaal heeft op een derde. De aansprakelijkheid van Wigo4it is dan

bepikt tot het door Wigo4it daadwerkelijk ontvangen bedrag van het verhaal verminderd met de kosten ter zaken van het verhaal. Voor het overige zijn er geen specifieke afspraken gemaakt. Dit betekent dat er dus in ieder geval risico wordt gelopen over het geld dat gemeente Den Haag in Wigo4it heeft gestoken (deel startkapitaal á €25.000 en het aandeel van de gemeente Den Haag in de exploitatielasten van Wigo4it). De kosten die de gemeente Den Haag maakt voor Wigo4it, bestaan uit de jaarlijkse contributie en de verrekening van de bewezen diensten/producten die direct toe te wijzen zijn aan een gemeente. De jaarlijkse contributie wordt verrekend naar rato van het aantal WWB-ers per gemeente. Dit percentage lag voor de gemeente Den Haag in 2012 op 20%. Doordat de Algemeen directeur van de dienst SZW Den Haag bestuurslid is van Wigo4it, kan de Gemeente Den Haag invloed uitoefenen op het (financiële) beleid van de coöperatie. Verder heeft de wethouder SWE zitting in de ledenvergadering. Wigo4it is betrokken bij het merendeel van de dienstverlening van de dienst Sociale zaken en Werkgelegenheidsprojecten en niet alleen op een specifiek programma.

Financieel belang:

Kwantitatieve weergave en korte toelichting van de financiële bijdrage die Den Haag levert en wat het Den Haag oplevert. Dankzij de samenwerking binnen de G4 op het terrein van ICT worden kostenbesparingen gerealiseerd. Deze besparingen worden gerealiseerd uit o.a. de besparing op onderhouds- en beheerskosten omdat deze volledig gedeeld worden met andere gemeenten. Deze besparingen kunnen dan deels ingezet worden voor innovatieve projecten die de gemeente Den Haag anders niet zou kunnen financieren. De voordelen zijn niet direct toewijsbaar aan één programma, omdat de ICT-kosten door de dienst als geheel betaald zullen worden en achteraf via een verdeelsleutel naar de programma's belast zullen worden.

Ontwikkelingen:

Vanaf 2013 is gestart met het nieuwe besturingsmodel waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor de directeuren Uitvoering van de G4 waardoor de wensen vanuit business goed naar voren komen. In 2013 zijn belangrijke stappen gezet ten aanzien van een aantal wensen vanuit de G4. Belangrijkste resultaat was de eerste oplevering van het project Geautomatiseerde Afhandeling aanvragen Levensonderhoud (GALO). Daarnaast zijn in 2013 stappen gezet met de ontwikkeling van de Professional Portal. Hierbij wordt ingezet om een transitie te maken van een systeemgerichte omgeving waar de medewerker met veel verschillende applicaties moet werken naar een taakgerichte omgeving waar de medewerker met een specifiek scherm wordt ondersteund in de uit te voeren taken. Daarnaast is een belangrijk doel dat ook de klant zelf eenvoudige handelingen zelf kan verrichten. Ten aanzien van procesautomatisering en de ontwikkeling van professional Portal zijn belangrijke stappen gezet. Andere projecten zijn uitgesteld of nog niet afgerond. SZW heeft met de partij Wigo4it op hoofdlijnen het doel bereikt dat Wigo4it zorgdraagt voor beheer en ontwikkeling van informatiesystemen. Ten aanzien van de werking van systemen en het onderhoud is verbetering mogelijk.

Stichtingen

Stichting Werkbij

Programma:	8 Werk en Inkomen.
Doel:	Het doel van Stichting Werkbij is de ondersteuning van initiatieven van de gemeente Den Haag, gericht op het scheppen van (additionele) arbeids- en/of stageplaatsen.
Betrokkenen:	In art. 2, lid 3 van de statuten is bepaald dat „De stichting moet worden beschouwd als een eigen dienst van de gemeente den Haag. In dit verband moeten de bevoegdheden van de gemeente den Haag m.b.t. deze stichting worden uitgeoefend als ware het een eigen dienst.
Vestigingsplaats:	Den Haag
Openbaar belang:	De stichting is opgericht om namens de gemeente op te treden als werkgever voor Personen die zijn aangewezen op een baan met loonkostensubsidie. Daarnaast voert Stichting Werkbij de administratie voor loonkostensubsidies die aan overige werkgevers worden verstrekt.
Bestuurlijk belang:	Het bestuur van Stichting Werkbij bestaat uit drie directieleden van de dienst SZW, te weten: de Algemeen Directeur, zijn strategisch adviseur en de portefeuilledirecteur Werkgelegenheid. De jaarrekening van Stichting Werkbij wordt gecontroleerd door de Gemeentelijke Accountantsdienst en ter goedkeuring voorgelegd aan het College B&W van de gemeente Den Haag.
Financieel belang:	Kwantitatieve weergave en korte toelichting van de financiële bijdrage die Den Haag levert en wat het Den Haag oplevert. Stichting Werkbij zal de komende jaren alleen het sociaal plan m.b.t. de afbouw van de WIW- en ID-banen uitvoeren.
Ontwikkelingen:	In 2010 is besloten tot de beëindiging van de ID- en WIW-banen. In 2011 is inzet gepleegd om zoveel mogelijk personen met een ID-baan op een regulier dienstverband te plaatsen. Daarnaast is met de bonden een sociaal akkoord gesloten m.b.t. de beëindiging van de WIW-banen per 30 juni 2012. Werkbij zorgt voor de uitvoering van dit sociaal akkoord, waaronder het werkgeverschap voor een beperkt aantal personen.

Verbonden partijen

bedragen in €1.000

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%)		Eigen vermogen (gegevens 2012)		Vreemd vermogen (gegevens 2012)		Intrinsieke waarde	Resultaat 2012 (bedrijfsresultaat)		Dividend in 2013
				per 31-12-2013	per 31-12-2012	1-1	31-12	1-1	31-12		1-1	31-12	
Deelnemingen													
Eneco N.V.	Rotterdam	Stroomvoorziening	82.283	16,55%	16,55%	4.353.000	4.447.000	4.283.000	4.139.000	735.979	335.000	19.287	
HTM Beheer B.V.**	Den Haag	Openbaar Vervoer	42.091	100%	0%	0	0	555.686	543.564	93.007	12.511	6.255	
HTM Personenvervoer N.V.**	Den Haag	Openbaar Vervoer	0	0%	100,00%	86.732	93.007	11.324	9.325	0	738	0	
N.V. ADO Den Haag***	Den Haag	Voetbalclub	0	0%	0%	-1.190	-452	338.305	356.799	64.540	755	0	
Dunea N.V.****	Voorburg	Drinkwatervoorziening	7.859	39,87%	39,35%	161.121	161.876	13.708	13.560	454	4.004	4.004	
N.V. Haagse Milieu Services	Den Haag	Abvalinzameling en -verwerking	454	100%	100%	454	454	377	3.657	377	-159	0	
United Fish Auctions N.V.	Stellendam	Instandhouden Visafslag Scheveningen	1.202	34%	34%	1.084	1.109	10.479	10.527	4.044	825	110	
N.V. Stadsherstel Den Haag en Omgeving	Den Haag	Behouden en restaureren van monumentale panden	3.664	23,17%	23,17%	17.165	17.453	134.563.000	139.476.000	63.296	332.000	1.900	
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	Bank voor de publieke sector	3.189	2,3%	2,3%	1.897.000	2.752.000	18	18	0	0	0	
N.V.Zuid Hollands Investeringsfonds*	Rijswijk	Participeren in startende bedrijven in Zuid-Holland	0	0	0	1.480	0	0	0	0	0	0	
ROM Zuidvleugel BV	Den Haag	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiernaast het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.	500	2	0	0	0	0	0	0	0	0	
Participatiemaatschappij Zuidvleugel BV	Delft	Het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiernaast het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland en Nederland.					0	0	0	0	0	0	
World Trade Center BV	Den Haag	Ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een gebouwencomplex genaamd "World Trade Center Den Haag" bestemd voor bedrijven in internationale diensten, handels of goederenverkeer.	18	100	100	18	18	0	0	18	0	0	
The Hague Trains Holding BV	Den Haag	Het exploiteren en/of doen exploiteren van de spoorverbinding tussen (in ieder geval) Den Haag en Brussel waaronder mede begrepen wordt het aanvragen van capaciteit ten behoeve van de voorgenomen exploitatie en het sluiten van de ter zake benodigde overeenkomsten.	0	100	0	0	0	0	0	0	0	0	
OCW Panden CV	Den Haag	Als tijdelijke maatregel zijn panden van de NV Stedelijk Belang en Woningbeheer NV in de CV gebracht, teneinde de belangen van doelgroepen van de gemeente te waarborgen. Te denken valt aan ateliers voor kunstenaars, blijf-van-mijn-tijd huizen, opvang dak- en thuislozen, begeleid wonen. De panden zijn teruggeleverd aan de gemeente. De CV en BV zijn in liquidatie.	10	100,00%	100,00%								
OCW Panden BV	Den Haag	De vermogen van een CV mogen geen beheersdaaden verrichten. Hiervoor is een BV in het leven geroepen.	18	100,00%	100,00%								
WOM Den Haag Zuidwest	Den Haag	Herstructurering van Den Haag Zuidwest middels de oprichting van een Wijkontwikkelingsmaatschappij, de voortzetting van presstatiepraktijken, de verkoop van woningen, afwikkeling van projecten en overige zaken.	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	
N.V. Woningbeheer (geïndiceerd)*****	Den Haag	Verbetering en behoud vastgoed	0	0%	0%	2.355	2.354	218	102	2.354	0	1.000	

* N.V.Zuid Hollands Investeringsfonds is in 2013 geïndiceerd, er is geen jaarrekening over 2012 meer opgemaakt.

** Op 15 oktober 2013 zijn de aandelen HTM Personenvervoer N.V. overgedragen aan de nieuwe deelneming HTM Beheer B.V.

*** Betreft verslaggeving over het boekjaar 1 juli 2011 t/m 30 juni 2012. Het nominale belang betreft één prioriteitsaandeel ad. €1,65.

**** In 2013 heeft een herverdeling van het geplaatste aandelenkapitaal plaatsgevonden op basis van inwoneraantal. Voor de gemeente Den Haag betekent dit een stijging van het aandelenbelang van 0,22%.

In de jaarrekening 2012 zijn de aandeelpercentages afgerond opgenomen voor 40%. In deze tabel is het werkelijke aandeelpercentage vermeld. Hierdoor sluit de kolom aandeel 31-12-2012 niet aan met de jaarrekening 2012.

***** De cijfers in de kolom 31 december 2012 zijn gebaseerd op de vereffeningbalans per 30 juni 2012. Eind 2013 is Woningbeheer N.V. geïndiceerd. Het eigen vermogen is in 2013 uitgekeerd aan de gemeente Den Haag.

OCW-Panden CV en de beheerder OCW-Panden BV zijn beiden 100 % van de gemeente Den Haag. Het geplaatst aandelenkapitaal van de BV bedraagt €18.000. De directieleden (gemeentelijke ambtenaren) zijn onbezoldigd aangesteld. In 2013 zijn de jaarrekeningen t/m 2012 opgemaakt en gecontroleerd, door de Gemeentelijke Accountantsdienst. Voor alle jaren is een goedkeurende verklaring afgegeven en zijn er geen opmerkingen geplaatst. In 2014 zal nog een jaarrekening over 2013 worden opgemaakt. Hierna zal een samenvatting voor het College van B&W worden vervaardigd met een beschrijving van wat er allemaal over de jaren heen gebeurd is. Tevens zal worden voorgesteld om decharge aan de directieleden en onslag te verlenen. Het vermoedelijk positief banksaldo wat zal worden afgerekend bedraagt circa €230.000.

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%) per 31-12-2013	Aandeel (%) per 31-12-2012	Eigen vermogen (gegevens 2012)		Intrinsieke waarde	Vreemd vermogen (gegevens 2012)		Resultaat 2012 (bedrijfsresultaat)	Dividend in 2013
						1-1	31-12		1-1	31-12		
Gemeenschappelijke regelingen												
Stadsgevest Haaglanden 1995	Den Haag	Het behartigen van belangen met een regionaal karakter ten einde een evenwichtige en voorspoedige ontwikkeling in het gebied van de Haagse regio te bevorderen.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Veiligheidsregio Haaglanden	Den Haag	De veiligheidsregio Haaglanden is het orgaan voor fysieke veiligheid, rampenbestrijding en crisishandhaving in de regio Haaglanden. Deze organisatie omvat de brandweer, geneeskundige hulpverlening en de gemeenschappelijke meldkamer. Alle activiteiten richten zich op het vergroten van veiligheid van de Haaglandse bevolking en de bezoekers van de regio.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	Den Haag	De ODH is verantwoordelijk voor de vergunningverlening, toezicht en handhaving op milieugebied en de specialistische advisering op het gebied van milieu en RO voor de negen Haaglanden gemeenten en de provincie Zuid-Holland	-	-	-	1.575	-	-	-	-	1.575	-
Harnschpolder*	Midden Delfland	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen	33	33	-9.675	0	97.372	0	97.372	0	0	0
Industrieschap Plaspoelpolder (IPP)	Rijswijk	Het ontwikkelen en exploiteren van bedrijventerreinen	50	50	27.377	10.374	826	3.099	826	3.099	0	0
<i>* Jaarstukken Harnschpolder zijn nog niet vastgesteld vanwege onderhandelingen over/uitwerking van de nieuwe gemeenschappelijke regeling. De jaarstukken 2012 zullen definitief worden vastgesteld na overeenstemming van het financiële kader, hereen naar verwachting halverwege 2014 zal zijn.</i>												
Coöperaties												
Coöperatie Wigohit U.A.	Den Haag	Wigohit is opgericht om gezamenlijk gebruik, beheer en ontwikkeling van ICT-systemen voor en door de sociale diensten van de vier grote steden mogelijk te maken. Wigohit draagt, met een zakelijke en professionele klantbenadering, zorg voor de ICT-facilitering van de primaire processen van de vier diensten. Verder draagt Wigohit bij aan de coördinatie en afstemming tussen de CA.	n.v.t.	n.v.t.	9.110	6.646	3.349	2.278	3.349	5.089	2.463	n.v.t.
Stichtingen												
Stichting Werkbij *	Den Haag	Stichting Werkbij is opgericht om namens de gemeente op te treden als werkgever voor personen die zijn aangewezen op een baan met loonkostensubsidie. Daarnaast voert Stichting Werkbij de administratie voor loonkostensubsidies die aan overige werkgevers worden verstrekt.	n.v.t.	n.v.t.	964	984	2.581	984	4.822	20	20	n.v.t.
<i>* Jaarstukken 2012 nog niet definitief vastgesteld</i>												
Publiek-private samenwerking												
Participatiemaatschappij Wateringse Veld I B.V.	Den Haag	Commanditair vennoot in Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V. (49%)	18	100	8	6	14	6	14	-2	8.979	
Wateringse Veld Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Ontwikkelings combinatie Wateringse Veld C.V. (2%)	9	50	22	22	3	11	3	385	295	129
Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld C.V.	Den Haag	Realisatie van de VINEX wijk Wateringse Veld	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV									
Participatiemaatschappij 's-Gravenhage B.V.	Den Haag	Commanditair vennoot in Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (49%)	9	100	5	3	4	3	4	6	-2	0
Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Ontwikkelings bedrijf Leidschenveen C.V. (2%)	18	50	36	36	18	18	24.295	21.929	0	0
Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen C.V.	Den Haag	Realisatie van de VINEX wijk Leidschenveen	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV									
Winkelplanden Den Haag B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Winkelplanden Den Haag C.V.	657	50	120	114	57	25	24	24.331	21.964	0
Winkelplanden Den Haag C.V.	Den Haag	De exploitatie van winkelplanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk detailhandelsbeleid	10	49	23.169	22.665	11.106	2.009	1.958	2.009	-504	0

Naam verbonden partij	Vestigingsplaats	Openbaar belang	Nom. Belang	Aandeel (%)		Eigen vermogen (gegevens)		Intrinsieke waarde	Vreemd vermogen (gegevens)		Resultaat 2012 (bedrijfsresultaat)	Dividend in 2013
				per 31-12-2013	per 31-12-2012	1-1	31-12		1-1	31-12		
Starterspanden Den Haag B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van Starterspanden Den Haag C.V.	18	99	99	-148	-251	-249	158	257	-4	0
Starterspanden Den Haag C.V.	Den Haag	De exploitatie van starterspanden. De CV is onderdeel van het instrumentarium van de Gemeente Den Haag in het kader van de uitvoering van het gemeentelijk starters- en economisch beleid	10	89	89	4.960	3.896	3.467	3.024	3.001	-74	0
Wijkontwikkelingsmij. Stationsbuurt - Oude Centrum B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van WOM Stationshuurt - Oude Centrum Den Haag CV	9	49,5	49,5	-12	-21	-10	12	22	-9	0
Wijkontwikkelingsmij. Stationsbuurt-Oude Centrum Den Haag C.V.	Den Haag	Beworden van de stedelijke herstructurering in het gebied Stationshuurt/Oude Centrum Den Haag	1.570	43	43	42.702	40.934	17.602	1.882	2.048	-1.518	0
Participatie Maatschappij Vroonddaal B.V.	Den Haag	Commanditair vennoot in GEM Vroonddaal CV	18	100	100	10	8	8	2	4	-2	0
Grondexploitatie maatschappij Vroonddaal Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van GEM Vroonddaal CV	10	50	50	19	19	10	0	0	-0	0
Grondexploitatie Maatschappij Vroonddaal C.V.	Den Haag	Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroonddaal /Madestein	Gemeente Den Haag participeert niet direct in de CV									
Participatie Ontwikkelings Maatschappij Vroonddaal B.V.	Den Haag	Commanditair vennoot in GEM Vroonddaal CV	18	100	100	10	8	8	2	4	-2	0
Vasgoede exploitatie maatschappij Vroonddaal Beheer B.V.	Den Haag	Beherend vennoot van GEM Vroonddaal CV	10	50	50	20	19	10	7	7	-0	0
Vasgoede exploitatie Maatschappij Vroonddaal C.V.	Den Haag	Het gezamenlijk ontwikkelen en realiseren van het gebied Vroonddaal /Madestein	Gemeente Den Haag participeert niet direct in deze CV									
Haagsche Hitte B.V. *	Den Haag	Optreden als vennoot van Aardwarmte Den Haag vof (16,67%)	2.418	100	100	2.541		0	216			0
Aardwarmte Den Haag v.o.f. *	Den Haag	Anleg en exploitatie van een geothermiebron met distributienetwerk thv de warmtevoorziening aan woningen en andere afnemers in en rond Den Haag	Gemeente Den Haag participeert niet direct in deze vof									
* Aardwarmte Den Haag v.o.f. en Haagsche Hitte B.V. zijn in 2013 nihiliter verklaard.											1.775	0
Totaal											146.090	

De meeste financiële gegevens hebben betrekking op het boekjaar 2012. Bij de gemeentelijke jaarrekening van 2013 is de jaarrekening 2013 van deze entiteiten nog niet vastgesteld.

4.8 Krachtwijken

In 2007 is een ambitieus programma gestart waarin de gemeente Den Haag met haar partners in de wijken nauw samenwerkt om de achterstanden in de vier krachtwijken – Transvaal, Schilderswijk, Stationsbuurt /Rivierenbuurt en Zuidwest – weg te werken, dan wel te verkleinen. Binnen een termijn van tien jaar wordt gestreefd naar aanzienlijke verbeteringen in deze wijken.

Eind 2011 is de wijkaanpak een tweede fase ingegaan (RIS 181395.) De herprioritering binnen de vijf pijlers uit 2008 heeft geleid tot een aanscherping van de doelstelling van de Haagse wijkaanpak.

In grote lijnen hield de herprioritering in dat er in de tweede fase 15 miljoen euro werd ingezet voor urgente problemen in de wijken. De wijziging van speerpunten uit de eerste fase waarmee dit gepaard ging leidde tot de volgende vijf pijlers in de tweede fase:

1. Schoon en handhaving: de bewoners en bedrijven aan zet;
2. Jongeren en onderwijs: brede buurtschool programma (24/7);
3. Multiprobleemgezinnen: huis aan huis aan het werk;
4. Economie en werk: ruimte voor ondernemers en jongeren;
5. Leefbaar wonen: de Deal Schilderswijk.

De pijlers krijgen gestalte met een voortzetting van en intensivering op een deel van de lopende businesscases. Daarbij is er bijzondere aandacht voor de Schilderswijk.

In de tweede fase van de wijkaanpak is er een werkwijze ontwikkeld die zich kenmerkt door:

- Probleem/gebiedsgericht werken;
- In samenhang met andere beleidsvelden/multidisciplinair (aanjagen, verbinden: constateren en aansturen);
- Met bewoners (niet vrijblijvend, wederkerigheid).

Pijler 1 Schoon en handhaving: de bewoners en bedrijven aan zet

Een schone, hele en veilige leefomgeving is voor iedere bewoner een basisvoorwaarde voor een leefbare omgeving. In de Haagse aandachtswijken is het niveau schoon, heel en veilig lager dan het Haagse gemiddelde. Daarom is daar ook in 2013 flink op ingezet. Voor een schoner straatbeeld in de Schilderswijk worden ondergrondse restafvalcontainers (ORAC's) geplaatst. In Schilderswijk West zijn alle 182 geplande ORAC's gerealiseerd. In Schilderswijk Noord zijn 128 van 130 ORAC's gerealiseerd. In Schilderswijk Oost zijn dat er 97.

Er is eind 2013 een participatie-uitvoerder aangesteld die in korte tijd al 20 ORAC's ter adoptie heeft overgedragen aan bewoners. De participatie-uitvoerder komt zelf uit de wijk en heeft een uitgebreid netwerk van bewoners, ondernemers en (zelf-)organisaties. Stadswachten en medewerkers Openbare Ruimte hebben onjuist aangeboden huisvuil en bijplaatsingen van afval(zakken) bij ORAC's aangepakt.

Pijler 2 Jongeren en onderwijs: brede buurtschool programma (24/7)

De gemeentelijke ambitie om onderwijsprogramma's te verbreden heeft middels een stichting gestalte gekregen in de Stichting brede buurtschool Den Haag. In januari 2013 is deze stichting volledig operationeel geworden. De stichting ondersteunt brede buurtscholen in de gemeente Den Haag in hun duurzame ontwikkeling. De stichting adviseert en ondersteunt brede buurtscholen op het gebied van inhoud, organisatie en personeel, beheer en exploitatie huisvesting, het verbinden van partijen en het delen

van kennis. Er zijn meerdere scholen in de krachtwijken die zich ontwikkelen als brede buurtscholen. De brede buurtscholen zijn, mede door de impulsen uit het programma Krachtwijken, regulier ingebed in het gemeentelijke investeringsproces.

In de tweede fase van de wijkaanpak zijn ook middelen ingezet op het verbeteren van de zorgstructuur rond scholen. Waar mogelijk is aansluiting gezocht bij bestaande projecten en ontwikkelingen rondom de Centra voor Jeugd en Gezin, transitie jeugdzorg, passend onderwijs en regionalisering.

Met een tiental pilots is gezocht naar de beste manier voor het terugdringen van verzuim op school. In 2012 en 2013 zijn 10 pilots uitgevoerd op PO- en VO-scholen in Den Haag. De pilots onderzoeken op welke manier de JGZ vanuit het CJG en in samenwerking met de partners in het CJG de zorgstructuur op de scholen in de wijken van de wijkaanpak kan versterken. Daarbij toetsen ze welke aanpak leidt tot structureel kwalitatief betere dienstverlening van de JGZ namens het CJG aan de scholen. Er wordt waar mogelijk naar aansluiting gezocht bij al bestaande projecten, en de mogelijke ontwikkelingen rondom CJG, transitie jeugdzorg, passend onderwijs en regionalisering, die allemaal van invloed kunnen zijn op het project. Voortzetting van het project in 2014 vindt plaats onder de vlag van de Deal Schilderswijk. Daar waar reallocatie van middelen in 2014 aan de orde is, zal hier zoveel als mogelijk rekening mee gehouden worden bij het selecteren van de scholen. Resultaten van de pilots worden in het 1e kwartaal van 2014 bekend gemaakt.

In de Schilderswijk is het project 'ouders doen mee' van start gegaan. Ouders van basisschoolleerlingen krijgen hulp bij hun oriëntatie op de samenleving en te stijgen op participatieladder. Vier welzijnsorganisaties werken samen in deze aanpak die ervoor zorgt dat ouders (van kinderen op basisscholen) deelnemen aan gezamenlijke en individuele trajecten die zich richten op participatie, onderwijs, leren/werken en (vrijwilligers)werk.

Pijler 3 Multiprobleemgezinnen: huis aan huis aan het werk

De aanpak 'Huis aan Huis aan het Werk' richt zich op huishoudens met meerdere problemen (financiën, gezondheid, onderwijs, huisvesting) en die vaak moeite hebben om deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Dat geldt voor werk, school, sociale activiteiten en participatie in de buurt. Door hun problemen vinden ze geen aansluiting en dat kan leiden tot sociale en economische achterstand. In de tweede fase van de wijkaanpak ligt de nadruk op een integrale aanpak om uitkeringsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt meer te laten participeren. Participatie van ouders verhoogt ook de kans op economische zelfstandigheid van hun kinderen. Zo wordt de overdracht van armoede van generatie op generatie doorbroken.

Eind 2013 betrof het project 'Huis aan Huis aan het Werk' 138 huishoudens met een WWB-uitkering. Omdat het project zich ook richt op gezinnen, bereiken we ook mensen zonder WWB-uitkering en helpt de aanpak in het totaal 166 Hagenaars. Het traject van anderhalf jaar loopt voor deze eerste groep medio 2014 op haar einde. Het Trimbos Instituut monitort de voortgang van het project en zal, nadat de eerste groep het traject heeft doorlopen, een meting verrichten (juni 2014). De doelgroep bestaat uit burgers die langer dan 3 jaar een uitkering ontvangen en 27 jaar of ouder zijn. De gemiddelde uitkeringsduur bij deze groep is 10 jaar. Klanten krijgen een vast contactpersoon aangewezen voor een periode van anderhalf jaar. Er wordt laagdrempelig gestart in het contact. De klant wordt eerst aangeschreven en ge-sms't. Daarna volgt het eerste huisbezoek. Via de methodiek van motiverende gespreksvoering worden klanten steeds gestimuleerd

om meer te participeren in de samenleving. Ten slotte moeten klanten zich geregeld melden tot het einde van het traject.

Met de inzet van huisbezoeken wordt beoogd dat tijdens het traject klanten één trede van de participatieladder stijgen. Tot op heden zijn van de 172 personen waren er reeds 45 op een hogere trede gaan participeren. Zij die overblijven blijken moeilijker te activeren. Bij aanvang is ten doel gesteld 15% van de klanten aan een baan te helpen. Op 15 september 2013 is er gestart met een tweede lichting van 350 personen. Tot december 2013 zijn er 150 startgesprekken gevoerd.

Pijler 4 Economie en werk: ruimte voor ondernemers en jongeren

Ook op het gebied van wijk economie zijn er stappen gezet in 2013. Zo is er ruimte geboden aan ondernemers om vrijgekomen maatschappelijk vastgoed als bedrijfsverzamelgebouwen te gebruiken. In 2013 is de nieuwbouw van de 10 kleinschalige bedrijfsunits (MEAC) opgeleverd. In totaal is daarmee een ongeveer 4.000 m² BVO bedrijfsruimte beschikbaar gekomen. Dit betekent dat de werkgelegenheid in de wijk behouden blijft en mogelijk zelfs groeit. Ook is in 2013 geopend de nieuwbouw van recyclebedrijf Wilkohaag. Binnen dat gebouw is gehuisvest het Leerwerkcentrum Metaal, Duurzaamheid en Techniek (LMDT). Deze stichting legt zich toe op het verzorgen van opleidingsmogelijkheden waarbij jongeren naast praktijk ook theoretisch onderwijs volgen. De alledaagse praktijk van de werknemer is leidend en de theorielessen sluiten hier op aan. Vooral kwetsbare jongeren krijgen zo een reële kans op het leren van een vak in een richting waarin werkgelegenheid volop aanwezig is of zal zijn. De nieuwbouw beschikt over extra ruimte (kleine klaslokalen) om deze opleidingen te faciliteren. Deze extra ruimte is ook te gebruiken voor andere opleidingsideeën van andere ondernemers (werkzaam in - min of meer - hetzelfde domein als Wilkohaag).

Daarnaast is er ingezet op het versterken van winkelstraten. Hiervoor zijn verschillende acties ondernomen. Eerst is de organisatiegraad van de ondernemers minimaal op BIZ niveau gebracht en is hen ondersteuning geboden middels een servicepunt. Er is gewerkt aan een gezamenlijke aanpak door samen met de gemeente, vastgoedeigenaren en ondernemers op het Hobbemaplein een convenant te tekenen. Vanuit dit platform worden afspraken gemaakt ten behoeve van een betere branchering, veilige en schone winkelstraten. Dit platform wordt als voorbeeld gebruikt om ook uit te rollen in andere winkelgebieden, zoals de Hoefkade. Deze samenwerking heeft al haar vruchten afgeworpen door een aangesloten vastgoedeigenaar met wie afspraken zijn gemaakt over de branchering. Het convenant is tevens ingezet om de ondernemers in de Schilderswijk verder te stimuleren zich beter te organiseren en beter gebruik te maken van hun netwerk, door de realisatie van een business club Schilderswijk, gelieerd aan het VBM. De business club zal kansen beter kunnen benutten om initiatieven van ondernemers te realiseren op het gebied van wijk economie, ondernemerschap te stimuleren en aan te trekken en jonge en startende ondernemers te coachen en begeleiden in hun netwerkvorming. Ook kan de business club als netwerk dienen voor werkzoekende jongeren die op zoek zijn naar een stageplaats of betaald werk. Zo is met het werkgeversservicepunt afgesproken dat een aantal leerwerkchecks door ondernemers van de business club kan worden gebruikt, waardoor jongeren tegen een gereduceerd bedrag (voor de werkgever) werkervaring op kunnen doen. De business club fungeert ook als contactpunt voor andere initiatieven die samenwerking zoeken voor de realisatie van projecten in de Schilderswijk, zoals "Groot Geworden" in de Schilderswijk, een foto en verhaal-project van Ad Nuis.

Tot slot is in 2013 ook ingezet op het beter laten aansluiten van arbeid op de lokale arbeidsmarkt. In het gesloten convenant wordt ook getracht in de branchering rekening te houden met ondernemingen die ook werkgelegenheid kunnen stimuleren in de wijk. Daarnaast wordt met de projecten die vanuit het uitvoeringsprogramma Deal Schilderswijk worden uitgevoerd, getracht om zoveel mogelijk lokale werkzoekenden aan een klus of een baan te helpen. Zo is er een klusteam samengesteld, bestaande uit werkzoekenden uit de Schilderswijk. Dit klusteam zet zich in voor kleinschalige opknopklussen in de openbare ruimte. Ook is met de realisatie van de projecten in de openbare ruimte mogelijkheden geboden op het gebied van lokale werkgelegenheid. Bij de realisatie van de projecten is via de toepassing van meervoudig onderhands aanbesteden met lokale opdrachtnemers, EMVI (economisch meest voordelige inschrijving) en Social return de lokale werkgelegenheid een stimulans gegeven.

Dit wordt mogelijk gemaakt doordat bij meervoudig onderhands aanbesteden lokale aannemers ook een kans krijgen op de werken. Den Haag hanteert standaard de regeling Social return 5-50%. Wij streven naar een zo hoog mogelijk percentage social return in de aanbesteding ter realisatie van de projecten in de Schilderswijk. Het project Van Goghstraat e.o. is het eerste project in de wijkaanpak waarbij in de aanbesteding een percentage Social return van tenminste 15 % is toegepast.

Pijler 5 Leefbaar wonen: de Deal Schilderswijk

In 2012 is de problematiek van de Schilderswijk onderzocht en breed besproken met wijkbewoners, ondernemers en professionals. Vervolgens is de Deal Schilderswijk geformuleerd (RIS253192), met de gewenste aanpak voor de jaren 2013 en 2014. Eind oktober 2012 heeft het college hiermee ingestemd.

De Deal bestaat uit twee onderdelen:

1. De basis op orde
2. Nieuwe dynamiek

De basis is op orde wanneer de leefbaarheid en veiligheid in de Schilderswijk substantieel zijn verbeterd, er meer mensen aan het werk zijn, meer jongeren een startkwalificatie hebben en de leefsituatie van de kwetsbare huishoudens is gestabiliseerd en liever nog verbeterd. Hier wordt de komende jaren versterkt op ingezet. Het gaat om de “aanpak straat”, de “aanpak gezinnen”, “aanpak jongeren”, “aan het werk” en “openbare ruimte & fysieke vernieuwing”.

Er wordt eveneens geïnvesteerd in een voedingsbodem voor een nieuwe dynamiek. De Schilderswijk is een wijk om te blijven en om naar toe te gaan. Een aantrekkelijk betaalbaar woon- en ondernemersklimaat, een broedplaats voor creativiteit. Dit vraagt om een investering in vastgoed (renovatie, herstructurering, nieuwbouw, verkoop etc.) en de woonomgeving.

Delen van het uitvoeringsprogramma zijn opgenomen op aanraden van de Denktank. Leden van de Denktank komen uit een aantal belanghebbende organisaties in de Schilderswijk en vormen samen een zo divers mogelijke afspiegeling van de wijk. De bewonersorganisatie De Paraplu heeft vier mensen aangewezen, van alle andere betrokken organisaties is één persoon aangewezen. Zij doen mee op persoonlijke titel (en niet namens een organisatie). Vanuit opgedane kennis, ervaring en expertise adviseert men eveneens over de implementatie van het programma en participeert daarbij op verschillende niveaus. De Denktank is in 2013 6 keer bij elkaar geweest.

De Deal Schilderswijk wordt uitgevoerd in de jaren 2013 en 2014. Inzicht in de tot nu toe behaalde resultaten worden gepresenteerd in de Voortgangsrapportage peildatum 1 januari 2014.

Dekking en realisatie Krachtwijkenprogramma

In de volgende overzichten is de financiële voortgang van de krachtwijkenaanpak opgenomen. In de eerste bijlage is de stand van het krachtwijkenfonds opgenomen. In bijlage 2 is de realisatie per business case en pijler weergegeven. In bijlage 2 is een onderscheid gemaakt in de lopende business cases/pijlers, afgeronde en business cases die opgenomen zijn in het Meerjarig Investeringsprogramma (MIP).

Bijlage 1. Stand Krachtwijkenfonds	Dekking uit Krachtwijkenfonds 31-12-2013	Waarvan operationeel	Saldo krachtwijkenfonds (per 1-1-2014)
1.03 Paul Krugerlaan	2.115.618	1.715.618	400.000
1.04 Upgrade Haagse Markt	600.000	600.000	-
1.05 Urban Marketing	576.460	576.460	-
1.07 Bedrijventerrein Uitenhagestraat	3.389.650	3.389.650	-
1.08 GIT en De Verademing	6.962.702	6.962.702	-
2.01 Aansluiting Lijn 11 zone (wijkconomie)	295.519	295.519	-
2.02 Parkeren	-	-	-
2.04 Imagocampagne Schilderswijk	384.169	384.169	-
2.05 Campus Teniersplantsoen	562.894	562.894	-
2.06 Gedifferentieerd wonen	1.616.089	1.602.089	14.000
2.06 Gedifferentieerd wonen (Delftselaan)	338.465	338.465	-
3.01 Brede buurtschool (Jan v. Nassau)	-	-	-
3.03 De Drie Hoefijzers	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (Maaststraat e.o.)	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (Sigmalocatie)	-	-	-
3.04 Gedifferentieerd wonen (overige)	-	-	-
3.13 Bink36	-	-	-
4.04 Talent Center Den Haag Zuidwest (Urban Center)	400.000	200.000	200.000
4.05 Tweede Koorenhuis Den Haag Zuidwest	3.958.071	3.958.071	-
4.07 Sportcomplexen Zuidwest	1.073.634	1.073.634	-
4.08 Topsport in het Zuiderpark ¹	39.165.196	39.165.196	-
4.09 Voorzieningszone Leyweg/Haga-ziekenhuis	3.384.647	3.384.647	-
4.11 Gedifferentieerd wonen Zuid West	-	-	-
4.12 Otterade	-	-	-
4.13 Vijverzicht	-	-	-
4.16 Haveltestraat	-	-	-
4.25 Geothermie	-	-	-
Brede Scholen totaal	1.206.873	1.206.873	-
Combinatiefunctionarissen (onderdeel Gezondheid en Sport)	7.332.309	7.332.309	-
Stedelijk (1.10/2.8/3.7/4.18) Aanpak multiprobleemgezinnen	3.500.000	3.500.000	-
Stedelijk (1.11/2.09/3.08/4.19) Participatietop	338.777	335.777	3.000
Stedelijk (1.14/2.12/3.11/4.22) Gezondheid en sport	3.037.242	2.552.242	485.000
Stedelijk (1.17/2.15/3.15/4.26) Bewonersparticipatie	6.786.666	6.558.666	228.000
Stedelijk (1.18/2.16/3.16/4.27) Veiligheid	1.172.096	1.172.096	-
Stedelijk (1.9/2.7/3.6/4.17) Schoon, heel en veilig	3.102.211	3.053.211	49.000
Stedelijk (1.13/2.11/3.10/4.21) Inburgering, een 'classy' traject*	2.468.000	2.468.000	-
Stedelijk Reïntegratie en gesub werk	-	-	-
Stedelijk Handhaving	-	-	-
Voorfinanciering Zaterdagsschool	120.000	120.000	-
Werkkapitaal KW-org	1.800.000	1.800.000	-
Programmabureau 2009-2012	1.720.000	1.720.000	-
Villa Escamp	300.000	300.000	-
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 1 Schoon en handhaving**	1.500.000	112.000	1.388.000
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 1 Politiekeurmerk Veilig Wonen	120.000	67.000	53.000
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 2 Jongeren en Onderwijs	2.620.000	2.519.000	101.000
Tweede fase Wijkaanpak, Pijler 5 Schilderswijk	3.320.000	1.259.000	2.061.000
Deal Schilderswijk, Pijler 2 Jongeren en Onderwijs	1.150.000	322.000	828.000
Deal Schilderswijk, Pijler 3 Multiprobleemgezinnen	1.750.000	754.000	996.000
Programmabureau Krachtwijken, Wijkteams	500.000	222.000	278.000
Communicatie City Mondial	200.000	200.000	-
Manager Bouwlust aanpak Escamp	100.000	-	100.000
Overig	45.000	-	45.000
Totalen	109.012.288	101.783.288	7.229.000

* Op basis van de vaststellingsbeschikking Ministerie van Binnenlandse Zaken zijn de resterende middelen van de rijkssubsidie terugbetaald.

** Toevoeging aan de reserve bij de begroting 2013 in verband met wegvallende opbrengsten corporaties.

Bijlage 2 - Realisatie programma wijkaampak per business case	Dekking uit krachtwijken-fonds	Waarvan operationeel	Dekking overig gemeente +Rijk ¹	Waarvan operationeel	Realisatie BR KRW 2013	Realisatie overig gemeente + Rijk 2013	Realisatie BR KRW ¹	Realisatie (m 2013 overig gemeente + Rijk
1.03 Paul Krugierlaan*	2.115.618	1.715.618	3.647.000	3.647.000	139.322	0	0	3.843.602
1.04 Upgradi Hage Markt	600.000	600.000	0	0	584.638	0	0	0
1.07 Bedyventerein Uitenhagestraat	3.389.650	3.389.650	80.000	7.800.000	0	0	0	7.800.000
1.08 GJT en De Verandering*	6.962.702	6.962.702	7.800.000	157.500	0	0	0	149.946
2.01 Aansluiting Lijn 11 zone (willekonomie)	295.519	295.519	1.500.000	487.000	0	0	0	0
2.02 Parkeren	562.894	562.894	1.110.000	1.110.000	150.000	0	0	1.110.000
2.05 Campus Teniersplantsoen*	1.616.089	1.616.089	1.675.400	4.218.000	111.509	618.318	489.894	375.659
3.04 Gedifferentieerd wonen (Maasstraat c.o.)*	0	0	2.732.300	2.732.300	0	0	0	2.140.396
3.04 Gedifferentieerd wonen (Sigmalocatie)*	0	0	200.000	200.000	0	0	0	0
3.04 Gedifferentieerd wonen (overige)	400.000	400.000	16.000.000	16.000.000	0	0	0	251.000
4.04 Talent Center Den Haag Zuidwest (Urban Center)	3.384.647	3.384.647	6.000.000	2.800.000	0	0	0	16.000.000
4.09 Voorzittingszone Leyweg/Hage-ziekenhuis*	0	0	3.049.000	3.049.000	621.000	394.000	2.552.242	2.800.000
4.11 Gedifferentieerd wonen Zuid West	0	0	9.200.000	9.200.000	0	0	0	3.049.000
4.13 Vijverzicht	0	0	0	0	0	0	0	6.247.000
4.16 Havesteinstraat	0	0	0	0	0	0	0	0
4.25 Geobornie	3.057.242	2.552.242	2.800.000	2.800.000	0	0	0	2.800.000
Stedelijk (1.14.2.1.2.3.1.14.22) Gezondheid en sport*	6.786.666	6.558.666	3.049.000	3.049.000	621.000	394.000	2.552.242	3.049.000
Stedelijk (1.17.2.1.5.3.1.54.26) Bewonersparticipatie	0	0	0	0	0	0	0	0
Stedelijk Handhaving	120.000	120.000	9.200.000	9.200.000	0	0	0	6.247.000
Voorfinanciering Zaterdagschool	1.500.000	1.500.000	0	0	111.569	0	0	120.000
Tweede fase Pijler 1 Schoon en handhaving*	120.000	67.000	1.850.000	1.850.000	67.000	0	0	111.569
Tweede fase Pijler 1 Politiekurmerk Veilig Wonen	2.620.000	2.519.273	1.850.000	1.850.000	1.370.273	0	0	67.000
Tweede fase Pijler 2 Jongeren en onderwijs	0	0	2.500.000	2.500.000	0	1.098.110	0	2.519.273
Tweede fase Pijler 3 Multiprobleemhuishouders	0	0	1.400.000	1.400.000	0	382.047	0	1.340.149
Tweede fase Pijler 4 Economie en Werk	3.320.000	1.259.326	0	0	1.001.326	0	0	551.430
Tweede fase Pijler 5 Aanpak openbare ruimte Schilderswijk	1.150.000	322.514	0	0	322.514	0	0	1.259.326
Doel Schilderswijk pijler 2 Jongeren en onderwijs	1.750.000	753.725	0	0	753.725	0	0	322.514
Doel Schilderswijk pijler 3 Multiprobleemgezinnen	500.000	222.000	0	0	222.000	0	0	753.725
Programma Bureau Krachtwijken, wijkeits	200.000	200.000	0	0	200.000	0	0	222.000
Communicatie City Mondiaal	100.000	0	0	0	0	0	0	200.000
Manager Bouwinst aanpak Escamp*	45.000	0	0	0	0	0	0	0
Overig*	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal lopende businesscases	40.576.027	33.399.434	64.906.200	58.339.200	5.654.876	4.832.871	30.794.202	46.276.500
BC's opgenomen in Meerjarig Investeringsplan (MIP)	0	0	0	0	0	0	0	0
3.01 Brede buurtschool (Jan v. Nassau)	1.073.634	1.073.634	4.114.700	4.114.700	0	0	0	0
4.07 Sportcomplexen Zuidwest	39.165.196	39.165.196	7.421.250	829.000	829.000	708.000	1.200.000	708.000
4.08 Topsport in het Zuidpark	1.206.873	1.206.873	0	0	0	0	0	0
Brede Scholen totaal*	41.445.703	41.445.703	11.535.950	0	829.000	708.000	2.000.000	708.000
Afgeronde businesscases	576.460	576.460	0	0	0	0	0	0
1.05 Urban Marketing	384.169	384.169	0	0	0	0	0	576.351
2.04 Imagecampagne Schilderswijk	338.465	338.465	0	0	0	0	0	380.115
2.06 Gedifferentieerd wonen (Deifselaan)	0	0	129.920	129.920	0	0	0	268.767
3.03 De Drie Hoofdezen	0	0	3.000.000	3.000.000	0	0	0	81.000
3.13 Bink36	3.958.071	3.958.071	1.492.400	1.492.400	0	0	0	3.000.000
4.05 Tweede Koothenhuis Den Haag Zuidwest	0	0	600.000	600.000	0	0	0	1.492.400
4.12 Oterade	7.332.309	7.332.309	5.000.000	5.000.000	2.177.957	1.851.043	3.976.000	600.000
Combinatiefuncties (onderdeel Gezondheid en Sport)	3.500.000	3.500.000	5.400.000	5.400.000	0	0	0	4.280.691
Stedelijk (1.10.2.8.3.7.4.18) Aanpak multiprobleemgezinnen	338.777	338.777	0	0	0	0	0	1.947.000
Stedelijk (1.11.2.09.3.084.19) Participatietop*	1.172.096	1.172.096	0	0	0	0	0	335.777
Stedelijk (1.18.2.16.3.164.27) Veiligheid	3.102.211	3.053.211	18.750.000	18.750.000	0	0	0	1.060.169
Stedelijk (1.19.2.7.3.64.17) Schoon, heel en veilig	2.468.000	2.468.000	0	0	340.000	0	0	3.054.318
Stedelijk (1.13.2.11.3.104.21) Inburgering, een 'classy' traject*	1.800.000	1.800.000	67.070.000	67.070.000	0	0	0	17.318.308
Stedelijk Reintegratie en gesubsidieerd werk*	1.720.000	1.720.000	615.640	615.640	181.332	0	0	2.468.000
Werkkapitaal Krachtwijken organisatie	300.000	300.000	0	0	189.688	0	0	67.395.338
Programma Bureau 2009-2012*	0	0	0	0	0	0	0	1.800.000
Vita Escamp	0	0	0	0	0	0	0	1.720.000
Subtotaal Afgeronde businesscases	26.990.558	26.938.558	102.057.960	102.057.960	2.888.957	1.851.043	26.771.806	615.640
Totaal	109.012.288	101.783.695	178.500.110	160.397.160	9.372.833	7.391.914	59.566.008	96.730.377

* Door afstemming met diensten en diverse controles is gebleken dat een aantal budgetten niet juist waren verwerkt. In 2013 heeft correctie plaatsgevonden. Hierdoor sluit de totaalstand van een aantal kolommen niet aan met de standen in de programmamekening 2012.

4.9 Investerings

4.9.1 Realisatie en afwijkingen op hoofdlijnen

Deze paragraaf betreft de verantwoording over het Meerjaren Investeringsprogramma (MIP). De gemeente investeert bijna € 900 mln. in de komende meerjarige periode. De Programmarekening 2013 rapporteert over de jaarschijf 2013. In de begroting 2013-2016 heeft het college het planningsoptimisme bij investeringen onderkend en hierop maatregelen genomen. Naast een nieuwe set van spelregels rond MIP-sturing zijn ook de raming van investeringen verlaagd tot een realistischer niveau. In de programmarekening 2012 is aangekondigd dat de nieuwe spelregels in 2013 tot effect zal leiden. De effecten van de spelregels zijn goed zichtbaar want de actueel begrote investeringen voor 2013 van € 108 mln. zijn ruimschoots gehaald. De gerealiseerde investeringen in 2013 bedroegen € 132 mln. Daarnaast is in 2013 voor € 30 mln. aan extern verkregen middelen besteed aan investeringsprojecten.

Door de nieuwe spelregels realiseren de meeste programma's een investeringsniveau rond de actuele begroting. Enkele programma's hebben meer gerealiseerd zoals programma Verkeer doordat de besteding aan de Rotterdamsebaan door administratief-technische redenen is geactiveerd. Verder zijn strategische aankopen verricht. Wegens geheimhouding konden deze strategische aankopen vooraf niet in de begroting worden geactiveerd en leidt dat nu tot een hogere activering. Ook is bij enkele programma's een beperkte onderbesteding. Zo is bij programma Sport de eerste fase van het project Sportkwadrant Zuiderpark gestart en zijn de infrastructurele aanpassingen uitgesteld tot na de oplevering van de nieuwbouw (verwachting eind 2014). De kapitaallasten van alle gerealiseerde activeringen zijn in de begroting afgedekt. In onderstaande tabel zijn alle begrote investeringen (kolom 1 € 108 mln.) en gerealiseerde investeringen (kolom 2 € 132 mln.) per programma opgenomen. Verder is het verschil zichtbaar (€ 24 mln.) en zijn de middelen derden verantwoord (€ 30 mln.). Het gemeentelijk aandeel investeringen plus van derden verkregen investeringsmiddelen bedragen € 162 mln.

Programma	Begroting 2013	Realisatie 2013	Verschil 2013	Derden 2013
1 Gemeenteraad	100	10	-90	-
2 College & Bestuur	4.724	3.276	-1.448	-
3 Dienstverlening en Stadsdelen	1.445	1.271	-174	-
5 Cultuur	6.750	4.647	-2.103	-
6 Onderwijs	31.183	30.895	-288	-
8 Werk en inkomen	1.153	-	-1.153	-
10 Jeugd en Gezin	2.876	2.117	-759	-
11 Leefomgeving	8.889	15.218	6.329	1.220
13 Sport	6.818	3.052	-3.766	-
15 Maatschappelijke ondersteuning	6.312	3.264	-3.048	235
17 Verkeer	28.554	40.328	11.774	15.582
19 Ruimtelijke ordening en Gebiedsontwikkeling	300	15.557	15.257	-
20 Milieu & Duurzaamheid	-	-	-	12.603
22 Financiën	600	6.699	6.099	-
24 Interne dienstverlening	8.159	6.046	-2.113	-
Totaal	107.862	132.380	24.518	29.640

Indien de besteding in programma's hoger is dan begroot, dan spreken we van een overbesteding. Echter, voor alle programma's geldt dat alle investeringen financieel afgedekt zijn. Indien projecten sneller lopen dan begroot, dan worden de beschikbare middelen ook naar verhouding in eerdere begrotingsjaren besteed. Indien minder is besteed dan begroot, blijven de vrijgegeven investeringskredieten beschikbaar voor

besteding in latere begrotingsjaren. Hieronder vindt u per programma een toelichting op investeringsprojecten met een afwijking van meer dan € 1 mln. ten opzichte van de begroting 2013.

Programma College & Bestuur	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Concernbrede informatiesystemen	4.724	3.276	-1.448
Totaal	4.724	3.276	-1.448

Concernbrede informatiesystemen

Er zijn 28 ICT projecten actief binnen programma College & Bestuur. Door afwijkende fasering van diverse projecten is in 2013 minder besteed dan begroot. De grootste afwijking betreft een onderbesteding van € 0,5 mln. aan Project One wegens het later in gebruik nemen van release 12. De middelen blijven beschikbaar voor investeringen in latere begrotingsjaren.

CIS-budgetten € 862 V

Het voordeel is voor een bedrag van € 237 ontstaan door de eindafrekening van het WABO project met de dienst DSO. De uitvoering van de vernieuwde roadmap van de Basisinfrastructuur is gestart in 2013, waarbij de uitvoering van een aantal projecten is vertraagd doordat een deel van de benodigde uitvoeringscapaciteit van de Automatiseringsafdeling van IDC/A moest worden ingezet voor onder andere beveiligingsprojecten. Dit heeft geleid tot een onderbesteding van € 420. De rest van het voordeel is onder andere ontstaan door vertraging bij het opleveren van de nieuwe stelselvoorziening voor Kern- en Basisregistraties en de start van de invoering van het Nieuw Handelsregister en E-herkenning. Hierdoor zijn ook migratieprojecten niet gestart in 2013.

Programma Cultuur	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Accommodaties voor kunstbeoefening	4.600	1.958	-2.642
Musea	1.900	2.523	623
Concembrede informatiesystemen	250	166	-84
Totaal	6.750	4.647	-2.103

Accommodaties voor kunstbeoefening

Door ingelaste studie naar renovatie variant (Dooievaar) heeft opdrachtverstrekking voor het definitieve ontwerp Spuiforum later plaatsgevonden.

Programma Werk en Inkomen	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Dak Haeghe Groep	1.153	-	-1.153
Totaal	1.153	-	-1.153

Dak Haeghe Groep

Het Dak Haeghe Groep wordt in 2014 afgewikkeld.

Programma Leefomgeving	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Voorziening Riolering	-	5.538	5.538
Warenmarkten	199	1.957	1.758
Diversen	8.690	7.724	-966
Totaal	8.889	15.219	6.330

Voorziening Riolering

In 2013 is in totaal 22,4 km riool vervangen, beduidend meer dan gemiddeld. Hierdoor wordt de resterende opgave voor 2015, het slotjaar van het Gemeentelijk rioleringsplan (GRP), lager. Daarmee is de verwachting dat over de gehele GRP-periode de ambities, zowel inhoudelijk als financieel, worden waargemaakt. Door de extra inspanningen is de voorziening rioolheffing in 2013 niet toereikend, waardoor er € 5,6 mln. geactiveerd is. Regenwater van daken, trottoirs en wegen wordt in Den Haag 'gescheiden afgevoerd'. Dit betekent dat het niet wordt afgevoerd naar het rioolstelsel, waar het de leidingen en de waterzuivering onnodig zou belasten. Daarom worden schone verharde oppervlakken 'afgekoppeld' van het riool; het regenwater wordt dan apart van het afvalwater ('gescheiden') rechtstreeks naar de sloot of naar het grondwater afgevoerd. In 2013 is 1,3 ha regenwater afgekoppeld.

Warenmarkten

De Haagse Markt wordt opgeknapt. Investerings hebben een meerjarig nut. De kosten die in 2013 zijn gemaakt, worden daarom geactiveerd.

Programma Sport	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Sportkwadrant Zuiderpark	4.000	1.353	-2.647
Aagje Dekenlaan	1.615	829	-786
Diversen	1.203	870	-333
Totaal	6.818	3.052	-3.766

Sportkwadrant Zuiderpark

De eerste fase van het project Sportkwadrant Zuiderpark is in de zomer van 2013 gestart. De infrastructurele aanpassingen zijn uitgesteld tot na de oplevering van de nieuwbouw, verwachting is dat deze eind 2014 gereed zal zijn. Als gevolg van dit uitstel zijn de investeringen in 2013 achtergebleven bij de raming,

Programma Maatschappelijke ondersteuning	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Ruimtebiedende wijkcentra	6.312	3.264	-3.048
Totaal	6.312	3.264	-3.048

Ruimtebiedende wijkcentra

Voor Naschoolse opvang en welzijnsdeel Morgenstond is de start vertraagd door vertraging in de ontwikkeling van de Brede Buurtschool Morgenstond doordat het enige tijd heeft geduurd voordat er overeenstemming was over de project uitgangspunten in relatie tot het al dan niet meenemen van het bestaande schoolgebouw in de plannen. Daarnaast is start van de architectenselectie aangehouden totdat er

duidelijkheid was over het toevoegen van een CJG en speciale basisschool De Haagse Beek aan de integrale ontwerpdracht voor deze locatie. Verder is door problemen m.b.t. het aanleggen van nutsvoorziening door de netbeheerder, de bouw en oplevering van het jongeren centrum in Leidschenveen (Kavel K) met drie maanden vertraagd. Inmiddels zijn deze problemen opgelost.

Programma Verkeer	Begroting 2013	Realisatie 2013	Verschil 2013
Rotterdamsebaan	-	7.818	7.818
Boulevard Scheveningen	2.445	5.960	3.515
Parkeren op straat	8.853	10.358	1.505
Verkeercirculatieplan	9.302	10.323	1.021
Diversen	7.954	5.869	-2.085
Totaal	28.554	40.328	11.774

Rotterdamsebaan

De voorbereiding van het project Rotterdamsebaan is per 31-12-2013 afgerond. De gemeente heeft via de reserve Grote projecten middelen beschikbaar gesteld (RIS 251372). De bestede € 7,8 mln. wordt in 2013 geactiveerd en in 2014 financieel afgedekt via de reserve Grote projecten.

Boulevard Scheveningen

Boulevard Scheveningen is in 2013 opgeleverd. Deze additionele kosten zijn geactiveerd. In 2014 zal er afstemming met het Rijk plaatsvinden over de toerekening van deze meerkosten.

Parkeren op straat

Ten aanzien van parkeren Laak is in 2013 eerder gestart, terwijl de werkzaamheden gepland staan voor 2014 (ruim € 2 mln.). De overige verschillen op de projecten Modernisering Parkeren, betaald parkeren Scheveningen Dorp West, parkeren Bloemenbuurt 2013 en parkeren Leyenburg leveren per saldo een voordeel op van ruim € 0,5 mln.

Verkeercirculatieplan

In 2013 is circa 8,5 mln. van de investering VCP voortgekomen uit het project Volautomatische Autoberging (VAB) Veenkade. Voordat er een ondergrondse constructie gebouwd kan worden, is er ruimte nodig in de bodem. Ter voorbereiding hierop op het maken van de ondergrondse constructie zijn de Torenstraatbrug, tramsporen en de betonnen overkluizing waar het water doorheen liep gesloopt en/of verwijderd. Verder is de damwand voor de waterdichte bouwkuip en de pompinstallatie aangebracht. In 2013 is de nieuwe Torenstraatbrug gerealiseerd en opengesteld voor tram 17 en de alle overige weggebruikers.

Programma Ruimtelijke ordening en Gebiedson	Begroting 2013	Realisatie 2013	Verschil 2013
Beheer bedrijfspanden	-	7.225	7.225
Gronden en terreinen in erfpacht	-	5.772	5.772
Zuiderstrandtheater	-	2.370	2.370
Diversen	300	190	-110
Totaal	300	15.557	15.257

Beheer bedrijfspanden

Op zeven locaties zijn (onder geheimhouding) strategische aankopen verricht bij mandaatsbesluit van het college. Door de geheimhouding konden de investeringsmiddelen niet vooraf in het MIP worden opgenomen. De hieraan verbonden kapitaallasten zijn in de begroting gedekt.

Gronden en terreinen in erfpacht

In 2013 is er door de Kavelwinkel voor € 3 mln aan grond uitgegeven in het kader van Kleinschalig Opdrachtgeverschap Gele Lis, Beetsstraat, Laakhaven West en Erasmusveld. Daarnaast zijn de volgende omvangrijke gronden uitgegeven: Spiegelstraat 6 in Nootdorp (€ 1,4 mln.), Winkelcentrum Ambachtsgaarde (€ 0,3 mln.), Exloosstraat 124 (€ 0,5 mln.). Omdat vooraf moeilijk is in te schatten in welke jaarschijf de akte wordt gepasseerd (het formele moment van gronduitgifte), zijn deze uitgiftes niet in de begroting opgenomen.

Zuiderstrandtheater

Zuiderstrandtheater is in het MIP nog onderdeel Spuiforum, maar bij raadsbesluit 17 juli (RIS 260021) is besloten hier een apart investeringskrediet voor aan te vragen.

Programma Financiën	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Worldforum	-	6.000	6.000
Nieuw belastingstelsel	600	699	99
Totaal	600	6.699	6.099

Worldforum

In juli 2013 heeft de gemeente Den Haag van TCN het World Forum gekocht voor € 6 mln. De betaling van de koopprijs is verrekend met de uitstaande vordering die de gemeente had op TCN.

Programma Interne dienstverlening	Begroting 2013	Realisatie 2013	Vershil 2013
Leyweg	4.535	696	-3.839
Activering Stork 7 en IAM	-	1.807	1.807
Diversen	3.624	3.543	-81
Totaal	8.159	6.046	-2.113

Leyweg

De afbouw van de Leyweg is nog in uitvoering. De middelen die niet zijn besteed, blijven beschikbaar voor de volgende begrotingsjaren zodat de activiteiten nog kunnen worden uitgevoerd.

Activering Stork 7 en IAM

In 2013 zijn kosten gemaakt aan software voor Stork 7 en IAM. De kosten zijn niet in de begroting in het MIP opgenomen maar omdat er een meerjarig nut is, is activering noodzakelijk. Dekking is aanwezig.

4.9.2 Reserve Grote Projecten

Omdat veel grote projecten omvangrijke investeringen zijn en een langere tijdshorizon beslaan dan een gemeentelijke meerjarenbegroting, is er de bestemmingsreserve Grote projecten. Voor veel van deze plannen worden afspraken gemaakt met marktpartijen en het Rijk. De gemeente kan door het reserveren van gelden in een vroeg stadium een impuls geven voor private en rijksinvesteringen. Het laat zien dat de gemeente serieus bezig is met de ontwikkeling van een gebied en urgentie geeft aan de aanpak van een plan. De onderstaande tabel maakt inzichtelijk hoeveel middelen voor welk groot project is gereserveerd.

	31-12-2012	Begroting			Realisatie			31-12-2013	Verschil
		dotaties	onttrekkingen	31-12-2013	dotaties	onttrekkingen	Vrijval		
Moerwijk	340		250	90		250		90	0
Scheveningen Haven	15.106		366	14.740		74		15.032	-292
Scheveningen Boulevard	-505	505		-	505			-	0
Rotterdamsebaan	30.300	10.200		40.500	15.200			45.500	-5000
Vastgoed Rotterdamsebaan	26.000	4.000	8.307	21.693	4.000	4.221		25.779	-4086
Binckhorst fase I	1.068		335	733		266		802	-69
Internationale Stad	191			191				191	0
Internationale Zone	4.007		1.801	2.206		880		3.127	-921
Spuiforum	29.641	2.050	440	31.251	2.050	440		31.251	0
Transvaal/Lijn 11	2.589		690	1.899		333		2.256	-357
Haga	60			60				60	0
Proceskosten Vlietzone	1.157		1.117	40		64	1.000	93	-53
Plankaderwijzigingen	3.821		3.800	21			3.800	21	0
Koop naar huur	7190			7.190				7.190	0
Doubletstraat	8345		39	8.306		39		8.306	0
Onderzoekskosten Vestia	263		263	-		263		-	0
Overig	12.600	-440		12.160	-5.440			7.160	5000
Totaal	142.173	16.315	17.408	141.080	16.315	6.830	4.800	146.858	-5.778

Het college heeft toegezegd de verschillende projecten binnen de reserve Grote projecten toe te lichten, zodat de raad geïnformeerd wordt over de geplande inzet van de gereserveerde middelen. Uit het bovenstaande overzicht blijkt in 2013 welke projecten zijn geoperationaliseerd en voor welke projecten wij extra geld hebben gereserveerd. Hieronder volgt een inhoudelijke toelichting op alle projecten met een verschil of een bestuurlijke relevantie.

Scheveningen Haven

Twee projecten in Scheveningen Haven worden uitgevoerd met middelen van de reserve Grote projecten. Het gaat hier om de projecten Noordelijk Havenhoofd en 3e Haven/Brug over de Pijp. Het Noordelijk Havenhoofd betreft een project met marktinitiatieven. In het 4e kwartaal is er discussie gevoerd over de business case en is de uitvoering van het project nog niet ter hand genomen. In de begroting was voorzien in voorbereidende werkzaamheden van grotere omvang, die door de voortgang in de besprekingen met externe partijen niet is gerealiseerd. Hierdoor is er in 2013 €0,1 mln. minder besteed dan begroot. De werkzaamheden voor 3e Haven-Brug over de Pijp hebben tijdelijk stilgelegen vanwege werkzaamheden voor aanbesteding van een ander project; de voorbereidende werkzaamheden zijn eind 2013 weer opgepakt. Het

project loopt door in 2014 waarbij de geraamde activiteiten zijn doorgeschoven van 2013 naar 2014. Het gaat om een onderbesteding van € 0,2 mln.

Rotterdamsebaan

In 2013 heeft de Raad het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan en het bestemmingsplan vastgesteld. De kosten van de Rotterdamsebaan zijn geraamd op 565 mln. Dit wordt gedekt uit een Rijksbijdrage, bijdrage Haaglanden en een bijdrage van de gemeente. Bij de vaststelling van het gemeentelijk aandeel in 2010 is vastgelegd dat het gemeentelijk aandeel wordt geïndexeerd. Ter dekking van de indexatie is vanuit de reserve (noemer Overig) €5 mln. beschikbaar gesteld.

Vastgoed Rotterdamsebaan

De verwerving van Vastgoed voor de Rotterdamsebaan loopt door een aantal beleidsprogramma's. In 2013 was begroot om voor een bedrag van € 24,8 mln. aan objecten te verwerven voor de Rotterdamsebaan. De dekking hiervoor was € 16,5 mln. van Haaglanden (via project Rotterdamsebaan) middels een bijdrage aan het programma Ruimtelijke ordening en € 8,3 mln. uit de reserve Grote projecten. Uiteindelijk is in 2013 voor € 9,5 mln. verworven. Dit wordt grotendeels verklaard doordat de inbreng van het gemeentelijke vastgoed niet in 2013 maar in 2014 plaatsvindt en dat de onderhandelingen voor objecten niet tot resultaat in 2013 hebben geleid, maar doorlopen naar het eerste kwartaal 2014. Hierdoor is van de verwervingskosten € 4,2 mln. ten laste gekomen van de reserve Grote projecten.

Binckhorstfase 1

Eind 2011 is de gebiedsaanpak Binckhorst vastgesteld. Voor de jaren 2012 en 2013 zijn middelen in de reserve beschikbaar gesteld voor activiteiten die samenhangen met de gebiedsaanpak. Nog niet alle activiteiten zijn in 2013 afgerond en lopen nog beperkt door in 2014.

Internationale Zone

Als uitvloeisel van de Structuurvisie Den Haag 2020, Wereldstad aan Zee is de Nota van Uitgangspunten Internationale Zone opgesteld. Ambitie is om met deze Internationale Zone de aantrekkelijkheid van Den Haag als internationale stad te vergroten. Binnen de Reserve Grote Projecten (RGP) was € 4,007 mln. beschikbaar voor Internationale Zone. Hiervan heeft een deel betrekking op het Internationaal Strafhof. In 2013 is het voorlopig ontwerp voor de herinrichting van de openbare ruimte rondom het nieuwbouwterrein van het Internationaal Strafhof (ICC) opgesteld en vastgesteld door het College (RIS265113). Vanwege de plannen voor het ICC is de herinrichting van de kruising Waalsdorperweg-Van Alkemadelaan uitgesteld.

Spuiforum

In juli 2013 heeft de Raad het krediet beschikbaar gesteld voor de realisatie van het Spuiforum, een nieuw dans- en muziekcentrum aan het Spuiplein. Vanwege de maatschappelijke discussie in de stad en het belang dat een groot aantal partijen in de gemeenteraad hechtte aan een nadere studie van de variant Dooievaar+, heeft het college de variant Dooievaar+ (verder) uit laten werken om zo tot een betere vergelijking met het plan Spuiforum te komen. Ter dekking van de onderzoekskosten voor het uitwerken van de Dooievaar+ variant is initieel vanuit de reserve (noemer Overig) € 440.000 ter beschikking gesteld.

Plankaderwijzigingen

Uit de reserve is voor plankaderwijziging Forepark €3,8 mln. vrijgevallen ten gunste van het budgettair kader. Deze vrijval hing samen met diverse besluiten voor het oplossen van knelpunten binnen ruimtelijke ordening.

Transvaal/Lijn 11

In 2013 zijn vanuit de reserve kosten gemaakt voor de herinrichting van vier straten in Transvaal (Noord). Een klein gedeelte van deze herinrichting loopt door in 2014. Daarnaast zou ook de voorbereiding van de herstructurering van de Haagse Markt bekostigd worden uit de reserve. Echter, de kosten zijn aangemerkt als investering met Economisch nut. Hierdoor is het niet mogelijk om deze kosten in 2013 direct ten laste te brengen van de reserve.

Proceskosten Vlietzone

In 2013 is het Gebiedsperspectief A4/Vlietzone vastgesteld door College en Raad (RIS260897). Op basis van de lange aanloop tot nu toe en de relatie met de Rotterdamsebaan is oorspronkelijk uitgegaan van een langere doorlooptijd en grotere benodigde inzet voor de afronding en actualisatie van het Gebiedsperspectief en de bestuurlijke vaststelling daarvan. Uiteindelijk is de besluitvorming sneller tot stand gekomen dan verwacht, waardoor de ambtelijke inzet lager is. Hiervan is halverwege 2013 € 1 mln. ingezet ten gunste van het budgettair kader van de begroting 2014-2017.

4.10 Subsidies

Inleiding

In deze subsidieparagraaf wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van subsidies in het afgelopen jaar.

Centraal Subsidiebureau (CSb)

Conform de wens van het bestuur is in 2013 een begin gemaakt met de centralisering van de uitvoering van de subsidiebeslissingen bij één centraal gemeentebreed uitvoeringscentrum bij de dienst OCW. Daarbij zijn belangrijke uitgangspunten van het bestuur:

- gemeentebrede standaarduitvoeringsvoorschriften en subsidiearrangementen;
- het gemeentebreed hanteren van formats voor modelsubsidiebeschikkingen;
- het gebruikmaken van een set uniforme en gemeentebrede voorwaarden bij het formuleren van subsidievoorwaarden vooraf over in ieder geval de inhoudelijke en financiële verantwoording achteraf.

Het CSb zal per 1 januari 2015 volledig operationeel zijn. Het project initiatiedocument is eind 2013 in het gemeentelijk managementteam besproken en zal in 2014 opnieuw op de agenda komen, met name ten aanzien van het aspect van de ontwikkeling van het ondersteunende systeem (ABBA).

Medio 2013 is de uitvoering, zoals de administratieve vastlegging, het opstellen van de beschikking en de betaling van de subsidies die de dienst Publiekszaken verleent, al ondergebracht bij de dienst OCW. In 2014 zal daar een centrale postbus en de vaststellingstaak bij komen en zullen verdere voorbereidingen worden getroffen om de beheersmatige werkzaamheden gekoppeld aan de subsidieverleningen van andere diensten binnen de gemeente Den Haag per 1 januari 2015 onder te brengen bij het CSb.

Algemene Subsidieverordening (ASV)

In 2014 zal een nieuwe ASV het licht zien. Deze verordening beoogt bij te dragen aan de gewenste vereenvoudiging van subsidieverlening en –vaststelling, en uniformiteit in de uitvoering. Daarnaast is met deze ASV de gemeente weer up-to-date op het terrein van wetgeving rond topinkomens en staatssteun. In de tweede helft van 2014 wordt de verordening van kracht en zal de subsidiepraktijk van de gemeente hierop moeten zijn aangepast.

Subsidiesysteem ABBA

Het systeem ABBA (Aanvragen Beschikken Betalen Afrekenen) is de applicatie die door OCW en DPZ wordt gebruikt als workflow- en informatiebeheerssysteem bij de subsidieverlening en-vaststelling. ABBA is een concern informatiesysteem. Voor de verwezenlijking van het CSb is voor dit systeem is een roadmap ontwikkeld om ABBA gereed te maken voor de subsidies van alle gemeentelijke onderdelen. Deze roadmap bevat voorstellen om ABBA onder andere geschikt te maken voor:

- het publiceren van subsidiebeschikkingen op internet (het subsidieregister);
- de optimalisatie van het programma en aanpassen aan de nieuwe subsidieverordening;
- de uitrol over de gehele gemeente;
- de doorontwikkeling als document management systeem
- het digitaal aanvragen van subsidies;
- als sturingsinformatiesysteem.

Oracle Fin

Naast ABBA als workflowsysteem is Oracle Fin in gebruik voor de boekhoudkundige vastlegging van financiële aspecten van subsidies. Via Project One is de inrichting per 1 januari 2014 geüniformeerd. Een

volgende stap is Oracle Fin dusdanig in te richten dat het CSb zorgdraagt voor de vastlegging van de mutaties op het gebied subsidies in dit systeem en dat dit door alle diensten die gebruik maken van de diensten van het CSb deze vastleggingen kunnen raadplegen ten behoeve van beheers- en sturingswerkzaamheden. Ook hiervoor zal een project initiatiedocument moeten worden opgesteld aan de hand waarvan de wijzigingen in Oracle Fin worden doorgevoerd.

Subsidieregister niet natuurlijke personen

Het subsidieregister op de internetpagina van de gemeente Den Haag is sinds april 2013 een feit (<http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Subsidieregister.htm>). De subsidieverleningen 2012 zijn zichtbaar in dit register. Dit vormde een eerste start. Vanaf 15 april 2014, 14 uur zijn ook de subsidieverleningen 2013 zichtbaar. Het register is dan tevens uitgebreid met de items 'regeling op basis waarvan de subsidie is verleend' en de hyperlink naar deze regeling. Daarnaast zijn er nog wensen voor de toekomst. Dit zijn onder andere het dynamisch vullen van het register en het opnemen naast het verleende subsidiebedrag ook het vastgestelde subsidiebedrag. Deze uitbreidingen worden meegenomen in de ontwikkeling van het CSb. In 2013 is in totaal bijna € 297 mln. aan subsidies verleend.

Beleid Topinkomens

In 2013 heeft het college besloten om negen instellingen met bestuurders boven de Wopt-norm (genoten in 2012) te korten op hun subsidie op basis van het aangescherpte beleid topinkomens. Het aangescherpte beleid houdt in dat subsidies worden gekort bij instellingen met inkomen(s) boven de Wopt-norm dan wel sectornorm. In 2012 was de Wopt-norm € 194.000. Doel van het topinkomensbeleid is een doelmatige en maatschappelijk acceptabele wijze van besteding van de Haagse publieke middelen.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van kracht geworden. De gemeente Den Haag is aangesloten bij de inkomensnorm van de WNT. Dit betekent dat voor subsidies die worden afgegeven na 1 januari 2013 de bedragen worden gehanteerd die in de WNT zijn opgenomen. De WNT-norm 2013 bedraagt € 228.599.

Verwachte belangrijke ontwikkelingen

Voor de komende jaren kunnen twee belangrijke ontwikkelingen worden aangegeven, die een belangrijk effect zullen hebben op de omvang van het Haagse subsidiebeleid, te weten de decentralisatie jeugd en de decentralisatie AWBZ. In de loop van 2014 zal de raad over de verdere ontwikkelingen worden geïnformeerd.

Verwerving Europese subsidies

De gemeente Den Haag heeft in 2013 circa €5,3 mln. aan voorschotten ontvangen uit gehonoreerde Europese subsidieaanvragen. De subsidies waren aangevraagd voor het realiseren van projecten en kennisuitwisseling die ten goede komen aan ontwikkelingen in de stad. De subsidies zijn o.a. ingezet voor het bevorderen van de bewonersparticipatie in Laak-Noord, stimulering van het regionale concurrentievermogen & toename van de werkgelegenheid en diverse projecten in het sociale domein.

Gehonoreerde subsidieaanvragen

Er zijn in 2013 minder subsidieaanvragen ingediend ten opzichte van 2012. Dit is een gevolg van het aflopen van de Europese structuurfondsenperiode 2007 – 2013. Hierdoor waren in de eerste helft van 2013 een aantal subsidieprogramma's al volledig uitgeput. Van de door de gemeente Den Haag ingediende

Europese aanvragen zijn er in 2013 vijf gehonoreerd met een totale waarde van € 2,4 mln. Dit bedrag is toegezegd en zal waarschijnlijk in 2014 door de gemeente worden ontvangen. Van dit bedrag komt bijna € 1,5 mln. uit het programma EFRO/Kansen voor West. De EFRO middelen werden in 2013 toegekend aan de oprichting van The Hague Security Delta (HSD) Campus en de realisatie van walstroomvoorzieningen in de Eerste Haven van Scheveningen. Daarnaast is er subsidie toegekend voor de uitwisseling van kennis tussen Europese steden over het tegengaan van vroegtijdig schooluitval en de ontwikkeling van revolverende fondsen.

4.11 Vastgoed

In 2013 richtten we de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag (CVDH) op. Hiermee hebben we het meeste gemeentelijk vastgoed in één hand gebracht, zodat we ons bezit effectiever en efficiënter kunnen inzetten. In reguliere erfpacht uitgegeven objecten en het eigendom van de openbare ruimte vallen buiten de CVDH. De ontwikkelingen op deze aspecten worden binnen de programma's ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling, respectievelijk leefomgeving toegelicht. Deze paragraaf gaat in op de panden die het CVDH beheert.

Op 31 december 2013 beheerde CVDH 1.491 vastgoedobjecten, waarvan 1.110 panden en 381 (onbebouwde) gronden. Het aantal administratieve eenheden (waaronder de verhuurbare eenheden) is hoger, namelijk 2.522, waarvan 1.875 eenheden op pandniveau en 647 eenheden op grondniveau. Tot de oprichting van de CVDH was het vastgoedbeheer verspreid over de gemeente. In 2013 zijn de administraties samengevoegd. In het komende jaar wordt de vastgoedadministratie geoptimaliseerd. Deze optimalisatie kan leiden tot een aanpassing van het aantal beheerde objecten.

Het over grote deel van het vastgoedbezit wordt onderverdeeld in de volgende hoofdcategorieën: maatschappelijk vastgoed, commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed, intern vastgoed en ontwikkelingsvastgoed. In onderstaande tabel is het vastgoedbezit naar de begrotingsprogramma weergegeven.

In onderstaande tabel is het aantal panden en het verloop van de boekwaarde weergegeven per begin van het jaar 2013 tot en met einde jaar 2013 per begrotingsprogramma

Programma	Aantal panden begroot	Aantal panden werkelijk	Mutatie in aantal panden t.o.v. begroot	Bedrag in €1.000					Boekwaarde 31/12 2013
				Boekwaarde	Mutaties in verslagjaar 2013				
					Gereed gekomen activa	Desinveste- ringen	Afwaarde- ringen	Normale afschrij- vingen	
05 - Cultuur	63	63	0	70.321		144		4.593	65.584
06 - Onderwijs	291	285	-6	323.538	18.863	45		12.308	330.048
08 - Werk en inkomen	20	18	-2	19.549				1.476	18.073
11 - Leefomgeving 1)	109	63	-46	5.682				107	5.575
12 - Economie	0	1	1			-485			485
13 - Sport	37	39	2	137.972		88		6.322	131.562
15 - Maatschappelijke ondersteuning	215	209	-6	65.682	1.007	136		2.458	64.095
16 - Volksgezondheid en zorg	1	1	0	5.936				146	5.790
17 - Verkeer	77	77	0	0				40	-40
18 - Wonen 2)	0	0	0	2.386				614	1.772
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling 3)	253	243	-10	152.892	7.225	8.373	15.931	3.954	131.859
20 - Milieu & duurzaamheid	1	1	0	228					228
24 - Interne dienstverlening	101	110	9	234.734				7.658	227.076
Totaal	1.168	1.110	-58	1.018.920	27.095	8.301	15.931	39.676	982.107

Toelichting op (verschillen) aantal panden

- 1) Programma Leefomgeving: bij de overdracht van DSB naar de CVDH zijn diverse trafo's overgekomen. Dit bleek niet correct en is teruggedraaid.
 - 2) Het aantal panden bij het programma Wonen is nul, het betreft namelijk woonwagens; de boekwaarde betreft de gronden.
 - 3) Programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling: in hoofdzaak mutaties in verband met verkopen in het jaar 2013.
- De overige verschillen in diverse programma's betreffen diverse kleine administratieve aanpassingen en eliminatie van dubbelingen.

Aankoop

In 2013 is ter uitvoering van het beleid met betrekking tot stedelijke ontwikkeling vastgoed aangekocht. Er zijn acht strategische aankopen gedaan voor in totaal € 7,2 mln. In 2013 is het World Forum Convention Center verworven. De komende jaren wordt uitvoering gegeven aan de geplande renovatiewerkzaamheden en uitbreiding van het World Forum.

Verkoop

In 2013 hebben er twaalf verkooptransacties plaatsgevonden. Dit betreft vastgoed dat geen bijdrage meer leverde aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen. De totale boekwaarde van dit verkochte vastgoed bedroeg € 2,6 mln. (per 31/12/2013). De totale verkoopopbrengst kwam uit op een bedrag van € 4,3 mln. Na aftrek van de bijkomende verkoopkosten is per saldo een boekresultaat (opbrengst) van € 1,7 mln. gerealiseerd.

Afwaardering

Eind 2013 hebben we de waarde van ons commerciële en ontwikkelingsvastgoed geanalyseerd. Uit deze analyse bleek dat dit vastgoed sterk in waarde is gedaald. Voor het merendeel gaat het om panden in de Binckhorst, waarvan de WOZ waarde sterk is gedaald ten opzichte van 2012. Daarom hebben we een extra afwaardering van € 16 mln. moeten doen. Hiervan konden we € 2 mln. rechtstreeks met de vastgoedreserves verrekenen, de resterende € 14 mln. is een verlies. Dit verlies maakt onderdeel uit van het resultaat op het programma Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling.

Investeringsen

Bouwkundig opgeleverde projecten in 2013

- Roemer Visscherstraat: club- en kleedgebouw voetbalvereniging, drie gymnastiekzalen en kinderopvang;
- Acaciastraat: kinderopvang;
- Van Hoornbeekstraat: basisschool met kinderopvang;
- Draaistraat: kinderopvang;
- Van der Wijkstraat: uitbreiding bestaand gebouw kinderopvang.

Opgestarte projecten in 2013

- Sportcampus Zuiderpark;
- Brede buurtschool Morgenstond (Bentelostraat): welzijn, kinderopvang, uitbreiding basisschool Krullebaar, Centrum voor Jeugd en Gezin, school voor speciaal basisonderwijs De Haagse Beek;
- De Witte Vogel: Tytylschool met kindercentrum en Mytylschool De Piramide;
- Overkapping binnentuin Gemeentemuseum;
- Genemuidenstraat: herhuisvesting biljartvereniging Samonda;
- Schelpkade: kinderdagverblijf;
- Groot onderhoud klimaatinstallatie Gemeentemuseum.

In onderstaande tabel is de realisatie in het jaar 2013 ten opzichte van de raming in het meerjaren investeringsplan (MIP) per programma weergegeven

Omschrijving	Bedrag in €1.000		Verschil realisatie t.o.v. raming 1)
	Jaar 2013		
	Raming	Realisatie	
05 - Cultuur	6.500	4.481	-2.019
06 - Onderwijs	2.495	1.991	-504
10 - Jeugd en gezin	400	0	-400
13 - Sport	1.603	1.174	-429
15 - Maatschappelijke ondersteuning	6.312	3.499	-2.813
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	0	7.225	7.225
Totaal investeringen MIP 2013	17.310	18.370	1.060

1) Substantiële afwijkingen zijn in de bijlagen 4a en 4b bij deze jaarrekening nader toegelicht.

Eigenaaronderhoud

Deugdelijk eigenaaronderhoud is een essentieel onderdeel van verantwoord vastgoedbeheer. Het onderhoud van een structureel in gemeentebesit zijnde pand wordt uitgevoerd op basis van een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP). De kosten van de uitvoering van de MOP zijn onderdeel van het meerjarig exploitatieoverzicht van alle met het object verbonden eigenaarlasten. In de MOP is ook een post 'niet planmatig onderhoud' opgenomen. Deze post wordt aangewend voor de bekostiging van calamiteitenonderhoud, voor bouwkundige aanpassingen als gevolg van wettelijke eisen (bijvoorbeeld valbeveiliging op daken) en voor steigerwerk ten behoeve van gevel-, dak- en schilderwerkzaamheden.

In 2013 zijn voor de vervanging van de klimaat- en regeltechniek in het Gemeentemuseum middelen ter beschikking gesteld. De werkzaamheden zijn in de tweede helft van 2013 aanbesteed en worden in 2014 uitgevoerd.

Voor het ontwikkelingsvastgoed geldt dat de gemeente dit heeft verworven met het oog op het mogelijk maken van toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Het ontwikkelingsvastgoed blijft in principe gedurende een korte termijn in bezit van de gemeente. Voor ieder pand wordt voor de duur van die periode een invulling gezocht die het beste aansluit bij de bestemming, het onderhoudsniveau en de toekomstvisie van het gebied waarin het pand is gelegen.

In onderstaande tabel is het verloop in het verslagjaar 2013 en de stand van de voorzieningen voor het eigenaanderhoud weergegeven per 1 januari 2013 en per 31 december 2013

Omschrijving	Stand realisatie in €1.000 per		Begrote mutaties voor 2013
	Ontvangen overdracht 1-1-2013 1)	31-12-2013	
MOP Kunstzinnige vorming	425	380	
MOP Beeldende kunst	252	186	
MOP Accommodaties voor kunstbeoefening	2.535	2.841	
MOP Musea	846	1.053	
MOP Wisselokaties onderwijs	0	0	
MOP Sport- en spelaccommodaties Sporthallen	1.212	1.681	
MOP Sport- en spelaccommodaties Zwembaden	492	802	
MOP Groene sportvelden en terreinen	920	1.181	
MOP Ruimtebedende wijkcentra	3.494	3.195	
MOP Gebouwen ambulancedienst	197	247	
MOP Plus-producten	0	170	
Stand onderhoudsvoorzieningen	10.373	11.736	
Verloop realisatie in het jaar:			
- bij: dotaties in jaar 2013	8.600		8.680
- af: bestedingen in jaar 2013	7.237		10.481
Stand onderhoudsvoorzieningen einde jaar 2013	11.736	11.736	8.572

1) Van de latende diensten beschikte alleen de dienst OCW over een aantal onderhoudsvoorzieningen, welke zijn overgedragen per 1 januari 2013.

Verhuur en vastgoedexploitatie

Het huidig economische klimaat beïnvloedt de vraag en aanbod van vastgoed en de verhuurbaarheid daarvan ongunstig. De gemeente heeft hier op verschillende manieren mee te maken. Ten eerste bestaat het risico dat de huuropbrengsten van het vastgoed dat commercieel wordt verhuurd een neerwaartse lijn hebben. Ten tweede verliest door de bezuinigingen op cultuur en welzijn een deel van het maatschappelijke vastgoed de huidige functie. Voor deze panden geldt dat of een nieuwe kostendekkende bestemming moet worden gevonden, of dat ze worden afgestoten. Ten derde wordt de gemeentelijke huisvesting de komende jaren in de kernpanden (strategische kernvoorraad) geconcentreerd, waardoor voor de overbodig geworden panden een nieuwe bestemming moet worden gevonden.

Ontwikkelings- en commercieel vastgoed

Vastgoed dat aan commerciële partijen wordt verhuurd, wordt in de regel tegen een marktconforme prijs verhuurd. Dit marktconforme tarief is echter in een aantal gevallen niet kostendekkend, waardoor de exploitatie van een pand een negatief resultaat heeft. Hierbij moet met name worden gedacht aan de (tijdelijke) commerciële verhuur van vastgoed dat is aangekocht ten behoeve van ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Voor het opvangen van de negatieve exploitatie- en verkoopresultaten op het ontwikkelingsvastgoed zijn binnen het programma ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling reserves gevormd. De feitelijk behaalde resultaten worden met de in dit programma opgenomen reserves (Reserve

Vastgoed Exploitatie, Reserve strategische aankopen Binckhorst en de Reserve Strategische aankopen (Structuurvisie) verrekend.

In 2013 zijn er binnen de reikwijdte van de het CVDH ontwikkelingsvastgoed 70 nieuwe huurcontracten afgesloten met een huurwaarde van € 1,0 mln. per jaar. Een voorbeeld is de verhuring van de RAC hallen aan de bakkersketen Simit Serayi. Dit is een Turkse franchiseketen met ruim 300 vestigingen in Turkije en Europa, waar broodjes, bagels en patisserie worden verkocht. Simit Serayi neemt een deel van de RAC Hallen in gebruik, het andere deel blijft beschikbaar voor evenementen.

Ook is in 2013 de grootste unit (650 m²) in de Caballerofabriek verhuurd aan Hub Footwear. Dit Nederlandse schoenenmerk is geboren en getogen in Den Haag en past goed in de creatieve en innovatieve sector welke het karakter van de fabriek kenmerkt. Verder is in 2013 gestart met de transformatie van het voormalige stadsdeelkantoor in Escamp. Het gebouw zal na transformatie aan zowel buurtbewoners als ondernemers ruimte bieden voor sport, hobby en spel. Het gebouw heeft een totale oppervlakte van 1.800 m² en telt diverse werk- en recreatieruimtes, van kantoorunits tot clubhuis. Ook biljartcentrum Samonda, dat in verband met de ontwikkeling van het Zuiderpark moest verhuizen, is in dit pand ondergebracht.

Maatschappelijk vastgoed

Veel van het maatschappelijke vastgoed wordt verhuurd aan derden. Denk hierbij onder andere aan welzijnsorganisaties, sportverenigingen en cultuurinstellingen. Met al deze instellingen zijn langdurige huurovereenkomsten gesloten passend bij de doelstelling van de realisatie van het pand. Deze verhuringen zijn in de regel kostendekkend, met dien verstande dat de rente- en kapitaallasten niet altijd uit de huurinkomsten worden gedekt, maar uit andere door de raad beschikbaar gestelde middelen (investeringsplan). In bepaalde gevallen subsidieert de gemeente vanuit de beleidsprogramma's de huur die gebruikers moeten betalen, bijvoorbeeld bij cultuur- en welzijnsinstellingen.

Binnen de maatschappelijke vastgoedportefeuille zijn er in het afgelopen jaar 32 nieuwe huurovereenkomsten afgesloten met een huurwaarde van € 0,8 mln. per jaar. Een voorbeeld is de verhuring ten behoeve van het nieuwe Duurzaamheidscentrum aan de Brouwersgracht. Dit centrum is onder andere een ontmoetingsplek voor het samenbrengen van bedrijven, burgers en organisaties en laat zien wat er gebeurt op het gebied van duurzaamheid voor inspiratie en motivatie.

4.12 Drie decentralisaties vanaf 2015

Vanaf 2015 worden de gemeenten beleidsmatig en financieel verantwoordelijk voor de Jeugdzorg, de Participatiewet/Wajong en de extramurale AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten). Het jaar 2013 heeft in het teken gestaan van het vaststellen van de kaders waarbinnen de uitwerking plaatsvindt en verdere detaillering van de plannen.

Om de samenhang tussen de drie decentralisaties te waarborgen is op verzoek van de raad een aanpak 3D opgesteld (RIS 259732). De beleidsdoelstellingen van de decentralisaties liggen immers in elkaars verlengde en versterken elkaar. De decentralisaties zijn daarom een unieke kans om meer samenhang in het beleid en de dienstverlening binnen het sociaal domein te realiseren. In 2013 hebben de volgende uitgangspunten richting gegeven om deze nieuwe taken op te pakken:

- Beroep op eigen kracht en gedeelde verantwoordelijkheid
Niet het recht op zorg of ondersteuning staat centraal maar wat burgers zelf en/of samen met familie, vrienden, kennissen en burens (het sociaal netwerk) kunnen. We doen daarnaast ook een beroep op de kracht van de Haagse samenleving (bv. buurtorganisaties, verenigingen, vrijwilligersorganisaties, bedrijven).
- Stimuleren zelfredzaamheid van burgers
We streven ernaar dat (minimaal) 80% van de Haagse burgers zelfredzaam wordt in het oplossen van vragen op het terrein van zorg, inkomen, werk, opvoeding en wonen. De inzet van onze hulp richt zich op preventieve ondersteuning en het behoud of herstel van zelfredzaamheid.
- Een solide en sociaal vangnet voor kwetsbare burgers
Als zoveel mogelijk burgers aan 'de goede kant van de streep' blijven kunnen we besparen op het gebruik van (duurdere) voorzieningen. Zodat we de schaarse middelen kunnen inzetten voor een goede zorg- en ondersteuningsstructuur voor de 20% kwetsbare burgers in de stad.
- Iedereen doet mee aan de samenleving, door naar school te gaan, betaald werk te verrichten, vrijwilligerswerk te doen, via dagbesteding of andere vormen van participatie.

Snelle en toegankelijke dienstverlening is een essentiële voorwaarde om deze beweging te stimuleren en de gewenste kostenbesparingen op voorzieningen te realiseren. Samen met partners in de stad, de vrijwilligersorganisaties, de zorgverzekeraars en de welzijnsorganisaties wordt dit verder uitgewerkt. Het doel is daarmee de sociale infrastructuur in de stad te versterken. De uitgangspunten zijn gebaseerd op eerdere door de raad vastgestelde kaders bij het meerjarenbeleidsplan WMO, het raadsbesluit Jeugd en Gezin en de participatie.

In 2014 bereiden we de invoering van deze plannen verder voor zodat op 1 januari 2015 een zorgvuldige en ordelijke invoering van de decentralisaties plaats kan vinden. Begin 2014 is de raad over de aanpak nader geïnformeerd (RIS 270278). Het jaar 2015 besteden we aan het verder verbeteren en doorontwikkelen van de uitvoering. In 2016 kijken we of de drie decentralisaties gevolgen hebben voor de structuur van de gemeentelijke organisatie.

4.13 Inspraak- en participatie

De raad heeft via schriftelijke vragen het college verzocht te rapporteren over de toepassing van de inspraak- en participatieverordening. Het college heeft in april bij de beantwoording van deze schriftelijke vragen (RIS170138) toegezegd om hierover jaarlijks te rapporteren in de programmarekening (RIS256157), omdat versterking van participatie in brede zin een speerpunt is. Bij elk beleidsvoorstel dat naar de gemeenteraad gaat is opgenomen of er sprake is (geweest) van een participatieproces en in welke vorm. In de programmarekening zal jaarlijks (kwantitatief) gerapporteerd worden hoe vaak welk participatieniveau toegepast is.

Tabel per dienst met overzicht inspraak- en participatietrajecten 2013

Aantal inspraaktrajecten (N=)	15				
Totaal aantal participatietrajecten (N=)	56	Raadplegen	Adviseren	Coproduceren	Meebeslissen
Waarvan participatieniveau (n/N)	3	40	13	1	2

Bij drie trajecten is onbekend of er sprake is geweest van inspraak of participatie, en welke trede.

Toelichting op tabel: definitie inspraak en participatieniveau (op basis van inspraak- en participatieverordening 2012 (RIS 170138)).

Inspraak	inspraakgerechtigden de mogelijkheid geven om hun mening over een gemeentelijk beleidsvoornemen kenbaar te maken
Raadplegen	het gelegenheid geven aan belanghebbenden en/of belangstellenden om ideeën, wensen en meningen naar voren te brengen of voorkeuren aan te geven die bij de beleidsvorming worden betrokken;
Adviseren	het vragen aan belanghebbenden om binnen vooraf gestelde kaders een gezamenlijk antwoord te geven op een door een bestuursorgaan geformuleerde vraag
Coproduceren	het door gemeente en belanghebbenden in gezamenlijk overleg ontwikkelen van een plan met inachtneming van vooraf meegegeven kaders
Meebeslissen	het gelegenheid geven aan belanghebbenden om binnen een vooraf aangegeven kader een bindende keuze te maken uit ten minste twee alternatieven

5. Stadsdelen

5.1 Algemeen

Ontkokerde oplossingen voor knelpunten in wijken

Dit jaar hebben de stadsdeelorganisaties extra ingezet op handhaving, de ontwikkeling van Brede buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst en het verbinden van beleid en uitvoering. Op ieder stadsdeel is gewerkt aan een integraal uitvoeringsplan voor handhaving, in samenwerking met de gemeente en de politie. Hierbij is voortgebouwd op de positieve ervaringen in Segbroek en Haagse Hout. Voor de realisatie van Brede buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst heeft de stadsdeelorganisatie in de rol van uitvoeringsversneller partijen samengebracht om wensen en knelpunten gezamenlijk aan te kunnen pakken. Wijkmanagers en projectleiders 'Welzijn in de wijk' zijn aangesteld om bepaalde problemen rondom specifieke thema's in de wijk op te lossen. Ze fungeren als aanspreekpunt voor bewoners en professionals.

Aansturen Haagse Welzijnsorganisaties

Het welzijnswerk is verder gegaan met het doorvoeren van de beleidswijzigingen die voortvloeien uit de nota De Haagse Participatiemaatschappij. Zo is een groot deel van het welzijnswerk ondergebracht in de Brede Buurtscholen en Buurthuizen van de Toekomst. Verder wordt het jongerenwerk steeds meer aangeboden op de locaties waar de jongeren zich ophouden. De samenwerking tussen jongerenwerk en wijkagenten is verder geïntensiveerd.

Faciliteren van bewonersorganisaties

Bewonersorganisaties zijn belangrijke intermediairs bij de vormgeving en invulling van een op de wijken toegesneden beleid. Subsidie wordt verstrekt voor activiteiten, niet voor organisaties. De effecten hiervan zijn ook in 2013 waarneembaar doordat steeds meer ongeorganiseerde bewoners activiteiten uitvoeren. Er zijn meer dan 1000 aanvragen gedaan voor de subsidieregeling 'Leefbaarheid en bewonersparticipatie'; in 2012 waren er 400.

Stimuleren nieuw maatschappelijk initiatief

Bewonersorganisaties hebben veel ongeorganiseerde bewoners geholpen bij subsidie aanvragen. Bewonersorganisaties zijn niet de enige spreekbuis van de wijk. Medewerkers van stadsdelen slagen er steeds beter in om contact te maken met deze netwerken. Dit resulteert in vruchtbare initiatieven.

Impuls Economie en Leefbaarheid

Vanaf de zomer was € 14,1 mln. beschikbaar om de leefbaarheid met concrete maatregelen te verbeteren. Snel en zichtbaar resultaat was het doel, goed voor de economie en zo veel mogelijk aansluiten bij bestaand beleid. Er is geïnvesteerd in de openbare ruimte: pleintjes zijn heringericht, de openbare ruimte kreeg extra onderhoud, speeltuinen zijn aangelegd, net als sportplekken of extra groen. In de gunning van opdrachten is - binnen de geldende aanbestedingsregels - zo veel mogelijk geprobeerd het mkb mee te laten profiteren van de voorgenomen investeringen.

	Begroting 2013	Realisatie 2013
<i>Stadsdelen algemeen</i>	5.032.021	5.087.046
<i>Loosduinen</i>	7.347.000	7.096.720
<i>Escamp</i>	16.336.979	16.706.005
<i>Segbroek</i>	7.432.000	7.200.985
<i>Scheveningen</i>	8.001.000	8.291.912
<i>Centrum</i>	19.851.000	18.939.064
<i>Laak</i>	7.169.000	6.750.993
<i>Haagse Hout</i>	8.517.000	8.492.399
<i>Leidschenveen-Ypenburg</i>	7.626.000	7.290.366
Totaal	87.312.000	85.855.490

De belangrijkste verklaring van het verschil zijn versnellingsimpulsgelden. Hier was in 2013 een bedrag van 2,2 miljoen op over (op een totaal budget van 6 miljoen). Deze gelden zijn halverwege 2013 beschikbaar gekomen. Om tot uitvoering van de projecten te komen moest het nodige voorbereid worden, bijvoorbeeld het organiseren van inspraak en participatie en ook het op de juiste wijze aanbesteden van de werkzaamheden. Sinds november is de uitvoering van de projecten in een stroomversnelling gekomen. In februari 2014 was ongeveer 40% van de projecten gereed. De verwachting is dat dit percentage eind maart is opgelopen tot ruim 80%. Dit is conform de eerdere prognoses. We stellen de raad voor het bedrag van 2,2 miljoen over te hevelen naar 2014.

Sturing op de budgetten vindt in eerste instantie plaats per stadsdeel, mochten er onvoorziene omstandigheden optreden waardoor bijsturing nodig is, dan vindt afstemming tussen de stadsdelen plaats om binnen de afgesproken totaalbudgetten te blijven.

Het algemene budget stadsdelen bevat budgetten benodigd voor aan de stadsdelen verbonden kosten. Ook bevat dit het budget voor de subsidiering van de Buurtinterventieteams / Nachtpreventie.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	244.000	179.586	74%
	Impuls economie en leefbaarheid	104.021	114.099	110%
	Leefbaarheid en bewonersparticipatie	-179.000	-179.079	100%
Openbare orde en Veiligheid	Bestrijding onveiligheid (oa BIT teams)	377.000	434.004	115%
	Bestrijding onveiligheid (BIT teams)	-275.000	-339.500	123%
Jeugd	Speelvoorzieningen	405.000	319.514	79%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	3.444.000	3.107.713	90%
	Beheer groengebieden	1.394.000	1.380.692	99%
	Gebruik openbare ruimte	19.000	1.936	10%
	Baten Precariobelasting	-514.000	-513.927	100%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	13.000	0	0%
Totaal		5.032.021	5.018.963	100%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

In 2013 is een deel van de apparaatskosten gebruikt om tekorten op individuele stadsdelen op te vangen. Daardoor is op algemeen een voordeel ontstaan en op de stadsdelen een nadeel.

De extra baten op bestrijding onveiligheid betreffen bijdragen van woningcorporaties in het project buurtbemiddeling/mediation. Daar tegenover staan ook extra lasten. Het budget op verkeer is benut om tekorten op de stadsdelen binnen het programma verkeer te compenseren.

5.2 Stadsdeel Loosduinen

Coördinerend portefeuillehouder: K.P. Klein

Dienstverlening en stadsdelen

Binnen het stadsdeel Loosduinen wordt de dienstverlening op de terreinen van leefbaarheid, welzijn, jeugd en participatie expliciet afgestemd op de wensen die daarover binnen het stadsdeel bij de bewoners leven. Een groot aantal activiteiten uit het activiteitenplan is ook daadwerkelijk uitgevoerd. De samenwerking tussen bewoners en gemeente bij de realisatie van activiteiten en de aanpak van problematiek in Loosduinen is verder versterkt. De communicatie tussen wijkorganisaties en het stadsdeelkantoor is een belangrijk aandachtspunt geweest voor het stadsdeelkantoor. In het “Klein Gesprek” is nadere invulling gegeven aan de samenwerking met bewoners.

Leefomgeving

Op het gebied van onderhoud van straten, wegen en pleinen en het beheer en onderhoud van openbaar groen, afvalverwijdering, strandbeheer, reiniging van straat en zuiderstrand is veel werk verzet. Zo is het e-participatietraject voor de speelplek Ockenburg een groot succes geweest. Daarnaast is de herinrichting van de speelplekken op het Bokkefort en op het Billy Holidayplantsoen in nauw overleg met de jeugdige bewoners uitgevoerd. Tevens is een inhaalslag gemaakt bij de vervanging van oude speeltoestellen. Met Stichting Beach Resort Kijkduin en de Ondernemersvereniging ZKD Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek is verder nauw samengewerkt om ook de ondernemers in het stadsdeel optimaal te kunnen bedienen. Het stadsdeel heeft verder een start gemaakt met het oprichten van een KVO-overleg (keurmerk veilig ondernemen) in winkelcentrum Loosduinen, zodat in 2014 alle winkelcentra in Loosduinen het keurmerk hebben. Voor het eerst is de ‘blauwe vlag’ voor het strand van Kijkduin toegekend. De ‘blauwe vlag’ is een internationaal keurmerk voor een schoon strand, goede waterkwaliteit en voorzieningen. Ook is er een ouderenpad van de boulevard naar de vloedlijn aangelegd die het mogelijk maakt voor ouderen die slecht ter been zijn en/of in een rolstoel zitten toch te genieten van het strand.

Versnellingsimpuls

Medio 2013 zijn er extra middelen beschikbaar gekomen in het kader van de versnellingsimpuls. Met deze middelen zijn aanvullend projecten uitgevoerd op het gebied van het onderhoud van het groen (Oude Haagweg, Alberdastraat, Zeewindelaan, Meer en Bos, etc), is het achterstallig beheer en onderhoud van wegen- en straten aangepakt (m.n. wortelopdruk), is het Mecklenburgplein heringericht en is er in Kraaijenstein een kindvriendelijke wijk gerealiseerd.

Maatschappelijke ondersteuning

Er is verder invulling gegeven aan het project ‘Buurthuis van de Toekomst’. Inmiddels zijn er 11 actieve buurthuizen van het de toekomst in het stadsdeel. In het kader van het project ‘Kindvriendelijke wijken’ is, in overleg met de Stichting Jantje Beton, een kindvriendelijke wijk in Kraaijenstein gerealiseerd en is, in overleg met kinderen en andere omwonenden, een plan gemaakt voor de ombouw van de Molenwei tot natuurspeeltuin. Voor de Dalen is een voorstel besproken om verkeersveiligheid te verbeteren door meer drempels en plakkaten aan te brengen gericht op veiligheid. Voor leerlingen op de scholen voor voortgezet onderwijs is een campagne gestart over overgewicht. Ook aan ouderen is aandacht besteed en in overleg met betrokken partijen is bezien of speciale voorzieningen voor ouderen kunnen worden gerealiseerd aan de Oude Haagweg en in Zorgcentrum Houthage. Voor leerlingen en andere betrokken van basisschool Het Lichtbaken is een project gestart om een

brede buurschool op te zetten. De welzijnsorganisatie, de kinderopvang, Middin, het HCO en het CJG werken samen aan een training voor alle betrokkenen bij de school om een Vreedzame school en wijk te zijn en te blijven.

In het kader van 'Loosduinen maakt werk van armoede' zijn met STEK diverse bijeenkomsten georganiseerd voor uitwisseling van informatie, signalering en afstemming van de aanpak.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.160.000	1.123.918	97%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	641.000	641.242	100%
	Impuls economie en leefbaarheid	450.000	392.791	87%
	Commissie Loosduinen	63.000	65.468	104%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	445.000	469.829	106%
	Speelvoorzieningen	281.000	251.918	90%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	144.000	127.523	89%
	Beheer groengebieden	1.719.000	1.804.990	105%
	Straatreiniging	60.000	42.235	70%
	Gebruik openbare ruimte	18.000	-212.125	-1178%
	Grachten en vaarten	18.000	20.967	116%
	Waterkering	54.000	45.000	83%
	Recreatieve voorzieningen	32.000	33.980	106%
	Ongediertebestrijding	36.000	25.527	71%
	Wijkleefbaarheid	54.000	14.125	26%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	30.000	23.679	79%
	Verkeersregeling	38.000	62.121	163%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	299.000	315.081	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	443.000	409.591	92%
	Club & buurthuiswerk	1.289.000	1.361.466	106%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	73.000	77.394	106%
Totaal		7.347.000	7.096.720	97%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.3 Stadsdeel Escamp

Coördinerend portefeuillehouder: R.S. Baldewsingh

Dienstverlening en stadsdelen

Er is stevig doorgewerkt aan het versterken van sociale samenhang in de Escampse wijken. Enerzijds door subsidieaanvragen van bewonersorganisaties en groepen, anderzijds door stadsdeelgesprekken (5 in totaal). De onderwerpen van de stadsdeelgesprekken waren o.a. gezondheid/leefstijl en jongereninitiatieven in Escamp. Aan iedere sessie hebben ruim 100 bewoners deelgenomen. In september was het jaarlijkse Escampfestival. Er waren ongeveer 10.000 bezoekers en veel organisaties uit Escamp hebben zich kunnen presenteren aan de bewoners en ondernemers. Het budget Bewonersparticipatie en Leefbaarheid, ruim €1,8 mln., is geheel beschikt aan bewonersinitiatieven en leefbaarheidsprojecten. De businessclub Escamp heeft steeds meer vorm (en leden) gekregen en op lokaal niveau is de samenwerking met de winkeliersverenigingen geïntensiveerd. Voor de derde keer is de ondernemersbeurs georganiseerd.

Leefomgeving

In de eerste helft is ingezet op het verkrijgen van meer vrijwilligers die actief zijn in de openbare ruimte. Ook in het openbaar groen zijn initiatieven dat buurtbewoners actief meehelpten in het onderhoud en het schoonhouden.

Zo onderhouden bijvoorbeeld de bewoners in de Zwaarvegersgaarde de geveltuinen inclusief bloembakken. Het project Buurt Bestuurt, gericht op het versterken van de positie van buurtbewoners op het gebied van (sociale) veiligheid en handhaving, in de Dreven is verder uitgebouwd. In de tweede helft van 2013 zijn vergelijkbare projecten gestart in Rustenburg/Oostbroek, de Oorden en Moerwijk.

Versnellingsimpuls

Er is ook hard gewerkt aan de uitvoering van projecten in het kader van de versnellingsimpuls. Van het beschikbare budget van 1,75 miljoen euro is in het laatste kwartaal van 2013 voor ruim € 950.000,- uitgevoerd aan diverse projecten. In het eerste kwartaal van 2014 wordt de rest besteed. Totaal zijn er dan ruim 50 activiteiten/projecten extra uitgevoerd en is een extra impuls gegeven aan leefbaarheid, participatie, veiligheid en economie.

Maatschappelijke ondersteuning

Er is verder gegaan met activiteiten om mensen aansluiting te laten vinden bij vrijwilligersorganisaties en andere netwerken, met als doel mensen zelfstandig te laten functioneren. Uiteraard hebben ook de zogeheten 'gouden projecten' de nodige aandacht gekregen. Zo hebben de partners rond het Escamp Carré samen activiteiten ontwikkeld en uitgevoerd, is de samenwerkingsovereenkomst tussen alle partners Baambruggestraat ondertekend en is er een fundraisingavond uitgevoerd in de Eendekooi. De activiteiten kindvriendelijke buurten zijn gestart in Vrederust, er zijn al diverse sessies met kinderen georganiseerd. Eind 2013 is gestart met de voorbereidende activiteiten ten behoeve van de aanpak kindvriendelijke buurten in Leyenburg, Rustenburg/Oostbroek, Morgenstond en Moerwijk. De activiteiten rond de Brede Buurtscholen zijn verder uitgebouwd en versterkt en er zijn weer nieuwe vrijwilligers actief geworden in de diverse wijken. Ook de sportverenigingen zijn actief. Eind 2013 is het eerste fysieke Centrum voor Ouderen geopend in Escamp, namelijk in het Centrum Moerwijk aan de Aagje Dekenlaan. Er zijn ook de nodige activiteiten in het kader van de campagne "gezond is vet, vet cool" ontwikkeld en in uitvoering genomen. Er is verder gewerkt aan het versterken van het zelf-organiserend vermogen van tieners/jongeren, volwassenen en ouderen in het stadsdeel.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.882.000	2.004.790	107%
	Impuls economie en leefbaarheid	860.979	965.959	112%
	Aanpak Escamp lasten	50.000	141.687	283%
	Aanpak Escamp baten	0	-150.000	
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	1.893.000	1.906.872	101%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	1.576.000	1.661.882	105%
	Speelvoorzieningen	364.000	341.777	94%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	255.000	301.212	118%
	Beheer groengebieden	2.967.000	2.882.371	97%
	Straatreiniging	255.000	236.540	93%
	Gebruik openbare ruimte	-173.000	-108.881	63%
	Recreatieve voorzieningen	29.000	28.999	100%
	Ongediertebestrijding	48.000	52.042	108%
	Wijkleefbaarheid	403.000	362.949	90%
	Grachten en vaarten	121.000	121.000	100%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	43.000	48.943	114%
	Verkeersregeling	55.000	70.070	127%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	844.000	889.704	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	1.439.000	1.331.479	93%
	Club & buurtwerk	3.032.000	3.198.475	105%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	393.000	418.133	106%
Totaal		16.336.979	16.706.005	102%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.4 Stadsdeel Segbroek

Coördinerend portefeuillehouder: B. Revis

Dienstverlening en stadsdelen

Het budget leefbaarheid en bewonersparticipatie is ingezet voor bewonersverzoeken, zoals kleinschalige ingrepen in de openbare ruimte. Zo zijn in de groenarme straten in Segbroek zo'n 90 geveltuintjes aangelegd. Ook zijn er ter verbetering van de communicatie met en tussen bewoners weer extra muurkranten geplaatst.

Leefomgeving

De speelplekken de Vlindertuin en het Kamerling Onnesplein zijn opnieuw ingericht. Het Koningsplein heeft een mooi nieuw klimtoestel gekregen, dat bijzonder goed gebruikt wordt. Het schoolplein van de Klimopschool is opnieuw ingericht. Ook is de ontwerp-tool van het project Doe Ut Lekkâh Zelluf gerealiseerd en zijn er door kinderen 9 ontwerpen voor een nieuwe speelplek op het Kepplerplein gemaakt. In het Westduinpark zijn uit het extra budget voor straatmeubilair 50 banken vervangen door mooie nieuwe banken. Na de sluiting van het hondengebied Valkenboskade is veel extra inzet gepleegd door het handhavingsteam in het gebied rond de Valkenboskade. Ook zijn er met de wijkagenten scholen bezocht om de overlast van middelbare scholieren op het gebied van zwerfvuil en fietsen op stoepen te verminderen. In het Regentessekwartier is de pilot weesfietsen opgestart om de grote overlast hiervan terug te dringen. Fietsen mogen in het Regentessekwartier niet langer dan 28 dagen ongebruikt in de openbare ruimte staan. In 2013 zijn, in het eerste deel van het Regentessekwartier, 564 weesfietsen en 2 weesbrommers verwijderd.

Versnellingsimpuls

In het kader van de versnellingsimpuls-gelden zijn diverse projecten in de openbare ruimte uitgevoerd. Zo is op het Tjalie Robinsonduin door kleine ingrepen de leefbaarheid verbeterd, op de Ieplaan de middenberm vergroend, op de Sportlaan de secundaire rijbaan opnieuw bestraat, in het Rode Kruisplantsoen diverse paden verbeterd en in het Westduinpark diverse slechte fietspaden verbeterd. Tevens zijn voor het Goudenregenplein, de Goudsbloemlaan, de oversteek van de Daal- en Bergselaan bij de Zonnebloemstraat en het Newtonplein nieuwe ontwerpen gemaakt die in 2014 gerealiseerd worden.

Maatschappelijke ondersteuning

In het kader van armoede en sociaal isolement is het boekje 'Krap bij Kas' geactualiseerd en verspreid. Daarnaast hebben er signalerende huisbezoeken plaatsgevonden. Er hebben diverse projecten plaatsgevonden in het kader van 'gezond is vet, vet cool' waarbij vooral ingestoken is op preventie. Met 'Jonker Frans' is het stadsdeel een samenwerkingsverband aangegaan wat heeft geresulteerd in een aantal gezamenlijke projecten. Er zijn 4 Buurthuizen van de Toekomst geopend en er zijn voorbereidingen getroffen voor een eerste Centrum voor Ouderen. Er is een analyse gemaakt van de specifieke problematiek van de inwoners uit Midden en Oost-Europa. Daarnaast zijn de contacten met het Intercultureel Platform Segbroek en de bewonersorganisaties geïntensiveerd.

Participatie

Bewoners zijn op verschillende manieren betrokken bij het maken van de plannen voor het stadsdeel, waarbij onder andere gebruik is gemaakt van E-participatie. Er is in samenwerking met de diverse organisaties inzet gepleegd op het werven en behouden van vrijwilligers. In Segbroek is contact gelegd met nieuwe bewonersgroepen waarvan de initiatieven zijn omarmd. Om deze initiatieven een impuls te geven en tot een groter succes te laten komen, zijn er in sommige gevallen professionals aan de initiatieven gekoppeld. Om mantelzorgers te werven en huidige mantelzorgers in het zonnetje te zetten is er een mantelzorgmiddag georganiseerd. Waardering voor hun inzet en aandacht voor hun deskundigheid stonden centraal.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.237.000	1.290.763	104%
	Impuls economie en leefbaarheid	550.000	248.931	45%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	937.000	931.347	99%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	577.000	609.036	106%
	Speelvoorzieningen	159.000	141.863	89%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	129.000	138.703	108%
	Beheer groengebieden	1.078.000	986.637	92%
	Straatreiniging	17.000	-6.284	-37%
	Gebruik openbare ruimte	-82.000	-48.513	59%
	Ongediertebestrijding	11.000	10.304	94%
	Wijkleefbaarheid	70.000	69.460	99%
	Grachten en vaarten	2.000	2.000	100%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	30.000	30.274	101%
	Verkeersregeling	34.000	36.033	106%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	325.000	342.679	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	555.000	514.246	93%
	Club- & buurtwerk	1.578.000	1.664.571	105%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	225.000	238.935	106%
Totaal		7.432.000	7.200.985	97%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.5 Stadsdeel Scheveningen

Coördinerend portefeuillehouder: J.M. Norder

Leefbaarheid

Op 6 april 2013 werd de nieuwe boulevard feestelijk geopend. Hiermee werd een belangrijke stap gezet in de voltooiing van de zeewering. Daarnaast werd het Scheveningse strand onderscheiden met de Blauwe vlag. Er is een rolstoelpad op het strand aangelegd, zodat ook mindervaliden dichtbij de branding van de zee kunnen genieten. In het FAST Surfdorp is een driedaags festival georganiseerd voor doven en slechthorenden (Mute Sounds). In Duindorp wordt overlast ervaren door hondenpoep, daarom zijn er 20 extra hondenpoepbakken geplaatst. Tevens heeft er een enquête onder de inwoners plaatsgevonden over de overlast die wordt ervaren. Op basis van de uitkomsten worden maatregelen genomen op het vlak van informatie, voorzieningen en handhaving. In het kader van kindvriendelijke wijken heeft in Duindorp een kindervandeling plaatsgevonden. Kinderen hebben aangegeven welke zaken de wijk kindvriendelijker kunnen maken. De door kinderen aangegeven punten zijn allemaal uitgevoerd. De bouwspeelplaats, die in de zomervakantie was ingericht, was een groot succes bij de kinderen. Het Han Stijkelplein in de wijk Duttendel is opnieuw ingericht op initiatief van de zeer betrokken bewonersorganisatie, die middels crowdfunding een aanzienlijke financiële bijdrage heeft geleverd. Participatie en leefbaarheid gaan hier hand in hand

Maatschappelijke ondersteuning

In Scheveningen is een nauwe samenwerking ontstaan tussen zorg- en welzijnspartners. Het gezamenlijke vertrekpunt is om ouderen de kans te bieden om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen leven en wonen. Vanuit het welzijnswerk is een enorme impuls gegeven aan de ondersteuning van bewoners door vrijwilligers. Hierbij moet gedacht worden aan de particuliere vervoersdienst, klusjes aan huis, hulp bij administratie e.d. Tevens is een Geriatriesch Netwerk actief. Zorg- en welzijnspartners werken optimaal samen, zodat de juiste zorg en ondersteuning aan senioren en kwetsbaren kan worden gegeven

Zo is het Alzheimercafé van start gegaan en zijn er activiteiten voor buurtbewoners in welzijns- en zorginstellingen. Het eerste Scheveningse Centrum voor Ouderen is in december geopend in het Kalhuis aan de Badhuisstraat.

Participatie

In het stadsdeel Scheveningen zijn inmiddels zes Buurt Interventie Teams en één groep straatvertegenwoordigers actief. Deze bewonersteams surveilleren in straten en buurten en signaleren zaken die 'niet pluis' zijn. Bewoners doen meldingen over illegaal gestort afval, kapotte verlichting, graffiti, kapot straatmeubilair of gebreken aan wegen en straten. De samenwerking tussen bewoners en gemeente is hier zeer direct. Er ligt nog een kans om in de toekomst de teams ook signalen op te laten halen over sociale problemen, bijvoorbeeld eenzaamheid van buurtbewoners. Op veel vlakken zijn bewoners actief in Scheveningen, waar nodig ondersteund door subsidiering (zoals koffieochtenden voor ouderen, de vrijmarkt op de Fred).

In samenwerking met vele maatschappelijke partijen zijn in het stadsdeel Scheveningen drie Buurthuizen van de Toekomst gerealiseerd: YMCA, Wijkwinkel en SVV Scheveningen

Programma	Product	Begroting 2013	Realisatie 2013	Percentage
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.426.000	1.404.086	98%
	Impuls economie en leefbaarheid	500.000	672.515	135%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	780.000	772.011	99%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	794.000	837.394	105%
	Speelvoorzieningen	261.000	239.511	92%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	265.000	284.091	107%
	Beheer groengebieden	1.237.000	1.310.857	106%
	Straatreiniging	21.000	26.943	128%
	Gebruik openbare ruimte	-63.000	-65.677	104%
	Recreatieve voorzieningen	32.000	26.434	83%
	Ongediertebestrijding	8.000	-785	-10%
	Wijkleefbaarheid	38.000	27.626	73%
	Grachten en vaarten	18.000	18.000	100%
Verkeer	Waterkering	85.000	81.873	96%
	Aanleg straten, wegen, pleinen	42.000	16.042	38%
Maatschappelijke ondersteuning	Verkeersregeling	67.000	69.084	103%
	Bejaardenzorg	362.000	381.133	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	423.000	391.507	93%
	Club- & buurthuiswerk	1.632.000	1.721.912	106%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	73.000	77.356	106%
Totaal		8.001.000	8.291.912	104%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.6 Stadsdeel Centrum

Coördinerend portefeuillehouder: Mw. M. de Jong

Leefbaarheid

De Hobbemastraat is, gelijktijdig met het vervangen van de tramrails, heringericht naar residentie kwaliteit. De werkzaamheden in het najaar aan de riolering in de Vermeerbuurt zijn de aanleiding geweest om ook de straten in deze buurt te herinrichten is. De planvorming voor de herinrichting van de Houtzagerij en het Hannemanplantsoen is gestart. Voor het Oude Centrum is een platform opgericht om de ervaren problemen met leefbaarheid en veiligheid aan te pakken. Bewoners, bedrijven, politie, welzijn en handhaving werken hierbij samen. In de Schilderswijk zijn in 2013 ruim 300 ORAC's geplaatst. Op het tegengaan van bijplaatsingen bij ORAC's is extra ingezet.

Als onderdeel van de 'versnellingsimpuls' is de bestrating van de Alexanderstraat hersteld en is de Oog in 't Zeilstraat op Hofstad kwaliteit gebracht. Het schoolterrein van de Carolusschool in Kortebos is uitgebreid met een stuk openbare ruimte. Hierdoor is het nieuwe schoolplein bruikbaar voor zowel school als buurt. In de Rivierenbuurt zijn de voorbereidingen (ontwerp) gestart voor de realisatie van een playground op het Grevelingenveld. Dit gebeurt in samenwerking met bewoners en de Krajicek Foundation. Het ontwerp van het BonBonplein in het Zeeheldenkwartier is tot stand gekomen met behulp van e-participatie. Na de herinrichting van het plein zullen de bewoners meewerken aan het beheer. De speelplekken in het Wijkpark Transvaal zijn deels gerenoveerd en deels vervangen. De nieuwe ondergrond van de speeltoestellen is val-dempend gemaakt. Op onderhoud wegen, straten en pleinen is naast het reguliere (jaarlijkse) onderhoudsbudget ook budget vanuit de krachtwijken beschikbaar gesteld. Van het bedrag van 1,5 miljoen is ca. 1 miljoen uitgegeven (dit verklaart de onderbesteding van 76%). We stellen de raad voor het resterende deel van

€ 500.000,- (via concernereserve krachtwijken) over te hevelen naar 2014. Het overschot op straatreiniging is het gevolg van extra baten als gevolg van verhaalde kosten uit vorige jaren.

Maatschappelijke ondersteuning

De welzijnsinstellingen hebben het afgesproken aanbod aan welzijn uitgevoerd. De prioriteiten van het stadsdeelplan waren hierbij leidend. Op de aanpak van overlast gevende groepen jongeren in Transvaal, Schilderswijk en Korttenbos is extra ingezet. Dit is in nauwe samenwerking gebeurd met bewoners, politie en welzijn. Vier actiehoudersoverleggen zijn opgezet waarin ten aanzien van individuele kinderen/jongeren interventies worden afgesproken. De resultaten zijn positief, maar verscheidene gebieden/groepen vergen ook in de toekomst extra inzet. In de Schilderswijk zijn verschillende trajecten uitgevoerd: aanpak geïsoleerde vrouwen, verhogen ouderparticipatie bij scholen en de aanpak van langdurige werkloosheid.

Participatie

Er zijn veel initiatieven van bewoners, verenigingen en instellingen (financieel) ondersteund om de leefbaarheid, sociale samenhang en veiligheid te verbeteren. Voor 15 initiatieven betrof het nieuwe bewoners(groepen). Activiteiten rond het buurthuis van de toekomst (de Kronkel, de Sprong) en kindvriendelijke wijken (Rivierenbuurt) hebben bijzondere ondersteuning gekregen.

Het project 'Participatie op schoon' in de Schilderswijk richt zich op het vergroten van de betrokkenheid van bewoners bij de leefomgeving. In het Zeeheldenkwartier is het Buurt Preventie Team uitgebreid, waardoor er meer aandacht kan worden besteed aan veiligheid en leefbaarheid in de openbare ruimte. Tevens hebben bewoners en ondernemers een weekmarkt op donderdag gerealiseerd. In de Stationsbuurt zijn bewoners het project 'de Stationsbuurt duurzaam' gestart.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	2.274.000	2.448.921	108%
	Impuls economie en leefbaarheid	1.565.000	349.104	22%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	1.763.000	1.811.926	103%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	1.195.000	1.282.531	107%
	Speelvoorzieningen	424.000	380.928	90%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	2.447.000	1.868.123	76%
	Beheer groengebieden	1.365.000	1.416.984	104%
	Wijkleefbaarheid	49.000	47.452	97%
	Straatreiniging	84.000	44.299	53%
	Gebruik openbare ruimte	-244.000	-178.654	73%
	Ongediertebestrijding	15.000	29.439	196%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	41.000	64.341	157%
	Verkeersregeling	92.000	102.948	112%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	493.000	519.426	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	1.979.000	2.085.566	105%
	Club- & buurtwerk	5.876.000	6.205.096	106%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	433.000	460.635	106%
Totaal		19.851.000	18.939.064	95%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.7 Stadsdeel Laak

Coördinerend portefeuillehouder: H.P.M. Kool

Participatie

Het budget leefbaarheid en bewonersparticipatie is ingezet om bewoners en (zelf)organisaties te stimuleren om met activiteiten en initiatieven te komen op het gebied van sociale samenhang, leefbaarheid en veiligheid. Uitgangspunt is dat de activiteiten zoveel mogelijk door de bewoners zelf worden georganiseerd en uitgevoerd. In 2013 zijn daarvoor circa 130 subsidies verstrekt, waarmee het volledige budget is besteed. Hierbij zaten ook verschillende nieuwe initiatieven, zoals de vrouwenvereniging El Moustaqbal in Laak Noord en het zomerprogramma voor ouderen in Laak van de Laakse Lente. De samenspraak met bewoners is door middel van e-participatie verder verbreed. Dit werd o.a. toegepast bij de herinrichting van speelplekken en het opstellen van het activiteitenprogramma.

Leefomgeving

Het leefbaar en veilig houden van Laak was een belangrijk speerpunt, dat samen met bewoners en partners is aangepakt. Naast de bestaande preventieteams, zijn in Spoorwijk, Laakhavens en Laak Noord nieuwe buurtteams opgericht. Zij speelden o.a. een actieve rol bij een veilig Oud en Nieuw. Verder zijn een aantal grootschalige projecten goed verlopen, zoals de herinrichting van de Goeverneurlaan, de vervanging van de riolering in Laak Noord en vernieuwing van diverse fietsroutes. Het Puntpark in Laak Noord is, met inspraak van bewoners, opnieuw ingericht. De uitbreiding van de Orac's in Spoorwijk is afgerond en de integrale gebiedshandhaving (schoon en veilig) is in nauwe samenwerking met het Handhavingsteam succesvol verlopen. Het JOPplein in Spoorwijk is in samenspraak met jongeren en bewoners verder verfraaid.

Versnellingsimpuls

Voor het winkelgebied Goeverneurlaan en Lorentzplein is een gebiedsmanager aangesteld. In het kader van de impuls gelden (€ 750.000,-) zijn een aantal concrete plannen opgesteld voor het opknappen van de openbare ruimte. De herinrichting van het winkelgebied rondom het Goeverneurplein is inmiddels gerealiseerd. De uitvoering van de andere projecten zit in de startfase. In aanvulling op de impuls gelden is voor Laak een eenmalig extra budget van € 2,6 miljoen beschikbaar gesteld ter verbetering van de leefbaarheid en de wijk economie. In samenspraak met bewoners, ondernemers en partners is een plan van aanpak opgesteld; de uitvoering is ter hand genomen, onder regie van het stadsdeel.

Maatschappelijke ondersteuning

In het kader van het Aanvalsplan Vrijwilligers zijn in 4 wijken wervingsacties gehouden. De functie van het Buurthuis van de Toekomst is verder uitgebouwd. In Laak Noord is samen met kinderen en scholen een plan voor een meer kindvriendelijke wijk opgesteld en uitgevoerd; de Kindvriendelijke Kaart is opgeleverd. In Schipperskwartier is buurtcentrum Vliethage grondig opgeknapt en heropend. De integrale aanpak Spoorwijk heeft zijn vruchten afgeworpen. Het jongerenwerk is (eenmalig) uitgebreid en er is een plan opgesteld voor de aanpak van kinderen 12- en de ouders. Dit wordt samen met de scholen, het CJG en welzijn uitgevoerd, onder regie van het stadsdeel. Met SZW zijn afspraken gemaakt voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid in Laak.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.165.000	1.142.010	98%
	Impuls economie en leefbaarheid	755.000	216.231	29%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	693.000	678.506	98%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	564.000	595.867	106%
	Speelvoorzieningen	79.000	83.947	106%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	125.000	157.781	126%
	Beheer groengebieden	456.000	455.253	100%
	Straatreiniging	69.000	28.027	41%
	Gebruik openbare ruimte	-84.000	-101.254	121%
	Ongediertebestrijding	9.000	14.768	164%
	Wijkleefbaarheid	43.000	56.171	131%
	Grachten en vaarten	3.000	3.000	100%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	23.000	14.121	61%
	Verkeersregeling	24.000	57.752	241%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	280.000	295.010	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	588.000	544.079	93%
	Club- & buurtwerk	2.207.000	2.328.536	106%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	170.000	181.189	107%
Totaal		7.169.000	6.750.993	94%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.8 Stadsdeel Haagse Hout

Coördinerend portefeuillehouder: Mw. I. van Engelshoven

Leefbaarheid

De viering van 100 jaar Japanse tuin is groots aangepakt. Op zaterdag 27 april werd een festival gehouden op de oprijlaan van Clingendael en op het landgoed zelf. Er zijn naar schatting 10.000 mensen op het festival af gekomen. Het project Groene Schoolpleinen ligt goed op schema. De vergroening van de schoolpleinen in Mariahoeve en Bezuidenhout is bijna voltooid. De pleinen zijn leefbaarder gemaakt en zo mogelijk voor publiek open gesteld. Tevens is het een impuls geweest voor het geven van groen-, en milieueducatie. De revitalisering van het Doorenbosplantsoen in Benoordenhout is afgerond, na in eerste instantie een wat kale aanblik, ligt er nu een vernieuwd en vitaal stuk groen dat er weer jaren tegen kan. In Mariahoeve is gestart met de herinrichting van de groenstrook Isabellaland en het creëren van een natuurlijke speeltuin. De herinrichting van de Theresiastraat tussen Prins Clauslaan en Laan van Nieuw Oost-Indië is opgeleverd. Het BIZ speelt een actieve rol bij het verder op orde houden van de openbare ruimte. Door de aanleg van een fietspad is de fietsverbinding Finnenburg en Boekweitkamp verbeterd. Het gebied rondom het Centraal Station is nog steeds volop in beweging. In het winkelcentrum Van Hoytemastraat is extra inzet gepleegd om de openbare ruimte netjes te houden. In combinatie met de inspanningen van de winkeliers zelf heeft dit geresulteerd in het uitroepen van de Van Hoytemastraat tot "schoonste winkelstraat van Nederland".

Er is een begin gemaakt met de plaatsing van ORAC's in Mariahoeve. In het voorjaar zijn gratis gele zakken ter voorkoming van meeuwenoverlast verstrekt. Ten opzichte van vorig jaar is hier meer gebruik van gemaakt. In Mariahoeve is opnieuw een actief buurtpreventieteam van start gegaan. In Mariahoeve zijn de winkelstrips in de Haverkamp en Tarwekamp in samenspraak met de bewoners en ondernemers opgeknapt.

Jeugd en gezin

In Bezuidenhout heeft de jeugd nagedacht hoe de wijk kindvriendelijker kan worden ingericht. Dit heeft geresulteerd in zeven acties (waaronder een speurtocht) waaraan de kinderen hebben geparticipeerd en geadviseerd over de uitvoering. In het kader van de campagne “Gezond is vet” zijn diverse initiatieven ontplooid. De stichting De Tuinen van Mariahoeve en een aantal scholen hebben moestuinbakken gerealiseerd en op twee basisscholen is een gezonde lunch geserveerd. In samenwerking met Van harte Resto is de Kids Resto met aandacht voor gezond eten geïnitieerd. Ook zijn er laagdrempelige sport en bewegingscursussen in de wijken georganiseerd. In Mariahoeve zijn er twee Brede Buurt Basisscholen, die zichzelf profileren als Integraal Kind Centrum (IKC): de Vuurvlinder en de Leeuwerikhoeve. Vier kinder/jeugdleden (34 kinderen) uit Haagse Hout zijn uitgenodigd op het Stadhuis om met de Kinderburgemeester en wethouder te praten over hun participatie in het stadsdeel en over de (on)mogelijkheden waar de kinderen tegenaan lopen bij het tot uitvoering komen van hun ideeën. De bouwspelplaats, georganiseerd in de laatste weken van de zomervakantie in Mariahoeve, was een groot succes. Veel kinderen en soms ook hun ouders timmerden er op los of deden mee aan kookworkshops met producten uit de moestuin van de kinderboerderij.

Maatschappelijke ondersteuning

De pilot Publieke regie in het kader van Centrum voor Ouderen (CvO) in Haagse Hout is inmiddels geëvalueerd en heeft geleid tot de uitrol in de stad. Daarnaast is in het wijkcentrum Bezuidenhout het eerste Centrum voor Ouderen van Den Haag geopend. Project Dagbesteding voor mensen met een beperking loopt succesvol in het buurtcentrum Mariahoeve. In nagenoeg alle wijken in het stadsdeel zijn de signalerende huisbezoeken aan 75-plussers door vrijwilligers gedaan. Het aantal vrijwilligers dat in het wijkcentrum Bezuidenhout actief is neemt toe, 24 vrijwilligers begeleiden de bewoners bij activiteiten en het buffet. In Haagse Hout zijn 3 Buurthuizen van de Toekomst gerealiseerd.

Participatie

Het aantal bewoners dat zich inzet voor zowel de buurt als voor de medebewoners is weer toegenomen. Zo hebben mensen zich als vrijwilliger opgegeven bij de ondersteuning van dagbestedingen voor ouderen in de wijkcentra, klussendienst of voor het geven van taallessen. Daarnaast draaien de twee buurtpreventieteams (Bezuidenhout en Mariahoeve) naar tevredenheid. Positief zijn ook de verschillende groepen die actief zijn in het wijkcentrum Bezuidenhout West, waaronder buitenlandse vrouwen die onder begeleiding van een vrijwilliger deelnemen aan sportactiviteiten. Er zijn verscheidene nieuwe instrumenten voor e-participatie toegepast. Voor de herinrichting van de Haverkamp (Mariahoeve) is ervaring opgedaan met het instrument van de budgetschuif. Het activiteitenprogramma 2014 is opgesteld met behulp van een online enquête. En in Benoordenhout is via een moodboard de speeltuin in Arendsdorp gerealiseerd. Een actieve bewoner in Bezuidenhout heeft het zogenaamde stokrozenproject met succes geïnitieerd. Doel is om de boomspiegels in heel Bezuidenhout er fleurig uit te laten zien met onder andere stokrozen.

Wijkaanpak Mariahoeve

Mariahoeve is een kantelwijk; sociale onveiligheid dreigt een probleem te worden. Om deze ontwikkeling voortijdig te keren is een integrale aanpak beschreven. In november heeft het College deze vastgesteld en hier tot 2016 € 1,5 miljoen euro voor beschikbaar gesteld. Een aantal interventies uit de aanpak, gericht op wijkpark De Horst, zijn gerealiseerd: verbetering aangezicht door ingrijpend snoeiwerk, uitbreiding van de Mariahof met een fruitboom, realisatie van een fitplaats en paddenpoel plus strand. Er zijn afspraken gemaakt over het realiseren van een verftuin samen met Vilt aan Zee. Over gebruik van het pand De Horst zijn afspraken gemaakt waardoor dit buiten lestijden beschikbaar is voor wijkactiviteiten, bijvoorbeeld door als uitvals- en toiletbasis te dienen voor de schaatsbaan. Scholen, bewoners, welzijn en wijkorganisaties hebben gezamenlijk de ijsbaan en activiteiten eromheen georganiseerd. Dit resulteerde in levendigheid in en positieve beeldvorming over het park.

Programma	Product	Begroting 2013	Realisatie 2013	Percentage
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.163.000	1.118.586	96%
	Impuls economie en leefbaarheid	650.000	577.555	89%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	648.000	656.055	101%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	483.000	510.001	106%
	Speelvoorzieningen	165.000	179.857	109%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	479.000	536.568	112%
	Beheer groengebieden	1.555.000	1.546.573	99%
	Straatreiniging	334.000	255.199	76%
	Onderhoud bruggen, viaducten en tunnels	61.000	36.000	59%
	Gebruik openbare ruimte	-127.000	-49.256	39%
	Recreatieve voorzieningen	182.000	195.349	107%
	Ongediertebestrijding	42.000	58.268	139%
	Wijkleefbaarheid	79.000	66.880	85%
	Regionaal fietsendepot lasten	796.000	764.394	96%
	Regionaal fietsendepot baten	-573.000	-619.214	108%
	Grachten en vaarten	30.000	31.510	105%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	30.000	3.567	12%
	Verkeersregeling	42.000	62.276	148%
Wonen	Graffiti bestrijding	659.000	672.532	102%
Maatschappelijke ondersteuning	Bejaardenzorg	277.000	291.579	105%
	Algemeen maatschappelijk werk	226.000	209.115	93%
	Club- & buurtwerk	1.203.000	1.269.046	105%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	113.000	119.959	106%
Totaal		8.517.000	8.492.399	100%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

5.9 Stadsdeel Leidschenveen – Ypenburg

Coördinerend portefeuillehouder: P.W.M. Smit

Dienstverlening en stadsdelen

Het stadsdeel heeft 88 bewonersinitiatieven financieel ondersteund vanuit het budget 'Leefbaarheid en Bewonersparticipatie'. Dit is nagenoeg gelijk aan 2012, er is echter meer diversiteit in de aanvragen. De bewoners hebben hiermee een mooie bijdrage geleverd aan het verstevigen van de sociale cohesie en het bevorderen van de participatie. Een belangrijk project in dit kader was het project kindvriendelijke wijken in de buurt Morgenweide. Een groep, tot dan toe onbekende, ouders en kinderen heeft meegedacht en meegepraat over het opknappen van vier speelpleinen in de buurt. De senioren club van het multifunctioneel centrum Piet Vink en de ouderen van de bewonerscommissie Watervogel flats hebben de handen ineen geslagen om gezamenlijk een activiteit te organiseren. Via e-participatie tools zijn de bewoners van het stadsdeel benaderd. Zo kwamen er 904 enquête reacties terug als input voor het activiteitenprogramma 2014 en hebben ca. 150 bewoners (jongeren en volwassenen) meegewerkt aan het moodboard voor de speelplek aan de Tiber en ontvangen ruim 1.400 mensen de digitale nieuwsbrief die tien keer is uitgebracht.

Leefomgeving

De Keep It Clean Day heeft op twee locaties plaats gevonden. De bewoners van Leidschenveen en de scholieren van het Wellantcollege hebben de handen ineens geslagen om de eigen buurt op te knappen. Ook is het gelukt om tieners in te zetten voor crownies-projecten om de leefomgeving te verbeteren. Door de kwaliteitsimpuls konden diverse wensen van bewoners in gang worden gezet. Zo is het Bieremapark voorzien van extra beplanting en is de geluidswal langs Bosweide voorzien van 600 bomen en struiken. Ook enkele ideeën die de mensen aanleverden tijdens de bezoeken aan de rode stadsdeelbus zijn hiermee gerealiseerd. Op het ILSYplantsoen is een Gulden Klinker ingestraat. In het kader van Keurmerk Veiling Ondernemen wordt regelmatig overleg gevoerd met vertegenwoordigers van winkelcentra Hoge Veen en Ypenburg en het bedrijventerrein Forepark.

Maatschappelijke ondersteuning

De YP (voormalig buurthuis De Bras) en handbalvereniging Hercules zijn een Buurthuis van de Toekomst geworden. Het Buurthuis van de Toekomst De YP draait geheel zelfstandig en er is een dependance van het leerwerk-restaurant H'eerlijk gevestigd. Het Wellantcollege is een zeer actieve Brede Buurt VO school die zich op meerdere wijzen inzet voor de wijk. De integrale aanpak overlast is zeer succesvol gebleken. Er was een zeer rustige zomer en een jaarwisseling zonder problemen op het gebied van overlast met aanzienlijk minder schade dan het jaar ervoor. Twee belangrijke meetmomenten om te bezien of de aanpak succesvol is. Uit evaluatie is gebleken dat de partners moeten blijven inzetten op deze aanpak. Het aantal tieners is relatief groot in verhouding met andere leeftijdsgroepen. Door in te zetten op een preventieve aanpak wordt de overlast tijdig in de kiem gesmoord. De integrale aanpak houdt zich ook bezig met de aanpak van burenruzies, een lastige opgave omdat het hier vaak gaat om langdurige en hardnekkige problematiek.

<i>Programma</i>	<i>Product</i>	<i>Begroting 2013</i>	<i>Realisatie 2013</i>	<i>Percentage</i>
Dienstverlening en stadsdelen	Apparaatskosten stadsdelen en wijken	1.421.000	1.400.043	99%
	Impuls economie en leefbaarheid	560.000	250.982	45%
	Budget leefbaarheid en bewonersparticipatie	604.000	596.035	99%
Jeugd	Jeugd- en jongerenwerk	83.000	88.812	107%
	Speelvoorzieningen	403.000	351.051	87%
Leefomgeving	Onderhoud straten, wegen, pleinen	242.000	205.485	85%
	Beheer groengebieden	1.916.000	1.913.349	100%
	Straatreiniging	21.000	37.434	178%
	Gebruik openbare ruimte	5.000	-2.340	-47%
	Ongediertebestrijding	6.000	11.527	192%
	Wijkleefbaarheid	23.000	22.915	100%
	Grachten en vaarten	10.000	20.000	200%
Verkeer	Aanleg straten, wegen, pleinen	23.000	60.452	263%
	Verkeersregeling	61.000	66.555	109%
Maatschappelijke ondersteuning	Algemeen maatschappelijk werk	324.000	299.439	92%
	Club- & buurtwerk	1.851.000	1.959.317	106%
	Samenlevingsopbouw (opbouwwerk)	73.000	77.393	106%
Totaal		7.626.000	7.358.449	96%

Een negatief bedrag betekent dat er sprake is van een inkomst.

6. Burgerjaarverslag 2013

De burgemeester brengt als gevolg van artikel 170 van de gemeentewet jaarlijks een verslag uit van dienstverlening van de gemeente aan bewoners, bezoekers en bedrijven. In het burgerjaarverslag staat informatie over:

1. Communicatie;
2. Burgerparticipatie;
3. Klachten en bezwaarschriften;
4. Vergunningen.

Dit jaar is er voor het eerst voor gekozen het burgerjaarverslag te verwerken in de programmarekening van de gemeente. Deze paragraaf bevat voornamelijk informatie over de dienstverlening van de gemeente en het contact met de inwoners van Den Haag. Het verwerken van het burgerjaarverslag in de programmarekening is een meer efficiënte manier van het vervullen van artikel 170 van de gemeentewet. Ongewijzigd blijft opname van de belangrijkste conclusies in De Posthoorn. Gegevens omtrent dienstverlening zijn verwerkt in de infographic voorin de jaarrekening.

1. COMMUNICATIE

1.1 De afhandeling van post aan de burgemeester, een wethouder of het college

In 2013 is de gemeente 1.466 maal aangeschreven, via de post maar ook via e-mail. Deze brieven en e-mails waren bestemd voor de burgemeester of een wethouder. Dat is minder dan de ruim 1700 brieven die in 2012 binnenkwamen. Als een brief niet binnen vier weken afgehandeld kan worden, krijgt de afzender daarvan bericht.

In 2013 werd 92% van de 'bestuurlijke' brieven binnen de wettelijke termijn van zes weken afgehandeld.

Het college heeft de ambitie uitgesproken om 90 % van alle post aan het college, een wethouder of de burgemeester binnen vier weken af te handelen. In 2012 werd 75 % van de brieven binnen vier weken afgedaan. In 2013 is dit gestegen naar 80 %. Die verbetering is ook zichtbaar bij brieven aan de burgemeester, namelijk van 73 % in 2012 naar 85 % in 2013.

Bestuurlijke post <i>Afhandeling</i>	Reactie binnen vier weken		Reactie binnen zes weken	
	2013	2012	2013	2012
Post aan burgemeester	85%	82%	92%	94%
Alle bestuurlijke post	80%	75%	92%	92%

Tabel 1: Afhandelingstermijn bestuurlijke post 2013 en 2012

1.3 Bellen en mailen met de gemeente

Voor bewoners is het KlantContactCentrum vaak het eerste contact met de bewoners, bezoekers en bedrijven. Wanneer er gebeld of gemaïld wordt met de gemeente, kom je als eerst terecht bij het KlantContactCentrum. Van hieruit wordt je doorverwezen naar de juiste persoon binnen de gemeente.

14070 in 2013

- ✓ 901.504 contacten
- ✓ 69% daarvan betrof telefonische contacten
- ✓ 59% werd binnen de norm van 30 seconden opgenomen
- ✓ De gemiddelde wachttijd betrof 65 seconden
- ✓ 72% van de contacten kon in één keer worden beantwoord
- ✓ We kregen in 2013 een 8 van onze klanten voor het afhandelen van telefoontjes en mails.

1.4 Digitale dienstverlening

- 6,8 miljoen bezoeken denhaag.nl
- 2,1 miljoen unieke bezoekers
- 920.000 bezoeken aan het digitale loket, waarvan 450.000 unieke bezoeken

De gemeente investeert al een aantal jaren in digitale dienstverlening. Bewoners en ondernemers kunnen 24 uur per dag, zeven dagen in de week op onze website terecht voor informatie of voor onze producten en diensten. Dat is handig voor bewoners en ondernemers en ook nog eens een kostenbesparing voor de gemeente. De website werd in 2013 ongeveer even vaak bezocht als in 2012: 6.8 miljoen keer bezocht, door ruim 2 miljoen unieke bezoekers.

Top 5 geraadpleegde onderwerpen op denhaag.nl

- ✓ Parkeren
- ✓ Zwemmen
- ✓ Stadhuis & stadsdeelkantoren
- ✓ Afval
- ✓ Reisdocumenten

Wat hebben we in 2013 allemaal gedaan?

- ✓ **Mobiele versie van website voor smartphones en tablets gelanceerd (project Touch).**
DenHaag.nl is opnieuw vormgegeven zodat de website op alle formaten schermen past. Je kan nu bijvoorbeeld surfen op denhaag.nl met je iPhone of Android smartphone, en de website bedienen met je vinger (vandaar de naam 'Touch').
- ✓ **Digitaal Loket vernieuwd**
Via www.denhaag.nl/loket kunnen inwoners en bedrijven al hun zaken met de gemeente regelen. In 2013 is dit Digitale Loket van een nieuwe klantvriendelijke(re) indeling voorzien, waardoor bezoekers van de website makkelijker hun benodigde product of dienst kunnen vinden en aanvragen.
- ✓ **Webcare & chat**
In 2013 zijn we alle sociale media gaan bijhouden in een handig programma, waarmee we ook antwoord kunnen geven op vragen en zaken kunnen afhandelen. De medewerkers van 14070 zijn vragen gaan afhandelen via de chat, te raadplegen via www.denhaag.nl/contact.

2. BEWONERSPARTICIPATIE

De gemeente Den Haag wil de denk- en doekracht van haar burgers optimaal benutten. Er zit veel kennis en kracht in onze bewoners – de gemeente deze bewoners graag mee laten doen in de stad.

Wanneer de gemeente aan de slag gaat met het herinrichting van haar openbare ruimte, is het belangrijk dat de gebruikers en omwonenden van deze ruimte mee kunnen denken over hoe het er uit zou moeten zien. De herinrichting heeft immers altijd gevolgen voor de bewoners, omwonenden, medeontwikkelaars en ondernemers in de wijk. Wij laten deze mensen daarom graag meedenken met het inrichten van onze openbare ruimte.

Onze bewoners moeten 24 uur per dag in staat zijn mee te kunnen denken. Daarom zet Den Haag naast traditionele participatie ook in op [e]participatie, waarbij bewoners online kunnen meedoen in hun buurt, wijk of stad. In 2013 is er een flink aantal projecten op touw gezet, waarbij bewoners middels [e]participatie hebben kunnen meedenken- en doen met wat er in de stad gebeurt. Voorbeelden van [e]participatie zijn bijvoorbeeld het moodboard (hierbij kunnen kinderen bijvoorbeeld kiezen uit een aantal thema's en toestellen voor een speeltuin), de keuzetool (waarbij gekozen kan worden uit een aantal vooraf geselecteerde ontwerpen voor bijvoorbeeld een plein, gebouw of speelplek), de budgetschuif (waarmee bewoners met een gegeven budget een stuk openbare ruimte naar smaak kunnen inrichten) of een online enquête. [e]participatie kan worden ingezet voor een heleboel verschillende onderwerpen: van speeltuinen tot parkjes en pleinen, van hondenuverlast tot het sneeuwvrij maken van de stoep. Op www.denhaag.nl/participatie staat handige informatie over participatie in de gemeente Den Haag.

3. KLACHTEN EN BEZWAARSCHRIFTEN

Als een inwoner niet tevreden is over de dienstverlening van de gemeente Den Haag, dan willen wij dat graag weten. Een klacht kan gaan over de manier waarop de gemeente haar taken uitvoert, maar ook over hoe iemand is behandeld door een medewerker van de gemeente. Een klacht kan niet gaan over de inhoud van een besluit. Als iemand het niet eens met een besluit van de gemeente kan die persoon een bezwaarschrift indienen.

3.1 Klachten

In 2013 is een concernbreed klachtensysteem ingevoerd. Met dit systeem registreren alle diensten uniform de klachten. Naar het voorbeeld van de gemeentelijke Ombudsman zijn de oude klachtnormen

per 1 januari 2013 vervangen door de zogenaamde behoorlijkheidsnormen. Deze normen geven een aantal standaarden weer, waaraan dienstverlening zou moeten voldoen. Deze normen zullen leiden tot een verbeterd inzicht in de mate waarin de normen gehaald worden.

Het aantal beoordeelde klachten in 2013 is nagenoeg gelijk aan 2012: er werden 1156 klachten beoordeeld; in 2012 waren dit er 1134. Van deze 1156 klachten zijn er 658 gegrond verklaard.

Onderstaand overzicht laat het aantal beoordeelde klachten zien per behoorlijkheidsnorm (als opgesteld door de ombudsman). Het college behandelt elke klacht zeer zorgvuldig en zal dat ook blijven doen.

Behoorlijkheidsnorm	Aantal
Open en duidelijk	164
Respectvol	80
Betrokken en oplossingsgericht	189
Eerlijk en betrouwbaar	225
<i>Ongegrond, niet verder gespecificeerd</i>	<i>498</i>
Totaal beoordeeld	1156

Tabel 3: Aard van de beoordeelde klachten in 2013

Verdeling klachten over de gemeentelijke diensten

De meeste klachten doen zich voor bij diensten die veel contact hebben met bewoners & ondernemers. Het betreft de diensten Publiekszaken, Sociale Zaken & Werkgelegenheidsprojecten en Stadsbeheer. In tabel 4 staat een overzicht van alle beoordeelde klachten per dienst.

Dienst	Klachten
Bestuursdienst (BSD)	2 (0%)
Intern Dienstencentrum (IDC)	11 (1%)
Onderwijs, Cultuur en Welzijn (OCW)	19 (2%)
Publiekszaken (DPZ)	433 (38%)
Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten (SZW)	535 (46%)
Stadsbeheer (DSB)	132 (11%)
Stedelijke Ontwikkeling (DSO)	24 (2%)
Totaal aantal klachten	1156 (100%)

Tabel 4: Beoordeelde klachten per dienst in 2013

Termijn afhandeling klachten

Het streven van de gemeente is om minstens 90 % van de klachten binnen de wettelijke termijn van zes weken af te doen. Als een adviescommissie de klacht behandelt geldt, ongeacht de aard van de klacht, een wettelijke termijn van tien weken.

Een honderd procent-score is niet haalbaar bij klachten die heel complex zijn of waarbij meerdere bewoners moeten worden gehoord dan wel externe adviezen moeten worden ingewonnen.

Dienst	2013	2012	2011
Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten (SZW) ⁴	74%	94%	90%
Dienst Publiekszaken	87%	92%	90%
Stadsbeheer ⁵	87%	89%	82%
Bestuursdienst	50%	50%	100%
Stedelijke Ontwikkeling	59%	60%	88%
Intern Dienstencentrum	100%	100%	95%
Onderwijs, Cultuur en Welzijn (OCW)	100%	100%	100%

Tabel 5: Klachten binnen de wettelijke termijn afgehandeld per dienst

3.2 Bezwaarschriften

In 2013 werden 24.852 bezwaarschriften ingediend. Dat zijn er ruim zesduizend minder dan in 2012. De meeste bezwaarschriften (60%) betroffen belastingen (de hoogte van de WOZ-waarde van een woning, hondenbelasting en afvalstoffenheffing) en 'naheffingsaanslagen voor verkeerd parkeren', beter bekend als de parkeerboete.

⁴ SZW maakt bij alle klachten gebruik van een klachtencommissie. De wettelijke termijn van afdoening

⁵ DSB maakt bij bejegeningklachten gebruik van een klachtencommissie. De afdoeningstermijn is 10 weken

4 VERGUNNINGEN

Voor diverse zaken geeft de gemeente vergunningen uit, uiteenlopend van het gebruik van een parkeerplaats tot het kappen van een boom, of van het organiseren van een antiekmarkt tot het openen van een tattoo-shop.

Termijn afhandeling vergunningen

In 2013 werd gemiddeld ruim 97% van de aanvragen binnen de daarvoor geldende wettelijke termijn verleend. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan dat van 2012.

Soort vergunning	Aantal 2013	% binnen wettelijke termijn 2013
Stadsbeheer parkeervergunningen bewoners en bedrijven	148.067	100%
Stadsbeheer uitstillingsvergunning	17	100%
Stadsbeheer overige vergunningen Stadsbeheer	4642	99%
Dienst OCW tatoeering, piercing en permanente make up	11	100%
Bestuursdienst exploitatievergunningen seksinrichtingen	89	100%
Bestuursdienst vergunning kleine evenementen	359	94%
Bestuursdienst exploitatievergunningen horeca	369	91%

TOT SLOT

Ook de gemeentelijke ombudsman richt zich op dienstverlening. De ombudsman kan zich buigen over klachten van bewoners & ondernemers over de wijze waarop zij door de gemeente zijn behandeld. De gemeentelijke ombudsman brengt een eigen verslag uit.

7. Financiële rekening

7.1 Staat van baten en lasten

Opbouw begroting

De kolom 'Begroting 2013' bevat de door de raad vastgestelde Programmabegroting 2013-2016, aangevuld met de in 2013 door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen. De grootste wijziging, die op alle programma's terugkomt, is de actualisatie van de begroting bij de vaststelling van het Halfjaarbericht 2013. Daarnaast zijn er nog een aantal besluiten genomen met een wijziging van de begroting tot gevolg, te weten:

- Rv 124 / 2012 - Wijziging van de programmabegroting 2013
- Rv 153 / 2013 - Gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden
- Rv 167 / 2013 - Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017
- Rv 174 / 2013 - Effectuering aflossing van leningen

Interne verrekeningen

De baten en lasten van interne gemeentelijke leveringen tussen de diensten zijn onderling, evenals bij de begroting, voor een deel geëlimineerd. Voor het inzicht is in de staat van lasten en baten op totaalniveau het overige deel aan nog te consolideren posten als consolidatie-eliminatie specifiek tot uitdrukking gebracht.

Staat van lasten en baten

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
01 - Gemeenteraad				
Lasten	6.651	7.597	946 V	6.791
Baten	18	6	12 V	16
Saldo exclusief reserves	6.633 N	7.591 N	958 V	6.775 N
Dotaties	0	0	0 -	0
Onttrekkingen	0	0	0 -	0
Saldo inclusief reserves	6.633 N	7.591 N	958 V	6.775 N
02 - College & bestuur				
Lasten	44.837	44.758	79 N	43.388
Baten	657	102	555 V	2.135
Saldo exclusief reserves	44.180 N	44.656 N	476 V	41.253 N
Dotaties	0	0	0 -	0
Onttrekkingen	119	243	124 N	20.035
Saldo inclusief reserves	44.061 N	44.413 N	352 V	21.218 N

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
03 - Dienstverlening en Stadsdelen				
Lasten	55.103	58.715	3.612 V	57.487
Baten	11.367	13.290	1.923 N	16.782
Saldo exclusief reserves	43.736 N	45.425 N	1.689 V	40.705 N
Dotaties	0	0	0 -	3.550
Onttrekkingen	0	0	0 -	1.550
Saldo inclusief reserves	43.736 N	45.425 N	1.689 V	42.705 N
04 - Openbare orde en Veiligheid				
Lasten	60.224	59.755	469 N	60.302
Baten	6.102	5.170	932 V	4.692
Saldo exclusief reserves	54.122 N	54.585 N	463 V	55.610 N
Dotaties	1.038	1.038	0 -	0
Onttrekkingen	3.516	3.677	161 N	1.545
Saldo inclusief reserves	51.644 N	51.946 N	302 V	54.065 N
05 - Cultuur				
Lasten	78.228	78.451	223 V	97.580
Baten	5.256	5.149	107 V	7.431
Saldo exclusief reserves	72.972 N	73.302 N	330 V	90.149 N
Dotaties	50	50	0 -	1.031
Onttrekkingen	72	91	19 N	3.416
Saldo inclusief reserves	72.950 N	73.261 N	311 V	87.764 N
06 - Onderwijs				
Lasten	162.751	165.442	2.691 V	169.892
Baten	49.585	52.161	2.576 N	45.210
Saldo exclusief reserves	113.166 N	113.281 N	115 V	124.682 N
Dotaties	8.500	8.500	0 -	9.454
Onttrekkingen	6.535	6.124	411 V	8.941
Saldo inclusief reserves	115.131 N	115.657 N	526 V	125.195 N
07 - Integratie en Krachtwijken				
Lasten	22.755	18.047	4.708 N	41.710
Baten	15.254	9.330	5.924 V	34.575
Saldo exclusief reserves	7.501 N	8.717 N	1.216 V	7.135 N
Dotaties	0	0	0 -	30
Onttrekkingen	0	471	471 N	4.603
Saldo inclusief reserves	7.501 N	8.246 N	745 V	2.562 N

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
08 - Werk en inkomen				
Lasten	535.860	538.761	2.901 V	524.592
Baten	501.965	484.910	17.055 V	471.404
Saldo exclusief reserves	33.895 N	53.850 N	19.955 V	53.188 N
Dotaties	35.310	17.356	17.954 N	41.449
Onttrekkingen	5.169	5.346	177 N	17.248
Saldo inclusief reserves	64.036 N	65.860 N	1.824 V	77.389 N
09 - Sociale voorzieningen en armoedebestrijding				
Lasten	61.116	59.580	1.536 N	58.013
Baten	14.083	13.563	520 V	13.310
Saldo exclusief reserves	47.033 N	46.017 N	1.016 N	44.703 N
Dotaties	1.400	1.400	0 -	4.100
Onttrekkingen	2.067	2.067	0 V	3.134
Saldo inclusief reserves	46.366 N	45.351 N	1.015 N	45.669 N
10 - Jeugd en gezin				
Lasten	51.946	52.301	355 V	44.307
Baten	3.081	1.991	1.090 V	2.802
Saldo exclusief reserves	48.865 N	50.310 N	1.445 V	41.505 N
Dotaties	0	0	0 -	2.247
Onttrekkingen	1.048	1.700	652 N	2.739
Saldo inclusief reserves	47.817 N	48.610 N	793 V	41.013 N
11 - Leefomgeving				
Lasten	236.033	243.108	7.075 V	213.749
Baten	113.025	113.322	297 N	115.079
Saldo exclusief reserves	123.008 N	129.786 N	6.778 V	98.670 N
Dotaties	125	67	58 N	17.586
Onttrekkingen	3.242	6.321	3.079 N	932
Saldo inclusief reserves	119.891 N	123.532 N	3.641 V	115.324 N
12 - Economie				
Lasten	19.767	32.486	12.719 V	12.405
Baten	2.919	9.428	6.509 N	2.041
Saldo exclusief reserves	16.848 N	23.058 N	6.210 V	10.364 N
Dotaties	10.208	10.208	0 N	650
Onttrekkingen	5.857	9.043	3.186 N	7.784
Saldo inclusief reserves	21.199 N	24.222 N	3.023 V	3.230 N

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
13 - Sport				
Lasten	62.439	63.542	1.103 V	55.566
Baten	10.698	10.034	664 V	9.149
Saldo exclusief reserves	51.741 N	53.508 N	1.767 V	46.417 N
Dotaties	3.232	3.232	0 -	3.205
Onttrekkingen	6.317	7.777	1.460 N	5.629
Saldo inclusief reserves	48.656 N	48.963 N	307 V	43.993 N
14 - Media/ICT in de stad, monumenten en archeologie				
Lasten	5.122	5.009	113 N	5.573
Baten	79	0	79 V	542
Saldo exclusief reserves	5.043 N	5.009 N	34 N	5.031 N
Dotaties	0	0	0 -	0
Onttrekkingen	0	0	0 -	735
Saldo inclusief reserves	5.043 N	5.009 N	34 N	4.296 N
15 - Maatschappelijke ondersteuning				
Lasten	159.706	166.148	6.442 V	166.006
Baten	22.466	23.054	588 N	22.651
Saldo exclusief reserves	137.240 N	143.094 N	5.854 V	143.355 N
Dotaties	9.398	2.500	6.898 N	2.687
Onttrekkingen	6.933	4.186	2.747 V	2.864
Saldo inclusief reserves	139.705 N	141.408 N	1.703 V	143.178 N
16 - Volksgezondheid en Zorg				
Lasten	77.016	79.497	2.481 V	73.219
Baten	19.539	19.582	43 N	30.137
Saldo exclusief reserves	57.477 N	59.915 N	2.438 V	43.082 N
Dotaties	131	1.000	869 V	7.793
Onttrekkingen	2.463	4.457	1.994 N	3.197
Saldo inclusief reserves	55.145 N	56.458 N	1.313 V	47.678 N
17 - Verkeer				
Lasten	150.029	191.842	41.813 V	97.043
Baten	62.390	97.120	34.730 N	63.189
Saldo exclusief reserves	87.639 N	94.722 N	7.083 V	33.854 N
Dotaties	16.320	16.520	200 V	13.553
Onttrekkingen	11.099	16.683	5.584 N	12.343
Saldo inclusief reserves	92.860 N	94.559 N	1.699 V	35.064 N

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
18 - Wonen				
Lasten	30.200	38.328	8.128 V	24.434
Baten	4.325	9.006	4.681 N	5.355
Saldo exclusief reserves	25.875 N	29.323 N	3.448 V	19.079 N
Dotaties	24.909	24.909	0 V	9.712
Onttrekkingen	16.291	19.331	3.040 N	7.185
Saldo inclusief reserves	34.493 N	34.901 N	408 V	21.606 N
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling				
Lasten	261.919	319.425	57.506 V	127.878
Baten	183.557	235.880	52.323 N	50.743
Saldo exclusief reserves	78.362 N	83.545 N	5.183 V	77.135 N
Dotaties	89.778	89.939	161 V	73.660
Onttrekkingen	98.374	120.717	22.343 N	82.243
Saldo inclusief reserves	69.766 N	52.766 N	17.000 N	68.552 N
20 - Milieu & Duurzaamheid				
Lasten	32.764	34.310	1.546 V	27.590
Baten	13.044	13.375	331 N	4.189
Saldo exclusief reserves	19.720 N	20.935 N	1.215 V	23.401 N
Dotaties	3.661	3.661	0 -	2.054
Onttrekkingen	1.030	1.300	270 N	818
Saldo inclusief reserves	22.351 N	23.296 N	945 V	24.637 N
21 - Citymarketing en internationale stad				
Lasten	18.477	21.750	3.273 V	16.807
Baten	3.019	3.179	160 N	2.552
Saldo exclusief reserves	15.458 N	18.571 N	3.113 V	14.255 N
Dotaties	790	790	0 -	790
Onttrekkingen	2.724	4.008	1.284 N	855
Saldo inclusief reserves	13.524 N	15.353 N	1.829 V	14.190 N
22 - Financiën				
Lasten	230.988	228.799	2.189 N	198.852
Baten	1.242.355	1.231.817	10.538 V	1.232.067
Saldo exclusief reserves	1.011.367 V	1.003.018 V	8.349 V	1.033.215 V
Dotaties	19.724	7.240	12.484 N	21.245
Onttrekkingen	154.078	154.056	22 V	62.762
Saldo inclusief reserves	1.145.721 V	1.149.834 V	4.113 N	1.074.732 V

Programma	Rekening 2013	Begroting 2013	Resultaat 2013	Rekening 2012
23 - Overige beleidsvoornemens				
Lasten	5.379	26.183	20.804	V 3.582
Baten	1.340	1.340	0	- 4.058
Saldo exclusief reserves	4.039 N	24.843 N	20.804	V 476 V
Dotaties	186.120	186.119	1	N 257.346
Onttrekkingen	202.916	200.574	2.342	V 327.277
Saldo inclusief reserves	12.757 V	10.389 N	23.146	V 70.407 V
24 - Interne dienstverlening				
Lasten	78.799	73.341	5.458	N 135.255
Baten	65.809	59.845	5.964	V 125.014
Saldo exclusief reserves	12.990 N	13.496 N	506	V 10.241 N
Dotaties	0	0	0	- 12.476
Onttrekkingen	2.711	875	1.836	V 19.198
Saldo inclusief reserves	10.279 N	12.621 N	2.342	V 3.519 N
TOTAAL GENERAAL voor consolidatie-eliminatie				
Lasten	2.448.109	2.607.173	159.064	V 2.262.021
Baten	2.351.933	2.412.653	60.720	N 2.265.123
Saldo exclusief reserves	96.176 N	194.520 N	98.344	V 3.102 V
Dotaties	410.694	374.528	36.166	N 484.618
Onttrekkingen	532.561	569.048	36.487	N 597.033
Saldo inclusief reserves	25.692 V	0 N	25.692	V 115.517 V
Consolidatie-eliminatie				
Lasten	-257.847	-255.763	2.084	V -332.704
Baten	-257.847	-255.763	2.084	N -332.704
Saldo exclusief reserves	0 -	0 -	0	- 0 -
Dotaties	0	0	0	- 0
Onttrekkingen	0	0	0	- 0
Saldo inclusief reserves	0 -	0 -	0	- 0 -
TOTAAL GENERAAL na consolidatie-eliminatie				
Lasten	2.190.262	2.351.410	161.148	V 1.929.317
Baten	2.094.086	2.156.890	62.804	N 1.932.419
Saldo exclusief reserves	96.176 N	194.520 N	98.344	V 3.102 V
Dotaties	410.694	374.528	36.166	N 484.618
Onttrekkingen	532.561	569.048	36.487	N 597.033
Saldo inclusief reserves	25.692 V	0 N	25.692	V 115.517 V

7.2 Balans en toelichtingen

7.2.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De kaders van de waarderingsgrondslagen zijn bepaald in de Gemeentewet, het Besluit Begroting en Verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV), de (gewijzigde) verordening Financieel Beheer en Beleid (raadsbesluit 133/2012, RIS 254460) en het uitvoeringsbesluit Financieel Beheer (RIS 254459). Voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed is de concernrichtlijn 'Waardering vastgoed' van toepassing.

De jaarrekening is net als de begroting opgesteld volgens het stelsel van baten en lasten. In de jaarrekening zijn de baten en lasten opgenomen die toe te rekenen zijn aan het begrotingsjaar. Het moment van betaling of ontvangst van het geld is daarbij niet van belang. In enkele voor de concernrekening in materiële zin ondergeschikte gevallen worden ontvangsten als baten verantwoord.

De waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders is aangegeven. Bij de bepaling van het resultaat wordt onder andere rekening gehouden met het voorzichtigheidsprincipe, het matchingprincipe en het realisatieprincipe.

Voor de activa wordt de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als waarderingsgrondslag toegepast. De passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, voor zover niet anders is vermeld.

De baten en lasten van interne gemeentelijke leveringen tussen de diensten onderling zijn, evenals bij de begroting, voor een deel geëlimineerd. Voor het inzicht is in de staat van lasten en baten op totaalniveau het overige deel aan nog te consolideren posten als consolidatie-eliminatie specifiek tot uitdrukking gebracht.

Materiële vaste activa

Het BBV maakt onderscheid tussen materiële vaste activa met een maatschappelijk nut en materiële vaste activa met een economisch nut.

Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut

De ontvangen investeringsbijdragen van derden en reserves worden in één keer in mindering gebracht op de activering. Daarnaast kunnen materiële vaste activa met maatschappelijk nut ook versneld afgeschreven worden tot een boekwaarde nul. De verordening Financieel Beheer en Beleid maakt een indeling naar vier categorieën van materiële vaste activa met een maatschappelijk nut, waarbij de volgende maximale afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

- a. 25 jaar voor civiele kunstwerken (zoals tunnels, bruggen en viaducten);
- b. 20 jaar voor de eerste aanleg van wegen, fietspaden, voetpaden, rotondes, rails;
- c. 15 jaar voor technische installaties (waaronder verkeersregelinstantaties) en openbare verlichting;
- d. 10 jaar voor reconstructies en inrichting van de openbare ruimte (activering vindt pas plaats vanaf een bedrag van € 150.000);

Materiële vaste activa met een economisch nut

Vaste activa met economisch nut zijn activa die bijdragen in de mogelijkheid om middelen te genereren en/of die verhandelbaar zijn. De ontvangen investeringsbijdragen van derden zijn in één keer in mindering gebracht op de activering. De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen. De eerste afschrijving vindt plaats in het jaar volgend op de ingebruikname van de investering, met uitzondering van ambulances. Hiervoor vindt afschrijving plaats in de maand volgend op ingebruikname.

Conform de Richtlijnen (Notities) van de commissie BBV en de gemeentelijke richtlijnen worden de vervaardigingskosten (waaronder de implementatiekosten) van nieuwe geautomatiseerde systemen geactiveerd onder materiële vaste activa met economisch nut.

Voor investeringen met een economisch nut hanteert de gemeente de volgende standaard afschrijvingstermijnen, die in beginsel zijn gebaseerd op de verwachte toekomstige gebruiksduur:

- a. 40 jaar voor nieuwbouw gebouwen (permanent), rioleringen; Een uitzondering hierop vormt het stadhuis-/ bibliotheekcomplex waarvoor met raadsbesluit 172/1997 (RIS 20092) een gebruiksduur van 50 jaar is vastgesteld;
- b. 25 jaar voor sportterreinen, renovatie gebouwen, restauratie monumenten, aankoop gebouwen;
- c. 20 jaar voor parkeerterreinen; betonnen bakken voor ORAC's;
- d. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen (elektrische voorzieningen, verwarming, liften, machines);
- e. 10 jaar voor (brandveiligheid)voorzieningen aan gebouwen, energiebesparende maatregelen in gebouwen, kunstopdrachten, telefooninstallaties, kantoormeubilair (nieuwe inrichting), aanleg terreinwerken (semi-permanent of tijdelijk), nieuwbouw gebouwen (semi-permanent, tijdelijk of verplaatsbaar), groot onderhoud aan gebouwen (mits levensduurverlengend); stalen bakken voor ORAC's
- f. 5 jaar voor zware transportmiddelen/aanhangwagens en schuiten, personenauto's/lichte motorvoertuigen/motoren, automatiseringssystemen plus omvangrijke applicaties, duurzame productiemiddelen;
- g. 3 jaar voor software;

Met ingang van 1 januari 2010 worden materiële vaste activa met een aanschafwaarde die lager is dan € 50.000 per stuk niet als materiële vaste activa verantwoord, maar rechtstreeks ten laste van de exploitatierekening gebracht. Tot en met 2009 was de activeringsgrens € 10.000 per stuk. Op (bedrijfs)activa in uitvoering en gronden wordt niet afgeschreven. Uitzondering hierop is de grond van het stadsdeelkantoor Galeria waarop 2,5 % per jaar wordt afgeschreven in overeenstemming met raadsbesluit 9/1994 (RIS 14576).

Bij een duurzame waardevermindering, waaronder verandering van de bestemming van het actief, zijn de desbetreffende materiële vaste activa tegen de lagere waarde gewaardeerd.

Voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed is de concernrichtlijn 'Waardering vastgoed' van toepassing. Als de boekwaarde van een vastgoedobject, dat onder de labels commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed en ontwikkelingsvastgoed valt, duurzaam onder de marktwaarde ligt, wordt het vastgoedobject afgewaardeerd naar de lagere marktwaarde. Een afwaardering wordt verwerkt als het verschil tussen marktwaarde en boekwaarde 10 procent van de boekwaarde betreft en groter is dan € 100.000. Als het verschil kleiner is, wordt de afwaardering niet doorgevoerd.

Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld wordt afgewaardeerd op het moment van buitengebruikstelling, indien de restwaarde lager is dan de boekwaarde.

Erfpacht

- a. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1911 en 1923 zijn gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs.
- b. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1977 zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op het moment van uitgifte in plaats van tegen de voorgeschreven waardering tegen vervaardigingsprijs.

- c. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1986 tegen canonbetaling zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op moment van uitgifte
- d. In erfpacht uitgegeven gronden volgens voorwaarden 1986 die zijn afgekocht komen niet voor activering in aanmerking.
- e. Heruitgiften tegen canonbetaling blijven geregistreerd tegen de waardering van het oorspronkelijk recht.
- f. De vooruit ontvangen canons zijn berekend tegen contante waarde. Bij de berekening van de afkoop van de canonverplichting is de afkoopsom contant gemaakt tegen een op dat moment geldend rentepercentage. De jaarlijks toe te voegen rente wordt ten laste van het resultaat gebracht; de in het verslagjaar vervallen canon termijnen zijn ten gunste van het resultaat gebracht.

Riolering

De gemeente heeft haar beleid tot en met 2015 vastgelegd in het gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2011 - 2015. Uitgangspunt is een kostendekkende exploitatie. Over de gehele GRP-periode zijn de begrote bestedingen aan beheer, investeringen en groot onderhoud gelijk aan de in rekening te brengen rioolrechten.

Uitbreidingsinvesteringen in het rioleringsstelsel worden in beginsel ten laste van de grondexploitatie gebracht. De bestedingen voor groot onderhoud en voor vervangingsinvesteringen (waaronder pompinstallaties en gemalen) worden verantwoord onder de materiële vaste activa met economisch nut. Er wordt niet afgeschreven op deze rioleringsinvesteringen. De ontvangen rioolrechten worden via de Egalisatievoorziening Riolering en na aftrek van de exploitatielasten (voor beheer, klein onderhoud en eventuele rentelasten) als bijdragen van derden in mindering gebracht op de geactiveerde vervangingsinvesteringen opdat uiteindelijk de boekwaarde nihil wordt en geen afschrijvingen noodzakelijk zijn. Alleen indien de investeringen in enig jaar de baten overtreffen en de egalisatievoorziening niet toereikend is wordt het meerdere geactiveerd en verantwoord onder de materiële vaste activa met economisch nut.

Activa in ontwikkeling (algemeen)

Vaste (bedrijfs)activa in uitvoering zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van vooruitontvangen bedragen van derden zoals subsidies en een voorziening voor niet te innen subsidies op uitgevoerde projecten die niet voldoen aan de declaratie-eisen.

Financiële vaste activa

Deelnemingen zijn tegen verkrijgingsprijs gewaardeerd. Ingeval van duurzame waardevermindering worden deelnemingen gewaardeerd tegen lagere marktwaarde. Als de deelneming wordt afgestoten wordt de actuele waarde in de toelichting vermeld.

De verstrekte langlopende leningen aan derden, aan deelnemingen en overige uitzettingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, zonodig onder aftrek van een voorziening wegens oninbaarheid van de lening.

De langlopende beleggingen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, zonodig onder aftrek van een voorziening wegens risico's in de belegging. In de toelichting op de balans is de actuele waarde van deze beleggingen vermeld.

Derivaten

De derivaten zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. De derivaten zijn verantwoord als niet uit de balans blijvende verplichting, waar ook de nominale waarde van deze derivaten is vermeld.

Flottende activa

Vorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, vervaardigingsprijs of standaard verrekenprijs, zo nodig onder aftrek van een voorziening voor incurantheid van de voorraden. Een klein aantal artikelen, zoals representatieartikelen en quasi-goederen (zoals waardekaarten parkeergarage) zijn gewaardeerd tegen verkoopprijs. Eventuele waarderingsverschillen tussen standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als bedrijfsresultaat verantwoord. Ingeval van duurzame waardevermindering worden voorraden gewaardeerd tegen lagere marktwaarde.

Grond- en hulpstoffen

De grond- en hulpstoffen zijn gewaardeerd tegen standaard verrekenprijzen, gebaseerd op de betaalde inkoopprijs. Waarderingsverschillen tussen standaard verrekenprijs en betaalde inkoopprijs worden als bedrijfsresultaat verantwoord.

Gereed product

Het gereed product, halffabricaat en orders in bewerking worden gewaardeerd tegen de fabricagekostprijs of indien lager de verwachte marktwaarde. De fabricagekostprijs bestaat uit de kosten van grond- en hulpstoffen en uitbesteed werk, met daarop een opslag voor indirecte kosten. Bij de waardering wordt rekening gehouden met het stadium waarin het productieproces zich bevindt.

Onderhanden werk bij grondexploitaties

De investeringen in onderhanden werken grondexploitaties zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De investeringen bestaan uit verwervings- en apparaatskosten en kosten voor het bouw- en woonrijp maken. Eventuele bijdragen van derden en baten voor gronduitgiften zijn in mindering gebracht op de investeringen. Bij plannen die gefinancierd zijn met een lening wordt jaarlijks rente geactiveerd.

Positieve uitkomsten bij het afsluiten van grondexploitaties worden niet rechtstreeks gedoteerd aan de reserve grondbedrijf. Deze worden opgenomen in het resultaat vóór resultaatbestemming en na resultaatsbestemming toegevoegd aan de reserve grondbedrijf. Tussentijds wordt geen winst genomen bij grondexploitaties vanwege het ontbreken van de vereiste zekerheid.

Het geprognosticeerde ‘plansaldo’ is het verwachte resultaat op een plan. Ter dekking van verwachte negatieve saldi op operationele plannen is de voorziening negatieve plannen gevormd. Deze voorziening wordt verantwoord als correctiepost op het saldo van het onderhanden werk.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Ook de vorderingen voor meerjarige subsidies zijn nominaal gewaardeerd.

Collateral Derivaten contracten

De Collateral Derivaten worden onder de balanspost “Overige uitzettingen” opgenomen voor het verschil tussen de nominale waarde en de marktwaarde van de afgesloten derivaten contracten per 31 december 2013. De storting heeft het karakter van een waarborgsom waarvan de hoogte maandelijks fluctueert.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is het verschil tussen de activa en het vreemd vermogen. Binnen het eigen vermogen wordt onderscheid gemaakt in de algemene reserve, bestemmingsreserves (welke worden ingesteld door een raadsbesluit) en het onverdeeld resultaat. In de verordening financieel beheer en beleid gemeente Den Haag zijn de bestemmingsreserves onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Dienstcompensatiereserve	Dient om dienstnadelen op te vangen of om incidentele uitgaven te dekken ten behoeve van de bedrijfsvoering
- Reserve grondbedrijf	Dient om winsten of autonome verliezen te verrekenen als gevolg van resultaten en (tussentijdse) financiële bijstellingen van grondexploitaties
- (Tarief-)egalisereserves	Dient om ongewenste schommelingen op te vangen bij de tarieven die aan derden en intern in rekening worden gebracht
- Activareserve	Centrale reserve voor de dekking van kapitaallasten
- Systeemreserves (fonds en risico)	Specifiek door de raad benoemde reserves die dienen voor het verrekenen van saldi van een specifiek benoemde taak binnen een begrotingsjaar
- Uitvoeringsreserves	Reserve die dient om financiering van nader in te vullen projecten op een specifiek beleidsterrein mogelijk te maken
- Projectreserves	Reserve die dient ter dekking van een specifiek doel of project
- Overige reserves	Overige

Toelichting

- Voor de (tarief-)egalisereserves, activareserve en systeemreserves geldt dat de saldi *voor* resultaatbepaling ten gunste of ten laste van de betreffende reserve mogen worden gebracht.
- Voor de projectreserves geldt dat een overschrijding van de begrote onttrekking is toegestaan, mits is voldaan aan de door het Platform Rechtmatigheid gestelde eisen.
- Voor een aantal uitvoeringsreserves geldt dat (ten opzichte van de begroting) niet bestede middelen *voor* resultaatbepaling terugvloeiën naar de reserve. In de bijlage 2.1 zijn deze reserves aangegeven als gemeentebrede uitvoeringsreserves.
- De resterende middelen bij bestemmingsreserves, waarvan de door de raad vastgestelde levensduur per balansdatum is verstreken of waarvan de door de raad vastgestelde doelstelling is gerealiseerd, vallen in alle gevallen vrij ten gunste van het resultaat. (De vrijval hoeft niet begroot te zijn)

Voor nadere informatie over de categorie-indeling, looptijd, doel en maximale hoogte van reserves wordt verwezen naar bijlage 2.2 van de rekening.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn gevormd voor verplichtingen, verwachte verliezen of risico's, waarvan de omvang redelijk is in te schatten op de balansdatum. Verder worden de van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden opgenomen onder de voorzieningen. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen, welke onder de balanspost overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen worden verantwoord.

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzondering van de voorziening negatieve plannen bij de grondexploitatie. Deze is gewaardeerd tegen de contante waarde. De voorziening negatieve plannen bij grondexploitatieprojecten is gerubriceerd als correctiepost op het onderhanden werk naar analogie van de voorziening voor dubieuze debiteuren.

Het vormen van een reorganisatievoorziening is verplicht als per balansdatum sprake is van de 2^e fase van een reorganisatie conform het Sociaal Beleidskader (SBK) en uit een overzicht van opgeheven

functies in het plan van aanpak blijkt dat werknemers aangewezen zijn of gaan worden als re-integratiekandidaten.

De voorziening voor aan derden verstrekte langlopende leningen en voor afgegeven garantstellingen wegens door derden aangetrokken leningen bij bankinstellingen c.a. wordt bepaald op basis van risico-inschatting per individuele lening. Bij deze risico-inschatting worden onder meer de normen van BASEL 2 gehanteerd. Indien er 100 % zekerheden zijn gesteld wordt geen voorziening getroffen. Zonodig worden op basis van de risico-inschatting afwijkende percentages toegepast.

Uitzondering hierop vormen de belegging in het Fonds Uiver (obligatieleningen) en de lening aan de Royal Bank of Scotland waarvoor op basis van geldende ratings risicoanalyses hebben plaatsgevonden die geleid hebben tot lagere percentages van respectievelijk 0,0% en 0,28%. Voor de duurzame beleggingen waarbij de hoofdsom is gegarandeerd is het risico gesteld op 0%.

De belegging bij de IJslandse bank Landsbanki is voor 100% voorzien.

In de verordening Financieel Beheer en Beleid (RIS 254460) is opgenomen dat bij het verstrekken van leningen en garanties aan derden de voorziening wordt gevormd uit het betreffende beleidsprogramma. Deze bepaling geldt voor nieuwe leningen en garanties die vanaf 1 januari 2010 worden verstrekt. Voor de al bestaande leningen en garanties is de reserve financiering aanspreekpunt.

Langlopende en kortlopende schulden

Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde

Wijzigingen t.o.v. vorige jaar:

Voor de waardering van het gemeentelijk vastgoed is de concernrichtlijn 'Waardering vastgoed' van toepassing. Als de boekwaarde van een vastgoedobject, dat onder de labels commercieel vastgoed, bijzonder vastgoed en ontwikkelingsvastgoed valt, duurzaam onder de marktwaarde ligt, wordt het vastgoedobject afgewaardeerd naar de lagere marktwaarde. Een afwaardering wordt verwerkt als het verschil tussen marktwaarde en boekwaarde 10 procent van de boekwaarde betreft en groter is dan € 100.000. Als het verschil kleiner is, wordt de afwaardering niet doorgevoerd.

7.2.2 Balans

	(bedragen in € 1.000)		
Activa	31-12-2013	31-12-2012	31-12-2013
Vaste activa			
<i>Materiële vaste activa</i>			
Materiële vaste activa met economisch nut	1.275.219	1.263.639	124.459
Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	34.088	89.263	877.986
	<u>1.309.307</u>	<u>1.352.902</u>	<u>25.692</u>
			<u>1.028.137</u>
<i>Financiële vaste activa</i>			
Kapitaalverstreking aan deelnemingen	82.696	84.037	
Kapitaalverstreking aan overige verbonden partijen	2.247	2.450	
Leningen aan deelnemingen	260.100	230.047	108.371
Leningen aan overige verbonden partijen	121.773	113.023	28.911
Overige langlopende leningen aan derden	114.571	113.449	137.282
Algemene voorziening voor oninbaarheid	-21.962	-20.760	
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	212.911	272.128	
	<u>772.336</u>	<u>794.394</u>	
Vlottende activa			
<i>Voorraden</i>			
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	28.383	28.383	
Overige grond- en hulpstoffen	400	449	
Onderhandenwerk (incl. bouwgronden in exploitatie)	26.908	17.669	
Gereed product en handelsgoederen	1.455	1.387	
	<u>57.146</u>	<u>47.888</u>	
<i>Vorderingen</i>			
Vorderingen op openbare lichamen	99.981	92.568	
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	15	
Overige vorderingen	136.650	183.245	
Overige uitzettingen	8.150	8.350	
	<u>244.800</u>	<u>284.178</u>	
<i>Overlopende activa</i>			
Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen	13.908	11.403	
Overlopende activa	143.385	158.001	
	<u>157.293</u>	<u>169.404</u>	
<i>Liquide middelen</i>			
Kas/bank/giro	2.627	74.116	
	<u>2.627</u>	<u>74.116</u>	
Totaal Activa	2.543.509	2.722.882	
Passiva			
Vaste passiva			
<i>Eigen Vermogen</i>			
Algemene reserve		124.459	125.680
Bestemmingsreserves		877.986	881.396
Saldo van de rekening (onverdeeld resultaat)		25.692	115.517
		<u>1.028.137</u>	<u>1.122.593</u>
<i>Voorzieningen</i>			
Voorzieningen		108.371	193.417
Voorzieningen met voeding van derden		28.911	21.300
		<u>137.282</u>	<u>214.717</u>
<i>Vaste schulden</i>			
Leningen van pensioenfondsen en verzekeraars		9.756	10.550
Leningen van banken		752.006	860.907
Door derden belegd geld		18.493	20.499
Waarborgsommen		3.747	2.582
Vooruitontvangen canons		29.943	31.260
		<u>813.945</u>	<u>925.798</u>
Vlottende passiva			
<i>Vlottende schulden</i>			
Opgenomen kasgeldleningen		200.000	0
Bank- en giroaldi		63.978	67.855
Overige schulden		125.673	129.168
Rekening Courant verhouding niet financiële instellingen		30	15.780
Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen		31.505	39.088
		<u>421.186</u>	<u>251.891</u>
<i>Overlopende passiva</i>			
Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen		109.423	166.563
Overlopende passiva		33.536	41.320
		<u>142.959</u>	<u>207.883</u>
Totaal Passiva	2.543.509	2.722.882	2.722.882

7.2.3 Toelichting op de balans

Algemeen

De balans met toelichting geeft informatie over de omvang en samenstelling van het vermogen (het verschil tussen de bezittingen en de schulden) van de gemeente Den Haag aan het eind van een boekjaar en over de ontwikkelingen daarin gedurende het jaar. De activa op de balans geven de bezittingen en de vorderingen weer en bestaan uit de vaste en vlottende activa. Op de passivazijde van de balans staan de schulden en eigen vermogen en deze zijn uit te splitsen in vaste en vlottende schulden. Vaste activa en passiva hebben een looptijd van langer dan één jaar. Zowel beginbalans als eindbalans worden gepresenteerd *exclusief* de bestemming van het rekeningresultaat om een juiste vergelijking van balansstanden mogelijk te maken.

Binnen de gemeentebalans heeft eliminatie plaatsgevonden van de onderlinge vorderingen en schulden tussen diensten, de interne rekening-courantverhoudingen en de aan diensten verstrekte (omslagrente)leningen voor de financiering van vaste activa.

Toelichting op de activa

VASTE ACTIVA (€2.081,6 mln.)

De vaste activa bestaan uit de materiële vaste activa (€ 1.309,3 mln.) en de financiële vaste activa (€ 772,3 mln.). De materiële vaste activa zijn conform de BBV op de balans gesplitst in materiële vaste activa met een economisch nut (€ 1.275,2 mln.) en die met een maatschappelijk nut (€ 34,1 mln.).

Materiële vaste activa (€1.309,3 mln.)

Materiële vaste activa met een aanschafwaarde lager dan € 50.000 per stuk worden niet als materiële vaste activa verantwoord, maar rechtstreeks ten laste van de programmarekening gebracht. (In sommige situaties kan sprake zijn van investeringen in onderdelen die per stuk minder dan € 50.000 kosten, maar die samen één geheel vormen zodat het geheel het bedrag van € 50.000 overstijgt en als zodanig geactiveerd wordt.)

Overzicht materiële vaste activa	Stand per 31-12-2012	Her- rubricering	bedragen in € 1000)	
			Aangepaste stand per 31-12-2012	Stand per 31-12-2013
Gronden en terreinen niet in erfpacht uitgegeven	195.542	1.644	197.186	183.501
Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeven	115.374	-1.649	113.725	117.918
Woonruimten	4.913	240	5.153	4.907
Bedrijfsgebouwen	767.981	-235	767.746	749.543
Grond-, weg en waterbouwkundige werken	92.930	0	92.930	39.032
Vervoermiddelen	1.490	0	1.490	990
Machines apparaten en installaties	77.176	0	77.176	80.243
Overige materiële vaste activa	43.586	565	44.151	37.154
Materiële vaste activa in uitvoering	53.910	-565	53.345	96.019
<i>Totaal</i>	<i>1.352.902</i>	<i>0</i>	<i>1.352.902</i>	<i>1.309.307</i>

In 2013 zijn er diverse activa overgeheveld van de gemeentelijke diensten naar de in 2012 opgericht Centrale Vastgoedorganisatie. In dit kader is ook de administratie kritisch doorgelopen en zijn er een aantal posten geherrubriceerd naar de juiste activa-categorie.

De materiële vaste activa zijn in 2013 per saldo € 43,6 mln. afgenomen. In onderstaande tabel is het verloop hiervan weergegeven.

(bedragen in € 1000)

Omschrijving	Boekwaarde 01-01-2013	Inves- teringen	Gereed gekomen	Bijdrage derden	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Boekwaarde 31-12-2013
Gronden/terreinen niet in erfpacht	197.186	0	7.460	0	4.528	16.617	183.501
Gronden en terreinen in erfpacht	113.725	5.772	0	0	1.579	0	117.918
Woonruimten	5.153	0	223	0	157	312	4.907
Bedrijfsgebouwen	767.746	8.402	18.172	0	4.984	39.793	749.543
Grond-/weg-/waterbouwk. werken	92.930	50.779	9	29.405	12	75.269	39.032
Vervoermiddelen	1.490	0	0	0	0	500	990
Machines apparaten en installaties	77.176	10.562	1.941	0	0	9.436	80.243
Overige materiële vaste activa	44.151	9.408	6.160	0	191	22.374	37.154
Vaste bedrijfsactiva in uitvoering	53.345	77.097	-33.965	235	223	0	96.019
<i>Totaal</i>	<i>1.352.902</i>	<i>162.020</i>	<i>0</i>	<i>29.640</i>	<i>11.674</i>	<i>164.301</i>	<i>1.309.307</i>

Het totaalbedrag aan gerealiseerde investeringen is uitgekomen op € 162,02 mln. Hiervan is voor € 29,6 mln. bijgedragen door derden en is door de gemeente € 132,4 mln. geactiveerd.

De grootste investeringen hebben zich bij de volgende programma's voorgedaan (zie bijlage 3.1 realisatie en afwijkingen gemeentelijke investeringen):

- Programma 1 College en Bestuur: Concernbrede informatiesystemen (€ 3,3 mln.)
- Programma 3 Dienstverlening en Stadsdelen: Concernbrede informatiesystemen (€ 1,3 mln.)
- Programma 5 Cultuur: Cultuurforum (€ 2,0 mln.) en Overkapping tuin Gemeentemuseum (€ 2,5 mln.)
- Programma 6 Onderwijs: Onderwijshuisvesting (€ 30,9 mln.)
- Programma 10 Jeugd & Gezin: Speelvoorzieningen (€ 2,1 mln.)
- Programma 11 Leefomgeving: Meerjarenprogramma Kunstwerken (€ 3,4 mln.), Afvalverwijdering (€ 3,7 mln.) en Riolering (€ 5,5 mln.)
- Programma 13 Sport: Sportkwadrant Zuiderpark (€ 1,4 mln.)
- Programma 15 Maatschappelijke ondersteuning: Buitenschoolse opvang (€ 3,1 mln.)
- Programma 17 Verkeer: Rotterdamsebaan (€ 7,8 mln.), Verkeerscirculatieplan (€ 10,3 mln.), Boulevard Scheveningen (€ 6,0 mln.) en Parkeren op straat (€ 10,4 mln.)
- Programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling: Strategische aankopen (€ 7,2 mln.) en Gronden en terreinen werfpacht (€ 5,8 mln.)
- Programma 24 Interne dienstverlening: Automatisering (€ 2,8 mln.) en investeringen Huisvesting en installaties (€ 2,9 mln.)

Afwaarderingen

Conform de richtlijnen uit het BBV monitort de gemeente de ontwikkelingen rondom de waardering van het gemeentelijke vastgoed. Dit houdt in dat de boekwaarde van het vastgoed periodiek per in aanmerking komend pand wordt getoetst aan de hoogste uitkomst van de WOZ-waarde (voor jaar 2013 is peildatum 1 januari 2012), afzonderlijke taxatie, 10 x de jaarhuur of indirecte opbrengstwaarde. Op grond van de regeling Waardering gemeentelijk vastgoed 2013 heeft op de boekwaarde van meerdere locaties afwaardering plaatsgevonden voor een totaalbedrag van € 15,9 miljoen.

Voor het onderscheid in investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut wordt verwezen naar 3.2 Specificatie vaste activa en kapitaallasten.

Financiële vaste activa (€ 772,3 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht financiële vaste activa	Stand per 31-12- 2013	Stand per 31-12- 2012
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	82.696	84.057
Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	2.247	2.450
Leningen aan deelnemingen	260.100	230.047
Leningen aan overige verbonden partijen	121.773	113.023
Overige langlopende leningen aan derden	114.571	113.449
Algemene voorziening voor oninbaarheid	-21.962	-20.760
Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	212.911	272.128
<i>Totaal</i>	<i>772.336</i>	<i>794.394</i>

Voor het verloop van de financiële vaste activa wordt verwezen naar bijlage 3.2 Specificatie vaste activa en kapitaallasten. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar de paragraaf 4.5 Financiering.

Kapitaalverstrekingen aan Deelnemingen (€ 82,7mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht kapitaal verstrekking aan deelnemingen	2013	2012
Beginstand 1 januari	84.057	85.850
Aflossingen	-1.361	647
Eindstand 31 december	82.696	86.497
Herrubricering		-2.440
Aangepaste eindstand 31 december		84.057

De eindstand 2012 van de balanspost kapitaalverstrekking aan deelnemingen € 86,4. In 2013 heeft er een herrubricering plaatsgevonden van € 2,4 mln. naar de balanspost Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen. De aangepaste eindstand per 31 december 2012 komt daarmee uit op € 84,1 mln.

De herrubricering heeft betrekking op de volgende verbonden partijen:

Winkelpanden Den Haag CV	€ 0,657 mln.
Starterspanden Den Haag CV	€ 0,01 mln.
Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt CV	€ 1,773 mln.

Omdat het hier CV's betreft kunnen deze volgens het BBV niet aangemerkt als deelnemingen, maar moeten deze verantwoord worden onder de balanspost 1.3.1.3 Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen

Eneco NV

De gemeente Den Haag bezit 16,55% van de aandelen van Eneco Holding. Op grond van wetgeving stelt de Rijksoverheid dat er een splitsing moet worden aangebracht tussen het netwerkbedrijf en het leverings- en productiebedrijf. Eneco is nog ongesplitst, omdat er nog geen uitspraak van de Hoge Raad is over de toepasbaarheid splitsingswet. Eneco is met de aandeelhouders in gesprek over de toekomst van het aandeelhouderschap. Momenteel is het wettelijk gezien niet mogelijk om de aandelen van een ongesplitst energiebedrijf openbaar te verkopen. De waardering van de aandelen is opgenomen tegen de verkrijgingsprijs van € 22,7 mln. De aandelen vertegenwoordigen een nominale waarde van € 82 mln.

Dunea

In 2013 heeft een herverdeling van de geplaatste aandelen Dunea plaatsgevonden naar rato van de inwoneraantallen. Voor de gemeente Den Haag betekent dit een stijging van het aandelenbelang met 0,52%. De boekwaarde van de deelneming is niet gewijzigd.

HTM Personenvervoer NV / HTM Beheer BV

HTM personenvervoer N.V. is in 2013 voor 49% - onder voorwaarden - verkocht aan de Nederlandse Spoorwegen. De gemeente Den Haag heeft HTM Beheer B.V. opgericht met een nominaal aandelenkapitaal van € 10. HTM Personenvervoer is tegen de oorspronkelijke verwervingsprijs van € 42,1 mln. ingebracht bij HTM Beheer, waarna de aandelentransactie met de NS heeft plaatsgevonden. Voor de periode 2013 - 2016 is afgesproken dat dividenden van HTM Personenvervoer N.V. tot maximaal € 50,5 mln. worden toegevoegd aan het investeringsfonds op de balans van HTM Beheer B.V. Daarnaast is contractueel afgesproken dat NS een nadere storting van € 15 mln. in ditzelfde fonds doet per 1 januari 2017, indien de railconcessie Haaglanden 2016 - 2026 door HTM Personenvervoer wordt verkregen en NS aandeelhouder is van HTM Personenvervoer.

OCW-panden BV en CV

Op 6 december 2007 heeft de gemeenteraad ingestemd met de liquidatie en beëindiging van de deelneming OCW-Panden BV en CV. De liquidatie van de BV en CV wordt in 2014 verwacht. De actuele waarde van de BV en CV bedraagt € 240.000, =

De stand van de deelnemingen en overige verbonden partijen per 31 december 2013 is gespecificeerd in paragraaf 4.7 Verbonden partijen.

Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen (€ 2,2 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht Kapitaalverstr. aan overige verbonden partijen	2013	2012
Beginstand 1 januari	2.450	10
Aflossingen	203	0
Eindstand 31 december	2.247	10
Herrubricering		+ 2.440
Aangepaste eindstand 31 december		2.450

De eindstand 2012 van de balanspost kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen is € 0,01 mln. Het betreft hier OCW Starterspanden CV. In 2013 heeft er een herrubricering plaatsgevonden van € 2,4 mln. van de balanspost Kapitaalverstrekking aan deelnemingen. De aangepaste eindstand per 31 december 2012 komt daarmee uit op € 2,5 mln.

De herrubricering heeft betrekking op de volgende verbonden partijen:

Winkelpanden Den Haag CV	€ 0,657 mln.
Starterspanden Den Haag CV	€ 0,01 mln.
Wijkontwikkelingsmaatschappij Stationsbuurt CV	€ 1,773 mln.

Omdat het hier CV's betreft kunnen deze volgens het BBV niet aangemerkt als deelnemingen, maar moeten deze verantwoord worden onder de balanspost 1.3.1.3 Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen

Leningen verstrekt aan deelnemingen (€ 260,1 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht leningen verstrekt aan deelnemingen	2013	2012
Beginstand 1 januari	230.047	231.976
Verstrekkings	33.000	660
Aflossingen	-2.947	-2.589
Eindstand 31 december	260.100	230.047

In 2013 is een langlopende lening van € 33 mln. verstrekt aan de HTM Personenvervoer N.V.

Leningen verstrekt aan overige verbonden partijen (€ 121,8 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht leningen verstrekt aan verbonden partijen	2013	2012
Beginstand 1 januari	113.023	112.398
Verstrekkings	75.000	10.000
Aflossingen	-66.250	-9.375
Eindstand 31 december	121.773	113.023

De toe- en afname heeft voornamelijk betrekking op twee geherstructureerde leningen aan exploitatiemij. Vroondaal C.V. en een nieuw verstrekte langlopende lening verstrekt aan Vroondaal C.V. van € 18,1 mln.

Overige langlopende leningen verstrekt aan derden (€ 114,6mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht langlopende leningen verstrekt aan derden	2013	2012
Beginstand 1 januari	113.449	121.588
Verstrekkings	11.443	14.935
Aflossingen en verminderingen	-10.321	23.074
Eindstand 31 december	114.571	113.449

De grootste posten hierin betreffen: € 54 mln. voor een meerjarige depositie welke samenhangt met de door ABN/AMRO (thans Royal Bank of Scotland) overgenomen personeelshypotheekportefeuille en € 43,6 mln. door de GKB verstrekte onderhoudskredieten en hypotheek aan Haagse burgers met een inkomen tot 130 % van het bruto minimumloon.

In 2013 is een langlopende lening van € 3,2 mln. verstrekt aan Stichting pand Hoefkade. Daarnaast is er door de GKB € 8,2 mln. aan hypotheek en onderhoudskredieten verstrekt.

Voor de GKB-leningen is een voorziening getroffen van € 2,661 mln., welke is opgenomen onder de balanspost algemene voorziening voor oninbaarheid.

Algemene voorziening voor oninbaarheid (€ 21,9mln.)

Deze voorziening is ingesteld voor het risico van oninbaarheid voor verstrekte leningen aan deelnemingen, overige verbonden partijen en overige derden. De omvang van de algemene voorziening voor oninbaarheid bedroeg per 31 december 2012 -€ 20,8 mln.

In 2013 is aan de voorziening € 1,918 mln. toegevoegd en is € 0,716 mln. vrijgevallen. De toevoeging wordt met name veroorzaakt door een nieuw verstrekte langlopende lening in 2013 en nieuw verstrekte hypotheek en onderhoudskredieten door de GKB aan Haagse burgers met een inkomen tot 130 % van het bruto minimumloon.

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht algemene voorziening voor oninbaarheid	2013	2012
Beginstand 1 januari	-20.760	-31.187
Toename	-1.918	-1.193
Afname	716	11.620
Eindstand 31 december	-21.962	-20.760

Overige uitzettingen met een looptijd langer dan 1 jaar (€212,9 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht overige uitzettingen met een looptijd > 1 jaar	2013	2012
Beginstand 1 januari	272.905	337.209
Uitzettingen	2.586	0
Aflossingen	-61.803	-64.304
	213.688	272.905
Voorziening wegens oninbaarheid	-777	-777
Eindstand 31 december	212.911	272.128

De belangrijkste posten zijn:

Belegging Fonds Uiver 2006 (€ 201,1 mln.)

De boekwaarde van Fonds Uiver 2006 van €201 mln. plus de opgelopen rente eind december 2013 van circa €56,0 mln. komt uit op €257,0 mln., terwijl de marktwaarde eind december 2013 €272,2 mln. bedraagt. Dit houdt in dat bij eventuele verkoop op dit moment €15,2 mln. boekwinst zal worden behaald. Daar staat tegenover dat de gemeente de jaarlijkse renteopbrengst van 4,35% niet meer zal ontvangen gedurende de komende 18 jaar. Vanaf 2012 tot en met 2031 wordt de portefeuille met jaarlijks gelijke bedragen afgelost. Deze aflossingen worden opgenomen in de totale gemeentelijke liquiditeitspositie.

Belegging Meewind (€ 9,7 mln.)

Meewind is een groen beleggingsfonds van Seawind Capital Partners BV dat particulieren, overheden en bedrijven de kans biedt te participeren in een groot windmolenpark op de Nederlands/Belgische Noordzee. De gemeente Den Haag heeft vanaf 2009 een participatie in Meewind van €9,7 mln. De marktwaarde van Meewind op 31 december 2013 bedroeg €12,0 mln.

De aflossing heeft betrekking op Fonds Uiver (€61,8 mln.).

De uitzetting betreft een langlopende vordering op de stichting DUWO. Het betreft een subsidie die over een periode van 15 jaar tegen een vast rentepercentage van 0% wordt teruggevorderd.

VLOTTENDE ACTIVA (€461,9 mln.)

Vorraden (€ 57,1 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht voorraden	Stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2012
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	28.383	28.383
Overige grond- en hulpstoffen	400	449
Onderhandenwerk (incl. bouwgronden en exploitatie)	26.908	17.669
Gereed product en handelsgoederen	1.455	1.387
<i>Totaal</i>	<i>57.146</i>	<i>47.888</i>

Niet in exploitatie genomen bouwgronden (€28,4 mln.)

Dit betreft de eerste waarde bij oprichting van de Grondbank Vroondaal in 2010. Saldo van de Grondbank kan pas afnemen als er fiscaal bouwrijpe grond wordt geleverd aan de participatie. Dit heeft tot op heden nog niet plaatsgevonden. De verwachting is dat dit voor het eerst in 2014 zal plaatsvinden.

Onderhanden werk (inclusief bouwgronden in exploitatie) (€26,9 mln.)

De mutaties zijn opgebouwd uit vermeerderingen en verminderingen. De vermeerderingen zijn grotendeels toe te schrijven aan de toegerekende uurkosten, verwervingskosten, rente en het operationeel worden van

projecten. Daarnaast zijn uitgaven gedaan voor beheer, sloop, bodemsanering en openbare werken. De verminderingen vinden plaats door gerealiseerde opbrengsten voor uitgifte van grond en door het afsluiten van projecten. Het saldo per 31-12-2013 bestaat met name uit:

- Door het bestuur operationeel verklaarde grondexploitaties (€ 0,0 mln.).
Deze betreffen per saldo € 152 mln., maar staan als gevolg van de getroffen verliesvoorziening voor negatieve plannen van € 152 mln. voor een bedrag van € 0 op de balans.)
- Nog af te rekenen bedragen project Netwerk Randstad Rail (NRR) ad. € 14,2 mln.
Voor het project NRR zijn bevoorschottingsafspraken gemaakt met de opdrachtgever Omgevingsdienst Haaglanden. De voorschotten worden per half jaar afgerekend. Het OHW-saldo t/m 2013 van NRR zal dus in het eerste kwartaal 2014 verrekend worden.;
- MPG Publiek Private Samenwerkingsverbanden (PPS) (€ 9,1 mln.)
Dit zijn gezamenlijke grondexploitaties, waarbij de uitvoering onder een privaatrechtelijk samenwerkingsverband met een projectontwikkelaar plaatsvindt (met name Grotiusplaats (€9,0 mln.)
- Projecten Ingenieursbureau Den Haag (IbDH) ad. € 1,2 mln.
De projecten van het IbDH hebben voornamelijk betrekking op de omzet van december die in het 1e kwartaal van 2014 wordt gefactureerd. Ten opzichte van het saldo t/m december 2012 is er sprake van een daling van € 0,790 mln.
- Anticiperende werkzaamheden vooruitlopend op operationeel verklaring door het bestuur (€ 0,6 mln.)
Dit betreft uitgaven, die gemaakt worden, voordat een grondexploitatie operationeel is verklaard door het bestuur.
- Diversen (€ 2,1 mln.)
Dit betreft o.a. het Bodemconvenant VROM.

Vorderingen (€ 244,8 mln.)

Overzicht vorderingen	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	Stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2012
Vorderingen op openbare lichamen	99.981	92.568
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	19	15
Overige vorderingen	136.650	183.245
Overige uitzettingen	8.150	8.350
<i>Totaal</i>	<i>244.800</i>	<i>284.178</i>

De belangrijkste posten zijn hierna toegelicht

Vorderingen op openbare lichamen (€ 100,0 mln.)

Onder de balanspost vorderingen op openbare lichamen wordt een grote verscheidenheid aan vorderingen verantwoord. Het saldo per 31 december 2013 wordt echter met name verklaard door de vorderingen op de Rijksbelastingdienst (€ 95,5 mln.):

Nog te ontvangen BTW ihkv het BTW-compensatiefonds (€ 91,3 mln.)

Dit betreft de vordering van de gemeente Den Haag op de Belastingdienst wegens activiteiten in de overheidsfeer gedurende 2013 (€ 91,3 mln.). Dit bedrag wordt conform de regelgeving medio 2014 door de fiscus overgemaakt.

Nog te ontvangen BTW (€ 3,4 mln.)

Dit betreft te vorderen op BTW voor activiteiten in de ondernemersfeer.

Te ontvangen premie WAO i.v.m. verlaging premie 2013 (€ 0,8 mln.)

De vordering betreft een eenmalige gedeeltelijke teruggaaf basispremie WAO/WIA 2013 uit hoofde van het Belastingplan 2014

Overige vorderingen (€ 136,7 mln.)

Per 31 december 2012 was de omvang van de balanspost overige vorderingen € 204,6 mln. In 2013 heeft er een herrubricering plaatsgevonden van € 21,3 mln. naar de balansposten Overlopende activa (€ 20,5 mln.) en Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 0,8 mln.). De aangepaste eindstand per 31 december 2012 komt daarmee uit op € 183,2 mln.

Toelichting herrubricering:

Vanwege strengere verslaggevingseisen in 2014 is er een analyse gedaan op de posten onder overige vorderingen en overige schulden. Een deel van deze posten bleek meer het karakter van overlopende activa respectievelijk overlopende passiva te hebben en is daarom via het vergelijkend cijfer gecorrigeerd.

Per 31 december 2013 is de omvang € 136,7 mln. De afname van € 46,5 mln. wordt met name veroorzaakt door de ontvangsten in 2013 met betrekking tot de verkoop van de beleggingsportefeuille Maatschappelijk verantwoorde beleggingen van € 46,0 mln.

Onder de balanspost overige vorderingen is een grote verscheidenheid aan vorderingen opgenomen, waarvan onderstaand de grootste posten zijn vermeld.

- Opgelegde en nog op te leggen gemeentelijke belastingen van € 39,9 mln.
- GKB beleningen en kredieten van € 34,2 mln. Voor deze GKB-beleningen en kredieten is een voorziening voor oninbaarheid getroffen van € 1,0 mln.
- Aan Ontwikkelingsbedrijf Leidscheveen (OBL) verstrekte leningen van totaal € 11,0 mln. Voor het risico op de lopende financiering is een voorziening opgenomen van € 3 mln.
- Bijstandsvorderingen € 13,9 mln.
- Nog te ontvangen erfpachten € 6,9 mln.
- Nog te ontvangen gronduitgiften € 13,3 mln.
- Landsbank IJsland € 4,4 mln.
- Te vorderen eigen bijdrage huishoudelijke verzorging (CAK-BZ) van € 3,6 mln.

Overige uitzettingen (€ 8,2 mln.)

Onder de balanspost overige uitzettingen worden vanaf 2011 (op aangeven van de commissie BBV) ook de gestorte collaterals als gevolg van afgesloten derivaten-contracten verantwoord. De gestorte collateral van € 8,2 mln. is het verschil tussen de nominale waarde en de marktwaarde van de afgesloten derivaten-contracten per 31 december 2013 die de gemeente in depot bij de BNG heeft gestort met een rentevergoeding. Deze storting heeft het karakter van een waarborgsom, waarvan de hoogte maandelijks fluctueert.

Overlopende activa (€ 157,3 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht overlopende activa	Stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2012
Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen	13.908	11.403
Overlopende activa	143.385	158.001
<i>Totaal</i>	<i>157.293</i>	<i>169.404</i>

De eindstand 2012 van de overlopende activa was € 148,1 mln. In 2013 heeft er een herrubricering plaatsgevonden van € 21,3 mln. naar de balansposten Overlopende activa (€ 20,5 mln.) en Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 0,8 mln.). De aangepaste eindstand per 31 december 2012 komt daarmee uit op € 169,4 mln.

Toelichting herrubricering:

Vanwege strengere verslaggevingseisen in 2014 is er een analyse gedaan op de posten onder overige vorderingen en overige schulden. Een deel van deze posten bleek meer het karakter van overlopende activa respectievelijk overlopende passiva te hebben en is daarom via het vergelijkend cijfer gecorrigeerd.

Overlopende activa Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 13,9 mln.)

Op deze balanspost worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen subsidiebedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel verantwoord. Per 31 december 2012 was de omvang € 11,4 mln. Per 31 december 2013 is de omvang € 13,9 mln. De toename van € 2,5 mln. wordt per saldo veroorzaakt doordat er m.b.t. bestedingen Rotterdamsebaan gedekt uit een rijksbijdrage nog € 5 mln. ontvangen moet worden van het Rijk. Daarnaast is er nog afname van € 2,5 mln. m.b.t. ESF-gelden.

Een volledig overzicht van alle overlopende activa en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage 4.2 Totaaloverzicht overlopende activa en passiva.

Overlopende activa (€ 143,4 mln.)

De balanspost overlopende activa bestaat uit een grote verscheidenheid aan vooruit betaalde kosten en/of nog te ontvangen gelden. De omvang van deze post is (na een herrubricering van € 20,5 mln.) afgenomen met € 14,6 mln. van € 158,0 mln. tot € 143,4 mln. Dit is voornamelijk te verklaren door een lagere post Facturen in omloop.

De volgende detaillering geeft nader inzicht in de samenstelling van de overlopende activa:

Transitorische rente Fonds Uiver 2006 (€ 55,9 mln.)

Nog te ontvangen rente over 2006 tot en met 2013 met betrekking tot de rentedragende obligaties en de zero-coupon obligaties.

Af te rekenen subsidieprojecten (€ 54,0 mln.)

Onder deze post valt een samenstel aan lopende projecten in het kader van (onder meer) stedelijke vernieuwing die met rijksgeld afgerekend moeten worden en/of met bijdragen vanuit diverse (gemeentelijke) dekkingsmiddelen, zoals het cofinancieringsfonds.

Projecten, gedekt uit gemeentelijke middelen zijn o.a.:

- Pieken in de Delta (af te rekenen met het cofinancieringsfonds) (€ 8,4 mln.);
- Ontsluiting Binckhorst (€ 5,9 mln.);
- Grondbank Vroondaal (€ 3,9 mln.);
- Netwerk Randstadrail (€ 2,2 mln.);
- Fietsschakels (€ 2,0 mln.);
- Dr. Lelykade Middenblok (€ 1,4 mln.);
- Overige met eigen middelen te dekken projecten (€ 4,4 mln.)

Daarnaast zijn er ook nog projecten gedekt uit rijksmiddelen, o.a.:

- EFRO-kansen voor West (€ 15,2 mln.), af te rekenen met het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO);
- Onderhoudsstimulering (WIS) (€ 3,1 mln.), af te rekenen met ISV-middelen Rijk;
- Herstructurering Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek (€ 2,3 mln.);
- Creatieve stad Den Haag (€ 1,8 mln.);
- Economie brede doeluitkeringen (€ 1,6 mln.);
- Overige met rijksmiddelen af te rekenen projecten (€ 1,8 mln.)

Afrekeningen zullen plaatsvinden zodra is vastgesteld dat aan alle geldende (subsidie)voorwaarden is voldaan.

Vooruitbetaalde posten/Nog te ontvangen baten (€ 10,2 mln.)

Dit betreft in 2013 ontvangen en vooruitbetaalde inkoopfacturen voor huren en andere periodieke kosten die ten laste van 2014 gebracht moeten worden:

- vooruitbetaalde inkoopfacturen huisvesting (€ 3,3 mln.);
- vooruitbetaalde inkoopfacturen automatisering (€ 3,3 mln.);
- vooruitbetaalde huren (o.a. Centra voor Jeugd en gezin) (€ 2,5 mln.);
- overige vooruitbetaalde inkoopfacturen / vooruitontvangen baten (€ 1,1 mln.)

BTW bedragen m.b.t. Souterrain (€ 9,3 mln.)

Het Souterrain is een groot infrastructuur project dat in 2004 is afgerond. In 2011 is de definitieve afwikkeling met de fiscus van het grootste deel van de BTW over dit project geëffectueerd. Een resterend bedrag van € 13,1 mln. komt volgens de beschikking van het ministerie van verkeer en Waterstaat in beginsel niet voor subsidie in aanmerking. Uit voorzichtigheidsoverwegingen heeft de dienst rekening gehouden met een te vorderen bedrag van € 9,269 mln. Het Ministerie heeft na overleg met de dienst Stadsbeheer een standpunt ingenomen en toegezegd dat de definitieve beschikking in het eerste kwartaal 2014 zal worden verstuurd.

Transitorische rente leningen u/g (€ 6,4 mln.)

Het betreft nog te ontvangen rente leningen u/g over verslagjaar 2013. Deze rente heeft betrekking op de leningen verantwoord onder de balansposten leningen aan deelnemingen, leningen aan overige verbonden partijen en overige langlopende leningen aan derden.

Facturen in omloop (€ 3,6 mln.)

De post "Facturen in omloop" wordt in de jaarrekening 2013 onder overlopende activa gepresenteerd. In 2012 was deze post opgenomen onder de overige vorderingen. De herrubricering komt tot uiting in het vergelijkend cijfer. Om in de jaarrekening een zo volledig mogelijk beeld te geven van de lasten dient het saldo op de FIO zo laag mogelijk te zijn. Wanneer facturen niet volgens het regulier crediteurenproces kunnen worden afgewikkeld worden de lasten zoveel mogelijk voorgeboekt.

Toelichting op de passiva

VASTE PASSIVA (€ 1.979.4 mln.)

Eigen Vermogen (€ 1.028,1 mln.)

Het eigen vermogen van de gemeente Den Haag bestaat uit de Algemene reserve (€ 124,5 mln.), de overige reserves (€ 878,0 mln.) en het saldo van de rekening (€ 25,7 mln.). Het eigen vermogen is met € 94,5 mln. afgenomen t.o.v. vorig jaar. Een specificatie van alle reserves is opgenomen in bijlage 2.1, waarin ook per reserve het verloop gedurende het boekjaar is weergegeven. De gemeente heeft de reserves ingedeeld in een aantal categorieën. Een overzicht van de samenstelling en stand van het eigen vermogen is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1000)

Eigen vermogen	Stand per 31-12-2012	Resultaat- bestemming 2012	Stand per 01-01-2013	Stand per 31-12-2013
Algemene reserve	125.680	115.072	240.752	124.459
Compensatie reserves	1.345	15.845	17.190	16.562
Reserve Grondbedrijf	41.604	5.500	47.104	51.591
Egalisatiereserves	13.924	0	13.924	16.266
Bestemmingsreserves	701.472	-20.900	680.572	680.643
Activareserve	123.051	0	123.051	112.924
<i>Totaal reserves</i>	<i>1.007.076</i>	<i>115.517</i>	<i>1.122.593</i>	<i>1.002.445</i>
Saldo van de rekening	115.517	-115.517	0	25.692
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>1.122.593</i>	<i>0</i>	<i>1.122.593</i>	<i>1.028.137</i>

Het voordelig resultaat over 2012 van € 115.517 mln. is in overeenstemming met raadsbesluit 69/2013 bestemd. Voor een gedetailleerde uitwerking van de resultaatbestemming 2012 wordt verwezen naar bovengenoemd raadsbesluit.

Per 01-01-2013 is de omvang van de reserves na resultaatbestemming € 1.122,6 mln. Per 31-12-2013 is de omvang afgenomen tot € 1.002,4 mln. Een mutaties zijn met name:

- Vrijval uit de Algemene reserve (€ 115,1 mln.). In 2013 is het risicocumulatiemodel geactualiseerd. Op basis hiervan heeft per saldo een onttrekking plaatsgevonden ten gunste van de begroting 2013.
- Vrijval reserve Friciekosten (€ 20,3 mln.). De gemeente Den Haag had begin van deze collegeperiode een forse bezuinigingstaakstelling. Bij de jaarrekening 2013 is een inventarisatie gehouden van de benodigde friciekosten om de bezuinigingstaakstelling af te ronden. In enkele gevallen is nog sprake van afbouw in de jaren 2014 - 2016 en begeleiding in 2014. Het gaat hierbij onder andere om het langer doorwerken van bijna pensioengerechtigden en het bureau van Werk naar Werk. Voor deze na-ijleffecten blijft € 10,1 mln. beschikbaar in de reserve. Het resterende deel van € 20,3 mln. valt vrij.
- Dotatie reserve inkomensvoorziening (€ 30,0 mln.). De dotatie is opgebouwd uit een aanvulling door het concern van € 3,0 mln als gevolg van de ophoging van de bovengrens van € 17 mln. naar € 20 mln. en een voordelig resultaat in 2013 ad € 27,0 mln. Dit voordelig resultaat wordt o.a. veroorzaakt doordat er minder bijstandsuitkeringen gerealiseerd zijn dan begroot, door een hoger toegekende rijksbijdrage dan begroot en door een actualisatie van de voorziening dubieuze debiteuren.

Toelichting op de categorieën reserves

Algemene reserve, Compensatiereserves en Reserve grondbedrijf

Algemene reserve, Compensatiereserves bij de diensten en de Reserve grondbedrijf (totaal € 192,6 mln.) zijn onderdeel van het gemeentelijke weerstandsvermogen (zie ook paragraaf 4.3 Weerstandsvermogen). De Algemene reserve is bedoeld voor het afdekken van risico's en tegenvallers, waarvoor geen afzonderlijke reserves of voorzieningen zijn getroffen. Hiermee wordt voorkomen dat financiële tegenvallers direct leiden tot onmiddellijke bezuinigingen. Gemeentelijke diensten hebben compensatiereserves voor het opvangen van bedrijfsvoeringrisico's. De algemene reserve en de compensatiereserves zijn in beginsel vrij beschikbare middelen (niet gekoppeld aan specifiek door de raad vastgestelde doelen). De reserve grondbedrijf dient als financiële buffer voor het grondbedrijf om te voorkomen dat schommelingen in de resultaten van het grondbedrijf de gemeentelijke financiële huishouding verstoren. Opbrengsten uit grondexploitaties worden aan de reserve toegevoegd, verliezen uit grondexploitaties worden hiermee verrekend.

Egalisatiereserves

De Egalisatiereserves (€ 16,3 mln.) hebben tot doel om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden en intern in rekening worden gebracht. Een overzicht van deze reserves per programma (na resultaatbestemming 2012) is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1000)

Overzicht egalisatiereserves per programma	Stand per 31-12-2013	Stand per 01-01-2013
Programma 3 Dienstverlening en Stadsdelen	2.000	2.000
Programma 6 Onderwijs	1.000	1.000
Programma 10 Jeugd en Gezin	-100	0
Programma 15 Maatschappelijke ondersteuning	7.696	4.580
Programma 16 Volksgezondheid en Zorg	1.292	1.329
Programma 22 Financiën	1.925	727
Programma 24 Interne dienstverlening	2.453	4.288
<i>Totaal</i>	<i>16.266</i>	<i>13.924</i>

Bestemmingsreserves

De reguliere bestemmingsreserves bedragen € 680,6 mln. Het gaat hierbij om een samenstel van gereserveerde middelen voor specifiek door de raad goedgekeurde doelen, waaronder (spaar)reserves voor grote en/of meerjarige projecten. In de verordening financieel beheer en beleid gemeente Den Haag zijn de overige bestemmingsreserves onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Systeemreserves (fonds en risico) Specifiek door de raad benoemde reserves die dienen voor het verrekenen van saldi van een specifiek benoemde taak binnen een begrotingsjaar
- Uitvoeringsreserves Reserves die dienen om financiering van nader in te vullen projecten op een specifiek beleidsterrein mogelijk te maken
- Projectreserves Reserves die dienen ter dekking van een specifiek doel of project
- Overige reserves Alle overige reserves

Een overzicht van deze reserves per programma is hierna opgenomen.

(bedragen in € 1000)

Overzicht bestemmingsreserves per programma	Stand per 31-12-2013	Stand per 01-01-2013
Programma 1 Gemeenteraad	0	0
Programma 2 College & Bestuur	341	460
Programma 3 Dienstverlening en Stadsdelen	0	0
Programma 4 Openbare orde en Veiligheid	3.286	5.764
Programma 5 Cultuur	614	636
Programma 6 Onderwijs	12.255	10.290
Programma 7 Integratie en Krachtwijken	2.749	2.749
Programma 8 Werk en inkomen	66.586	36.445
Programma 9 Sociale voorzieningen en armoedebestrijding	2.332	2.999
Programma 10 Jeugd en gezin	2.820	3.768
Programma 11 Leefomgeving	14.942	17.431
Programma 12 Economie	21.884	17.533
Programma 13 Sport	7.402	10.485
Programma 14 Media/ICT in de stad, monumenten en archeologie	0	0
Programma 15 Maatschappelijke ondersteuning	10.749	9.686

Overzicht bestemmingsreserves per programma	Stand per 31-12-2013	Stand per 01-01-2013
Programma 16 Volksgezondheid en Zorg	6.921	9.214
Programma 17 Verkeer	31.892	26.671
Programma 18 Wonen	25.716	17.098
Programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	126.300	139.383
Programma 20 Milieu en duurzaamheid	10.703	8.072
Programma 21 Citymarketing en internationale stad	4.451	6.385
Programma 22 Financiën	16.011	25.143
Programma 23 Overige beleidsvoornemens	308.055	324.851
Programma 24 Interne dienstverlening	4.634	5.509
<i>Totaal</i>	<i>680.643</i>	<i>680.572</i>

De omvang van de bestemmings-reserves bedroeg per 31 december 2012 € 701,5 mln. Na resultaatbestemming 2012 is de stand per 01-01-2013 € 680,6 mln. geworden. Per 31 december 2013 is de omvang € 680,6 mln.

Activareserve (afschrijvingsreserve)

De centrale activareserves voor dekking van kapitaallasten van totaal € 112,9 mln. hangen direct samen met investeringen die zijn gedaan en gedekt zijn met incidenteel geld. Met ingang van 2010 is het gebruik van afschrijvingsreserves alleen nog toegestaan bij programma 22 Financiën.

Overzicht activareserves per programma	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	Stand per 31-12-2013	Stand per 01-01-2013
Programma 22: Financiën	112.924	123.051
<i>Totaal</i>	<i>112.924</i>	<i>123.051</i>

De omvang van de reserves activafinanciering bedroeg per 31 december 2012 € 123,1 mln. Per 31 december 2013 is de omvang € 112,9 mln. De omvang van de reserve(s) is afgenomen door een onttrekking van € 11,4 mln. voor de dekking van incidentele kapitaallasten. Daarnaast heeft een toevoeging plaatsgevonden van € 4,1 mln. ter dekking van toekomstige afschrijvingslasten. Tenslotte is € 2,9 mln. vrijgevallen als gevolg van niet benodigde dekking afschrijvingslasten nieuwbouw brandweerkazerne aan de Petroleumhaven.

Toelichting reserves per programma

De ontwikkelingen in het verloop van de meest omvangrijke reserves (het saldo van de reserve is per 31-12-2013 groter dan € 5 mln. of er hebben aanzienlijke mutaties plaatsgevonden) worden hieronder toegelicht. Een volledig overzicht van alle bestemmingsreserves en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage 2.1 Reserves.

Programma 6 Onderwijs

Reserve Duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs (€ 6,9 mln.)

De reserve is bestemd voor verbetering van de hygiëne en het binnenmilieu alsmede voor asbestverwijdering in bestaande gebouwen voor primair en speciaal onderwijs. Voor 61 schoolgebouwen is subsidie verleend. Het onttrokken bedrag is ter dekking van afrekeningen.

De vrijval van € 1,8 mln. betreft een van de incidentele maatregelen ter invulling van de taakstelling voor Onderwijshuisvesting: In het regeerakkoord is afgesproken dat 256 mln. euro (landelijk) uit het gemeentefonds wordt overgeheveld naar de begroting van het ministerie van OCW t.b.v. de scholen PO en VO. Voor de gemeente Den Haag betekent dit een nadelige mutatie van € 9,4 mln. euro vanaf 2015. In de retraite 2013 is de taakstelling voor Onderwijshuisvesting verdeeld in structurele maatregelen (verlagen

vlieghoogte) en incidentele maatregelen waarbij een van de incidentele maatregelen dus een bedrag van € 1,8 mln. euro is voor vrijval OHV posten.

Beginbalans	5,554 mln.
Bij: dotaties	3,500 mln.
Af: bestedingen	0,346 mln.
Af: vrijval	1,800 mln.
Eindsaldo	6,908 mln.

Programma 8 Werk en Inkomen

Reserve Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB I-deel) (€ 47,0 mln.)

De voor- en nadelen van de uitvoering van de bijstand (inclusief apparaat) worden (voor zover deze verband houden met autonome volume ontwikkelingen) voor resultaatsbepaling verrekend met deze reserve.

De resultaatsbestemming betreft de financiering van het nadelig resultaat van 2011 ad. € 14,6 mln.

Voor de reserve is een specifieke bandbreedte afgesproken. Bij een eindsaldo buiten de bandbreedte is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorbereiding. Omdat de reserve begin 2013 boven de toen nog geldende bovengrens van € 17,0 mln. uitkwam, is er € 2,8 mln. afgeroomd. In 2013 is vervolgens besloten de bovengrens te verhogen naar € 20,0 mln. en is deze aangevuld door het concern met € 3,0 mln. Daarnaast is het voordelig resultaat in 2013 ad € 27,0 mln. aan de reserve gedoteerd. Dit voordelig resultaat wordt o.a. veroorzaakt doordat er minder bijstandsuitkeringen gerealiseerd zijn dan begroot, door een hoger toegekende rijksbijdrage dan begroot en door een actualisatie van de voorziening dubieuze debiteuren.

Eindbalans 2012	34,449 mln.
Resultaatsbestemming 2012	-14,600 mln.
<i>Beginbalans 2013</i>	<i>19,849 mln.</i>
Af: vrijval a.g.v. afromen	2,849 mln.
Bij: dotaties	29,979 mln.
Eindsaldo	46.979 mln.

Reserve Werkgelegenheid, in het bijzonder afbouw van ID- en WIW-banen (€ 18,3 mln.)

Conform het collegeakkoord 2011-2014 is een bedrag van € 4,0 mln. gedoteerd aan bovengenoemde reserve voor nieuw beleid. De onttrokken gelden ad € 2,3 mln. zijn ingezet ter financiering van de gemaakte lasten.

Beginbalans	16,596 mln.
Bij: dotaties	4,000 mln.
Af: bestedingen	2,320 mln.
Eindsaldo	18,276 mln.

Programma 11 Leefomgeving

Reserve Werk met Werk (€ 13,8 mln.)

Het doel van de reserve is op efficiënte wijze residentiekwaliteit te realiseren in de openbare ruimte door gelijktijdig met rioolwerkzaamheden, wegbeheer, het programma P2500 en de plaatsing van ORAC's een impuls te geven aan de openbare ruimte. Voor de begroting 2013-2016 is hiertoe € 15 mln. beschikbaar gesteld.

In 2013 is er voor € 5,6 miljoen aan projecten bestuurlijk vastgesteld (o.a. RIS 257881). Deze projecten zijn in voorbereiding of in uitvoering. De projecten Hobbemastraat, Roggeveenstraat, dr.Schaepmanstraat, Nieuwendamlaan en de Harderwijksestraat zijn inmiddels afgerond. De bestemmingsreserve is beperkt uitgeput omdat de bijdrage uit de reserve pas in de eindfase van een project wordt verrekend.

Beginbalans	15,000 mln.
Bij: dotaties	0 mln.
Af: bestedingen	1,224 mln.
Eindsaldo	13,776 mln.

Programma 12 Economie

Reserve World Forum Convention Center (€ 7,1 mln.)

Deze reserve is bedoeld ter dekking van de investeringen in het WFCC gebouw.

De dotatie ad € 10 mln. betreft de overheveling van een deel van de middelen vanuit de bestemmingsreserve The Hague World Forum naar de nieuw ingestelde bestemmingsreserve World Forum Convention Center.

De onttrekking van € 2,9 mln. heeft betrekking op kosten in verband met de aankoop van het WFCC (juli 2013) en de kosten in verband met het vervolg van de onderhoud- en herstelwerkzaamheden na aankoop van het WFCC. De kosten van onderhoud- en herstelwerkzaamheden hebben betrekking op de aanpak van de zijentree (incl. toiletgroepen), revisie van klimaatinstallaties en directievoering.

Beginbalans	0,00 mln.
Bij: dotaties	10,000 mln.
Af: bestedingen	2,915 mln.
Eindsaldo	7,085 mln.

Programma 15 Maatschappelijke ondersteuning

Reserve Individuele voorziening WMO (€ 9,4 mln.)

Deze reserve wordt gebruikt om de schommelingen in de vraag naar de WMO-producten (zijnde Hulp bij het Huishouden, Woon- en Vervoersvoorzieningen Gehandicapten) en de benodigde apparaatsinzet op te vangen. Daartoe worden de voor- nadelen van de uitvoering van de WMO inclusief apparaat, voor zover dit verband houdt met autonome volume ontwikkelingen, voor resultaatbepaling verrekend met deze reserve.

De reserve heeft een minimum van € 1,0 mln. en een maximum van € 5,0 mln. Bij een eindsaldo buiten de bandbreedte is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorbereiding. Het resultaat van de WMO-producten heeft geleid tot de volgende dotaties/onttrekkingen:

- dotatie van € 4,9 mln., zijnde het voordelig resultaat op Hulp bij het Huishouden ouderen/gehandicapten;
- dotatie van € 0,9 mln., zijnde het voordelig resultaat op Woonvoorzieningen ouderen en gehandicapten;
- onttrekking van € 1,5 mln., zijnde het nadelig resultaat op Vervoer ouderen en gehandicapten;
- afroaming van de reserve, als gevolg van de overschrijding van de bovengrens in 2012, ten bedrage van € 2,1 mln.

Beginbalans	7,064 mln.
Bij: dotaties	5,862 mln.
Af: bestedingen	1,461 mln.
Af: vrijval	2,063 mln.
Eindsaldo	9,402 mln.

Programma 17 Verkeer

Reserve Parkeren (€ 12,6 mln.)

Deze reserve is ingesteld ter dekking van de kosten van noodzakelijke investeringen in de parkeervoorzieningen, die opgenomen zijn in het parkeerkader 2010-2020 en kosten van fietsparkeren in de binnenstad (inclusief de directe omgeving van de stations CS en HS).

Met de programmabegroting 2014-2017/halfjaarbericht 2013 (RV/138 –RIS 264147) is de einddatum van de reserve vastgesteld op 31-12-2020. In 2013 is voor € 7,5 mln. toegevoegd aan de reserve. Deze toevoegingen bestaan uit: Structurele toevoeging vanuit de begroting met € 3,0 mln., conform raadsbesluit 93 uit 2012 (RIS 251740 Meerjarenbegroting 2013-2016 en onderliggend collegebesluit RIS 251780 Productenraming) en de structurele middelen P2500 voor 2013, ad € 4,5 mln. conform raadsbesluit 15 uit 2012 (RIS 245787). Hiertegenover staat dat in 2013 voor € 5,4 mln. aan de reserve is onttrokken. Deze onttrekkingen betreffen: € 4,8 mln. voor aanleg Parkeerplaatsen in Woongebieden, € 0,4 mln. voor aanleg tijdelijke parkeerplaats Beach Stadium en € 0,2 mln. voor de pilot “Fietsparkeren Grote Marktstraat”. De vrijval betreft € 0,5 mln. voor het project “tijdelijke parkeergarage Nieuwersluisstraat”,

Beginbalans	11,045 mln.
Bij: dotaties	7,500 mln.
Af: bestedingen	5,388 mln.
Af: vrijval	0,540 mln.
Eindsaldo	12,617 mln.

Reserve Openbaar vervoer hoger plan (€ 11,1 mln.)

De reserve Openbaar Vervoer Hoger plan is een van de dekkingsbronnen van het gemeentelijk aandeel van het programma Netwerk RandstadRail.

Op 1-1-2013 was het saldo van de reserve € 8,8 mln. Voor 2013 zijn de structurele middelen ad € 2,25 mln. aan de reserve gedoteerd.

In 2013 is er voor het project Netwerk Randstadrail niets onttrokken aan de reserve. De middelen zijn beschikbaar voor de voorbereiding van de aanpassing van de infrastructuur van het stationsplein bij Station HS en de voorbereiding van de frequentieverhoging van lijn 9. Deze activiteiten vinden plaats in 2014.

Beginbalans	8,800 mln.
Bij: dotaties	2,250 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	11,050 mln.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 4,3 mln.)

Zie toelichting bij programma 19 Ruimtelijke ordening en Gebiedsontwikkeling.

Programma 18 Wonen

Reserve Stadsvernieuwing (€ 14,0 mln.)

De dotatie van €19,6 mln. betreft een overheveling van de reserve SV naar de reserve Stadsvernieuwing. Voor de diverse projecten, zoals Sophia revalidatie, herinrichting openbare ruimte De la Reyweg en Mient en Masterplan Kijkduin, is € 4,4 mln. onttrokken. Daarnaast is er voor € 1,2 mln. onttrokken ter dekking van de subsidie aan de WOM. Deze is in 2013 vastgesteld op € 1,7 mln.

Beginbalans	0 mln.
Bij: dotaties	19.610 mln.
Af: bestedingen	5.608 mln.
Eindsaldo	14.002 mln.

Reserve Ruimtelijke ordening (€ 0,0 mln.)

Bij de begrotingsbehandeling 2013-2016 (Rv 93/2012) is besloten dat deze reserve wordt overgeheveld naar de Reserve Stedelijke Ontwikkeling. Effectuering van dit besluit heeft in 2013 plaatsgevonden. Het

beginsaldo van € 9,1 mln. is via een negatieve dotatie onttrokken aan deze reserve en toegevoegd aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling.

Beginbalans	9,128 mln.
Bij: dotaties	-9,128 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 8,7 mln.)

Zie toelichting bij programma 19 Ruimtelijke ordening en Gebiedsontwikkeling.

Programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Reserve Grondbedrijf (€ 51,6 mln.)

Deze reserve dient ter dekking van de algemene risico's van bedrijfsmatig opereren op het gebied van grondexploitaties. De reserve wordt gevoed door financieel-administratieve afsluiting van plannen, waarbij het voorzichtigheidsbeginsel wordt toegepast. Kernpunten hiervan zijn:

- voor verliezen op grondexploitaties wordt een voorziening gevormd;
- deze voorziening wordt getroffen ten laste van de reserve Grondbedrijf (RGB); en
- winsten worden pas genomen indien deze daadwerkelijk zijn gerealiseerd en komen ten gunste van de reserve Grondbedrijf.

Over de reserve vindt geen renteverrekening plaats.

Relatie met de voorziening negatieve plannen MPG (Meerjaren Programma Grondbedrijf):

Indien een MPG-plan met een negatief saldo operationeel wordt verklaard door het bestuur wordt een voorziening getroffen voor de contante waarde van het plan ten laste van deze reserve. De actualisatie van de voorziening wordt verrekend met het resultaat reserve Grondbedrijf.

Middels de resultaatbestemming 2012 is € 5,5 mln. aan de Reserve Grondbedrijf toegevoegd. Na resultaatbestemming uit de jaarrekening 2012 bedraagt de beginstand van de reserve € 47,1 mln. De toevoeging van € 12,7 mln. bestaat uit drie componenten. In de eerste plaats is dat het resultaat van het halfjaarbericht 2013 van € 1,1 mln. op grond van de actualisaties grondexploitaties. In de tweede plaats betreft dit de winstuitkering op de participatie OCWV van € 11,0 mln.: het meerdere gerealiseerde bedrag van € 0,3 mln. wordt via resultaatbestemmingsvoorstel in de jaarrekening toegevoegd aan de RGB. In de derde plaats betreft het de toevoeging ter dekking van de mogelijke risico's op het in 2013 vastgestelde projectdocument Junoblok van € 0,6 mln.

De vrijval van € 8,2 mln. betreft de afdracht ten behoeve van het budgettaire kader, ingezet bij het halfjaarbericht 2013 en de programmabegroting 2014-2017.

Eindbalans 2012	41,604 mln.
Resultaatsbestemming 2012	5,500 mln.
Beginbalans 2013	47,104 mln.
Bij: dotaties	12,687 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Af: vrijval	8,200 mln.
Eindsaldo	51,591 mln.

Reserve Stedelijke Ontwikkeling (€ 37,6 mln.)

Deze reserve komt terug op drie programma's (Verkeer, Wonen en Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling:

	Totaal	17	18	19
Beginbalans	17,531 mln.	0,104 mln.	2,539 mln.	14,888 mln.
Bij: dotaties	71,879 mln.	4,270 mln.	14,427 mln.	53,182 mln.
Af: bestedingen	30,823 mln.	0,104 mln.	1,440 mln.	29.279 mln.
Af: vrijval	8,030 mln.	0,000 mln.	6,830 mln.	1,200 mln.
Eindsaldo	53,371 mln.	4,270 mln.	8,696 mln.	37,591 mln.

Doelstelling van deze reserve is de financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling, voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IpSO. Bij de begrotingsbehandeling 2013-2016 (Rv 93/2012) is besloten dat de Reserve Ruimtelijke Ordening en de Reserve Vaststellingsprogramma worden overgeheveld naar deze reserve. Effectuering van dit besluit heeft in 2013 plaatsgevonden. Door deze besluitvorming is deze reserve uitgebreid met de doelstelling van de reserve Ruimtelijke Ordening en zullen deze middelen worden gebruikt voor apparaat- en werkbudgetten, voor versnellingsbijdragen aan corporaties voor het aanjagen van de woningbouwproductie, voor communicatie en voor productieafspraken met de corporaties (tot een bedrag van € 12,0 mln.).

De reserve heeft het doel om de verschillen tussen jaarlijkse uitgaven en stortingen te egaliseren. Daarnaast is in het coalitieakkoord besloten om € 16,0 mln. beschikbaar te stellen voor Wonen aan de Slag. Deze middelen worden toegevoegd aan deze reserve middels nog 2 jaarlijkse dotaties van € 4,0 mln. in 2013 en 2014.

De dotatie betreft voor € 22,2 mln. de van het rijk via het gemeentefonds ontvangen middelen voor 2013. Naar aanleiding van besluitvorming over de overheveling van de Reserve Ruimtelijke Ordening en de Reserve Vaststellingsprogramma naar deze reserve is het saldo van die reserves (€ 9,1 mln. resp. € 1,4 mln.) toegevoegd aan deze reserve

Daarnaast is een bedrag van € 5,4 mln. van de Reserve Strategische Aankopen Binckhorst, € 10,9 mln. van de Reserve Stadsvernieuwing en € 1,6 mln. van de Reserve Volkshuisvestingsfonds DHZW aan deze reserve toegevoegd. Tevens is via een negatieve dotatie van € 0,6 mln. overgebracht naar de Reserve Grondbedrijf. Bij de besluitvorming van de begroting 2014-2017 is in 2013 een bedrag van € 17,7 mln. aan nieuw beleid toegevoegd.

Aan de Reserve Stedelijke Ontwikkeling hebben voor de volgende projecten onttrekkingen plaatsgevonden:

- Lucht, bodem en geluid € 5,3 mln.
- Kluswoningen (met name Junoblok) € 5,2 mln.
- Openbare Ruimte HS € 0,6 mln.
- Nieuw beleid IpSO en VVE Balie € 0,5 mln.
- Ter dekking van de dotatie aan de Voorziening Negatieve Plannen MPG voor:
 - Zuiderpark ADO locatie € 3,7 mln.
 - Sigmalocatie € 2,8 mln.
 - Wijnhavenkwartier € 1,0 mln.
 - Maasstraat € 0,1 mln.
 - Overheveling operationele grondexploitaties uit oud ISV budget € 9,7 mln.

Verder is naar aanleiding van de besluitvorming in de begroting 2014-2017 in 2013 een bedrag van € 4,9 mln. aan IpSO middelen, € 1,9 mln. aan middelen voor Stimulering Woningbouw en € 1,2 mln. IpSO onvoorzien vrijgevallen.

Reserve Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing (ISV) (€ 0,0 mln.)

Deze reserve omvat het gemeentelijk aandeel in de financiering van de uitvoering van de ISV-regeling. Bij de begrotingsbehandeling 2013-2016 (Rv 93/2012) is besloten dat deze reserve wordt overgeheveld naar de reserve SV. Effectuering van dit besluit heeft in 2013 plaatsgevonden.

Beginbalans	35,474 mln.
Bij: dotaties	-35,474 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Reserve The Hague World Forum (€ 10,8 mln.)

Deze reserve is bestemd voor de verdere ontwikkeling van de Internationale Zone van Den Haag, vooral rondom het World Forum gebied, gericht op de profilering van Den Haag als Internationale Stad van Vrede en Recht. De plandoelstellingen zijn onder andere: de realisatie van de nieuwbouw voor Europol inclusief parkeergarage, het verbeteren van het vestigingsklimaat voor internationale instellingen en de verbetering van de openbare ruimte, de bereikbaarheid en het veiligheidsprofiel.

De dotatie ad € 7,3 mln. betreft het eerste deel van de totale decentralisatie-uitkering ad € 21,8 mln. van het Rijk ten behoeve van ontwikkelingen in het World Forum gebied. Conform eerdere besluitvorming (RIS 181752) worden deze bedragen in hetzelfde jaar gedoteerd aan de bestemmingsreserve The Hague World Forum.

De onttrekking ad € 10,3 mln. heeft voornamelijk betrekking op de overheveling van € 10,0 mln. van deze reserve naar de nieuw ingestelde reserve World Forum Convention Center binnen programma 12.

Eindbalans 2012	11,380 mln.
Resultaatsbestemming 2012	2,438 mln.
Beginbalans 2013	13,818 mln.
Bij: dotaties	7,259 mln.
Af: bestedingen	10,304 mln.
Eindsaldo	10,773 mln.

Reserve Universiteit Leiden (€ 16,9 mln.)

Deze reserve is ingesteld ten behoeve van een bijdrage in de huisvesting van de Universiteit Leiden in Den Haag.

Het beginsaldo van de reserve ad € 8,0 mln. heeft betrekking op de huisvesting aan het Anna van Buurenplein (RIS181195). De oplevering van het universiteitsgebouw aan het Anna van Buurenplein heeft in het 3e kwartaal 2013 plaats gehad. De laatste betaling (voorschot) en verrekening (totale bedrag) heeft eind 2013 plaatsgevonden na vaststelling van de subsidie van € 8,0 mln.

De dotatie heeft betrekking op de (toekomstige) huisvesting aan het Wijnhavenkwartier.

Beginbalans	8,046 mln.
Bij: dotaties	8,850 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	16,896 mln.

Cluster reserves Vastgoed (€ 31,8 mln.)

Dit cluster bevat de reserves die betrekking hebben op het vastgoedbezit van DSO, te weten:

- Reserve Strategische aankopen Binckhorst (€8,2 mln.)
- Reserve Vastgoedexploitatie (€ 16,8 mln.)
- Reserve Strategische aankopen Structuurvisie (€ 6,8 mln.)

De reserves in dit cluster zijn per saldo afgenomen met € 4,2 mln. Dit wordt veroorzaakt door de resultaatbestemming 2012 van -€ 9,4 mln., een negatieve dotatie van € 5,0 mln. in verband met de overheveling van middelen van de Reserve Strategische Aankopen Binckhorst naar de Reserve Stedelijke Ontwikkeling, een

dotatie van nieuwe middelen voor een bedrag van € 20,2 mln. en onttrekkingen van € 10,0 mln. ter dekking van de bestedingen van 2013.

Eindbalans 2012	36,030 mln.
Resultaatsbestemming 2012	-9,397 mln.
Beginbalans 2013	26,633 mln.
Bij: dotaties	15,151 mln.
Af: bestedingen	9,978 mln.
Eindsaldo	31,806 mln.

Programma 20 Milieu en duurzaamheid

Reserve Bodem (€ 5,6 mln.)

De reserve is gevormd bij de begroting 2012-2015 (RIS 181195). De gemeente Den Haag ontvangt van het Rijk ISV3-middelen ten behoeve van bodemsanering in de vorm van een decentralisatie-uitkering. Deze reserve wordt aangewend voor de uitvoering van het bodemconvenant en de kosten van sanering en nazorg van de twee voormalige gasfabrieken. In 2014 wordt een nader plan van aanpak voor de sanering, nazorgen en monitoring hiervan opgesteld. De uitvoering van het bodemprogramma strekt zich uit tot en met 2015. De maximale hoogte van de reserve is met de programmabegroting 2014-2017/halfjaarbericht 2013 (RV/138 -RIS 264147) verhoogd tot € 9 mln. De ISV3 bijdrage 2013 van € 2,8 mln. is gedoteerd aan de reserve.

Beginbalans	2,804 mln.
Bij: dotaties	2,830 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	5,634 mln.

Programma 22 Financiën

Algemene reserve (€ 124,5 mln.)

Met Rv. 69/2013 Resultaatbestemming 2012 is € 115,1 mln. toegevoegd aan de algemene reserve. Hiermee komt de stand van de algemene reserve op € 240,8 mln.

In 2013 is het risicocumulatiemodel geactualiseerd. Op basis hiervan heeft een onttrekking plaatsgevonden van 118,2 mln. en een dotatie van 3,1 mln.

In de algemene reserve is € 1 mln. opgenomen in het risicocumulatiemodel voor opvang sociaal kwetsbaren. Dit risico heeft zich in 2013 voorgedaan, waardoor € 1 mln. uit de algemene reserve is onttrokken.

In het jaarrekeningresultaat 2012 is € 0,2 mln. als voordeel opgenomen met betrekking tot niet bestede middelen van een businesscase ten behoeve van Krachtwijken. Dit voordeel is met de resultaatsbestemming verrekend met de algemene reserve. Omdat deze middelen in 2013 benodigd zijn voor de uitvoering van deze businesscase is dit bedrag onttrokken uit de algemene reserve en toegevoegd aan de reserve Krachtwijken.

Eindbalans 2012	125,680 mln.
Resultaatsbestemming 2012	115,072 mln.
Beginbalans 2013	240,752 mln.
Bij: dotaties	3,100 mln.
Af: bestedingen	0,228 mln.
Af: vrijval	119,165 mln.
Eindsaldo	124,459 mln.

Cluster reserves Activa-financiering (€ 112,9 mln.)

De afschrijvingsreserves per 31 december 2009 bij de diensten zijn via resultaatbestemming overgeheveld naar een centrale reserve Activa-financiering bij de Centrale Treasury. Vanuit deze reserve vindt dekking plaats van kapitaallasten voor al gedane investeringen uit voorgaande jaren met incidenteel budget.

Het cluster bestaat uit de volgende individuele reserves:

- Reserve Activa-financiering (€ 101,8 mln.)
- Reserve Activa-financiering Ambu Waldorpstraat (€ 4,3 mln.)
- Reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark (€ 3,6 mln.)
- Reserve Activa-financiering Archeologie (€ 0,3 mln.)
- Reserve Activa-financiering Parkeergarage Nieuwersluisstraat (€ 2,8 mln.)

Beginbalans	123,051 mln.
Bij: dotaties	4,140 mln.
Af: bestedingen	11,367 mln.
Af: vrijval	2,900 mln.
Eindsaldo	112,924 mln.

Met Rv. 138/2013 is de reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark ingesteld ter dekking van incidentele kapitaallasten van de onrendabele top Sportcampus Zuiderpark. Hiertoe is €3,6 mln. gedoteerd aan deze reserve. De verwachte oplevering van de Sportcampus is in 2017. Vanaf 2017 vindt dekking van de kapitaallasten uit deze reserve plaats.

Verder is er in 2013 nog €0,54 mln. toegevoegd aan de Reserve Activa-financiering Parkeergarage Nieuwersluisstraat voor de dekking van kapitaallasten voor de periode van vijf jaar. Na vijf jaar wordt de parkeergarage verkocht.

Voor dekking van de kapitaallasten bij diensten is € 11,4 mln. onttrokken.

Tenslotte is er € 2,9 mln. vrijgevallen als gevolg van niet benodigde dekking afschrijvinglasten nieuwbouw brandweerkazerne aan de Petroleumhaven.

Reserve Financiering (€ 11,3 mln.)

Deze reserve is ingesteld bij het beleidsprogramma 1998-2002. Doel van deze reserve is het afdekken van financiële risico's in de toekomst, het opvangen van boetes bij vervroegde aflossingen van opgenomen geldleningen alsmede het verlagen van de omslagrente. De reserve financiering zal worden opgebouwd met de bij de jaarrekening gerealiseerde voordelen in de gemeentelijke financiering. In 2013 bedraagt het resultaat € 11,286 mln.

Eind december zijn twee opgenomen langlopende leningen vervroegd afgelost. Hiervoor is een afkooprente ineens betaald van € 24,4 mln. Conform Rv. 174/2013 van 19 december 2013 is € 20 mln. hiervan gedekt uit de reserve financiering.

Beginbalans	20,000 mln.
Bij: dotaties	11,286 mln.
Af: bestedingen	20,000 mln.
Eindsaldo	11,286 mln.

Programma 23 Overige beleidsvoornemens

Reserve Grote projecten (€ 146,9 mln.)

In de begroting 2008 is een overzicht van "grote projecten" opgenomen met een tijdshorizon van ongeveer 10 jaar. Voor deze projecten moet de komende jaren zodanig worden gespaard dat hieraan uitvoering kan worden gegeven. Voeding van deze reserve vindt plaats door in de komende jaren extra inkomsten c.q. toekomstige voordelen te doteren.

Aan de reserve is € 16,3 mln. toegevoegd. De grootste toevoegingen zijn voor de Rotterdamsebaan € 14,2 mln. en het Spuiforum € 1,6 mln.

De volgende bedragen zijn uit de reserve onttrokken en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten bij de diensten:

- Voor het project Rotterdamsebaan is € 4,2 mln. onttrokken voor de verwerving van onroerend goed.
- Voor de Internationale zone Carnegieplein is € 0,8 mln. onttrokken voor parkeervoorzieningen.
- Voor kosten onderzoek Spuiforum is € 0,4 mln. onttrokken.
- Het restantbedrag van € 1,4 mln. betreft kleine onttrekkingen voor projecten als Binckhorst fase I, Transvaal Noord, onderzoekskosten Vestia en knooppunt Moerwijk.

De geormerkte middelen in deze reserve voor plankaderwijzigingen van € 3,8 mln. en voor proceskosten Vliethage € 1,0 mln. zijn niet benodigd en vrijgevallen.

Eindbalans 2012	147,520 mln.
Resultaatsbestemming 2012	-5,347 mln.
Beginbalans 2013	142,173 mln.
Bij: dotaties	16,316 mln.
Af: bestedingen	6,831 mln.
Af: vrijval	4,800 mln.
Eindsaldo	146,858 mln.

Reserve Co-financiering (€ 21,4 mln.)

Deze reserve is ingesteld voor co-financiering voor Europese subsidie-programma's, nationale subsidieprogramma's en voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten, waarvan een derde trekker is.

Aan de reserve is € 1,4 mln. toegevoegd om in te kunnen blijven spelen op Rijks- en Europese middelen en voor het voorsorteren op de nieuwe EU subsidieperiode 2014 - 2020.

In 2012 is uit het Co-financieringsfonds een bijdrage verstrekt voor acht projecten van totaal € 4,054 mln. en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van de diensten.

De bestedingen hebben voornamelijk betrekking op vastgestelde subsidies in het kader van de Rijksregeling Pieken in de Delta ter versterking van het ondernemings- en vestigingsklimaat.

Het college van B&W heeft inmiddels voor een totaalbedrag van € 16,5 mln. ingestemd met projecten die voor Co-financiering in aanmerking komen. Dit bedrag dient nog overgeheveld te worden naar de functionele begrotingsposten bij de diensten. Een deel van deze projecten zijn reeds gestart bij diensten.

Beginbalans	24,023 mln.
Bij: dotaties	1,422 mln.
Af: bestedingen	4,054 mln.
Eindsaldo	21,391 mln.

Reserve Krachtwijken (€ 7,2 mln.)

Voor de uitvoering van diverse businesscases Krachtwijken, zijn middelen centraal gereserveerd op programma Overige beleidsvoornemens. De reserve Krachtwijken is ingesteld voor 10 jaar om de beschikbare middelen gedurende de convenantperiode 2008 – 2017 te kunnen inzetten. De realisatie van de verschillende business cases wordt op de verschillende inhoudelijke beleidsprogramma's verantwoord.

Bij de resultaatsbestemming 2012 zijn de onderbestedingen m.b.t. de volgende projecten teruggevloeid naar de reserve Krachtwijken.

In 2013 is € 1,5 mln. gedoteerd aan de reserve voor de uitvoering van de tweede fase Wijkaanpak en € 0,2 mln. voor de uitvoering van een businesscase.

Uit de reserve is € 5,3 mln. onttrokken en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van diensten. De onttrekkingen uit deze reserve zijn voor de uitvoering van de tweede fase Wijkaanpak € 2,5 mln., voor de deal Schilderswijk € 1,1 mln., voor businesscases € 0,9 mln. en voor het programmabureau € 0,8 mln.

Het restantbedrag van de reserve wordt in 2014 onttrokken voor de Tweede fase wijkaanpak, reeds operationele business-cases waarvan de besteding in 2014 plaatsvindt, kosten programmabureau en de deal Schilderswijk.

Eindbalans 2012	10,127 mln.
Resultaatsbestemming 2012	0,665 mln.
Beginbalans 2013	10,792 mln.
Bij: dotaties	1,728 mln.
Af: bestedingen	5,291 mln.
Eindsaldo	7,229 mln.

Reserve Den Haag Internationale Stad (€ 10,1 mln.)

Doel van deze reserve is het waarmaken van de afgesproken ambities op het gebied van Internationale Stad van recht, vrede en veiligheid. Hiertoe is € 10 mln. toegevoegd aan de reserve om toekomstige initiatieven te kunnen ontplooiën en als kansen zich voordoen deze te kunnen oppakken.

In 2013 is € 2,5 mln. onttrokken en overgeheveld naar de functionele begrotingsposten van de diensten.

Beginbalans	2,646 mln.
Bij: dotaties	10,000 mln.
Af: bestedingen	2,511 mln.
Eindsaldo	10,135 mln.

Reserves te verdelen middelen 2011-2014 / 2012-2015 / 2013-2016 / 2014-2017 (€ 112,4 mln.)

Deze reserves worden steeds voor 5 jaar ingesteld met middelen die vanuit het lopende begrotingsjaar en de opvolgende begrotingsjaren (als gevolg van voordelen en onderbestedingen) beschikbaar komen. Deze middelen worden na besluitvorming door de Raad als algemeen dekkingsmiddel ingezet voor nieuw beleid in het lopende jaar en de opvolgende begrotingsjaren.

	Totaal	2011-2014	2012-2015	2013-2016	2014-2017
Beginbalans	112,608 mln.	47,114 mln.	5,918 mln.	59,576 mln.	0,000 mln.
Bij: dotaties	155,654 mln.	0,000 mln.	11,900 mln.	14,269 mln.	129,485 mln.
Af: bestedingen	155,877 mln.	43,796 mln.	14,048 mln.	45,785 mln.	52,248 mln.
Eindsaldo	112,385 mln.	3,318 mln.	3,770 mln.	28,060 mln.	77,237 mln.

Voorzieningen (€ 137,3 mln.)

Voorzieningen zijn gevormd voor op de balansdatum bestaande risico's voor verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. Tot de voorzieningen worden ook gerekend de van derden verkregen middelen die aan een specifiek doel besteed moeten worden. Uitzondering hierop vormen de van Europese en Nederlandse overheidslichamen verkregen middelen, welke onder de balanspost overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen worden verantwoord.

Voorzieningen zijn onderdeel van het vreemd vermogen en niet vrij aanwendbaar door de raad. Het overzicht van de voorzieningen ziet er als volgt uit.

(bedragen in € 1000)

Overzicht voorzieningen per programma	Stand per 31-12-2013	Stand per 01-01-2013
Programma 1: Gemeenteraad	227	333
Programma 2: College en bestuur	495	502
Programma 3: Dienstverlening en Stadsdelen	214	554
Programma 4: Openbare orde en Veiligheid	5.069	4.566
Programma 5: Cultuur	10.626	19.513
Programma 6: Onderwijs	571	1.651
Programma 7: Integratie en Krachtwijken	876	518
Programma 8: Werk en inkomen	8.796	10.965
Programma 11: Leefomgeving	31.301	30.873
Programma 13: Sport	8.143	7.827
Programma 15: Maatschappelijke ondersteuning	3.535	4.170
Programma 16: Volksgezondheid en Zorg	1.020	618
Programma 17: Verkeer	693	693
Programma 18: Wonen	1.129	0
Programma 19: Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	54.079	115.404
Programma 22: Financiën	7.484	14.014
Programma 24: Interne dienstverlening	3.023	2.515
<i>Totaal</i>	<i>137.282</i>	<i>214.717</i>

Per 31 december 2013 is de omvang € 137,3 mln. De ontwikkelingen in het verloop van de meest omvangrijke voorzieningen (het saldo van de voorziening is per 31-12-2013 groter dan € 5 mln. of er hebben aanzienlijke mutaties plaatsgevonden) worden hieronder toegelicht. Een volledig overzicht van alle voorzieningen en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage 2.3 Voorzieningen.

Programma 5 Cultuur

Voorziening transitiekosten (€ 4,4 mln.)

Verminderde Rijksinkomsten hebben tot bezuinigingen op gesubsidieerde instellingen geleid. De Raad heeft uitgesproken, onder bepaalde voorwaarden, frictiekosten voor haar rekening te willen nemen. Voor de geraamde frictiekosten van culturele instellingen is een voorziening opgenomen. In 2013 is € 9,6 mln. betaald aan de B3-instellingen. De uitvoering van de sociaal akkoorden loopt volgens planning.

Beginbalans	14,000 mln.
Bij: dotaties	0,000 mln.
Af: bestedingen	9,601 mln.
Eindsaldo	4,399 mln.

Programma 11 Leefomgeving

Egalisatievoorziening Afvalstoffenheffing (€ 19,7 mln.)

De egalisatievoorziening afvalstoffenheffing dient om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven van de afvalstoffenheffing die aan derden in rekening worden gebracht. Het verloop in 2013 is als volgt:

	(bedragen in € 1000)
Beginsaldo 1 januari 2013	18.160
<i>Bestedingen</i>	
Orac's eenmalige kosten	3.481
Inzamelkosten	22.976
Overslag, transport en verwerking (OTV) van afval	14.158
Veegkosten	3.148
Exploitatie Overslag Station Binckhorst	148
Handhaving Leefbaarheid inclusief MOR's *	3.633
Perceptiekosten afvalstoffenheffing	3.826
Overhead	3.372
Kapitaallasten	2.011
Totale bestedingen	56.753
<i>Dotaties</i>	
Afvalstoffenheffing	58.087
Overige inkomsten (o.a. boetes, bijdrage corporaties)	402
Exploitatie Overslag Station Binckhorst	2.127
Correctie BTW	-1.096
Correctie Kwijtscheldingen	-5.180
Dividend Haagse Milieu Services (HMS)	4.000
Totale dotaties	58.340
Eindsaldo 31 december 2013	19.747

* Milieu inspecteurs Openbare Ruimte

Het saldo van de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing bedroeg per 1-1-2013 € 18,2 mln. positief. De voorziening afvalstoffenheffing is met € 1,6 mln. toegenomen tot in totaal € 19,8 mln. (bij de begroting werd een toename verwacht van € 0,6 mln.) De totale baten die met de afvalinzameling en -verwerking samenhangen (€ 58,3 mln.) overtreffen de totale lasten (€ 56,8 mln.) over 2013.

Eerder zijn er vragen gesteld door de Rekeningencommissie over de hoogte van de egalisatievoorziening. Om die reden is gekeken naar de mogelijkheden om de omvang van de egalisatievoorziening te verlagen. Er is besloten het tarief van de afvalstoffenheffing in 2014 éénmalig met 1% te verlagen en voor 2015 en 2016 de indexering van de lasten niet in de tarieven te verwerken. Bij een gemiddelde prijsstijging van 2% kan dit een extra beslag op de voorziening van € 2,8 mln. betekenen. Ook is bij de begroting 2013-2016 besloten 1.000 extra ORAC's te plaatsen (€ 4,5 mln. éénmalige kosten) en 12 extra medewerkers openbare ruimte (+/- € 1,5 mln. over een periode van 3 jaar) aan te stellen zonder deze kosten te verrekenen in de tarieven. Voor de begroting 2015 zal een nieuwe doorrekening van het meerjarenbeeld worden opgesteld en zal bezien worden of opnieuw voor de daaropvolgende jaren een (éénmalige) tariefsverlaging voor de toekomst mogelijk is. Overigens kan het meerjarenbeeld negatief beïnvloed worden in verband met mogelijke extra lasten door wijzigingen in het fiscale regime voor overheids-NV's. Ook moet rekening gehouden worden met aanzienlijke kosten voor het realiseren van een nieuw afvalbrengrstation ter vervanging van het afvalbrengrstation Vissershavenstraat. Hiervoor zal nog in 2014 een voorstel aan de raad worden voorgelegd.

Egalisatievoorziening Riolering (€ 0,0 mln.)

Deze voorziening dient om ongewenste schommelingen in de tarieven van de rioolrechten die aan derden in rekening worden gebracht op te vangen. Zoals besloten in het Gemeentelijk Riolerings Plan (GRP) 2011-2015, zal aan het eind van de planperiode ervoor worden gezorgd dat de voorziening riolering per 31-12-2015 op € 0 komt.

Incidenteel is er voor € 0,61 mln. aan bijdragen derden ontvangen. Het betreft de verkoop van gronden en gemalen aan het Hoogheemraadschap van Delfland.

In 2013 zijn de volgende dotaties en bestedingen gerealiseerd:

		<i>(bedragen in € 1.000)</i>
Beginsaldo 1 januari 2013		0
<i>Dotaties</i>		
Rioolrechten	35.092	
Overige baten	614	
Grondwater	-1.188	
Afdracht concern (BTW)	-2.633	
Totale baten (dotaties)		31.885
<i>Bestedingen</i>		
Overheadkosten	1.918	
Kapitaallasten	859	
Perceptiekosten opleggen rioolrechten	217	
Afvalwater/Hemelwater uitvoeringskosten	34.429	
Totale bestedingen		37.423
Negatief saldo geactiveerd		-5.538
Eindsaldo 31 december 2013		0

Het negatieve eindsaldo voor 2013 van € 5,5 mln. is conform de geldende BBV richtlijnen geactiveerd waardoor het eindsaldo van de voorziening uitkomt op € 0.

Programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Voorziening Negatieve lopende plannen Meerjaren Programma Grondbedrijf (MPG) (€ 32,8 mln.)

Deze voorziening is gevormd ter dekking van de contante waarde van de negatieve operationele plannen binnen het Meerjarenprogramma Grondbedrijf (MPG). Per 31-12-2013 bedraagt het verwacht het verwacht verlies op operationele plannen € 184,5 mln. Hiervan is € 151,7 mln. in mindering gebracht op de stand van het Onderhanden Werk (balanspost A 2.1.3) en € 32,8 mln. is opgenomen in deze voorziening.

Op grond van het halfjaarbericht 2013 waarin de gevolgen van de wijziging van projectsaldi is aangegeven, is de voorziening geactualiseerd. Dit heeft geleid tot een vrijval van € 1,1 mln. ten gunste van de Reserve Grondbedrijf.

Bij de jaarrekening is de voorziening nogmaals geactualiseerd. Deze actualisatie heeft per saldo geleid tot een vrijval van € 77,6 mln. De vrijval als gevolg van deze actualisatie is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- De jaarlijkse toevoeging aan de voorziening negatieve plannen die gevoed wordt vanuit de bespaarde rente (toevoeging € 11,5 mln.);
- Het gedeeltelijk afsluiten van 23 plannen (vrijval € 104,5 mln.);

- Afsluiten van operationele negatieve grondexploitaties (vrijval € 6,5 mln.);
- Nieuwe/herziene plannen (plankader wijzigt) op grond van besluitvorming in de programma-begroting 2014 en op basis van projectdocumenten (toevoeging € 24,5 mln.);
- Financiële actualisatie van de plannen (binnen plankader) (vrijval € 2,6 mln.)

Beginbalans	100,547 mln.
Af: vrijval	78,732 mln.
Bij: afname a.g.v. balansverkortng	11,022 mln.
Eindsaldo	32,837 mln.

Voorziening Negatieve plannen Harnaschpolder (€ 12,9 mln.)

Deze voorziening is getroffen ter dekking van het Haagse aandeel in het tekort van de grondexploitatie. De huidige stand is gebaseerd op de vastgestelde nieuwe business case. Per 1 januari 2014 is de gemeenschappelijke regeling Bedrijfschap Harnaschpolder gewijzigd en is Delft uitgetreden. Met Midden-Delfland is overeengekomen dat de gemeenschappelijke regeling Harnaschpolder in gewijzigde vorm wordt voortgezet. De looptijd van de gewijzigde regeling is gelijk aan de laatste uitgifte van het bedrijfschap.

Beginbalans	4,315 mln.
Bij: dotaties	8,585 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Eindsaldo	12,900 mln.

Voorziening Risico's Harnaschpolder (€ 4,3 mln.)

Deze voorziening is getroffen in verband met verwachte risico's in komende jaren die nog niet hebben geleid tot aanpassing van de daadwerkelijke grondexploitaties. De hoogte van de voorziening wordt gezien aan het eind van ieder jaar. De huidige stand is gebaseerd op de vastgestelde business case. In afwijking van 2013 is de risicovoorziening uit het MPG toegevoegd aan deze voorziening.

Beginbalans	8,119 mln.
Bij: dotaties	2,400 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Af: vrijval	6,195 mln.
Eindsaldo	4,324 mln.

Voorziening Bouwleges (€ 1,6 mln.)

De raming van de opbrengsten bouwleges is gekoppeld aan de gerealiseerde bouwaanvragen. Om mogelijke fluctuaties op te vangen is een voorziening bouwleges ingesteld. De opbrengsten bouwleges worden conform BBV rechtstreeks gedoteerd aan de voorziening.

De Voorziening Bouwleges stond begin 2013 op –€ 3,6 mln. In het voorjaar is de prognose van de opbrengsten vanwege achter-blijvende opbrengsten bijgesteld naar € 14,5 mln. Het concern heeft een bijdrage van € 1,3 mln. verstrekt, welke is gedoteerd aan de Voorziening Bouwleges. Daarnaast zijn er een aantal maatregelen genomen om de kosten te verlagen. Zo zijn de openstaande vacatures die werken aan het product bouwvergunningen bevroren. Dit alles met als doel om de Voorziening Bouwleges op 31 december 2014 niet negatief uit te laten komen.

In de 2e helft van het jaar is het aantal aanvragen en dus ook de opbrengsten van zowel de grote als de kleine plannen toegenomen. Zo zijn er een aantal grote plannen die in de raming van 2014 waren opgenomen eerder ingediend (tunnel Neherkade en Eurojust). De opbrengst is € 18,6 mln. geworden, wat is gedoteerd aan de Voorziening Bouwleges. Gevolg is dat er € 4,1 mln. meer aan opbrengsten is gedoteerd aan de Voorziening Bouwleges als geraamd.

De totale lasten zijn als gevolg van het inleveren van de vacatures lager uitgevallen en zijn € 14,7 mln. geworden, wat is onttrokken aan de Voorziening Bouwleges. Gevolg is dat € 0,6 mln. minder onttrokken is aan de Voorziening Bouwleges.

Dit alles heeft geleid dat de Voorziening Bouwleges nu uitkomt op een positief saldo van € 1,6 mln.

Beginbalans	-3,564 mln.
Bij: dotaties	19,902 mln.
Af: bestedingen	14,727 mln.
Eindsaldo	1,611 mln.

Programma 22 Financiën

Voorziening Gegarandeerde geldleningen (€ 4,7 mln.)

Deze voorziening is gevormd ter dekking van risico's van afgegeven gegarandeerde geldleningen aan derden. Door voornamelijk afgenomen risico's en aflossingen van uitstaande gegarandeerde geldleningen is € 6,9 mln. uit de voorziening vrijgevallen.

Beginbalans	11,648 mln.
Bij: dotaties	0,000 mln.
Af: bestedingen	0,000 mln.
Af: vrijval	6,899 mln.
Eindsaldo	4,749 mln.

Diverse programma's

Cluster Voorzieningen Reorganisatie (€ 13,0 mln.)

In het kader van reorganisaties bij de gemeente Den Haag zijn bij diverse gemeentelijke diensten voorzieningen gevormd voor medewerkers die als re-integratiekandidaat aangemerkt zijn. Het betreft kosten voor salarislasten, ww-verplichtingen en flankerende maatregelen.

De voorziening is bij de jaarrekening 2011 gevormd. In 2013 zijn de lasten (€ 2,698 mln.) verrekend met de voorziening en is de benodigde hoogte van de voorziening per 1-1-2013 opnieuw bepaald. Hierbij is rekening gehouden met het (resterend) aantal re-integratiekandidaten, de uitgestelde ontslagen vanaf 2014, nieuwe reorganisaties en een indexering van toekomstige WW-uitkeringen. Dit heeft geleid tot een toevoeging van € 4,148 mln. aan de voorziening. Daarnaast heeft een vrijval van € 7,301 mln. plaatsgevonden als gevolg van uitstroom van medewerkers met een SBK (Sociaal Beleids Kader)-status naar een andere baan.

Beginbalans	18,825 mln.
Bij: dotaties	4,148 mln.
Af: bestedingen	2,698 mln.
Af: vrijval	7,301 mln.
Eindsaldo	12,974 mln.

Vaste schulden (€ 814,0 mln.)

Overzicht vaste schulden	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	Stand per 31-12-2013	Stand per 31-12-2012
Leningen van pensioenfondsen en verzekeraars	9.756	10.550
Leningen van banken	752.006	860.907
Door derden belegd geld	18.493	20.499
Waarborgsommen	3.747	2.582
Vooruit ontvangen canons	29.943	31.260
<i>Totaal</i>	<i>813.945</i>	<i>925.798</i>

Leningen pensioenfondsen en verzekeraars (€9,8 mln.)

Overzicht onderhandse leningen pensioenfondsen en verzekeraars	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	2013	2012
Beginstand 1 januari	10.550	11.345
Bij: Opgenomen	0	0
Af: Aflossingen	794	795
Eindstand 31 december	9.756	10.550

In het verslagjaar is een bedrag aan rentelast verantwoord van €0,665 mln. (2012: €0,704 mln.).

Leningen van banken (€752,0 mln.)

Overzicht onderhandse leningen van banken	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	2013	2012
Beginstand 1 januari	860.907	913.926
Bij: Opgenomen	108.000	12.000
Af: Aflossingen	216.901	65.019
Eindstand 31 december	752.006	860.907

In het verslagjaar is een rentelast verantwoord van € 32,7 mln. (2012: € 34,5 mln.).

- In 2013 is een langlopende lening opgenomen van € 33,0 mln. en direct doorverstrekt aan HTM Personenvervoer N.V.
- Op basis van een herziene grondexploitatie van grondexploitatie-maatschappij Vroondaal C.V. zijn twee bestaande verstrekte leningen aan Vroondaal geherstructureerd voor € 56,3 mln. Omdat deze verstrekte leningen gefinancierd zijn met opgenomen langlopende lening zijn ook deze leningen geherstructureerd. Administratief zijn deze leningen afgelost en opnieuw opgenomen. Daarnaast is in juli 2013 ook een nieuwe langlopende lening opgenomen van € 18,1 mln. voor de financiering van Vroondaal.
- Eind december 2013 zijn twee opgenomen langlopende leningen vervroegd afgelost voor € 105,0 mln.
- Tot slot hebben reguliere aflossingen plaatsgevonden voor € 55,6 mln.

Door derden belegd geld (€18,5 mln.)

Overzicht door derden belegd geld / SAS Spaardepot	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	2013	2012
Beginstand 1 januari	20.499	23.137
Bij: Ontvangen subsidiebedragen en rentevergoedingen	955	1.060
Af: Uitbetaalde subsidiebedragen inclusief rentevergoedingen	2.961	3.698
Eindstand 31 december	18.493	20.499

Het door derden belegd geld bestaat uit het SAS Spaardepot (Subsidie Achteraf Systeem voor woning-onderhoud). Jaarlijks worden de ontvangen subsidiegelden op een rekening-courant (BNG) gestort. Vervolgens wordt het gehele bedrag na 12 jaar aan de cliënten uitgekeerd die hebben voldaan aan de in de verordening genoemde voorwaarden betreffende de plicht tot onderhoud van de woning (Woningwet). Het betreft dus een toekomstige subsidieschuld aan cliënten met recht op een subsidie voor onderhoud van woningen.

Waarborgsommen (€ 3,7 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht waarborgsommen	2013	2012
Beginstand 1 januari	2.582	2.164
Bij: Ontvangen waarborgsommen	2.556	1.492
Af: Restitutie waarborgsommen	1.391	1.074
Eindstand 31 december	3.747	2.582

Per 31 december 2012 was de omvang van de balanspost waarborgsommen € 2,6 mln. Per 31 december 2013 is deze toegenomen tot € 3,7 mln. In 2013 is € 2,6 mln. aan waarborgsommen gestort en € 1,4 mln. terugbetaald. Per saldo een toename van € 1,2 mln.

Vooruitontvangen canons (€ 29,9 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht vooruitontvangen canons	2013	2012
Beginstand 1 januari	31.260	32.504
Bij: Stortingen canons	2.893	3.034
Af: Onttrekkingen canons	4.210	4.278
Eindstand 31 december	29.343	31.260

Onder deze post zijn ook de afkoopsommen verantwoord, waarbij de jaarlijkse canon voor 50 of 75 jaar is afgekocht. Jaarlijks wordt ten laste van de exploitatie en ten gunste van deze post rente gebracht en wordt de aan het jaar toe te rekenen canon onttrokken en ten gunste van de exploitatie gebracht (matchingprincipe).

VLOTTENDE PASSIVA (€ 564,1 mln.)

Vlottende schulden (€ 421,2 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Overzicht vlottende schulden	31-12-2013	31-12-2012
Opgenomen kasgeldleningen	200.000	0
Bank- en girosaldi	63.978	67.855
Overige schulden	125.673	129.168
Rekening courant verhouding niet financiële instellingen	30	15.780
Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen	31.505	39.088
<i>Totaal</i>	<i>421.186</i>	<i>251.891</i>

Opgenomen kasgeldleningen (€ 200,0 mln.)

Het betreft hier 1 kasgeldlening met een looptijd van 14 dagen en een rentepercentage van 0,8 %.

Bank- en girosaldi (€ 64,0 mln.)

Betreft de creditstand van € 64,0 mln. per 31-12-2013 bij de Bank Nederlandse Gemeenten.

Overige schulden (€ 125,7 mln.)

Per 31 december 2012 was de omvang van de post overige schulden € 132,2 mln. Na een herrubricering van -€ 3,0 mln. komt de aangepaste eindstand 2012 uit op € 129,2. De eindstand 2013 komt uit op € 125,7 mln., een afname van € 3,5 mln.

Toelichting herrubricering:

Vanwege strengere verslaggevingseisen in 2014 is er een analyse gedaan op de posten onder overige vorderingen en overige schulden. Een deel van deze posten bleek meer het karakter van overlopende activa respectievelijk overlopende passiva te hebben en is daarom via het vergelijkend cijfer gecorrigeerd.

De mutaties in de overige schulden zijn veroorzaakt door:

- Een toename van nog af te rekenen subsidies met € 4,5 mln.
- Betaling van de schuld aan Grondexploitatie maatschappij Vroondaal CV van € 6,3 mln.
- Met aannemers afgerekende bouwprojecten van € 5,8 mln.

Onder de balanspost overige schulden wordt een grote verscheidenheid aan schuldposities verantwoord. De belangrijkste posten zijn hierna vermeld.

- Nog te betalen facturen/crediteuren van € 56,6 mln. (2012: € 46,9 mln.)
- Nog te ontvangen facturen als gevolg van geleverde prestaties van € 27,6 mln. (2012: € 36,9 mln.)
- Nog af te rekenen subsidies van € 12,0 mln. (2012: € 7,5 mln.)
- Door klanten gedeponeerde gelden van € 5,8 mln. (2012: € 5,7 mln.)
- Nog af te dragen premie ABP van € 3,3 mln. (2012: 2,7 mln.)
- Af te dragen premies APPA-plan van € 2,6 mln. (2012: 0,5 mln.)

Rekening courant verhoudingen met niet financiële instellingen (€ 0,03 mln.)

	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
Rekening courant verhouding niet financiële instellingen	31-12-2013	31-12-2012
Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld CV	0	15.746
Haagse Hitte BV	12	12
Participatie Ontwikkelingsmaatschappij Vroondaal BV	9	11
Participatiemaatschappij Vroondaal BV	9	11
Totaal	30	15.780

De rekening-courant verhouding met Ontwikkelingscombinatie Wateringseveld is in 2013 beëindigd.

Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen (€ 31,5 mln.)

Per 31 december 2012 was de omvang van deze post € 39,1 mln. Per 31 december 2013 is de omvang van deze post € 31,5 mln.). De afname wordt voor € 5,0 mln. veroorzaakt doordat de verrekening van de algemene uitkering gemeentefonds over 2012 in juli 2013 heeft plaatsgevonden. Daarnaast is de post 'Af te dragen BTW' met € 3,7 mln. afgenomen.

Onder de balanspost schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen wordt een grote verscheidenheid aan schuldposities verantwoord. De belangrijkste zijn hieronder opgenomen:

- Af te dragen loonheffing van € 28,1 mln.
- Af te rekenen BTW Compensatiefonds over het 4e kwartaal 2013 € 1,0.
- Nog te ontvangen facturen agv aangegane verplichtingen € 0,6 mln.
- Voorschot subsidie Nautisch Centrum € 0,5 mln.

Overlopende passiva (€ 143,0 mln.)

(bedragen in € 1000)

Overzicht vlottende passiva	31-12-2013	31-12-2012
Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen	109.423	166.563
Overlopende passiva	33.536	41.320
<i>Totaal</i>	<i>142.959</i>	<i>207.883</i>

Overlopende passiva Europese/Nederlandse overheidslichamen (€ 109,4 mln.)

Op deze balanspost worden de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschot-bedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel verantwoord. De middelen dienen als dekking van lasten in volgende begrotingsjaren. Per 31 december 2012 was de omvang € 166,6 mln. (na een herrubricering van € 0,1 mln.). Per 31 december 2013 is de omvang € 109,4 mln., een afname van € 57,2 mln. Een volledig overzicht van alle overlopende passiva en het verloop daarvan, is opgenomen in bijlage 4.2. Overlopende passivaposten waarvan het saldo per 31-12-2013 groter is dan € 5 miljoen of waar aanzienlijke mutaties hebben plaatsgevonden worden afzonderlijk toegelicht:

Programma 6 Onderwijs

Overlopende passiva Regionale onderwijsachterstanden OKE-wet (€ 8,3 mln.)

Het Rijk heeft middelen ter beschikking gesteld voor voorzieningen voor voorschoolse educatie en leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal.

Beginbalans	8,251 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	40,633 mln.
Af: bestedingen	40,714 mln.
Eindsaldo	8,170 mln.

Programma 7 Integratie en Krachtwijken / programma 22 Financiën

Overlopende passiva Wet Inburgering (€ 0,0 mln.)

In 2013 heeft de dienst SZW de vaststellingsbeschikking ontvangen betreffende de herstelafspraken 2010 en 2011 BDU SIV; Grotestedenbeleid 2005-2009. Gevolg van deze beschikking is een terugbetaling aan het rijk van € 19,624 mln.

Beginbalans	17.964 mln.
Bij: verrekend met exploitatie	1.660 mln.
Af: terugbetaling aan het Rijk	19,624 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Overlopende passiva Participatiebudget Inburgering (€ 2,2 mln.)

In 2013 is conform beschikking een bedrag van € 10,670 mln. ontvangen van het ministerie van SZW en is aan inburgeringstrajecten een bedrag van € 9,269 mln. besteed. Daarnaast heeft er een overheveling plaatsgevonden naar het overlopend passief Participatiebudget (Werken) van € 3,000 mln. ten behoeve van de Taaltrainingen voor WWB-ers (niet snel bemiddelbaar naar werk).

Beginbalans	3,766 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	10,670 mln.
Af: bestedingen	9,269 mln.
Af: overheveling	3,000 mln.
Eindsaldo	2,167 mln.

Programma 8 Werk en Inkomen

Overlopende passiva Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) (€ 0 mln.)

In 2013 is conform beschikking een bedrag van € 50,968 mln ontvangen van het ministerie van SZW. Het totaal beschikte bedrag is besteed (door de Haeghe Groep)

Beginbalans	0,000 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	50,968 mln.
Af: besteding	50,986 mln.
Eindsaldo	0,000 mln.

Overlopende passiva Participatiebudget re-integratie (€ 20,2 mln.)

In 2013 is conform beschikking een bedrag van € 47,064 mln. ontvangen van het ministerie van SZW. Daarnaast is vanuit het Participatiebudget Inburgering een bedrag van € 3,000 mln. overgeheveld naar het Werken-deel ten behoeve van de Taaltrainingen voor WWB-ers (niet snel bemiddelbaar naar werk).

Er is aan trajecten naar werk, gesubsidieerde arbeid en praktijktrainingen een bedrag van € 47,236 mln. besteed. Verder is een bedrag van € 2,192 ingezet ter financiering van schuldhulp-verleningstrajecten (als onderdeel van een re-integratie traject). Tenslotte is er een bedrag van € 1,447 mln. ingezet ter financiering van de genoemde Taaltrainingen en het project Huis-aan-huis.

Beginbalans	20,995 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	47,064 mln.
Bij: overheveling	3,000 mln.
Af: besteding	50,875 mln.
Eindsaldo	20,184 mln.

Programma 12 Economie

Overlopende passiva EFRO kansen voor West Prio 1 en 3 (€ 11,2 mln.)

Het betreft hier gelden, door Europa ter beschikking gesteld, voor het programma Kansen voor West, ter stimulering van het regionale concurrentievermogen en toename werkgelegenheid. Het programma is in 2009 van start gegaan. Het bedrag aan ontvangen middelen betreft ontvangen voorschotten van Europa. Het onttrokken bedrag betreft eindafrekening kosten voor het project Internationaal Experience Center "De Poort" voor Kansen voor West.

Beginbalans	8,193 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	3,556 mln.
Af: besteding	0,502 mln.
Eindsaldo	11,247 mln.

Overlopende passiva Brede DoelUitkering Economie (Grote Steden Beleid III) (€ 7,6 mln.)

Dit overlopend passief bestaat uit van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden om de economische structuur te versterken, het ondernemings- en vestigingsklimaat te verbeteren en om Den Haag beter te 'vermarkten'. Het bedrag op de balans wordt aangewend om bestaande verplichtingen af te wikkelen. Het bestede bedrag betreft de verrekening van de kosten voor het Ondernemershuis Vaillantlaan.

Beginbalans	7,648 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	0,000 mln.
Af: besteding	0,091 mln.
Eindsaldo	7,557 mln.

Programma 19 Ruimtelijke Ordening en Gebiedsontwikkeling

Overlopende passiva Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing Rijksmiddelen 1 en 2 (€ 11,2 mln.)

Deze middelen zijn voor bekostiging van activiteiten in het kader van stedelijke vernieuwing. De middelen zijn als doeluitkering van het ministerie van VROM verkregen. Het saldo wordt aangewend voor afwikkeling van de verplichtingen per balansdatum en voor projecten in het kader van geluidssanering, openbare ruimten, parkeren e.d. binnen de doelstelling van stedelijke vernieuwing, welke zijn opgestart voor de ISV 3 periode. Een bedrag van € 4,3 mln van de middelen is in 2013 vrijgevallen naar aanleiding van in de begroting 2014-2017 opgenomen incidentele maatregelen.

Het bestede bedrag van € 2,4 mln. betreft verrekeningen van apparaats- en programmalasten voor onder meer de projecten VAB Veenkade en Kleine Veenkade, aanpak winkelstructuur Goeverneurlaan/Lorentzplein en PvA Brandpanden & Rotte Kiezen. Van het totaal bestede bedrag is € 0,8 mln. verantwoord op programma 19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling. Het overige deel (€ 1,6 mln.) is besteed op programma 18 Wonen.

Beginbalans	16,354 mln.
Af: besteding	0,819 mln.
Af: vrijval	4,323 mln.
Eindsaldo	11,212 mln.

Overlopende passiva Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing Rijksmiddelen (ISV3) (€ 2,6 mln.)

Deze middelen dienen ter bekostiging van activiteiten in het kader van stedelijke vernieuwing. Het betreft hier het derde investeringstijdvak (ISV3) (2010 t/m 2014), meer specifiek de bedragen welke gedurende 2010 als voorschot van het rijk zijn ontvangen. Met ingang van 2011 worden de middelen als gedecentraliseerde uitkering via het Gemeentefonds ter beschikking gesteld.

Het onttrokken bedrag van € 15,5 mln. betreft voor het grootste deel (€ 14,2 mln.) de ISV 3 bijdragen waarmee in de operationele grondexploitatie (Nieuwe Schoolstraat, Bedrijventerrein Uitenhagenstraat, Wijnhavenkwartier en Laakhaven Centraal) rekening was gehouden onder de dekkingsbijdragen. Daarnaast is voor € 1,3 mln. besteed aan ondersteuning programmering fondsen. Van de totale bestedingen is € 0,9 mln. verantwoord op programma 18 Wonen.

Een bedrag van € 0,3 mln van de middelen is in 2013 vrijgevallen naar aanleiding van in de begroting 2014-2017 opgenomen incidentele maatregelen.

Beginbalans	17,435 mln.
Af: besteding	14,581 mln.
Af: vrijval	0,287 mln.
Eindsaldo	2,567 mln.

Programma 20 Milieu & Duurzaamheid

Overlopende passiva Gebiedsgericht Programma Luchtkwaliteit (€ 24,2 mln.)

Sinds 2008 heeft de gemeente Den Haag een Actieplan luchtkwaliteit met daarin een pakket van 36 maatregelen opgenomen ten verbetering van de luchtkwaliteit. De Provincie Zuid-Holland levert een bijdrage aan dit actieplan. In 2013 is € 12,6 mln. ten laste van deze bijdrage besteed. Dit betreft met name de navolgende projecten:

- € 0,8 mln. sloopregeling
- € 2,5 mln. Dynamisch verkeersmanagement
- € 2,6 mln. bijdrage aan Fietsprojecten (Gr. Hertoginnelaan en asfaltering fietspaden)
- € 0,7 mln. oplaadpalen voor elektrische auto's
- € 4,2 mln. Kosten aanpassing Neherkade
- € 1,0 mln. Bijdrage aanpassing Telexstraat HTM garage aardgasbussen
- € 0,3 mln. P&R voorziening Hoornwijk

Beginbalans	26,435 mln.
Bij: ontvangen rijksbijdrage	10,360 mln.
Af: besteding	12,603 mln.
Eindsaldo	24,192 mln.

Overige overlopende passiva (€ 33,6 mln.)

Per 31 december 2012 was de omvang van deze post € 41,3 mln. (na een herrubricering van € 1,3 mln.). Per 31 december 2013 is de omvang afgenomen met € 7,8 mln. tot € 33,5 mln. De afname heeft met name betrekking op:

- Te betalen rente kapitaalmarktleningen o/g (afname € 5,5 mln.)
- Nog van derden te ontvangen facturen voor in 2013 geleverde prestaties (toename € 5,5 mln.)
- Vooruitgefactureerde en vooruitontv. bedragen op projecten (afname € 4,3 mln.)
- Claims derden ((afname € 4,2 mln.)

Toelichting herrubricering:

Vanwege strengere verslaggevingseisen in 2014 is er een analyse gedaan op de posten onder overige vorderingen en overige schulden. Een deel van deze posten bleek meer het karakter van overlopende activa respectievelijk overlopende passiva te hebben en is daarom via het vergelijkend cijfer gecorrigeerd.

Onder de balanspost Overige overlopende passiva wordt een grote verscheidenheid aan schuldposities verantwoord. De belangrijkste zijn hieronder opgenomen:

- Te betalen rente kapitaalmarktleningen o/g (€ 12,4 mln.)
- Nog van derden te ontvangen facturen voor in 2013 geleverde prestaties (€ 6,0 mln.)
- Vooruitgefactureerde en vooruitontv. bedragen op projecten (€ 2,9 mln.)
- Vooruitontvangen overlopende activa (€ 2,3 mln.)
- Ontvangen voorschot Buitenplaats Ypenburg (€ 2,0 mln.)

Niet uit de balans blijvende financiële verplichtingen en rechten

Gegarandeerde geldleningen

De afgelopen decennia heeft de gemeente aan diverse maatschappelijke sectoren borgstellingen verleend voor investeringen in hun materiële activa. In de besluitvorming zijn deze investeringen aangeduid als maatschappelijk relevant en vertegenwoordigen daarom naar de opvatting van de gemeente een publiek belang. De gemeente Den Haag loopt een risico door het afgeven van deze garanties voor de leningen verstrekt door de financiële instellingen aan deze derden.

Omschrijving afgegeven gegarandeerde geldlening	<i>(bedragen in € 1000)</i>	
	Restant per 31-12-2013	Restant per 31-12-2012
Accommodaties sportverenigingen	205	234
Sociaal pedagogische zorg	139	157
Kinderopvang	94	140
Zieken- en verpleeghuizen	376	508
Geestelijke gezondheidszorg/bejaardenoorden	2.406	2.653
HTM Personenvervoer NV	9.300	12.400
HTM Railinfra	186.576	133.865
Stichting Nationaal Restauratiefonds	3.539	4.014
Garantstelling grondexploitatie Vroondaal CV	20.000	20.000
Bedrijfschap Harnaschpolder	17.333	14.000
Stichting Monumentenfonds Den Haag	10	20

Omschrijving afgegeven gegarandeerde geldlening	Restant per 31-12-2013	Restant per 31-12-2012
Achtervangovereenkomst met de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen	pm	Pm
Woningstichting Haag Wonen	pm	Pm
Achtervangovereenkomst Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)	pm	Pm
<i>Totaal</i>	<i>239.978 + pm</i>	<i>187.991 + pm</i>

Overige verplichtingen en rechten

(bedragen in € 1000)

Omschrijving verplichting	Bedrag
Leningen met uitgestelde storting aan HTM Personenvervoer	74.000
Gereserveerde vakantietoelage bijstandsklanten	6.592
Gereserveerd vakantiegeld juni t/m december 2013	14.474
Lease- en (huur)contracten	3.220
Energielevering Haegheflor	150
Contracten m.b.t. de versnellingsimpuls	1.560
Langlopende huurverplichtingen	8.481
Huurkoopconstructie Theater aan het Spui (restant hoofdsom in 2018)	2.076
Ontwikkelingsbedrijf Leidschenveen (OBL)	10.500
GIT / Regentesse-Zuid	5.356
WOM Den Haag Zuidwest	80.000
Vaststellingsovereenkomst Meeuwisse	3.000
Derivaten contracten	150.000

(bedragen in € 1000)

Omschrijving recht	Bedrag
Bankgarantie voor contractpartners Dienst Stadsbeheer	7.076
Derivaten contracten	150.000

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar paragraaf 4.5 Financiering.

7.2.4. Vergelijkend cijfer

Vergelijkend cijfer: balans per 31-12-2012 (bedragen in € 1.000)

	Balans per 31-12-2012 (excl. resultaat- bestemming)	Stelsel- wijziging/ herrubricering (overig)	Aangepaste balans per 31-12-2012 (excl. resultaat bestemming)*	PASSIVA	Balans per 31-12-2012 (excl. resultaat- bestemming)	Stelsel- wijziging/ herrubricering (overig)	Aangepaste balans per 31-12-2012 (excl. resultaat bestemming)*
ACTIVA							
Vaste activa (art. 33)							
Immateriële vaste activa (art. 34)							
A 1.1.2	0	0	0	Vaste passiva (art. 41)	125.680	0	125.680
	0	0	0	Eigen Vermogen (art. 42/43)	1.345		1.345
A 1.1.2	0	0	0	P 1.1.1.1 Algemene reserve (art. 43 1a)	41.604		41.604
	0	0	0	P 1.1.1.2 Compensatie-reserves (art. 43 1a)	13.924		13.924
A 1.2.0.1 Materiële vaste activa met economisch nut (art. 35 1a)	1.262.521	1.118	1.263.639	P 1.1.2.1 Reserve Grondbedrijf (art. 43 1b)	701.472		701.472
A 1.2.0.2 Materiële vaste activa met maatschappelijk nut (art. 35 1b)	90.381	-1.118	89.263	P 1.1.2.3 Bestemmingsreserves (art. 43 1b) / overig	123.051		123.051
	1.352.902	0	1.352.902	P 1.1.4.1 Saldo van de rekening (onverdeeld resultaat)	115.517		115.517
					1.122.593	0	1.122.593
Financiële vaste activa (art. 36)							
A 1.3.1.1 Kapitaalverzekering aan Deelnemingen	86.497	-2.440	84.057	P 1.2.1 Voorzieningen (art. 44 1a t/m 1c)	189.240	4.177	193.417
A 1.3.1.2 Kapitaalverzekering aan gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	P 1.2.2 Voorzieningen met voeding van derden (art 44 lid 2)	21.300		21.300
A 1.3.1.3 Kapitaalverzekering aan overige verbonden partijen	10	2.440	2.450		210.540	4.177	214.717
A 1.3.2.1 Leningen aan woningbouwcoöperaties	0	0	0	Langlopende schulden (art. 46)			
A 1.3.2.2 Leningen aan deelnemingen	230.047		230.047	P 1.3.2 Leningen van pensiofondsen en verzekeraars	10.550		10.550
A 1.3.2.3 Leningen aan overige verbonden partijen	113.023		113.023	P 1.3.3.1 Leningen van banken	860.907		860.907
A 1.3.3.1 Overige langlopende leningen aan derden	113.449		113.449	P 1.3.4.1 Leningen van bedrijven	0		0
A 1.3.2.2 Algemene voorziening voor oninbaarheid	-20.760		-20.760	P 1.3.7 Door derden belegde gelden	20.499		20.499
A 1.3.3.2 Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	272.128		272.128	P 1.3.8.1 Waarborgsommen	2.582		2.582
	794.394	0	794.394	P 1.3.8.2 Voortuironvragen canons	31.260		31.260
					923.798	0	923.798
Vlootende activa (art. 37)							
Voorraden (art. 38)							
A 2.1.1 Niet in exploitatie genomen bouwgronden	28.383		28.383	Vlootende passiva (art. 47)	0		0
A 2.1.2 Overige grond- en hulpstoffen	449		449	Vlootende schulden	67.855		67.855
A 2.1.3 Onderhandenwerk (incl. bouwgronden in exploitatie)	17.669		17.669	P 2.1.1 Opgenomen kasgeldleningen (art. 48 a)	132.219	-3.051	129.168
A 2.1.4 Gereed product en handelsgoederen	1.387		1.387	P 2.1.2 Bank- en giroaldi (art. 48 b)	15.780		15.780
	47.888	0	47.888	P 2.1.3.1 Overige schulden (art. 48 c)	39.088		39.088
				P 2.1.3.2 Rekening courant verhoudingen met niet-financiële instellingen	254.942	-3.051	251.891
				P 2.1.3.3 Schulden aan andere publiekrechtelijke lichamen			
A 2.2.1 Vorderingen op openbare lichamen	92.568		92.568	Overlopende passiva	166.439	124	166.563
A 2.2.2 Verstrekte kasgeldleningen	0		0	P 2.9.1.1 Overlopende passiva Europ./Nederl. overheidslichamen (art.49 b)	42.570	-1.250	41.320
A 2.2.3 Rekening courant verhoudingen met financiële instellingen	15		15	P 2.9.1.2 Overlopende passiva (art. 49 a/c)	209.009	-1.126	207.883
A 2.2.4 Overige vorderingen	204.562	-21.317	183.245				
A 2.2.5 Overige uitzettingen	8.350		8.350				
	305.495	-21.317	284.178				
Overlopende activa							
A 2.9.1.1 Overlopende activa Europ./Nederl. overheidslichamen (art. 40a)	10.573	830	11.403				
A 2.9.1.2 Overlopende activa (art. 40 b)	137.514	20.487	158.001				
	148.087	21.317	169.404				
A 2.3.1 Kas/bank/ giro	74.116	0	74.116				
	74.116	0	74.116				
Totaal Activa	2.722.882	0	2.722.882	Totaal Passiva	2.722.882	0	2.722.882

* Feitelijk betreft het hier een aanpassing van de beginbalans 2013, waardoor ten behoeve van een juiste vergelijking van balansstanden ook de eindbalans 2012 aangepast dient te worden.

7.2.5 EMU-saldo

Voor 2013 is ons toegestane tekort berekend op ongeveer €84 mln. Dit tekort, ofwel de referentiewaarde is een doorvertaling van de macronorm (Een norm voor het EMU-saldo van decentrale overheden gezamenlijk) naar het individueel niveau van gemeenten. Ons gerealiseerde EMU tekort van €138 mln. is hoger dan hetgeen is toegestaan voor 2013. Gezien de huidige wetgeving heeft de overschrijding van het tekort geen gevolgen.

		2013
Omschrijving		x €1000,-
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-96.176
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	162.567
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	51.071
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	162.020
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	29.640
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op exploitatie verantwoord	11.674
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0
7b	Mutatie voorraden (waaronder opdrachtgever/opdrachtnemer)	20.280
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	114.034
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0
11	Verkoop van effecten:	
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	ja
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	0
Berekend EMU-saldo		-137.558

Het gerealiseerde EMU tekort bedraagt €138 mln. Het bijgestelde EMU tekort is geraamd op €128 mln. Hiermee is het tekort €10 mln. hoger dan was verwacht. Hiervan is €13 mln. toe te rekenen aan investeringen zoals o.a. de aanschaf van het World Forum, het Zuiderstrandtheater en erfpachtgronden. Een positief effect op het EMU saldo van €3 mln. kwam door de bestedingen uit de voorzieningen, deze vielen lager uit dan was begroot.

GAD/2014.134

Aan de Gemeenteraad van de gemeente Den Haag

CONTROLEVERKLARING¹ VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT**Verklaring betreffende de jaarrekening 2013 van de gemeente Den Haag**

Wij hebben de jaarrekening 2013 van de gemeente Den Haag gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2013 en de programmarekening² over 2013 met de toelichtingen, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, alsmede de bijlage verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (Sisa-verantwoording).

Verantwoordelijkheid van het College van burgemeester en wethouders

Het College van burgemeester en wethouders is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag³, in overeenstemming met het in Nederland geldende Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten en met de vereisten die voortvloeien uit de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). De informatie over de Raadsorganisatie – zoals begrepen in het programma Bestuur/Gemeenteraad en de daarbij behorende balansposities – is onder de verantwoordelijkheid van het Presidium van de Raad tot stand gekomen. De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening houdt onder meer in dat zowel de hierin opgenomen baten en lasten als de activa en passiva getrouw worden weergegeven en dat de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.

Het College van burgemeester en wethouders is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing, als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Het is op grond van artikel 2 lid 1 van de Controleverordening van de gemeente Den Haag onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening op basis van onze controle, als bedoeld in artikel 213, tweede lid van de Gemeentewet. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden en de vereisten die voortvloeien uit de WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

¹ accountantsverklaring als bedoeld in Gemeentewet artikel 213 lid 3

² financiële gegevens en financiële overzichten per programma zoals verwerkt in hoofdstuk 2 van de jaarstukken

³ jaarverslag: programmaverantwoording zoals verwerkt in hoofdstuk 2 en de paragrafen in hoofdstukken 3 en 4 van de jaarstukken

Accountantsdienst

Controleverklaring bij de jaarrekening 2013 van de gemeente Den Haag
GAD/2014.134

Bij het maken van deze risico-inschatting neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, alsmede voor de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de gemeente. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en de financiële rechtmatigheidscriteria en van de redelijkheid van de door het College van burgemeester en wethouders gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten en toevoegingen aan reserves. Op basis van artikel 2 lid 7 van het BADO is deze goedkeuringstolerantie door de gemeenteraad met het raadsbesluit van 27 november 2003 (Controleverordening artikel 3 onderdeel a) vastgesteld. De gemeenteraad van Den Haag heeft voor het onderzoek naar de rechtmatigheid bij de jaarrekening met het raadsbesluit van 19 december 2013 (rv 166) de relevante wet- en regelgeving en gemeentelijke verordeningen vastgesteld.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel betreffende de jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van de gemeente Den Haag een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2013 als van de activa en passiva per 31 december 2013 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten en de WNT. Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2013 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

GAD Den Haag, 15 april 2014

Was getekend R.A. Vierbergen RA,
accountant

Bijlagen

Postnr.	Omschrijving	1.1	1.2	2.1	2.2	2.3	3.0	3.1	3.3.1	3.3.2	3.3.3	3.4.1	3.4.2	3.4.3	3.4.4	4.1.1	4.2.1	4.2.2	4.2.3	4.2.4	4.2.5	4.3.2	6.0.0	6.0.1	6.2.2	6.3			
		Leontingen en sociale premies	Sociale uitkeringen personeel	Werkelijk betaalde rente	Toegerekende rente	Abschrijvingen	Personeel van derden	Energie	Kosten algemene plannen	Aankoop grondten	Overige aankopen en uitbestellingen duurzame goederen	Betaalde belastingen	Betaalde pachten en erfpachten	Aankopen niet duurzame goederen en diensten	Interne verrekkingen	Inkomensverdrachten aan het Rijk	Subsidies aan marktproducten	Sociale uitkeringen in geld	Sociale verrekkingen in natura aan personen	Inkomensverdrachten aan overheid (inter-Rijk)	Overige inkomensverdrachten	Overige investeringsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten	Reserveringen (Dotatie reserve)	Reserveringen (dotaties voorzieningen)	Overige verrekkingen van kostplaatsen	Overige verrekkingen			
01	Gemeentevond	0	1.206	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.524	0	0	0	0	2.796	0		
02	College & bestuur	0	1.150	0	0	207	4.343	0	0	0	223	0	0	0	0	0	0	0	0	2.823	14	0	0	0	0	26.114	-3.276		
03	Directie Bestuur en Middelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36.926	-1.221		
04	Openbare orde en Veiligheid	0	1.118	0	0	0	1.472	0	0	0	685	0	0	0	0	3.691	0	0	0	39.116	371	0	1.038	0	2.390	8.511	0		
05	Cultuur	0	0	0	0	2.888	4.709	49	0	0	70	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8.511	0	
06	Werkzaamheden	0	0	0	0	0	2.255	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6.820	0	
07	Werkzaamheden	0	0	0	0	14.726	12.668	172	0	0	7.392	2.400	82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25.621	-1.668
08	Werkzaamheden	0	0	0	0	0	103	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.088	0	
09	Sociale voorzieningen en arbeidsbescherming	67.493	120	0	951	1.774	4.986	903	0	0	257	92	0	0	0	0	332.519	1.686	13.300	75	2.795	0	35.310	812	0	0	81.292	0	
10	Jeugd en gezin	0	0	0	2.464	0	4.473	6	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.400	0	0	0	26.533	0	
11	Levenswijze	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11.897	101		
12	Economie	236.138	216.013	0	0	15.556	1.602	2.070	0	0	1.179	980	182	0	0	0	0	5.910	0	9.635	0	24.462	0	125	92.797	0	52.382	5.634	
13	Spaar	29.975	19.767	0	0	0	532	0	21	41	2.946	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.838	0	0	0	0	0	4.756	0	
14	Media/ICT en de stad, monumenten en archeologie	65.671	62.439	0	0	5.607	6.753	331	2.156	0	0	974	5	0	0	0	0	0	0	0	6.277	0	0	0	0	0	23.484	9	
15	Mauschappelijke ondersteuning	169.104	159.706	0	0	0	103	0	0	0	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.660	0	
16	Volksgezondheid en Zorg	77.147	77.016	0	0	2.716	2.525	695	155	0	10	348	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25.507	0	
17	Verkeer	166.349	150.029	0	0	336	780	1.370	219	0	70	7	0	0	0	0	0	0	0	0	35.397	0	0	0	0	0	28.171	19.862	
18	Wonen	35.109	30.200	0	0	632	68.584	1.793	258	372	5.394	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	16.804	0	
19	Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	351.697	321.764	0	0	0	117	714	15	3	1.893	33	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30.686	15.931	
20	Milieu & Duurzaamheid	19.267	18.477	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6.806	0	
21	Civielbescherming en internationale stad	250.712	230.988	0	0	0	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.743	16.226	
22	Overige beleidsomvang	191.849	186.120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	150	0	0	0	0	0	0	0	0	19.666	6.000	
23	Interne dienstverlening	78.759	78.759	0	0	0	11.165	3.335	0	0	5.135	2.339	22	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	42.995	-6.046	
Totaal programma's		2.858.803	2.448.109	410.694	69.849	410.354	313.918	10.064	876	44.681	101.674	8.351	291	361.990	-112.033	3.691	712	341.579	122.642	198.548	277.442	1.226	410.694	149.152	0	510.936	54.088		
Totaal apparaatseen		7.746	7.746	0	11	292	42.785	691	0	0	1.470	96	8	116.336	5.030	0	0	0	12	1.009	0	125	0	1.227	0	-51.134	-1.729		
Totaal lasten		2.866.549	2.455.855	410.694	81.885	410.646	72.723	10.755	876	44.681	103.144	8.447	299	480.326	-106.983	3.691	712	341.579	122.654	199.557	277.442	1.351	410.694	150.379	-21.854	52.359			

Postnr.	Omschrijving	6.2.2	6.2.2	6.2.2
		kostenplaatsen (overrekening aan de balans)	kostenplaatsen (overrekening aan de balans)	Overige verrekkingen
		-23.854	-23.854	-22.089
		-23.854	-23.854	-22.089

Bijlage 1. Kostenverdelingskaart 2013
(bedragen in € 1.000)

Baten	2013													6.3				
	2.1	2.2	3.0	3.2.1	3.2.2	3.3.1	3.3.2	3.4	4.0.1	4.0.2	4.1.1	4.1.2	4.2.1		4.2.2	4.2.3	4.3.1	6.0.1
	Wettelijk onvangen rente en winstuitkeringen	Toegerekende rente	Vergoeding voor personeel	Huren	Pachten	Opbrengst van grondverkoop	Overige verkopen van duurzame goederen	Overige goederen en diensten	Belastingen op producenten	Belasting op inkomen van gezinnen	Inkomensoverdracht van het Rijk	Vermogensoverdracht van het Rijk	Baten met betrekking tot vergoeding en verhaal sociale uitkeringen	Overige inkomensoverdrachten van overheid (niet-Rijk)	Overige inkomensoverdrachten	Investingsbijdragen en overige kapitaaloverdrachten van overheid (niet-Rijk)	Reserveringen (vrijal voorzieningen)	Overige verrekeningen
01 Gemeentead	18	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
02 College & bestuur	776	0	0	0	0	0	0	11.085	0	0	30	0	0	0	50	0	282	0
03 Dienstverlening en Subsidiën	11.367	0	0	0	0	0	0	3.095	0	0	1.543	0	0	1.440	0	0	0	0
04 Openbare orde en Veiligheid	6.102	0	24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	0
05 Openbare orde en Veiligheid	5.328	0	0	5.174	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
06 Onderwijs	56.120	0	91	40	0	0	0	3.014	0	0	45.669	0	0	534	87	0	150	0
07 Integriteit en Kwaliteit	15.254	0	0	0	0	0	0	86	0	0	15.168	0	0	0	0	0	0	0
08 Werk en inkomens	507.134	0	316	5	0	0	0	24.895	0	0	457.796	0	11.611	7.330	12	0	0	0
09 Sociale voorzieningen en armoedebestrijding	16.150	0	0	0	0	0	0	1.694	0	0	2.192	0	1.825	1.042	0	0	0	0
10 Feugd en gezin	4.129	0	0	2.660	0	0	0	442	0	0	0	0	0	-22	1	0	0	0
11 Leefomgeving	116.267	1	149	3.045	4.367	613	0	66.546	1.380	33.712	0	1.150	0	573	496	711	282	0
12 Economie	8.776	0	0	75	0	0	0	6.170	0	0	1.269	0	0	0	0	0	0	-4.595
13 Sport	17.015	1	-2	7.773	0	0	0	2.505	0	0	421	0	0	0	0	0	0	0
14 Media/ICT in de stad, monumenten en archeologie	79	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78
15 Maatschappelijke ondersteuning	29.399	0	0	10.912	0	0	2.556	7	0	0	409	0	8.087	515	0	0	0	0
16 Volksgezondheid en Zorg	22.002	0	15	173	0	0	0	13.917	0	0	5.251	0	0	169	0	0	14	0
17 Verkeer	73.489	0	0	0	0	0	0	56.382	0	0	173	0	0	0	198	7.621	0	-1.984
18 Wonen	20.616	0	53	258	0	0	0	5.562	0	0	4.353	0	0	561	0	0	0	-6.462
19 Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	281.931	8	2.177	10.873	16.438	11.218	1.773	45.584	0	0	21.281	0	2.825	2.825	0	0	87.151	-15.771
20 Milieu & Duurzaamheid	14.074	0	0	0	0	0	0	407	0	0	0	0	0	0	0	12.603	0	0
21 Citymarketing en internationale stad	5.743	0	0	20	0	0	0	2.881	0	0	383	0	0	0	0	0	0	-2.65
22 Financien	1.396.533	82.094	0	0	17.453	0	0	92.672	88.215	35.598	846.007	0	0	5.922	0	0	6.899	0
23 Overige beleidsvoorzieningen	204.356	0	0	0	0	0	0	340	0	0	1.000	0	0	0	0	0	0	0
24 Interne dienstverlening	68.320	3	175	4.932	0	0	1.383	56.290	0	0	0	0	956	0	0	0	2.070	0
Totaal programma	2.894.494	84.477	619	45.940	38.258	11.831	5.692	394.225	89.595	69.310	1.401.945	2.184	21.523	21.845	854	20.935	96.850	-28.999
Totaal apparaatbaten	7.746	0	1.391	0	0	0	0	6.397	0	0	19	0	12	1.424	8	0	2.458	0
Totaal baten	2.892.240	84.477	2.010	45.940	38.258	11.831	5.692	400.622	89.595	69.310	1.401.964	2.184	21.535	21.269	862	20.935	99.308	-28.999

Bijlage 2.1 Totaaloverzicht donaties en ontrekkingen aan reserves
(betreft in € 1.000)

Omschrijving reserve	Res. nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her- rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balans-mutatie ¹⁾	Dotaties	Ont- trekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
02 - College & bestuur												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatiereserve BSD	3010	BSD	1.193	352		1.545						1.545
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
BR Huis van de Democratie 3003	3071	BSD	93			93				56	37	-
BR Standbeelden Thorbecke en Juliana	3085	BSD	367			367				26		341
Totaal 02 - College & bestuur			1.653	352		2.005				82	37	1.886
03 - Dienstverlening en Stadsdelen												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatiereserve DPZ	3010	DPZ	736	437-		299						299
<i>Lance/legislatie-reserve</i>												
Bestemmingsreserve verkiezingen	3573	DPZ	2.000			2.000						2.000
Totaal 03 - Dienstverlening en Stadsdelen			2.736	437-		2.299						2.299
04 - Openbare orde en Veiligheid												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
BR Veiligheidsfonds	3086	BSD	1.841			1.841			1.038	824		2.055
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
BR Afdeling Ontvechting Brandweer	6416	BSD	3.923			3.923				772	1.920	1.231
Totaal 04 - Openbare orde en Veiligheid			5.764			5.764			1.038	1.596	1.920	3.286
05 - Cultuur												
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
Reserve Areliebeleid	6231	OCW	636			636			50	72		614
Totaal 05 - Cultuur			636			636			50	72		614
06 - Onderwijs												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatiereserve DOB	3010	DOB	988	12		1.000						1.000
<i>Lance/legislatie-reserve</i>												
Reserve Exploitatie rendabele panden (OCW)	3106	OCW	1.000			1.000						1.000
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Res. Krachwijken brede scholen	6262	OCW	230			230				150		80
Reserve Activiteiten/projecten stedelijk onderwijsbeleid	3175	OCW	388			388				279		109
Reserve duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs	6271	OCW	5.554			5.554			3.500	346	1.800	6.908
Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	6276	OCW	3.554			3.554			5.000	3.801		4.753
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
Personeel voornamelijk POO	6274	OCW	564			564				159		405
Totaal 06 - Onderwijs			12.278	12		12.290			8.500	4.735	1.800	14.255

Omschrijving reserve	Res.nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balans-mutatie ¹⁾	Dotaties	Ont-trekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
07 - Integratie en Krachtwijken												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Bestemmingsreserve Risico's inburgering en verantwoordte bouw	3677	SZW	2.749			2.749						2.749
Totaal 07 - Integratie en Krachtwijken			2.749	-	-	2.749	-	-	-	-	-	2.749
08 - Werk en inkomen												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatie-reserve HGR	3010	HGR	2.000			2.000						2.000
Dienstcompensatie-reserve SZW	3010	SZW	12.434	15.634		3.200						3.200
<i>Bestemmingsreserve (systeemreserve risico)</i>												
Inkomensvoorzieningen (voorheen WVB 1-deel)	3650	SZW	34.449	14.600		19.849			29.979		2.849	46.979
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Bestemmingsreserve Werfgelegenheid, in het bijzonder gebouw van ID- en WTW-banen	3672	SZW	16.596			16.596			4.000	2.320		18.276
Bestemmingsreserve Jeugdwerkloosheid Haaglanden	3676	SZW	-			-			1.331			1.331
Totaal 08 - Werk en inkomen			40.611	1.034	-	41.645	-	-	35.310	2.320	2.849	71.786
09 - Sociale voorzieningen en armoedebestrijding												
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Bestemmingsreserve ouderen, chronisch zieken en gehandicapten	3679	SZW	2.999			2.999			1.400	2.067		2.332
Totaal 09 - Sociale voorzieningen en armoedebestrijding			2.999	-	-	2.999	-	-	1.400	2.067	-	2.332
10 - Jeugd en gezin												
<i>Tarief-legalisatie-reserve</i>												
Reserve Exploitatie rendabele panden	3106	OCW	-			-				100		100
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve actieprogramma jeugd	6198	OCW	3.768			3.768				948		2.820
Totaal 10 - Jeugd en gezin			3.768	-	-	3.768	-	-	-	1.048	-	2.720
11 - Leefomgeving												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatie-reserve DSB	3010	DSB	2.880	1.120		4.000				628		3.372
<i>Bestemmingsreserve (systeemreserve fonds)</i>												
Reserve Bomen	3205	DSB	118			118			125	21		222
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Reserve Werk met Werk	3277	DSB	15.000			15.000				1.224		13.776
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Entree van de Stad	3278	DSB	2.500	187		2.313				1.369		944
Totaal 11 - Leefomgeving			20.498	933	-	21.431	-	-	125	3.242	-	18.314

Onschrijving reserve	Res.nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balans-mutatie ¹⁾	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
12 - Economie												
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
BR Pieken in de Delta	6360	DSO	2.587			2.587				1.068		1.519
BR Cofinanciering Economische Projecten	6394	DSO	1.750	440		2.190				200		1.990
BR Stadseconomie	7304	DSO	-	4.695		4.695			208	1.674		3.229
BR World Forum Convention Center	7307	DSO	-			-			10.000	2.915		7.085
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
Reserve Overcommitting	3448	DSO	7.872	189		8.061						8.061
Totaal 12 - Economie			12.209	5.324	-	17.533	-	-	10.208	5.857	-	21.894
13 - Sport												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Reserve olympisch fonds	6255	OCW	3.864			3.864				850		3.014
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Topsport	6215	OCW	1.037			1.037		1	1.015	1.006		1.047
Reserve combifuncties brede school, sport en cultuur	6230	OCW	4.278			4.278		1	1.875	3.818		2.336
Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	6261	OCW	1.023			1.023			342	643		722
Reserve krachtwijken sport	6266	OCW	283			283						283
Totaal 13 - Sport			10.485	-	-	10.485	-	2	3.232	6.317	-	7.402
15 - Maatschappelijke ondersteuning												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatie-reserve OCW	3010	OCW	4.000	2.118		1.882						1.882
<i>Tarief/legislatie-reserve</i>												
Reserve Exploitatie rendabele panden (OCW)	3106	OCW	4.580			4.580	3.219-		3.536	1.707		3.190
Reserve Exploitatie rendabele panden (CVDH)	6500	CVDH	-			-	3.219	1.714		427		4.506
<i>Bestemmingsreserve (systeemreserve fisca)</i>												
Individuele voorziening WMO	3678	SZW	7.064			7.064			5.862	1.461	2.063	9.402
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Reserve Stimuleringsfonds wonen, welzijn en zorg	6182	OCW	1.435			1.435				670		765
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Aanvalsplan vrijwilligers	6273	OCW	609			609				237		372
Reserve emancipatieadviseur	6270	OCW	283			283				283		-
Reserve Diverse ICT-kosten	6102	OCW	143			143				14		129
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
Reserve frictiekosten shared services OCW	6175	OCW	152			152				71		81
Totaal 15 - Maatschappelijke ondersteuning			18.266	2.118	-	16.148	-	1.714	9.398	4.870	2.063	20.327
16 - Volksgezondheid en Zorg												
<i>Tarief/legislatie-reserve</i>												
Reserve Financiering ambulancedienst	6257	OCW	1.329			1.329		1	131	169		1.292
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	3126	OCW	410			410				132		278
Vrouwenopvang Ouderemishandeling	6275	OCW	260			260						260
Reserve thuislozenzorg GSB 3	6134	OCW	3.148			3.148		1		1.716		1.433
Reserve Voorzieningen Den Haag Onder Dak	6229	OCW	2.474			2.474						2.474
Reserve Krachtwijken volksgezondheid	6267	OCW	972			972				394		578
Reserve Verslavingszorg GSB 3	6135	OCW	1.950			1.950				52		1.898
Totaal 16 - Volksgezondheid en Zorg			10.143	-	-	10.143	-	2	131	2.463	-	8.213

Omschrijving reserve	Res.nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balans-mutatie ¹⁾	Dotaties	Ont-trekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
17 - Verkeer												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Reserve Verstrating grondbedrijf	3202	DSB	1.586			1.586				188		1.398
Reserve Openbaar Vervoer Hoger Plan	3259	DSB	8.800			8.800			2.250			11.050
Reserve Parkeren	3204	DSB	11.045			11.045			7.500		540	12.617
Res vhw dhzw (P17)	6388	DSO	2.500			2.500				2.500		-
BR Stedelijke Ontwikkeling (P17)	6395	DSO	104			104			4.270	104		4.270
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Haags Stuurstation Enasmuslijn (HSE)	3295	DSB	-			-			2.300		2.300	2.300
Res. HSL shuttle	6309	DSO	2.300			2.300				79		-
BR Aanleg transferia	6366	DSO	336			336						257
Totaal 17 - Verkeer			26.671	-	-	26.671	-	-	16.320	8.259	2.840	31.892
18 - Wonen												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
BR Kredietcrisis	6373	DSO	990			990					990	-
BR Stedelijke ontwikkeling (P18)	7305	DSO	2.539			2.539			14.427	1.440	6.830	8.696
BR Stadsvernieuwing	7309	DSO	-			-			19.610	5.608		14.002
Res vhw dhzw (P18)	6389	DSO	1.600			1.600				505		1.095
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Ruimtelijke Ordening	6317	DSO	9.128			9.128			9.128			-
BR Flankerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	6346	DSO	895			895				289		606
Res. Handhaving en ongediertebestrijding	3384	DSO	1.946			1.946				629		1.317
Totaal 18 - Wonen			17.098	-	-	17.098	-	-	24.909	8.471	7.820	25.716
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling												
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatiereserve DSO	3010	DSO	217	948		1.165						1.165
<i>Reserve Grondbedrijf</i>												
Res grondbedrijf gb	3020	DSO	41.604	5.500		47.104			12.687		8.200	51.591
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
BR Stedelijke Ontwikkeling (P19)	6396	DSO	14.888			14.888			53.182	29.279	1.200	37.591
Res sv	6398	DSO	2.318			2.318			24.590	22.688		4.220
Res isv	3351	DSO	35.474			35.474			35.474			-
Res vhw dhzw (P19)	3352	DSO	4.316			4.316			1.588	136	2.100	3.668
Res vasts program	3418	DSO	1.360			1.360			1.360			-
Res anticip wzh mng	3428	DSO	9.499	30		9.529			15			9.544
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Res binnenstad	3409	DSO	2.092			2.092				435		1.657
Res schev haven	3417	DSO	4.270			4.270				327		3.943
BR The Hague World Form	6328	DSO	11.380	2.438		13.818			7.259	10.304		10.773
Reserve DSO centraal station	6338	DSO	2.960	2.900		5.860			3.000	6.981		1.879
BR Campus Den Haag	6358	DSO	2.301			2.301				2.250		51
BR Internationale Zone	6376	DSO	1.125			1.125				420	705	-
Reserve Universiteit Leiden	6390	DSO	8.046			8.046			8.850			16.896
BR Haga	6391	DSO	1.311			1.311			290	273		1.328
BR Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	7302	DSO	1.969			1.969				254		1.715
BR Beroep en bezwaar	6306	DSO	2.465			2.465				1.236		1.229
BR ICT projecten	6353	DSO	1.608			1.608				766	842	-
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												

Omschrijving reserve	Res.nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balansmutatie ^{b)}	Dotaties	Omtrekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
Res sa binckhorst	3419	DSO	10.699	7.291-		3.408			10.351	5.521		8.238
Res. Vastgoedexploitatie	6315	DSO	17.163	1.973-		15.190			4.800	3.178		16.812
Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	6316	DSO	8.168	133-		8.035				1.279		6.756
Totaal 19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling			185.233	2.419	-	187.652	-	-	89.778	85.327	13.047	179.056
20 - Milieu & Duurzaamheid												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
Reserve SLOK	3283	DSB	401			401				401		-
Reserve luchtkwaliteit	3294	DSB	4.238			4.238						4.238
Reserve Geluid	3247	DSB	-			-			831			831
Reserve Bodem	3274	DSB	2.804			2.804			2.830			5.634
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
Reserve Vulpunten voor aardgas en NatuurHy	3268	DSB	319			319				195	124	-
Reserve Omgevingsdienst Haaglanden	3246	DSB	310			310				251	59	-
Totaal 20 - Milieu & Duurzaamheid			8.072	-	-	8.072	-	-	3.661	847	183	10.703
21 - Citymarketing en internationale sad												
<i>Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)</i>												
BR Wervingsfonds 3273	3029	BSD	2.704			2.704			590	498		2.796
<i>Bestemmingsreserve (project)</i>												
BR Institute of Global Justice	6400	BSD	1.548			1.548				1.096	452	-
BR Co-financiering Kansen voor West Evenementen	7300	DSO	840			840			200			1.040
BR Citymarketing	6351	DSO	1.293			1.293				678		615
Totaal 21 - Citymarketing en internationale sad			6.385	-	-	6.385	-	-	790	2.272	452	4.451
22 - Financiën												
<i>Algemene reserve</i>												
Algemene reserve gemeente Den Haag	3000	CT	125.680	115.072		240.752			3.100	228	119.165	124.459
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>												
Dienstcompensatie-reserve GAD	3010	GAD	836	42-		794						794
<i>Tarieflegalisatie-reserve</i>												
Bestemmingsreserve OZB	3574	DPZ	727			727			1.198			1.925
<i>Activa-financiering</i>												
Reserve Activa-financiering	3473	CT	115.945			115.945				11.219	2.900	101.826
BR Activa-financiering Ambu Waldorpstraat	3476	CT	4.440			4.440				120		4.320
BR Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	3483	CT	-			-			3.600			3.600
BR Activa-financiering Archeologie	3478	CT	366			366				28		338
BR Activa-financiering parteeergage Nieuwsluisstraat	3480	CT	2.300			2.300			540			2.840
<i>Bestemmingsreserve (systeemreserve tbco)</i>												
Reserve Financiering	3450	CT	20.000			20.000			11.286	20.000		11.286
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>												
BR Openbaar Vervoer HTM	3452	CT	525			525				300	22	225
BR Bescherming Haagse Hirte	3471	CT	118			118				96		-
BR Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark	3479	CT	4.500			4.500						4.500
Totaal 22 - Financiën			275.437	115.030	-	390.467	-	-	19.724	31.991	122.087	256.113

Res.nr.	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Resultaatsbestemming 2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Balans-mutatie ¹⁾	Dotaties	Ont-trekkingen	Vrijval	Saldo per 31-12-2013
Onschrijving reserve											
23 - Overige beleidsvoornemens											
<i>Bestemmingsreserve (gemeentebreed uitvoering)</i>											
3456	CT	147.520	5.347-		142.173			1.6316	6.831	4.800	146.858
3461	CT	24.023			24.023			1.422	4.054		21.391
3463	CT	10.127	665		10.792			1.728	5.291		7.229
3469	CT	2.646			2.646			10.000	2.511		10.135
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>											
3474	CT	47.114			47.114				43.796		3.318
3470	CT	5.918			5.918			11.900	14.048		3.770
3481	CT	59.576			59.576			14.269	45.785		28.060
3482	CT	-			-			129.485	52.248		77.237
3475	CT	35.335	2.726-		32.609			1.000	3.291	20.261	10.057
Totaal 23 - Overige beleidsvoornemens		332.259	7.408-	-	324.851	-	-	186.120	177.855	27.061	308.055
24 - Interne dienstverlening											
<i>Dienstcompensatie-reserve</i>											
3010	IDC	929	376		1.305						1.305
<i>(Lance/legislatie-reserve</i>											
3318	IDC	4.288			4.288		1		1.836		2.453
<i>Egalisatie-reserve Basiswerkplekken</i>											
3325	IDC	5.509			5.509				875		4.634
<i>Bestemmingsreserve (overig)</i>											
<i>BR Leyweg per 1-1-2012</i>											
Totaal 24 - Interne dienstverlening		10.726	376	-	11.102	-	1	-	2.711	-	8.392
TOTAAL GEMEENTE DEN HAAG		1.007.076	115.517	-	1.122.593	-	1.719	410.694	352.402	180.159	1.002.445

¹⁾ De kolom Balansmutatie betreft een toevoeging van 1.714 aan de reserve Exploitatie rendabele panden (CVDH) die niet via de exploitatie is gelopen. Concreet betreft het hier een verrekening tussen OCW en CVDH waarbij de lasten bij OCW al eens in de exploitatie zijn veranwoord. De overige mutaties betreffen afrondingsverschillen.

Res.n ^o	Omschrijving	Dienst	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dzo)	Inaanslagingsjaar	Ingesteld bij	RIS-nr.	Laatste gewijzigd bij	Wijzigings-BESLUIT	RIS-nr.			
02 - College & bestuur																
3010	Dienstcompensatiereserve BSD	BSD	2	2. Dienstcompensatiere-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepikt	2.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.						
3071	BR Huis van de Democratie 1903	BSD	2	6c. Bestemmingsreserve (project)	Her bieden van een centrale plek waar tal van activiteiten en verhalen kunnen plaatsvinden, niet alleen over de actuele politiek maar ook op het vlak van de maatschappelijke en parlementaire historie van ons land. Een plek waar jong en oud kennis kunnen maken met het belang van onze democratische rechtsstaat. Daarbij zal de samenwerking worden gezocht met een groot aantal (niet-Hagse) musea en instellingen.	2013	215	2007	Gebundeld RV 2007	150743						
3085	BR Stadhouders Thorbecke en Juliana	BSD	2	6c. Bestemmingsreserve (project)	De afgelopen periode vinden er binnen onze stad in toenemende mate initiatieven plaats die behoren tot nieuwe monumenten te realiseren. Te denken valt aan monumenten voor Konijngh, Juliana en Thorbecke. Dergelijke monumenten kunnen bijdragen aan het profiel van onze stad en aan een beleving van inwoners die aansluit bij dit profiel. Hiervoor is het van belang dat eventuele realisatie, vooraf goed wordt beoordeeld en voorbereid. Door het college is incidenteel € 400.000 beschikbaar gesteld in 2009. De gelden zullen in de loop van twee jaren worden uitgegeven.	2015	400	2008	Programma begroting 2009-2012	157438				257140		
03 - Dienstrekening en Studietoelagen																
3373	Bestemmingsreserve verkiezingen	DFZ	3	4. (Tarief)regulatie-reserve	Her doel van de egalisatiereserve verkiezingen is aan de ene kant om de kosten van een tussentijds, niet geplande, verkiezing waarvoor geen budgettaire middelen zijn te kunnen opvangen. Daarnaast is het doel om schommelingen in de kosten van verschillende verkiezingen op te kunnen vangen.	onbepikt	2.000	2011	Programma begroting 2012-2015	181195						
3010	Dienstcompensatiereserve DFZ	DFZ	3	2. Dienstcompensatiere-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepikt	2.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.						
04 - Openbare orde en Veiligheid																
3086	BR Veiligheidsfonds	BSD	4	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Her Veiligheidsfonds is bestemd voor de financiering van het thema Persoonsgerichte aanpak en van het thema Overlast en Verboedering. Daarbij is het wenselijk om de nodige flexibiliteit in te bouwen om de beschikbare middelen te verdelen naar actuele inzichten over beide thema's. Door het college is incidenteel € 1.250.000 beschikbaar gesteld in 2009. De gelden zullen in de loop van drie jaren worden uitgegeven.	2018	6.000	2008	Programma begroting 2009-2012	157438				264147		
6416	BR Afdeling Onrechtshandhaving	BSD	4	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Dekking van de hogere laptoplasten in de bijlage aan de Veiligheidsregio Haaglanden.	onbepikt	4.334	2010	Separaat raadsvoorstel (rv 168 / 2010)	177249						
05 - Cultuur																
6231	Reserve Atelierbeleid	OCW	5	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Voor het pand Televisiestraat is een nederige overeenkomst aangegaan waarbij de gemeente een aantal units atelierruimte verhuurt aan kunstenaars. De gemeente betaalt huur en servicekosten aan Stuurspannen BV. De gemeente ontvangt betalingen van de kunstenaars. De reserve Atelierbeleid is ingesteld ter dekking van het verschil tussen gemeentelijke betalingen aan Stuurspannen BV en de ontvangen inkomsten van kunstenaars. Binnenkort starten de voorbereidingen voor het Kunstplan 2017-2020. Tijdens deze voorbereidingen stelt de gemeente een adviescommissie in die werkbezoeken aflegt bij instellingen. Verder zijn er kosten voor drukwerk, onderzoek, e.d. De voorbereidingskosten worden geschat op €0,2 mln en zijn niet in één jaar beschikbaar binnen het programma Cultuur. De middelen worden daarom vanaf 2013 gespaard binnen programma Cultuur en geïntegreerd aan de bestaande reserve Atelierbeleid. Uit deze reserve betaalt de gemeente te zijner tijd de voorbereidingskosten voor het Kunstplan 2017-2020. Voorgesteld wordt de naam van de reserve te wijzigen in reserve Atelierbeleid en opzet nieuwe kunstplan. Tevens wordt voorgesteld de huidige doelstelling van de reserve uit te breiden met de dekking van de opzet van het nieuwe kunstplan 2017-2020.	2021	2.000	2008	Separaat raadsvoorstel (rv 179 / 2008)	156705						264147
06 - Onderwijs																
3010	Dienstcompensatiereserve DOB	DOB	6	2. Dienstcompensatiere-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbepikt	1.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.						
3175	Reserve Activiteiten/projecten stekelijk onderwijs/bedrijf	OCW	6	6c. Bestemmingsreserve (project)	Implementatie metriertje onderhoudsprogramma's onderwijsvoorziening.	2016	1.929	2004	Separat raadsvoorstel (rv 125 / 2004)	119434			181848			
6262	Res. Krachwijken brede scholen	OCW	6	6c. Bestemmingsreserve (project)	Her bieden van extra ondersteuning aan de schoolbesturen voor de uitwerking van de brede school en de zandplafond.	2014	625	2009	2c Gebundeld RV 2009	168705			168705			
6274	Personel voormalig POO	OCW	6	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Doorbetalen van loon-, opleidings-, herplaatsings- en begeleidingskosten van medewerkers die bij de verzuimafhandeling van de voormalige dienst Primaar Openbaar Onderwijs (POOO) niet zijn overgegaan naar de stichting De Haagse Scholen. Voor de mensen die nog niet herplaatst zijn, is het onvermijdelijk dat loon- en bijkomende kosten betaald zullen moeten worden, waarschijnlijk tot hun pensioenstipendium.	2022	1.300	2011	Programma begroting 2012-2015	181195						
6271	Reserve duurzame huisvesting primair en speciaal onderwijs	OCW	6	6c. Bestemmingsreserve (project)	Verbetering hygiëne bestaande gebouwen voor primair en speciaal onderwijs.	2017	9.000	2011	Separat raadsvoorstel (rv 146 / 2011)	181310			258859			
3106	Reserve Exploitantie rendabele panden	OCW	6	4. (Tarief)regulatie-reserve	Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploitantie rendabele panden als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen, investeringen in Buitenhuis van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending, het opvangen van leegstand en huurderiving en afdekking eventuele overcommitering van maximaal € 1,5 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte vast te stellen op €6 mln. ZIE OOK PROGRAMMA 15	onbepikt	6.000	2004	Conterbericht 2004	116806			264147			
6276	Reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen	OCW	6	6c. Bestemmingsreserve (project)	Den Haag voert de regeling multifunctioneel gebruik schoolgebouwen uit waarbij schoolgebouwen geschikt worden gemaakt voor multifunctioneel gebruik. Scholen krijgen een spilfunctie in de buurt zoals brede scholen met meer dan alleen onderwijsvoorzieningen. De reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen is ingesteld voor de uitvoering van de regeling. Bij begrotingswijziging in 2013 wordt voorgesteld € 1,8 mln. uit de algemene middelen vrij te maken voor ontwikkelkosten rondom het gebied rond de nieuwe brede basisscholen Moerwijk en Vredetrust. Verder wordt voorgesteld € 1,5 mln. van de middelen multifunctioneel gebruik schoolgebouwen vrij te maken voor de ontwikkelkosten van de brede basisschool Morgenstond. Om de ontwikkelkosten van de brede basisscholen Moerwijk, Vredetrust en Morgenstond te kunnen bekostigen uit de bestaande reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen, moet de doelstelling van deze reserve worden verrand. Voorgesteld wordt de doelstelling van de reserve Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen te veranderen naar uitvoering van de regeling Multifunctioneel gebruik schoolgebouwen en bekostiging van de ontwikkelkosten van brede basisscholen Moerwijk, Vredetrust en Morgenstond.	2018	12.000	2012	Separat raadsvoorstel (rv 40 / 2012)	247621						264147
07 - Integratie en Krachwijken																
3677	Bestemmingsreserve Risico's inhuurdering en verantwoorde bouw	SZW	7	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Deze reserve is er voor bedoeld om mogelijke tekorten in de komende jaren te kunnen dekken op de uitvoering van inhuurdering, dan wel voor het op verantwoorde wijze afbouwen van de uitvoering op dit gebied, indien als gevolg van de wijzigingen in het rijksbeleid.	2015	5.900	2010	Separat raadsvoorstel (rv 154 / 2010)	176937				176937		

Res.nr.	Onschrijving	Diesnr	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dtd)	Inschrijftingjaar	Ingevoerd bij	RIS-ar.	Laatste gewijzigd bij	RIS-ar.	
08 - Werk en Inkomens													
3010	Dienstopvoorziening HGR	HGR	8	2. Dienstopvoorziening-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.l.	n.v.l.	n.v.l.			
3010	Dienstopvoorziening SZW	SZW	8	2. Dienstopvoorziening-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.l.	n.v.l.	n.v.l.			
3650	Inkomensvoorzieningen (voorheen WWB 1-deel)	SZW	8	0b. Bestemmingsreserve (systeemreserve risico)	Met de invoering van de WWB omvang van de gemeenten van het rijk een budget voor de financiering van bijstandsuitkeringen. In de reserve worden rijksmiddelen gestort die in enig jaar niet worden aangewend.	onbeperkt	20.000	2004	Conserniericht 2004	116806			
3672	Bestemmingsreserve Werkgelegenheid, in het bijzonder afbouw van ID- en WWB-lanen	SZW	8	6c. Bestemmingsreserve (project)	Financiële afbouw in het kader van werkgelegenheid in het bijzonder de afbouw van ID- en WWB-lanen.	2020	27.000	2009	1e. Gebundeld RV 2009	164474	Programmahegving 2014-2017	264147	
3676	Bestemmingsreserve Jeugdwelkehoedheid Haaglanden	SZW	8	6c. Bestemmingsreserve (project)	Om de jeugdwelkehoedheid als gevolg van de economische crisis te herstellen, heeft het Rijk voor de periode 2009-2011 voor gemeenten per regio extra middelen beschikbaar gesteld. Hiervoor is een Plan van aanpak opgesteld. Haaglanden opgesteld (22 september 2009, BSV/2009/138). Op basis van dit plan van aanpak krijgen regio's Haaglanden en de Stadsregiering van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een convenant gesloten. Het gaat om projecten om projecten te stimuleren langer door te leren. Werkmaat (combinatie van leren en werken) en biemiddeling maar werk. Voor de regio Haaglanden is daarbij €3,6 miljoen beschikbaar gesteld. Verdeling van dit bedrag vindt plaats onder de negen Haaglanden gemeenten waarbij gemeente Den Haag verantwoordelijk is voor de verdeling van de middelen en de monitoring van de bereikte resultaten. In 2010 is €1,7 mln. aan de randgemeenten doorbetaald en zal de overige €1,9 mln. door gemeente Den Haag worden betaald.	2017	8.100	2009	Jaarrekening 2009	172736	Programmahegving 2014-2017	264147	
09 - Sociale voorzieningen en armoedebestrijding													
3679	Bestemmingsreserve ouderen en chronisch zieken	SZW	9	6c. Bestemmingsreserve (project)	Het verstrekken van sociale voorzieningen en armoedebestrijding voor ouderen en chronisch zieken	2014	3.500	2011	Programmahegving 2012-2015	181195	Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017		
10 - Jeugd en Gezin													
6198	Reserve actieprogramma jeugd	OCW	10	6c. Bestemmingsreserve (project)	Uitvoeren van het actieprogramma Jeugd.	2014	7.700	2007	Gebundeld RV 2007	150743	Programmahegving 2014-2016	251740	
11 - Leefomgeving													
3200	Dienstopvoorziening DSB	DSB	11	2. Dienstopvoorziening-reserve	Een nadelig of voordelig dienstresultaat wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.l.	n.v.l.	n.v.l.			
3205	Reserve Bomen	DSB	11	6a. Bestemmingsreserve (systeemreserve fonds)	vervangings/hoofplan geplante bomen	onbeperkt	500	1996	Separat raadsvoorstel (nr 71 / 1996)	17229	Programmahegving 2012-2015	181195	
3277	Reserve Werk met Werk	DSB	11	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De Kadetron Openbare Ruimte 2012 is recent vastgesteld. Een belangrijke pijler van de nieuwe loers is via 'werk met werk maken' op efficiënte wijze, waar mogelijk de gemeentelijke residentielokatie en hofaandwaliteit te realiseren. Door gebruik te maken van rooibewerkmiddelen de openbare ruimte op residentieniveau te brengen, is een besparing mogelijk van circa 30 procent. In de periode 2013-2015 wordt 39 mln rooibewerkmiddelen. Op basis van nadere prioritering gericht op zwakke plekken in de openbare ruimte kan zo jaarlijks een groot deel op residentielokatie/hofaandwaliteit worden gebruikt. Wegens de complexiteit en afhankelijkheid van externe factoren, wordt voorgesteld een nieuwe reserve Werk met Werk te vormen	2015	15.000	2012	Programmahegving 2013-2016		251740		
3278	Reserve Entree van de Stad	DSB	11	6c. Bestemmingsreserve (project)	Bij de begroting 2011-2015 is €2,5 miljoen bestemd voor het verbeteren van de entrees van de stad. Het gaat hierbij om de verbetering van Entree A12/Utrechtse baan waar de aanleiding van de Utrechtse baan in Den Haag wordt versterkt waarbij de nadruk ligt op een groenere uitwerking. Entree N44/Benoordenhoesweg waar de N44 met kleine ingangen ruimtelijker wordt gemaakt en het Scheveningenbad waar met kleine ingangen een eenduidiger beeld wordt gecreëerd. Naar verwachting worden de plannen in 2012 voorbereid en gerealiseerd in 2013.	2014	2.800	2011	Programmahegving 2012-2015	181195	Programmahegving 2014-2017	264147	
12 - Economie													
6160	BR Peken in de Delta	DSO	12	6c. Bestemmingsreserve (project)	Te besteden aan projecten gerelateerd aan het programma Peken in de Delta, onder meer ter versterking van de afgevoerde afvalstoffen op het gebied van vrede, recht en veiligheid.	2014	3.700	2008	Gebundeld RV 2008	159481	Separat raadsvoorstel (nr 155/2011)	181752	
7307	BR World Forum Convention Center	DSO	12	6c. Bestemmingsreserve (project)	Eind 2012 heeft het college besloten te investeren in het WFCC, zodat deze ook in de toekomst beschikbaar blijft voor het organiseren van congressen. Dit wordt gefinancierd uit middelen uit de reserve The Hague World Forum. Deze reserve staat alleen in programma Ruimtelijke Ordening en Gedesontwikkeld, terwijl de investeringen in het WFCC-plaatsvinden in het programma Economie. Daarom is het voorstel om bij het programma Economie een nieuwe reserve WFCC in te stellen. De middelen uit de reserve The Hague World Forum die bestemd zijn voor WFCC zullen bij de jaarrekening 2013 worden overgeheveld. Voorgesteld wordt om de reserve WFCC in te stellen met een maximale hoogte van €2,5 mln.	2018	25.000	2013	Programmahegving 2014-2017	264145			
6194	BR Co-financiering Economische Projecten	DSO	12	6c. Bestemmingsreserve (project)	de financiering van Kansen voor West projecten	2016	2.800	2011	Programmahegving 2012-2015	181195	Programmahegving 2014-2017	264147	
7304	BR Stadsconomie	DSO	12	6c. Bestemmingsreserve (project)	Via het raadsvoorstel bij de programmahegving 2013-2016 heeft de raad ingestemd met de clustering van een aantal reserves op programma Economie. Het betreft de bestemmingsreserves Startfonds co-financiering, Bedrijfsgericht gebiedsontwikkeling en Economie in de wijken. Deze reserves hebben alle drie betrekking op projecten en activiteiten in de stedelijke economie. Om de clustering mogelijk te maken, vallen de sald van de reserves vrij. Het gaat om respectievelijk €0,246 mln., €0,408 mln. en €1,8 mln. Voorgesteld wordt de vrijgevallen middelen van in totaal €4,445 mln. te doteren aan een nieuw in te stellen projectreserve Stadsconomie.	2016	6.000	2006	Jaarrekening 2012			Programmahegving 2014-2017	264147
3448	Reserve Overcommittering	DSO	12	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Overcommittering D2	2020	10.000	2006	Separat raadsvoorstel (nr 179 / 2006)	142016	Programmahegving 2014-2017	264147	
13 - Sport													
6255	Reserve olympisch fonds	OCW	13	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Het realiseren van de ambitie om mee internationale toernooien te organiseren als BK en WK's linnen te halen.	2018	4.000	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705			
6215	Reserve Topport	OCW	13	6c. Bestemmingsreserve (project)	Voor de benodigde steun geven aan talenten, topsporters en betrokken organisaties.	2015	4.200	2008	Conserniericht 2008	179856	Programmahegving 2014-2017	264147	
6220	Reserve combifuncties brede school, sport en cultuur	OCW	13	6c. Bestemmingsreserve (project)	Investeren door middel van combifuncties.	2015	10.000	2008	Separat raadsvoorstel (nr 151 / 2008)	156418	Programmahegving 2014-2017	264147	
6261	Reserve Nationaal actieplan sport en bewegen	OCW	13	6c. Bestemmingsreserve (project)	Uitvoeren van de nationale actieplan sport en bewegen.	2015	3.000	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705			
6266	Reserve kwaliteits sport	OCW	13	6c. Bestemmingsreserve (project)	Aanpakken van gezondheidsproblemen in kwaliteits sport en stimuleren van een gezonder leven met meer beweging. Samenhang met reserve Kwaliteits Volksgezondheid (nr. 6267)	2014	3.600	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705			

Res.nr.	Onschrijving	Diesnr	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dtd)	Inzettingen-jaar	Ingevoerd bij	RIS-nr.	Laatste gewijzigd bij	RIS-nr.
15 - Maatschappelijke ondersteuning												
3010	Dienstopcompensatie-reserve OCV	OCW	15	2. Dienstopcompensatie-reserve	Een middel of voordeel dienstrekkend wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.l.	n.v.l.	n.v.l.	Programmahegving 2014-2017	26447
3106	Reserve Exploïtatie rendabele panden	OCW	15	4. Tariefregulatie-reserve	Voorgesteld wordt de bestaande reserve Exploïtatie rendabele panden als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen, investeringen in Bouwruim van de Toekomst, voorziening voor onderhoud en toekomstige aanwending, het opvangen van leegstand en huurdering en afdekking eventuele overcommitering van maximaal € 1,7 mln. binnen programma Onderwijs. Verder wordt voorgesteld de maximale hoogte vast te stellen op € 6 mln.	onbeperkt	6.000	2004	Conterbericht 2004	116806		
6182	Reserve Stimuleringsfondsen wonen, welzijn en zorg	OCW	15	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	Voor een samenhangende aanpak wonen, welzijn en zorg	2014	2.088	2007	Jaarrekening 2006	145338	Programmahegving 2013-2016	251740
6102	Reserve Diverse ICT-kosten	OCW	15	6e. Bestemmingreserve (project)	De vervaardiging van modules in EOS, extra investeringen in ICT ter verbetering van specifieke volgelingen voor investeringen en de rapportage over de updatings van investeringen en het ontwikkelen, vervaardigen en beheeren van toepassingen met betrekking tot WMO en internet.	2014	300	2007	Jaarrekening 2004	127024	Programmahegving 2012-2015	181195
6270	Reserve emapnetaalbeveiliging	OCW	15	6e. Bestemmingreserve (project)	In 2009 is er voor 2009, 2010 en 2011 geld beschikbaar gekomen voor het aanstellen van twee emancipatie adviseurs. Deze adviseurs zijn pas eind 2009 aangesteld voor een periode van drie jaar. Door middel van deze reserve kunnen de middelen tot 2012 middelen gereserveerd worden.	2013	740	2010	Programmahegving 2011-2014	179064	Programmahegving 2012-2015	181195
6175	Reserve fitcostkosten shared services OCV	OCW	15	6f. Bestemmingreserve (overig)	Op de vorming van de shared services organisatie zal naar verwachting een taakstelling worden geteeld. De diensten die taken overbrengen zullen te maken krijgen met firectkosten.	2014	440	2007	Jaarrekening 2006	145338	Programmahegving 2012-2015	181195
6273	Reserve Aanvalplan vrijwilligers	OCW	15	6e. Bestemmingreserve (project)	Om de vrije tijd inzet van Hagruim te stimuleren is het aanvalplan vrijwilligers gestart. In dit plan staan de maatregelen en activiteiten om de civil society te stimuleren en het aantal vrijwilligers in de stad te laten stijgen. De extra kosten van dit aanvalplan worden uit deze reserve gefinancierd.	2014	740	2011	Programmahegving 2012-2015	181195		
6500	Reserve 630.6.02.01. Exploïtatie rendabele panden	CVDH	15	4. (Tarief)regulatie-reserve	Door de vorming van de Centrale Vastgoedorganisatie (CVDH) is het noodzakelijk dat een deel van de bestaande reserve Exploïtatie rendabele panden wordt afgestipt naar CVDH. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van de nieuwe reserve Exploïtatie rendabele panden (CVDH) als doelstelling te geven de dekking van onrendabele toppen en voorziening voor onderhoud. De maximale loopijl is onbeperkt en de maximale hoogte is € 6 mln.	onbeperkt	6.000	2013	Programmahegving 2014-2017	264445		
3678	Individuele voorziening WMO	SZW	15	0b. Bestemmingreserve (systeemreserve (risico)	Deze reserve wordt gebruikt om de schommelingen in de vraag naar de producten en de benodigde apparatuur van Hulp bij het huishouden, Woonvoorzieningen, gebouwen en Vervoersvoorzieningen te financieren op te vangen. Hiermee worden de resultaten van deze producten verrekend met deze systeemreserve. De systeemreserve heeft een ondergrens van € 1 mln. en een bovengrens van € 5 mln. Bij een teinkalende buiten de handreikende is de reserve onderwerp van de begrotingsvoorbereiding.	onbeperkt	5.000	2010	Separat raadsvoorstel (nr. 173 2010)	176956		
16 - Volgezondheid en Zorg												
6257	Reserve Financiering ambulancedienst	OCW	16	4. (Tarief)regulatie-reserve	Ter dekking van afschrijvingskosten van investeringen in Ambulanceszorg.	afh van inv	onbeperkt	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705	Programmahegving 2012-2015	181195
3126	Reserve Wet voorzieningen Gehandicapten	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	uitvoering van de nota "Heeze gehandicappt"	2014	1.500	2008	Gebundeld RV 2008	159481	Programmahegving 2014-2017	26447
6134	Reserve huishoudzorg GSB 3	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	Geneemelijk aandeel in financiering doelschikkingen GSB III	2014	5.849	2006	Jaarrekening 2005	156905	Programmahegving 2014-2017	26447
6135	Reserve Verhalingszorg CSB3	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	Geneemelijk aandeel in financiering doelschikkingen GSB III	2014	2.470	2006	Jaarrekening 2005	156905	Programmahegving 2014-2017	26447
6229	Reserve Voorzieningen Den Haag Onderdak	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	Voor de uitbreiding van de maatschappelijke opvangvoorzieningen	2014	2.500	2008	Conterbericht 2008	157856	Programmahegving 2014-2017	26447
6267	Reserve Knachwijken volgezondheid	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	Aanpakken van gezondheidscilicenten in knachwijken en stimuleren van een gezonder leven met meer beweging. Samenhang met reserve Knachwijken Sport (nr. 6566)	2014	3.200	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705	Programmahegving 2012-2015	181195
6275	Vrouwenvoering Ouderemishandeling	OCW	16	6e. Bestemmingreserve (project)	De kindgeleedvoering van de partners in de kelen en het versieren van het steunpunt huishoudelijk geweld voor hulp en ondersteuning van slachtoffers van ouderemishandeling.	2014	260	2011	Separat raadsvoorstel (nr. 155 2011)	181732		
17 - Verkeer												
3204	Reserve Bankeren	DSB	17	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	Voor het financieren van noodzakelijke investeringen in de parkvoorzieningen, die opgenomen zijn in het parkieklader 2010-2020. En tevens parkieren in de binnenstad (inclusief de directe omgeving van de stations CS en HS)	2020	onbeperkt	omb	-	nb	Programmahegving 2014-2017	26445
3202	Reserve Verantwoordingsmiddelen	DSB	17	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	bernel schieds a.e.v. werkzaamheden binnen 5 jaar na eerste aanleg	onbeperkt	2.500	1991	Begroting 1991	nb		
3259	Reserve Overbaar Vervoer Hoger Plan	DSB	17	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	GVIP kwaliteitsverbetering	onbeperkt	12.500	2007	Conterbericht 2007	149025	Programmahegving 2014-2017	26447
6388	BR VHV DHZW (programma 17)	DSO	17	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	integrale aanpak van stedelijke vernieuwing oorspronkelijk alleen Den Haag Zuid West maar inmiddels ook voor projecten daarbuiten. deze projecten worden via het IPSO geprogrammeerd	2013	2.800	2011	Programmahegving 2012-2015	181195		
6309	Res. HSL-shuttle	DSO	17	6e. Bestemmingreserve (project)	Met de HSL-shuttle kan 4 jaar een shuttle rijden tussen HS en Rotterdam om de teruggang in internationale treinen op te vangen.	2015	2.800	2006	Conterbericht 2006	140688	Programmahegving 2012-2015	181195
6366	BR Aanleg inaderia	DSO	17	6e. Bestemmingreserve (project)	Onderzoek naar de haalbaarheid voor commerciële exploitatie van overstapstations	2014	500	2009	1e. Gebundeld RV 2009	164474	Programmahegving 2013-2016	251740
3295	Reserve Hulp Stansation Erasmuslijn (HSE)	DSB	17	6e. Bestemmingreserve (project)	In 2013 wordt de reserve HSE-shuttle omgezet in de nieuwe reserve Hulp Stansation Erasmuslijn. Hiervoor maakt Dienst Stadsbeheer de nieuwe projectreserve HSE aan. In het kader van de RandstadRail wordt een start/sinhalbe gerealiseerd op het Central Station Den Haag voor de RandstadRail lijn E (Haags Stansation Erasmuslijn). Deze reserve dient voor een geleidelijke dekking van ontwikkeling van het Stansation.	2016	2.400	2013	Programmahegving 2014-2017			
6395	BR Stedelijke Ontwikkeling (R17/211)	DSO	17	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2011	Separat raadsvoorstel (nr. 159 / 2011)	181793	Programmahegving 2014-2017	26447
18 - Wonen												
6389	BR VHV DHZW (programma 18)	DSO	18	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	integrale aanpak van stedelijke vernieuwing oorspronkelijk alleen Den Haag Zuid West maar inmiddels ook voor projecten daarbuiten. deze projecten worden via het IPSO geprogrammeerd	onbeperkt	1.600	2011	Programmahegving 2012-2015	181195	Programmahegving 2014-2017	26447
3384	Res. Handhaving en ongediertebestrijding	DSO	18	6e. Bestemmingreserve (project)	Investering handhaving fysieke veiligheid en leefbaarheid Ruemburg, Oosthoek, Regenteskwartier, Valkenboskwartier, Laakkwartier en Centrum	2014	5.500	2005	Jaarrekening 2004	127024	Programmahegving 2013-2016	251740
6317	Reserve Ruimtelijke Ordening	DSO	18	6e. Bestemmingreserve (project)	Productiesakalen met de corporaties	2015	20.000	2007	Conterbericht 2007	149025	Programmahegving 2012-2015	181195
6346	BR Planerende maatregelen huisvesting arbeidsmigranten	DSO	18	6e. Bestemmingreserve (project)	Bijdrage aan realisatie huisvesting arbeidsmigranten	2014	1.335	2008	Jaarrekening 2007	156285	Programmahegving 2014-2017	26447
7303	BR Stedelijke Ontwikkeling (R18/821)	DSO	18	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2012	Programmahegving 2013-2016	251740	Programmahegving 2014-2017	26447
7305	BR Stedelijke ontwikkeling (R18/830)	DSO	18	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IPSO.	onbeperkt	65.000	2013	Programmahegving 2014-2017	264445		
7309	BR Stadsvernieuwing (R18/831)	DSO	18	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	Ontwikkeling van de nog openstaande juridische verplichtingen (hbo-dopis- en studievernieuwing)	onbeperkt	40.000	2013	Programmahegving 2014-2017	264445		
6373	BR Kredietrisico (050.0.02)	DSO	18	6d. Bestemmingreserve (dienst uitvoering)	Verzekering lopersubsidies ter stimulering van de verkoop van nieuwbouwwoningen in Den Haag. Daarnaast is deze reserve bedoeld voor de (to) financiering van de VROM maatregel Dynamiek op de woningmarkt.	2013	5.000	2009	2e. Gebundeld RV 2009	168705		

Rea.nr.	Onschrijving	Dieset	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dtd)	Inzettingen-jar	Ingreed bij	RIS-nr.	Laaste gewijzigd bij	RIS-nr.	
19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling													
3010	Dienstopdragen DSO	DSO	19	2. Dienstopdragen-reserve	Een nadelig of voordelig dienstverleend wordt verleend met deze reserve.	onbeperkt	4.000	n.v.l.	n.v.l.	n.v.l.			
3020	Res. grondbedrijf_glb	DSO	19	3. Reserve Grondbedrijf	Weerstandsvermog	onbeperkt	1996	1996	1996	17966			
3350	Res sv	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Afwikkeling van de nog openstaande juridische verplichtingen likv drp- en studievermoeuing	onbeperkt	40.000	1992	Separat raadsvoorstel (n. 200 / 1992)	12368	Programmahegving 2014-2017	26447	
3351	Res isw	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Belasting gemeentelijk aandeel in ISV-regeling	2013	onbeperkt	2008	n.v.l.	n.v.l.			
3352	Res vlv dhw	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Integratie aanpak Den Haag Zuidwest en PPS aanpak	2013	10.000	1994	Separat raadsvoorstel (n. 401 / 1994)	14716	Programmahegving 2014-2017	26447	
3418	Res vav program	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Dekking van negatieve sald van operationele grondexploitaties	2013	10.000	1998	Separat raadsvoorstel (n. 261 / 1998)	22141	Programmahegving 2014-2017	26447	
3428	Res antich wpl mgp	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Uitwerking nota's van uitgangspunten	2014	8.000	2001	Separat raadsvoorstel (n. 14 / 2001)	82906	Programmahegving 2014-2017	26447	
3409	Res binnestad	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Herengracht van de aaneengesloten huizen van de binnestad	2015	5.000	1998	Jaarlekning 1997	nb	Programmahegving 2014-2017	26447	
3417	Res schied haven	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Dekking van particuliere ontwikkelingsinitiatieven voor Schiedamschen Haven	2014	14.700	2007	Jaarlekning 2006	145318	Programmahegving 2014-2017	26447	
6396	BR Besoep en bezwaar	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Opvang van kosten van besoop- en bezwaarschriften inzake bouwvergunningen	2018	13.600	2006	Programmahegving 2007-2010	140252	Programmahegving 2012-2015	181195	
6328	BR The Hague World Form	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Realisatie nieuwbouw voor Europoort en parkering	2013	8.700	2008	Jaarlekning 2007	156285	Programmahegving 2012-2015	181195	
6318	Reserve DSO central station	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	DigA, Pompmetrie en BAG	2013	6.000	2008	Jaarlekning 2007	178256	2e Gebudefl KV 2009 en KV19/2011	168705	
6333	BR ICI projecten	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Zoeken geschikte huisvesting en bijlage huvestingskosten	2014	5.700	2009	Conterbericht 2008	168705	Programmahegving 2012-2015	181195	
6376	BR Internationak Zone	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Taakstelling budget van €1,4 mln voor voorbereidingskosten Internationale zone, onderdeel Carregeplein o.o. Onder de voorbereidingskosten vallen onder meer: het opstellen van het voorlopig ontwerp, opstellen kostenramingen, opstellen verkeersplan, veiligheidsanalyses, tijdelijke inrichting voor de toekomstige Franse ambassade communicatie met belanghebbende enz.	2013	1.400	2009	2e Gebudefl KV 2009	168705	Programmahegving 2012-2015	181195	
6390	Reserve Universiteit Leiden	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	een bijdrage in de onroerende kosten van het project van de University College 'The Hague (LUCH) te realiseren en voor de kosten die betrekking hebben op tijdelijke huisvesting in aanloop naar de huisvesting aan het Anna van Boreplein	2018	17.000	2011	Programmahegving 2012-2013	181195	Programmahegving 2014-2017	26447	
6391	BR Haga	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	inmiddelen voor de ontwikkeling van HAGA (reserve is gevormd n.a.v. IJSO 2012)	2014	13.700	2011	Programmahegving 2012-2013	181195			
3419	Res va binckhorst	DSO	19	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Dekking exploitatietoelaten en kapitaalreken strategische aankopen Binckhorst	onbeperkt	11.000	2001	Separat raadsvoorstel (n. 332 / 2001)	91388	Programmahegving 2014-2017	26447	
6313	Res. Vastgoedexploitatie	DSO	19	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Verzekering exploitatietoelaten van het strategisch bezit (MVA-B)	onbeperkt	20.000	2007	Conterbericht 2007	149025	Programmahegving 2014-2017	26447	
6316	Reserve Strategische aankopen Structuurvisie	DSO	19	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Dekking van exploitatietoelaten (incl. kapitaalreken) strategische verworveningen likv masterplannen	2017	30.000	2007	Conterbericht 2007	149025			
7302	BR Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst	DSO	19	6e. Bestemmingsreserve (project)	Bij de behouding van het raadsvoorstel gebiedsplan Binckhorst (RS 18187) heeft de raad een motie aangenomen (RS 18214) waarin verzocht wordt om €2 mln. beschikbaar te stellen uit de Reserve Grote Projecten Masterplan Binckhorst voor ondersteuning van particuliere initiatieven die bijdragen aan de organische ontwikkeling van de Binckhorst. In de afdoening van de motie (RS 248013) is aangegeven dat dit budget wordt overgeschikt uit de reserve Grote Projecten en dat hiervoor een aparte bestemmingsreserve wordt ingesteld bij het programma Stedelijke ontwikkeling en Gehelddoelmatigheid, aangezien dit een meerprijs budget is. Voorgesteld wordt om €2 mln. over te hevelen uit de Reserve Grote Projecten Masterplan Binckhorst fase 1 naar een nieuw in te stellen bestemmingsreserve Faciliteren en stimuleren private initiatieven Binckhorst.	2014	2.000	2012	Programmahegving 2013-2016	231740			
6396	BR Stedelijke Ontwikkeling (f19/810)	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IBDO.	onbeperkt	65.000	2011	Separat raadsvoorstel (n. 159 / 2011)	181793	Programmahegving 2014-2017	26447	
6397	BR Stedelijke Ontwikkeling (f19/821)	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IBDO.	onbeperkt	65.000	2011	Separat raadsvoorstel (n. 159 / 2011)	181793	Programmahegving 2014-2017	26447	
6398	BR Stedelijke Ontwikkeling (f19/830)	DSO	19	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortvloeiend uit de besluitvorming in de raad over het IBDO.	onbeperkt	65.000	2011	Separat raadsvoorstel (n. 159 / 2011)	181793	Programmahegving 2014-2017	26447	
20 - Milieu & Duurzaamheid													
3274	Reserve Bodem	DSB	20	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De gemeente Den Haag omvang van het rijk ISV middelen ten behoeve van lucht, bodem en geluid. Met ingang van 2011 zijn deze middelen niet meer verstrekt als doelsluiting maar onderdeel geworden van het gemeentefonds. Deze middelen (voor bodem) wordt verstrekt om in de komende jaren (5) taken op het gebied van bodemsanering uit te voeren. De uitvoering van deze activiteiten hebben niet dezelfde ritme als het verkrijgen van de middelen en lopen niet evenredig. Om alle activiteiten uit te voeren is de reserve bodem ingezet. Zodoende zijn de komende jaren de benodigde activiteiten jaarkaars.	2015	9.000	2011	Programmahegving 2012-2015	181195	Programmahegving 2014-2017	26447	
3247	Reserve Geluid	DSB	20	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Dienst Stadhouders zet ISV middelen in voor de uitvoering van milieukosten waaronder de uitvoering van het acceptatie geluid. De reserve geluid is bij de programmabegroting 2012 abusievelijk opgeheven. Echter in 2013 en 2014 worden hieruit nog projecten betaald. Voorgesteld wordt om de reserve Geluid in te stellen met een loopplaf van 31-12-2015.	2015	1.800	2013	Programmahegving 2014-2017	264445			
3246	Reserve Omgevingsdienst Haaglanden	DSB	20	6e. Bestemmingsreserve (project)	Regionale Uitvoeringsinstansen operationeel is waar de uitvoeringtaken op het gebied van de VROM-afdeling zijn ondergebracht. Het College van B&W heeft in de begrotingstrantie 2011 d.d 2 juli 2010, besloten voor de financiering van het aandeel van Den Haag in de projectkosten een budget van 2.700.000 beschikbaar te stellen. Als gevolg van een inmiddels gewijzigde planning aar de nieuwe ODH niet meer op 1 januari 2012 maar naar verwachting pas eind 2012 of begin 2013. Derhalve is het fractiekostenbudget €700.000 gedeclareerd aan de reserve ODH.	2013	700	2011	Programmahegving 2012-2015	181195			
3248	Reserve Vulpunten voor aandelen en Natuurlijk	DSB	20	6e. Bestemmingsreserve (project)	Samenwerking met HTM. Realisatie vulpunt Natuurlijk verdrag door voorbereidingsrijd in datum gunning.	2013	500	2007	Conterbericht 2007	149025	2e Gebudefl KV 2009	168705	
3283	Reserve SLOK	DSB	20	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De deelstelling van de reserve is lasten te dekken in het kader van de SLOK.	2013	768	2009	Conterbericht 2009	167217			
3294	Reserve leefbaarheid	DSB	20	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Aanwending leefbaarheid	2013	6.000	2007	Conterbericht 2007	149025	Programmahegving 2012-2015	181195	

Res.-nr.	Onschrijving	Diens	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dtd)	Inzetting-jaar	Ingevoerd bij	RIS-nr.	RIS-ar.	
3029	21 - Citymarketing en internationale rasd BR Wervingfonds 1273	BSD	21	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	Het verwerven en behouden van instellingen en bedrijven met een strategisch belang voor de Haagse marktpositie (nr 105 van 1987). Bij nr 141 van 1996 zijn de activiteiten voor het gemeentelijk relatiebeheer en acquisitiebeleid geformuleerd en in nr 48 van 1999 zijn de mandataregels aangepast. Uit deze bestemmingsreserve wordt een intercity wervingprogramma gefinancierd. In het kader van dit programma zijn verplichtingen aangegaan die lopen t/m 2010. Jaarlijk wordt € 390 aan het Wervingfonds toegewezen.	onbeperkt	3.000	1997	Separat raadsovoest (nr 192 / 1997)	2017	264147	
7308	BR congressen	DSO	21	6c. Bestemmingsreserve (project)	De gemeente voert een actief beleid voor het werven van congressen. Hiermee wil de gemeente Den Haag op de kaart zetten als een aantrekkelijke locatie voor het houden van congressen en het bankier van Den Haag als internationale stad verder versterken. De economische spin-off voor de gemeentelijke economie is groot (344 euro pp/bp). Voor grootschalige of bijzondere congressen geldt dat we gedurende het acquisitietraject een financiële incentive kunnen uitvegen. Congressen worden in het algemeen één tot enkele jaren na selectie van de stad/ congreslocatie gebouwd. Daardoor zit een groot tijdsverloop tussen de gemeentelijke oezegging en de feitelijke afrekening van de toegesegde middelen. De middelen worden niet eerder dan een jaar voor het jaar waarin het congres plaatsvindt uitgekeerd. Daarmee dienen de middelen die in enig jaar vanuit de beschikbare middelen in begroting worden toegezegd, beschikbaar te blijven om in volgende jaren tot uitkering te komen. Op dit moment is er voor € 275.000 aan toezeggingen gedaan voor congressen in de periode 2014-2018. Dit geld is beschikbaar in 2013. Voorgesteld wordt om de reserve Congressen in te stellen met een looptijd tot 31/12/2013 en een hoogte van €100.000.	2015	300	2013	Programma begroting 2014-2017	264145		
6400	BR Institute of Global Justice	BSD	21	6c. Bestemmingsreserve (project)	Opdracht van het Institute for Global Justice	2013	2.000	2009	Programma begroting 2010-2013	160299	181195	
6351	BR Citymarketing	DSO	21	6c. Bestemmingsreserve (project)	Inzet voor activiteiten gericht op de uitvoering van de Citymarketing visie 2011-2015 en Marketing Haagse Binnenstad. Daarnaast wordt een lector aan de Haagse Hogeschool en een ambtenaar voor het promoten van Den Haag als locatie van films bekooigt uit deze reserve.	2015	2.000	2008	Jaarrekening 2007	156285	264147	
7310	BR Stedelijke Ontwikkeling (021/310-4)	DSO	21	6d. Bestemmingsreserve (dienst uitvoering)	De financiering en/of subsidiering van activiteiten in het kader van de stedelijke ontwikkeling voortkomend uit de besluitvorming in de raad over het IPBO.	onbeperkt	65.000	2012	Programma begroting 2014-2017	264145		
7300	BR Co-financiering Kansen voor West Evenementen	DSO	21	6c. Bestemmingsreserve (project)	Het project Duurzame Evenementen Lokaties. De looptijd van het project is van 1-1-2012 t/m 31-12-2015. Aan het einde van het project wordt afgeteld met Kansen voor West. In het raadsvoorstel inzake evenementen in Den Haag (RS 189783) is besloten hiervoor cofinanciering beschikbaar te stellen. Dit is alleen in de begroting niet verwekt. Daarom hierbij als volgt het voorstel om €0,640 mln. te doteren aan een nieuw te openen projectreserve Cofinanciering Kansen voor West Evenementen. Deze reserve heeft als doelstelling het financieren van kansen voor west projecten gericht op duurzame evenementen lokaties.	2016	1.040	2012	Jaarrekening 2011	248383	Programma begroting 2014-2017 Aanvullende mutaties begroting 2014-2017 RIS 267836	264147
22 - Financien												
3000	Algemene reserve gemeente Den Haag	CT	22	1. Algemene reserve	Dekking incidentele kapitaallasten age. investeringen	onbeperkt	onbeperkt	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.		
3473	Reserve Activa-financiering	CT	22	3. Activa-financiering	Dekking incidentele kapitaallasten age. investeringen	onbeperkt	102.000	2009	Jaarrekening 2009	172736	264147	
3476	BR Activa-financiering Ambu Waldorstraat	CT	22	3. Activa-financiering	Deze reserve is ingesteld bij het beleidsprogramma 1998-2002. Doel van deze reserve is het afdekken van financiële risico's in de toekomst, het opvangen van boetes bij gevraagde aflossingen van opgenomen geldleningen alsmede het verlagen van de omslagrente.	2010	4.800	2010	Separat raadsovoest (nr 161 / 2010)	177026		
3450	Reserve Financiering	CT	22	6b. Bestemmingsreserve (systeemreserve risico)	De reserve financiering zal worden opgehoofd met de bij de jaarrekening gerealiseerde voorraden in de gemeentelijke financiering	onbeperkt	20.000	1998	Beleidsprogramma 1998-2002	21690		
3452	BR Openbaar Vervoer HTM	CT	22	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Mogelijke kosten die de gemeente moet maken in het kader van de aanbesteding van de vervoersconcessie en de afronding van de voorbereiding van de samenwerking met NS.	2016	6.000	1997	Separat raadsovoest (nr 172 / 1997)	2092	264147	
3471	BR Decheming Haagse Hite	CT	22	6f. Bestemmingsreserve (overig)	De reserve dient ter dekking van de rentelasten van de financiering Aardwarmte Den Haag v.o.f. De rentelasten starten in 2009 waarna de decheming volgens planning zal renderen vanaf 2014. De rentelasten tussen 2009 en 2014 bedragen €0,32 mln. en worden in de reserve gestort.	2013	400	2009	2e Gebiedsplan KV 2009	168705	181195	
3478	BR Activa-financiering Archeologie	CT	22	3. Activa-financiering	Dekking kapitaallasten van dat deel van de inrichting van de tempel op de nieuwe locatie waar Archeologie wordt gehuisvest.	2025	400	2011	Programma begroting 2012-2015	181195		
3479	BR Voorfinanciering Sportcampus Zuiderpark	CT	22	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Dekking van de voorfinanciering op het moment van activering	2014	4.500	2011	Programma begroting 2012-2015	181195		
3483	BR Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark	CT	22	3. Activa-financiering	Voor de dekking van de onrendabele kapitaallasten van de Sportcampus Zuiderpark is in de begroting 2013 € 1,6 mln. incidenteel beschikbaar gesteld. Dit bedrag wordt gestort in een nieuwe reserve Activa-financiering Sportcampus Zuiderpark. De reserve wordt ingesteld ter dekking van de incidentele kapitaallasten oorendelende op Sportcampus Zuiderpark.	2032	3.600	2013	Programma begroting 2014-2017	264145		
3480	BR Activa-financiering parkeergange Nieuwerluisstraat	CT	22	3. Activa-financiering	In 2012 wordt in het kader van het project P3500 een tijdelijke parkeergange aangelegd aan de Nieuwerluisstraat voor de duur van vijf jaar om de parkeerdruk daar te verlagen. Na vijf jaar verloopt de gemeente de parkeergange. Deze investering heeft economisch nut en moet worden geactiveerd. Ter dekking van de kapitaallasten opent de gemeente een nieuwe reserve Activa-financiering parkeergange Nieuwerluisstraat. Dienst Stadbeheer heeft voor de aanleg van deze parkeergange incidentele middelen beschikbaar en heeft € 2,3 mln. over naar deze nieuwe reserve. De investering vindt in 2012 plaats en genereert vanaf 2013 kapitaallasten. De kapitaallasten reserve 2013 worden door de dienst Stadbeheer verantwoord. De Centrale Treasury zorgt voor dekking in de vorm van een onttrekking uit reserve Activa-financiering en rentelasten product Activa-financiering. De afschrijvingen en rentelasten vanaf 2013 worden uit deze reserve gefinancierd. Voorgesteld wordt in te stemmen met de inselting van een nieuwe reserve Activa-financiering parkeergange Nieuwerluisstraat en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2018	2.900	2012	Programma begroting 2013-2016	251740	264147	
3574	Bestemmingsreserve OZB	DFZ	22	4. Tarief/legislatie-reserve	Het doel van de egaliteitsreserve OZB is om schommelingen in de opbrengst van de OZB, veroorzaakt door exogte factoren, te kunnen opvangen. De opbrengst van de OZB op eigenaten en op gebruikers kan door de werkelijkheid en/of door niet voorziene (economische) ontwikkelingen enigzins fluctueren en daardoor afwijken van de begroting.	onbeperkt	3.000	2011	Programma begroting 2012-2015	181195		
3010	Dienstcompensatie-reserve GAD	GAD	22	3. Dienstcompensatie-reserve	Een nadelig of voordelig dienstverhaal wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	1.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.		

Res.nr.	Onschrijving	Diesnr	Progr	Categorie	Doel	Eindjaar	Max. hoogte (in dtd)	Inzettingjaar	Ingesteld bij	RIS-ar.	RIS-ar.
23 - Overige beleidsvoornemens											
3436	BR Grote Projecten	CT	23	6c. Bestemmingsreserve (gemeenebreed uitvoering)	In de begroting 2008 is een overzicht van "grote projecten" opgenomen met een tijdsduur van ongeveer 10 jaar. Voor deze projecten moet de komende jaren, te beginnen in 2007, zodanig worden gespaard dat hieraan uitvoering kan worden gegeven. Voeding van deze reserve vindt plaats door in de komende jaren extra inkomsten c.q. toekomstige voorraden te doteren.	2023	onbeperkt	2007	Programma begroting 2008-2011	148667	Programma begroting 2014-2017
3461	BR Co-financiering	CT	23	6c. Bestemmingsreserve (gemeenebreed uitvoering)	Co-financiering ter voorlating op mislopen Europese en nationale subsidies. In het Concertbericht 2008 is de doelstelling van deze reserve vermeld. Niet alleen Europese subsidies maar ook nationale subsidies komen in aanmerking voor co-financiering. Bij de vermindering bij het Concertbericht 2008 is niet aangegeven dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan derden de trekker kunnen zijn. Voorgesteld wordt om aan de doelstelling van deze reserve toe te voegen dat co-financiering ook geldt voor gemeentelijke samenwerkingsprojecten waarvan derden de trekker kunnen zijn.	2022	onbeperkt	2005	Concertbericht 2005	113756	Programma begroting 2014-2017
3463	BR Krachtwijken	CT	23	6c. Bestemmingsreserve (gemeenebreed uitvoering)	Deze reserve is ingesteld voor 10 jaar om de beschikbare middelen gedurende de convenantperiode 2008 - 2017 te kunnen inzetten. De reserve krachtwijken is ingesteld met als doelstelling financiering van de kosten van de business cases. Ook andere kosten worden gemaakt voor de krachtwijken, zoals de kosten van het kernteam krachtwijken voor flankerende maatregelen, ondersteuningskosten van case-managers, en dergelijke. Voorgesteld wordt de doelstelling van de reserve te wijzigen in financiering van alle kosten die een relatie hebben met de krachtwijken.	2017	onbeperkt	2009	Concertbericht 2009	167217	Concertbericht 2009
3474	Reserve Te verdienen middelen begroting 2011 - 2014	CT	23	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Ten behoeve van de gefaseerde inzet van incidentele nieuw beleidsmiddelen	2015	100.000	2010	Concertbericht 2010	175466	Programma begroting 2012-2015
3475	BR Fictiekosten	CT	23	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Dekking fictiekosten	2016	50.000	2010	Separaat raadsvoorstel (nr 172 / 1997)	176694	Programma begroting 2014-2017
3469	BR Den Haag Internationale Stad	CT	23	6c. Bestemmingsreserve (gemeenebreed uitvoering)	Her waarmaken van de afgesproken ambities op het gebied van internationale stad van recht, vrede en veiligheid.	Onbeperkt	15.000	2011	Programma begroting 2012-2015	181195	Programma begroting 2014-2017
3481	BR Te verdienen middelen begroting 2013 - 2016	CT	23	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Om de beschikbare middelen voor nieuw beleid in de begroting 2013-2016 over de jaren heen te kunnen inzetten, is een reserve noodzakelijk. De reserve wordt voor vijf jaar ingesteld. De middelen komen uit het nieuwe beleid dat voor de jaren 2013 - 2016 is vastgesteld in de begroting. Voorgesteld wordt in te stemmen met de instelling van een nieuwe reserve. Te verdienen middelen begroting 2013-2016 en de daarbij behorende begrotingswijzigingen.	2016	130.000	2012	Programma begroting 2013-2016	231740	
3482	BR Te verdienen middelen begroting 2014 - 2017	CT	23	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2014-2017 in verschillende jaren heen.	2017	80.000	2013	Separaat raadsvoorstel (versnellingsimpuls)	26015	Aanvullende besluiten bij begroting 2014-2017
3470	BR Te verdienen middelen begroting 2012 - 2015	CT	23	6f. Bestemmingsreserve (overig)	Inzetten van middelen voor nieuw beleid in de begroting 2012-2015 in verschillende jaren heen.	2015	97.000	2011	Programma begroting 2012-2015	181195	
24 - Interne dienstverlening											
3010	Dienstcompensatie-reserve IDC	IDC	24	2. Dienstcompensatie-reserve	Een nadelig of voordelig dienstverrekenbaar wordt verrekend met deze reserve.	onbeperkt	2.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	Programma begroting 2014-2017
3325	BR Leyweg per 1-1-2012	IDC	24	6c. Bestemmingsreserve (project)	Afsluiten van de onafhankelijke top van het plan Gemeentekantoor Leyweg, zie ook reserve 3305	2019	7.100	2011	Programma begroting 2012-2015	181195	Programma begroting 2014-2017
3318	Egalisatie-reserve Basiswerkplekken	IDC	24	4. (Tarief)egalisatie-reserve	Her Intern Diensten Centrum splitst haar leveringen in de begroting in basiswerkplekken en plusproducten. Daarom is het noodzakelijk ook de twee egalisatie-reserves, die betrekking hebben op de basiswerkplekken, samen te voegen. Het betreft de egalisatie-reserve Collectieve huisvesting en de egalisatie-reserve Tarieven verzekeringen. Beide reserves dienen voor het opruimen van schulden bij de doorberekening van tarieven. Voorgesteld wordt in te stemmen met een nieuwe egalisatie-reserve Basiswerkplekken ter vervanging van de twee bestaande egalisatie-reserves Collectieve huisvesting en de Tarieven verzekeringen. De aanwezige sald van de oude reserves worden overgeboekt naar de nieuwe reserve. De nieuwe egalisatie-reserve Basiswerkplekken dient om voor- en nadelige verschillen in de jaarlijkse exploitatie op te vangen.	onbeperkt	5.000	2012	Programma begroting 2013-2016	231740	

Bijlage 2.3 Totaaloverzicht dotaties en onttrekkingen voorzieningen
(bedragen in € 1.000)

P 1.2.1 Voorzieningen

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepast saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verrekend met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2013
Programma 01 - Gemeenteraad										
Voorziening wachtgeld Ombudsman	ROR	323		323		-	81	15	-	227
Voorziening FPU/senioren	ROR	10		10		1	11	-	-	-
		333		333		1	92	15		227
Programma 02 - College & bestuur										
Voorziening wachtgeld wethouders	BSD	118		118		4	61			61
Voorziening FPU/senioren	BSD	76		76		9	66			19
Voorziening niet-actieven	BSD	194		194			97	2		95
Voorziening Meavita	BSD	114		114			18			96
Voorziening Naheffing BTW	BSD	-		-		224				224
		502		502		237	242	2		495
Programma 03 - Diensterlening en Stadsdelen										
Voorziening Wachtgeld	DPZ	272		272			58			214
Voorziening Reorganisatie	DPZ	282		282				282		-
		554		554			58	282		214
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid										
Voorziening Overgangsregeling FLO	BSD	4.566		4.566		2.390	1.887			5.069
		4.566		4.566		2.390	1.887			5.069
Programma 05 - Cultuur										
Voorziening cultuurpanden	OCW	44		44			30			14
Voorz. Ond. acc. voor kunstbeoefening (Kooreshuis)	OCW	425		425	425-					-
Legaat dr Muller (beeldende kunst)	OCW	36		36		1				37
Fonds Kunstpodrachten BK	OCW	154		154		44				198
Voorziening Onderhoud kunstwerken	OCW	253		253	252-					1
Voorziening Onderhoudsmiddelen Nieuwe Kerk	OCW	396		396		30	78			348
Voorziening Onderhoud cultuuraccommodaties	OCW	2.535		2.535	2.535-					-
Voorziening Zeala	OCW	277		277			60			217
Voorziening opzet kunstplan	OCW	151		151			151			-
Voorziening Onderhoud Musea	OCW	846		846	846-					-
Voorziening Kunst in het Haagse deel van Ypenburg	OCW	396		396						396
Voorziening transitie kosten	OCW	14.000		14.000			9.601			4.399
Voorziening juridische kosten kunstplan 2013-2016	OCW	-		-		550				550
MOP Kunstzinnige vorming (CVDH)	CVDH	-		-	425	97	142			380
MOP Beeldende kunst (CVDH)	CVDH	-		-	252	299	365			186
Voorziening FPU	CVDH	-		-	6	-	-			6
MOP Accommodaties voor kunstbeoefening (CVDH)	CVDH	-		-	2.535	1.656	1.350			2.841
MOP Musea (CVDH)	CVDH	-		-	846	640	433			1.053

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepast saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verrekend met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2013
Programma 06 - Onderwijs		19.513	-	19.513	6	3.317	12.210	-	-	10.626
Voorziening FPU/senioren	DOB	54		54		37	71			20
Voorziening Glaslokaal	DOB	-		-		500	-			500
Voorziening Doorvergoeding bijz.onderwijs	OCW	1.323		1.323			1.323			-
Voorziening kinderopvang	OCW	150		150				150		-
Wisselkatties onderwijs (CVDH)	CVDH	-		-		267	267			-
		1.527	-	1.527	-	804	1.661	150	-	520
Programma 07 - Integratie en Krachtwijken										
Voorziening BCF gezinscoaches	OCW	518		518		358				876
		518	-	518	-	358	-	-	-	876
Programma 08 - Werk en inkomen										
Voorziening FPU/senioren	HGR	54		54			47			7
Voorziening reorganisatie	HGR	-		-		812				812
Voorziening Reorganisatie	SZW	10.062		10.062		548	946	2.443		7.221
Voorziening FPU/senioren	SZW	142		142		102	196			48
Voorziening Opleverkosten Neherkade	SZW	290		290		36				326
Voorziening Non-actieven	SZW	363		363		540	521			382
Voorziening PWV	SZW	54		54			54			-
		10.965	-	10.965	-	2.038	1.764	2.443	-	8.796
Programma 11 - Leefomgeving										
Voorziening Reorganisatie	DSB	382		382			86	141		155
Voorziening Reorganisatie	DSB	312		312			86	141		85
Voorzieningpersoneel ODH	DSB	1.057		1.057			396			661
Voorziening overige bedrijfsrisico's	DSB	-	4.177	4.177						4.177
Voorziening FPU	DSB	454		454		174	421			207
Voorziening Wachtgeld	DSB	809		809		528	383			954
		3.014	4.177	7.191	-	702	1.372	282	-	6.239
Programma 13 - Sport										
Voorziening Gebruikersonderhoud sportacc.	OCW	1.297		1.297		3.108	3.921			484
Voorziening onderhoud zwembaden	OCW	493		493	492-					1
Voorziening onderhoud sporthallen	OCW	1.062		1.062	1.062-					-
Voorziening onderhoud Sportzalen	OCW	150		150	150-					-
Voorziening Onderhoud Buitensportaccommodaties	OCW	3.247		3.247		3.162	2.815			3.594
VG-sportterreinen	OCW	160		160	160-					-
Voorziening Onderhoud Buitensportaccommodaties uitvoering	OCW	497		497		230	488			239
Voorziening Onderhoud ADO stadion	OCW	921		921	920-					1
MOP Sport- en spelaccommodaties Sporthallen (CVDH)	CVDH	-		-	1.212	758	288			1.682
MOP Sport- en spelaccommodaties Zwembaden (CVDH)	CVDH	-		-	492	601	292			801
Recht van opstal sportpark Duno (CVDH)	CVDH	-		-	160	-	-			160
MOP Groene sportvelden en terreinen (CVDH)	CVDH	-		-	920	362	101			1.181

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepast saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verrekend met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2013
Programma 15 - Maatschappelijke ondersteuning		7.827	-	7.827	-	8.221	7.905	-	-	8.143
Voorziening niet-actieven	OCW	549		549			257			292
Voorziening FPU/senioren	OCW	127		127	6-	44	117			48
Voorziening Onderhoud Welzijnsaccommodaties	OCW	3.494		3.494	3.494-					-
MOP Ruimtebiedende wijkcentra (CVDH)	CVDH	-		-	3.494	3.401	3.700			3.195
		4.170	-	4.170	6-	3.445	4.074	-	-	3.535
Programma 16 - Volksgezondheid en Zorg										
Voorziening vg onderhoud gebouwen ambulancedienst	OCW	197		197	197-					-
Voorziening gerechtelijke procedures	OCW	330		330			316	14		-
Schenking Bevolkingsonderzoek	OCW	91		91						91
Voorziening aanloop-en frictiekosten GGD Haaglanden	OCW	-		-		682				682
MOP Gebouwen ambulancedienst (CVDH)	CVDH	-		-	197	51	1			247
		618	-	618	-	733	317	14	-	1.020
Programma 19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling										
Voorziening Negatieve lopende plannen Meerjaren Programma Grondbed	DSO	100.547		100.547				78.732	11.022-	32.837
Voorziening negatieve plannen Harnaschpolder	DSO	4.315		4.315		8.585				12.900
Voorziening Risico's Harnaschpolder	DSO	8.119		8.119		2.400		6.195		4.324
Voorziening FPU/senioren	DSO	189		189		50	147			92
Voorziening Reorganisatie	DSO	5.450		5.450			1.259	2.224		1.967
		118.620	-	118.620	-	11.035	1.406	87.151	11.022-	52.120
Programma 22 - Financiën										
Voorziening Gegarandeerde geldleningen	Treasury	11.648		11.648				6.899		4.749
Voorziening afwikkeling woningbeheer	Treasury	300		300						300
Voorziening deelneming Haagse Hitte	Treasury	2.048		2.048		370				2.418
Voorziening FPU/senioren	GAD	1		1			1			-
		13.997	-	13.997	-	370	1	6.899	-	7.467
Programma 24 - Interne dienstverlening										
Voorziening Non-actieven	IDC	42		42			36			6
Voorziening FPU/senioren	IDC	42		42		40	63			19
Voorziening svg-fonds	IDC	94		94		3	3			94
Voorziening Reorganisatie / WW	IDC	2.337		2.337		2.788	321	2.070		2.734
Plus-producten (CVDH)	CVDH	-		-	-	470	300	2.070	-	170
		2.515	-	2.515	-	3.301	723	2.070	-	3.023
Totaal Pl.2.1 Voorzieningen		189.240	4.177	193.417	-	36.952	33.712	99.308	11.022-	108.371

P 1.2.2 Voorzieningen met voeding derden

Omschrijving voorziening	Dienst	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepast saldo per 31-12-2012	Overdracht CVDH	Dotaties	Bestedingen	Vrijval	Verrekenend met onderhanden werk	Saldo per 31-12-2013
Programma 06 - Onderwijs Voorziening subsidies derden	DOB	124 124	-	124 124	-	45 45	118 118	-	-	51 51
Programma 11 - Leefomgeving Egalisatievoorziening Leges Opbreekvergunningen	DSB	1.539		1.539			158			1.381
Voorziening Ockenburgh	DSB	38		38			176			214
Voorziening Zandsuppletie	DSB	250		250						250
Egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	DSB	18.160		18.160		58.340	56.753			19.747
Voorziening Graven (incl. Ragay)	DSB	3.695		3.695		1.870	2.095			3.470
Egalisatievoorziening riolering	DSB	-		-		31.885	31.885			-
		23.682	-	23.682	-	92.095	90.715	-	-	25.062
Programma 17 - Verkeer Voorziening Parkeren	DSB	693		693		-	-			693
		693	-	693	-	-	-			693
Programma 18 - Wonen Voorziening Woningplitsing	DSO	-		-		1.385	256			1.129
		-		-		1.385	256			1.129
Programma 19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling Voorziening Eneco Afkoop Claims	DSO	348		348						348
Voorziening Bouwleges	DSO	3.564		3.564		19.902	14.727			1.611
		3.216	-	3.216	-	19.902	14.727			1.959
Programma 22 - Financiën Voorziening Sirrema van Grovestin	Treasury	17		17		-	-			17
		17	-	17	-	-	-			17
Totaal P 1.2.2 Voorzieningen met voeding derden		21.300	-	21.300	-	113.427	105.816	-	-	28.911

Totaal voorzieningen		210.540	4.177	214.717	-	150.379	139.528	99.308	11.022	137.282
-----------------------------	--	----------------	--------------	----------------	---	----------------	----------------	---------------	---------------	----------------

Bijlage 3.1 Realisatie investeringen
(bedragen in €1000)

Naam project	Dienst	Restant 2013	Investerings 2013	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente			Resterend krediet
				Gemeente (krediet)	Derden	Uitkomst	Raming	Afwijking	
Programma 01 - Gemeenteraad CIS E-loket / www.denhaag.nl	ROR	100	10	10	-	10	100	90-	90
Programma 02 - College & bestuur CIS Bedrijfsvoering ERP + CIS Bedrijfsvoering Intra/HNW/DMS CIS Stelsel	BSD BSD BSD	9.222 1.162 2.761	2.440 276 560	2.440 276 560	-	2.440 276 560	3.391 412 921	951- 136- 361-	6.782 886 2.201
Programma 03 - Dienstverlening en Stadsdelen CIS E-loket / www.denhaag.nl CIS Stelsel CIS Zaakgericht werken Key2BZ Digitalisering kluis	DPZ DPZ DPZ DPZ DPZ	4.235 500 2.800 2.300 932	588 - - 18 665	588 - - 18 665	-	588 - - 18 665	695 - 150 100 500	107- - 150- 82- 165	3.647 500 2.800 2.282 267
Programma 05 - Cultuur CIS Bedrijfsvoering Intra/HNW/DMS Accommodaties voor kunstbeoefening Musea	BSD CVDH CVDH	10.767 2.300 181.100 4.900	1.271 166 1.958 2.523	1.271 166 1.958 2.523	-	1.271 166 1.958 2.523	1.445 250 4.600 1.900	174- 84- 2.642- 623	9.496 2.134 179.142 2.377
Programma 06 - Onderwijs Restyling bibliotheken Onderwijshuisvesting Openbaar basisonderwijs Onderwijshuisvesting Bijzonder basisonderwijs Onderwijshuisvesting Openbaar (voortgezet) speciaal onderwijs Onderwijshuisvesting Bijzonder (voortgezet) speciaal onderwijs Onderwijshuisvesting Openbaar voortgezet onderwijs Onderwijshuisvesting Bijzonder voortgezet onderwijs Onderwijshuisvesting Activiteiten en projecten stedelijk onderwijsbeleid	DOB OCW / CVDH OCW / CVDH OCW / CVDH OCW / CVDH OCW OCW / CVDH OCW / CVDH	1.660 13.859 42.479 1.245 2.570 7.245 21.827 140.220	- 6.873 13.575 146 251 1.979 7.088 983	- 6.873 13.575 146 251 1.979 7.088 983	-	- 6.873 13.575 146 251 1.979 7.088 983	250 5.565 14.922 287 977 1.434 6.544 1.204	250- 1.308 1.347- 141- 726- 545 544 221-	1.660 6.986 28.904 1.099 2.319 5.266 14.739 139.237
Programma 08 - Werk en inkomen Dak Haeghe Groep	HGR	231.105	30.895	30.895	-	30.895	31.183	288-	200.210
Programma 10 - Jeugd en gezin Speelvoorzieningen Gezinsondersteuning	DSB CVDH	1.153 5.674 7.000	- 2.117 -	- 2.117 -	-	- 2.117 -	1.153 2.476 400	1.153- 359- 400-	1.153 3.557 7.000
		12.674	2.117	2.117	-	2.117	2.876	759-	10.557

Naam project	Dienst	Restant 2013	Investerings 2013	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente			Resterend krediet
				Gemeente (krediet)	Derden	Uitkomst	Raming	Afwijking	
Programma 11 - Leefomgeving									
OV/L	DSB	2-	-	-	-	2-	2	2-	2-
Bruggen viaducten en tunnels	DSB	4.991	348	348	-	585	237-	348	4.643
Meerjarenprogramma Kunstwerken	DSB	10.922	3.404	3.404	-	3.373	31	3.404	7.518
Zeehavens	DSB	4.858	190	190	-	100	90	190	4.668
Overige projecten Markten	DSB	16.050	1.781	1.781	-	1.781	1-1.782	1.781	14.269
WarenMarkten	DSB	199	175	175	-	199	24	175	24
Afvalverwijdering	DSB	15.888	3.715	3.715	-	4.199	484	3.715	12.173
Diverse investeringen leefomgeving	DSB	-	1.220	-	1.220	-	-	-	-
Riolering	DSB	-	5.538	5.538	-	-	5.538	5.538	5.538-
Begraafplaatsen	DSB	436	8	8	-	10	2-	8	428
Software IbdH	DSB	426	59	59	-	426	367-	59	367
		53.768	16.438	15.218	1.220	8.889	6.329	15.218	38.550
Programma 13 - Sport									
Groene sportvelden en terreinen	CVDH	5.703	1.174	1.174	-	1.603	429-	1.174	4.529
Sport en spelaccommodaties	OCW	643	422	422	-	643	221-	422	221
Groene sportvelden en terreinen	OCW	47.141	1.456	1.456	-	4.572	3.116-	1.456	45.685
		53.487	3.052	3.052	-	6.818	3.766-	3.052	50.435
Programma 15 - Maatschappelijke ondersteuning									
Ruimtebediende wijkcentra	OCW	22.905	3.499	3.264	235	6.312	3.048-	3.264	19.641
		22.905	3.499	3.264	235	6.312	3.048-	3.264	19.641
Programma 16 - Volksgezondheid en Zorg									
Ambulancedienst	OCW	2.005	-	-	-	-	-	-	2.005
		2.005	-	-	-	-	-	-	2.005
Programma 17 - Verkeer									
Overige projecten Aanleg wegen, straten en pleinen	DSB	767	271	271	-	467	196-	271	496
Toegankelijkheid OV	DSB	1.300	-	-	-	300	300-	-	1.300
Trekvlitracé (Rotterdamsebaan)	DSB	61.250	7.818	7.818	-	-	7.818	7.818	53.432
VCP 210.2.02	DSB	23.452	10.323	10.323	-	9.302	1.021	10.323	13.129
Verkeersplan	DSB	8.420	353	-	353	-	-	-	8.420
Verkeersveiligheidsplan 2012-2015	DSB	2.500	1.062	500	562	576	76-	500	2.000
Attractieve Haagse binnenstad	DSB	7.619	485	485	-	-	485	485	7.134
Boulevard Scheveningen 210.2.02	DSB	2.445	9.027	5.960	3.067	2.445	3.515	5.960	3.515-
Haags Startstation Erasmuslijn (HSE)	DSB	20.250	4.082	-	4.082	-	-	-	20.250
Dynamisch Verkeersmanagement	DSB	1.805	-	-	-	365	365-	-	1.805
Parkeren op straat	DSB	13.089	10.358	10.358	-	8.853	1.505	10.358	2.731
Parkeergarages	DSB	22.621	2.402	2.402	-	2.621	219-	2.402	20.219
Herinrichting De Kern Gezond	DSB	1.624	125	125	-	286	161-	125	1.499
Hubertustunnel	DSB	2.918	430	430	-	518	88-	430	2.488
Kruispunt de Put	DSB	81	47	47	-	81	34	47	34
Meerjarenplan Fiets	DSB	14.739	3.773	1.212	2.561	1.738	526-	1.212	13.527

Naam project	Dienst	Restant 2013	Investerings 2013	Gefinancierd met middelen van:		Financiering gemeente			Resterend krediet
				Gemeente (krediet)	Derden	Uitkomst	Raming	Afwijking	
Programma 17 - Verkeer									
Meerjarenplan Fiets 2011-2014	DSB	5.743	397	397	-	397	1.002	605-	5.346
Netwerk Randsdriail	DSB	17.550	647	-	647	-	-	-	17.550
Milieu- en Verkeersnormering (Neherkade)	DSB	40.269	4.310	-	4.310	-	-	-	40.269
		248.442	55.910	40.328	15.582	40.328	28.554	11.774	208.114
Programma 19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling									
CIS Stelsel	DSO	2.500	55	55	-	55	300	245-	2.445
NGBIS	DSO	-	135	135	-	135	-	135	135-
Gronden en terreinen in erfpacht	DSO	-	5.772	5.772	-	5.772	-	5.772	5.772-
Zuiderstrandtheater	DSO	-	2.370	2.370	-	2.370	-	2.370	2.370-
Strategische aankopen	CVDH	-	7.225	7.225	-	7.225	-	7.225	7.225-
		2.500	15.557	15.557	-	15.557	300	15.257	13.057-
Programma 20 - Milieu & Duurzaamheid									
Luchtkwaliteit	DSB	8.530	12.603	-	12.603	-	-	-	8.530
		8.530	12.603	-	12.603	-	-	-	8.530
Programma 22 - Financien									
World Forum	CTR	-	6.000	6.000	-	6.000	-	6.000	6.000-
Nieuw belastingstelsel	DPZ	4.300	699	699	-	699	600	99	3.601
		4.300	6.699	6.699	-	6.699	600	6.099	2.399-
Programma 24 - Interne dienstverlening									
8e SDK Leidschenveen	IDC	673	-	-	-	-	673	673-	673
Automatisering	IDC	-	3.112	3.112	-	3.112	-	3.112	3.112-
Bordes Groenmarkt	IDC	149	-	-	-	-	149	149-	149
CIS Bedrijfsvoering / ERP	IDC	200	-	-	-	-	-	-	200
CIS Stelsel	IDC	750	-	-	-	-	150	150-	750
CIS Zaakgericht werken	IDC	140	-	-	-	-	-	-	140
Diverse investeringen installaties	IDC	3.147	1.063	1.063	-	1.063	700	363	2.084
Extra krediet Leyweg	IDC	2.138	-	-	-	-	2.138	2.138	2.138
ICT project bekabeling Spui	IDC	206	150	150	-	150	206	56-	56
Investerings CO2 neutraal	IDC	1.233	121	121	-	121	500	379-	1.112
Leyweg, afbouw (IDC)	IDC	2.397	696	696	-	696	2.397	1.701-	1.701
Oracle payroll (rendabel)	IDC	750	-	-	-	-	150	150-	750
SDK Haagse Hout	IDC	28	-	-	-	-	28	28-	28
Vervangen binnenzonwering	IDC	526	-	-	-	-	100	100-	526
Vervangingen/ revisies installaties	IDC	3.182	468	468	-	468	468	-	2.714
Vloerfwerking stadhuis en garage	IDC	122	-	-	-	-	-	-	122
Vloerafwijkingen stadhuis en garage	IDC	961	436	436	-	436	500	64-	525
		16.602	6.046	6.046	-	6.046	8.159	2.113-	10.556
Eindtotaal		869.783	162.020	132.380	29.640	132.380	107.862	24.518	737.403

Bijlage 3.2 Specificatie vaste activa en kapitaallasten & financiële vaste activa
(bedragen in € 1.000)

Materiële vaste activa

Balanspost	Omschrijving balanspost	Boekwaarde 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepaste boekwaarde 31-12-2012	Investerings (bruto)	Overboeken (gereed gekomen) activa	Bijdragen van derden	Desinvesteringen	Afwaarderingen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2013	Toege-rekende rente
Materiële vaste activa met economisch nut												
1.2.1.1	Gronden en terreinen (niet in erfpacht uitgegeven)	193.409	2.998	196.407	0	7.460	0	4.528	15.931	686	182.722	7.911
1.2.1.2	Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeve	115.374	-1.649	113.725	5.772	0	0	1.579	0	0	117.918	4.595
1.2.2	Woonruimten	4.913	240	5.153	0	223	0	157	0	312	4.907	206
1.2.3	Bedrijfsgebouwen	767.981	-241	767.740	8.402	18.172	0	4.984	6.000	33.793	749.537	30.798
1.2.4	Grond- weg en waterbouwkundige werken	19.889	-230	19.659	190	0	0	12	0	1.999	17.838	787
1.2.5	Vervoermiddelen	1.490	0	1.490	0	0	0	0	0	500	990	57
1.2.6	Machines apparaten en installaties	77.109	0	77.109	10.358	1.941	0	0	0	9.369	80.039	3.075
1.2.9.1	Overige materiële vaste activa	28.516	565	29.081	9.158	6.160	0	191	0	7.304	36.904	1.229
1.2.9.2	Materiële vaste activa in uitvoering	53.840	-565	53.275	65.445	-33.956	235	165	0	0	84.364	2.070
Totaal		1.262.521	1.118	1.263.639	99.325	0	235	11.616	21.931	53.963	1.275.219	50.728

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut

1.2.1.1	Gronden en terreinen (niet in erfpacht uitgegeven)	2.133	-1.354	779	0	0	0	0	0	0	779	31
1.2.1.2	Gronden en terreinen welke in erfpacht zijn uitgegeve	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.2	Woonruimten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.3	Bedrijfsgebouwen	0	6	6	0	0	0	0	0	0	6	0
1.2.4	Grond- weg en waterbouwkundige werken	73.041	230	73.271	50.589	9	29.405	0	0	73.270	21.194	0
1.2.5	Vervoermiddelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.2.6	Machines apparaten en installaties	67	0	67	204	0	0	0	0	67	204	0
1.2.9.1	Overige materiële vaste activa	15.070	0	15.070	250	0	0	0	0	15.070	250	0
1.2.9.2	Materiële vaste activa in uitvoering	70	0	70	11.652	-9	0	58	0	0	11.655	3
Totaal		90.381	-1.118	89.263	62.695	0	29.405	58	0	88.407	34.088	34

Bijlage 3.2. Financiële vaste activa

Balanspost	Omschrijving balanspost	Boekwaarde 31-12-2012	Her-rubricering	Aangepaste boekwaarde 31-12-2012	Verstrekking (lening)	Aflossing (lening)	Afwaardering (lening)	Boekwaarde 31-12-2013	Rente opbrengsten
Financiële vaste activa									
1.3.1.1	Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	86.497	-2.440	84.057	0	1.361	0	82.696	3.362
1.3.1.2	Kapitaalverstrekking aan gemeenschappelijke regelingen	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3.1.3	Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	10	2.440	2.450	0	203	0	2.247	98
1.3.2.1	Leningen aan woningbouwcorporaties	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3.2.2	Leningen aan deelnemingen	230.047	0	230.047	33.000	2.947	0	260.100	8.713
1.3.2.3	Leningen aan overige verbonden partijen	113.023	0	113.023	75.000	66.250	0	121.773	4.311
1.3.3.1	Overige langlopende leningen aan derden	113.449	0	113.449	11.443	10.321	0	114.571	3.730
1.3.2.2 t/	Algemene voorziening voor oninbaarheid	-20.760	0	-20.760	-1.918	-716	0	-21.962	0
1.3.3.2	Overige uitzettingen met looptijd > 1 jaar	272.128	0	272.128	2.586	61.803	0	212.911	13.197
	Totaal	794.394	0	794.394	120.111	142.169	0	772.336	33.411

Departement	Nummer	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2013 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa					
			I N D I C A T O R E N					
OCW	D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: D1 / 01</i>	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicatornummer: D1 / 02</i>				
		Besluit regionale meld-	€ 2.731.990	€ 1.839.159				
OCW	D9	Onderwijsachterstandenb leid 2011-2014 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO) <i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01</i>	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO) <i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02</i>	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO) <i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03</i>	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04</i>		
			€ 18.502.285	€ 13.323.469	€ 8.887.799	€ 8.250.470		
I&M	E11B	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) SISA tussen medeoverheden Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) (SISA tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikkingnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen <i>Aard controle R Indicatornummer: E11B / 02</i>	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen <i>Aard controle R Indicatornummer: E11B / 03</i>	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) <i>Aard controle R Indicatornummer: E11B / 04</i>	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL <i>Aard controle R Indicatornummer: E11B / 05</i>	Teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen <i>Aard controle R Indicatornummer: E11B / 06</i>
			1 DGWM/2006/9945 € 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			2 PZH-2007-319040 € 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			3 PZH-2010-163837080 € 12.592.648	€ 7.337.839	€ 0	€ 10.482	€ 0	€ 0
			4 PZH-2012-341745853 € 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikkingnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 07</i>	Cumulatieve besteding ten laste van eigen middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 08</i>	Cumulatieve besteding ten laste van bijdragen door derden = contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 09</i>	Cumulatieve besteding ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 10</i>	
			1 DGWM/2006/9945 € 2.525.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			2 PZH-2007-319040 € 2.874.188	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			3 PZH-2010-163837080 € 17.892.325	€ 28.128.378	€ 0	€ 0	€ 0	
			4 PZH-2012-341745853 € 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Kopie beschikkingnummer	Cumulatieve besteding ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 11</i>	Cumulatief teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 12</i>	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 13</i>	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B / 14</i>	
			1 DGWM/2006/9945 € 0	€ 0	€ 0	Nee	Nee	
			2 PZH-2007-319040 € 0	€ 0	€ 0	Nee	Nee	
			3 PZH-2010-163837080 € 289.617	€ 0	€ 0	Nee	Nee	
			4 PZH-2012-341745853 € 0	€ 0	€ 0	Nee	Nee	
I&M	E12	Nieuwe Sleutel Projecten (NSP) Wet Ruimtelijke Ordening Besluit Ruimtelijke Ordening Gemeenten	Besteding (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 01</i>	Eindverantwoording Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 02</i>	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) exclusief bestedingen uit baten exploitatie Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E12 / 03</i>	Berekende bate boven drempelwaarde ten behoeve van benefit sharing Alleen in te vullen na afloop project <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 04</i>	Aantal gerealiseerde projecten afpraak Alleen in te vullen na afloop project <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 05</i>	Aantal gerealiseerde projecten realisatie Alleen in te vullen na afloop project <i>Aard controle R Indicatornummer: E12 / 06</i>
			€ 0	Nee	€ 47.446.459			
SZW	G1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) gemeente 2013 Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Alle gemeenten verantwoordden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of er in (jaar T) geen, enkele of alle	Het totaal aantal geïndiceerde inwoners van uw gemeente dat een dienstbetrekking heeft of op de wachtlijst staat en beschikbaar is om een dienstbetrekking als bedoeld in artikel 2, eerste lid, of artikel 7 van de wet te aanvaarden op 31 december (jaar T) <i>Aard controle R Indicatornummer: G1 / 01</i>	Het totaal aantal inwoners dat is uitgestroomd uit het werknemersbestand in (jaar T), uitgedrukt in arbeidsjaren <i>Aard controle R Indicatornummer: G1 / 02</i>	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Zie de toelichting in de invulwijzer voor hulp bij het invullen en de mogelijke consequenties van een verkeerde keuze <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G1 / 03</i>			
			2.414,50	103,17	Nee			

Departement	Nummer	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2013 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa					
I N D I C A T O R E N								
SZW	G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw)_totaal 2012 Wet sociale werkvoorziening (Wsw) Alle gemeenten verantwoord hier het totaal (jaar T-1). (Dus: deel Openbaar lichaam uit SiSa (jaar T-1) regeling G1B + deel gemeente uit (jaar T-1) regeling G1C-1) na controle door de gemeente.	Hieronder per regel één gemeente(code) uit (jaar T-1) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Het totaal aantal geïndiceerde inwoners per gemeente dat een dienstbetrekking heeft of op de wachtlijst staat en beschikbaar is om een dienstbetrekking als bedoeld in artikel 2, eerste lid, of artikel 7 van de wet te aanvaarden op 31 december (T-1); inclusief deel openbaar lichaam	Het totaal aantal inwoners dat is uitgestroomd uit het werknemersbestand in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren; inclusief deel openbaar lichaam	Het totaal aantal gerealiseerde arbeidsplaatsen voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren; inclusief deel openbaar lichaam	Het totaal aantal gerealiseerde begeleid werkenplekken voor geïndiceerde inwoners in (jaar T-1), uitgedrukt in arbeidsjaren; inclusief deel openbaar lichaam	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G1A / 01 0518 (s-Gravenhage)	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 02 2.578,50	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 03 120,55	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 04 1.982,14	Aard controle R Indicatornummer: G1A / 05 102,16	
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 WWB_gemeente 2013 Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Wet werk en bijstand (WWB)	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Wet werk en bijstand (WWB)	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01 € 324.832.349	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02 € 10.829.535	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03 € 6.560.300	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04 € 143.111	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05 € 1.185.266	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06 € 8.391
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Zie de toelichting in de invulwijzer voor hulp bij het invullen en de mogelijke consequenties van een verkeerde keuze.		
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07 € 759.657	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08 € 111.693	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09 -€ 246.393	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 10 Ja		
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente 2013 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004 Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01 € 1.194.706	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02 € 984.107	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03 -€ 10.555	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04 € 387.980	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05 € 249.160	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06 € 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Zie de toelichting in de invulwijzer voor hulp bij het invullen en de mogelijke consequenties van een verkeerde keuze.			
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08 € 0	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09 Ja			
SZW	G5	Wet participatiebudget (WPB)_gemeente 2013 Wet participatiebudget (WPB) Alle gemeenten verantwoord hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Het aantal in (jaar T) bij een ROC ingekochte contacturen Let op: Dit is de enige gelegenheid om verantwoording af te leggen over deze taakuitvoering Let op: Deze verantwoording kan niet door een gemeenschappelijke regeling worden uitgevoerd, ongeacht de keuze van de gemeente bij indicator G5/02					
			Aard controle D1 Indicatornummer: G5 / 01 26502					
			Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee De zelfstandige uitvoering betreft de indicatoren G5/03 tot en met G5/07 Zie de toelichting in de invulwijzer voor hulp bij het invullen en de mogelijke consequenties van een verkeerde keuze	Besteding (jaar T) participatiebudget	Waarvan besteding (jaar T) van educatie bij roc's	Baten (jaar T) (niet-Rijk) participatiebudget	Waarvan baten (jaar T) van educatie bij roc's	Besteding (jaar T) Regelluw Dit onderdeel is uitsluitend van toepassing op gemeenten die in (jaar T-1) duurzame plaatsingen van inactieven naar werk hebben gerealiseerd en verantwoord aan het Rijk
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G5 / 02 Ja	Aard controle R Indicatornummer: G5 / 03 € 62.009.781	Aard controle R Indicatornummer: G5 / 04 € 2.387.454	Aard controle R Indicatornummer: G5 / 05 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G5 / 06 € 0	Aard controle R Indicatornummer: G5 / 07
SZW	G7	Verzameluitkering SZW Regeling verzameluitkering Gemeenten	Besteding (jaar T)					
			Aard controle R Indicatornummer: G7 / 01 € 450.000					

Departement	Nummer	Specifieke uittkering juridische grondslag Ontvanger	SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2013 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa		
			I N D I C A T O R E N		
VWS	H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling Regeling heroïnebehandeling Gemeenten	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T)	Gerealiseerde behandelplaatsen (jaar T)	Besteding (jaar T)
			Afspraak	Realisatie	
			Aard controle D1 Indicatornummer: H1 / 01	Aard controle D1 Indicatornummer: H1 / 02	Aard controle R Indicatornummer: H1 / 03
			75	75	€ 1.237.857
VWS	H3	Seksualiteitscoördinatien hulpverlening + aanvullende curatieve SOA bestrijding Subsidieregeling	Aantal consulten (jaar T)	Aantal gevonden SOA's (jaar T) in het verzorgingsgebied	Aantal SOA- onderzoeken (jaar T) in het verzorgingsgebied
			seksualiteitshulpverlening in het verzorgingsgebied.		
			Aard controle D1 Indicatornummer: H3 / 01	Aard controle D1 Indicatornummer: H3 / 02	Aard controle D1 Indicatornummer: H3 / 03
			1.443	1.873	11.634
VWS	H4	Verzameluitkering VWS Regeling verzameluitkering	Besteding (jaar T)		
			Aard controle R Indicatornummer: H4 / 01		
			€ 420.981		

Bijlage 4.2 Overlopende activa Europese en Nederlandse overheidslichamen (art. 40a): Nog te ontvangen (voorschot)bedragen en vooruitbetaalde bedragen

(bedragen in € 1.000)

Dienst	Omschrijving regeling	Ontvangen van	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Te ontvangen voorschotbedragen ontstaan door voorfinanciering begrotingsjaren (art 40a deel a)	Vooruitbetaalde bedragen t.i.v. volgende begrotingsjaren (art 40a deel b)	Ontvangen (voorschot) bedragen	Vrijgevallen bedragen	Saldo per 31-12-2013
BSD	4 - Openbare orde en Veiligheid Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (kansen voor west)	Europa	-	830	830	-	-	-	-	830
HGR	8 - Werk en Inkomens ESF	Europa	538		538				21-	517
SZAW	ESF 2009	Europa	614		614	333-		281		-
SZAW	ESF 2010	Europa	2.165		2.165	828-		1.337		-
SZAW	ESF 2011	Europa	817		817	409				1.226
SZAW	ESF 2012	Europa	676		676					676
			4.810		4.810	752-		1.618	21-	2.419
OCW	10 - Jeugd en gezin RAS Haaglanden 2012	Haaglanden	254		254			254		-
OCW	Bereik van moeilijk bereikbare groepen door het CJG	Rijk	3		3			3		-
			257		257			257		-
DSB	11 - Leefomgeving Projectsubsidie voor aanmeervoorzieningen	Provincie Zuid Holland	5		5			7	2	-
DSB	Verbetering natuurkwaliteit Westdunpark	Provincie Zuid Holland	-		-	500				500
DSB	Subsidieverordening Groen Haaglanden 2010	Haaglanden, Groenprojecten	63		63	209				272
			68		68	709		7	2	772
OCW	13 - Sport REG. GLI NISB	Rijk	16		16			16		-
			16		16			16		-
OCW	15 - Maatschappelijke ondersteuning Reg. Kansen voor west Laak Noord Scoort	Europa	-		-	114				114
OCW	Reg. Kansen voor West Royal Mariahoeve	Europa	78		78	37				115
			78		78	151				229
OCW	16 - Volksgezondheid en Zorg Reg. hepatitis B	Rijk	15		15			15		-
OCW	Toeliding naar zorg voor besneden vrouwen	Overige	-		-	15				15
OCW	Determinantenanalyse gezonde leefstijl Hindoestanen	Overige	15		15	25				25
DSB	17 - Verkeer Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer	Haaglanden, fietsprojecten	1.322		1.322	3.070		1.448		2.944
DSB	Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer	Haaglanden, auto-projecten	-		-	14.305		11.254		3.051
DSB	Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer	Haaglanden, openbaar vervoerprojecten	3.878		3.878	3.988		4.916		2.950
DSB	Subsidiering, fietsprojecten Zuid Holland	Provincie Zuid Holland PZH-2012-	4		4			4		-
DSB	Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer	Haaglanden, verkeersveiligheidsprojecten	125		125	563				688
			5.329		5.329	21.926		17.622		9.633
Totaal overlopende activa Europese en Nederlandse overheidslichamen			10.573	830	11.403	22.059		19.555	19-	15.908

Bijlage 4.2 Overlopende passiva Europese en Nederlandse overheidslichamen (art.49 b): Ontvangsten (voorschot)bedragen

Dienst	Omschrijving regeling	Ontvangsten van	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Toevoegingen (ontvangsten voorschot-bedragen)	Uitgaven t/m publiekrechtelijke middelen	VRJVAL			Saldo per 31-12-2013	
								Terugbetaling aan Rijk	Interne verschuivingen	Vrijgevallen bedragen tgv exploitatie		
BSD	4 - Openbare orde en Veiligheid											
BSD	Nazorg ex-geletineerden	Rijk	58		58						58	-
BSD	Regie Donkere Dagen	Rijk	125		125		80					45
BSD	Pilot Track and Trace Den Haag	Rijk	66		66				66			-
BSD	Collectieve Winkeldozegging Haagse Binnenstad	Rijk	22		22							-
BSD	Conferenties internationale organisaties	Rijk	-		-	435	359					76
BSD	Najaarsoffensief preventie woningmbraken	Rijk	-		-	165	40					125
BSD	Veilige Publieke Taak	Rijk	271		271	80	30					50
						680	531		66			296
OCW	6 - Onderwijs											
OCW	Reg. Meld en coörd.functie (RMC)	Rijk	1.839		1.839	1.552	2.732					659
OCW	Reg. onderwijsachterstanden OKP-wet	Rijk	8.251		8.251	40.633	40.714					8.170
OCW	Reg. Verb. Binnenmilieu Onderwijs huisvesting	Rijk	826		826		172-					998
OCW	Reg. Huisvesting brede Scholen	Rijk	69		69				69			-
						42.185	43.274		69			9.827
OCW	7 - Integratie en Krachtwijken											
OCW	Reg. Participatiebudget Educatie	Rijk	36		36	2.388	2.387					37
SZW	Wet Inburgering	Rijk	8.474		8.474				19.624	11.150-		-
SZW	Nieuwkomers	Rijk	6.771		6.771			48			6.723	-
SZW	Bestuurskostenregeling	Rijk	160		160	10.670	9.269			3.000		160
SZW	Participatiebudget Inburgering	Rijk	3.766		3.766	2.391	2.388					2.167
SZW	Participatiebudget Educatie OCW	Rijk	21		21			21				3
						15.449	14.044		19.693	8.150-		2.367
SZW	8 - Werk en Inkomen											
SZW	Verzameluitkering SZW Handhaving	Rijk	-		-	450	450					-
SZW	Wet Sociale werkvoorziening	Rijk	-		-	50.968	50.968					-
SZW	Participatiebudget Re-integratie	Rijk	20.995		20.995	47.064	50.875			3.000-		20.184
SZW	ESF huis aan huis (door to door)	Europa	122		122							-
						98.482	102.415			3.000-		20.184
OCW	10 - Jeugd en gezin											
OCW	Brede doeluitkeringen Centra voor Jeugd	Rijk	139		139							139
OCW	Reg. RAS Stadsgeest Haaglanden 2012	Haaglanden	-		-	140	130					10
OCW	Reg. RAS Stadsgeest Haaglanden 2013	Haaglanden	-		-	303	103					200
						443	233					349
DSB	11 - Leefomgeving											
DPZ	Fietsprojecten - sadlandverbindingen	Provincie	-		-	283	573					283
DSB	Subsidie Stadsgeest Haaglanden fietsdepot	Haaglanden	-		-	573	132					-
DSB	Beschikking GSBIII Fys 7	Rijk	132		132							-
DSB	Verbetering Natuurkwaliteit Westduinpark	EU, EFRO	153		153							87
DSB	Projectsubsidie Zandmotor	Provincie	-		-	98	66					98
DSB	Groencompensatie Amerikaanse Ambassade	Rijk	2.407		2.407	600	951					2.056
						1.554	1.722					2.524
DSO	12 - Economie											
DSO	Doelstelling 2 2006	Europa	28		28							1
DSO	EFro kansen voor West Prio 1 en 3	Europa	8.193		8.193	3.556	502					11.247
DSO	Rijksfinanciering EFro kansen voor West Prio 1 en 3	Rijk	1.454		1.454							1.454
DSO	BDU economie GSB (III)	Rijk	7.648		7.648		91					7.557
DSO	Niet fysieke stads economie	Rijk	653		653							653
DSO	Provinciale subsidies	Provincie	800		800	389						1.189
DSO	EFRO-URBACT	Europa	-		-	3	3					-
						3.948	623					22.101
OCW	13 - Sport											
OCW	Regeling Sport WK-hockey 2014	Rijk	-		-	421	421					-

Dienst	Omschrijving regeling	Onvangen van	Saldo per 31-12-2012	Her-rubricering	Saldo per 31-12-2012	Toevoegingen (ontvangsten voorschot-bedragen)	Uitgaven t/m publiekrechtelijke middelen	Terugbetaling aan Rijk	Interne verschuivingen	Vrijgevallen bedragen tgv exploitatie	Saldo per 31-12-2013
OCW	15 - Maatschappelijke ondersteuning	Europa	163		163		163				-
OCW	EFRO: KvW: laak Noord Soort	Europa	-		-	95	95				-
OCW	EFRO: KvW: Royaal Mariahoeve		163	-	163	95	258	-	-	-	-
OCW	16 - Volksgezondheid en Zorg	Overige	25		25						25
OCW	Implementering RAK Monitoring System	Rijk	358		358	1.383	1.255			80	406
OCW	Reg. Curatieve SOA	Rijk	445		445	2	2				443
OCW	Reg. Wenkebach laak noord	Rijk	147		147	1.359	1.350				156
OCW	Reg. Aanvullende sexualiteits hulpverlening	Overige	25		25	80	105				-
OCW	Reg. Bijdrage randgemeenten huiselijk geweld	Overige	-		-	20	38				20
OCW	Kinderboederijen	Overige	-		-	55					17
OCW	Project huisartsen & Communicatie	Overige	-		-	9					9
OCW	Jongeren, Uitgaan, Middelengebruik in Den Haag	Overige	-		-	76	63				13
OCW	Reg. Hepatitis B	Rijk	554		554	1.450	1.238	131			635
OCW	Reg. Heroïne-experiment 2e	Rijk	20		20	20					40
OCW	Reg. Veilig verterteam ZonMw	Overige	1.574	-	1.574	4.452	4.051	131	-	80	1.764
DSO	18 - Wonen	Haaglanden	2.830		2.830		561				2.269
DSO	Besluit woning gebonden subsidies (BWS)	Rijk	880		880	-	37				843
DSO	Afkoopregeling geldelijke steun particulieren	Rijk	-		-	-	884				884
DSO	Investeringsfonds Stedelijke vernieuwing ISV3	Rijk	-		-	-	1.624				1.624
DSO	Investeringsfonds Stedelijke vernieuwing 1 en 2	Rijk	2.897		2.897		100				2.797
DSO	Tijdelijke stimuleringsregeling Woningbouwprojecten (TSW)	Rijk	6.607	-	6.607	-	3.206	-	-	-	3.401
DSO	19 - Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling	Rijk	16.354		16.354		819			4.323	11.212
DSO	Investeringsfonds Stedelijke vernieuwing 1 en 2	Rijk	17.435		17.435		14.581			287	2.567
DSO	Investeringsfonds Stedelijke vernieuwing ISV3	Rijk	-		-		1.707				1.707
DSO	Tijdelijke stimuleringsregeling Woningbouwprojecten (TSW)	Rijk	122		122		26				96
DSO	Excellente gebieden innovatieve energiebesparing in de nieuwbouw	Rijk	9		9						-
DSO	Impuls SV 2005	Rijk	72		72					72	-
DSO	Impuls SV 2006	Rijk	1.806		1.806					1.806	-
DSO	Stadsvernieuwing (SV)	Rijk	178		178					178	-
DSO	Innovatie ontwikkeling Stedelijke Vernieuwing (IOSV)	Haaglanden	2.825		2.825						-
DSO	Besluit Locatiegebonden subsidies (BLS)	Haaglanden	4.598		4.598					2.825	-
DSO	Horspoetsgelden	Rijk	36		36						4.598
DSO	Proficient	Europa	43.435	-	43.435	-	17.142	-	-	9.491	16.802
DSB	20 - Milieu & Duurzaamheid	Rijk	53		53		34				19
DSB	Programma Stroom 2011 - 2012	Provincie	26.435		26.435	10.360	12.603				24.192
DSB	Gebiedgericht Programma Luchtkwaliteit	Rijk	591		591						591
DSB	ISV 3, Lucht	Rijk	1.545		1.545						1.545
DSB	ISV 3, Geluid	Rijk	494		494						494
DSB	Wet bodembescherming	Rijk	1.744		1.744						1.744
DSB	ISV 3, Bodem	Rijk	1.100		1.100						1.100
DSB	Beschikking GSBIII Fys 9	Rijk	31.962	-	31.962	10.360	12.637	-	-	-	29.685
BSD	21 - Citymarketing en internationale stad	Europa	-	124	-						124
BSD	Europes Fonds voor Regionale Ontwikkeling (Kansen voor West)		-	124	-	-	-	-	-	-	124
CTR	23 - Overige beleidsvoornemens	Rijk	9.490		9.490						-
CTR	Inburgering		9.490	-	9.490	-	-	-	11.150	1.660	-
CTR									11.150	1.660	-
Totaal overlopende passiva Europese en Nederlandse overheidlichamen			166.439	124	166.563	178.069	200.557	19.959	-	14.692	109.423

Bijlage 5 Incidentele lasten en baten

In het overzicht hieronder worden de incidentele lasten en baten groter of gelijk aan 250 duizend euro weergegeven. Indien incidentele lasten worden gecompenseerd door incidentele baten worden deze niet meegenomen in het overzicht omdat deze dan geen invloed hebben op de financiële positie van de gemeente.

Progr.	Incidentele lasten 2013	bedragen * €1.000
	2 Tijdelijke inhuur JZ wegens druk Bezwaarschriften	478
	2 Viering 100 jaar Vredespaleis	661
	2 Loyalis opbouw pensioen wethouders	1.702
	4 Opvang verwarde personen	750
	6 Uitv. nw beleid coll.akk. 2010-2014, onderwijsbel.	5.500
	6 Versterking Peuterspeelzaalwerk	750
	6 Decentralisatie uitkering VSV RMC Regio's G4	1.183
	8 Dotatie aan voorziening reorganisaties	812
	9 Inzet uitzendkrachten afdeling klanten service.	500
	10 Compensatie vervallen rijksbijdrage Jeugdbeleid en Veiligheid 2013	1.700
	10 Extra Middelen Deal Schilderswijk - Straatcoaches en gezinsmanagement, Stut en Steun, VIG, Gezinscoaches	529
	10 Tweede fase wijkaanpak - Extra trajecten JIT 2013	460
	10 Extra afschrijving Speelvoorzieningen	4.473
	11 Extra afschrijving openbare verlichting, bruggen, viaducten, tunnels, zeehavens, openbaar groen	13.798
	11 Impulsmiddelen LED verlichting en snoeien	611
	11 Extra gladheidsbestrijding	1.565
	11 Krachtwijken Pijler 5	1.001
	15 Transitiekosten decentralisatie AWBZ	315
	16 Taakmutaties Zichtbare Schakel	1.021
	16 Tijdelijk Huisverbod en We Can Young	425
	16 "VWS-G4" convenant 2e verlenging pilot mannenopvang voor de jaren 2012 t/m 2014.	300
	17 Extra afschrijving wegen, straten, pleinen en verkeersregeling	66.257
	17 Stedelijke Ontwikkeling Verkeersmaatregelen	4.270
	17 Treindienst Den Haag-Brussel	800
	17 Investering in maatschappelijk nut, Scheveningen Boulevard	350
	18 Stedelijke Ontwikkeling Stadsvernieuwing Wonen, woningbouw	-2.330
	19 Extra afschrijving materiële vaste activa maatschappelijk nut	3.879
	19 Herwaardering vastgoed	15.900
	19 Strategische aankopen Binckhorst	10.351
	19 Vastgoedexploitatie	4.800
	19 Kredietkrisis	-990
	19 Stedelijke Ontwikkeling Stadsvernieuwing	8.374
	19 Centraal Station	3.000
	19 Volkshuisvestingsfonds Den Haag ZW	2.100
	22 Afkooprente vervroegde aflossing opgenomen langlopende leningen	24.386
	22 Afwaardering World Forum	5.999
	22 Dotatie aan voorziening deelneming Haagse Hitte	370
	22 Kosten onderzoek deelnemingen	339
	22 Toevoeging aan voorziening langlopende leningen u/g	1.256
	23 Terugbetaling rijksbijdrage inburgering	2.000
	<i>Totaal</i>	189.645

Progr. Incidentele baten 2013	bedragen * € 1.000
3 Vrijval voorziening reorganisatie	282
4 Bezuinigingen VRH	400
4 Vrijval BR Afwikkeling Ontvlechting Brandweer	1.920
6 Vrijval reserve duurzame huisvesting primar en speciaal onderwijs	1.800
7 Afwikkeling rijksbijdragen Inburgering	4.803
8 Variabele subsidiebijdragen WSW	600
8 WAO premies teruggaaf 2013	355
8 Aanvullende bijdrage voor Brug- en participatieplekken	1.700
8 Vrijval bestemmingsreserve inkomensvoorzieningen	2.849
11 Vrijval voorziening reorganisatie VSB	282
15 Vrijval bestemmingsreserve individuele voorziening WMO	2.063
15 Egalisatiereserve rendabele panden	328
17 Vrijval RandstadRail 3 + 4	450
19 Verkoopresultaat vaste activa	1.724
19 Eenmalige hogere opbrengst bouwleges	4.300
19 Vrijval Voorziening Reorganisatie	2.200
19 Vrijval kapitaallasten MIP	600
19 Winstuitkering OCWV	11.200
19 Opbrengsten Erfpacht	2.700
19 Vrijval reserve ICT	800
21 Vrijval BR The Hague Institute for Global Justice	452
22 Dividend Woningbeheer	1.000
22 Dividend HTM Personenvervoer	6.200
22 Vrijval voorziening Dubieuze debiteuren	6.000
22 Vrijval voorziening kasgeldlening Landsbani	550
22 Vrijval voorziening Gegarandeerde geldleningen	6.899
22 Vrijval BR Activa-financiering	2.900
22 Vrijval Algemene reserve	119.165
22 Afrekening algemene uitkering gemeentefonds 2011 en 2012	-2.733
23 Vrijval BR Frictiekosten	20.261
23 Vrijval Rijksbijdrage Inburgering	340
23 Vrijval reserve grote projecten	4.800
23 Verkoop gemeentelijke panden	1.384
<i>Totaal</i>	208.574

Toelichting algemeen

De gemeente Den Haag heeft voor het jaar 2013 een sluitende begroting. Structurele lasten zijn gedekt uit structurele middelen. Incidentele lasten zijn gedekt uit incidentele middelen, niet ingezette structurele middelen en uit reserves. Dotaties aan en/of onttrekkingen uit reserves zijn niet in dit overzicht opgenomen. Vrijval van reserves die invloed hebben op het financiële beeld zijn wel in het overzicht vermeld. Voor het inzicht in de dotaties, onttrekkingen en vrijval per reserve wordt verwezen naar bijlage 2 reserves en voorzieningen.

Bijlage 6 Grip op grote projecten

De raad heeft naar aanleiding van het rekenkameronderzoek “Grip op grote projecten” verzocht om een nadere rapportage over een aantal grote gemeentelijke projecten (RIS 170804). In deze bijlage wordt over de huidige Grip-projecten een geactualiseerde rapportage gegeven, voor zover dit openbare gegevens betreft. U vindt een voortgangsrapportage van de volgende projecten:

- Den Haag Nieuw Centraal (CE-53)
- Wijnhavenkwartier (CE-81)
- Laakprojecten (LA-9, LA-19, LA-38 en LA-39)
- Scheveningen Haven (SC-96)
- A12 Zone (ZZ-26-31)
- Leyweg/Escamplaan- HAGA
- PPS Vroondaal
- Rotterdamsebaan
- Spuiforum (CE-113)
- Sportcampus Zuiderpark (ES-135)

Begrippenlijst ‘Grip op Grote Projecten’

De ‘Grip op grote projecten rapportage’ heeft tot doel om de gemeenteraad een overzichtelijk beeld te geven van besluitvorming en de belangrijkste financiële aspecten inclusief risico’s van grote ruimtelijke projecten. Financiële informatie bij ruimtelijke projecten en grondexploitaties is vaak technisch en complex van aard. In deze oplegger worden de meest gebruikte financieel-technische begrippen uitgelegd.

Positie Top 40

Jaarlijks wordt in het Meerjaren Prognose Grondexploitaties (MPG) de ‘Top 40’ vastgesteld. Dit is een lijst van de 40 grootste operationele grondexploitaties. De Top 40 wordt bepaald op basis van de te verwachten omzet (totaal van *nog te maken* kosten en *te verwachten* opbrengsten) in het plan. Een hoge omzet leidt tot een hoge positie op de lijst (met nr. 1 als hoogste positie).

Totaal omzet

Dit betreft de optelling van alle kosten en alle opbrengsten in het plan in absolute cijfers. Als in een plan in totaal € 60 miljoen (‘mln’) aan kosten en € 45 mln aan opbrengsten zitten, dan is de omzet van het plan bepaald op € 105 mln. Omzet gaat over het totaal (gerealiseerd en verwachte) aan kosten en opbrengsten.

% Realisatie

Dit percentage geeft aan hoeveel van de totale omzet is gerealiseerd. Stel: de omzet is € 100 mln. En de realisatie is 74%. Dan is € 74 mln van kosten/opbrengsten gerealiseerd. Er resteert dan nog € 26 mln aan te maken kosten en/of te verwachten opbrengsten.

Saldo

Een saldo is de som van alle kosten en opbrengsten van het project. Er bestaan verschillende soorten saldi (nominaal, eindwaarde, netto contant). Belangrijkste verschil hierin is hoe rekening wordt gehouden met de factor tijd. Rente en inflatie hebben invloed op het saldo.

Saldo Eindwaarde

De eindwaarde is het saldo van de grondexploitatie op moment van afsluiten van de grondexploitatie. Bij een eindwaarde wordt altijd ook de einddatum aangegeven. In dit saldo zitten alle kosten en opbrengsten van het plan verwerkt, dus ook kosten- en opbrengstenstijgingen en te verwachten rentekosten die in de loop der jaren in het plan worden geboekt.

Saldo Netto Contante Waarde (NCW)

De netto contante waarde (NCW) is direct afgeleid van de eindwaarde. De eindwaarde of het eindsaldo is daarbij omgerekend naar het heden ('contant gemaakt'). De NCW geeft aan hoeveel het geld dat je over x aantal jaar krijgt of moet betalen, vandaag de dag waard is. Op basis van het netto contante waarde saldo wordt bepaald hoeveel dekkingsmiddelen er nú nodig zijn, om het berekende eindsaldo in de toekomst af te kunnen dekken.

Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014/t.o.v. herziening 2013

Dit betreft de ontwikkeling van het saldo, omzet en realisatie ten opzichte van de bestuurlijke laatste vastgestelde stand. Een negatieve ontwikkeling (rode pijl) in saldo op netto contante waarde kan echter ook enkel betrekking hebben op autonome mutaties (groei van saldo naar eindwaarde).

Achtergrond ontwikkeling saldo

Er zijn drie hoofdredenen waarom het saldo van de grondexploitatie verandert of kan veranderen:

- *Onvoorziene omstandigheden en risico's en kansen*
Een belangrijk kenmerk van een gemeentelijke grondexploitatie is dat de gemeente vooraf de keuze heeft gemaakt om actief in te grijpen in stedelijke ontwikkeling om haar beleidsdoelstellingen te realiseren. Actief ingrijpen gaat gepaard met relatief veel mogelijkheden om te sturen op de gewenste ontwikkeling. De gemeente accepteert daarmee echter ook een zekere mate van (financiële) onzekerheid dat zich uit in risico's en kansen.
- *'Autonome mutaties'* (rente en indexering).
Dit betreft de jaarlijkse bijschrijving van rente, en aanpassingen aan inflatie/prijspeil bij de jaarovergang. Zelfs als in een plan alles precies verloopt zoals was voorspeld (hoogte van kosten, opbrengsten en planning), dan nog heeft een plan te maken met deze autonome mutaties. Deze bijschrijvingen en aanpassingen worden gedaan bij de actualisatie van de grondexploitatie via de jaarrekening. Het zijn deze autonome mutaties die er voor zorgen dat een netto contante waarde 'autonoom' groeit tot de eindwaarde.
- *Plankaderwijzigingen*
Als er aanleiding is om de plankaders van een grondexploitatie te wijzigen, bijvoorbeeld vanwege veranderende marktomstandigheden waardoor er andere typen woningen nodig zijn, dan kan worden besloten om de kaders aan te passen. Vaak zal dit gepaard gaan met een verandering van het saldo van de grondexploitatie.

Dekking saldo

De ontwikkeling tot bouwrijpe grond kost vaak meer dan dat de grond bij verkoop opbrengt. Dit geldt zeker voor projecten in binnenstedelijk gebied. De meeste grondexploitaties hebben daarom een negatief saldo. Voor een negatief saldo dient vooraf altijd dekking te worden vastgesteld. Deze dekking heet bij de gemeente Den Haag de 'Voorziening Negatieve Plannen'. Deze voorziening is altijd gelijk aan het negatieve netto contante waardesaldo van het plan. Een negatief saldo van de grondexploitatie is altijd gedekt via de Voorziening Negatieve Plannen.

Programma

Een grondexploitatie omvat de kosten die de gemeente moet maken voor de ontwikkeling van bouwrijpe grond en de opbrengsten die gepaard gaan met de verkoop van deze grond. Op deze grond kan vervolgens worden gebouwd door ontwikkelaars, particulieren of andere overheden en non profit instellingen. De opstellen die mogelijk worden gemaakt door het verkoop van deze grond betreft het zogenaamde 'programma' of 'bouwprogramma'.

Risicoprofiel

Dit betreft het risicoprofiel van het project op basis van de risico- en marktanalyse. Het risicoprofiel is een optelling van gewogen projectrisico's, gewogen projectkansen en marktrisico's. Voor de Grip rapporten is gekozen voor een driedeling in risicoprofielen:

- 'Laag': tot € 1 mln aan gewogen risico's. Dit betreft vooral projecten met lage omzet en/of hoge realisatiepercentage.
- 'Gemiddeld': tussen de € 1 en € 2,5 mln aan gewogen risico's.
- 'Hoog': meer dan € 2,5 mln aan gewogen risico's. Dit betreffen in het algemeen de allergrootste projecten die nog een lange doorlooptijd kennen en waarbij nog veel werkzaamheden en kosten/opbrengsten worden verwacht.

CE-53 Den Haag Nieuw Centraal (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	2	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 3,92 mln NEG	1-1-2014	↑
	Saldo Eindwaarde	€ 5,81 mln NEG	31-12-2023	↑
	Totaal omzet	€ 280,6 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	75,6 %	1-1-2014	↑
Marnix Norder / Leonard Kok / R. Janssen	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving

Bij de start van het plan CE-53 Den Haag Nieuw Centraal voldeed het Centraal Station niet meer aan de eisen van een volwaardig vervoersknooppunt en werd besloten het station ingrijpend te verbouwen. De belangrijkste reden was dat het aantal gebruikers van het station in de komende 20 jaar naar verwachting zal verdubbelen. De centrale hal van het Centraal Station wordt ruimer, lichter en overzichtelijker, met een duidelijk herkenbare plek voor alle vervoersvormen. Voorzieningen zoals winkels, horeca en andere functies worden zo gepositioneerd dat reizigers en passanten er in de hal minder last van hebben en er bovendien beter van kunnen profiteren. Deze verbouwing van het Centraal Station (OV-terminal) en de aanlanding van de HSE zijn overigens geen onderdeel van de grondexploitatie. Van het totaal aan kosten in de grondexploitatie is inmiddels 78,3% gerealiseerd.

De grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal betreft de (her)ontwikkeling van Den Haag Nieuw Centraal exclusief de OV-Terminal, te weten de deelgebieden Koningin Julianaplein, Babylon en het Anna van Buierenplein. In 2011 heeft er een herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden, mede om de volgende redenen:

- de overbouw van de locatie busplatform (70.800 m² bvo) verviel;
- de locatie Anna van Buierenplein is gewijzigd van kantoor, museum en dure woningen naar studentenwoningen en de Universiteit Leiden University College The Hague Leidse Universiteit;
- de uitgangspunten van de locatie KJ-plein zijn gewijzigd na het niet doorgaan van de overeenkomst met ontwikkelaar Eurocommerce.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

54.500 m² dure woningen
32.750 m² kantoor
12.000 m² bvo detailhandel
940 parkeerplaatsen
396 studentenwoningen
5.277 m² bvo onderwijs - en onderzoekinstelling
1.595 m² bvo retail/horeca

Programma verwacht (uit te geven gronden)

29.930 m² bvo woningen
43.290 m² bvo kantoor
3.950 m² bvo detailhandel
ondergrondse parkeergarage en fietsenstalling

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2013	01-6-2013	€ 20.654.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 20.679.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 3.924.000	NCW	N*
Te verklaren verschil (1-2)		€ 25.000	NCW	N

De grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal bevat niet de gemeentelijke inzet van de verbouw van het Centraal

station, maar het gebied er omheen, m.n. het Anna van Buerenplein en het Koningin Julianaplein en toeleidende wegen. In 2013 is New Babylon officieel geopend, evenals de huisvesting van de Leidse Universiteit aan het Anna van Buerenplein. De definitieve inrichting van het plein zal dit jaar van start gaan. Voor het Koningin Julianaplein lopen nog verscheidene studies naar mogelijke oplossingen voor het benodigde aantal fietsparkeerplekken. De kosten en opbrengsten zijn conform de begroting verlopen. Wel is er een faseringsnadeel van € 25.000 als gevolg van een aangepaste planning.

* Uitgifte en herinrichting van Babylon en Nieuwbouw Anna van Buren hebben plaatsgevonden. Samen met de gerealiseerde kosten voor het tijdelijk inrichten zal dit deel van het plan financieel worden afgesloten. Op basis van RIS 269144 is € 17,4 mln verwerkt in de grondexploitatie per 1-1-2014.

Projectomschrijving deelplannen en programma

De grondexploitatie bestaat uit drie deelplannen:

Koningin Julianaplein

Het Koningin Julianaplein ('KJ-plein') ligt voor het station. Er is hier de mogelijkheid van de bouw van een toren van maximaal 90 meter hoog. De benedenverdiepingen kunnen onderdak bieden aan kleinschalige winkels en bijvoorbeeld horeca- en sportfaciliteiten. Voor de inrichting van het plein wordt aangesloten bij het stijlvolle karakter van de Bezuidenhoutseweg. De gronduitgifte zal naar verwachting plaatsvinden in 2019. Voor het Koningin Julianaplein lopen nog verscheidene studies naar mogelijke oplossingen voor het benodigde aantal fietsparkeerplekken.

Het programma omvat de volgende functies:

- 29.930 m² bvo woningen;
- 43.290 m² bvo kantoorruimte;
- 3.950 m² bvo winkelruimte;
- ondergrondse parkeergarage en fietsenstalling.

Babylon

Babylon is gemoderniseerd en is groter geworden. De kantoren en het hotel bevinden zich in de uitbreiding van Babylon. De woningen zijn gerealiseerd in twee torens; één toren van 140 meter op de hoek Koningin Julianaplein - Anna van Buerenplein en één toren van 100 meter op hoek Prinses Irenestraat - Bezuidenhoutseweg. Het hotel is behouden gebleven.

Anna van Buerenplein

Achter het station ligt het Anna van Buerenplein. De oude parkeergarage is gesloopt en een nieuwe parkeergarage is ondergronds gebouwd. Hierdoor is een plein ontstaan. Op de ondergrondse parkeergarage onder het Anna van Buerenplein is een gebouw gerealiseerd van ca. 23.922 m² bvo waar de Leiden University College The Hague zich gevestigd heeft. In het pand zijn onderwijsruimtes gerealiseerd en 396 kamers voor de eerste- en tweedejaars studenten. De gronduitgifte heeft plaatsgevonden in januari 2012. Het gebouw is opgeleverd in augustus 2013.

Het programma omvat de volgende functies:

- 17.050 m² bvo woonruimte (396 studentenwoningen)
- 5.277 m² bvo onderwijs –en onderzoekinstelling
- 1.595 m² bvo retail/horeca
- ondergrondse parkeergarage en fietsenstalling
- 940 parkeerplaatsen

Proces en informatie

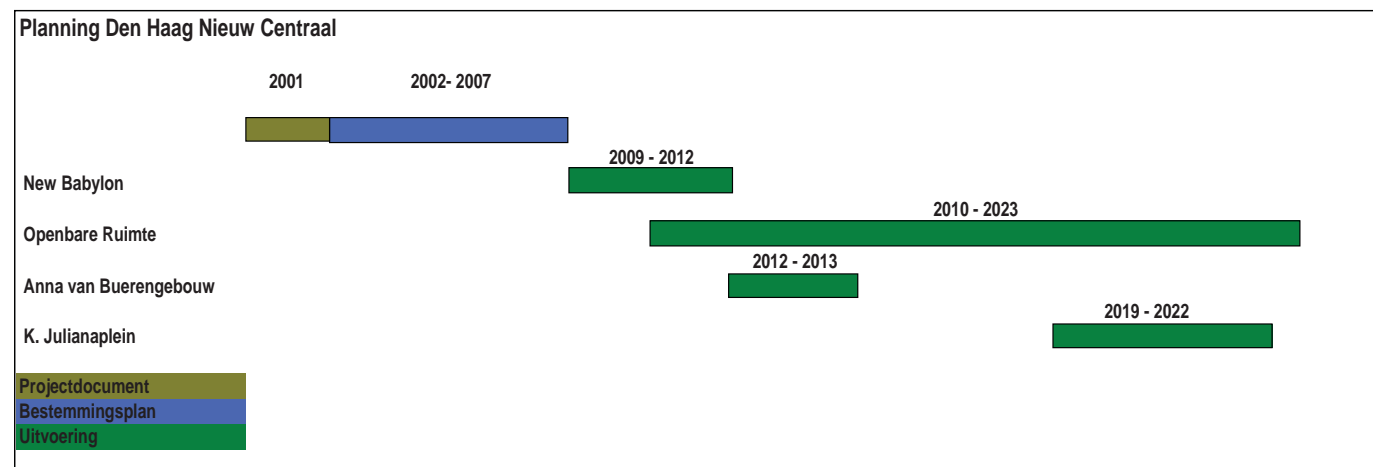
Bestuurlijke besluitvorming

Den Haag Nieuw Centraal					
tijd	voorbereiding	start		uitvoering	
	2001-2002	2003-2004	2005-2006	2007-2008	2009-2013
informatie	RIS 91480 Voortgangs rapportage DHNC november 2001	RIS 103126 Voortgangs rapportage DHNC februari 2003	RIS 126153 Voortgangs rapportage DHNC februari 2005	RIS 148208 Voorstel vast- stelling bestem- mingsplan DHNC 2007	RIS 164469 Voortgangs rapportage DHNC mei 2009
	RIS 96906 Voortgangs rapportage DHNC mei 2002	RIS 109418 Voortgangs rapportage DHNC oktober 2003			RIS 262600 Voortgangs rapportage DHNC august. 2013
besluit		RIS 111775 Voortgangs rapportage DHNC december 2003			
		RIS 115185 Voortgangs rapportage DHNC april 2004			
		RIS 119106 Voortgangs rapportage DHNC augustus 2004			
	RIS 87562 Proj.doc.CS Kwadrant 2001	RIS 102689 Masterplan DHNC 2003	RIS 140644 Herinrichting Openbare Ruimte DHNC 2006	DSO 2008.4272 Projectdocument herziening grondexploitatie 2008	RIS 181048 1e partiele herz. ontwerp bestem- mingsplan DHNC 2011
		RIS 117422 NSP subsidieaan vragen I + II DHNC 2004			RIS 181802 Projectdocument herziening grondexploitatie DHNC 2011
overeenkomst		RIS 111779 BOU Bestuurlijke overeenkomst uitvoering DHNC 2003	DSO 2005.3223 Allonge SOK Babylon Anna van Buerenplein 2005	DSO 2008.4288 SOK Koningin Julianaplein 2008	DSO 2011.20 SOK Anna van Buerengebouw 2011
		RIS 116468 Convenant kabels en leidingen DHNC 2004		DSO 2008.4297 SOK Anna van Buerengebouw 2008	
		DSO 2004.1993 SOK Babylon BV DHNC 2004			

Op 15 november 2011 is de herziene grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal (CE-53) door het college vastgesteld. De grondexploitatie is een herziening van de in juni 2004, door het college vastgestelde grondexploitatie voor Den Haag Nieuw Centraal (CE-53).

Bij besluit van de raad van 20 september 2007 is het bestemmingsplan “Den Haag Nieuw Centraal” vastgesteld. Dat bestemmingsplan maakt de herontwikkeling van het Centraal Station en het gebied eromheen mogelijk.

Planning

New Babylon: De renovatie en nieuwbouw van Babylon (kantoren, winkels en woningen) is in 2012 afgerond. Kantoren en woningen zijn in gebruik genomen. Het winkelcentrum is in 2013 geopend.

Anna van Buerengebouw: De Leidse Universiteit heeft voor de vestiging van de Leiden University College The Hague gekozen voor de nieuwbouw van het Anna van Buerengebouw. Het gebouw is in augustus 2013 opgeleverd.

Koningin Julianaplein: Vanwege de huidige omstandigheden in de vastgoedmarkt voor zowel woonruimten als kantoren is de planontwikkeling van het Koningin Julianaplein uitgesteld tot 2019. Er lopen studies naar mogelijke oplossingen voor het benodigde aantal fietsparkeerplekken.

Openbare ruimte: Het Koningin Julianaplein heeft begin 2011 een tijdelijke inrichting gekregen. Aansluitend bij de gefaseerde oplevering van het gebouw is de openbare ruimte rondom New Babylon gefaseerd (en gedeeltelijk tijdelijk) ingericht. Het Anna van Buerenplein moet een aangenaam verblijfsgebied worden door het toepassen van groen, water en zitbanken. Het plein is tijdelijk ingericht. Na afronding bouwwerkzaamheden OVT2 zal de definitieve inrichting worden gerealiseerd.

CE-81 Wijnhavenkwartier (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 1-1-2014 DSO Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. herziening 2013
	Positie Top 40	1	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 37,06 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 59,34 mln NEG	31-12-2025	↑
	Totaal omzet	€ 269,3mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	81,7 %	1-1-2014	↑
Marnix Norder / Henk Harms / Max Jeleniewski	Risicoprofiel	Gemiddeld	€ 1- 2,5 mln	–

Projectomschrijving	
<p>Het project Wijnhavenkwartier bestaat uit twee fasen. Fase 1 betreft de bouw van de woontoren De Kroon en de nieuwbouw van de Ministeries van Veiligheid en Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Begin 2008 is de bouw gestart. In juli 2011 is De Kroon opgeleverd. De Kroon bevat 128 koopwoningen, 125 sociale huurwoningen, winkels en kantoren. Eind 2012 is de nieuwbouw voor de ministeries opgeleverd. De verhuizing van de betrokken ministeries heeft de eerste helft van 2013 plaatsgevonden.</p> <p>Fase 2 behelst de herontwikkeling van de vrijkomende panden van de ministeries. Op 1 juli 2013 heeft de Staat deze panden overgedragen aan de gemeente. Op 2 juli 2013 is met Heijmans Vastgoed (ook handelend onder de naam Proper-Stok) een overeenkomst afgesloten over de herontwikkeling van Fase 2. Heijmans gaat de locatie gefaseerd herontwikkelen. In de huidige marktomstandigheden is dat noodzakelijk voor een dermate grote locatie als deze. In de overeenkomst met Heijmans is daarom onderscheid gemaakt tussen de eerste bouwfase (2.1) en volgende (2.2). Heijmans gaat de eerste bouwfase ontwikkelen door ingrijpende renovatie van het bestaande complex. Dit wijkt af van het oorspronkelijke plan dat uitging van sloop/nieuwbouw. Gevolg hiervan is dat de gemeente dit deel van het complex niet gaat slopen, maar in principe in bestaande staat overdraagt aan Heijmans.</p> <p>Daarnaast ontwikkelt Heijmans een ander programma dan in de grondexploitatie was opgenomen. Een nieuw onderdeel is de komst van de Universiteit Leiden. Het onderwijsprogramma wordt daardoor beduidend hoger dan voorzien. Onderdeel van de gefaseerde herontwikkeling is dat een deel van het huidige complex eerst nog doorgeëxploiteerd wordt. Dit is tevens onderdeel van het contract met Heijmans Vastgoed. In de grondexploitatie is opgenomen dat fase 2.2 in 2023 wordt uitgegeven.</p>	
Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)	Programma verwacht (uit te geven gronden)
125 sociale woningen 128 dure woningen 139.600 m2 kantoor 2.300 m2 bvo retail/horeca 452 parkeerplaatsen	Fase 2.1 27.000 m2 bvo koop- en huurwoningen 1.000 m2 bvo detailhandel/horeca 13.000 m2 bvo onderwijs/universiteit 2.300 m2 bvo uitbreidingsruimte Fase 2.2 26.500 m2 bvo koop- en huurwoningen 9.000 m2 bvo detailhandel/horeca 9.000 m2 bvo hotel/conferentie 3.000 m2 bvo leisure

Verschillenverklaring DSO jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Herziening 2013	26-11-2013	€ 36.933.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 36.893.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€37.064.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 40.000	NCW	V

Het grondexploitatiesaldo is € 40.000 Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. De kosten zijn in totaal € 2.000.000 gestegen. De opbrengsten zijn met € 2.030.000 gestegen. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten zijn in dit project € 11.000 voordelig (NCW). Zowel de geraamde kosten als de geraamde opbrengsten zijn met € 2.000.000 verhoogd. Dit is omdat Heijmans Vastgoed vanwege fiscale redenen het verzoek heeft gedaan dat de gemeente opdrachtgever is voor enige sloopwerkzaamheden voorafgaand aan de overdracht van de locatie aan Heijmans. De kosten hiervoor worden volledig door Heijmans vergoed en zijn geraamd op € 2.000.000. Door faseringseffecten, waaronder het doorschuiven van restant budgetten uit 2013, is een voordeel van € 40.000 NCW ontstaan.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Wijnhavenkwartier

tijd	voorbereiding		start	uitvoering			
	2001	2002	2003-2005	2006	2007	2008-2009	2010-2011
Informatie	Financiële haalbaarheids-analyse Brinkgroep		Voortgangs-rapportage nr. 1 t/m 7	Voortgangs-rapportage nr. 8 en 9	Voortgangs Rapportage nr. 10 en 11	Voortgangs Rapportage nr. 12, 13	Voortgangs-rapportage nr. 15 en 16
Datum besluit	25 jan 2001 Start aankoop Zwarte Madonna en IOK staat, IOK MAB	26 sept 2002 Raad stelt project-document en grondexploitatie vast	11 dec 2003 Raad stelt bestemmings plan vast	1 juni 2006 Raad beoordeelt MER als aanvaardbaar	24 mei 2007 Raad stelt bestemmingsplan vast	6 mrt 2008 Bestemmingsplan onherroepelijk	29 nov 2011 Partiële herziening projectdocument en grondexploitatie
Overeenkomst	5 juli 2001 Raadsbesluit stedenbouwkundige studie		20 juli 2005 Raad van State schorst bestemmingsplan				6 december 2011 B&W-besluit over start Europese aanbesteding
	2002 IOK Staat	2002 SOK Staat				2009 Allonge op de SOK met de Staat	
	IOK MAB 2 ^e fase	(vervolg) IOK MAB 2 ^e fase	2003 Aanvullende koop-Overeenkomst Zwarte Madonna		2007 Grondafname Overeenkomst plandeel 1b		maart 2011 Beëindiging IOK MAB 2 ^e fase

	uitvoering			eind
tijd	2012	2013	2014-2025	
Informatie	9 oktober 2013 Commissiebrief Resultaat aanbesteding	2 juli 2013 Commissiebrief Gunning aan Heijmans	Herontwikkeling fase 2	
Datum besluit	22 mei 2012 B&W-besluit over Hoofdlijn Leidraad Aanbesteding	25 juni 2013 Besluit gunning Fase 2 aan Heijmans		
		26 nov 2013 Herziening Projectdoc en grondexploitatie		
Overeenkomst		2 juli 2013 Ontwikkelings- overeenkomst Heijmans		

Op 26 september 2002 heeft de gemeenteraad het Projectdocument Wijnhavenkwartier en bijbehorende grondexploitatie vastgesteld. De overeenkomsten met de Staat, MAB en Haag Wonen lagen daarbij ter inzage voor raadsleden. In 2007 heeft de gemeenteraad het bestemmingsplan Wijnhavenkwartier vastgesteld. Het bestemmingsplan maakt herontwikkeling van Fase 2 mogelijk.

Begin 2011 is geconstateerd dat de intentieovereenkomst met de MAB voor de herontwikkeling van Fase 2 niet geleid heeft tot een definitieve samenwerkingsovereenkomst. De samenwerking tussen gemeente en MAB is daarmee beëindigd.

Naar aanleiding daarvan heeft eind 2011 een partiële herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden waarbij de geraamde grondopbrengsten zijn bijgesteld. Eind 2011 is een Europese aanbesteding gestart om een andere partij te vinden voor de herontwikkeling van Fase 2. De enige inschrijving van Heijmans Vastgoed was ongeldig wegens het niet voldoen aan de gestelde financiële minimumeis. Er is vervolgens een onderhandelingsprocedure gevoerd met Heijmans Vastgoed. Deze heeft erin geresulteerd dat op 2 juli 2013 met Heijmans Vastgoed een overeenkomst afgesloten is over de herontwikkeling van Fase 2. In het najaar van 2013 zijn het Projectdocument Wijnhavenkwartier en de bijbehorende grondexploitatie naar aanleiding hiervan herzien.

Planning

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025				
	Vergunning traject															
		Realisatie bouwfase 1														
		Tijdelijke exploitatie														
									Realisatie bouwfase 2							

Op 2 juli 2013 is met Heijmans Vastgoed een Ontwikkelings- en Uitgifteovereenkomst afgesloten. Vanaf deze datum heeft Heijmans de panden in Fase 2 in beheer en exploitatie. Planning is dat in 2014 de start van de realisatie van bouwfase 2.1 is. De realisatie duurt twee jaar. Vanaf ca. 2022 vindt naar verwachting herontwikkeling van bouwfase 2.2 plaats.

LA-9 Laakhaven-Centraal (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2014	Datum	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	22	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 0,23 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 0,31 mln NEG	31-12-2020	↓
	Totaal omzet	€ 143,7 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	96,3%	1-1-2014	↑
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Laurens Cramer	Risicoprofiel	Laag	< € 1 mln	

Projectomschrijving

Het gebied Laakhaven-Centraal wordt begrensd door de Neherkade, de Calandstraat, de Waldorpstraat en het Leeghwaterplein. De deellocatie Studentenhuisvesting valt binnen deze begrenzing. In 1990 is het 'Uitvoeringsplan Laakhaven Centraal' vastgesteld. Hiermee is besloten tot herstructurering van het gebied ten behoeve van de realisering van bedrijvigheid en de mogelijkheid tot vestiging van volumineuze detailhandel en kantoren in de randen van het gebied. Parallel aan de Waldorpstraat is in 2000 de Megastores geopend. Aan het eind van dit complex nabij de Calandstraat zijn aan de Van der Kunststraat enkele bedrijfsruimten (bouwmarkt) gerealiseerd. Aan het Leeghwaterplein heeft de onderwijsinstelling Mondriaan zich gevestigd.

De kavel Calandstraat, Leeghwaterstraat en de Van der Kunstraat was bestemd voor bedrijvigheid. In 2005 is het projectdocument Studentenhuisvesting Laakhaven-Centraal vastgesteld (RIS 129661). Het toenmalige plan ging uit van de bouw van twee torens voor studentenwoningen (één van 100 meter hoog en één van 50 meter hoog) verbonden door een langgerekt lager bouwvolume. Het plan bleek niet te ontwikkelen binnen de gestelde financiële uitgangspunten. Besloten is om het plan opnieuw te ontwerpen. Het uitgangspunt bleef de opzet met twee torens maar de hoogte werd beperkt tot 70 meter in verband met de excessief hogere kosten voor hoogbouw boven een hoogte van 70 meter.

Het huidige plan bevat één toren van 70 meter en één toren van 60 meter. Dit plan is financieel en geluidtechnisch niet haalbaar. In mei 2012 is daarom de bouwaanvraag ingetrokken. De kavel is in afwachting van marktinitiatieven.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)	Programma verwacht (uit te geven gronden)
1.400 m2 grond woningen 67 sociale koopwoningen 70.000 m2 bvo bedrijfsruimte 4.500 m2 bvo kantoor 88.000 m2 winkel/horeca (Megastores) 20.000 m2 bvo onderwijs	534 studentenwoningen 923 m2 bvo bedrijfsruimte 90 parkeerplaatsen 600 m2 bvo in pandige fietsenstalling

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Halfjaarbericht 2013	01-06-2013	€ 174.000 NCW N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 153.000 NCW N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 235.000 NCW N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 21.000 NCW V

In Laakhaven Centraal zijn de kosten en opbrengsten gelijk gebleven. Er is een klein voordelig faseringseffect opgetreden doordat de ISV2 bijdrage is ingeboekt.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN CENTRAAL (LA9)							
tijd	1990-1991	1999	2001	2004-2005	2011-2012	2013	2014
saldo informatie	RIS8383 Uitvoerings plan Laakhaven Centraal (rv19)	RIS23031 financiële en jur. Afwikkeling laakcenter I, Vaststelling grex Laakh. Centraal-Calandstraat	RIS85314 Vaststelling Bestemming splan Laakhaven, tweede herziening	RIS120722 Voortgang Planontwikkeling Studentenwoningen Laakhaven Centraal	RIS 181995 Herziening project document	RIS 264194 Bestemmings plan Megastores (rv125)	Bestemming splan Laakhavens
datum besluit	8 febr. 1990 12 dec. 1991	20 mei. 1999	20 mei. 2001	12 okt. 2004 12 jul. 2005	6 dec. 2011 17 dec. 2012	17 okt. 2013	20 feb. 2014

PLANNING Laakhaven Centraal			
Planning (PmDH).			
	1990	2001	1990-2020
	2011	2013	
		2014	
NvU	= Nota van Uitgangspunten		
PD	= Project Document		
BP	= Bestemmingsplan		
Uitvoering	= Uitvoering		

De grondexploitatie van Laakhaven Centraal is vastgesteld als onderdeel van het uitvoeringsplan Laakhaven Centraal bij Raadsbesluit 19 in 1990. In 1995 is de grondexploitatie GDV-Lokatie Laakhaven vastgesteld (rb

95/108) als aanvulling op het uitvoeringsplan Laakhaven Centraal. In 1999 is de Grondexploitatie Calandstraat-Laakhaven Centraal vastgesteld als uitwerking van het uitvoeringsplan.

Het projectdocument Studentenwoningen Laakhaven-Centraal (RIS 129661) is in 2005 vastgesteld en herzien in 2011. Met het Besluit Voorziening Negatieve plannen LA 9 en LA19 (RIS 255460) zijn in 2012 de kosten van het oude gedeelte van het plan afgeboekt. En dit project bestaat daarmee alleen nog uit de kavel voor studentenhuisvesting.

LA-19 Laakhaven Hollands Spoor (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014			
	Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Datum	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	24	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 1,75 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 2,70 mln NEG	31-12-2024	-
	Totaal omzet	€ 222,4 mln	1-1-2014	-
Realisatie	97,8 %	1-1-2014	-	
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Laurens Cramer	Risicoprofiel	Laag	< € 1 mln	-

Projectomschrijving

Het gebied Laakhaven-Hollands Spoor wordt begrensd door de Rijswijkseweg, Neherkade, de Waldorpstraat en het Leeghwaterplein. De deellocatie Leemansplein valt binnen deze begrenzing.

Voor het gebied Laakhaven-Hollands Spoor is begin jaren '90 een masterplan opgesteld. Het gebied is door de gemeente actief omgezet van een steeds slechter functionerend bedrijventerrein aan de rand van het centrum, in een wijk waarin (studenten-) woningen, kantoorruimte en onderwijsfuncties zijn gekomen. Inmiddels is het masterplan gerealiseerd, op een klein deel na. Het ontbrekende deel betreft de ruimte aan het Leeghwaterplein, tussen Delta Lloydgebouw en Rode Kruis-gebouw, ook wel aangeduid onder de naam Leemansplein. Op deze locatie was 23.400 m² bvo kantoorprogramma gedacht. Dit programma is vanwege de huidige marktontwikkelingen niet langer realistisch en is in 2011 omgezet in studentenhuisvesting. Op dit moment is een deel van de locatie in gebruik voor tijdelijke studentenhuisvesting van het LUMC. Voor de overgebleven locatie links van het Rode Kruisgebouw (locatie Leemansplein) is belangstelling vanuit de markt. In het 4^e kwartaal 2013 is een planvoorstel ontvangen, dat de komende tijd verder zal worden uitgewerkt.

Bij de herziening (2013) van het bestemmingsplan Laakhavens wordt de locatie Leemansplein als woonbestemming meegenomen.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

931 woningen
 4.544 m² bvo studentenwoning
 121.070 m² bvo kantoor
 171.154 m² bvo bedrijfsruimte
 2.361 m² bvo detailhandel
 35.000 m² bvo sociaal-cultureel

Programma verwacht (uit te geven gronden)

32.400 m² bvo studentenwoningen

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2013	01-06-2013	€ 1.695.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 1.687.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 1.754.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 8.000	NCW	V

In Laakhaven Hollands Spoor zijn de kosten en opbrengsten gelijk gebleven. De ontwikkeling van de locatie Leeghwaterplein is opgepakt en opnieuw in planning gezet. Hierdoor is een klein voordelig faseringseffect opgetreden.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN HOLLANDS SPOOR (LA19)							
tijd	1992-1993	1995	1999	2008	2009	2011-2012	2014
saldo informatie	RIS 12250 Stedenbouwkundig plan LH/Hollands Spoor	RIS 17412V Vaststelling Plan openbare ruimte gebied Hollands Spoor	RIS 66874 project document Studentenwoningen Nw. LH/Hollands Spoor	RIS 159628 Nota van uitgangspunten Hollands Spoor leeghwaterplein	RIS 162607 Voortgangsrapportage Laakhavens	RIS 181995 Herziening project document	verwacht Bestemmingsplan Laakhavens
	RIS 13501 Ontwerp Bestemmingsplan Laakhavens					RIS 255460 Besluit Voorziening Negatieve plannen	
datum besluit	23 apr. 1992 9 mrt. 1993	7 nov. 1995	14 okt. 1999	12 febr. 2008	17 mrt. 2009	6 dec. 2011 17 dec. 2012	20 feb. 2014

PLANNING Laakhaven Hollands Spoor				
Planning (PmDH)				
	1992	1993	1992-2022	
	2012	2014	1992-2022	
NM	= Nota van Uitgangspunten			
PD	= Project Document			
BP	= Bestemmingsplan			
Uitvoering	= Uitvoering			

De grondexploitatie van Laakhaven Hollands Spoor (LHHS) is in 1992 door de raad vastgesteld (rb 109 1992). In 1995 is de grondexploitatie Openbare Ruimte Laakhaven Hollands Spoor als uitwerking van de grondexploitatie LHHS opgesteld (RIS 17412). In 2008 is de Nota van Uitgangspunten Leeghwaterplein/Leemansplein (RIS 159628/159629) vastgesteld inclusief financiële paragraaf door het college. In 2011 is de grondexploitatie herzien (RIS 181955) tot een programma voor studentenhuysvesting. Met het Besluit Voorziening Negatieve Plannen LA9 en LA19 (RIS 255460) zijn in 2012 de kosten van het oude gedeelte van het plan afgeboekt.

LA-38 Laakhaven West ☒ Grondexploitatie MPG ☐ Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	6	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 31,5 mln NEG	1-1-2014	-
	Saldo Eindwaarde	€46,6 mln NEG	31-12-2023	-
	Totaal omzet	€77,6 mln	1-1-2014	-
	Realisatie	57,2 %	1-1-2014	-
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Laurens Cramer	Risicoprofiel	Laag	< €1 mln	-

Projectomschrijving

Laakhaven West wordt begrensd door de Calandstraat, het water van de Laak/Neherkade, Waldorpstraat en de spoordijk. Het gebied is het derde gebied dat ter hand genomen is in Laakhaven. Na het niet haalbaar blijken van het tweede maaiveld concept met bedrijfsruimte wordt nu ingezet op een gemengd gebied met een mix van bedrijven, woningen en een enkele voorziening. Om woningbouw mogelijk te maken is het bestemmingsplan in 2012 herzien. De hiervoor benodigde aanvullende maatregelen die behoren tot het kader van de grondexploitatie zoals geluidswerende- en externe veiligheidsmaatregelen zijn met de partiële herziening 2011 aan de grondexploitatie toegevoegd. De eveneens benodigde aanpassing van het programma (minder middeldure appartementen) is meegenomen in de herziening projectdocument Laakhaven-West en Petroleumhaven van 2012. Het herziene stedenbouwkundig raamwerk gaat uit van de huidige wegenstructuur en bestaande bedrijven zijn ingepast. Locaties in gemeentebesit zijn geschikt gemaakt voor kleinschalig opdrachtgeverschap. Naast de uitgifte van bouwrijpe kavels wordt ook de gehele openbare ruimte opnieuw ingericht. Het woonrijp maken sluit aan op het bouwproces.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

124 woningen
200 m2 commerciële ruimte
18 grondreserveringen KO kavels

Programma verwacht (uit te geven gronden)

400 tot 900 woningen
7.350 m2 commerciële ruimte
8.500 m2 bvo bedrijfsruimte
2.880 m2 maatschappelijke programma
659 parkeerplaatsen

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Halfjaarbericht 2013	1-06-2013	€ 30.275.000 NCW N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 30.279.000 NCW N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 31.474.000 NCW N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 4.000 NCW N

In Laakhaven West is na de besluitvorming in 2012, de voorbereiding van de uitvoering in 2013 echt op gang gekomen. Het bouw- en woonrijp maken van de spoorstrook valt veel duurder uit dan eerder geraamd. Dit wordt met name veroorzaakt door de hoge eisen die Prorail stelt in het kader van de veiligheid van het spoor. Dit betreft zowel apparaatskosten als uitvoeringskosten. Doordat de nieuwe bebouwing langs het spoor als geluidsscherm gaat fungeren kon de dekkingsbijdrage voor het scherm deels ingezet worden voor het bouwrijp maken zodat dit samen met een meevaller bij de inbreng van de gronden langs het spoor per saldo neutraal is. De verdere uitwerking van de maatregelen in de openbare ruimte heeft per saldo voordeel opgeleverd zodat de 10% taakstelling in het kader van de versterkende maatregelen RGB ruimschoots is gehaald. Door werk met werk te maken worden werkzaamheden van andere diensten meegenomen waar weer een opbrengst tegenover staat. De individuele kavelverkoop heeft vooralsnog tot een intensievere personele inzet geleid. De plankosten zijn

daarom ook voor de komende jaren fors opgehoogd. Daarbij komen de kavelopbrengsten van de 1^e lichting later. Het faseringseffect in dit plan is daardoor € 278.000 nadelig. Per saldo is het verschil beperkt gebleven tot € 4.000 nadelig.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN WEST (LA38)							
tijd	2000	2001-2002	2004-2005	2006-2007	2009-2011	2012	2014
informatie	RIS80948 Projectdocument Laakhaven West, fase 1	RIS85314 Vaststelling Bestedings plan Laakhaven 2e herziening	RIS115886 Stand van zaken Laakhaven West	RIS145171 Po.j.doc. en Stedenkundig plan	RIS162607 Voortgangsrap portage	RIS 251778 Herziening Proj.document Laakhaven- West	verwacht Bestemmings plan Laakhavens
datum besluit	30 nov.2011	10 mei. 2001 19 juli. 2001	27 apr. 2004 23 febr. 2005	23 mei. 2007 13 dec. 2007	17 mrt. 2009 6 dec. 2011	28 aug. 2012 20 dec.2012	20 feb.2014
overeenkomst		RIS98910 Laakhaven West (beëindiging samenwerking J.Matser proj.ontw. bv	RIS127051 Keuze Ontwikkel. Variant Laakhaven West	RIS134635 Sluiten samenw. over eenkomst herontw. Laakhaven West	RIS 181995 Partiële herziening project document	RIS 254080 Bestemming s plan Laakhaven West/Petrol eumhvn	
datum		11 juni. 2002	19 apr. 2005	10 jan. 2006			

Planning

PLANNING Laakhaven West			
Planning (PmDH).			
	2000-2001		
	2007		
	2012	2012	2012-2022
		2014	2012-2022
NW	= Nota van Uitgangspunten		
PD	= Project Document		
BP	= Bestemmingsplan		
Uitvoering	= Uitvoering		

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven West vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is de stand van zaken van de begroting tot aan de herziening in 2011 aan het bestuur voorgelegd. De meest recent bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de herziening van het projectdocument in september 2012 (RIS 251778).

LA-39 Laakhaven Petroleumhaven (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014			
	Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	8	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 13,4 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 18,3mln NEG	31-12-2011	↓
	Totaal omzet	€ 46,3 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	65,9 %	1-1-2014	-
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Laurens Cramer	Risicoprofiel	Gemiddeld	€ 1 - € 2,5 mln	

Projectomschrijving

De herontwikkeling van de locatie Petroleumhaven is onderdeel van de begin jaren '80 ingezette herontwikkeling van het bedrijventerrein Laakhavens. Eind 2000 is de grondexploitatie Petroleumhaven met alleen bedrijfsbebouwing operationeel geworden. Hierna zijn de gronden verworven en is de bodemsanering gestart. Het oorspronkelijk te realiseren programma met alleen bedrijfsruimte bleek markttechnisch niet te realiseren. Op 10 april 2007 is het Stedenbouwkundig Plan Laakhaven-West/Petroleumhaven vastgesteld. Met de Ontwikkelingscombinatie Laakhaven West zijn de plannen nader uitgewerkt, maar door marktomstandigheden is het plan niet uitvoerbaar gebleken. Eind 2012 is formeel afscheid genomen van OCLW.

In het derde kwartaal van 2012 is een gewijzigd stedenbouwkundig plan vastgesteld in het vierde kwartaal gevolgd door een nieuw bestemmingsplan. De voornaamste wijzigingen betreffen Laakhaven-West, waar bovendien een aantal plandelen in de vorm van kleinschalig opdrachtgeverschap (KO) op de markt gezet zijn. In Petroleumhaven is sprake van beperkte aanpassing in het ontwerp. Er is sprake van een versmalling van de uit te geven kavel aan de Neherkade om ruimte te reserveren voor de in de toekomst aan te leggen Centrumring, zoals in 2009 besloten naar aanleiding van Masterplan Knoop Moerwijk (RIS 168977). Deze wijziging is al eerder financieel verwerkt in de grondexploitatie.

In het bestemmingsplan zijn de torens bij de waterknoop in hoogte teruggebracht tot 50 meter, is er ruimte voor veel grondgebonden (werk)woningen en appartementen tot 8 lagen. Gelet op de ruimte die kleinschalig opdrachtgeverschap biedt qua woningtype en -grootte is niet een exact woningaantal te noemen. Uitgegaan wordt van 175 tot 275 woningen. Het parkeren zal bovengronds per blok opgelost worden.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden) 10.500 m2 bvo bedrijfsruimte.	Programma verwacht (uit te geven gronden) 6 goedkope woningen 119 middeldure woningen 89 dure woningen 4.086 m2 bvo bedrijfsruimte
---	---

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Halfjaarbericht 2013	1-06-2013	€ 12.793.000 NCW N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 12.899.000 NCW N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 13.386.000 NCW N

Te verklaren verschil (1-2)

€ 106.000 NCW N

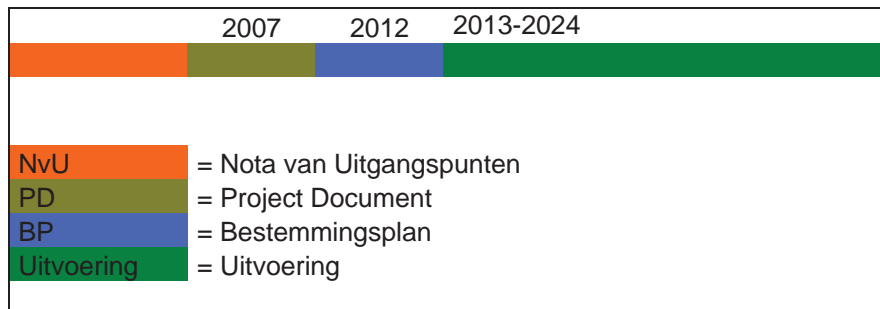
Van Laakhaven Petroleumhaven wordt de grex in 2014 herzien. Na de succesvolle verkoop van KO kavels in Laakhaven West is de Petroleumhaven als volgende gebied aan de beurt. Vooruitlopend op de herziening zijn de opbrengsten opnieuw verdeeld. Ook de fasering van de plankosten en de kosten voor bouwrijpmaken zijn aangepast. Er zijn naar verwachting volgend jaar méér plankosten nodig dan begroot. Daarnaast is de bouwrijpmaak-begroting iets vroeger gefaseerd op basis van de huidige inzichten. De kosten en opbrengsten blijven per saldo gelijk maar het faseringseffect is daardoor € 106.000 nadelig.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

LAAKHAVEN Petroleumhaven (LA39)						
tijd	2000	2004-2005	2006	2007	2010	2012
informatie	RIS 80941 Projectdocument Laakhaven- petroleumhaven	RIS 123187 Voortg.bericht Laakhaven West en Petroleumhven	RIS 134638 Vervoltraject transformatie Petroleumhaven	RIS 149853 Stebenbouwkun- dig plan Laakhaven West en Petroleumhvn (RV190)	RIS 168282 Projectdossier Laakhavens- Petroleumhvn.e	RIS 251778 Herz. Proj.doc. laakhavenWest/ petroleumhvn.
		RIS 134637 Voortgang heroverweging Petroleumhaven				RIS 54080 Bestemmingspl an Laakhaven- West/Petroleum haven
datum besluit	30-nov-00	21-dec-04 11-jan-05	10-jan-06	13-dec-07	30-jul-10	28-aug-12 20-dec-12

Planning

In 2007 is het projectdocument met bijbehorende grondexploitatie van Laakhaven Petroleumhaven vastgesteld. Door middel van jaarrekeningen en halfjaarberichten is tot 2012 de stand van zaken van de begroting aan het bestuur voorgelegd. De meest recent bestuurlijk vastgestelde stand betreft nu de herziening van het projectdocument in september 2012 en het bestemmingsplan in december 2012.

SC-96 Scheveningen Haven (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	2	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 14,2 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 22,7 mln NEG	31-12-2025	↓
	Totaal omzet	€ 133,2 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	10,7 %	1-1-2014	↑
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Ronald Janssen	Risicoprofiel	Gemiddeld	€ 1- € 2,5 mln	

Projectomschrijving	
<p>De grondexploitatie beslaat het merendeel van de ontwikkelingen Scheveningen Havens, waarvan de ambities zijn weergegeven in het Masterplan Scheveningen Kust (besluit d.d. 14 januari 2010) en de Nota van Uitgangspunten Planontwikkeling Scheveningen Haven (besluit d.d. 14 februari 2008). Het gebied betreft het vroegere Norfolkterrein met een zeecontainer overslag, al sinds 2007 in bezit van de gemeente. Eveneens maakt het Zuidelijk Havenhoofd en de Kom, een deel van het Noordelijk Havenhoofd (NHH), het Adriaan Maasplein en de dijk/boulevard achter de koelhuizen, deel uit van deze grondexploitatie. Het NHH Viscluster valt buiten het kader van deze grondexploitatie.</p> <p>Met de aankoop van Norfolk en de al aanwezig openbare ruimte is 70% van de grond beschikbaar voor de grondexploitatie. De resterende 30% dient nog te worden verworven/ huur worden ontbonden. Het totale grondexploitatiegebied, exclusief het water, bedraagt ongeveer 25 ha. Het plangebied is het bruto exploitatiegebied en heeft een oppervlak van 353.608m² en bestaat uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Water (Voorhaven, de Derde Haven en een deel van de Eerste haven); - Het voormalig Norfolkterrein; - Het Noordelijk en Zuidelijk Havenhoofd (NHH en ZHH); - Gebied rondom de Kom; - Openbare ruimte vanaf het voormalig Norfolkterrein tot aan de Duindorpdam (verversingskanaal). 	
Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden) n.v.t.	Programma verwacht (uit te geven gronden) 645 woningen (20% sociaal) 13.000 m2 bvo vijfsterren + 10.260 m2 bvo driesterren hotel 7.616 m2 bvo kantoor 9.600 m2 bvo horeca/retail 10.105 m2 bvo leisure 4.000 m2 bvo museum 1.535 stuks gebouwd parkeren 7.005 m2 bvo overig

Verschillenverklaring DSO Jaarrekening 2013				
Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Halfjaarbericht 2013	01-06-2013	€ 12.908.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 13.012.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 14.158.000	NCW	N
<hr/> Te verklaren verschil (1-2)		€ 104.000	NCW	N
<p>Voor het gebied is door de gemeenteraad in 2013 een nieuw bestemmingsplan vastgesteld. De complexiteit van dit bestemmingsplan en het naijl effect daarvan in 2014 heeft ertoe geleid dat plankosten uit latere jaren naar voren zijn geschoven. Eerder dan gepland zijn er (sloop-)werkzaamheden verricht voor de komst van het</p>				

Zuiderstrandtheater, als uitvloeisel van de besluitvorming over het Spuiforum. Hierbij is onverwacht asbest aangetroffen dat tot extra kosten heeft geleid. Daartegenover staat een zeer beperkt voordeel. Per saldo is er een verslechtering van € 104.000 nadelig.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Scheveningen Haven

Tijd	voorbereiding				start	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013-2014
Informatie		Raadsmededeling uitwerking Nota van Uitgangspunten en samenwerkings-overeenkomst		DSO/2011.234 15-02-2011 Commissie brief belangrijkste wijzigingen t.o.v. de Nota van Uitgangspunten en instelling Klankbordgroep	Commissiebrief over collegebesluit (DSO 1791)	
Datum besluit	RIS 151113 14 februari 2008 Raadsbesluit geamendeerde Nota van Uitgangspunten planontwikkeling Scheveningen Haven	RIS 167936 5 november 2009 Ondertekening samenwerkings-overeenkomst ING/ ASR/ Malherbe voor uitwerking haalbaarheidstudie en stedenbouwkundig plan	RIS 169987 18 januari 2010 Raadsbesluit vaststelling Masterplan Scheveningen Kust		RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit Projectdocument en grondexploitatie	november 2013 Beeldkwaliteitsplan
Overeenkomst	8 juli 2008 ASR, Malherbe, ING ontwikkelingscompetitie	RIS 168251 5 november 2009 Collegebehandeling Stand van zaken Nota van Uitgangspunten Scheveningen Haven		RIS 180873 28 juni 2011 Collegebesluit Voortgangsrapportage Scheveningen Haven		RIS 266034 28 november 2013 Raadsbesluit vaststelling MER en bestemmingsplan
		Eind 2009 Ondertekening Vispact Noordelijk Havenhoofd		1 februari 2011 Verlenging samenwerkingsovereenkomst	RIS 246576 17 februari 2012 Collegebesluit - Realisatieovereenkomst Schev. Haven met ASR/Malherbe - Intentieovereenkomst Viscluster - Intentieovereenkomst BSH	
				Eind mei 2011 Businesscase Noordelijk Havenhoofd	RIS 248200 11 april 2012 Overeenkomst belangenvereniging en gemeente Den Haag	
tijd	uitvoering					eind
	2015	2016	2017-2023			
Informatie	Verwacht: Omgevingsvergunning deelgebied 4c	Verwacht: Start bouw				
Datum besluit						
Overeenkomst						

Eind 2007 zijn in diverse collegebehandelingen van de NvU Planontwikkeling Scheveningen Haven en het Masterplan Scheveningen Kust diverse nota's van de portefeuillehouder besproken. Op 4 december 2007 is een nota portefeuillehouder besproken waarin alle voorstellen werden samengevat en is besloten over een financieel taakstellend resultaat van € 34,4 miljoen (later opgenomen in de Reserve Grote Projecten). De Nota van Uitgangspunten is vervolgens op 14 februari 2008 door de Raad vastgesteld.

De gemeente heeft per 1 juli 2007 op verzoek van Norfolkline vroegtijdig de huur van het Norfolkterrein beëindigd. In verband met planontwikkeling heeft de dienst Stedelijke Ontwikkeling in overleg met de Dienst Stadsbeheer vooruitlopend op de formele inbreng het Norfolkterrein in beheer genomen. Dit was noodzakelijk om de nodige beheer- en veiligheids voorzieningen te treffen. Het Norfolkterrein zit in het kapitaalbezit van de dienst Stadsbeheer.

Bij de Jaarrekening 2010 is het gereserveerde bedrag van € 34,4 miljoen teruggebracht tot € 29,9 miljoen. In verband met afsluiten van de grondexploitatie Noordelijk Havenhoofd (SC-48) en discussie over historische kosten van de periode vóór vaststelling van de NvU is € 2,25 miljoen beschikbaar gesteld voor SC-48 en € 2,2 miljoen voor Scheveningen Haven, beiden verwerkt in het exploitatieresultaat.

Op 17 februari 2012 heeft het college het Projectdocument en bijbehorende grondexploitatie vastgesteld. Hierbij is uit de dekking van € 29,9 miljoen € 7,3 mln toegekend voor het NHH Viscluster, dat geen deel uitmaakt van deze grondexploitatie, is € 7,8 miljoen toegekend voor investeringen in de Derde Haven, maar is ondergebracht in het MIP. € 2,3 miljoen wordt gedoteerd aan de RGB om de risico's van de eerste fase af te dekken. Voor het afdekken van het nadelige plansaldo per 1/1/2012 van deze grondexploitatie is € 12,5 miljoen gedoteerd aan de Voorziening Negatieve Plannen.

Tevens is besloten om het risicoprofiel van deze grondexploitatie fors te verlagen, in het bijzonder het marktrisico. De financieel getroffen maatregel betreft het besluit tot invoering van financieel gefaseerde besluitvorming en financieren via het MIP, waarbij voor de eerste fase een netto contant investeringsplafond van € 12,5 miljoen per 1/1/2012 is vastgesteld en de bijbehorende risico's gedekt zijn door de RGB bestaande uit projectrisico's en verdragingsrisico's. Bij besluitvorming, afzonderlijk door het college, over fase 2, moet zicht zijn op realisatie door een ontwikkelaar of andere initiatiefnemer, waarmee het marktrisico grotendeels komt te vervallen. Wanneer hierover meer bekend is zullen wij u hierover informeren.

Ook is dit jaar een realiseringsovereenkomst afgesloten met ASR/Malherbe voor de realisering van het grootste deel van de bebouwing op het Norfolkterrein, is een intentieovereenkomst gesloten met Inntel voor de realisering van een 5***** hotel bij het zuidelijke havenhoofd en is met de visserijsector een overeenkomst afgesloten voor de herontwikkeling middels zelfrealisatie van het visserijcluster op het Noordelijk Havenhoofd. Inntel heeft ook aangegeven het initiatief te willen nemen voor het 3***hotel op het noordelijk havenhoofd. De gesprekken met Rijkswaterstaat over de herontwikkeling van de RWS-locatie aan de Derde Haven zijn opgepakt.

Planning

2012 | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 20182023

- PD = Projectdocument
- BP = Bestemmingsplan
- UV = Uitvoering

Toelichting

In november 2013 is de m.e.r. en het bestemmingsplan Scheveningen Haven door de raad vastgesteld. Voor een aantal deelgebieden, op het Norfolkterrein en op het Noordelijk Havenhoofd, volgt verdere planuitwerking. Tevens is de voorbereiding voor herstelwerkzaamheden aan de kades in de Derde Haven gestart.

ZZ-26-31 A12-Zone (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		Jaarrekening 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. herziening 2013
	Positie Top 40	3	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 9,5 mln NEG	1-1-2014	↑
	Saldo Eindwaarde	€ 11,8 mln NEG	31-12-2020	↑
	Totaal omzet	€ 214,1 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	74,9 %	1-1-2014	↑
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Arnie Caprino	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving

In 2002 zijn vijf deelplannen en de bijbehorende hoofdplanstructuur afgescheiden van het Samenwerkingsverband Ypenburg en ingebracht in een Haagse grondexploitatie. Het projectdocument A12-zone (RIS 124442) is in 2005 door de raad vastgesteld. De A12-zone is een buitenstedelijk plan, gericht op de ontwikkeling van bedrijventerrein (standaard, hoogwaardig), kantoorlocaties en ca. 1.000 woningen.

Door de veranderende marktomstandigheden is in 2011 bij het IpSO 2012 voorgesteld diverse *plankaderwijzigingen door te voeren*. De belangrijkste wijzigingen betroffen het uit exploitatie nemen van deelplan 25 (143.000 m2 bedrijfsterrein) en verkleinen van de kantorenvorraad in deelplan 26 met 49.000 m2 bvo. Beide wijzigingen zijn geëffectueerd in de partieel herziene grondexploitatie die bestuurlijk is vastgesteld op 29 november 2011. Er was sprake van een partiële herziening omdat deelplan 20 en de hoofdplanstructuur later in de tijd geactualiseerd zouden worden. Voor deelplan 20 heeft de herziening (RIS 255232) in december 2012 plaatsgevonden. Het woningbouwprogramma is daarbij teruggebracht van 470 naar 239 woningen waarbij de scope van het programma is gewijzigd van het realiseren van voornamelijk een appartementenprogramma, naar een gerichtheid op de realisatie van grondgebonden woningen.

Voor de Hoofdplanstructuur wordt begin 2014 een herziening van de grondexploitatie verwacht om de uitvoering van fase 2 te kunnen realiseren. Hiervoor is nog € 0,5 miljoen benodigd. Het gebied bestaat nu uit vier ontwikkellocaties (deelplan 19, 20, 24 en 26) en de hoofdplanstructuur. Deelplan 19 is grotendeels gerealiseerd. In deelplan 20 is het zwembad gereed. Deelplan 24 en deelplan 26 zijn deels bebouwd. Op korte termijn vindt de overige ontwikkeling van de deelplannen 19 en 24 plaats. Op de langere termijn (na 2015) zullen de ontwikkelingen plaatsvinden voor het woningbouwdeel in deelplan 20 en de ontwikkeling in het oostelijk en westelijk deel van deelplan 26. De aanpassingen van de eerste fase van hoofdplanstructuur zijn gereed. Op de korte en lange termijn vinden de overige aanpassingen plaats.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

742 woningen
27.800 m2 bvo kantoor
12.940 m2 grond bedrijfsterrein
33.500 m2 bvo overig (politie)
12.102 m2 grond overig (zwembad, school)

Programma verwacht (uit te geven gronden)

22 vrije kavels
239 woningen
33.000 m2 bvo kantoor
8.687 m2 grond bedrijfsterrein

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Herziening 2013	19-11-2013	€ 45.410.000 NCW N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 45.326.000 NCW N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 9.541.000 NCW N*

Te verklaren verschil (1-2)

€ 84.000 NCW V

Inleiding

De grondexploitatie A12-zone in het gebied Ypenburg bestaat administratief uit vijf verschillende deel exploitaties voor vier deelplannen (19, 20, 24, 26) en de Hoofdplanstructuur om de hoofdontsluitingswegen van de verschillende deelplannen te realiseren. De A12-zone is gecategoriseerd als een groot project waarop de regeling 'Grip op grote projecten' (RIS 170272) van toepassing is. De verschillenverklaring is voor deelplan 19 niet gebaseerd op stand Halfjaarbericht, maar is gebaseerd op het laatst vastgestelde saldo per 19 november 2013 (herziene grondexploitatie deelplan 19 RIS 267843). Voor de totaalstelling is voor de overige deelplannen bij de herziening van deelplan 19 de stand Halfjaarbericht 2013 aangehouden.

Effect op de grondexploitatie

- Kosten	€ 109.000 V
- Opbrengsten	€ 2.000 N
- Effecten fasering	€ 23.000 N

Totaal	€ 84.000 N

Kosten € 109.000 V

€ 14.000 V	Verwerving Hoofdplanstructuur
€ 1.822.000 V	Plankosten (1.002.000) en Vastgoedbeheer (820.000) Hoofdplanstructuur ten gevolge van kortere uitvoeringsperiode
€ 1.939.000 N	Werkzaamheden fase 2 CTW project Hoofdplanstructuur
€ 28.000 N	Actualisatie plankosten deelplan 24 wegens vertraging uitgifte
€ 4.000 N	Actualisatie plankosten deelplan 26 voor opening brug en wegen
€ 102.000 V	Actualisatie post bijzondere Kosten Hoofdplanstructuur
€ 142.000 V	Actualisatie post bijzondere kosten deelplan 26

Opbrengsten € 2.000 N

Voor deelplan 24 is de begroting opgehoogd vanwege gemaakte notariële kosten.

Faseringseffecten € 23.000 N

€ 13.000 N	Project Hoofdplanstructuur eerder opgeleverd dan gedacht
€ 60.000 V	Actualisering plankosten deelplan 19
€ 1.000 N	Invoeren budgetten en actualisering plankosten deelplan 20
€ 79.000 N	Wijzigingen plankosten en opbrengsten in deelplan 24
€ 10.000 V	Faseringseffecten van de kosten in deelplan 26

Deze verschillenverklaring heeft betrekking op de grondexploitatie A12-zone totaal ZZ-26-31. De herziene grondexploitatie van deelplan 19 is vastgesteld in navolging van opname in het Ontwikkelingsprogramma IpSO 2012/13 (RIS 267843 d.d. 19 november 2013). De verschillenverklaring voor de totale grondexploitatie A12-zone is daarom gebaseerd op de laatst vastgesteld saldo per 19 november 2013 in plaats van de stand Halfjaarbericht 2013.

De verschillenverklaring die ten grondslag ligt aan de herziening is opgenomen in de herziene grondexploitatie van deelplan 19 zelf (boekje).

*Het reeds uitgevoerde deel van de openbare ruimte is financieel afgesloten in ZZ-26 Hoofdplanstructuur. Het uitgevoerde gedeelte van het plan (zwembad en parkeerterrein) is financieel afgesloten in ZZ-28 Deelplan 20. Op basis van RIS 269144 is daardoor € 37,58 mln verwerkt in de grondexploitatie per 1-1-2014.

Projectomschrijving deelplannen

De A12-zone bestaat uit vijf deelplannen:

Hoofdplanstructuur (ZZ-26)

De Hoofdplanstructuur (ZZ-26) bestaat uit de uitbreiding van de al door BOY aangelegde Ypenburgse Stationsweg, de aanleg van de ontsluiting van de GAVI-kavel via deelplan 26-west en uit bijdragen aan verschillende bijzondere elementen: de onderdoorgang ter hoogte van het NS-station, de aansluiting op de A12 en de geluidsschermen langs de A12 (zuidzijde). Bovendien is het beheer van de gemeentelijke grond in alle deelplannen voor het grootste deel ondergebracht in de hoofdplanstructuur. De uitvoering van de Hoofdplanstructuur wordt in twee fasen uitgevoerd, waarvan de eerste fase najaar 2013 is afgerond.

Deelplan 19 (ZZ-27)

Het gebied ligt in de A-12 zone achter het stadsdeelkantoor Leidschenveen-Ypenburg. Start bouw van de eerste woningen was in september 2008 en de eerste opleveringen in augustus 2009. Het programma bestaat uit de bouw van 775 woningen waarvan 341 in de sociale sector, 7.000 m² kantoorruimte voor het stadsdeelkantoor, 2.800 m² commerciële ruimte en 35.500 m² maatschappelijke voorzieningen. Alle gronden in dit deelplan zijn al uitgegeven met uitzondering van de Fregatsingel in vlek 5. Dit resterende woningbouwprogramma is herijkt. Eind 2013 heeft een partiële herziening van het projectdocument inclusief grondexploitatie plaatsgevonden. De Fregatsingel is een van de locaties in de 3^e tranche voor Kleinschalig Opdrachtgeverschap, die in maart 2014 op de markt komen.

Deelplan 20 (ZZ-28)

Deelplan 20 bestaat uit twee delen: woningbouw en een zwembad. Het zwembad is in 2012 gerealiseerd. In een Nota van bevestiging is in 2010 voorgesteld het woningbouwdeel van deelplan 20 vijf jaar later tot ontwikkeling te brengen. Het woningbouwprogramma in deelplan 20 is wegens marktomstandigheden herijkt. In december 2012 heeft de partiële herziening van de grondexploitatie plaatsgevonden. Het woningbouwprogramma is daarbij teruggebracht van 470 naar 239 woningen waarbij de scope van het programma is gewijzigd van het realiseren van voornamelijk een appartementenprogramma, naar een gerichtheid op de realisatie van grondgebonden woningen. De gemeente staat open voor goede marktinitiatieven mits deze passen binnen de gestelde voorwaarden van de gemeente. Momenteel beziet een ontwikkelcombinatie de mogelijkheden een woningbouwplan in drie fasen te realiseren.

Deelplan 24 (ZZ-29)

Deelplan 24 bestaat uit drie deelgebieden elk met een specifiek programma. In deelgebied I zijn twee kleinschalige kantoorunits gerealiseerd. Deelgebied II is een toekomstige bedrijvenlocatie. Met een potentiële ontwikkelaar is in 2012 inhoudelijk overeenstemming bereikt over de uitgifte van 15.262 m² bedrijventerrein in drie fasen. De eerste fase is uitgegeven en deels gerealiseerd. Vanwege de aanhoudende marktomstandigheden is een verdere deelfasering doorgevoerd en tevens doorgeschoven in de tijd. Voor deelgebied III is in 2010 op basis van een tender een partij gevonden voor het huren van grond ten behoeve van een tankstation (voor een periode van 20 jaar) met wasstraat. Het benzinstation is gerealiseerd in 2012.

Deelplan 26 (ZZ-31)

Deelplan 26 west is een zichtlocatie grenzend aan de A12, naast station Ypenburg en direct gelegen aan de groene en waterrijke omgeving van de Plas van Reef. Op deze locatie, het Prins Willem-Alexanderkwartier, ontwikkelen de Gemeente Den Haag en projectontwikkelaar OVG gezamenlijk een hoogwaardige kantorenlocatie. Het stedenbouwkundige plan voor dit gebied is ontworpen door Mecanoo Architecten. In het gebied zal in totaal ongeveer 49.000 m² bvo kantoor met ondersteunende voorzieningen gefaseerd worden gerealiseerd. Ca. 16.000 m² bvo is reeds uitgegeven ten behoeve van het gebouw Extra Verde (hoofhuurder is de Nederlandse Hartstichting) en het gebouw van KPMG.

Vanaf 2015 tot 2020 zal er nog 33.000m² bvo kantorenprogramma in dit deelgebied worden uitgegeven. Dit is in

overeenstemming met de contractafspraken met de projectontwikkelaar OVG.

Deelplan 26 oost is een zichtlocatie grenzend aan de A12, gespiegeld aan deelplan 26 west. De ontwikkeling van deelplan 26 oost is met de herziening eind 2011 bevroren.

Programma gronduitgifte

	Gerealiseerd	Verwacht	Totaal
Deelplan 19			
Woningen (stuks)	742		742
Vrije kavels		22	22
Kantoor (m2 bvo)	9.800		9.800
Overig (m2 bvo)	33.500		33.500
Overig (m2 grond)	2.055		2.055
Deelplan 20			
Woningen (stuks)		239	239
Overig (m2 grond)	10.047		10.047
Deelplan 24			
Kantoor (m2 bvo)	2.000		2.000
Bedrijf (m2 grond)	12.940	8.687	21.627
Deelplan 26			
Kantoor (m2 bvo)	16.000	33.000	49.000
Totaal			
Woningen (stuks)	742	239	981
Vrije kavels	-	22	22
Kantoor (m2 bvo)	27.800	33.000	60.800
Bedrijf (m2 grond)	12.940	8.687	21.627
Overig (m2 bvo)	33.500	-	33.500
Overig (m2 grond)	12.102	-	12.102

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

A12-zone										
		Vorbereiding		Start			Uitvoering			
Tijd	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009-2010	2011	2012	2013
Informatie					RIS 151178 13 dec 2007 Stand van zaken A4/12					
Besluit	RIS 11035 28 november 2003 Afsplitsing A-12 zone van het		RIS 124442 1 februari 2005 Projectdocument A-12-zone	RIS 139013 4 juni 2006 Projectdocument deelplan 19 A-12-		RIS 155493 18 juni 2008 Stedenbouwkundig plan deelplan 24		RIS 181916 29 nov. 2011 Partiële herziening projectdocument A-12-zone (DSO/2011.0000))		RIS 267843 19 november 2013 Partiële herziening projectdocument Deelplan 19 (Fregatsingelzone), Ypenburg, A12-zone
				RIS 142199 28 november 2006 Nota van igangspunten		RIS 160045 16 dec. 2008 Stedenbouwkundig plan			RIS 255233 11 dec. 2012 Partiële herziening deelplan 20	

In de raadsvoorstellen Toekomst Samenwerkingsverband Ypenburg (rv 15 d.d. 22 januari 2002) en het raadsvoorstel Afscheidsregeling Rijswijk (rv 266 d.d. 3 december 2002) is de afsplitsing van de A12-zone al kenbaar gemaakt. De afscheidsregeling van Rijswijk heeft door middel van raadsbesluiten in alle gemeenten in december 2002 zijn beslag gekregen. Op 25 maart 2003 is door de colleges van Den Haag en Pijnacker Nootdorp aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het bereikte bestuurlijke resultaat ten aanzien van de gemeenschappelijke regeling en de boekhoudkundige afsplitsing van de A12 zone gemeld.

In het principebesluit van het college van B&W is op 25 november 2003 (DSO/2004.694) ingestemd met de strategische verwerving en afsplitsing van de A12-zone van het Samenwerkingsverband Ypenburg. Dit besluit is door middel van een raadsmededeling (rm 207 RIS111035 d.d. 25 november 2003) aan de gemeenteraad voorgelegd en op 2 maart 2004 formeel bekrachtigd tot besluit. De kern van dit besluit is dat de gemeente Den Haag alle rechten en plichten van het samenwerkingsverband voor het betreffende gebied overneemt: het betreft feitelijk een afsplitsing en eigen voortzetting van de grondexploitatie van Ypenburg. Het samenwerkingsverband is sindsdien bekend onder de naam Bestuursorgaan Ypenburg (BOY).

Op 20 januari 2005 heeft het college ingestemd met het projectdocument A12 zone en is de grondexploitatie operationeel verklaard. In bovenstaande tabel is aangegeven welke besluitvorming sindsdien heeft plaatsgevonden.

Planning

	2014	2015	2016	2017	2018-2021
Deelplan 19 Fregatsingel	VB		UV 1)		
Deelplan 20 woningbouw	VB		UV 2)		
Deelplan 24 bedrijven fase 1B	UV				
Deelplan 24 bedrijven fase 2A	VB	UV			
Deelplan 24 bedrijven fase 2B		VB	UV		
Deelplan 24 bedrijven fase 3			VB	UV	
Deelplan 26 West fase 3	VB		UV 3)		
Hoofdplanstructuur fase 2	◇	VB	UV		

◇	= Besluitvorming PD
VB	= Voorbereiding
UV	= Uitvoering

Toelichting:

- 1) KO-project gaat uit van lange bouwtijd. Het zijn individuele trajecten waarbij de afname en start bouw per kavel verschilt.
- 2) De planvorming is on hold gezet, afhankelijk van marktinitiatief.
- 3) afhankelijk van kantorenmarkt.

Leyweg/Escamplaan- HAGA ☐ Grondexploitatie MPG ☒ Anticiperende grondexploitatie	Stand: 31-12-2013 Jaarrekening 2013		
	Positie Top 40	n.v.t.	
	Bijdrage (Reëel)	€ 24,9 mln. NEG	
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.	
	Totaal omzet	€ 77,7 mln.	
	Realisatie	63%	
Marnix Norder / Wil van der Hoek / Gert Jan Giele	Risicoprofiel	Gemiddeld	

Projectomschrijving

Het project betreft de integrale herontwikkeling van het gebied rondom het HagaZiekenhuis. Het gebied wordt begrensd door de Leyweg de Escamplaan, het Florence Nightingale park en de keerlus van tramlijn 6. Het HagaZiekenhuis en Apotheek Haagse Ziekenhuizen nemen de uitbreidingen binnen deelgebied I (medisch cluster), zelf ter hand en participeren niet risicodragend in de gebiedsontwikkeling van het aanpalende gebied. Ten aanzien van de herontwikkeling van het gebied rondom het HagaZiekenhuis is in 2011 een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen de gemeente en de Ontwikkelingscombinatie Leyenburg (OCL). OCL bestaat uit twee partijen, namelijk Heijmans / Proper Stok en Vestia.

Gewijzigde situatie

In 2012 is Vestia in financiële problemen gekomen als gevolg van haar derivaten portefeuille. Vanwege de situatie bij Vestia is OCL niet bij machte om uitvoering te geven aan de samenwerkingsovereenkomst. Door de status van Vestia als saneringscorporatie die onder toezicht staat van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting, is naar redelijkheid en billijkheid van OCL niet te eisen dat zij de samenwerkingsovereenkomst uitvoeren. Momenteel wordt daarom de wijze waarop Vestia zich kan terugtrekken uit OCL onderzocht.

Binnen het plangebied is de zgn. Kas-In locatie gelegen welke eigendom is van OCL. Op de Kas-in locatie zijn ca. 140 parkeerplaatsen gesitueerd die functioneel deel uitmaken van het totale parkeerterrein. Het verwerven van de Kas-In locatie teneinde eigenstandig strategische keuzes te kunnen maken zowel ten aanzien van de exploitatie van het parkeerterrein als de beoogde gebiedsontwikkeling en daarmee maximale vrijheid te verkrijgen om de uitvoeringsstrategie in te vullen, ligt derhalve voor de hand.

Gewijzigde uitvoeringsstrategie

Het terugtrekken van Vestia betekent dat de wijze van samenwerken met OCL zal wijzigen ten opzichte van hetgeen in de samenwerkingsovereenkomst met OCL is vastgelegd. In plaats van een groundbank is er sprake van een gemeentelijke grondexploitatie. Door af te stappen van het groundbankmodel, waarin alle risico's voor grond- en vastgoedexploitatie bij de marktpartijen lagen, wijzigt ook het risicoprofiel. De aan de gemeentelijke grondexploitatie verbonden risico's komen bij de gemeente te liggen.

In de Nota van Uitgangspunten gewijzigde uitvoeringsstrategie zijn de gevolgen van de verschuiving van groundbank naar grondexploitatie in beeld gebracht en is een strategie gebaseerd op gefaseerde uitvoering gepresenteerd om op een verantwoorde manier met deze risico's om te gaan.

Kern van de aanpak is het splitsen van het plan in 2 fasen zodat met de ontwikkeling van het gebied gestart kan worden en op langere termijn de kans op integrale ontwikkeling wordt vergroot. Onder fase 1 vallen de verwerving van de Kas-In locatie en het Oogziekenhuis, het bouw- en woonrijp maken van deelgebieden 3 en 4, de sloop van het Zusterflat, het herinrichten van de ontsluitingswegen rondom het Haga-ziekenhuis en het zorgplein (niet op grond Haga), het verlengen van de opstelstrook Leyweg richting Florence Nightingalelaan.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden) n.v.t.	Programma verwacht (uit te geven gronden) 1^e fase 28 sociale / goedkope koopwoningen 96 dure koop eengezinswoningen 2^e fase 208 sociale / goedkope koopwoningen 58 koopwoningen in de marktsector 89 sociale huurwoningen 135 meergezinswoningen in de marktsector 27.000 m2 bvo uitbreiding Haga ziekenhuis 9.488 m2 bvo commercieel
--	--

Verschillenverklaring DSO Jaarrekening 2013

Niet van toepassing.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Leyweg/Escamplaan- HAGA							
tijd	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
informatie	RIS144494 NvU Haga ontwikkeling; Cie SO en RO 13 mrt 2007	RIS154371 Raamovereenkom st Investerings- programma Krachtwijken; rv97		RIS 170641 Bestemming middelen programma Krachtwijken 19 feb 2010	RIS181104 Projectdoc en stdbk. Kader cieRuimte 15 sep 2011		
				RIS172305 svz planontwikkelin g alg. raadsce 20apr2010 Cie Ruimte 30 jun 2010			
overeenkomst					Hoofdlijnen overeen komst met Hagazieken huis in werking na goedkeuring meerjaren begroting 2012		

					Samen werkingsovereenkomst met OCL in werking na goedkeuring meerjarenbegroting 2012		ten behoeve van de verwerving van de Kas-In locatie is in de begrotingsretraite €3 mln. gereserveerd 18 juni 2013
juridisch planologisch							Bestemmingsplan Florence Nightingale Park 13 juni 2013 vastgesteld

- o Op 13 maart 2007 heeft het college ingestemd met de uitgangspunten (uitgangspuntennota) voor de Gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan. Hierin stond het gehele ruimtelijke programma, inclusief de beoogde bebouwingslocaties en -volumes opgenomen. Dit stuk is naar de Commissie gezonden en leidde niet tot nadere opmerkingen. Op basis hiervan is met de partijen (HagaZiekenhuis en OCL de haalbaarheid verder onderzocht en zijn nader bindende afspraken gemaakt. Dit heeft geleid tot het actualiseren van een aantal uitgangspunten. Het bouwvolume is iets teruggebracht, hetgeen leidt tot een meer ontspannen programma ten opzichte van de uitgangspunten die voor kennisgeving waren aangenomen.
- o In 2008 is de locatie Voorzieningszone Leyweg-Escamplaan vastgelegd in de "Raamovereenkomst Investeringsprogramma Krachtwijken Den Haag", waarmee de gemeenteraad heeft ingestemd (rv 97: 2008). De gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan betreft één van de 77 business cases uit de Raamovereenkomst.
- o In 2010 heeft het college € 3,5 mln geoormerkt in het Krachtwijkenfonds voor de dekking van een deel van het tekort van de gebiedsontwikkeling Leyweg-Escamplaan (Voorzieningszone Leyweg-Escamplaan) (RIS 170641, Bestemming middelen Programma Krachtwijken, de zogenaamde Batch 3).
- o Op 20 april 2010 is per brief met kenmerk DSO 2010.492 (RIS 172305), de voorzitter van de Algemene Raadscommissie, geïnformeerd over de stand van zaken van de planontwikkeling rondom het HagaZiekenhuis locatie Leyenburg aan de Escamplaan hoek Leyweg. Deze brief is op 30 juni 2010 in de Commissie Ruimte besproken en voor kennisgeving aangenomen. Het vervolgtraject voorzag in een verdere afronding van de onderhandelingen met de bij de gebiedsontwikkeling betrokken partijen. De resultaten hiervan zijn vastgelegd in twee overeenkomsten met respectievelijk het HagaZiekenhuis en de OCL, die in werking treden na goedkeuring van de gemeenteraad. Op grond daarvan hebben ook onze externe partners Haga en OCL in de planvoorbereiding geïnvesteerd.
- o Op 23 augustus 2011 heeft het college van B&W een besluit genomen over het projectdocument (RIS 181104). In het collegebesluit is onder voorbehoud van instemming van de gemeenteraad met de begroting 2012-2015 ingestemd met het projectdocument en stedenbouwkundig kader.
- o Op 15 september 2011 is het projectdocument voorgelegd aan en besproken in de Commissie Ruimte.
- o Op 3 november 2011 is met het besluit van de Gemeenteraad over de Programmabegroting het project operationeel geworden.
- o Op 13 juni 2013 is door de gemeenteraad het bestemmingsplan Florence Nightingale Park vastgesteld (RIS259104). In het bestemmingsplan is de gebiedsontwikkeling juridisch planologisch mogelijk gemaakt.
- o Op 18 juni 2013 is in de begrotingsretraite besloten €3 mln. toe te voegen aan de Resere Stedelijke Ontwikkeling ten behoeve van de verwerving van de Kas-In locatie.

PPS Vroondaal ☐ Grondexploitatie MPG ☐ Niet-grondexploitatie MPG ☒ PPS	Stand: 01-01-2013 Grondexploitatie Vroondaal 2013*			
		IpSO 2014	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	n.v.t.		
	Saldo NCW	€ 0,6 mln POS	1-1-2013	-
	Saldo Eindwaarde	€ 1,4 mln POS	31-12-2032	-
	Totaal omzet	€ 686,7 mln	1-1-2013	-
	Realisatie	38,1 %	1-1-2013	-
Marnix Norder / Wil van der Hoek/ Sandra Dietze	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	-

*de grondexploitatie Vroondaal 2014 is nog niet vastgesteld door de RvC Vroondaal. Gegevens betreffen daarom de stand grondexploitatie 2013.

Projectomschrijving

Op 8 maart 2010 is de PPS Vroondaal formeel opgericht, bestaande uit een Grondexploitatie maatschappij (GEM) en een Vastgoedmaatschappij (VEM), beiden ondergebracht in een CV/BV. Vanwege de oprichting van de GEM Vroondaal in maart 2010 is de gemeentelijke grondexploitatie Madestein bij jaarrekening 2010 afgesloten. De samenwerking tussen de partijen in de PPS is aangegaan op 50/50 basis tussen enerzijds gemeente en anderzijds een combinatie van marktpartijen: Bouwfonds en Synchron. Ter verlaging van de financieringsbehoefte van de onderneming zijn gronden die nog niet fiscaal bouwrijp zijn gemaakt in een gemeentelijke grondbank ondergebracht. Deze gronden worden op afroep aan de GEM uitgegeven.

Het oorspronkelijke plan Vroondaal omvatte de uitgifte van ca. 970 woningen/kavels in het topsegment. Als gevolg van de economische en financiële crisis is de woningmarkt ingezakt, waardoor ook de afzet van bouwkavels voor de bouw van luxe woningen in dit segment sterk is gedaald. Op basis van marktonderzoeken hebben de partijen geconcludeerd dat verbreding van het woningbouwprogramma noodzakelijk is om voldoende afzet te creëren om zodoende de risico's op de grondexploitatie beter te kunnen beheersen. Deze verbreding in woningbouwcategorieën is verwerkt in de ontwikkelingsvisie Vroondaal Revisited (2011 RIS 180771). De visie Vroondaal Revisited gaat uit van een verdichting tot maximaal 2.150 woningen in het plangebied.

In 2012 heeft de GEM Vroondaal de ontwikkelingsvisie in samenwerking met Gemeente Den Haag verder uitgewerkt in een stedenbouwkundig plan, inclusief nieuwe grondexploitatie en ontwikkelingsstrategie. Het stedenbouwkundig plan 'Aangenaam Haags', is door de CV/BV geaccordeerd. Op 12 februari 2013 heeft B&W het projectdocument inclusief stedenbouwkundig plan, ontwikkelingsstrategie, grondexploitatie e.a. vastgesteld plus nadere randvoorwaarden geformuleerd. Deze zijn met name gericht op bovenwijkse ontsluiting en de up-grading van het park Madestein. De commissie Ruimte heeft het besluit eind maart besproken. De hoofdlijnen van het bestemmingsplan dient als richtinggevend kader voor het nieuw te maken bestemmingsplan. Uitgangspunt daarbij is maximale flexibiliteit voor de ontwikkelvelden en het vastleggen van de hoofdstructuur. Een breder programma aanbod wordt daardoor mogelijk.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

163 woningen (Oud Vroondaal)

Programma verwacht (uit te geven gronden)

197 woningen (Vroondaal Noord)
642 woningen (Vroondaal Noordl)
1.062 woningen (Vroondaal Zuid)
Scholen, en voorzieningen (Vroondaal Zuid)

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Niet van toepassing

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

VROONDAAL										
tijd	2000-2001	2002-2003	2004-2006	2007	2008	2009-2010	2011	2012	2013-2014	
informatie	RIS81271 Proj.doc Zuidrand ontw. fase2 Madestein incl.stbk.pla n en grex rv457.Raad 21dec2000	RIS98579 Convenant, struct.visie+ Uitw.plan Westl.Zoom rv202 Raad26sep 2002.	RIS121432 Vaststelling Ontw.kader Madestein 1e tranche rv220.Raad 16dec2004	RIS147704 Voortgangs apportage Madestein B&W 17jul2007	RIS154764 SOK VroonDaal (GEM/VEM rv86. Raad:22me i 2008	RIS 168720 Ontwikkeling VroonDaal (garantstellin g financiering. B&W 1dec 2009	RIS180764 NvU. Nwe visie VroonDaal B&W 21jun2011	RIS249303 Stedenb.k. progr.van eisen. B & W 21mei2012	RIS 256696 Proj.doc. B&W 12 febr.2013	
	RIS76644 HBH.studie Madestein rv 228. Raad 6jul- 2000	RIS95592 Best.plan Madestein 2001. rv93. Raad 25 apr.2002	RIS124690 Best.Pl. 1e herziening rv39 Raad 10mrt2005.				DSO/ 2011.1617 31/10 GEHEIM	RIS 249915 Voortg.rapp .VroonDaal. Cie. 6juni 2012	RIS 268528 Best.plan Madestein- VroonDaal met expl.plan VroonDaal. Vaststelling 1e kw. 2014	VERWACHT
overeen komst	Intentiever- klaring West landse Zoom rv17 Raad 15feb2001	RIS111785 SOK Madestein (Ontw.com b. Madestein VOF) B&W 16dec 2003	RIS131163 Best.plan 2e herz. rv30 Raad23feb 2006		Onderteke ning SOK VroonDaal Raad15de c.2008	RIS168720 RIS168721 Allonge. B&W getekend 17febr2010	DSO/ 2011.1458 B&W18/11 GEHEIM	RIS181905 Cie brief. B&W 29nov2011	RIS 248165 Voorber. Besluit 7 juni 2012	
							DSO/ 2011.1764 6/12 GEHEIM			

In het raadsbesluit (**RV 228**) van 30 juni 2000 is de haalbaarheidsstudie voor Madestein (thans VroonDaal) vastgesteld met uitgangspunten en randvoorwaarden voor de ontwikkeling van het plangebied Madestein. Op 15 december 2000 (**RV 457**) is het projectdocument vastgesteld voor Madestein. In 2003 is een samenwerking aangegaan met de VOF Madestein, bestaande uit de partijen Rabo Vastgoed BV en Johan Matser Projectontwikkeling BV, thans Bouwfonds BV en Synchron BV. Deze samenwerking ging uit van een scheiding van taken en verantwoordelijkheden met de gemeente als grondexploitant en de VOF als ontwikkelaar.

In april 2008 heeft het College besloten tot het oprichten van de Grondexploitatie en Vastgoedexploitatie Maatschappij VroonDaal (DSO/2007.4186) onder voorbehoud van wensen en bedenkingen van de gemeenteraad (**RV 86**). Tegelijkertijd heeft het college ingestemd met het verstrekken van de financiering van maximaal € 150 miljoen.

Met het doel het afzettempo te verhogen heeft de PPS VroonDaal een nieuwe visie gepresenteerd. Op 21 juni 2011 heeft het college de nieuwe visie 'VroonDaal Revisited' vastgesteld (**RIS 180764**). Deze nieuwe visie houdt in dat VroonDaal sterker verdicht kan worden met meer verschillende woningtypologieën en andere prijsklassen. De nieuwe visie is in de raadscommissie besproken en toegelicht met een drietal vertrouwelijke commissiebriefjes (**DSO/2011.1617**, **DSO/2011.1458** en **DSO/2011.1764**). De raadscommissie heeft aangegeven dat onder een aantal aanvullende voorwaarden de visie kan worden uitgewerkt (**RIS 181905**).

De PPS VroonDaal is in 2012 gestart met de uitwerking, door middel van het opstellen van een Stedenbouwkundig

Programma van Eisen (SPvE). Dit SPvE is vastgesteld door het college (**RIS 249303**). In een brief d.d. 6 juni 2012 (**RIS 249915**) is de commissie geïnformeerd over de voortgang van de uitwerking van de nieuwe visie in een stedenbouwkundig plan.

Het stedenbouwkundig plan dat in samenwerking met de gemeente door Vroondaal Ontwikkeling is gemaakt wordt samen met een nieuwe grondexploitatie, ontwikkelstrategie en aangepaste samenwerkingsafspraken ter vaststelling aan het college aangeboden. Na vaststelling van het projectdocument zal het stedenbouwkundig plan worden vertaald naar een bestemmingsplan op basis waarvan de uitvoering kan starten. Ter voorbereiding hierop heeft de raad op 7 juni 2012 een voorbereidingsbesluit genomen (RIS 248165) met het doel ongewenste ontwikkelingen tegen te gaan.

Het projectdocument (RIS 256697) is vastgesteld op 12 februari 2013. Het projectdocument Gebiedsontwikkeling Vroondaal bevat o.a. het Stedenbouwkundigplan 'Aangenaam Haags', een herziende grondexploitatie en ontwikkelstrategie en nieuwe samenwerkingsafspraken tussen partners gemeente, Synchron en Bouwfonds.

Voor het plangebied is een nieuw bestemmingsplan inclusief exploitatieplan opgesteld. Beide plannen hebben ter inzage gelegen tot 15 januari 2014. De geplande vaststelling door de Raad is 20 februari a.s. . Het opstellen van een exploitatieplan is in beginsel verplicht. Op basis van het exploitatieplan zal de gemeente haar kosten verhalen voor o.a. aanleg openbare ruimte. Het verhalen geschiedt naar evenredigheid, bij de exploitanten. Voor het opstellen van een nieuw bestemmingsplan zijn meerdere aanleidingen. Ten eerste het termijn van 10 jaar is verstreken, ten tweede het beter kunnen anticiperen op de huidige woningmarkt. Het Stedenbouwkundig plan is het vertrekpunt voor het bestemmingsplan en exploitatieplan.

De samenwerkingsafspraken worden herzien opdat deze beter aansluiten bij de marktomstandigheden. De volgende punten zijn daarin belangrijk: derden krijgen - onder bepaalde voorwaarden - ook de mogelijkheid om binnen Vroondaal te ontwikkelen. Ten tweede wordt het uitgeven gronden in mandeligheid, opgeheven.

PLANNING VROONDAAL 2013

Planning (PmDH).			
2011	2013	2013-2014	2014 - 2032
NWJ	PD	BP	Uitvoering
= Nota van Uitgangspunten	= Projectdocument	= Bestemmingsplan	= Uitvoering

4^e kwartaal 2013 bestemmingsplan vrijgeven voor inzage.

4^e kwartaal 2013 opstellen openbare ruimte plan voor Vroondaal Zuid .

1^e kwartaal 2014 is het bestemmingsplan onherroepelijk. Aansluitend wordt gestart met de uitvoering van 1^e ontwikkelveld in Haagse Tuinen I .

4^e kwartaal 2013 start ontwerpproces integrale aanpak Madepolderweg / Madesteinweg.

1^e kwartaal 2014 start uitvoering integrale aanpak Madepolderweg / Madesteinweg. In 2013 vaststelling nieuw bestemmingsplan.

<h1>Rotterdamsebaan</h1> <p>() Grondexploitatie (X) Infra project</p> <p>Peter Smit / Arie Sterkenburg / Paul Janssen</p>	Stand: 31 december 2013	
	Prioritair project	Ja
	Prognose	€ 565,0 mln. 31-12-2013
	Saldo Eindwaarde	€ 0 mln. 2019
	Gemaakte kosten	29,85 mln.
Het betreft een infrastructuurproject. Het standaard format grip op grote projecten is daarop aangepast.	Risicoprofiel	Gemiddeld € 19,0 mln

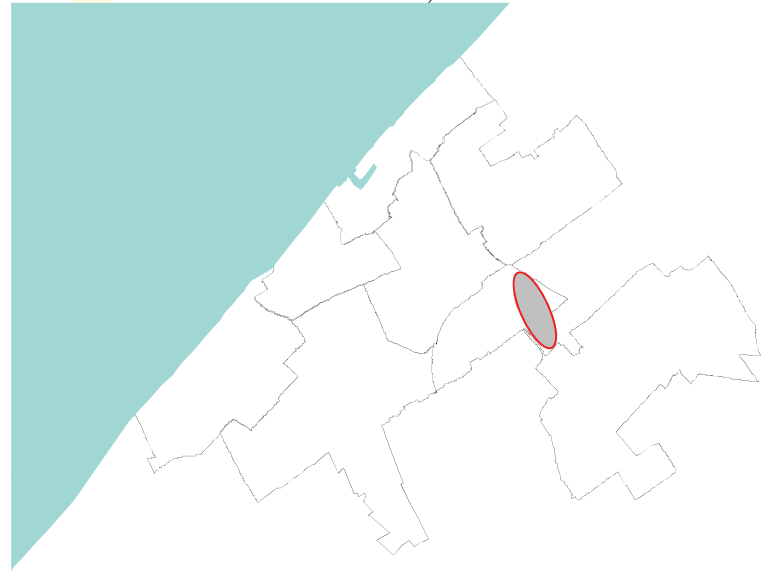
<h2>Samenvatting</h2>	
Bestuurlijke besluitvorming	Status: ● (groen)
Uitvoeringskrediet	Status: ● (groen)
Planning	Status: ● (oranje)
Kosten- en dekkingsraming	Status: ● (groen)
Risico-ontwikkeling	Status: ● (oranje)

Projectomschrijving

De Rotterdamsebaan is de nieuwe verbindingsweg tussen het rijkswegennet vanaf knooppunt Ypenburg (A4/A13) en de Centrale Zone (Binckhorst- Centrum- Scheveningen) van Den Haag. De bereikbaarheid van Den Haag staat onder druk. Momenteel maakt veel verkeer dat Den Haag in- en uit rijdt gebruik van de Utrechtsebaan (A12). Met de komst van de Rotterdamsebaan worden de Utrechtsebaan en andere invalswegen in Den Haag, Rijswijk en Voorburg-West ontlast. Het realiseren van de Rotterdamsebaan is een intensief, ingrijpend en complex proces. De gemeente Den Haag heeft in 2008 de trekkersrol van Stadsgewest Haaglanden overgenomen. De volgende partijen zijn naast de gemeente Den Haag betrokken:

- Gemeente Leidschendam-Voorburg;
- Gemeente Rijswijk;
- Stadsgewest Haaglanden;
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (i.h.k.v. medefinancier);
- Rijkswaterstaat (i.h.k.v. wegbeheerder rijkswegen).

Het project Rotterdamsebaan bevindt zich na de instemming van de gemeenteraad van Den Haag met het Uitvoeringsbesluit (27 juni 2013) in de fase 'voorbereiding van de uitvoering'.

	Bijzonderheden:
	Samenwerkingsverband met Stadsgewest Haaglanden en Ministerie van Infrastructuur en Milieu
	Programma gerealiseerd
	Rijksbijdrage van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu aan het Stadsgewest Haaglanden waarna Haaglanden dit geld, inclusief haar eigen bijdrage, aan de gemeente Den Haag verstrekt t.b.v. de realisatie. n.v.t.
	Programma verwacht:
	Aanbestedingsprocedure van een niet openbare Europese aanbesteding door middel van concurrentie gerichte dialoog.

Bestuurlijke besluitvorming

Status: ● (groen)

2000-2001	2002 2003	2004-2005	2006-2007	2008-2009	2010	2011	2012	2013
RIS 79206 Bereikbaarheid s-offensief voor de Randstad. (rv 286/2000) Raad 20kt2000		RIS 132876 Voorstel van het college inzake richtlijnen MER Trekviетtrace (rv 218/2005) Raad 15dec2000	RIS 146559 Aanvaardingsvoorstel MER Verbetering bereikbaarheid Den Haag en Nota Voorkeurs-alternatief. (rv 92/2007) Raad 5juli2007	RIS 151944 Goedkeuring en Vrijgave Nota van Beantwoording Inspraak-reacties MER Verbetering Bereikbaarheid Den Haag en Vaststelling Voorkeurs-alternatief. (rv 37/2008) Raad 6mrt2008	RIS 168478 Nota van uitgangspunten Rotterdamsebaan (voorheen Trekviетtrace) (rv 5/2010) Raad 14jan2010	RIS 181331 Raadsbesluit: verhogen voorbereidingsbudget met €9mln waarvan 50% van stadsgewest. Raad 10nov 2011	RIS 248060 Collegebesluit: '+300 variant' voorlopige bestuurlijke voorkeur in m.e.r.-procedure	RIS256343 Collegebesluit: akkoord met aanpassing art10 Bestuurs-overeenkomst
RIS 86596 Vervoltraject haalbaarheidsstudie Trekviетtrace. (rv 165/2000) Raad 21jun2001				Voorwaarde-brief Rijkssubsidie i.k.v MIRT Ministerie verkeer en waterstaat 19dec2008	RIS 172256 Schetsontwerp Rotterdamsebaan B&W 20apr2010		RIS 249310 Collegebesluit: Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD) en Trechteringsdocument 6 weken ter inzage.	RIS255700 Raadsmededeling: Milieu-onderzoek woningen Vestaweg / Afdoening motie
							RIS 251372 Raadsbesluit: '+300m incl. T-aansluiting' is voorkeursvariant voor MER. Overbruggingskrediet €10mln.	RIS259502 Collegebesluit: Inspraakbesluit ontwerp-bestemmingsplan en MER
							RIS 255340 Commissiebrief : Aanvraag vergunning golfbaan Leeuwenbergh	RIS259498 Raadsbesluit: Uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan
							RIS 255700 Raads-mededeling: Afdoening motie o.r. Vestaweg	RIS259500 Raadsbesluit: Verwerving onroerend goed t.b.v Roba
								RIS264197 Raadsbesluit: Vaststelling VO
								RIS264198 Raadsbesluit: Vaststelling bestemmingsplan

In de afgelopen jaren zijn op diverse momenten en door verschillende overheidsorganen richtinggevende besluiten genomen over de komst van de Rotterdamsebaan en de wijze waarop deze gerealiseerd moet worden. Daarbij gaat het om zowel beleidskaders als specifieke besluiten over de doelen en randvoorwaarden van de Rotterdamsebaan. Hieronder volgt per jaar een overzicht van de specifieke besluitvorming t.a.v. de Rotterdamsebaan door (in ieder geval) de gemeente Den Haag.

1990

- **Verkeersplan Den Haag** (Raadsbesluit 20 december 1990, RIS 10154)
In het Verkeersplan Den Haag 1990 is naast de Utrechtsebaan een tweede verbinding tussen de rijkswegen A4/A13 en het centrum van Den Haag voorzien.

1999

- **Beleidsvoorbereidende notitie / Voortgangsrapportage haalbaarheidsstudie Mercurius/Trekviетtracé** (Commissiebehandeling 2 juni 1999, RIS 227097)
In de studie zijn voor het (noodzakelijk) autoverkeer twee alternatieven naast elkaar gezet: het Mercuriustracé, een verbinding van de Centrumring met de A12 en het Trekviетtracé, een verbinding van de Centrumring met de A13. Op grond van de eerste bevindingen lijkt het Trekviетtracé het meeste perspectief te bieden als oplossing voor de beschreven problemen. Teneinde meer inzicht te verkrijgen in de wenselijkheid van een dergelijke aansluiting, wordt voorgesteld nader onderzoek te verrichten en dit te richten op het Trekviетtracé, waarbij de beperkte variant van het Mercuriustracé open blijft in relatie tot de verdere studie Trekviетtunnel.

2001

- **Haalbaarheidsstudie Trekvljettracé** (Raadsbesluit 12 juni 2001, rv165/2001, RIS 86596)
Instemming met de resultaten van de Haalbaarheidsstudie voor het Trekvljettracé, alsmede instemming met het vervolgotraject, waarin onder meer een Voorlopig Ontwerp wordt gemaakt en de procedures voor bestemmingsplan en MER worden aangevangen.

2005

- **Richtlijnen MER** (Raadsbesluit 15 december 2005, RIS 132876)
De gemeenteraad is bevoegd gezag in de m.e.r. procedure. Het bevoegd gezag stelt de richtlijnen voor de inhoud van het MER op en toetst daarna het MER op volledigheid, juistheid en kwaliteit. Voorgesteld wordt de richtlijnen voor de inhoud van het MER vast te stellen conform het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (commissie voor de m.e.r.).

2007

- **MKBA Trekvljettracé** (Commissiebrief 1 mei 2007, RIS 145774)
Aanbieding Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA) welke is uitgevoerd volgens de OEI-methodiek (Overzicht Effecten Infrastructuur). De MKBA dient te ondersteuning van de keuze tussen de alternatieven.
- **Aanvaardingsvoorstel MER en Nota voorkeursalternatief** (Raadsbesluit 5 juli 2007, RIS 146559)
Op basis van zowel de resultaten van het MER als deze MKBA heeft het Stadsgewest Haaglanden alle onderzochte varianten tegen elkaar afgewogen en een voorkeur uitgesproken voor de Noordelijke Boortunnel. Deze afweging is opgenomen in de nota voorkeursalternatief. Het raadsvoorstel inzake MER verbetering bereikbaarheid Den Haag en Nota Voorkeursalternatief wordt als aanvaardbaar beoordeeld, MER wordt vrijgegeven voor inspraak en de 'Noordelijke boortunnel' wordt als voorlopig voorkeursvariant aangemerkt.

2008

- **Vaststelling voorkeurstracé Noordelijke boortunnel en Nota van antwoord MER verbetering bereikbaarheid Den Haag** (Raadsbesluit 8 maart 2008, RIS 151944)
Op basis van de Nota Voorkeursalternatief, de Maatschappelijke Kosten Batenanalyse en het MER 'Verbetering bereikbaarheid Den Haag' wordt de Noordelijke Boortunnel als voorkeursalternatief aangemerkt. Deze vaststelling is tevens genomen door de raad van Leidschendam-Voorburg (18 maart 2008) en de raad van Rijswijk (19 juni 2008).
- **Voorjaarsnota 2010** (Raadsmededeling 18 april 2008, RIS 154444)
Bevat o.a. de gereserveerde financiële bijdrage aan project Rotterdamsebaan door de gemeente Den Haag voor de realisatie van het tracé in aanvulling op de reservering van het Stadsgewest Haaglanden.
- **Voorwaardenbrief Rijkssubsidie i.h.k.v. MIRT** (Raadsmededeling 8 juli 2008, RIS 156403)
De minister van Verkeer en Waterstaat heeft tijdens het bestuurlijk overleg op 28 mei 2008 besloten om het project Trekvljettracé op te nemen in de planstudiefase van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) inclusief de financiële bijdrage.

2010

- **Nota van Uitgangspunten** (Raadsbesluit 14 januari 2010, RIS 168478)
De Nota van Uitgangspunten bevat de belangrijkste uitgangspunten voor de verdere uitwerking van het project Rotterdamsebaan.
- **Schetsontwerp** (Collegebesluit 20 april 2010, RIS 172256)
Instemming met Schetsontwerp. De rapportage bevat een nadere onderbouwing ten opzichte van de Nota van Uitgangspunten. Een groot deel van het tracé van de Rotterdamsebaan is vastgelegd, maar nog niet alles. De belangrijkste punten van nader onderzoek en uitwerking zijn de aansluiting bij Knooppunt Ypenburg (aansluiting Rijkswegennet) en de kruising Binckhorstlaan-Mercuriusweg (aansluiting Haagse centrumring)

2011

- **Vorbereidingskrediet** (Raadsbesluit 10 november 2011, RIS 181331)
Gezien de complexiteit en omvang van het project wordt aanvullend op het voorbereidingsbudget € 4,5 mln. beschikbaar gesteld uit de reeds gereserveerde middelen in de reserve grote projecten.

2012

- **Uitkomst IBO-bemiddelingstraject** (Commissiebrief 4 april 2012, RIS 248060)
De drie colleges hebben ingestemd met advies van onafhankelijk bemiddelaar om de nieuwe variant '+300meter' als voorlopige bestuurlijke voorkeursvariant te betrekken als één van te onderzoeken varianten in de m.e.r.-procedure.
- **Vrijgave Notitie Reikwijdte en Detailniveau en Trechteringsdocument** (Raadsmededeling 25 mei 2012, RIS 249311)
Vrijgave en ter inzage leggen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Rotterdamsebaan met het Trechteringsdocument door de drie colleges. In deze notities worden alle varianten van de Rotterdamsebaan afgewogen en wordt één evenwichtige voorkeursvariant gemotiveerd (dubbel T-aansluiting met +300meter variant).
- **Nota van Beantwoording, Subsidieaanvraag en Overbruggingskrediet** (Raadsbesluit 20 sept 2012, RIS 251372)

De ingediende zienswijzen en het advies van de Commissie voor de m.e.r. zijn behandeld in een Nota van Beantwoording. Deze nota met de definitieve voorkeursvariant is door de raad vastgesteld waarna de benodigde planologische procedures opgestart zijn (bestemmingsplan(nen) incl. MER). Tevens is de 'subsidieaanvraag' richting het Stadsgewest en het Rijk behandeld. Ook is er een overbruggingskrediet beschikbaar gesteld tot medio 2013. In September 2012 hebben ook de gemeenteraden van Leidschendam-Voorburg en Rijswijk de Voorkeursvariant vastgesteld als uitgangspunt voor het bestemmingsplan.

Op 10 oktober 2012 heeft het Algemeen Bestuur van Stadsgewest Haaglanden ingestemd met een extra reservering voor haar bijdrage en het verzenden van de subsidieaanvraag aan het ministerie van I&M.

2013

- **Bestuursovereenkomst Rotterdamsebaan** (Collegebesluit 22 januari 2013, RIS256343)
Aanpassing artikel 10 van de Bestuursovereenkomst tussen de gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk.
- **Woningen Vestaweg, milieu-onderzoek en afdoening motie Rv72.2012.3** (Raadsmededeling 23 januari 2013, RIS255700)
N.a.v. de milieuonderzoeken t.a.v. luchtkwaliteit en geluidsbelasting door de realisatie van de Rotterdamsebaan heeft het college besloten de woningen van Vestia aan de Vestaweg niet te kunnen handhaven. Hiermee is ook de ingediende motie van 20 september 2012 afgedaan.
- **Inspraakbesluit ontwerp-bestemmingsplan en MER Rotterdamsebaan** (Collegebesluit Den Haag 28 mei 2013 (RIS259502) en Leidschendam-Voorburg 4 juni 2013)
Vrijgave bestemmingsplan-Rotterdamsebaan (incl. MER) voor ter inzage legging t.b.v. de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. De inspraak plaats te laten vinden van 7 juni 2013 tot en met 18 juli 2013.
- **Verwerving onroerend goed t.b.v. de Rotterdamsebaan** (Raadsbesluit 27 juni 2013, RIS259500)
Voor de realisatie van de Rotterdamsebaan is het o.a. noodzakelijk om onroerend goed te verwerven en boven het tracé van de boortunnel opstalrecht te vestigen. In een aantal gevallen is slechts een gedeelte van een perceel nodig voor de realisatie van de Rotterdamsebaan maar is verwerving van het gehele perceel noodzakelijk. De gemeenteraad heeft voor deze laatste categorie budget beschikbaar gesteld.
- **Uitvoeringsbesluit-Rotterdamsebaan en afdoening motie 'inzet kunst en natuur in het Binckhorstgebied'** (Raadsbesluit 27 juni 2013, RIS259498_130625)
N.a.v. het raadsbesluit van 20 september 2012 door de gemeente Den Haag, de daaropvolgende subsidiebeschikkingen van het ministerie van Infrastructuur & Milieu aan het Stadsgewest Haaglanden (4 juni 2013) en het doorbeschikking door Haaglanden (18 juni 2013) van de financiële middelen van het ministerie en het stadsgewest aan de gemeente Den Haag heeft de gemeenteraad van Den Haag (incl. de gemeentelijke bijdrage) het uitvoeringsbudget van € 573 mln. beschikbaar gesteld. Tevens is de motie 'inzet kunst en natuur in het Binckhorstgebied' (20sept 2012 RIS252061) als afgedaan beoordeeld.
- **Vaststelling Bestemmingsplan Rotterdamsebaan, gemeente Den Haag** (Raadsbesluit 17 oktober 2013, RIS264198)
Om de Rotterdamsebaan, de Spoorboogweg, de Verlengde Melkwegstraat en bijbehorende functies te kunnen realiseren is wijziging van enkele bestemmingsplannen nodig. Met de inwerkingtreding van dit bestemmingsplan Rotterdamsebaan is de realisatie van de Rotterdamsebaan in dit gebied juridisch-planologisch mogelijk.
- **Vaststelling Voorlopig Ontwerp Rotterdamsebaan** (Raadsbesluit 17 oktober 2013, RIS264197)
Binnen de contouren van eerdere besluitvorming, het bestemmingsplan en contact met betrokkenen is het ontwerp nader uitgewerkt en gedetailleerd.
- **Vaststelling bestemmingsplan Rotterdamsebaan, gem Leidschendam-Voorburg** (Raadsbesluit 12 november 2013)
Om de tunnel van de Rotterdamsebaan te kunnen realiseren is wijziging van het bestemmingsplan in Voorburg-west nodig. Met de inwerkingtreding van dit bestemmingsplan Rotterdamsebaan is de realisatie van de tunnel voor de Rotterdamsebaan in dit gebied juridisch-planologisch mogelijk.

Uitvoeringskrediet

Status: (groen)

Overzicht ontwikkeling kostenbudget per soort voorbereidingskosten Rotterdamsebaan.

Bedragen in euro's, basis gecontroleerd financieel systeem DSO per 31-12-2013

(i.v.m. de jaarafsluiting en de jaarrekening controle 2013 kunnen cijfers nog iets worden aangepast)

Kostensoort	Vorbereidings budget	Mutatie	Vorbereidings kosten 2004 t/m 31-12-2013	Stand openstaande verplichtingen per 31-12-2013	Totaal van de verplichtingen per 31-12-2013	Prognose Einde Project
	1)	2)	3)	4)	5)	6)
I. VOORBEREIDINGSKOSTEN						
1. Projectteam Gem. Den Haag	11.861.635	0	11.432.694	328.317	11.761.011	11.879.171
2. Projectteam niet Gem. Den Haag	783.933	0	550.452	33.481	583.933	583.933
3. Onderzoeken	2.878.358	0	3.197.084	677.334	3.874.418	3.949.418
4. Externe advisering	10.339.284	0	7.794.475	1.240.701	9.035.176	9.385.176
5. Juridische Ondersteuning	316.459	0	175.200	20.446	195.646	220.646
6. Verwerving percelen	159.829		5.893.867	177.231	6.071.098	6.071.098
7. Communicatie kosten	817.043	0	590.644	82.090	672.734	697.734
8. Bestemmingsplan	592.000	0	0	0	0	50.000
9. Onteigeningsproc.	p.m.	0	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
10. Overige kosten	1.276.072	0	218.857	12.591	231.448	251.448
Totaal Voorbereiding	29.024.613	0	29.853.273	2.572.191	32.425.464	33.088.624
Budget nog te verdelen	535.975.387	0	0	0	0	531.911.376
Totaal budget Rotterdamsebaan	565.000.000	0	29.853.273	2.572.191	32.425.464	565.000.000

Toelichting op de kosten

Op 28 juni 2013 heeft de Raad van de gemeente Den Haag het uitvoeringsbesluit Rotterdamsebaan bekrachtigd. Hiermee kan het budget Rotterdamsebaan op € 565,0 mln. worden gesteld. De nadere verdeling van het budget gaat plaatsvinden op het moment van overdracht van het project Rotterdamsebaan (ultimo vierde kwartaal 2013). In deze rapportage zijn alle kosten t/m 31-12-2013 verwerkt, het moment waarop het project Rotterdamsebaan wordt overgedragen van DSO naar DSB. De cijfers per 31-12-2013 kunnen nog iets worden aangepast (verplichtingen en kosten) a.d.h.v. de jaarrekening procedure.

Per 31-12-2013 zijn er voor € 32,43 mln. (was: € 24,82 mln.) aan verplichtingen aangegaan.

In het vierde kwartaal zijn de navolgende omvangrijke verplichtingen aangegaan:

- Inbreng verworven objecten NS en Autobinck € 5,3 mln.;
- Vestigen onderstalrecht € 0,25 mln.
- Ophogen/duiker golfterrein Leeuwenbergh € 0,25 mln.;
- Afhandelen meerwerken ingenieursbureaus € 0,4 mln.;
- Aangaan verplichtingen inhuur personeel € 0,2 mln.;
- Opdragen conditioneringsopdrachten € 0,9 mln.
- Diverse onderzoeken inzake verwerving € 0,2 mln.

Per 31-12-2013 is er voor € 29,85 mln. (was: € 21,11 mln.) aan kosten voldaan.

Overdracht DSO-DSB

Per 1 januari 2014 wordt het project financieel overgedragen aan DSB. De financiële verrekening tussen DSO en DSB vindt plaats op 2 momenten:

- 1) Peildatum 31-10-2013, deze verrekening heeft plaatsgevonden. De accountantsdienst rond in het eerste kwartaal 2014 een onderzoek af over de kosten t/m 31-10-2013;
- 2) Peildatum 31-03-2014, met deze verrekening worden de nakomende kosten en opbrengsten t/m 31-12-2013 verrekend. De verwachting is dat in april 2014 de laatste verrekeningen plaatsvinden.

Accountantscontroles

In november 2013 is er een goedkeurende accountantsverklaring ontvangen voor de kosten Rotterdamsebaan tot en met 31-12-2012. Op basis hiervan heeft het Stadsgewest Haaglanden een financiële bijdrage voldaan over 2012 (€ 0,75 mln.) en een bijdrage over de eerste 9 maanden van 2013 van € 3,1 mln. Beide bedragen zijn gefactureerd in november 2013 en worden betrokken bij de financiële afrekening met DSB (zie kopje overdracht DSO-DSB) per 31-03-2014.

Op dit moment is de accountantsdienst bezig met het uitvoeren van een controle van de kosten Rotterdamsebaan tot en met 31-10-2013.

Overige

In het vierde kwartaal 2013 is er intensief contact geweest met DSB inzake de financiële inrichting van het project Rotterdamsebaan binnen DSB. Het project is binnen DSB ingericht zodat een soepele overdracht kan plaatsvinden.

Conclusie

Conform de huidige inzichten bevindt het project zich binnen het gestelde budget en verloopt de, financiële, overdracht DSO-DSB conform planning.

Dekkingen

Bij bestuurlijk besluit heeft de Raad de dekkingsmiddelen voor het project Rotterdamsebaan vastgesteld.

Ten opzichte van de prognose van € 565,0 mln. is er op dit moment € 8,0 mln. meer aan dekkingsmiddelen ter beschikking gesteld. Dit is het gevolg van een aanpassing in de beschikking van het ministerie van Infra en Milieu welke, netto, € 8,0 mln. meer ter beschikking stelt binnen de bruto beschikking van € 295,0 mln. Deze middelen zijn gevonden in het BTW percentage wat, gewogen gemiddeld, te stellen valt op 17% in plaats van 21%. Het gevolg hiervan is dat er € 8,0 mln. extra aan middelen beschikbaar zijn welke worden ingezet ter dekking van, onder andere, rente- en indexatie risico's. E.e.a. wordt in een later stadium nader uitgewerkt.

Tabel : Overzicht toegezegde dekkingen Rotterdamsebaan. Bedragen in euro's prijspeil 2012 (excl. BTW)

Dekkingen voltooiing	Actuele stand 31-12-2013	Actuele stand 30-09-2013
1.Rijk	252.284.000	252.284.000
2.Gemeente Den Haag	160.500.000	160.500.000
3.Stadsgewest Haaglanden	160.500.000	160.500.000
Totaal voltooiing	573.284.000	573.284.000

Planning

Status: (oranje)

4e kwartaal 2013 Rotterdamsebaan							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Subsidiebeschikking/Uitvoeringsbesluit	◆						
Planvorming							
Verwerving							
Aanbesteding en contractering							
Conditionering							
Realisatie incl. testen							
◆ Besluitvorming							
1 Subsidiebeschikking							
2 Uitvoeringsbesluit							
3 Vaststelling bestemmingsplan							
4 Behandeling onteigeningsverzoek door Gemeenteraad t.b.v. de Kroon							
5 Aankondiging aanbesteding							
6 Gunning hoofdcontract							

Het afgelopen kwartaal zijn voor het project een aantal (bestuurlijke) mijlpalen gepasseerd, te weten:

- 17 okt 2013: Raad Den Haag – vaststelling bestemmingsplan en vaststelling Voorlopig Ontwerp;
- 12/13 nov 2013: Raad Leidschendam-Voorburg – vaststelling bestemmingsplan Rotterdamsebaan;
- 10 dec 2013: Aankondiging aanbesteding hoofdcontract Rotterdamsebaan op Tendered.

Voor komend kwartaal staan de volgende (bestuurlijke) mijlpalen op het programma:

- Januari 2014: Start aanleg tijdelijke holes golfbaan Leeuwenberg;
- Februari 2014: Start aanleg duiker golfbaan Leeuwenberg;
- 20 feb 2014: Behandeling onteigeningsverzoek door Gemeenteraad ten behoeve van Kroon;
- 17 mrt 2014: Start dialoofase aanbestedingsprocedure.

Spuiforum ☐ Grondexploitatie MPG ☒ Investeringsproject	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013		
			Datum
	Prioritair project	ja	
	Prognose	€ 181,1 mln	31-12-2013
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.	31-12-2018
	Gemaakte kosten	2,7 %	31-12-2013
Marnix Norder / Henk Harms / Ben Elsenaar	Risicoprofiel	gemiddeld	31-12-2013
<p>Het betreft een deels onrendabel investeringsproject, tevens vastgoedexploitatie en grondexploitatie. Het standaard format grip op grote projecten is hierop aangepast. Hiernaast is een grip-rapportage van de grondexploitatie Spuiforum (CE-113) opgesteld wel volgens het format.</p>			
Projectomschrijving			
<p>Spuiforum is een nieuw centrum voor muziek, dans, evenementen en ontmoetingen waarin het Nederlands Danstheater, het Residentie Orkest, het Koninklijk Conservatorium en de Stichting Dans- en Muziekcentrum worden ondergebracht. Het omvat zalen voor de uitvoering van dans- en muziekvoorstellingen, ruimtes voor bijeenkomsten en evenementen, repetitie- en lesruimtes, kantoorfuncties, horeca, detailhandel, technische en logistieke functies en een parkeergarage inclusief fietsenkelder.</p> <p>Op 18 juli heeft de raad besloten tot realisatie van dit onderkomen en beschikbaarstelling van het maximaal benodigde krediet. Op 31 oktober 2013 is besloten tot sloop van de huidige theaters en nieuwbouw van het Spuiforum.</p> <p>De GRIP-rapportage gaat tevens in op eventuele ontwikkeling van bezoekersaantallen in het Zuiderstrandtheater en ontwikkelingen en risico's in het bedrijfsplan DMC.</p>			
Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)		Programma verwacht (uit te geven gronden)	
		Theater/cultuur: 43.214 m2 bvo Detailhandel/horeca: 1.248 m2 bvo Parkeren: 8.922 m2 bvo Fietsenstalling: 775 m2 bvo	
Verschillenverklaring DSO Jaarrekening 2013: n.v.t.			
Samenvatting			
Bestuurlijke besluitvorming 18 juli 2013 gewijzigd raadsvoorstel Kredietaanvraag Spuiforum (rv 91 2013, RIS 260021). 31 oktober 2013 definitieve besluitvorming over keuze variant, waarbij gekozen is voor het <i>Spuiforum</i> . 31 oktober 2013 tevens vaststelling bestemmingsplan Spuikwartier 2013 10 december 2013 vestiging voorkeursrecht (Wet voorkeursrecht gemeenten) in college.			
Planning <i>Spuiforum</i> <ul style="list-style-type: none"> • Zomer 2014 DO gereed • Juni 2015 start sloop DAPZ/LDT en bouwrijp maken • medio 2015 start ruwbouw • begin 2017 start afbouw 			

- Eind 2017 aanleg openbare ruimte
- Juli 2018 ingebruikname Spuiforum
- September 2018 start theaterseizoen

Zuiderstrandtheater

- november 2013 start bouw
- maart 2014 hoogste punt
- april 2014 wind en waterdicht, start afbouw
- juni 2014 aanleg openbare ruimte
- eind augustus 2014 ingebruikname
- begin oktober 2014 1^e voorstelling
- 2018 na volledige ingebruikname Spuiforum overdracht aan gemeente

Financiën

Er zijn geen nieuwe inzichten die effect hebben op de realisatiekosten van Spuiforum.

Tot dusver is van de € 181,1 mln ongeveer € 4,9 mln uitgegeven/verplicht (honoraria architect, adviseurs, kosten projectorganisatie, communicatie etc.). Dat is exclusief de kosten van het Zuiderstrandtheater en de grondexploitatie, waarvan de nadelige saldi onderdeel uitmaken van de stichtingskosten.

De uitgegeven/verplichte bruto kosten van het Zuiderstrandtheater bedragen ultimo 2013 € 2,47 mln.

Het saldo van de grondexploitatie per 31-12-2013 is ongewijzigd gebleven.

Risicoanalyse

Ten opzichte van de bij de raad bekende belangrijkste risico's (vertrouwelijke bijlage bij het raadsvoorstel en de GRIP-rapportage van medio 2013) is het risicoprofiel niet wezenlijk veranderd. Slechts één risico is verminderd, de overige twaalf zijn ongewijzigd.

Plankaderwijziging

Geen, het programma van eisen d.d. 4 juli 2013 is leidend. In de Samenwerkingsovereenkomst met de instellingen is bepaald dat wijzigingen alleen mogelijk zijn als die financieel en planningstechnisch mogelijk zijn.

Exploitatie

Er zijn geen nieuwe inzichten ten aanzien van de exploitatie van Spuiforum. Dit geldt zowel voor de exploitatie door de gemeente als vastgoedeigenaar als de exploitatie door DMC als huurder/onderverhuurder en exploitant.

Inmiddels is het huurcontract tussen de gemeente en het DMC betreffende het Spuiforum afgesloten. Tevens zijn de onderhuurovereenkomsten (incl. afspraken over bespeling van de zalen) tussen DMC en het NDT, RO en KC afgesloten, waardoor geborgd is dat partijen de aan hen toegewezen ruimten langjarig zullen huren.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Spuiforum

Tijd	voorbereiding				start	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2018
Informatie			oktober 2013 GRIP-rapportage	februari 2014 GRIP-rapportage jaarrekening	Verwacht GRIP- rapportage jaarrekening	Verwacht: GRIP- rapportage jaarrekening
Datum besluit	<p>RIS 178237 11 jan 2011 Raadsbesluit Dans- en Muziekcentrum Spuiplein</p> <p>RIS 178616 31 maart 2011 Raadsbesluit Dans- en Muziekcentrum Spuiplein</p> <p>RIS 182080 20 dec 2011 Raadsbesluit Raamovereen- komst ontwerpopdracht nieuwbouw dans- en muziekcentrum Spuiplein</p>	<p>RIS 251767 8 november 2012 Raadsbesluit Realisatie Spuiforum</p>	<p>RIS 258862 7 mei 2013 Raadsbesluit Aanpak en planning Spuiforum</p> <p>18 juli 2013 Raadsbesluit 91/2013 Kredietaanvraag Spuiforum</p> <p>31 oktober 2013 Raadsmedede- ling vergelijking renovatievariant en Spuiforum, Raadsbesluit 134/2013 vaststelling bestemmings- plan Spuikwartier 2013</p>	<p>Verwacht Oktober 2014 GRIP-rapportage begroting</p> <p>Verwacht Februari 2014 Verzoek onteigenings- besluit</p> <p>Verwacht Februari 2014 Bestendigen Wvg</p>	<p>Verwacht: GRIP- rapportage begroting</p>	<p>Verwacht: GRIP- rapportage begroting</p>

2008 t/m 2012

22 mei 2008 'Voorstel van het College voorbereidingskrediet inzake Internationaal dans- en muziekcentrum'. Startsein voor uitwerking ambities beschreven in startnotitie 12 april 2008, mede in relatie tot uitwerking ontwikkeling in Wijnhaven II (rv 94 2008, RIS 153567).

23 april 2008 ondertekening college van intentieverklaring tot realisatie dans- en muziekcentrum

9 juli 2009 Raadsvoorstel Internationaal Dans- en Muziekcentrum (rv 96 2009, RIS 164033):

- Nota van Uitgangspunten
- Haalbaarheidsstudie

- Gezamenlijke artistieke en zakelijke en visie instellingen
- Functioneel en ruimtelijk Programma van Eisen

9 december 2009 commissiebehandeling stedenbouwkundige afweging hoge variant/lage variant --> keuze lage variant (RIS 168340). Raadsmededeling 'Resultaten enquête nieuwbouw en bedrijfsplan', college informeert raad over wijze waarop enquêteresultaten door selectiecommissie architect worden gebruikt en stuur het bedrijfsplan van dans- en muziekcentrum Cultuurforum Spui (deelrapport 1) toe (RIS 170854).

Diverse raadsmededelingen over stand van zaken architectenselectie (RIS 170995, 173548, 174889)

31 maart 2011 raadsvoorstel Besluitvorming Dans- en Muziekcentrum Spuiplein, incl. afweging alternatieve scenario's renovatie en upgrading/nieuwbouw, bedrijfsplannen --> vóór de zomer van 2012 uitgewerkt voorstel nieuwbouw (rv 45 2011). 8 november 2012 raadsvoorstel Realisatie Spuiforum --> instemming met realisatie indien volgende stap binnen kaders blijft (rv 89 2012, RIS 251767).

2013

18 juli 2013 gewijzigd raadsvoorstel Kredietaanvraag Spuiforum (rv 91 2013, RIS 260021)

31 oktober 2013 raadsmededeling vergelijking Renovatievariant en Spuiforum

31 oktober 2013 raadsvoorstel vaststelling bestemmingsplan Spuikwartier 2013 (rv 134 2013).

Planning

De planning van het project Spuiforum is bijzonder complex, met deels parallelle sporen die tijdig moeten samenkomen, deels volgtijdelijke acties waarbij het tempo van één stap effect kan hebben op de volgende stappen en wellicht de totale realisatiedatum. Dit geeft ook aan dat bij elk van deze stappen risico's kunnen optreden die beheerst moeten worden. Daar tegenover staat dat het optreden van vertragingen in een aantal gevallen door verschuiving van werkzaamheden beperkt kan worden.

In deze GRIP-rapportage is er geen reden de planning aan te passen, maar kan wel kennis genomen worden van mogelijk optredende risico's die vaak ook een factor tijd kennen. Indien en zodra die zich voordoen, zal de raad hierover uiteraard geïnformeerd worden. Indien het aanmerkelijke gevolgen voor de totaalplanning betreft, zal daarmee niet gewacht worden tot de eerstvolgende GRIP-rapportage.

De gedetailleerde planning is als volgt:

Spuiforum

- Zomer 2014 DO gereed
- Juni 2015 start sloop DAPZ/LDT en bouwrijp maken
- medio 2015 start ruwbouw
- begin 2017 start afbouw
- Eind 2017 aanleg openbare ruimte
- Juli 2018 ingebruikname Spuiforum
- September 2018 start theaterseizoen

Zuiderstrandtheater

- november 2013 start bouw
- maart 2014 hoogste punt
- april 2014 wind en waterdicht, start afbouw
- juni 2014 aanleg openbare ruimte
- eind augustus 2014 ingebruikname
- begin oktober 2014 1^e voorstelling
- 2018 na volledige ingebruikname Spuiforum overdracht aan gemeente

CE-113 Spuiforum (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2013		Ontwikkeling t.o.v. IpSO 2014
	Positie Top 40	n.v.t.	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 4,34 mln NEG	1-1-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 5,28 mln NEG	31-12-2018	↑
	Totaal omzet	€ 43,6 mln	1-1-2014	↑
	Realisatie	1,8 %	1-1-2014	↑
Marnix Norder /Henk Harms / Max Jeleniewski	Risicoprofiel	Hoog	> € 2,5 mln	

Projectomschrijving

Spuiforum is een nieuw centrum voor muziek, dans, evenementen en ontmoetingen waarin het Lucent Danstheater, de Dr. Anton Philipszaal en het Koninklijk Conservatorium worden samengebracht. Het omvat zalen voor de uitvoering van dans- en muziekvoorstellingen, ruimtes voor bijeenkomsten en evenementen, repetitie- en lesruimtes, kantoorfuncties, horeca, detailhandel, technische en logistieke functies en een parkeergarage inclusief fietsenkelder.

Het gebied moet geschikt worden gemaakt voor de realisatie van Spuiforum. In de grondexploitatie CE-113 Spuiforum zijn de kosten en opbrengsten opgenomen die gerelateerd zijn aan het mogelijk maken van de opstalontwikkeling.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

n.v.t.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

Theater/cultuur: 43.214 m2 bvo
Detailhandel/horeca: 1.248 m2 bvo
Parkeren: 8.922 m2 bvo
Fietsenstalling: 775 m2 bvo

Verschillen verklaring DSO jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie
1. Prodo 2013	11-06-2013	€ 4.192.000 NCW N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 4.192.000 NCW N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 4.340.000 NCW N

Te verklaren verschil (1-2) € 0

Er is in het saldo van de grondexploitatie geen verschil opgetreden.

Sportcampus Zuiderpark gebouwoontwikkeling ☐ Grondexploitatie MPG ☒ Gebouwoexploitatie	Stand: januari 2014			
			Datum	Ontwikkeling
	Prioritair project			
	Prognose	€ 50,0 mln	Jan 2014	geen
	Saldo Eindwaarde	n.v.t.		n.v.t.
	Gemaakte kosten	1 %	Jan 2014	geen
Karsten Klein / Paul Broekhoff / Anton van Dam / Jan Nies	Risicoprofiel	Laag	< € 1,0 mln	geen

Dit betreft de gripportage voor de bouwoontwikkeling Sportcampus. Het format wijkt af van de standaard Grip rapportage voor grondexploitaties.

Projectomschrijving

Bij het opstellen van deze rapportage (medio januari 2014) bevond de planontwikkeling zich in de Definitief- Ontwerp-fase. Voor deze fase gelden dezelfde financiële uitgangspunten als vermeld in de eerste rapportage, en zoals opgenomen in het raadsbesluit van december 2013. Deze rapportage bevat daarom geen nieuwe financiële gegevens. Een nieuwe volledige doorrekening van het plan zal worden gemaakt bij de afronding van het DO (medio februari 2014) en zal worden verwerkt in de volgende actualisering van deze rapportage.

Het project betreft de integrale ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark. Het college heeft de ambitie om conform het Krachtwijkenprogramma ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) te realiseren. Doel van het project is de realisatie van deze Sportcampus met daarin opgenomen een (top)sportcentrum met sporthallen en een onderwijsvoorziening waarin de vestiging van de Academie voor Sportstudies van De Haagse Hogeschool wordt gehuisvest en de afdeling Lifestyle, Sport en Beweging van ROC Mondriaan. Hierdoor ontstaat een unieke combinatie van (top)sport en een doorlopende leerlijn op MBO en HBO niveau. Met deze bundeling van sport en onderwijs wordt de ambitie van Den Haag gerealiseerd om in het kader van de wijkaanpak deze plek in het Zuiderpark en de directe omgeving een stevige impuls te geven.

In december 2013 heeft de gemeenteraad ingestemd met het raadsvoorstel Realisatie Sportcampus Zuiderpark. Voor de realisatie heeft de gemeente in oktober 2013 een samenwerkingsovereenkomst (SOK) met de Haagse Hogeschool getekend. De Haagse Hogeschool wil de onderwijsfuncties in de Sportcampus in de zomer van 2016 in gebruik nemen (studiejaar 2016-2017). Omdat de Haagse Hogeschool gebruik maakt van de gemeentelijke sportvoorzieningen in het gebouw, moet dan ook het gemeentelijke deel van het complex gereed zijn.

Bijzonderheden:

De ontwikkeling van de Sportcampus was een gezamenlijk project van de Haagse Hogeschool, de gemeente Den Haag en Vestia. Vestia heeft zich in 2012 teruggetrokken uit project. Door het uitstappen van Vestia is een deel van het programma vervallen waaronder de gebouwde parkeervoorziening. De gemeente en de Haagse Hogeschool hebben vervolgens samen een aangepast (verkleind) programma vastgesteld en het VO voor het gebouw en het VO voor de openbare ruimte uitgewerkt.

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

n.v.t.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

n.v.t.

Samenvatting

Bestuurlijke besluitvorming

Op 19 december 2013 heeft de Gemeenteraad ingestemd met de realisatie van de Sportcampus en het beschikbaar stellen van de financiën daarvoor (RV 171.2013, RIS 267472).

Planning

De start van de bouw van de Sportcampus Zuiderpark wordt verwacht in het najaar van 2014 en de oplevering in de zomer van 2016.

De ontwikkeling van het Definitief Ontwerp kent een geringe uitloop (3 weken) ten opzichte van de initiële projectplanning. Het streven is deze uitloop in het planvervolg in de rest van het jaar in te halen.

Financiën

In afwachting van de doorrekening van het definitief ontwerp medio februari 2014 zijn er geen nieuwe financiële gegevens.

De totale stichtingskosten van het gebouw bedragen op basis van de begroting Voorlopig Ontwerp € 71.000.000,-, prijspeil augustus 2013, exclusief rentekosten tijdens de bouw. Van deze kosten is medio januari 2014 circa 1% gerealiseerd. De aangegane en verwachte verplichtingen voor de planontwikkeling tot en met het Definitieve Ontwerp (gereed: februari 2014) bedragen ca. 2% van de stichtingskosten.

Voor het gebouw is in beginsel volledige dekking van de investering beschikbaar:

- voor het gemeentelijke deel (OCW/Sport) is in het raadsbesluit Realisatie Sportcampus Zuiderpark een krediet van € 45.750.000,- beschikbaar gesteld, zijnde de volledige investeringssom (exclusief rentekosten) voor dit deel;
- het gebouwdeel van de Haagse Hogeschool wordt conform de Samenwerkingsovereenkomst betaald door de Haagse Hogeschool;
- de investering voor het deel ROC Mondriaan moet rendabel door de gemeente worden verhuurd aan ROC Mondriaan;
- voor dekking van de rentekosten is de bestemmingsreserve Voorfinancieringsrente Sportcampus Zuiderpark (BR34798) ad € 4.500.000,- beschikbaar.

Risicoanalyse

Het totale risicoprofiel van de gebouwontwikkeling Sportcampus Zuiderpark bedraagt € 356.250,-. Hiermee valt het risicoprofiel in de categorie "Laag" (< € 1,0 mln.).

Planning	2013	2014	2015	2016	2017
Planning SCZ					
Projectdocument					
Omgevingsvergunning					
Uitvoering					

Begin januari 2014 is gestart met de sloop en het bouwrijp maken. De aanvraag omgevingsvergunning voor het gebouw wordt in het eerste kwartaal 2014 aangevraagd. De start van de bouw van de Sportcampus Zuiderpark wordt verwacht in het najaar van 2014 en de oplevering in de zomer van 2016. De aanvraag omgevingsvergunning voor het deel van het parkeerterrein dat afwijkt van het bestemmingsplan Zuiderpark, is al aangevraagd. Deze moet onherroepelijk zijn voordat de omgevingsvergunning voor het gebouw in behandeling kan worden genomen.

De aanleg van de openbare ruimte is gepland vanaf eind 2015.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Sportcampus Zuiderpark

Tijd	Vorbereiding			
	2010	2011	2012	2013
Informatie	RIS 170702 16 februari 2010 Raadsmededeling over ontwikkeling sportcampus	RIS 181465 13 oktober 2011 Raadsmededeling contractering architect Sportcampus	RIS 250769 10 juli 2012 Raadsmededeling terugtrekking Vestia en gezamenlijk verder ontwikkelen door gemeente en Haagse Hogeschool	RIS 260905 18 juli 2013 Raadscommissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over voortgang
Datum besluit	12 februari 2010 Collegebesluit (vertrouwelijk) over gemeenschappelijke ontwikkeling door gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool			RIS 264669 18 september 2013 Raadsmededeling over voortaan
Overeenkomst	RIS 177642 14 december 2010 Raadsbesluit Nota van Uitgangspunten			RIS 264666 17 september 2013 Collegebesluit instemming SOK
	6 december 2010 Ondertekening SOK gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool			RIS 267470 12 november 2013 Collegebesluit projectdocument Sportcampus
				RIS 267472 19 december 2013 Raadsbesluit realisatie Sportcampus
				10 oktober 2013 Ondertekening SOK gemeente en Haagse Hogeschool

Op 12 november 2013 heeft het College van BenW het projectdocument Sportcampus Zuiderpark en de bijbehorende (geheime) grondexploitatie vastgesteld. Hiermee is het plan operationeel verklaard en zijn de financiën beschikbaar gesteld voor het bouw- en woonrijp maken waaronder het aanleggen van de openbare ruimte en de parkeervoorziening.

Op 19 december 2013 heeft de Gemeenteraad ingestemd met de realisatie van de Sportcampus en het beschikbaar stellen van de financiën.

Met de vaststelling van het Uitwerkingsplan Sportcampus Zuiderpark op 28 augustus 2012 door het college wordt de ontwikkeling van gebouw en openbare ruimte juridisch planologisch mogelijk gemaakt.

De parkeervoorziening uit het nieuwe inrichtingsplan ligt buiten het gebied van het uitwerkingsplan en valt binnen het bestemmingsplan 'Zuiderpark'. Een deel van de parkeervoorziening langs de Meester P. Droogleever Fortuynweg wijkt af van het bestemmingsplan. Hiervoor is een aanvraag omgevingsvergunning ingediend.

ES-135 Sportcampus Zuiderpark (X) Grondexploitatie MPG () Niet-grondexploitatie	Stand: 01-01-2014 Jaarrekening 2013			
		JR 2013	Prijspeil	Ontwikkeling t.o.v. prodo 2013
	Positie Top 40	n.v.t.	MPG 2013	
	Saldo NCW	€ 3,75 mln. NEG	01-01-2014	↓
	Saldo Eindwaarde	€ 4,2 mln. NEG	31-12-2016	↑
	Totaal omzet	€ 17,75 mln.	01-06-2014	↑
Marnix Norder/Wil van der Hoek/Gert Jan Giele	Realisatie	8,3 %	01-01-2014	↑
	Risicoprofiel	Laag	< € 1 mln.	

Projectomschrijving

Bij het opstellen van deze rapportage bevindt de planontwikkeling zich in de fase van het bouwrijp maken en wordt het DO voor de openbare ruimte uitgewerkt. Ten opzichte van de eerste rapportage hebben zich bij het voorbereiden van het bouwrijp maken een aantal ontwikkelingen voorgedaan die onder het kopje "Proces en informatie" worden toegelicht. Bij de afronding van het DO (voor de herinrichting van de openbare ruimte) zal het ontwerp worden doorgerekend. Deze doorrekening zal worden verwerkt in de volgende actualisering van deze rapportage.

Het project betreft de integrale ontwikkeling van de Sportcampus Zuiderpark. Het college heeft de ambitie om conform het Krachtwijkenprogramma ter plaatse van het voormalige ADO-stadion in het Sportkwadrant van het Zuiderpark een gecombineerde (top)sport en onderwijscluster (HBO- en MBO niveau) te realiseren. Doel van het project is de realisatie van deze Sportcampus met daarin opgenomen een (top)sportcentrum met sporthallen en een onderwijsvoorziening waarin de vestiging van de Academie voor Sportstudies van De Haagse Hogeschool wordt gehuisvest en de afdeling Lifestyle, Sport en Beweging van ROC Mondriaan. Hierdoor ontstaat een unieke combinatie van (top)sport en een doorlopende leerlijn op MBO en HBO niveau. Met deze bundeling van sport en onderwijs wordt de ambitie van Den Haag gerealiseerd om in het kader van de wijkaanpak deze plek in het Zuiderpark en de directe omgeving een stevige impuls te geven.

Op 19 december 2013 heeft de Gemeenteraad ingestemd met het raadsvoorstel Realisatie Sportcampus Zuiderpark (RIS 267472). Voor het bouw- en woonrijp maken, de aanleg van de openbare ruimte, de inpassing van het parkeren en de uitgifte heeft het College van Burgemeester en Wethouders op 12 november 2013 het Projectdocument Sportcampus Zuiderpark inclusief de (geheime) grondexploitatie Sportcampus Zuiderpark (RIS 267470) vastgesteld. Voor de realisatie heeft de gemeente in oktober 2013 een samenwerkingsovereenkomst (SOK) met de Haagse Hogeschool getekend. De Haagse Hogeschool wil de onderwijsfuncties in de Sportcampus in de zomer van 2016 in gebruik nemen (studiejaar 2016-2017).

Programma gerealiseerd (uitgegeven gronden)

Er zijn nog geen gronden uitgegeven.

Programma verwacht (uit te geven gronden)

In het gebouw, met een totaal oppervlak van circa 31.000 m² bvo, zijn de sport- en onderwijsfaciliteiten van de gemeente, Haagse Hogeschool en ROC Mondriaan ondergebracht.

Verschillenverklaring Jaarrekening 2013

Bestuurlijke stand	d.d.	Saldo grondexploitatie		
1. Projectdocument 2013	13-11-2013	€ 3.716.000	NCW	N
2. Jaarrekening 2013	31-12-2013	€ 3.655.000	NCW	N
3. Jaarrekening 2013 incl. autonome mutaties	1-1-2014	€ 3.752.000	NCW	N
Te verklaren verschil (1-2)		€ 61.000	NCW	V

Het nominale saldo van de grondexploitatie is ongewijzigd gebleven. Er is echter wel sprake van positieve faserings-effecten omdat verschillende kosten, die nog in 2013 waren voorzien, niet gerealiseerd zijn maar zijn

doorgeschoven naar 2014. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten zijn in dit project € 61.000 voordelig (NCW).

Programma

De Sportcampus bestaat uit:

A. Het gemeentelijk deel (ca. 65% van het totale gebouw) met onder meer:

- een topsporthal met en tribune voor 3500 bezoekers
- een dubbele breedtesporthal voor amateur sporten;
- een turnhal, met de specifieke faciliteiten voor de turnsport;
- een beachsporthal;
- voor deze hallen bijkomende voorzieningen als kleedkamers, toestellenbergingen en dergelijke;
- kantoorfaciliteiten voor sportondersteunende organisaties;
- ontvangst- en horecavoorzieningen voor de gebruikers en bezoekers.

B. De Academie van Sportstudies van de Haagse Hogeschool (HHS) (ca. 30% van het totale gebouw) met:

- college- en studieruimtes;
- ondersteunende ruimtes voor docenten en (naar verwachting een groei tot 1.400) studenten;
- drie gymzalen met de daarbij horende voorzieningen;
- een danszaal en een dojo (voor oosterse vechtsporten).

C. De School voor Lifestyle, Sport en Bewegen van ROC Mondriaan (ca. 5% van het totale gebouw), als dependance van de hoofdvestiging in Delft.

D. Ringweg en Parkeervoorziening

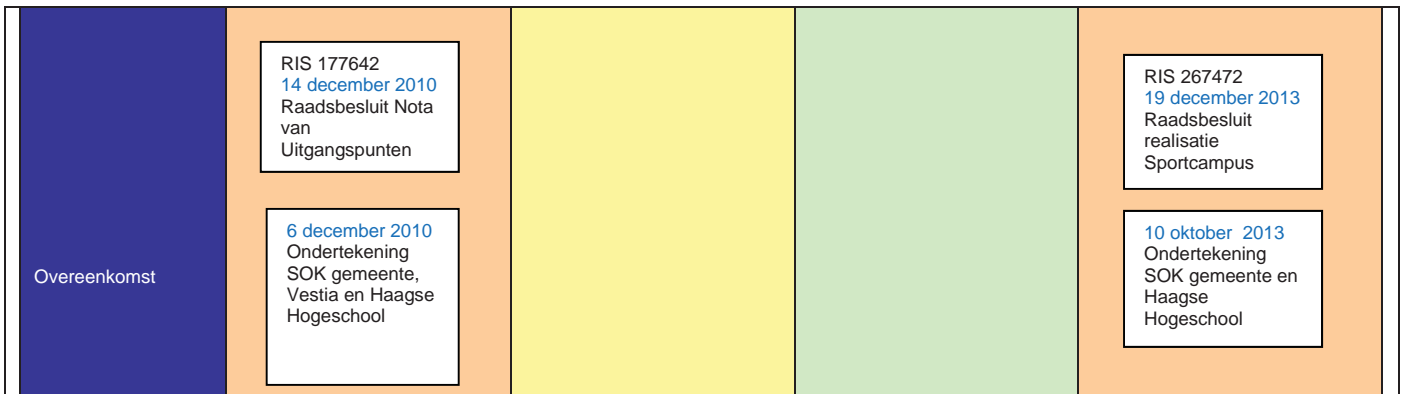
De komst van de Sportcampus maakt het mogelijk de ringweg af te maken tot een autovrije route voor fietsers, skaters en wandelaars. Bij de ingang aan de Melis Stokelaan is een parkeervoorziening op maaiveld ontwikkeld passend bij het monumentale karakter van het Zuiderpark. Met deze voorziening en extra parkeerplaatsen bij ADO/De Aftrap, HDV, het zwembad en bestaande wegcapaciteit aan de Melis Stokelaan wordt voorzien in 671 parkeerplaatsen.

Proces en informatie

Bestuurlijke besluitvorming

Sportcampus Zuiderpark

Tijd	Vorbereiding			
	2010	2011	2012	2013
Informatie	<p>RIS 170702 16 februari 2010 Raadsmededeling over ontwikkeling sportcampus</p>	<p>RIS 181465 13 oktober 2011 Raadsmededeling contractering architect Sportcampus</p>	<p>RIS 250769 10 juli 2012 Raadsmededeling terugtrekken Vestia en gezamenlijk verder ontwikkelen door gemeente en Haagse Hogeschool</p>	<p>RIS 260905 18 juli 2013 Raadscommissies Samenleving en Ruimte geïnformeerd over voortgang</p>
Datum besluit	<p>12 februari 2010 Collegebesluit (vertrouwelijk) over gemeenschappelijke ontwikkeling door gemeente, Vestia en Haagse Hogeschool</p>		<p>RIS 251473 28 augustus 2012 Collegebesluit Uitwerkingsplan Sportcampus Zuiderpark</p>	<p>RIS 264669 18 september 2013 Raadsmededeling over voortgang</p> <p>RIS 264666 17 september 2013 Collegebesluit instemming SOK</p> <p>RIS 267470 12 november 2013 Collegebesluit projectdocument Sportcampus</p>

Op 12 november 2013 heeft het College van Burgemeester en Wethouders het projectdocument Sportcampus Zuiderpark en de bijbehorende (geheime) grondexploitatie vastgesteld. Hiermee is het plan operationeel verklaard en zijn de financiën beschikbaar gesteld voor het bouw- en woonrijp maken waaronder het aanleggen van de openbare ruimte en de parkeervoorziening.

Op 19 december 2013 heeft de Gemeenteraad ingestemd met de realisatie van de Sportcampus en het beschikbaar stellen van de financiën.

Met de vaststelling van het Uitwerkingsplan Sportcampus Zuiderpark op 28 augustus 2012 door het college wordt de ontwikkeling van gebouw en openbare ruimte juridisch planologisch mogelijk gemaakt.

De parkeervoorziening uit het nieuwe inrichtingsplan ligt buiten het gebied van het uitwerkingsplan en valt binnen het bestemmingsplan 'Zuiderpark'. Een deel van de parkeervoorziening langs de Meester P. Droogleever Fortuynweg wijkt af van het bestemmingsplan. Hiervoor is een aanvraag omgevingsvergunning ingediend.

Planning

	2013	2014	2015	2016	2017
Planning SCZ					
Projectdocument					
Omgevingsvergunning					
Uitvoering					

Planning op hoofdlijnen

Op 6 januari 2014 is gestart met de sloopwerkzaamheden. Daarna volgt het bouwrijp maken. De aanvraag omgevingsvergunning voor het gebouw wordt in het eerste kwartaal 2014 aangevraagd. De start van de bouw van de Sportcampus Zuiderpark wordt verwacht in het najaar van 2014 en de oplevering in de zomer van 2016. De aanleg van de openbare ruimte is gepland vanaf eind 2015.

Voortgang proces

De omgevingsvergunning voor het deel van het parkeerterrein dat afwijkt van het bestemmingsplan Zuiderpark, is op 16 januari 2014 verleend. Deze moet onherroepelijk zijn voordat de omgevingsvergunning voor het gebouw in behandeling kan worden genomen.

Bij de uitwerking van het VO openbare ruimte tot DO is gebleken dat er twee strookjes grond langs de nieuwe watergang en een deel van de nieuwe duiker bij de voetbalvelden van ADO, afwijken van het Uitwerkingsplan Sportcampus Zuiderpark. Hiervoor is op 16 januari 2014 een aanvraag omgevingsvergunning ingediend.

Bij het opstellen van het bestek voor het bouwrijp maken vergt het hydraulisch ontwerp voor de riolering meer tijd dan was voorzien. Ook de toets van de waterberging vergt meer tijd omdat het Hoogheemraadschap de Watersysteem Analyse nog niet heeft afgerond. De resultaten van deze analyse zijn voor belang van de watertoets. Als gevolg van deze onvoorziene vertragingen wordt er een uitloop van het bouwrijp maken verwacht van 4 weken. Het streven is deze uitloop in de loop van het jaar in te halen.

Bijlage 7 Grondexploitaties

Bijlage 7.1 Overzicht grondexploitatie

GEMEENTE:	Den Haag
GEGEVENS TBV GRONDEXPLOITATIE	
BASIS: JAARREKENING: 2013	

GRONDBELEID

bedragen x 1.000

Grondexploitaties	Boekwaarde* 31-12-2012	Boekwaarde* 31-12-2013	Totaal Eindwaarde grexen per 1-1-2014	Totaal Eindwaarde grexen stand 31-12-2013 contant gemaakt per 2014 = netto contante waarde	Nog te maken kosten per 1-1-2014	nog te realis. opbrengsten per 1-1-2014
Totaal grondexploitaties in exploitatie	162.859	151.837	236.724-	274.412-	322.701	326.241
Totaal grondexploitaties niet in exploitatie	1.729	655				
Totaal grondexploitaties	164.588	152.492				

Voorzieningen en reserves	Balans 31-12-2012	Balans 31-12-2013	Totaal neg. Eindwaarde grexen contant per 1-1-2014 = netto contante waarde	Vershil
Totaal voorziening(en) grondexploitaties	263.406	184.674	B 175.396	B-A 9.278-
Totaal algemene reserve grondexploitatie	41.604	51.590		
Totaal aan grexen gerelateerde reserves	305.010	236.264		

* NB Bruto: voor verrekening met voorzieningen (zie toelichting op de balans)

7.2 NCW standen grondexploitaties

Projectnummer	Projectnaam	Opmerkingen *	Jaarrekening	Halfjaarbericht	Verschil (2-1)	Verklaren ja/nee top 40 saldo > 250.000 omzet > 250.000	Jaarrekening	Autonoom verschil (3-2)	Endwaarde
			Stand 31-12-2013 201312 2	Stand 01-06-2013 201305 of laatst vastgestelde stand 1			Stand 01-01-2014 incl. autonome mutaties 201400 3	201400	
C- 87	RIVIERENBUURT	9	-2.234.000	-2.338.000	104.000	ja	-585.000	1.649.000	-660.000
C- 90	MAASSTRAAT	*	-4.786.000	-3.941.000	-845.000	ja	-4.967.000	-181.000	-5.811.000
CE-36.99	AFSL. MONCHYPLEIN, STADHUISLOCATIE	1+5	491.000	439.000	52.000	nee			
CE- 43	SPUIMARKT	5	-1.659.000	-1.568.000	-91.000	ja			
CE-43.99	AFSL. SPUIMARKT	6	0	0	0		2.000	2.000	1.000
CE- 48	SPUIKWARTIER FASE 2 EN 3	9	-14.061.000	-13.930.000	-131.000	nee	-1.509.000	12.552.000	-1.569.000
CE- 53	DEN HAAG NIEUW CENTRAAL	9	-20.679.000	-20.654.000	-25.000	ja	-3.924.000	16.755.000	-5.809.000
CE- 79	NIEUWE SCHOOLSTRAAT E.O.		-61.000	-83.000	22.000	ja	-65.000	-4.000	-68.000
CE- 81	WIJNHAVENKWARTIER	8	-36.893.000	-36.933.000	40.000	ja	-37.064.000	-171.000	-59.340.000
CE- 103	SCHEEPERSSTRAAT 54	5	865.000	816.000	49.000	nee			
CE-106.99	AFSL. HOEK BOOMSLUITERSKADE/PLETTERUKADE	2+5	223.000	206.000	17.000	nee			
CE- 110	HERSTRUCTURERING TRANSVAAL FASE 4A	*+9	-5.237.000	-792.000	-4.445.000	ja	-818.000	4.419.000	-921.000
CE- 112	WOONZORGCENTRUM TRANSVAAL, NATALSTR.		517.000	513.000	4.000	ja	538.000	21.000	581.000
CE- 113	SPUIFORUM	7+11	-4.192.000	-4.192.000	0	nee	-4.340.000	-148.000	-5.283.000
CE- 114	ARNOLD ALETRINOPLANTSOEN	5	142.000	23.000	119.000	nee			
CE- 116	SIGMA LOCATIE	7+8	-2.367.000	-2.421.000	54.000	nee	-2.419.000	-52.000	-2.618.000
CE- 117	JACOB CATSSTRAAT	7	-104.000	-110.000	6.000	nee	-110.000	-6.000	-124.000
D- 170	NOORDPOLDERKADE/CYLINDERSTRAAT	5	-283.000	-282.000	-1.000	nee			
E- 146	DE VERADEMING (PARK)		682.000	661.000	21.000	nee	716.000	34.000	805.000
E- 172	VERADEMING BODEM ENECO		-9.000	-12.000	3.000	nee	-11.000	-2.000	-12.000
E- 173	VERADEMING BODEM VROM		-23.000	-22.000	-1.000	nee	-25.000	-2.000	-27.000
E-198.99	AFSL. KOPPEN BEEKLAAN	2+5	79.000	76.000	3.000	nee			
ES- 103	LITHOFLAAN	9	-16.447.000	-14.100.000	-2.347.000	ja	-9.210.000	7.237.000	-13.112.000
ES- 115	LEYWEG MTS-LOCATIE	9	-9.427.000	-9.440.000	13.000	ja	-4.015.000	5.412.000	-4.176.000
ES- 119	MORGENSTOND MIDDEN		102.000	105.000	-3.000	ja	105.000	3.000	145.000
ES- 120	AMBACHTSGAARDE KORTE BLOK	9	-207.000	-310.000	103.000	nee	-168.000	39.000	-176.000
ES- 121	GAARDEN NOORDOOST SCHOLENVELD		944.000	389.000	555.000	ja	981.000	37.000	1.061.000
ES- 123	NAARDERSTRAAT READY LOKATIE	9	-4.028.000	-4.102.000	74.000	ja	-944.000	3.084.000	-981.000
ES- 125	DE STEDE WINKELCENTRUM		-1.683.000	-1.879.000	196.000	ja	-1.750.000	-67.000	-1.893.000
ES- 128	DRENTSE HOEK (OCW-CLUSTER)	8	-156.000	-158.000	2.000	nee	-168.000	-12.000	-197.000
ES- 129	SERVICEZONE LEY WEG EUROCINEMA	*	-2.444.000	-785.000	-1.659.000	ja	-2.541.000	-97.000	-2.972.000
ES- 135	SPORTCAMPUS ZUIDERPARC	7+11	-3.655.000	-3.716.000	61.000	nee	-3.752.000	-97.000	-4.219.000
ES- 137	K.O. ESDO LOCATIE		-29.000	46.000	-75.000	ja	-2.000	27.000	-3.000
ES- 138	EXLOOSTRAAT		305.000	236.000	69.000	nee	309.000	4.000	322.000
F- 87	MEEUWENHOF F2	5	-319.000	-192.000	-127.000	nee			
F-87.99	AFSL. MEEUWENHOF F2	6	0	0	0		0	0	1.000
F-88.99	AFSL. WIERINGSE/MARKENSTRAAT L DUINSTR. F3	2	189.000	173.000	16.000	nee	197.000	8.000	213.000
F-90.99	AFSL. WIERINGSE/MARKENSTRAAT R DUINSTR. F4	*+2	-18.000	92.000	-110.000	nee	-19.000	-1.000	-20.000
F- 93	PLUVIERHOF F6	*+9	-1.607.000	-1.148.000	-459.000	ja	-436.000	1.171.000	-471.000
G- 97	POELDIJKSESTRAAT NWB	*	-68.000	226.000	-294.000	nee	-71.000	-3.000	-76.000
HA- 37	BEATRIXKWARTIER (OPENB. RUIMTE)	5	-319.000	-266.000	-53.000	nee			
HA- 56	GROTIUSPLAATS	9	-7.636.000	-7.600.000	-36.000	ja	-7.924.000	-288.000	-8.913.000
HA- 62	GROTIUSPLAATS (RES BU HA-56)	9	-603.000	-617.000	14.000	nee	-109.000	494.000	-114.000
HA-76.99	AFSL. SCHENKKADE 50	2	127.000	124.000	3.000	nee	133.000	6.000	138.000
HA-79.99	AFSL. NATIONAAL AUTOMOBIELMUSEUM	2+5	-6.000	-4.000	-2.000	nee			
HA- 83	GBIEDSONTWIKKELING ISABELLALAND		-53.000	40.000	-93.000	ja	-42.000	11.000	-54.000
HA-86.99	AFSL. BEATRIXKWARTIER	2+5	375.000	357.000	18.000	nee			
I-113.99	AFSL. STATIONSWEG/ORANJELAAN 2E FASE	2	88.000	91.000	-3.000	nee	92.000	4.000	99.000
I- 117	STATIONSWEG 67 T/M 75	5	12.000	1.000	11.000	nee			
I- 148	HET OUDE CENTRUM HORECA BESTPL.	9	-731.000	-743.000	12.000	nee	-516.000	215.000	-557.000
K- 51	VILJOEN/PIETERBURGSTR 1E NWB	9	-1.301.000	-1.287.000	-14.000	nee	-184.000	1.117.000	-222.000
K - 253	TRANSVAAL FASE 2 EN 3	5	-3.971.000	-4.047.000	76.000	nee			
K - 256	UITENHAGESTR. BEDRIJFSTERREIN		-7.080.000	-7.246.000	166.000	ja	-7.394.000	-314.000	-8.995
KO- 1	7 KLUSHUIZEN	12	50.000	26.000	24.000	nee	51.000	1.000	
KO- 2	DUINSTRAAT 10	12	38.000	57.000	-19.000	nee	29.000	-9.000	
KO- 4	JUNOPAND	7+12	109.000	79.000	30.000	nee	109.000	0	
KO- 5	SUZE ROBERTSONSTRAAT 83-89	7+12	-24.000	1.000	-25.000	nee	-24.000	0	
KO- 6	STORTENBEKERSTRAAT 205	7+12	-109.000	7.000	-116.000	nee	-109.000	0	
KO- 7	KEPPLERSTRAAT 301-303	7+12	296.000	295.000	1.000	nee	296.000	0	
KO- 8	VAN DER VENNESTRAAT 85	7+12	-57.000	-4.000	-53.000	nee	-57.000	0	
LA- 9	LAAKHAVEN CENTRAAL		-153.000	-174.000	21.000	ja	-235.000	-82.000	-309.000
LA- 17	BINCKHORST NOORD-WEST		-3.943.000	-4.280.000	337.000	ja	-4.098.000	-155.000	-5.393.000
LA- 19	LAAKHAVENHOLLANDS SPOOR		-1.687.000	-1.695.000	8.000	ja	-1.754.000	-67.000	-2.696.000

Projectnummer	Projectnaam	Opmerkingen *	Jaarrekening	Halfjaarbericht	Verschil	Verklaren	Jaarrekening	Autonomo verschil	Endwaarde
			Stand 31-12-2013 201312 2	Stand 01-06-2013 201305 of laatst vastgestelde stand 1	(2-1)	ja/nee top 40 saldo > 250.000 omzet > 250.000	Stand 01-01-2014 incl. autonome mutaties 201400 3	(3-2)	201400
LA- 38	LAAKHAVEN WEST		-30.279.000	-30.275.000	-4.000	ja	-31.474.000	-1.195.000	-46.586.000
LA- 39	LAAKHAVEN PETROLEUMHAVEN		-12.899.000	-12.793.000	-106.000	ja	-13.386.000	-487.000	-18.323.000
LA- 41	NEHERKADEGEMAALSTRAAT		-854.000	-844.000	-10.000	nee	-896.000	-42.000	-968.000
LA- 49	BINCKHORST, HOTSPOT VROM		36.000	41.000	-5.000	ja	37.000	1.000	62.000
LA- 50	BINCKHORST, BODEM ENECO LA 17		-7.000	-7.000	0	nee	-8.000	-1.000	-8.000
LA- 51	BINCKHORST BODEM VROM LA 17		-252.000	-244.000	-8.000	nee	-261.000	-9.000	-283.000
LA- 60	BEETSSTRAAT 200		-2.494.000	-2.551.000	57.000	ja	-2.591.000	-97.000	-2.914.000
LA- 63	KETELSTRAAT 21-23	*	-383.000	-126.000	-257.000	ja	-396.000	-13.000	-428.000
LO- 52	WIJNDAELERPLANTS/LVM1762-1779		718.000	697.000	21.000	ja	753.000	35.000	815.000
LO- 56	NIEUWE ROZENBURGSTRAAT 8 EN 10		-494.000	-621.000	127.000	nee	-512.000	-18.000	-554.000
LO- 57	OCKENBURG LANDGOED (JEUJDHERB.)	9	-3.842.000	-4.112.000	270.000	ja	-1.839.000	2.003.000	-2.068.000
LO-71.99	AFSL. WINKELCENTRUM LOOSDUINEN	4	-9.000	-3.000	-6.000	nee	-11.000	-2.000	-13.000
LO- 72	ESCAMPLAAN FASE 2		-328.000	-392.000	64.000	ja	-334.000	-6.000	-406.000
R- 365	ACACIASTRAAT 178/180	7	128.000	128.000	0	nee	134.000	6.000	176.000
SC-43.99	AFSL. LAAN VAN MEERDERVOORT 211	4	31.000	-1.000	32.000	nee	33.000	2.000	35.000
SC- 49	DR.LELYKADE PAV.+HOR	9	-1.811.000	-1.823.000	12.000	ja	-669.000	1.142.000	-724.000
SC- 50	LANDHOOFD C. BEDRIJFSLOCATIES	9	-1.832.000	-1.895.000	63.000	nee	-851.000	981.000	-885.000
SC-87.99	AFSL. GEVERS DEYNOOTWEG 59 (HELENA)	3	23.000	33.000	-10.000	nee	25.000	2.000	26.000
SC- 91	CHURCHILLPLEIN, WORLD FORUM	9	-4.013.000	-4.065.000	52.000	ja	-1.993.000	2.020.000	-2.155.000
SC-93.99	AFSL. DR. DE VISSERPLEIN 103 (SCHOOL)	3+5	83.000	14.000	69.000	nee			
SC- 94	KWALITEITSIMPULS OR THWF		-1.000	0	-1.000	ja	40.000	41.000	42.000
SC- 96	NORFOLK, A. MAASPLEIN + NHH BOULEVARD		-13.012.000	-12.908.000	-104.000	ja	-14.158.000	-1.146.000	-22.667.000
SC- 102	EUROJUST		1.193.000	1.128.000	65.000	ja	1.309.000	116.000	1.472.000
SE- 22	DE VERADEMING BEDRIJFSKW GIT	*	-1.276.000	-506.000	-770.000	ja	-1.289.000	-13.000	-1.342.000
SE- 28	MIENT 351 VORMDABEL	8	332.000	388.000	-56.000	ja	351.000	19.000	426.000
X -2005	AFSLUITEN PLANNEN 2005		-470.000	-472.000	2.000	nee	-120.000	350.000	-131.000
ZZ- 19	OBL	10	-298.000	-402.000	104.000	nee			
ZZ- 20	FOREPARK		996.000	126.000	870.000	ja	935.000	-61.000	1.329.000
ZZ- 25	WESTLANDSE ZOOM		2.043.000	1.979.000	64.000	ja	2.133.000	90.000	27.000
ZZ- 26-31	A 12 ZONE TOTAAL (M.U.V. ZZ-30)		45.326.000-	-45.410.000	84.000	ja	-9.541.000	35.785.000	-11.831.000
ZZ- 33	AMERIKAANSE AMBASSADE	9	-1.114.000	-1.121.000	7.000	nee	-690.000	424.000	-778.000
ZZ- 34	YPENBURG		-1.262.000	-1.511.000	249.000	ja	-1.306.000	-44.000	-1.528.000
ZZ- 800	BODEM AFGESLOTEN PLANNEN	9	-591.000	-588.000	-3.000	nee	-460.000	131.000	-498.000
ZZ-2005	AFSLUITEN PLANNEN 2005		-2.433.000	-2.425.000	-8.000	nee	-560.000	1.873.000	-605.000
TOTAAL			-274.412.000	-266.553.000	-7.859.000		175.396.000-	94.431.000	236.723.995-

Officiële stand Voorziening Negatieve Plannen

-285.596.000 **-276.162.000** **-9.434.000**

-184.674.000

Voorziening Negatieve Plannen Halfjaarbericht 2013

-262.349.000 **-13.813.000**

Positieve projecten

11.117.000 **9.617.000** **1.500.000**

9.278.000

Opmerkingen

* **vervallen dekkingsbijdrage/saldo verslechtert maar heeft geen consequenties voor de dekking omdat de middelen aan de voorziening worden toegevoegd**

- Afsluiten plannen 2009 bestaat uit plan: CE-36.99
- Afsluiten plannen 2010 bestaat uit de plannen: CE-106.99, E-198.99, F-88.99, F-90.99, HA-76.99, HA-79.99, HA-86.99 en I-113.99
- Afsluiten plannen 2011 bestaat uit de plannen: SC-87.99 en SC-93.99
- Afsluiten plannen 2012 bestaat uit de plannen: LO-71.99 en SC-43.99
- Plannen die met de jaarrekening 2013 worden afgesloten zijn: CE-43.1, CE-103.1, D-170.1, E-198.99, F-87.1, CE-36.99, CE-106.99, CE-114.1, HA-37.1, HA-79.99, I-117.1, K-253.1, SC-93.99 en HA-86.99
- Afsluiten plannen 2013 bestaat uit het plan: CE-43.99 en F-87.99
- Plannen die na het halfjaarbericht 2013 operationeel zijn verklaard: CE-113.1, CE-116.1, CE-117.1, ES-135.1, KO-4.1, KO-5.1, KO-6.1, KO-7.1 en KO-8.1 en R-365.1
- Plannen die na het halfjaarbericht 2013 zijn herzien: CE-81.1, ES-128.1, SE-28.1 en ZZ-27.1
- Plannen die partiel (afboeken boekw aarde als zijnde additionele autonome mutatie met de beginstand) zijn afgesloten
- Het betreft OHW. In 2013 te factureren aan OBL
- De verschillenverklaring van deze grondexploitaties zijn opgenomen in de GRIP-rapportage
- De standen van KO-1.1, KO-2.1, KO-4.1, KO-5.1, KO-6.1, KO-7.1 en KO-8.1 zijn op reële waarden

7.3 Verschillenverklaring grondexploitatie

Projectnaam: Rivierenbuurt
Projectnummer: SBK C-87

(actuele besluitvorming RIS168347)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	2.234.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	2.338.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		104.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De grondexploitatie eindigt in 2013 €104.000 positiever dan geraamd. De geraamde opbrengsten zijn hierbij niet gewijzigd. Aangezien de grond van het deelproject Spui/Lamgroen pas begin 2013 is verkocht aan de ontwikkelaar en deze nu volop aan het bouwen is, zijn de plankosten (apparaat) in 2013 veel lager geweest dan was voorzien. Rond het bouwplan moet de openbare ruimte nog worden ingericht. Het gebouw wordt eind 2014 opgeleverd, zodat de openbare ruimte begin 2015 wordt aangelegd.

Projectnaam: Maasstraat
Projectnummer: SBK C-90

(actuele besluitvorming RIS 181993)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	4.786.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013 stand	1-6-2013	3.941.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		845.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De ISV-bijdrage van € 800.000 is overgeboekt naar de Voorziening Negatieve Plannen. Het gaat hier om middelen waarop geen prestatieverklaring van derden meer rust en als gevolg daarvan deze middelen worden gezien als gemeentelijke middelen. Voor gemeentelijke middelen geldt dat deze moeten worden toegevoegd aan de Voorziening Negatieve Plannen en niet via de post dekkingsbijdrage in de grondexploitatie.

De nog niet gerealiseerde delen van het project wordt conform eerdere besluitvorming gerealiseerd. Het plangebied is uitgebreid met de herinrichting van de Scheldestraat. Als gevolg van de herstructurering moet ook de Scheldestraat een ander profiel krijgen, dit was niet voorzien. De kosten hiervan worden gedekt vanuit IpSO 2014 en een bijdrage uit de Kadernota Openbare Ruimte. De dekkingsbijdrage ad. € 84.000 vanuit IpSO 2014 wordt rechtstreeks gedoteerd aan Voorziening Negatieve Plannen. Doordat kosten één jaar naar achteren zijn geschoven is een positief voordeel van € 39.000 ontstaan.

Projectnaam: Spuimarkt
Projectnummer: SBK CE-43

(actuele besluitvorming RIS 123230)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-'13	1.659.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	1.568.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		91.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Bij dit plan is sprake van een stijging van de nominale kosten ter hoogte van € 105.000. Daarbij is het faseringsaspect € 14.000 voordelig. De opbrengsten zijn gelijk gebleven. Dit resulteert in een nadelig effect van € 91.000 netto contant.

Het betreft een overschrijding van met name de plankosten. Het komen tot een regeling met verschillende eigenaren in de Grote Marktstraat en ontwikkelaar OMS heeft meer uren gekost dan waren begroot. Deze werkzaamheden zijn afgerond, er komen verder geen nieuwe kosten. Dit plan wordt afgesloten.

Projectnaam: Den Haag Nieuw Centraal (actuele besluitvorming RIS 181795)
Projectnummer: SBK CE.53.1

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	20.679.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	20.654.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		25.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De grondexploitatie Den Haag Nieuw Centraal bevat niet de gemeentelijke inzet van de verbouw van het Centraal station, maar het gebied er omheen met name het Anna van Buurenplein en het Koningin Julianaplein en toeleidende wegen. In 2013 is New Babylon officieel geopend, evenals de huisvesting van de Leidse Universiteit aan het Anna van Buurenplein. De definitieve inrichting van het plein zal dit jaar van start gaan. Voor het Koningin Julianaplein lopen nog verscheidene studies naar mogelijke oplossingen voor het benodigde aantal fietsparkeerplekken. De kosten en opbrengsten zijn conform de begroting verlopen. Wel is er een faseringsnadeel van € 25.000 als gevolg van een aangepaste planning.

Projectnaam: Nieuwe Schoolstraat (actuele besluitvorming RIS 181987)
Projectnummer: SBK CE-79

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	61.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	83.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		22.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het grondexploitatie saldo is € 22.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat uit gewijzigde kosten en opbrengsten en uit faserings-effecten. Het voordelige verschil wordt met name veroorzaakt door een gedaalde begroting voor de plankosten op basis van de Stuurbegroting 2014 en toegevoegde opbrengsten vanuit vastgoedbeheer.

In 2013 heeft de doorstart geleid tot een door beide partijen ondertekende grondreserveringsovereenkomst. Deze overeenkomst en de bijbehorende financiële afspraken sluiten aan bij de herijkte grondexploitatie. Voorwaarden voor de daadwerkelijke gronduitgifte zijn een afgegeven Wabovergunning en een voorverkoop van 2/3 van de woningen. Ondanks de problemen op de woningmarkt, zijn gedurende 2013 alle 6 de woningen verkocht.

Voor het alternatieve plan is een nieuwe omgevingsvergunning noodzakelijk. De Vof heeft in het 2^e kwartaal 2013 een Wabo-aanvraag ingediend. Het bouwplan heeft recent ter visie gelegen waarbij er een zienswijze is binnengekomen van Stedin. Naast de bouwkegel is een onderstation gevestigd dat de stroomvoorziening regelt voor een groot deel van de Binnenstad.

Indien deze zienswijze leidt tot een beroepsprocedure tegen de af te geven Wabovergunning, heeft dit tot een aanzienlijke vertraging tot gevolg. De inzet is er op gericht om, in overleg met Stedin, tot een vergelijk te komen.

Indien dit lukt, zal naar verwachting de daadwerkelijke gronduitgifte nog in het eerste kwartaal 2014 kunnen plaatsvinden, waarna spoedig een start bouw kan volgen.

Projectnaam: Wijnhavenkwartier
Projectnummer: SBK CE-81

(actuele besluitvorming RIS 181914)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	36.933.000	NCW	N
2. Nieuw vastgestelde stand	26-11-2013	36.893.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		40.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het grondexploitatiesaldo is € 40.000 Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd.

De kosten zijn in totaal € 2.000.000 gestegen. De opbrengsten zijn met € 2.030.000 gestegen. De faseringseffecten samenhangend met de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten zijn in dit project €10.000 voordelig (NCW).

Zowel de geraamde kosten als de geraamde opbrengsten zijn met € 2.000.000 verhoogd. Dit is omdat Heijmans Vastgoed het verzoek heeft gedaan aan de gemeente om als opdrachtgever voor enige sloopwerkzaamheden te fungeren voorafgaand aan de overdracht van de locatie aan Heijmans. De kosten hiervoor worden volledig door Heijmans vergoed en zijn geraamd op € 2.000.000. Door faseringseffecten, waaronder het doorschuiven van restant budgetten uit 2013, is een voordeel van € 40.000 NCW ontstaan.

Projectnaam: Transvaal Fase 4a
Projectnummer: SBK CE-110

(actuele besluitvorming RIS152062)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	5.237.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	792.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		4.445.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De dekkingsbijdrage van € 4.547.000 is rechtstreeks overgeboekt naar de Voorziening Negatieve Plannen (VNP). Het gaat hier namelijk om middelen waarop geen prestatieverklaring van derden meer rust. Voor gemeentelijke middelen geldt dat we deze toevoegen aan de VNP en niet meer via dekkingsbijdrage in het project opnemen. De nog niet gerealiseerde delen van het project wordt conform eerdere besluitvorming gerealiseerd. Doordat werkzaamheden zijn verschoven naar volgend jaar, is een positief faseringseffect van € 100.000 ontstaan.

Projectnaam: Woonzorgcentrum Transvaal (actuele besluitvorming (RIS 252115)

Projectnummer: CE-112

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	517.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013/	1-6-2013	513.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		4.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Oorspronkelijk was in de grondexploitatie geen rekening gehouden met beheerkosten van vastgoed. Tijdens de uitvoering van het plan is dit korte tijd noodzakelijk geweest. Er is echter ook een faseringsvoordeel, waardoor het verschil in de grondexploitatie toch € 4.000 voordelig is.

Projectnaam: Uithofslaan
Projectnummer: SBK ES-103

(actuele besluitvorming RIS 253824)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	14.100.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	16.447.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		2.347.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

In 2013 is een aantal maatregelen getroffen om de ontwikkeling van deze locatie te versnellen. In juni 2013 is een nieuw bestemmingsplan vastgesteld, waarmee de wijk voor een breder woningsegment bereikbaar wordt.

Stijging kosten (*totaal € 0,68 mln.N*): als gevolg van de aan het bestemmingsplan gerelateerde verdichting van het aantal woningen, dienen extra kosten te worden gemaakt voor de plaatsing van een verkeersregelininstallatie op de wijkontsluiting met de Poeldijkseweg. Tevens stijgen de kosten voor het bouwrijpmaken door de sterk gefaseerde ontwikkeling van het gebied en scherpere eisen van de Hoogheemraadschap. Verder is een aanzienlijke inzet van de dienst gevraagd voor de (voorbereiding van) een mogelijk komende juridische procedure in het kader van de SOK met een zelfrealisator (Van Ruijven), welke partij ook als enige beroep tegen het bestemmingsplan heeft aangetekend.

Daling opbrengsten (*totaal € 2,67 mln.N*): naar aanleiding van het uitblijven van de verkoop van KO kavels op de Uithofslaan is besloten de grondprijs voor de KO-kavels, die tijdelijk uit de verkoop waren genomen, per november 2013 te verlagen. Tevens is een marktonderzoek onder geïnteresseerde ontwikkelaars verricht. Op basis van de bijgestelde grondwaarde is het merendeel van de kavels nu in optie genomen door diverse ontwikkelaars/kleine bouwers.

Tevens is voor deelplan 3A een grondreservering gesloten voor een lager bedrag dan oorspronkelijk begroot. Tot slot heeft een nadere uitwerking van het ruimtegebruik geleid tot een negatieve bijstelling van het aantal uitgeefbare vierkante meters (1.484 m² en daarmee tot een negatief resultaat voor de grondexploitatie.

Deze bijstelling van de grondprijzen heeft wel geleid tot een versnelling in afzet van zowel de KO ontwikkeling als deelplan 3A. Door de nominale wijzigingen in de kosten- en opbrengsten en aanpassing van de planning is een netto contante faserings-effect opgetreden van € 1 mln. voordelig.

Projectnaam: Leyweg MTS locatie
Projectnummer: SBK ES-115

(actuele besluitvorming RIS 181796)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	9.427.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	9.440.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		13.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het saldo grondexploitatie is € 13.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat uit gewijzigde kosten en opbrengsten en uit faserings-effecten.

De gehele Leywegzone zal worden heringericht inclusief de Tophalte. Vrijgevallen budgetten binnen de grondexploitatie worden opgenomen in een verzamelbudget dat ter dekking zal dienen van de kosten van de integrale herinrichting. Binnen de grondexploitatie is dit een budget neutrale operatie. Eerste kwartaal 2014 zal het plan voor de herinrichting van de Leywegzone ter besluitvorming worden aangebonden en na besluitvorming kan de grondexploitatie ES-115 worden afgesloten.

Projectnaam: Morgenstond Midden
Projectnummer: SBK ES-119

(actuele besluitvorming RIS 101187)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	102.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	105.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		3.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Door kleine netto contante financiële faserings-effecten is het saldo voor de gebiedsontwikkeling Morgenstond Midden € 3.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verslechterd.

Projectnaam: Gaarden noordoost
Projectnummer: ES-121

(actuele besluitvorming RIS 135032)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	943.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	388.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		555.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De ontwikkelaar heeft de bouw van het laatste deelplan versneld. Daardoor kon de resterende aan te leggen openbare ruimte in één keer worden aangelegd. Dit leverde een besparing op in de kosten en daarnaast is het werk ook gunstiger aanbesteed.

Doordat de uitvoering van het woonrijp maken begin 2014 plaatsvindt, in plaats van in 2013, treedt er ook een positief faserings-effect op.

In de grondexploitatie was rekening gehouden met een mogelijke vergoeding aan het Erfpachtbedrijf. Bij nader inzien blijkt deze vergoeding niet nodig te zijn, hetgeen ook een positief effect heeft op de NCW. Het plan zal in 2014 worden afgesloten.

Projectnaam: Naarderstraat Ready locatie
Projectnummer: SBK ES-123

(actuele besluitvorming RIS 245741)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	4.028.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	4.102.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		74.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het saldo van de grondexploitatie is verbeterd doordat er geen kosten meer worden verwacht voor verwerving en vastgoedbeheer en omdat een taakstellende bezuiniging van 10% op de CTW-kosten is gerealiseerd. De plankosten zijn wel nadeliger uitgevallen. Dit is onder andere veroorzaakt doordat er onvoorzien een olietank is aangetroffen en het laten verwijderen extra begeleiding heeft gevegd.

Projectnaam: De Stede (actuele besluitvorming (RIS 147466) DSO2007.1645)
Projectnummer: SBK ES-125

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-201	1.683.000	NCW	N
	1- 6-			
2. Halfjaarbericht 2013	2013	1.879.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		196.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De kosten zijn met € 196.000 nominaal gedaald. Het betreft hier de zogenaamde 10% taakstelling ter verlaging van de geraamde CTW kosten in het kader van de actie "Versterkende Maatregelen RGB".

Projectnaam: Eurocinema (actuele besluitvorming RIS156742)
Projectnummer: SBK ES-129

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	2.444.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	785.0000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		1.659.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De post dekkingsbijdrage is met € 1.800.000 afgenomen doordat deze bijdrage vanuit de grondexploitatie is overgeboekt naar de Voorziening Negatieve Plannen (VNP); dit betreft een budget-neutrale boekhoudkundige aanpassing. Het gaat hier om middelen waarop geen prestatieverklaring van derden meer rust en als gevolg daarvan dienen deze middelen te worden gezien als gemeentelijke middelen. Voor gemeentelijke middelen geldt dat deze moeten worden toegevoegd aan de VNP en niet via de post dekkingsbijdrage in de grondexploitatie. Doordat de dekkingsbijdrage nu direct in de VNP is geboekt, treedt een positief rente-effect op. Daarnaast zijn plankosten in het plan opgenomen. Het project is vertraagd en on-hold gezet, omdat de ontwikkelaar Bouwfonds zich heeft teruggetrokken. Met enige regelmatig dienen zich wel nieuwe geïnteresseerde partijen aan. Voor 2014 wordt rekening gehouden met de inzet van het gemeentelijke apparaat om ontwikkelvisies van initiatiefnemers te toetsen. Middelen hiervoor zijn gereserveerd.

Projectnaam: Esdo locatie (actuele besluitvorming RIS246412)
Projectnummer: SBK ES-137

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	29.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	46.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		75.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De plankosten zijn overschreden als gevolg kleinschalig opdrachtgeverschap waardoor de afwikkeling van de verkoop van de individuele kavels meer inzet vergt dan verwacht.

Projectnaam: Pluvierhof (actuele besluitvorming RIS133933)
Projectnummer: SBK F-93

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.607.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	1.148.000	NCW	N

Verschil (2 – 1) 459.000 NCW N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het woningbouwproject Pluvierhof in Duindorp is in de opleverfase. De belangrijkste besparing zit in een bezuiniging op de civieltechnische werken in het kader van het gezond maken van de Reserve Grondbedrijf (RGB). De belangrijkste kostenpost bedraagt hier het overboeken van een opbrengst van € 723.000. Het bedrag is wel binnengekomen, maar is niet in de grex ingeboekt, maar in de post Voorziening Nieuwe Plannen (VNP). Dit is conform de gemeentelijke spelregels. De overige kosten en opbrengsten betreffen onvoorziene vrijval van middelen en een extra bijdrage van de ontwikkelaar. Per saldo vindt er een verslechtering plaats van € 459.000.

Projectnaam: Grotiusplaats (actuele besluitvorming RIS255711)
Projectnummer: SBK HA-56

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	7.636.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	7.600.000	NCW	N

Verschil (2 – 1) 36.000 NCW N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het verschil is m.n. het gevolg van faseringseffecten t.a.v. de geprognostiseerde kosten en opbrengsten.

Projectnaam: Isabellaland (actuele besluitvorming RIS097171)
Projectnummer: SBK HA-83 (Top 40)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	53.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	40.000	NCW	V

Verschil (2 – 1) 93.000 NCW N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Bij de plankosten heeft zich een overschrijding van € 78.000 N voorgedaan. Reden is gelegen in het feit dat de contractvorming bij individuele kavels zoals bij dit KO-project meer tijd met zich meebrengt dan vooraf werd geraamd. Faseringseffecten veroorzaken ook een nadeel van €15.000 N

Projectnaam: Uitenhagestraat (actuele besluitvorming RIS 181992)
Projectnummer: SBK K-256

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	7.080.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	7.246.000	NCW	N

Verschil (2 – 1) 166.000 NCW V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

In het plan is voor € 49.000 aan niet geraamde opbrengsten uit onverwachte tijdelijk verhuur van opstallen en terreinen gerealiseerd. De feitelijke uitvoering van de deellocaties in het project is vertraagd. Deze aanpassing in de planning betekent een voordelig faseringseffect van € 117.000.

Projectnaam: Laakhaven Centraal (actuele besluitvorming RIS181996)
Projectnummer: SBK LA-9

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	153.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	174.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		21.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

In Laakhaven Centraal zijn de kosten en opbrengsten gelijk gebleven. Er is een klein voordelig faseringseffect opgetreden doordat de ISV2 bijdrage is ingeboekt.

Projectnaam: Binckhorst Noord West (actuele besluitvorming RIS 1819971)
Projectnummer: SBK LA17

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	3.943.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	4.280.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		337.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De ontwikkelingen in het project stagneren. Dit geeft aanleiding om de begrotingen te he faseren. Dit resulteert in een voordelig faseringseffect en een beperkt nadelig effect door de opname van extra plankosten in de grondexploitatie.

Projectnaam: Laakhaven Hollands Spoor (actuele besluitvorming RIS 181996)
Projectnummer: SBK LA-19

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.687.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	1.695.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		8.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijk verschillenverklaring

In Laakhaven Hollands Spoor zijn de kosten en opbrengsten gelijk gebleven. De ontwikkeling van de locatie Leeghwaterplein is opgepakt en opnieuw in planning gezet. Hierdoor is een klein voordelig faseringseffect opgetreden.

Projectnaam: Laakhaven West (actuele besluitvorming RIS 251779)
Projectnummer: SBK LA-38

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	30.279.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	30.275.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		4.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

In Laakhaven West is na de besluitvorming in 2012, de voorbereiding van de uitvoering in 2013 echt op gang gekomen. Het bouw- en woonrijp maken van de spoorstrook valt veel duurder uit dan eerder geraamd. Dit wordt met name veroorzaakt door de hoge eisen die Prorail stelt in het kader van de veiligheid van het spoor. Dit betreft zowel apparaatskosten als uitvoeringskosten. Doordat de nieuwe bebouwing langs het spoor als geluidsscherm gaat fungeren kon de dekkingsbijdrage voor het scherm deels ingezet worden voor het bouwrijp maken zodat dit samen met een meevaller bij de inbreng van de gronden langs het spoor per saldo neutraal is. De verdere uitwerking van de maatregelen in de openbare ruimte heeft per saldo voordeel opgeleverd zodat de 10% taakstelling in het kader van de versterkende maatregelen RGB ruimschoots is gehaald. Door werk met werk te maken worden werkzaamheden van andere diensten meegenomen waar weer een opbrengst tegenover staat. De individuele kavelsverkoop heeft vooralsnog tot een intensievere personele inzet geleid. De plankosten zijn daarom ook voor de komende jaren fors opgehoogd. Daarbij komen de kavelopbrengsten van de 1^e lichting later. Het faseringseffect in dit plan is daardoor € 278.000 nadelig. Per saldo is het verschil beperkt gebleven tot € 4.000 nadelig.

Projectnaam: Laakhaven Petroleumhaven (actuele besluitvorming RIS 251778)
Projectnummer: SBK LA-39

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	12.899.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	12.793.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		106.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

In Laakhaven Petroleumhaven wordt de grondexploitatie in 2014 herzien. Na de succesvolle verkoop van KO kavels in Laakhaven West is de Petroleumhaven als volgend gebied aan de beurt. Vooruitlopend op de herziening zijn de opbrengsten opnieuw verdeeld. Ook de fasering van de plankosten en de kosten voor bouwrijpmaken zijn aangepast. Er zijn naar verwachting volgend jaar méér plankosten nodig dan begroot. Daarnaast is de BRM-begroting iets vroeger gefaseerd op basis van de huidige inzichten. De kosten en opbrengsten blijven per saldo gelijk maar het faseringseffect is daardoor € 106.000 nadelig.

Projectnaam: Binckhorst, Hotspot VROM (RIS 78434, 14 september 2000)
Projectnummer: SBK LA-49

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	36.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	41.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		5.000	NCW	N

Bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De sanering van een hotspot kan pas worden uitgevoerd op het moment dat een terrein vrij is en geschikt wordt gemaakt voor een nieuwe functie. Door het doorschuiven van kosten en opbrengsten, zijn kleine netto contante financiële faseringseffecten opgetreden.

Projectnaam: K.O. Beetstraat/Fram (actuele besluitvorming RIS 179043)
Projectnummer: SBK LA-60

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-013	2.494.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	2.551.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		57.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De kosten zijn gedaald door de taakstellende verlaging van de post civieltechnisch werk. De opbrengsten zijn ongewijzigd. De latere uitgifte van kavels heeft gezorgd voor een licht nadelig faseringseffect.

**Projectnaam: Ketelstraat 21-23
166207)**

(actuele besluitvorming RIS

Projectnummer: SBK LA-63

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-013	383.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	126.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		257.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De dekkingsbijdrage is afgenomen doordat € 264.000 rechtstreeks ten gunste van de Voorziening Negatieve Plannen (VNP) is geboekt. Na behandeling van het gewijzigde projectdocument in de Raadscommissie Ruimte dienden er aanvullende onderzoeken te worden uitgevoerd. Dit heeft geleid tot vertraging van het project. Hierdoor is een klein voordelig faseringseffect ontstaan omdat geplande kosten vooruit zijn geschoven.

Projectnaam: Wijndaelerplantsoen/Lvm1762-1779 (actuele besluitvorming RIS (177627)

Projectnummer: SBK LO-52

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	718.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	697.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		21.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Binnen dit project zijn in het afgelopen jaar geen activiteiten door de ontwikkelaar ondernomen als gevolg van de verslechterde situatie op de woningmarkt. Dit leidt tot een rentevoordeel voor de gemeente als gevolg van de latere realisering (faseringsvoordeel).

Projectnaam: Ockenburgh Landgoed

(actuele besluitvorming RIS 144656)

Projectnummer: SBK LO-57

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	3.842.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	4.112.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		270.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het Landgoed Ockenburgh is een langlopend project. In 2013 is de beoogde overeenkomst voor de realisering van een hotel niet doorgegaan en is een traject ingezet om te komen tot verkoop van het landhuis, het chalet en de dienstwoning door middel van een tender. De renovatie van het omliggende landgoed gaat wel door.

Hiervoor is een bedrag van € 1,6 mln. euro beschikbaar gesteld bij de programmabegroting 2014. Dit bedrag wordt uiteindelijk aan DSB overgemaakt voor uitvoering van de werkzaamheden.

De opbrengst van de verkoop van de panden daalt naar verwachting met € 1,1 mln. door een beperkter programma en veranderde marktomstandigheden. Overige kosten en opbrengsten betreffen onvoorziene plankosten in verband met het vertrek van de ontwikkelaar en een bijdrage van de Provincie Zuid Holland ter voorbereiding van de tender en faseringseffecten.

Per saldo vindt er een verbetering plaats van € 270.000.

Projectnaam: Escamplaan 2^e fase
Projectnummer: SBK LO-72

(actuele besluitvorming RIS 181341)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	328.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	392.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		64.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Begin 2013 zijn de kavels Escamplaan in de verkoop gegaan. Enkele optie-nemers zijn niet overgegaan tot een grondreservering waarmee de opties zijn teruggegeven; deze zijn echter allen door andere optienemers alsnog afgenomen. Dit heeft een positief effect op de opbrengsten.

De fasering van het bouwrijp maken (later gestart) en de te maken plankosten (zwaartepunt verschuift naar achteren) zijn aangepast wat een positief effect heeft op het saldo. Dit positief effect ontstaat ondanks dat de kosten gemoeid met de gronduitgifte hoger uitvallen dan voorheen ingeschat.

Projectnaam: Dr Lelykade PAV+HOR (actuele besluitvorming RIS 182129 DSO2011.1694)

Projectnummer: SBK SC-49

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.811.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	1.823.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		12.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Aan de Dr. Lelykade is in het bestemmingsplan ruimte voor 7 paviljoens van 200 m², eventueel twee aan elkaar gekoppeld. Daarvan zijn er nu vijf gerealiseerd. Voor één is in 2013 een WABO-vergunning verleend. Voor de laatste vindt overleg plaats met een lokale ondernemer om deze te ontwikkelen. Omdat de ontwikkeling meer tijd in beslag neemt dan oorspronkelijk voorzien en omdat er meer tijd is besteed in juridische procedures, zijn er zowel voor- als nadelen ontstaan. Per saldo is er een verbetering van € 12.000 opgetreden.

Projectnaam: The Hague World Forum
Projectnummer: SBK SC-91

(actuele besluitvorming RIS134956)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	4.013.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	4.065.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		52.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het saldo van de grondexploitatie SC-91 is €52.000 verbeterd. Dit is het gevolg van een faseringseffect. Deze gemeentelijke grondexploitatie is gekoppeld aan SC-94.

Projectnaam: Kwaliteitsimpuls OR THWF
Projectnummer: SBK SC-94

(actuele besluitvorming RIS134956)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	0	NCW	N
Verschil (2 – 1)		1.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De grondexploitatie SC-94 is een in wezen een vehikel om het gezamenlijke project inrichting openbare ruimte, waarvan de gemeente de penvoerder is, in te administreren. Het gezamenlijke budget is taakstellend. Het saldo is €1.000 verbeterd.

Projectnaam: Norfolk, A maasplein en NHH boulevard (actuele besluitvorming RIS 246577)
Projectnummer: SBK SC.96.1 (Top 40)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	13.012.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	12.908.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		104.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Voor het gebied is door de gemeenteraad in 2013 een nieuw bestemmingsplan vastgesteld. De complexiteit van dit bestemmingsplan en het najl effect daarvan in 2014 heeft ertoe geleid dat plankosten uit latere jaren naar voren zijn geschoven.

Eerder dan gepland zijn er (sloop-)werkzaamheden verricht voor de komst van het Zuiderstrandtheater, als uitvloeisel van de besluitvorming over het Spuiforum. Hierbij is onverwacht asbest aangetroffen dat tot extra kosten heeft geleid.

Daartegenover staat een zeer beperkt voordeel. Per saldo is er een verslechtering van €104.000 nadelig.

Projectnaam: Eurojust (actuele besluitvorming RIS 181868)
Projectnummer: SBK-SC-102

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.193.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013/Nieuw vastgestelde stand	1-6-2013	1.128.000	NCW	V
Verschil (2 – 1)		65.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Het saldo grondexploitatie is €65.000 op Netto Contante Waarde (NCW) verbeterd. Dit verschil bestaat in hoofdzaak uit faseringseffecten.

Projectnaam: De verademing bedrijfskw. GIT(actuele besluitvorming RIS 145339)
Projectnummer: SBK SE-22

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.276.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	506.000	NCW	N
Verschil (2 – 1)		770.000	NCW	N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De belangrijkste kostenpost bedraagt hier het niet realiseren van een geraamde opbrengst van €887.000. Het bedrag is wel binnengekomen, maar is niet in de grondexploitatie geboekt, maar in de post Voorziening Negatieve Plannen (VNP). Dit is conform de gemeentelijke spelregels. De overige kosten en opbrengsten betreffen onvoorzienbare vrijval van middelen en een extra bijdrage van de ontwikkelaar. Per saldo vindt er een verslechtering plaats van €770.000.

Projectnaam: Mient 351 (actuele besluitvorming RIS 267844)
Projectnummer: SBK SE-28

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	332.000	NCW	V
2. Nieuw vastgestelde stand	19-11-2013	388.000	NCW	V

Verschil (2 – 1) 56.000 NCW N

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Deze grondexploitatie betreft een project in het kader van het kleinschalig opdrachtgeverschap. Dit is een wijziging ten opzichte van het oorspronkelijke gebruikelijke woningprogramma zoals dat door Vestia zou worden ontwikkeld. Ten opzichte van de oorspronkelijke grondexploitatie vindt in het kader van KO geen jaarlijkse indexering plaats van de grondprijs en dus van de grondopbrengst. Dat leidt over de hele loop van het project tot een verminderde opbrengst van €56.000

Deze verschillenverklaring heeft betrekking op een herziene grondexploitatie die vastgesteld is in navolging van opname in het Ontwikkelingsprogramma IpSO 2012/13 (RIS 267844 d.d.

19 november 2013). De verschillenverklaring is gebaseerd op de laatst vastgesteld saldo per 19 november 2013 in plaats van de stand Halfjaarbericht 2013.

De verschillenverklaring die ten grondslag ligt aan de herziening is opgenomen in de herziene grondexploitatie zelf.

Projectnaam: Forepark
Projectnummer: SBK ZZ-20

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	996.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013	01-06-2013	126.000	NCW	V
Verschil 2-1		870.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

De grondexploitatie voor het bedrijventerrein Forepark is in 2004 vastgesteld. Het bedrijventerrein is sinds 1990 ontwikkeld door het Bedrijvenschap Forepark. Dit was een samenwerking tussen de gemeenten Den Haag en Leidschendam. Het bedrijventerrein was gelegen in Leidschendam. Na de gemeentelijke herindeling kreeg Den Haag de regie over dit grondgebied. In het Forepark liggen o.a. diverse ontwikkellocaties, te weten: de RWS-kavel, Perceel 2, Rest Wegener en Polderweg 14.

Er is sprake van €405.000 V als gevolg van de 10% taakstelling versterkende maatregelen RGB alsmede een voordeel van €700.000 als gevolg van vrijval van het groepsrisico voor het verplaatsen regionale gasleidingen.

Projectnaam: Westlandse Zoom (actuele besluitvorming RIS 097171)
Projectnummer: SBK ZZ-25 (Top 40)

		Saldo grondexploitatie		
1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	2.043.000	NCW	V
2. Halfjaarbericht 2013	1-6-2013	1.979.000	NCW	V

Verschil (2 – 1) 64.000 NCW V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Dit project betreft de aanleg van een aantal infrastructurele maatregelen in de Westlandse Zoom. Als gevolg van een aangepaste planning is een beperkt netto contant faserings-effect opgetreden.

Projectnaam A12-zone
Projectnummer SBK ZZ.26 t/m ZZ.31 met uitzondering van ZZ.30

Saldo grondexploitatie

1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	45.326.000	NCW	N
2. Herziening grondexploitatie	19-11-2013	45.410.000	NCW	N

Verschil (2 – 1)		84.000	NCW	V
------------------	--	--------	-----	---

bedragen in €

1. Inleiding

De grondexploitatie A12-zone in het gebied Ypenburg bestaat administratief uit vijf verschillende deelexploitaties voor vier deelplannen (19, 20, 24, 26) en de hoofdplanstructuur om de hoofdontsluitingswegen van de verschillende deelplannen te realiseren. De A12-zone is gecategoriseerd als een groot project waarop de regeling 'Grip op grote projecten' (RIS 170272) van toepassing is. De verschillenverklaring is voor deelplan 19 niet gebaseerd op stand Halfjaarbericht, maar is gebaseerd op het laatst vastgestelde saldo per 19 november 2013 (herziene grondexploitatie deelplan 19 RIS 267843). Voor de totaaltelling is voor de overige deelplannen bij de herziening van deelplan 19 de stand Halfjaarbericht 2013 aangehouden.

2. Effect op de grondexploitatie

- Kosten	€	109.000	V
- Opbrengsten	€	2.000	N
- Effecten fasering	€	23.000	N

Totaal	€	84.000	V
---------------	---	--------	---

Kosten ad €109.000 V

€ 14.000 V	Verwerving Hoofdplanstructuur
€ 1.822.000 V	Plankosten (1.002.000) en Vastgoedbeheer (820.000)
	Hoofdplanstructuur ten gevolge van kortere uitvoeringsperiode
€ 1.939.000 N	Werkzaamheden fase 2 CTW project Hoofdplanstructuur
€ 28.000 N	Actualisatie plankosten deelplan 24 wegens vertraging uitgifte
€ 4.000 N	Actualisatie plankosten deelplan 26 voor opening brug en wegen
€ 102.000 V	Actualisatie post bijzondere Kosten Hoofdplanstructuur
€ 142.000 V	Actualisatie post bijzondere kosten deelplan 26

Opbrengsten ad €2.000 N

Voor deelplan 24 is de begroting opgehoogd vanwege gemaakte notariële kosten.

Faseringseffecten ad €23.000 N

€ 13.000 N	Project Hoofdplanstructuur eerder opgeleverd dan gedacht
€ 60.000 V	Actualisering plankosten deelplan 19
€ 1.000 N	Invoeren budgetten en actualisering plankosten deelplan 20
€ 79.000 N	Wijzigingen plankosten en opbrengsten in deelplan 24
€ 10.000 V	Faseringseffecten van de kosten in deelplan 26

Projectnaam: Ypenburg

Projectnummer: SBK ZZ-34

Saldo grondexploitatie

1. Jaarrekening 2013	31-12-2013	1.262.000	NCW	N
2. Halfjaarbericht 2013	01-06-2013	1.511.000	NCW	N
Verschil 2-1		249.000	NCW	V

bedragen in €

Bestuurlijke verschillenverklaring

Voor de grondexploitatie Ypenburg ZZ-34 heeft in december 2011 een herziening van het projectdocument plaats gevonden. Belangrijkste reden daarvoor is de inzet van het Kleinschalig Opdrachtgeverschap voor de locatie Gele Lis. Dit geldt ook voor de KO locatie Bosweide. Voor het DSO-perceel aan de Frits Diepenlaan heeft Vestia afgezien van ontwikkeling en wordt het perceel tegen een maatschappelijke waarde uitgegeven aan de Lucas Stichting voor uitbreiding van basisschool de Vlieger. Als gevolg van de verlaging van de kosten van CTW ontstaat er een voordeel van €612.000 V. Actualisatie van plankosten KO leidt tot een nadeel van €168.000 N.

7.4 Toelichting overige effecten verschillen

In de paragraaf grondbeleid is toegelicht dat de saldi van exploitaties sinds het halfjaarbericht (of laatst vastgestelde stand) met € 20,7 mln. is verslechterd. Dit bestaat uit een verbetering van € 2,0 mln. als gevolg van reguliere projecteffecten (toegelicht in bijlage 7.3) en voor € 22,7 mln. uit overige effecten. Deze overige effecten worden hier toegelicht:

TOTAAL			€ 22,7- mln. negatief
A. Effecten vastgestelde nieuwe grondexploitaties na het Halfjaarbericht 2013			€ 9,8- mln. negatief
CE-113.1	SPIIFORUM	RIS 260022	€ 4,2-
CE- 116	SIGMA LOCATIE	RIS 260575/267853	€ 2,3-
CE-117.1	JACOB CATSSTRAAT	RIS 267846	€ 0,1-
ES-135.1	SPORTCAMPUS ZUIDERPARK	RIS 267470/268492	€ 3,7-
KO- 4	JUNOPAND	RIS 260744	€ 0,1
KO- 5	SUZE ROBERTSONSTRAAT 83-89	RIS 267847	€ 0,0
KO- 6	STORTENBEKERSTRAAT 205	RIS 267848	€ 0,0
KO- 7	KEPPLERSTRAAT 301-303	RIS 267850	€ 0,3
KO- 8	VAN DER VENNESTRAAT 85	RIS 267849	€ 0,0-
R- 365	ACACIASTRAAT 178/180	RIS 267849	€ 0,1
B. Effecten herzieningen na het Halfjaarbericht 2013			€ 3,0- mln. negatief
CE-81.1	WIJNHAVENKWARTIER	RIS 268505/268506	€ 3,0-
ES-128.1	DRENTSE HOEK (OCW-CLUSTER)/KO Wapserveenstraat	RIS 267845	€ 0,6
SE-28.1	MIENT 351 VORMIDABEL	RIS 267844	€ 0,4
ZZ-27.1	DEELPLAN 19 (FREGATSINGELZONE)	RIS 267843	€ 1,0-
C. Budgetneutraal administratieve aanpassing dekkingsbijdrage grondexploitaties en VNP			€ 9,9- mln. negatief
C-90	SOK Maasstraat		€ 0,8-
CE-110	Transvaal Fase 4a		€ 4,5-
ES-129	Eurocinema		€ 1,8-
F - 87	Meeuwenhof F2		€ 0,3-
F-90	Duindorp Wieringsestraat/Markensestraat		€ 0,1-
F-93	PLUVIERHOF F6 (Excl.verhuiskosten 932) zie F0087		€ 0,7-
G-97	Hoefkade/Wolterbeekstraat		€ 0,3-
LA- 38	Laakhaven West		€ 0,2-
LA-63	Ketelstraat 21-23		€ 0,3-
SE-22	DE VERADEMING BEDRIJFSKW GIT		€ 0,9-

Bijlage 8. Overzicht gemeentelijke tarieven
(bedragen in € 1.000)

Dienst	Omschrijving tarief	Tarief 2013 (in €)	Begrote opbrengst 2013	Baten 2013	Toe te rekenen lasten 2013	Kosten- dekkend- heid (in %)
Programma 1. Gemeenteraad						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
ROR	Leges raads- en commissiestukken	diversen	6	3	24	13%
	Totaal		6	3	24	
Programma 3. Dienstverlening en Stadsdelen						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
DPZ	Paspoort	€ 50,35	6.737	3.332	3.388	98%
DPZ	Paspoort; BBR	€ 84,80		235	211	111%
DPZ	Reisdocumenten Spoed	€ 46,60		206	154	134%
DPZ	Nederlandse identiteitskaart (NIK)	€ 41,90		1.083	1.197	90%
DPZ	Nederlandse identiteitskaart (NIK); BBR	€ 79,35		30	27	110%
DPZ	Nederlandse identiteitskaart (NIK); tot 14 jaar	€ 31,85	126	143	88%	
DPZ	Rijbewijs	€ 46,50	2.699	1.671	1.261	133%
DPZ	Rijbewijs spoed	€ 34,10		80	83	97%
DPZ	Huwelijken/Partnerschapsregistratie	Diversen	816	535	3.167	29%
DPZ	Producten burgerlijke stand	Diversen		376		
DPZ	Legalisatie handtekening	€ 13,75	255	887	29%	
	Totaal		10.252	7.930	10.519	75%
Programma 4. Openbare orde en Veiligheid						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
BSD	Diverse leges OOV	diversen	800	904	1.330	68%
BSD	Vergunning prostitutie-inrichting	diversen	120	91	77	118%
	Totaal		920	995	1.407	
Programma 5. Cultuur						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
BSD	Dienstverlening door Haags Gemeente-archief (HGA)	diversen	67	19	61	31%
	Totaal		67	19	61	
Programma 6. Onderwijs						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
DOB	Basisabonnement	30,00	1.018	1.096		
DOB	Leengeld cd-roms	1,00	4	6		
DOB	Leengeld compact-discs	1,00	62	29		
DOB	Leengeld avm	1,00	10	8		
DOB	Leengeld DVD	1,50	129	112		
DOB	Boetegeld	0,15	445	508		
DOB	Overige inkomsten gebruikers		132	41		
	Totaal		1.800	1.800	25.142	7%
Programma 11. Leefomgeving						
<i>Publiekrechtelijk</i>						
DSB	Afvalstoffenheffing (huisvuil)		59.253	58.087	58.087	100%
DSB	tarief 1-pers. huishouding	236,28				
DSB	tarief 2 pers. huishouding	265,68				
DSB	tarief 3 + pers. huishouding	290,64				
DSB	Precariobelasting	diversen	514	557		
DSB	Begraafrechten	diversen	1.970	1.853	1.869	99%
	<i>Subtotaal</i>		<i>61.737</i>	<i>60.497</i>	<i>59.956</i>	
<i>Privaatrechtelijk</i>						
CVDH	Verhuur volkstuinen	diversen	405	433		
	<i>Subtotaal</i>		<i>405</i>	<i>433</i>	<i>0</i>	
<i>Publiekrechtelijk</i>						
DSB	Binnenhavenbelasting	diversen	103	82	156	53%
DSB	Rioolrecht, grootafvoer	178,29	35.026	35.092	35.092	100%
DSB	Rioolrecht, eigenaren	130,34				
	<i>Subtotaal</i>		<i>35.129</i>	<i>35.174</i>	<i>35.248</i>	
<i>Privaatrechtelijk</i>						
DSB	Zeehavenheffing	diversen	716	823	3.656	23%
	<i>Subtotaal</i>		<i>716</i>	<i>823</i>	<i>3.656</i>	
<i>Publiekrechtelijk</i>						
DSB	Marktgeden-warenmarkten	diversen	1.699	1.518	2.892	52%
	<i>Subtotaal</i>		<i>1.699</i>	<i>1.518</i>	<i>2.892</i>	
	Totaal		99.686	98.445	101.752	

Dienst	Omschrijving tarief	Tarief 2013 (in €)	Begrote opbrengst 2013	Baten 2013	Toe te rekenen lasten 2013	Kosten- dekkend- heid (in %)
--------	---------------------	-----------------------	------------------------------	------------	----------------------------------	---------------------------------------

Programma 13. Sport						
	<i>Publiekrechtelijk</i>					
OCW	Zwembaden	diversen	5.930	5.684	13.607	42%
OCW	Sporthallen	diversen	1.543	1.731	6.375	27%
OCW	Sportterreinen	diversen	2.060	1.571	11.637	14%
	Totaal		9.533	8.986	31.619	

Programma 16. Volksgezondheid en Zorg						
	<i>Publiekrechtelijk</i>					
OCW	Ambulancedienst (*)					
OCW	Overige tarieven infectiebestrijding	diversen	910	62		
OCW	Uitvoering lijkbezorging	diversen	63	230		
OCW	Vaccinaties	diversen	3	763	837	91%
	Totaal		976	1.055	837	

* De ambulancedienst GGD Den Haag werkt sinds zij onderdeel uitmaakt van de Coöperatie Regionale Ambulancevoorziening Haaglanden niet meer met tarieven. De Coöperatie verzorgt de gehele (regionale) facturering. De baten van de leden worden bepaald middels een binnen de Coöperatie afgesproken budget verdeelmodel. Maandelijks vindt verrekening plaats met de leden van de Coöperatie o.b.v. gemaakte afspraken bijv. m.b.t. de te leveren paraatheid (dus niet aantal ritten x tarief).

Programma 17. Verkeer						
	<i>Publiekrechtelijk</i>					
DSB	Parkeren op straat	diversen	23.165	23.860	35.528	112%
DSB	Parkeerbelasting (vergunningen en naheffing)	diversen	18.519	15.850		
	Totaal		41.684	39.710	35.528	

Programma 19. Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling						
	<i>Publiekrechtelijk</i>					
DSO	Leges "Bouwen" (dit betreft de behandeling van de aanvragen en controle op de uitvoering)	Diversen	14.507	18.602	14.728	126%
DSO	Woonruimteverdeling	Diversen	303	320	1.173	27%
	<i>Privaatrechtelijk</i>					
DSO	Opbrengst Precario	Diversen	560	591	411	144%
DSO	Uitvoering aanschrijving van gemeentewege (incl.opslag)	Diversen	671	794	2.649	30%
	Totaal		16.041	20.307	18.961	

Programma 22. Financiën						
	<i>Publiekrechtelijk</i>					
DPZ	OZB gebruikers Niet Woningen	0,1729%	21.225	21.905		n.v.t
DPZ	OZB eigenaren woningen	0,0632%	58.910	59.428		n.v.t
DPZ	OZB eigenaren niet-woningen	0,2049%				
DPZ	Toeristenbelasting	div	4.116	4.523		n.v.t
DPZ	Hondenbelasting	div	1.850	1.886		n.v.t
DPZ	Precariobelasting	div	16.135	16.348		n.v.t
	Totaal		102.236	104.090	0	

	TOTAAL GENERAAL		283.201	283.340	225.850	
--	------------------------	--	----------------	----------------	----------------	--

Bijlage 9 Grote investeringsprojecten

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
Onderwijs			
Onderwijs Huisvestingsplan diverse jaren	n.v.t.	diverse jaren	De programma's 2005 tot en met 2013 zijn operationeel. De dienst OCW is voor de informatievoorziening afhankelijk van de schoolbesturen. De werkelijke uitgaven in de investeringen onderwijshuisvesting in 2013 waren € 0,5 miljoen hoger dan geraamd (€ 28,9 in plaats van € 28,4 miljoen). De volgende oorzaken kunnen daarvoor worden aangewezen: <ul style="list-style-type: none"> - omdat in voorgaande jaren de raming steeds hoger bleek te zijn dan de werkelijke uitgaven is voor dit jaar realistischer geraamd; - sommige projecten zijn eerder gestart dan in de raming rekening mee was gehouden; - de schoolbesturen declareren sneller, omdat zij meer dan vroeger slechter bij kas zitten; - snellere start is nu mogelijk door gunstige aanbestedingen, waar een aantal jaren geleden vertraging optrad door slechte aanbestedingen.
Huisvestingsplan voorschool peuterspeelzalen diverse jaren	n.v.t.	diverse jaren	De jaarprogramma's 2007 tot en met 2013 zijn operationeel. De voortgang van de voorschoolpeuterspeelzalen ligt in lijn met de voortgang van de nieuwbouw van scholen.
Jeugd en Gezin			
Speeltoestellen	Uitvoering	2016-1	De geplande investeringen vinden plaats in het kader van nota Spelen in de Stad. In de periode 2009 t/m 2014 wordt ieder jaar een tranche aan investeringsvoorstellen vastgesteld. Naar verwachting is het gehele programma afgerond in het 1e kwartaal van 2016.
Leefomgeving			
Ondergrondse restafval containers	Uitvoering	2016	In 2013 zijn conform de planning 932 Oracs geplaatst. Hiermee is de doelstelling van 900 Oracs in 2013 gehaald.
Zichtenburg Kerketuinen Dekkershoek fase 2a en 2b			Zichtenburg Kerketuinen Dekkershoek fase II deel 1 en 2a: De uitvoering van het werk voor deel 1 is nagenoeg afgerond. De voorbereidingen voor de aanbesteding van deel 2a zijn afgerond. In het 1e kwartaal 2014 is de aanvang van de werkzaamheden werkzaamheden. Voor deel 2b is het voorontwerp afgerond.
Haagse Markt		Gefaseerd	In de zomer van 2013 is een intentieverklaring getekend tussen gemeente en de marktcoöpiëden. Hierin zijn afspraken gemaakt over de planning en een kostendekkend tarief voor de Haagse Markt. De Herman Costerstraat is aangewezen als locatie voor de tijdelijke markt gedurende de bouwfase. Ook is een begin gemaakt met de aanbesteding van de werkzaamheden.
Stadsentree's	Uitvoering	2014-1	De werkzaamheden aan de Stadsentree Utrechtsebaan / Benoordenhoutseweg / N44 zijn in 2013 voltooid. De aanpak van de stadsentree Scheveningen vindt in 2014 plaats.
Westduinpark		2014-2	Het project is in 2013 afgerond. De financiële afwikkeling loopt door tot in 2014.
Herinrichting Rustenburg	Gereed	2013	Het project is gereed en financieel afgerond.
Groencompensatie Amerikaanse Ambassade		2014-2	Van het Ministerie van ELI is € 5 mln. subsidie ontvangen als groencompensatie voor de Amerikaanse Ambassade. Hiervan zullen conform het ingediende projectplan een 60-tal maatregelen worden uitgevoerd. Financiële afwikkeling zal in de 1e helft van 2014 plaatsvinden.
MJP Kunstwerken 2011-2014	Uitvoering	2015-3	In het eerste kwartaal van 2014 wordt gestart met de werkzaamheden aan zowel de brug laan van NOI als de brug Laan van Meerdervoort. De start van de werkzaamheden Mauritsbrug staat gepland voor 3e kwartaal 2014. De kade Om en Bij is gedurende het vierde kwartaal 2013 opgeleverd. De Conradkade en de Koninginnegrachtkade/Raamweg worden opgeleverd in het tweede half jaar van 2014.
Dr. Kruiperdam		2015-4	Het vervangen van de dam door een doorvaarbare brug leidt er onvermijdelijk toe dat deze leidingen verlegd moeten worden. In het kader van Netwerk RandstadRail lijn 9 wordt de Koninginnegracht grotendeels heringericht en worden de bomen langs de kade vervangen. Deze werkzaamheden worden op elkaar afgestemd.
Sport			
Sportcomplex Aagje Dekenlaan		2014-2	Op 29 maart 2012 heeft de raad ingestemd met het voorstel inzake het nieuwbouwproject Sportcomplex Zuid-West aan de Aagje Dekenlaan.
Sportkwadrant Zuiderpark en	Voorbereiding	2017-2	Vanaf april/mei 2013 is de formele opdracht voor de doorstart ontwikkeling Sportcampus Zuiderpark gegeven. Het Voorlopig Ontwerp is in september vastgesteld waarna direct opdracht is verstrekt voor het Definitief Ontwerp (DO). De herontwikkeling van de sportvelden 1e fase zijn in de zomer 2013 gestart. Omdat ADO Den Haag heeft besloten dat de Betaald Voetbalorganisatie de trainingen per januari 2014 in het Kyocera Stadion gaat verzorgen moest het plan van de nieuwbouw op de Aftap worden aangepast. De gemeente heeft derhalve wel de drie velden laten aanleggen, maar de damwanden, het parkeerterrein en de overige infrastructurele maatregelen zijn uitgesteld tot na de oplevering van de nieuwbouw van de club- en kleedaccommodatie van ADO amateurs (verwachting eind 2014).
Verkeer			
Laan van Meerdervoort	Voorbereiding	PM	Eind december 2012 heeft de Raad ingestemd met rv 137 (RIS 252787) inzake vaststelling voorontwerp herinrichting Laan van Meerdervoort (Azaleplein - Thorbeckelaan). Een voorlopige voorziening tegen de kapvergunning is toegewezen. Hierdoor is de aanbesteding stopgezet en is de uitvoering uitgesteld tot na uitspraak in de beroepszaak.
Hubertustunnel	Voorbereiding	2016-2	Op 1 oktober 2008 is de Hubertustunnel voor het verkeer opengesteld. Aansluitend is gestart met de herinrichting van de Waalsdorperweg als onderdeel van het project Hubertustunnel. Vanwege de plannen voor het ICC is de herinrichting van de kruising Waalsdorperweg – van Alkemadeaan uitgesteld. Behalve voor de genoemde kruising is de herinrichting van de Waalsdorperweg inmiddels afgerond.
P2500	Uitvoering	2015-2	Het afgelopen jaar zijn besluiten genomen over het toevoegen van parkeerplaatsen in diverse woongebieden. In Oud Scheveningen is het werk afgerond en werd betaald parkeren ingevoerd. In Oud-Leyenburg werd de tijdelijke garage aan de Nieuwersluisstraat opgeleverd. Voorts zijn onder andere besluiten genomen over projecten in Moerwijk-Noord, de Noordpolderbuurt en Schilderswijk-West, de Notenbuurt en extra straten in Oud-Leyenburg. De opgave is helder en de herinrichtingen van woonstraten zijn gestart. In Laakkwartier-Oost is de haalbaarheidsstudie naar parkeergarage(s) op de Allard Piersonlaan afgerond. De werkzaamheden in de Vruchtenbuurt en Laakkwartier-Oost zijn bijna afgerond. Tenslotte zijn verkenningen uitgevoerd naar parkeerproblemen en oplossingen in Duindorp, Geuzenkwartier, Bloemenbuurt en Bezuidenhout-Oost. Eind 2013 zijn er 1270 nieuwe parkeerplaatsen gerealiseerd en zijn er circa 1250 in voorbereiding (besluit genomen).
Fietspad Trekfietsraai	Gereed	2013	De fietsstraat is op 5 juli 2012 opengesteld voor gebruik. Ter afronding van de aanleg van de fietsstraat heeft in het 1e kwartaal van 2013 de afwerking van de groenzones plaatsgevonden en is daarna de speelplek in de groenzone gerealiseerd.
MJP Fiets	Voorbereiding	2013-2	Het afgelopen jaar is het uitvoeringsprogramma Fiets 2013-2014 vastgesteld. Er zijn verschillende plannen in voorbereiding: Laan van Meerdervoort, Zuiderparklaan, de Bankastraat, Groot Hertoginnelaan, fietsstalling aan de Voldersgracht. Er is gewerkt aan een ontwerp voor een gecombineerde fietsstalling van 1.400 plekken voor ambtenaren en binnenstadbezoekers onder het Stadhuis. Het college heeft besloten over een ontwerp voor een fietsstalling bij Den Haag Hollands Spoor (2.500 plekken aan de Laakzijde van het station). Er zijn vorderingen gemaakt met de stallingsvoorzieningen bij Den Haag Centraal.

Programma / project	Actuele fase	Geplande oplevering	Toelichting
Netwerk RandstadRail		2016	In het kader van het programma Netwerk RandstadRail komen er onder andere nieuwe, grotere trams (20% - 25% meer capaciteit), worden tram- en bushaltes verbreed, bij de haltes en wordt nog een reeks andere maatregelen doorgevoerd. De raadsbesluiten voor lijn 15, tophalte Hollands Spoor en lijn 9 Nieuwe Parklaan moeten nog worden genomen. Dan is het gehele programma NRR beschikbaar voor uitvoering. Eind 2013 is de vervanging van de Bosbrug opgeleverd. De tram rijdt nu weer zijn oorspronkelijke route over deze brug. Het project Rijnstraat zal begin 2014 worden opgeleverd. De tram is hier eind 2013 weer gaan rijden. Het project zal begin 2014 verder worden afgemaakt. Voor het project Hollands Spoor zal 2014 in teken staan van het besteksgereed maken en de aanbesteding. Tevens zullen enkele voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd worden om de uitvoering van het werk mogelijk te maken. In 2014 zullen ook de eerste werkzaamheden plaatsvinden aan het traject lijn 9 naar Scheveningen en wel aan de Koninginnegracht. In 2014 zal voor het project HS-CS gewerkt worden aan het besteksgereed maken van de vervanging van de Spuibrug. Lijn 11 is momenteel in uitvoering. Aan het einde van dit jaar zal hier het nieuwe Avenio voertuig gaan rijden.
Rotterdamsebaan	Voorbereiding	N.B.	In 2013 zijn voorbereidende werkzaamheden verricht voor de Rotterdamse Baan.
Asfalteren fietspaden		2015-1	In 2013 is 18 km fietspad geasfalteerd. Dit brengt de stand per 1 januari 2014 op 103 km geasfalteerd sinds 2006. Op 14 oktober 2013 is via een feestelijke bijeenkomst aandacht besteed aan het bereiken van de 100e km sinds 2006.
Toegankelijkheid OV	Uitvoering	2014	Momenteel zijn er 499 bushaltes gereed, waarvan 45 in 2013. Naar verwachting zullen in 2014 nog 21 haltes worden aangepast. De uitvoeringsdata worden voor een deel bepaald door "werk met werk" afspraken.
Herinrichting Grote Markt	Uitvoering	2015-4	De Grote Marktstraat krijgt een nieuwe uitstraling. De uitvoeringsfase van het project is in januari 2014 gestart. In 2013 is tevens gewerkt aan een herontwerp voor de verlichting. De verwachting is dat de aanbesteding daarvan in het 2e kwartaal van 2014 zal plaatsvinden. Het aanbrengen van de verlichting zal in de eerste helft van 2015 plaatsvinden.
Verkeersveiligheidsplan	Uitvoering	2014	Op basis van het vierjarig Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2012-2015 wordt een tweejaarlijks Uitvoeringsprogramma (UVP) uitgevoerd. Doel is het verbeteren van de objectieve en subjectieve verkeersveiligheid in Den Haag. In 2013 is het project Hobbemastraat afgerond. De voorbereidingen ten behoeve van het vergroten van de verkeersveiligheid van 30 schoollocaties zijn in 2013 op vrijwel alle locaties afgerond zodat de aanpassingen in 2014 plaats kunnen vinden. De voorbereiding van het project Willem Royaardsplein is afgerond. De uitvoering vindt in 2014 plaats.
Boulevard Schveningen	Uitvoering	2014-3	De boulevard is in 2013, voorafgaand aan de start van het strandseizoen, geopend voor het publiek. De werkzaamheden zijn in een tijdsbestek van drie jaar conform planning uitgevoerd. In 2014 wordt verder gewerkt aan het afronden van de resterende werkzaamheden. De verwachting is dat het hoofdproject medio 2014 kan worden afgesloten.
Doorontwikkeling Dynamisch Verkeersmanagement	Uitvoering	2015	In mei 2013 heeft de raad besloten tot een investeringsprogramma van € 15,6 mln. ten behoeve van de doorontwikkeling van het dynamisch verkeersmanagement in de stad (RIS 257884).
Verkeers Circulatie Plan (VCP)	Afronding	2014-1	Het Verkeerscirculatieplan is nagenoeg afgerond.
Noordwal/Veenkade	Definitief ontwerp	2015	Het project VAB / Veenkade / Torenstraatbrug omvat het terugbrengen van de gracht met daaronder een volautomatische autoberging van ca. 160 plaatsen. Tevens worden in dit project twee bruggen vervangen. Eind 2013 is een belangrijke mijlpaal gerealiseerd. De nieuwe Torenstraatbrug is weer opgesteld voor tram 17 en alle overige weggebruikers. De verwachte oplevering van het gehele project is in 2015.
Haags Startstation Erasmuslijn	Uitvoering	2017-3	De E-lijn is de metrolijn die vanuit Rotterdam eindigt op Den Haag Centraal Station. In de huidige situatie komen de metrostellen aan op spoor 11 en 12 van Den Haag CS. Volgens de actuele planning zal de nieuwe aanlanding in maart 2016 worden opgeleverd en in juli 2016 in gebruik kunnen worden genomen. Naar aanleiding van een negatief advies van de Welstand is het ontwerp aangepast. Volgens de actuele planning wordt het (hoofd)werk in april 2014 gegund en zomer 2014 wordt gestart met het werk. Inmiddels is nagenoeg zeker dat de sporen 11 en 12 nog tot eind 2015 beschikbaar blijven voor de HSE. Hierdoor hoeft geen tijdelijke halte en een keervoorziening te worden aangelegd.

Ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling

Neherkade	Voorbereiding	2016/2017	De Neherkade is een drukke verkeersweg langs het Laakkanaal en akt deel uit van de CentrumRing van Den Haag. Op 27 juni 2013 heeft de Raad van de gemeente Den Haag ingestemd met het uitvoeringsbesluit Neherkade en het totale krediet Neherkade ter beschikking gesteld. In januari 2014 is definitieve gunning schriftelijk bevestigd.
-----------	---------------	-----------	--

Milieu en Duurzaamheid

Stil Asfalt	Uitvoering	2016	Op 30 oktober 2007 heeft het College van Burgemeester en Wethouders de Haagse geluidsbelastingkaarten voor wegverkeer, spoorwegen en industrie vastgesteld (RIS 149846). Deze kaarten en tabellen zijn gemaakt op basis van modelberekeningen voor het peiljaar 2006. De berekeningen zijn uitgevoerd conform de regels van het Besluit Omgevingslawaaï en hebben alleen betrekking op de geluidsniveau's buiten op de gevel. Het structureel toepassen van geluidsreducerende wegverhardingen is één van de effectieve maatregelen om de "stedelijke geluidsdeken" te verminderen. Dit kan gerealiseerd worden door het toepassen van geluidsam asfalt.
Walstroom Scheveningse Haven	Voorbereiding	2015	Het project Walstroom is een onderdeel van het actieplan luchtkwaliteit. Met deze maatregel wordt de emissie van diepvriestrawlers en andere grote schepen verminderd door de schepen aan te sluiten op het elektriciteitsnetwerk ter vervanging van stroomopwekking met eigen diesellaggregaat. Op de wal moeten hiervoor installaties worden gerealiseerd die het mogelijk maken om deze schepen aan te koppelen met voldoende vermogen. De werkzaamheden voor deze maatregel zijn al gestart. De daadwerkelijke aanleg van de walinstallatie vindt plaats in 2013 en 2014.
Actieplan Luchtkwaliteit	Oplevering	2015-4	Het actieplan luchtkwaliteit bestaat uit een dertigtal maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren. Het actieplan maakt deel uit van het Nationale Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL). Het actieplan is vastgesteld in 2008 en geactualiseerd in 2012. Het MIP luchtkwaliteit dient als de co-financiering van diverse projecten uit het actieplan Luchtkwaliteit. Van het oorspronkelijke beschikbare bedrag van € 20 miljoen is per 31-12-2012 inmiddels € 11,5 miljoen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van projecten Dynamisch Verkeersmanagement en projecten uit het programma MJP Fiets. Hierbij zijn de middelen overgeheveld van het programma Verkeer. De overige € 8,5 miljoen is ter beschikking gesteld aan het project Neherkade.

Financiën

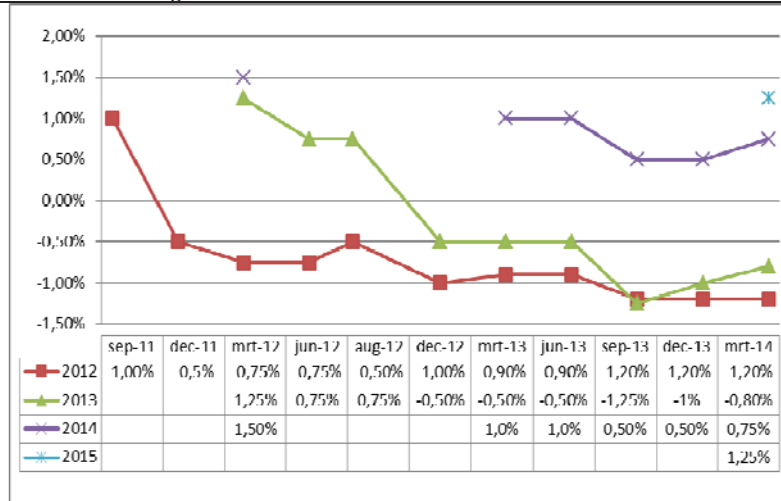
Nieuw belastingstelsel	Uitvoering	2015	Het programma 'IBS2020 heeft als doel het huidige belastingstelsel te vernieuwen. In 2013 is hiervoor het programma (Roadmap Vernieuwing IBS) vastgesteld. Het programma loopt tot eind 2016 en bestaat uit een aantal projecten met ieder voor zich verschillende resultaten, mijlpalen en planning. Een aantal resultaten is al in 2013 opgeleverd. Tijdens de looptijd van het programma zullen steeds nieuwe producten opgeleverd worden.
------------------------	------------	------	---

Financieel economische monitor gemeente Den Haag maart 2014

Deze monitor geeft zowel prognoses als gerealiseerde cijfers weer. Het vaststellen van gerealiseerde cijfers kost tijd. De cijfers worden zodra ze bekend zijn in de monitor opgenomen. De set indicatoren kan iets verschillen ten opzichte van de vorige versie van de monitor. Voortschrijdend inzicht, maar ook de mate waarin betrouwbare en/of actuele cijfers beschikbaar zijn spelen hierbij een rol.

Landelijke economische ontwikkelingen

1. Economische groei

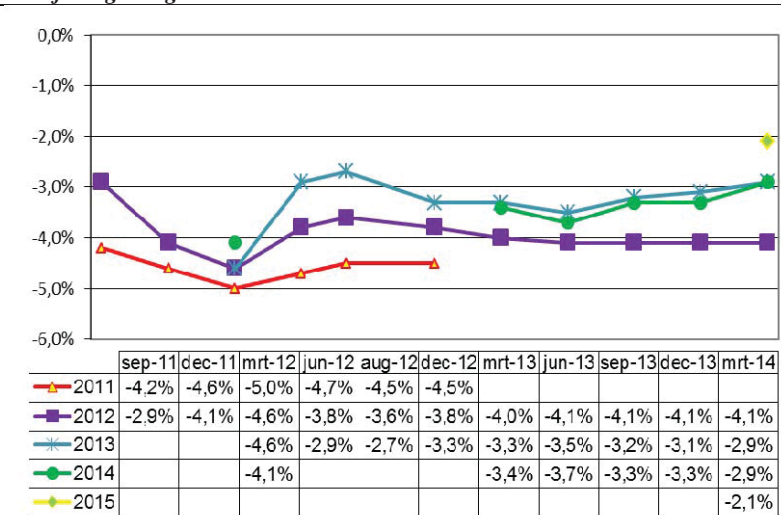
Bruto binnenlands product

De Nederlandse economie klimt in het kielzog van het eurogebied langzaam uit het dal, met een groei van $\frac{3}{4}$ procent dit jaar en $1\frac{1}{4}$ procent in 2015.

Daarnaast loopt de werkloosheid dit jaar nog op tot 650.000 personen, maar daalt volgend jaar licht als gevolg van een stijgende werkgelegenheid. De inflatie komt in beide jaren uit op $1\frac{1}{2}$ procent.

Bron: CPB, Centraal Economisch Plan 2014 (CEP), Maart 2014

2. Rijksbegroting

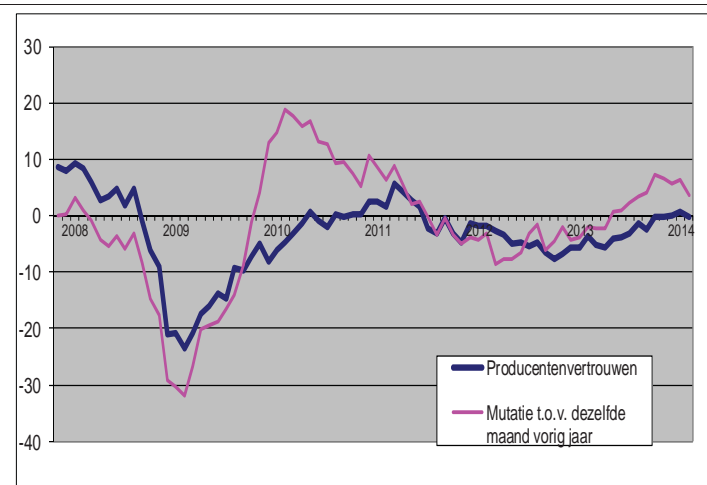
EMU-saldo

Het overheidstekort komt voor het eerst sinds 2008 weer onder het Maastricht-criterium van maximaal 3 procent. Volgend jaar daalt het overheidstekort verder naar 2,1 procent bbb. Deze relatief sterke verbetering van 2014 op 2015 spoort met de daling die al zichtbaar was in de doorrekening in het Regeerakkoord van het kabinet Rutte-Asscher. Deze daling vloeit grotendeels voort uit eerdere begrotingsafspraken.

Bron: CPB, Centraal Economisch Plan 2014 (CEP), Maart 2014

3. Vertrouwen in de economie

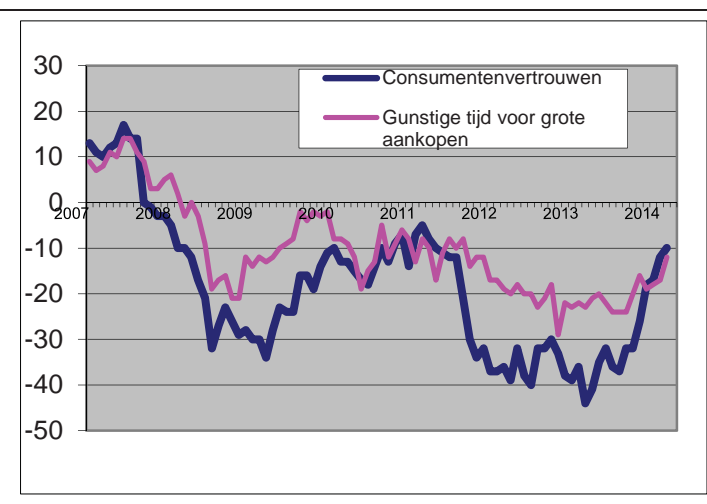
3.1 Producentenvertrouwen

Producentenvertrouwen

Na een scherpe daling van het producentenvertrouwen eind 2008 was er een langzaam herstel van het vertrouwen. In de eerste maanden van 2011 was het producentenvertrouwen zelfs positief. Daarna volgde een lichte daling in 2012 en vervolgens een lichte stijging in 2013. In het laatste jaar is sprake van een stijging van -3,7 naar -0,1.

Bron: CBS, bewerking DSO/Onderzoek

Consumentenvertrouwen*

Na de sterke terugval van het consumentenvertrouwen in 2008 leek het zich langzaam te herstellen. Vanaf mei 2011 neemt het vertrouwen iedere maand verder af. Het dieptepunt werd bereikt in maart 2013. Daarna is sprake van een herstel maar het consumentenvertrouwen is nog steeds niet op het niveau van voor 2008.

Vanaf 2008 geeft de consument - ondanks een opleving in 2009 en een korte opleving na de zomer van 2010 - nog steeds aan dat het een relatief ongunstige tijd is voor grote aankopen. In 2012 zagen we weer een dalende trend, die zich in 2013 stabiliseert en zelfs iets stijgt.

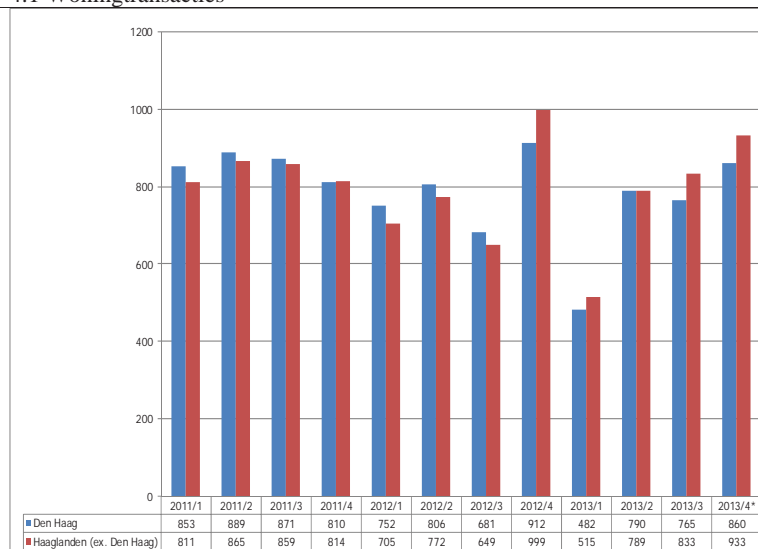
Bron: CBS, bewerking DSO/Onderzoek

*De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoensinvloeden

Haagse en regionale ontwikkelingen

4. Woning- en kantorenmarkt

4.1 Woningtransacties

Aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag en Haaglanden, 2011 - 4^e kwartaal 2013

Ten opzichte van het 4^e kwartaal 2012 is het aantal verkochte bestaande woningen in Den Haag in het 4^e kwartaal van 2013¹ gedaald van 912 naar 860 woningen, een daling van 5,7%. In Haaglanden² is het aantal verkochte woningen in de bestaande voorraad gedaald van 999 verkopen in het 4^e kwartaal van 2012 naar 933 woningverkoppen in het 4^e kwartaal van 2013¹, een daling van 6,6%.

Ten opzichte van het 3^e kwartaal 2013 stijgt het aantal verkopen in Den Haag en Haaglanden. In Den Haag stijgt het aantal verkopen met 12,4% en in Haaglanden met 12%. Het 4^e kwartaal 2013 is qua verkoopaantallen een van de betere kwartalen tot nu toe.

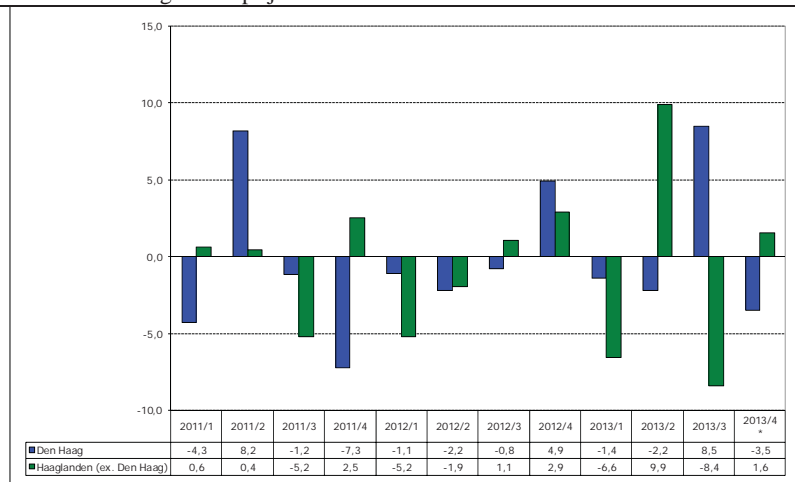
¹ 4e kwartaal 2013 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers.

² Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag

¹ 4e kwartaal 2013 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers.

² Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag.

4.2 Ontwikkeling huizenprijzen

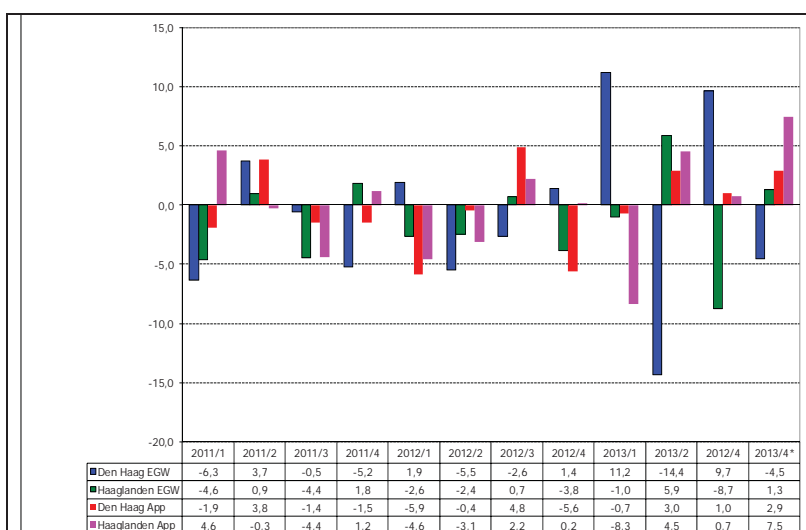
Ontwikkeling huizenprijzen

Ten opzichte van het 3^e kwartaal 2013 is de verkoopprijs in Den Haag in het 4^e kwartaal van 2013³, met 3,5% gedaald, in Haaglanden is de verkoopprijs met 1,6% gestegen.

Ten opzichte van het 4^e kwartaal 2012 is de verkoopprijs in Den Haag met 1% gestegen tot een verkoopprijs van €242.000. In Haaglanden is de verkoopprijs met 4,5% gedaald tot een verkoopprijs van €242.000.

¹ 4e kwartaal 2013 geschat aantal op basis van voorlopige cijfers.

¹ Onder Haaglanden wordt hier verstaan alle gemeenten die deel uitmaken van het stadsgewest Haaglanden, exclusief de gemeente Den Haag.

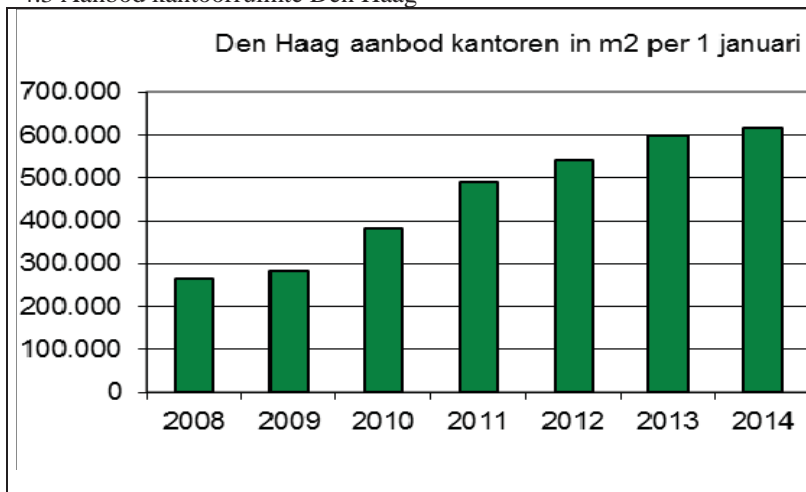
Ontwikkeling huizenprijzen

In Haaglanden is in het 4^e kwartaal 2013 de verkoopprijs van appartementen met 7,5% gestegen. In Den Haag is de verkoopprijs van dit woningtype met 2,9% gestegen. De verkoopprijs van verkochte eengezinswoningen is in Haaglanden met 1,3% gestegen, en in Den Haag met 4,5% gedaald. Voor een appartement wordt in Den Haag in het 4^e kwartaal van 2013 €184.000 betaald en in Haaglanden €170.000. Voor een eengezinswoning wordt in het 4^e kwartaal van 2013 in Den Haag €399.500 betaald en in Haaglanden €297.500.

Bron: NVM, bewerking DSO/PSO

*4e kwartaal 2013 op basis van voorlopige cijfers

4.3 Aanbod kantoorruimte Den Haag

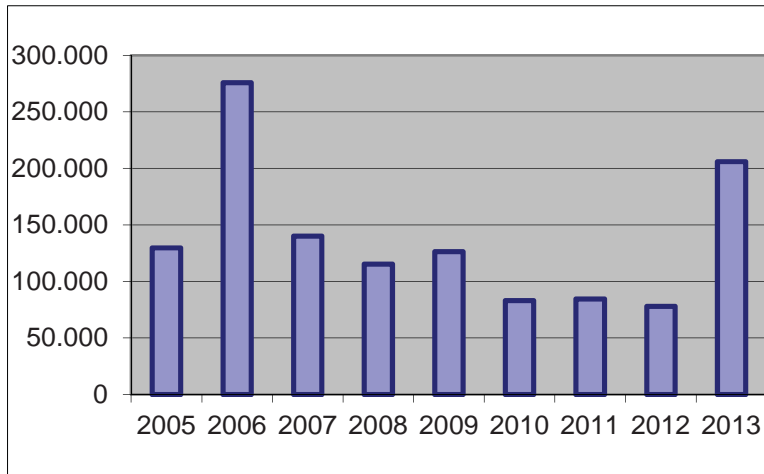
Aanbod kantoorruimte

Het betreft het op de markt aangeboden volume aan kantoorruimte in de bestaande voorraad. Sinds 2008 is dit aanbod toegenomen. De laatste jaren beweegt het aantal m2 zich rond de 600.000 m2, dat is 12 à 13 % van de bestaande voorraad.

Bron: Steenworp Haaglanden, bewerking DSO/PSO

³ 4e kwartaal 2013 op basis van voorlopige cijfers.

4.4. Beleggingstransacties commercieel onroerend goed in m2 Den Haag

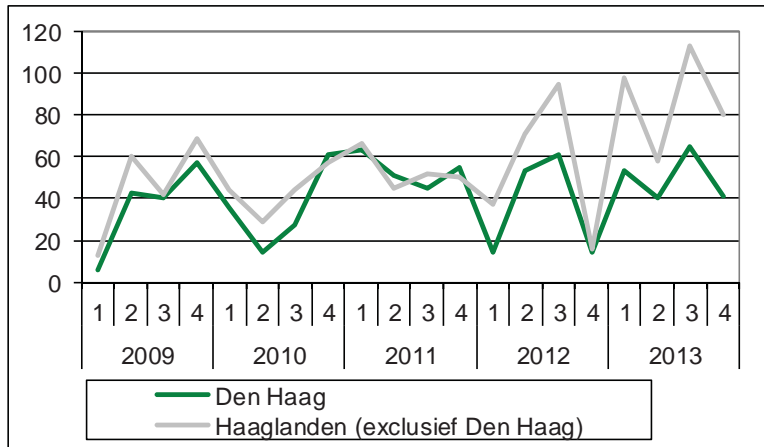
Beleggingstransacties onroerend goed

Dit is de som van het aantal (bruto) vierkante meters van kantoren, detailhandel, horeca en vrijetijdsvoorzieningen dat van eigenaar is gewisseld. Transacties van minder dan 500m2 zijn niet meegerekend. Na 2006 is er sprake van een dalende trend. In 2012 is het volume vergelijkbaar met dat van 2011 en 2010. In 2013 zien we een aanzienlijke toename. Deze is toe te schrijven aan twee grote transacties, te weten het World Forum en 50.000 m2 bedrijfsruimte op Ypenburg.

Bron: Property.nl bewerking DSO/Onderzoek

5. Financiering van ondernemers

5.1. Faillissementen in Den Haag en Haaglanden (exclusief Den Haag) PM

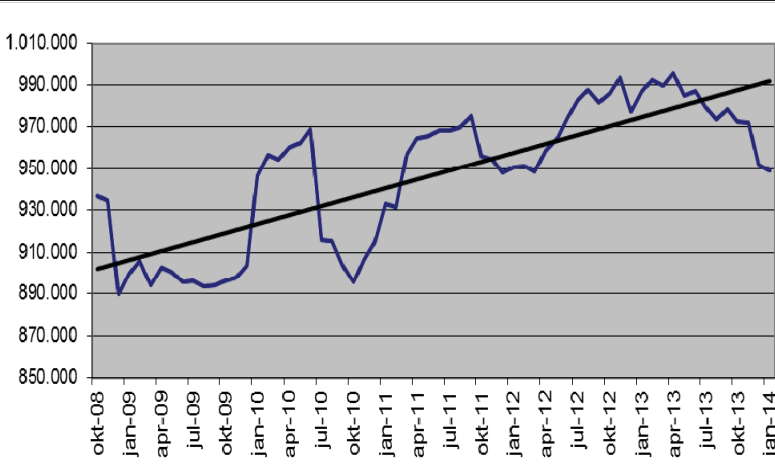
Faillissementen

Het aantal faillissementen per kwartaal vertoont in Den Haag en Haaglanden een grillig verloop. Er is nog steeds sprake van een stijgende trend. Deze trend is het duidelijkst in (de rest) van Haaglanden

In het derde kwartaal van 2013 zien we zowel in Den Haag al in Haaglanden meer faillissementen dan de kwartalen ervoor.

Bron: Kamer van Koophandel, bewerking DSO/PSO

5.2 Verleende kredieten (in mln) door banken aan private sector in Nederland

Verleende kredieten door banken

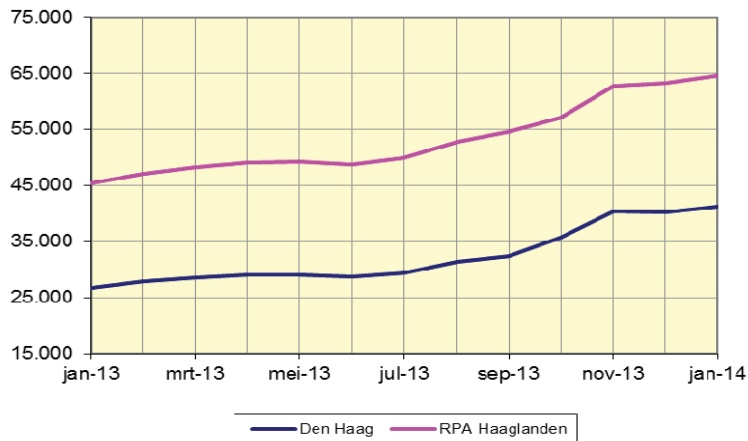
Weergegeven wordt geleend geld van monetaire financiële instellingen in Nederland aan de private sector.

Het totale bedrag aan verleende kredieten vertoont, na de scherpe terugval eind 2008, een grillig verloop met een licht stijgende trend. Vanaf begin 2013 zien we echter een terugval naar het niveau van begin 2012.

Bron: De Nederlandse Bank, bewerking DSO/PSO

6. Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

6.1 NWW (niet-werkende werkzoekenden) januari 2013 – januari 2014

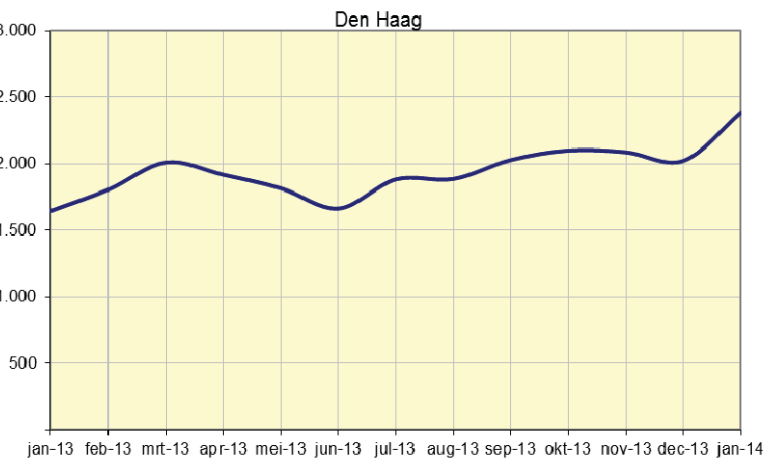
Werkloosheid

Het aantal NWW'ers in Den Haag steeg tussen januari 2013 en januari 2014 met 54 procent. In Haaglanden is dezelfde beweging zichtbaar, maar daar groeide het aantal NWW'ers minder hard. Eind januari 2014 waren er in Den Haag 41.196 niet werkende werkzoekenden.

De stijging hangt deels samen met economische ontwikkelingen en deels door een administratieve opschoning door het UWV.

Bron: UWV-Werkbedrijf

6.2 Openstaande vacatures Haaglanden januari 2013- januari 2014

Vacatures

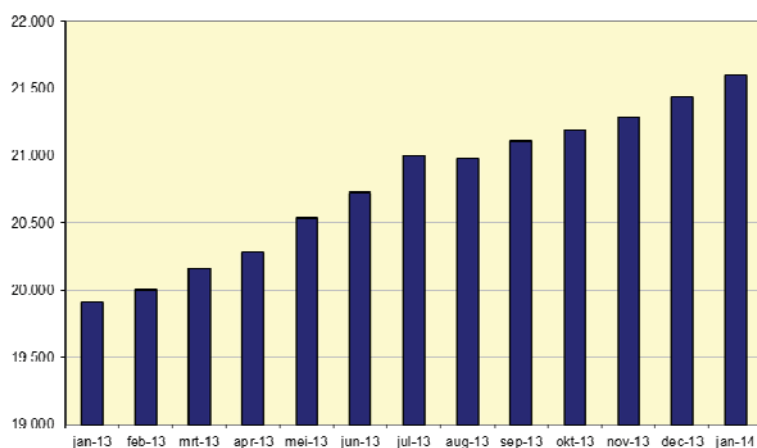
Het aantal vacatures nam in Haaglanden tussen januari 2013 en januari 2014 gestaag toe.

Volgens het UWV-Werkbedrijf zijn er in januari 2014 in Haaglanden 2.385 openstaande vacatures.

Bron: UWV-Werkbedrijf

7. Bijstandsuitkeringen

7.1 WWB Den Haag januari 2013- januari 2014

WWB

Sinds januari 2013 is het aantal bijstandsuitkeringen maandelijks toegenomen.

Eind januari 2014 zijn er 21.594 WWB uitkeringen in Den Haag verstrekt.

Bron: SZW

Bijlage 11 Begrippenlijst

Activa met maatschappelijk nut

Activa met een maatschappelijk nut leveren in economische zin geen geld op en zijn niet verhandelbaar. Zij leveren echter wel gedurende meerdere jaren een bijdrage aan het maatschappelijk nut. Voorbeelden van activa met maatschappelijk nut zijn wegen, water en bruggen.

Activeren

Het op de balans presenteren van de financiële waarde van het aangeschafte of vervaardigde kapitaalgoed met meerjarig nut dat vanaf dat moment als bezitting kan worden beschouwd.

Afschrijving

Het bedrag van waardevermindering in de boekhouding van (een) kapitaalgoed (eren).

Afwaarderen

Wanneer een bezitting (bijvoorbeeld een gebouw) minder waard is geworden of een vordering oninbaar blijkt te zijn, moet deze worden verlaagd. De verlaging van de boekwaarde heet afwaarderen.

Algemene middelen

Gelden die de gemeenten vrij kan besteden met inachtneming van wet- en regelgeving, voornamelijk de algemene uitkering en belastingen.

Apparaatskosten

Kosten gemaakt om de gemeentelijke organisatie in stand te houden en te laten functioneren.

Balans

Een overzicht van de bezittingen, vreemd en eigen vermogen (activa en passiva) van de gemeente op een bepaald moment. De balans is onderdeel van de jaarrekening. De balans geeft aan waarin is geïnvesteerd en hoe deze investeringen zijn gefinancierd. Zowel de activa als het vermogen kunnen verder worden onderverdeeld.

Baten

Inkomsten die aan een periode zijn toegerekend. De baten in een begrotingsjaar zijn inkomsten die in dat jaar of een ander jaar hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden, maar die op het begrotingsjaar betrekking hebben, omdat hetzij de uitvoering van een taak die tot opbrengsten leidde in het begrotingsjaar plaatsvond, hetzij omdat het voordeel in het begrotingsjaar plaatsvond. De definitie van baten omvat zowel opbrengsten als andere voordelen. Zie ook lasten.

Begroting

Een door de raad vastgesteld document dat aangeeft welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, welke activiteiten ter realisatie daarvan moeten worden ondernomen, hoeveel middelen met de realisatie daarvan zijn gemoeid en uit welke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingswijziging

Besluit van de raad tot wijziging van de begroting per programma. Bij wijziging van de productenraming wordt gesproken van een administratieve wijziging cq een productaanpassing.

Beschikking

In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) wordt onder beschikking verstaan "een besluit dat niet van algemene strekking is, met inbegrip van het afwijzen van een aanvraag daarvan".

Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Algemene maatregel van bestuur inhoudende regels voor de begroting, jaarstukken, productenraming, productenrealisatie en informatie voor derden door gemeenten, provincies en wgr's.

Bestemmingsreserve

Door de raad voor een specifiek doel gereserveerde middelen. Is een onderdeel van het eigen vermogen. Zolang de raad de bestemming kan veranderen is er sprake van een vrij aanwendbare (bestemmings)reserve. Een deel van de bestemmingsreserves kan niet vrij aanwendbaar zijn als sprake is van 'dekkingsreserves' of andere reeds bestaande verplichtingen.

Boekwaarde

Waarde van een activum of meerde activa in de financiële administratie en dus op de balans.

Bouwgrondexploitatie

De activiteit waarbij ruwe onbebouwde gronden dan wel voor stad en dorpsvernieuwing bestemde gronden onder aanwending van arbeid, materialen en kapitaalgoederen worden omgevormd tot een gevarieerde hoeveelheid aan derden te verkopen dan wel in erfpacht uit te geven bouwterreinen.

Cofinanciering

Overeenkomst waarbij overheden en eventueel bedrijven afspraken maken over de gezamenlijke financiering van een investering.

Doeluitkering (specifieke uitkering)

Vergoeding van andere overheidslichamen (veelal het Rijk) bestemd voor een vooraf bepaald en voorgeschreven doel. Een andere benaming is specifieke uitkering.

Dotatie

Toevoegingen aan reserves en voorzieningen.

Egalisatiereserve

Reserve waarmee ongewenste schommelingen (in tarieven of lasten) kunnen worden opgevangen, bij bijvoorbeeld rioolrechten.

Eindbeschikking

De eindbeschikking geeft de definitieve hoogte van het subsidiebedrag aan en vormt het sluitstuk van het project.

Exploitatie

De bedrijfseconomische baten en lasten van alle gemeentelijke taken die tot uitdrukking komen in de begroting, de meerjarenraming en de jaarrekening.

Gemeentefonds (algemene uitkering)

Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden. Dit ter onderscheid van doeluitkeringen met een gebonden besteding.

Financiering

De wijze waarop (geld) middelen worden ingezet om activa aan te schaffen. Financiering kan met eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) geschieden dan wel met externe financieringsmiddelen (opgenomen geldleningen).

Investing

Het vastleggen van vermogen in een object waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt.

Kapitaallasten

De rente- en afschrijvingslasten van de investering in (een) kapitaalgoed(eren).

Lasten

Lasten zijn uitgaven welke aan een periode zijn toegerekend. De lasten in een begrotingsjaar zijn de uitgaven die in dat jaar of in een ander jaar hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden, maar die op het begrotingsjaar drukken, omdat hetzij de uitvoering van een taak die zal leiden tot kosten in het begrotingsjaar plaatsvond, hetzij omdat het verlies in het begrotingsjaar plaatsvond.

Leges

Leges worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening (bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing en het rioolrecht). Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Neutraal

Kosten en opbrengsten zijn in evenwicht: er is geen positief of negatief resultaat

Onderbesteding

Achterblijven van de feitelijke lasten bij de in de begroting opgenomen bedragen.

Onttrekking

Beschikken over de reserves ten gunste van het resultaat.

Overschrijdingen

Hogere lasten voor een bepaald doel dan in de begroting is geraamd. Soms ook gebruikt bij hogere baten dan geraamd.

Passiva

Vermogensbestanddelen (eigen vermogen (reserves) en vreemd vermogen (voorzieningen en schulden))

Programma

Een samenhangend geheel van producten, activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten, waaraan idealiter indicatoren gekoppeld zijn.

Risico's

Kans op gevaar of schade met financieel gevolg van substantiële omvang.

Single information Single audit

Geen aparte verantwoording over *specifieke uitkeringen* maar gebruikmaken van het eigen *jaarverslag* en gebruikmaken van de reguliere controle van de *jaarrekening* door de accountant.

Specifieke uitkeringen

Vergoeding van andere overheidslichamen (veelal het Rijk) bestemd voor een vooraf bepaald en voorgeschreven doel. Een andere benaming is doeluitkering.

Subsidie

Niet vrij te besteden bedrag maar is gekoppeld aan activiteiten waarover achteraf in enigerlei vorm verantwoording moet worden afgelegd; de subsidiegever wil achteraf weten hoe het geld is besteed en welke effecten daarmee zijn bereikt.

Verplichtingen

Door opdrachtverstrekking ontstaat voor de gemeente de verplichting tot betaling op enig moment.

Voorzieningen

Afgezonderde vermogensbestanddelen (vreemd vermogen) die gevormd worden wegens:

- a) verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten;
- b) risico's waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is doch redelijkerwijs te schatten;
- c) fluctuaties in kosten (gelijkmatige verdeling van kosten) op te vangen;
- d) nog niet bestede middelen die specifiek besteed moeten worden, voor zo ver zijnde bijdragen van andere overheidslichamen.

Bijlage 12 Afkortingenlijst

ABBA	Aanvraag Beschikken Betalen Afrekening
ABS	Afvalbrengrstation
A&I	Advies&Informatie balie
AKO literatuurprijs	Amsterdamsche Kiosk Onderneming
AMREF	African Medical & Research Foundation
AMV	Alleenstaande Minderjarige Vluchtelingen
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AMW	Algemeen Maatschappelijk Werk
AOW	Algemene Ouderdomswet
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARBO	Arbidsomstandighedenwet
AROV	Actieprogramma Regionaal Openbaar Vervoer
AWB	Algemene Wet Bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AWVK	Archeologische Waarden- en Verwachtingenkaart Den Haag
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BARKA	Poolse Stichting
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BDU	Brede Doel Uitkering
Bibob	Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur
BGO	Benchmark Gemeentelijk Ondernemersklimaat
BIT's	Buurt preventie- en interventieteams
BIZ	Bedrijven Investeringszones
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOY	Bestuurlijk Orgaan Ypenburg
BREAAM	Keurmerk voor de duurzaamheidsprestatie
BRIM	Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten
BROV	Beëindiging Recht Op Verblijf
BRP	Basisregistratie Personen
BRW	Brandweer
BST	Buurt Service Team
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BV	Besloten Vennootschap
bVwnw	bureau Van werk naar werk
BWS	Besluit Woninggebonden Subsidies
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CB	Centrale Bibliotheek
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCP	Centraal Coördinatiepunt
CEP	Centraal Economisch Plan
CIO	Chief Information Officer
CIS	Concern Informatie Systemen
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CO ₂	Kooldioxide
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere overheden
CPC-loop	City Pier City-loop
CPB	Centraal Planbureau

CS	Centraal Station
CTW	Civiel Technische Werken
CV	Commanditaire Vennootschap
CV-ketel	Centrale Verwarmingsketel
CvO	Centrum voor Ouderen
CVO	Centrale Vastgoed Organisatie
DCR	Dienstcompensatiereserve
DMO	Doelmatigheidsonderzoek
DRIP's	Dynamische Route Informatie Panelen
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
€	Euro
EB pakketten	Electronic Banking pakketten
EU	Europa
EFRO	Europees Fonds Regionale Ontwikkeling
EK	Europese Kampioenschappen
EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
EMI	European Metropolitan Institute
EMU	Economische en Monetaire Unie
EPA	Energieprestatie (label)
ESF	Europees Sociaal Fonds
EU	Europa
FES	Fonds Economisch Structuurversterking
FIVB	Fédération Internationale de volleyball
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
FLO	Functioneel Leeftijd Ontslag
FOS	Fietsonvriendelijke situaties
FTE	Fulltime-equivalent
GAVI	Gemeentelijk afvalverwijderingsinstallatie
G4	Grote Vier Steden (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag)
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
GEM	Gemeentemuseum
GEM	Grond Exploitatie Maatschappij
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg
GKB	Gemeentelijke Kredietbank
GMT	Gemeentelijk Management Team
GOaA	Gemeentelijke Onderzoeksagenda Archeologie
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GSB	Grotestedenbeleid
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HCO	Haagse Centrum voor Onderwijsadvies
HEIT	Haags Economische Interventie Team
HH1 en 2	Huishoudelijke Hulp 1 en 2
HIT	Haags Initiatieventeam
HKS	Haagse Kaderverordering Subsidieverstrekking
HMS	Haagse Milieu Service NV
HPC	Haags Pop Centrum
HRS	Human Resources Services
HS	Hollands Spoor
HTM	Haagsche Tramweg Maatschappij
HVBR	Haagse Vrijwillige Reddingsbrigade

HWB	Haags Werkbedrijf
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering
IB	International Bacculaureat
IBAN	International Bank Account Number
ICC	International Criminal Court
ICT	Informatie en Communicatie Technologie
ID-banen	In-en doorstroom banen
IDHEM	Intermediaire organisatie Stichting Den Haag Midden Europa
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
IMAR-project	Marokkaanse risicjongeren
IMPEC	Independent Monitoring and Performance Evaluation Center
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze Werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IPO	Interprovinciaal Overleg
IPOR	Inrichtings Plan Openbare Ruimte
IPP	Industrieschap Plaspoelpolder
IpSO	Investeringsprogramma Stedelijke Ontwikkeling
ISAF	International Sailing Federation
ISD	Maatregel Inrichting Stelselmatige Daders
ISO	Internationale Organisatie voor Standaardisatie
ISV	Investeringsprogramma Stedelijke Vernieuwing
ITS	Internationaal Toegankelijkheidssymbool
JAB	Juridisch Adviesbureau
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
JIP	Jongeren Informatie Punt
JIT	Jeugd Interventie Team
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
KO	Kleinschalig Opdrachtgeversschap
KvK	Kamer van Koophandel
KVO	Keurmerk Veilig Ondernemen
LBB	Landelijk Bureau Bibob
LGBT	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender
LHHS	Laakhaven Hollands Spoor
LIEC	Landelijk Informatie- en Expertisecentrum
LKP	Leerkansenprofiel
LTBI	Latente tuberculose infectie
LTD	Landurgheidstoeslag
MAJDS	Meedoen alle jeugd door Sport
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
MCL	Muziek Centrum Loosduinen
Mln.	Miljoen
MCH	Medisch Centrum Haaglanden
MD programma	Management development
ME	Militaire Eenheid
Ministerie EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
Ministerie I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
MIP	Meerjaren Investerings Programma

MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJPK	Meerjaren Programm Kunstwerken
MKA	Meldkamer Ambulancezorg
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MO	Maatschappelijke Ondersteuning
MOE-landers	Midden- en Oost-Europeanen
MOP	Meerjaren onderhoudsprogramma
MPG	Meerjaren Prognose Grondexploitaties
NBTC	Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen
NCW	Netto Contante Waarde
NDW	Nationale Databank Wegverkeergegevens
NEN	Nederlandse Norm
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NICCT	Netherlands – India Chamber of Commerce and Trade
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie
NP	Negatieve Plannen
NRR	Netwerk Randstad Rail
NS	Nederlandse Spoorwegen
NUB	Nederlands Uitburo
NUP	Nationaal Uitvoerings Programma
NWW	Niet-werkende werkzoekende
NZW	Nederlandse Zorg Autoriteit
OBL	Ontwikkelings Bedrijf Leidschenveen
OCWV	Ontwikkelingscombinatie Wateringse Veld
ODH	Omgevingsdienst Haaglanden
OHW	Onder handen werk
OGGZ	Openbare geestelijke gezondheidszorg
OM	Openbaar Ministerie
OOV	Openbare Orde en Veiligheid
ORAC	Ondergrondse Afvalcontainers
OVR	Ongewenst Verklaren
OZB	Onroerend zaakbelasting
PBL	Panbureau voor Leefomgeving
P&C cyclus	Planning en Control-cyclus
PGS	Plaatsvervangend Gemeentesecretaris
PKVW	Politiekeurmerk Veilig Wonen
P&O	Personeel & Organisatie
POO	Primair Openbaar Onderwijs
POP	Persoonlijk Ontwikkelings Plan
PPS	Publiek-Private Samenwerking
P&R	Park & Ride-locatie
PUK	Planuitwerkingskader
RGB	Reserve Grondbedrijf
RGP	Reserve Grote Projecten
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum Haaglanden
RIS	Raadsinformatiesysteem
RNI	Registratie Niet-Ingezetenen
ROC	Regionaal Onderwijs Centrum
RPA	Regionaal Platform Arbeidsmarkt
SCP	Soicaal Cultureel Planbureau

SBK	Sociaal Beleidskader
SE	Rekeneenheid Rijkssubsidie
SEPA	Single Euro Payment Area
SMJT	Stedelijk Mobiel Jongeren Team
SSSF	Samenwerkende Sociale Fondsen
STEK	Voor Stad en Kerk
SuNa	Suicide Nazorg
SXSW-festival	South By Southwest Festival
TEIMUN	The European International Model United Nations
THIC	The Hague International Centre
THF	The Hague Festivals
TWAz	Tijdelijke Wet Ambulancezorg
UAR	Urban Augmented Reality
UFA	United Fish Auctions N.V
USP	Unique Selling Point
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
VAVO	Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
VIG	Vroegtijdige Interventie in Gezinnen
VCP	Verkeer Circulatie Plan
Vmbo	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VO- scholen	Voortgezet Onderwijs
VOG	Verklaring Omtrent Gedrag
VOF	Vennootschap onder firma
VOROC	Overstap van Voortgezet Onderwijs naar ROC
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNP	Voorziening Negatieve Plannen
VRH	Veiligheidsregio Haaglanden
VROM	Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VS	Verenigde Staten
VSV	Vroegtijdig schoolverlaten
VvE	Vereniging van Eigenaren
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
Vwnw	Van werk naar werk
WACC	= normatieve vermogenskostenvoet
WAO	Wet Arbeids Ongeschikten
WGR	Wet gemeenschappelijke regelingen
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
Wigo4it	Werk, Inkomen, G4, voor Informatietechnologie
WIW	Wet inschakeling werkzoekenden
Wmo	Wet maatschappelijke Ondersteuning
WNT	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WOM	Wijk en Ontwikkelingsmaatschappij
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WWB	Wet Werk en Bijstand
WFIA	West Holland Foreign Investment Agency
WIJ	Wet Investeren in Jongeren
WK	Wereld Kampioenschappen
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WPG	Wet Publieke Gezondheid

Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WTC	World Trade Center
WVS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WW	Wet Werkloosheid
Wwb	Wet werk en bijstand
ZAT	Zorg Advies Teams
ZIF	Zuid Hollands Investeringsfonds
ZMOK	Zeer moeilijk opvoedbare kinderen
ZKD	Bedrijventerreinen Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel

Colofon

Uitgave

Gemeente Den Haag
Bestuursdienst
Directie Concernbedrijfsvoering

Bezoekadres
Spui 70, Den Haag

Postadres
Postbus 12600
2500 DJ Den Haag

E-mail: financiën@denhaag.nl

Ontwerp

Teresa Jonkman (bNO)

Fotografie

<https://beeldbank.rws.nl>, Rijkswaterstaat/Harry van Reeken
Den Haag Marketing

Productie

Gemeente Den Haag
Intern Dienstencentrum

April 2014